

MEMÒRIA DEL CES

*SOBRE L'ECONOMIA,
EL TREBALL I LA SOCIETAT
DE LES ILLES BALEARS
2008*

EDITAT PER:

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DISSENY GRÀFIC, INFOGRAFIES I MAQUETACIÓ: dDC

IMPRESSIÓ: amadip.esment

ISSN: 1889-9269

DIPÒSIT LEGAL: PM-2783-2003

S'autoritza la reproducció d'aquesta Memòria sempre que n'aparegui la procedència.

PRESENTACIÓ

Un any més, i precisament un any amb fortes singularitats, us presentam la *Memòria sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*, que elabora des de l'any 2001 el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

Un any més, també volem deixar ben palès que aquesta memòria és fruit de l'esforç i dels coneixements dels integrants dels tres grups que conformen el CES: representants del món empresarial, de les associacions sindicals i d'institucions de la societat civil organitzada; a més del conjunt de més d'un centenar de col·laboradors, de manera que s'abraça una multiplicitat de camps del saber i també es reflecteix la pluralitat social que hi ha a la nostra comunitat.

És ben cert que la Memòria del CES, més que un llibre, constitueix un procés constant de reflexió sobre la realitat socioeconòmica i laboral de les Illes Balears que ens agrada presentar com a fruit del consens. No obstant això, enguany no ha succeït així; mentre s'elaborava la Memòria del 2008 hi ha hagut més convergències que divergències quant al contingut global, però ha estat aprovada amb sis vots en contra entre els trenta-sis consellers que conformen el plenari. Crec que aquest dissens és fruit de la democràcia interna del CES, i, per tant, no té per què treure valor al contingut ni al diagnòstic per facilitar la formulació de polítiques i estratègies compartides que puguin ajudar a minimitzar les conseqüències de la crisi.

Una característica rellevant d'aquesta memòria és que representa, ara com ara, la informació més exhaustiva i completa de les Illes Balears pel que fa a l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, amb dades de l'any 2008 ja definitives i tancades.

La Memòria del 2008 presenta una sèrie de novetats respecte a les memòries dels anys anteriors que crec que és interessant sintetitzar.

Pel que fa al capítol 1, s'ha analitzat detalladament la crisi econòmica internacional que afecta el nucli dur de la política econòmica i està canviant el consens de Washington establert a partir dels anys vuitanta del segle passat i vigent fins a la crisi actual.

Gràcies a la col·laboració amb l'IBESTAT, en l'apartat d'indústria es presenten com a novetat les dades relatives a l'enquesta industrial, que han permès fer una anàlisi molt més exhaustiva del sector industrial a les Illes Balears, alhora que ens ha permès introduir un nou apartat dedicat a l'anàlisi dels serveis privats a les Illes Balears a partir de l'exploració de les dades de l'enquesta de serveis que fa l'INE.

Com cada any, es dedica un dels apartats més extensos de la Memòria a analitzar el turisme, i es continua treballant, d'acord amb el CITTIB, per millorar la informació estadística de la nostra principal activitat econòmica. En aquest sentit és del tot necessari agrair l'esforç que s'ha fet per actualitzar un any més els indicadors de la posició competitiva relativa respecte a les vint-i-una destinacions nacionals i internacionals que més directament competeixen amb les Balears en el segment de sol i platja, i que demostren que, malgrat les dificultats, aquest índex de competitivitat de la primera indústria de les Illes Balears

s'ha mantingut estable al llarg de l'any 2008. Igualment, s'ha treballat per ampliar la informació d'una de les dades clau per analitzar l'activitat turística, com és la informació relativa a les estades desglossades per illes, per temporades, per nacionalitats i per tipus d'establiment. Aquestes dades mostren que l'estacionalitat ha millorat l'any 2008 pel conjunt de Balears.

L'estudi dels pressupostos públics de la CAIB, dels consells insulars i dels ajuntaments de les Illes Balears inclou de nou l'anàlisi sobre la càrrega fiscal per comunitats autònomes, per illes i per municipis, en què es comprova que les Illes Balears continuen presentant una major pressió fiscal en relació amb el PIB per càpita, que és la més alta de l'Estat. També volem destacar la col·laboració especial que Joan Rosselló ha fet sobre el nou sistema de finançament.

Pel que fa al capítol 2, s'han actualitzat els índexs del CES sobre la qualitat del treball, que mostren la bona situació relativa de les Balears respecte a la resta de comunitats autònomes. Un any més les Illes Balears ocupen una de les cinc primeres posicions en el rànquing dels indicadors de qualitat del treball de les comunitats autònomes. A més, s'ha fet un esforç per millorar la informació de gènere relativa al mercat de treball i s'ha pogut comprovar que les Illes Balears presenten avanços continuats pel que fa a la participació de les dones en el mercat de treball. Quant a la Seguretat Social, s'ha ampliat l'anàlisi de les pensions contributives per gènere i s'ha quantificat que les pensions de jubilació dels homes superen en 14.841 les pensions de jubilació en vigor de les dones. Per import de les pensions de viduitat en vigor, destaca que la pensió mitjana de les dones supera en un 26% la dels homes. També volem fer ressaltar que en aquest capítol consta la col·laboració especial feta per Andreu Sansó sobre el Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears.

Amb referència al capítol 3, s'han continuat ampliant els indicadors sobre els nivells de benestar de les llars basant-se en l'enquesta de condicions de vida (ECV) de l'INE, a partir de la qual s'ha pogut consolidar la línia d'anàlisi seguida en anys anteriors, en el sentit d'ampliar l'anàlisi del benestar econòmic més enllà dels recursos econòmics mateixos. També s'hi han inclòs altres variables que hi estan estretament relacionades, com ara les condicions de l'habitatge, l'estat de salut i el nivell educatiu. Així mateix, en l'anàlisi general de la taxa de llars en risc de pobresa s'afegeix, de manera complementària, un indicador específic de pobresa infantil.

L'apartat de demografia i llar inclou enguany més informació relativa al fenomen de la immigració, gràcies al fet que s'ha pogut comptar també amb la col·laboració de l'IBESTAT, que ens ha permès accedir a l'enquesta de l'INE sobre immigració estrangera.

D'altra banda, s'ha continuat l'esforç de l'any passat d'ampliar la informació de l'apartat de salut, i molt especialment millorar la informació de l'assistència privada. Enguany, hi ha una col·laboració especial de Guillem López Casasnovas i Biel Ferragut sobre el sistema sanitari de les Illes Balears.

A l'apartat dedicat a l'educació, atès el ressò que ha tingut la implantació del Pla de Bolonya, s'ha cregut oportú incloure també en la Memòria una col·laboració especial feta per Santiago Cavanillas.

Quant a l'apartat dedicat als serveis socials, se n'ha reestructurat el contingut, que s'ha ajustat molt millor a la base estadística, molt condicionada per la dificultat que hi ha a l'hora de recopilar sistemàticament la diversitat de fonts que es troben en aquest camp d'actuació.

Finalment, s'ha inclòs en la Memòria, per primera vegada, un apartat relatiu al desplegament de la Llei de dependència a les Illes Balears, que dóna informació nova a partir de la base EDAD i del Govern mateix sobre tot allò que afecta el desplegament del primer any de la Llei.

A fi de complir un dels mandats estatutaris que fonamenten la nostra actuació com a institució al servei dels ciutadans de les Illes Balears, posam al vostre abast la Memòria del CES del 2008 amb l'ànim d'haver contribuït a fer un diagnòstic que pugui ser útil a la societat de les Illes Balears per poder afrontar els seus reptes de futur, ara abocats a sortir de la crisi econòmica que ens afecta tan directament.

Llorenç Huguet Rotger

President del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

COMISSIONS DE TREBALL* DEL CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL QUE HAN PARTICIPAT EN LA MEMÒRIA DEL CES 2008 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

* Nota: Composició actualitzada a 30 de setembre de 2009

COMISSIÓ DE TREBALL D'ECONOMIA, DESENVOLUPAMENT REGIONAL I MEDI AMBIENT

TITULARS

- José Oliver Mari	(GRUP I, CAEB)
- Vicenç Tur Tur*	(GRUP I, CAEB)
- Macià Bibiloni Oliver	(GRUP II, CC.OO)
- Llorenç Pou Garcias	(GRUP II, UGT)
- Esteve Bardolet Jané	(GRUP III, Govern)
- Macià Blàzquez Salom	(GRUP III, medi ambient)

SUPLENTS

- Miquel Vidal Fullana	(GRUP I, CAEB)
- Alfonso Meaurio Flamen	(GRUP I, CAEB)
- Manolo Pino Pertierra	(GRUP II, CC.OO)
- Juan Herranz Bonet	(GRUP II, UGT)
- Pedro Bofill Contreras	(GRUP III, CIM)
- -----	

*President

La sessió d'aprovació de la proposta inicial del capítol I: Panorama econòmic, de la Memòria del CES 2008 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, té lloc el 27 de juliol de 2009

COMISSIÓ DE TREBALL D'Ocupació I RELACIONS LABORALS

TITULARS

- Isabel Guitart Feliubadaló	(GRUP I, CAEB)
- Manuel Gómez López	(GRUP I, CAEB)
- Diana Borràs Rhodes	(GRUP II, CC.OO)
- Manuel Pelarda Ferrando	(GRUP II, UGT)
- Javier Tejero Isla	(GRUP III, CIME)
- Pere Albertí Huguet*	(GRUP III, economia social)

SUPLENTS

- Miquel Perelló Quart	(GRUP I, CAEB)
- Gabriel Rosselló Homar	(GRUP I, CAEB)
- SilviaMontejanoCofreces	(GRUP II, CC.OO)
- Joana Mª Alorda Fiol	(GRUP II, UGT)
- -----	
- -----	

*President

La sessió d'aprovació de la proposta inicial del capítol II: Mercat de treball i Seguretat social, de la Memòria del CES 2008 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, té lloc el 28 de juliol de 2009

COMISSIÓ DE TREBALL D'ÀREA SOCIAL

TITULARS

- Jaume Vidal Ladaria	(GRUP I, CAEB)
- Gabriel Rosselló Homar	(GRUP I, CAEB)
- Victoria Ferrer Pérez	(GRUP II, CC.OO)
- Mª Carme Orte Socias*	(GRUP II, UGT)
- Pilar Sánchez-Cuenca López	(GRUP III, CIM)
- Claudia de Haro Porres	(GRUP III-Consumidors)

SUPLENTS

- Jaime Bauzá García	(GRUP I, CAEB)
- Salvador Servera Jaume	(GRUP I, CAEB)
- Francesc Mellado Serra	(GRUP II, CC.OO)
- Margarita Báñez Moreno	(GRUP II, UGT)
- -----	
- -----	

*Presidenta

La sessió d'aprovació de la proposta inicial del capítol III: Qualitat de vida i protecció social, de la Memòria del CES 2008 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, té lloc el 24 de juliol de 2009

COMISSIÓ DE TREBALL DE LA MEMÒRIA DEL CES 2008 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS*

- Antoni Lull Gilet *	(GRUP III, UIB)	- -----	(GRUP II, UGT)
- Isabel Guitart Feliubadaló	(GRUP I, CAEB)	- Sr. Rafael Borràs Ensenyat	(GRUP II, CC.OO)
- Miquel Vidal Fullana	(GRUP I, CAEB)	- Sr. Esteve Bardolet Jané	(GRUP III, Govern)

* President

IGUALMENT, PARTICIPEN EN AQUESTA COMISSIÓ, AMB VEU I SENSE VOT:

- Vicenç Tur Tur (GRUP I, CAEB), president de la Comissió de Treball d'Economia, Desenvolupament Regional i Medi Ambient.
- Pere Albertí Huguet (GRUP III, Economia social), president de la Comissió de Treball d'Ocupació i Relacions Laborals UGT.
- Carme Orte Socias (GRUP II, UGT), presidenta de la Comissió de Treball d'Àrea Social.

La sessió d'aprovació de l'índex i col·laboradors de la Memòria té lloc el dia 30 de gener de 2009 i les sessions d'aprovació de la proposta del capítols tenen lloc els dies 2, 3, 4, i 9 de setembre de 2009.

La Memòria del CES sobre l'Economia, el Treball i la Societat 2008 és aprovada, pel Ple en la sessió de 30 de setembre de 2009.

ÍNDEXS DELS TÈCNICS I COORDINADORS DE LA MEMÒRIA DEL CES 2008 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

DIRECCIÓ I SERVEIS TÈCNICS

DIRECCIÓ

Ferran Navinés Badal
Assessor econòmic del CES

SECRETARIA GENERAL

Núria García Canals
Secretària general del CES

SERVEIS TÈCNICS DEL CES

SERVEIS ECONÒMICS

Ferran Navinés Badal

SERVEIS JURÍDICS

Àngels Bellinfante Torres

BECARIS

Joan Crespí López
Francesc Francés Socías

COL·LABORADORS

Araceli García Ros
Catalina Pol Matheu
Carmen Santos Oliver

ÍNDEX DE COORDINADORS I COL·LABORADORS DE LA MEMÒRIA DEL CES 2008 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS*

Miquel Alenyà Fuster (coord.)	Cultura, Llengua i Esport*	Maria José Ramos Montserrat	
Joan Melià Gari	Capítol III.5	Antònia Salvà Fiol	
Pere Albertí Huguet	Economia social i solidària*.	Pilar Sánchez- Cuenca López	
	Capítol III.8	Josep M ^a Vicens Gómez	
Bartomeu Barceló Ginard	Sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència. Capítol III.10	Joan B. Llorens	Administracions públiques i finançament autonòmic.
		Beltrán de Heredia	Capítol I. 13.3, 13.4 , 13.5, i 13.6
Antoni Barceló Veny	Construcció. Habitatge.	Francisco Martínez Espinosa	Justícia i arbitratge*.
Catalina Barceló Horrach	Capítol I.4.3*, I.7. Capítol III.6	Ladislao Roig Bustos	Capítol III.7
Maria Antònia Carbonero		Onofre Martorell Cunill	Transport i comunicacions*.
Silvia Carretero Quevedo	Demografia i llar.		Capítol I.11
Ferran D. Lluch Dubon	Capítol III.2	Josep Ll. Oliver Torelló	Necessitats i serveis socials.
Joan Carrió i Vidal	Comerc [*] i col·laboració al Capítol III,3		Les organitzacions associatives.
Josep Mallol Vicens	Capítol I.10		Capítol III.9
Santiago Cavanillas Múgica	El procés de Bolonya	Maria del Carme Orte Socías (coord.)	Educació. Capítol III.4
	Col·laboració al Capítol III,4	Belen Pascual Barrio	
Araceli García Ros (coord.)	Mercat de treball i Seguretat Social*.	Lluís Ballester Brague	
Antònia J. Puigros Rebassa	Capítol II	Margalida Payeras Llodrà	Institucions financeres. Capítol I.12
Maria del Mar Ribas Mas		Llorenç Pou Garcias	Benestar econòmic i distribució de la renda. Capítol III.1
Javier Franconetti Manchado	Sector industrial*. Capítol I.6	Joan Rosselló Villalonga	El nou model de finançament autonòmic 2009.
Guillem López Casanovas	El sistema de salut a les Illes Balears.		Col·laboració al Capítol I, 13
Biel Ferragut Escalas	Col·laboració al Capítol III,3	Pere Salvà Tomàs	El sector primari. Capítol I.5
Joan Llobera Cànaves (coord.)	Salut i serveis sanitaris.	Andreu Sansó Rosselló	El Pacte per la competitivitat, l'ocupació i la cohesió social a les Illes Balears. Col·laboració al Capítol II.
Elena Cabeza Irigoyen	Capítol III.3		Societat del coneixement i de la informació. Capítol I.15
Josep M ^a Carbonero Malberti			Medi ambient. Capítol I.13
Micaela Comandero Maaloe			
Antònia Galmés Truyols			
Josep Mateu Sbert			
Carlos Moreno Gómez			
Juan Pou Bordoy			
Maria Àngels Pujol Buades			

* Nota: els apartats de la Memòria que no figuren en aquest índex han estat elaborats pels Serveis Tècnics del CES, i els que incorporen (*) han comptat amb la seva col·laboració.

ÍNDEX GENERAL

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC	1
1. PANORAMA INTERNACIONAL	11
1.1. L'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques	11
1.2. Els Estats Units	17
1.3. La Unió Europea	17
1.4. El Japó	18
1.5. La resta del món	18
1.6. Mercats de treball	19
2. UNIÓ EUROPEA	21
2.1. Introducció	21
2.2. Perspectives econòmiques	23
2.3. La política econòmica i monetària	25
2.3.1. Tercer any dels programes nacionals de reforma	25
2.3.2. Anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro	26
2.4. El balanç de l'estratègia europea d'ocupació, el diàleg social i la protecció social	28
2.4.1. El balanç de l'estratègia europea d'ocupació	28
2.4.2. El diàleg social i les relacions laborals	29
2.4.3. La protecció social	31
2.5. Les polítiques de cohesió	32
2.6. La presidència de l'Euroregió Pirineus Mediterrània	34
3. ECONOMIA ESPANYOLA	37
3.1. Evolució econòmica	37
3.2. Els sectors productius	39
3.2.1. El sector primari	39
3.2.2. La indústria i l'energia	39
3.2.3. La construcció	40
3.2.4. Els serveis	40
3.3. La inflació	42

3.4. El sector públic	43
3.5. Educació i societat del coneixement	44
3.5.1. Situació del sistema educatiu espanyol en el procés de Lisboa	44
3.5.2. La qualitat del sistema educatiu espanyol	45
4. LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES	47
4.1. Introducció	47
4.2. L'anàlisi de l'oferta productiva	47
4.2.1. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears i per illes	47
4.2.2. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears i per comunitats autònomes	54
4.2.3. El teixit empresarial balear	65
4.3. L'anàlisi de la demanda de les Illes Balears i per autònomes	65
4.4. La inversió estrangera	73
4.5. Els preus	74
4.6. L'evolució de la renda real per càpita i els seus determinants	77
4.6.1. L'evolució de la renda real per càpita	77
4.6.2. L'evolució dels factors determinants de l'evolució de la renda real per càpita: la productivitat i els factors demogràfics	79
4.7. L'estalvi, la inversió i la capacitat de finançament	82
4.8. La distribució funcional de la renda	86
5. EL SECTOR PRIMARI	89
5.1. Introducció	89
5.2. Els recursos humans en el sector primari	90
5.3. El subsector agrari	92
5.3.1. Els trets generals	92
5.3.2. L'agricultura	94
5.3.3. La ramaderia	95
5.4. El subsector forestal	96
5.5. La pesca	97
6. SECTOR INDUSTRIAL	99
6.1. Introducció	99
6.2. L'evolució de les empreses industrials	101
6.3. L'evolució de l'ocupació	101
6.4. L'evolució de les branques industrials	102
6.4.1. Dades generals de l'enquesta industrial	103
6.4.2. Principals resultats de l'enquesta industrial per branques d'activitat	103

6.4.3. L'energia	109
6.4.4. Les indústries relacionades amb el sector de la construcció	109
6.5. La inversió industrial	110
7. CONSTRUCCIÓ	111
7.1. Introducció	111
7.2. Factors de producció	112
7.2.1. Materials de construcció	112
7.2.2. L'ocupació	113
7.2.3. Els costs dels factors	115
7.3. La producció	115
7.3.1. La inversió pública	115
7.3.2. La inversió privada	117
8. ELS SERVEIS PRIVATS	123
8.1. Introducció	123
8.2. Principals macromagnituds	124
8.3. Principals coeficients	127
8.4. L'ocupació	127
8.5. L'estacionalitat	129
9. TURISME	131
9.1. Introducció	131
9.2. Evolució dels principals mercats turístics internacionals competidors de les Balears	132
9.3. L'índex de posició competitiva turística de les Balears (IPCTB)	132
9.4. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores de les illes en turisme nacional i internacional	134
9.4.1. L'evolució de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme nacional	135
9.4.2. L'evolució de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme internacional	136
9.5. Anàlisi sintètica dels principals indicadors de demanda a les Illes Balears: turistes arribats, estada mitjana, i estades totals	138
9.6. La demanda turística a les Balears des del punt de vista de les arribades ...	139
9.6.1. El nombre de turistes arribats a les Balears	139
9.6.2. Els mitjans de transport dels turistes arribats i la distribució per illes	140

9.6.3.	El <i>hub</i> de l'aeroport de palma i el transport aeri de baix cost i baix preu	141
9.6.4.	Les arribades turístiques per nacionalitats, per via aèria i per illes ...	143
9.7.	La demanda turística a les Illes Balears des del punt de vista de l'estada mitjana i les estades	145
9.7.1.	L'estada mitjana diürna per temporada alta, mitjana i baixa, per illes, per nacionalitats i per tipus d'establiment	145
9.7.2.	L'anàlisi de les estades	147
9.8.	La despesa turística de les Balears	154
9.9.	Dades resum de les arribades i estades per les Balears i per illes	154
9.9.1.	Dades resum de les Balears	154
9.9.2.	Dades resum de Mallorca	155
9.9.3.	Dades resum de Menorca	155
9.9.4.	Dades resum de les Pitiüses	155
9.10.	L'estacionalitat	155
9.10.1.	L'estacionalitat de les arribades a les Balears	155
9.10.2.	L'estacionalitat de les arribades per illes	161
9.10.3.	L'estacionalitat per mitjans de transport	163
9.10.4.	Els programes desestacionalitzadors	164
9.11.	El perfil del turista	164
9.12.	El nivell de fidelització i de satisfacció dels turistes nacionals arribats a les Balears	171
9.13.	L'oferta turística a les Balears	171
9.13.1.	La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes	171
9.13.2.	El nivell d'ocupació dels establiments turístics	173
9.13.3.	El tot inclòs	175
9.13.4.	L'oferta complementària	179
9.13.5.	La diversificació dels productes turístics	180
9.13.6.	El turisme urbà a Palma	181
9.14.	L'ocupació laboral en el sector de l'hostalatge i la restauració	183
9.15.	Pla del Turisme Espanyol 2020	183
10.	COMERÇ	185
10.1.	Introducció	185
10.2.	Estructura empresarial del sector comercial	186
10.3.	Els centres comercials	188
10.4.	Principals agregats del sector comercial	188
10.4.1.	Grans trets del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat Espanyol	188
10.4.2.	Anàlisi del sector del comerç a les Illes Balears	189
10.5.	Evolució conjuntural del comerç al detall	192

11. TRANSPORTS I COMUNICACIONS	195
11.1. Introducció	195
11.2. Macromagnituds del sector del transport i comunicacions	195
11.2.1. Principals macromagnituds del sector del transport i comunicacions	196
11.2.2. Principals coeficients del sector del transport i comunicacions	198
11.2.3. Mercat de treball en el sector del transport i les comunicacions	200
11.2.4. L'ocupació per trimestres en el sector del transport i les comunicacions	202
11.3. Anàlisi de la conjuntura	203
11.3.1. El transport marítim	203
11.3.2. Transport de passatgers per via aèria	205
11.3.3. El transport regular de passatgers per carretera	205
11.3.4. El transport de passatgers per ferrocarril i metro	206
11.3.5. Les activitats postals	206
11.3.6. Les telecomunicacions	206
12. INSTITUCIONS FINANCERES	207
12.1. Introducció	207
12.2. Les entitats bancàries	209
12.2.1. La dimensió de la xarxa d'oficines	209
12.2.2. El servei bancari	211
12.2.3. El crèdit dels bancs, de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit a les Illes Balears	212
12.2.4. Els dipòsits als bancs, a les caixes d'estalvis i a les cooperatives de crèdit a les Illes Balears	216
12.2.5. El flux financer de les Illes Balears	217
12.2.6. La productivitat de les entitats bancàries	218
12.3. La Societat de Garantia Recíproca (ISBA)	220
12.4. El mercat de la borsa	220
13. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC	223
13.1. Anàlisi pressupostària	223
13.2. La comunitat autònoma	224
13.2.1. El pressupost de l'administració general	224
13.2.2. El deute acumulat	229
13.3. Consells Insulars	232
13.4. Ajuntaments	236
13.5. L'administració de l'Estat	237

13.6. La càrrega fiscal a les Balears	240
Col·laboració:	
El nou model de finançament autonòmic 2009	
Joan Rosselló	250
14. MEDI AMBIENT	259
14.1. Introducció	259
14.2. L'anàlisi del medi ambient a les Illes Balear	260
14.2.1. Els recursos naturals	261
14.2.2. Els residus	269
14.2.3. El litoral	273
14.2.4. El patrimoni natural	274
14.2.5. Altres àmbits	285
15. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ	289
15.1. Introducció	289
15.2. Anàlisi del sistema d'innovació de les Illes Balears	290
15.3. Els resultats de la política d'R+D+I	296
15.4. La política en ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears en el període 2009-2012	300
 CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL, SEGURETAT SOCIAL I POLÍTiques D'Ocupació	 303
1. MERCAT DE TREBALL I RELACIONS LABORALS	309
1.1. Panorama general del mercat de treball	309
1.1.1. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social	310
1.1.2. Anàlisi dels ocupats segons l'enquesta de població activa	323
1.1.3. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes	325
1.1.4. L'Índex de Qualitat del Treball (IQT)	335
1.1.5. Indicadors d'avaluació per a l'Estratègia Europea per a l'Ocupació (EEO)	338
1.2. Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears	341
1.2.1. L'ocupació per situacions laborals	341
1.2.2. L'estacionalitat	342
1.2.3. La temporalitat	342
1.2.4. Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per sexe i per sector econòmic	344

1.2.5. L'atur registrat i les demandes d'ocupació	347
1.2.6. La contractació	351
1.2.7. Les accions formatives i l'ocupació	355
1.2.8. Dona i mercat de treball	357
1.3. La negociació col·lectiva	362
1.3.1. Anàlisi comparada de les Balears en relació amb Espanya	362
1.3.2. La negociació col·lectiva a les Illes Balears	363
1.4. Conflictivitat laboral i solució extrajudicial de conflictes	372
1.4.1. L'activitat del tribunal d'arbitratge i mediació de les Illes Balears (TAMIB)	372
1.4.2. FOGASA	375
1.5. La seguretat i la prevenció de riscos laborals	376
1.5.1. Introducció	376
1.5.2. La negociació col·lectiva i la prevenció de riscos laborals	381
1.5.3. La sinistralitat laboral	382
2. SEGURETAT SOCIAL	389
2.1. Introducció	389
2.2. La recaptació de la Seguretat Social	389
2.3. Les despeses de la Seguretat Social	390
2.3.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies i per municipis de les Balears	390
2.3.2. Anàlisi de les pensions contributives segons els diferents règims ...	391
2.3.3. Anàlisi dels subsidis	393
2.4. La protecció per atur	393
2.5. Les mútues asseguradores d'accidents de treball	394
Col·laboració:	
El Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears	
<i>Andreu Sansó</i>	395
CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL	399
1. BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA	407
1.1. Introducció	407
1.2. El nivell i la distribució de rendes	409
1.3. La relació entre les desigualtats de renda, les condicions de l'habitatge, l'estat de salut i el nivell educatiu	411
1.4. La pobresa relativa a les Illes Balears	414

2. DEMOGRAFIA I LLAR	417
2.1. La dinàmica de la població	417
2.2. Els components de la dinàmica demogràfica	421
2.2.1. La natalitat i la fecunditat	422
2.2.2. La nupcialitat	427
2.2.3. La mortalitat	432
2.2.4. La immigració	437
3. SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS	443
3.1. Salut i qualitat de vida	443
3.1.1. Percepció de salut i qualitat de vida	444
3.1.2. La morbiditat	445
3.1.3. El càncer	448
3.1.4. Els accidents de trànsit	453
3.1.5. Malalties de declaració obligatòria	454
3.1.6. Interrupcions voluntàries de l'embaràs	458
3.1.7. Mortalitat i salut	459
3.2. Els serveis sanitaris	461
3.2.1. Finançament de la salut	462
3.2.2. L'assegurament sanitari	464
3.2.3. Els recursos assistencials	464
3.2.4. L'activitat assistencial	468
3.2.5. Formació, investigació i innovació en matèria sanitària	474
Col·laboració	
El sistema de salut a les Illes Balears	
<i>Guilem López Casanovas</i>	
<i>Gabriel Ferragut</i>	478
4. EDUCACIÓ	483
4.1. El sistema escolar de les Illes Balears	483
4.1.1. La situació educativa a les Illes Balears	483
4.1.2. L'escolarització de l'alumnat estranger	498
4.2. Els estudis universitaris a les Illes Balears (2008-2009)	509
4.2.1. Reforma dels plans d'estudi per a l'adaptació a l'espai europeu d'educació superior	510
4.2.2. Alumnat universitari	511
4.2.3. Evolució de la matrícula en els darrers anys	512
4.2.4. La UNED i la UOC en l'oferta i la demanda dels alumnes de la CAIB	514

4.2.5. Estudis de tercer grau i investigació a la UIB	515
4.2.6. Professorat de la UIB	516
4.2.7. Personal d'administració i serveis	518
4.2.8. Pressupost de la UIB	519
Col·laboració	
El Pla de Bolonya	
<i>Santiago Cavanillas Múgica</i>	521
5. CULTURA, LLENGUA I ESPORT	527
5.1. Els pressuposts	527
5.2. Les arts plàstiques	527
5.2.1. La programació institucional, les fundacions i els museus	528
5.2.2. La programació comercial	530
5.3. La música	530
5.3.1. Els festivals	530
5.3.2. «Un hivern a Mallorca»	531
5.3.3. La Fundació Sa Nostra	532
5.3.4. La Fundació La Caixa	532
5.3.5. Discogràfiques	532
5.3.6. La Fira del Disc	532
5.3.7. La música al Teatre Principal de Palma	532
5.3.8. Entitats vinculades a la música	533
5.4. L'edició	534
5.5. El teatre	534
5.5.1. L'activitat als teatres i als auditoris	534
5.5.2. La projecció a l'exterior	535
5.6. Cinema	536
5.6.1. El cinema comercial	536
5.6.2. El cinema de filmoteca	537
5.7. Els mitjans de comunicació	537
5.7.1. Els mitjans de comunicació escrits	537
5.7.2. La ràdio	539
5.7.3. La televisió	540
5.8. El patrimoni	540
5.9. L'aprenentatge del català	541
5.9.1. La llengua catalana en el sistema escolar	541
5.9.2. Ensenyament de català per a adults	543
5.10. El Dictamen del CES sobre l'esport a les Illes Balears	545

6. HABITATGE	547
6.1. La situació de l'habitatge a les Illes Balears	547
6.1.2. Inversió residencial: evolució i expectatives	547
6.1.3. La demanda	548
6.1.4. La recessió de 1990-1993 enfront de l'actual	549
6.1.5. Els factors de la demanda residencial	551
6.1.6. Accessibilitat a la propietat de l'habitatge	555
6.1.7. Lloguer d'habitatge	556
6.1.8. Plans d'accés a l'habitatge i rehabilitació	557
6.1.9. El diàleg social autonòmic a l'àmbit de l'habitatge	558
7. JUSTÍCIA I ARBITRATGE	559
7.1. Introducció	559
7.2. Els jutjats i els tribunals	560
7.2.1. El tribunal superior de justícia de les Illes Balears	560
7.2.2. L'audiència provincial	561
7.2.3. El Partit Judicial de Palma	561
7.2.4. Partit Judicial d'Inca	563
7.2.5. Partit Judicial de Manacor	563
7.2.6. Partit Judicial d'Eivissa	564
7.2.7. Partit Judicial de Maó	564
7.2.8. Partit Judicial de Ciutadella	564
7.2.9. Oficina d'Investigació Patrimonial	564
7.3. La fiscalia	565
7.3.1. L'àmbit penal	565
7.3.2. Els judicis ràpids	567
7.3.3. La vigilància penitenciària	567
7.3.4. La jurisdicció de menors	568
7.3.5. La comissió d'assistència jurídica gratuïta	568
7.3.6. L'activitat de la fiscalia	568
7.4. L'arbitratge	569
7.4.1. La Direcció General de Consum	569
7.4.2. La Direcció General de Transports	569
7.4.3. Serveis d'arbitratge de la Cambra de Comerç	569
8. ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA	571
8.1. Productors de mercat	571
8.1.1. Cooperatives	571

8.1.2.	Societats laborals	574
8.1.3.	Confraries de pescadors	576
8.1.4.	Ocupació registrada	576
8.2.	Institucions financeres socials	576
8.2.1.	Estalvi ètic	576
8.2.2.	Mont de Pietat de les Balears	577
8.2.3.	Caixa Rural	577
8.2.4.	L'obra social de les caixes d'estalvi	577
8.3.	Asseguradors d'economia social	578
8.3.1.	Empreses asseguradores	578
8.3.2.	Mútues i mutualitats	578
8.4.	Responsabilitat social corporativa en l'àmbit de l'economia social	578
8.5.	Fundacions	579
8.6.	Productors de no mercat	580
8.6.1.	Iniciatives de comerç just	581
8.6.2.	Iniciatives mediambientals i d'inserció soci laboral	581
8.6.3.	Iniciatives laborals d'integració de persones amb discapacitats ...	581
8.6.4.	Iniciatives de caràcter humanitari	581
8.6.5.	Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS)	582
8.6.6.	Fons de cooperació i solidaritat	582
9.	SERVEIS SOCIALS	583
9.1.	Serveis socials: indicadors de recursos i necessitats	583
9.1.1.	Serveis socials d'atenció primària	583
9.1.2.	Atenció a la infància i l'adolescència	584
9.1.3.	Serveis socials a la gent gran	586
9.1.4.	Serveis socials a persones amb discapacitat	586
9.1.5.	Serveis socials a dones	587
9.1.6.	Serveis per a minories culturals i immigrants nouvinguts	587
9.2.	Prestacions econòmiques dels serveis socials	587
9.3.	Dotacions pressupostàries	588
10.	EL SISTEMA DE PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA PERSONAL I D'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA (SAAD)	589
10.1.	Introducció	589
10.2.	La població beneficiària del SAAD	592
10.2.1.	La gent gran	592
10.2.2.	Els familiars curadors	595
10.3.	Desplegament del SAAD a les Illes Balears	596

10.3.1.	Implantació i calendari de desplegament de la llei	596
10.3.2.	Desenvolupament normatiu	596
10.3.3.	Característiques específiques de les Illes Balears: territori i organització institucional. Acords entre institucions	597
10.3.4.	Dades econòmiques	598
10.3.5.	Població beneficiària del SAAD	599
10.4.	Places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia	607

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS*	609
--	-----

Índex de quadres	609
Índex de gràfics	621

* Els índexs de quadres i gràfics de l'annex estadístic es poden consultar al CD-card i a la web: ces.caib.es

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC*

RESUM

A. L'ECONOMIA MUNDIAL I LA UNIÓ EUROPEA

El 2008 el PIB mundial ha crescut un 1,7%, gairebé 2 punts per sota respecte a l'any anterior. Així, el panorama internacional està condicionat, especialment pel que fa al segon semestre de l'any, pels efectes de la primera crisi econòmica global, que està afectant tant els països desenvolupats com els països en vies de desenvolupament i les grans economies asiàtiques, les quals també han sofert aquesta recessió (la Xina ha crescut 11 punts per sota del 2007). El 2008 les exportacions mundials de mercaderies només han tingut un creixement del 2% (4 punts per sota del 2007), i es preveu que aquest creixement sigui inferior el 2009. Els exportadors de petroli varen tenir un bon principi d'any, ja que els preus del barril varen arribar a superar els 140 dòlars al juny, però la moderació de la demanda i la crisi econòmica el varen fer caure per sota dels 50 dòlars a final d'any.

Els saldos comercials internacionals estan desequilibrats per l'enorme dèficit comercial i pel compte corrent dels Estats Units, estimat en uns 700.000 milions de dòlars, que equival al -4,6% del seu PIB. Aquest dèficit s'ha de finançar amb entrades de capital procedents de la resta del món, principalment de la Xina. Per aquesta raó, els Estats Units s'han convertit en el país del món que rep més finançament de l'exterior, ja que acapara el 43% del total dels fluxos d'importació de capitals mundials. El segon país en importància en la captació de fluxos de finançament mundial és Espanya, que n'absorbeix el 10%. La contrapartida d'aquests fluxos importadors són els fluxos exportadors de capital. El primer país del món a aportar fluxos de finançament per a la resta del món és la Xina, amb un 24% del total mundial, bona part dels quals es canalitzen cap als Estats Units. Els segueixen per ordre d'importància Alemanya, amb un 13%; el Japó, amb un 9%; Aràbia Saudita, amb un 8%, i Rússia, amb un 6%.

A l'Informe de primavera de l'OCDE s'ha fet una estimació per al 2009 de l'impacte de la crisi financera i la crisi creditícia sobre el creixement de les economies de l'àrea de l'OCDE. Als Estats Units, al Japó, a la zona euro, així com a l'economia de l'OCDE en general, la contracció del PIB serà entre un 4 i 7% i es produirà un cert estancament en el creixement l'any que ve.

La falta de llocs de feina a tots els països de l'OCDE ha augmentat considerablement. La taxa d'atur arribarà al nivell màxim el 2010 o a principi del 2011, i a molts de països arribarà a nivells de dos dígitos per primera vegada des de començament del decenni del 1990. Es preveu que el nombre d'aturats al G7 sigui gairebé el doble del seu nivell a mitjan 2007 i arribi a uns 36 milions de persones al final del 2010. Les previsions de l'Organització Internacional del Treball (OIT) són que l'atur mundial arribarà als 190 milions de persones.

D'acord amb les previsions de primavera fetes per la Comissió Europea, l'any 2008 el PIB de la zona euro disminuirà un 4% i s'estabilitzarà de manera general el 2010. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears (Alemanya, Regne Unit i Espanya) mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una caiguda del seu PIB del -5,4%, mentre que es preveu que el 2010, Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un crei-

xement negatiu d'un -1%. No es preveu cap deflació en l'evolució de la taxa de creixement de la inflació a la zona euro, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas d'Alemanya i el Regne Unit, però no és així en el cas d'Espanya, ja que el 2009 té una taxa negativa d'un -0,1%. Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa.

Després de deu anys d'haver posat en marxa l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus. Els principals resultats són que la taxa d'ocupació de la UE-27 va augmentar fins al 65,8% el 2008; la taxa d'ocupació femenina va arribar al 59,2%, i es va situar a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010, i l'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9% i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu marcat per al 2010.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 milers de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys. El país més beneficiat en termes absoluts pel període actual de programació serà Polònia seguit per Espanya. En canvi, en termes de recursos relatius per càpita els més beneficiats seran la República Txeca i Estònia.

B. L'ECONOMIA ESPANYOLA

L'any 2008 el creixement de l'economia espanyola va assolir l'1,2% i va superar en tres dècimes la mitjana de la Unió Europea, que va ser dos punts i mig inferior a la taxa mitjana de l'exercici anterior. L'evolució de les taxes trimestrals reflecteix el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament a final d'any. La despesa en consums de les llars i el sector de la construcció s'explica per la pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%

L'any 2008 la branca dels serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. La crisi econòmica ha afectat de manera abrupta la producció immobiliària. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007.

Durant la primera meitat del 2008 l'IPC va continuar la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en què les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%.

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació

de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

C. L'ECONOMIA BALEAR

L'estimació que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears sobre el VAB de l'economia per a l'any 2008 és de 22.627,01 milions d'euros. En relació amb l'any 2007, això suposa un creixement regional igual al de la zona euro i Espanya, amb una taxa de l'1,2% i amb una caiguda d'1,8 punts percentuals. Aquesta caiguda se situa en 0,8 punts percentuals per sota de la de l'Estat, però és superior en 0,4 punts percentuals al de la zona euro. Aquestes dades demostren que l'impacte de la crisi econòmica internacional ha afectat relativament menys l'economia de les Illes Balears respecte a la de l'Estat. Per sectors econòmics, el sector primari té una estimació de creixement per al 2008 d'un 0,8%, amb una pèrdua d'1,2 punts percentuals respecte de l'any passat. El sector de la indústria i l'energia presenta un creixement del 0,5% el 2008, amb una pèrdua percentual d'un punt respecte a l'any passat. El sector de la construcció disminueix un -1,4%, amb una caiguda percentual de 5,1 punts respecte a l'any passat. Finalment, el sector de serveis creix 1,6%, la qual cosa representa una caiguda d'1,5 punts percentuals respecte a l'any passat. Per illes, Mallorca creix un 1,3%, Menorca un 0,3% i les Pitiüses un 1,4%.

C.1. Anàlisi de l'oferta

Segons les dades de les conselleries d'Agricultura i Pesca i de Medi Ambient, el sector primari ha gaudit el 2008 d'una producció final del VAB a cost de factors de 175,45 milions d'euros (euros corrents 2008), dels quals el 85,28% correspon al subsector agroramader; un 10,92% al subsector pesquer, i la resta, el 3,79%, al subsector forestal. Aquesta magnitud representa un increment lleuger en euros corrents de prop del 3% respecte al 2007.

El sector industrial presenta el 2008 un escenari de creixement molt discret de la seva producció, entorn de l'1,05% respecte al 2007, amb un descens molt suau del nombre de treballadors assalariats, que var disminuir un -2,9%, unes 718 persones, i amb un augment lleuger del nombre d'empreses industrials a les Balears, entorn del 0,7%, en passar de 5.390 empreses a 5.427. S'ha de destacar que, d'una banda, hi ha grups amb creixements del nombre d'empreses, com el cas d'energia i aigua, amb 47 empreses més que l'any 2007 i, d'altra banda, hi ha grups amb reduccions importants en el nombre d'empreses, com indústries tèxtils, de la confecció, del cuir i calçat, amb 19 empreses manco que l'any 2007.

El sector de la construcció és un dels que ha patit més directament els efectes negatius de la crisi econòmica. Així, el 2008, l'indicador global d'activitat es va desplomar, ja que va passar d'un -3,7% el 2007 a un -20,0% el 2008, un nivell similar al que es va arribar durant la crisi de la dècada dels noranta. Les vendes de ciment varen arribar als 639 milers de tones, fet que va suposar un 29,5% menys que el 2007. Les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, també es varen contreure i varen tenir la pitjor xifra dels darrers deu anys.

El total de la renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears (comerç, turisme, transport, tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments, serveis a persones i empreses i altres activitats) és de 8.206 milions d'euros, que representen el 2,7% del conjunt de l'Estat. El personal ocupat és de 293.050 persones (el 3,1% del conjunt de l'Estat), les despeses de personal assoleixen els 5.059 milions d'euros (el 3% del total de l'Estat) i els excedents bruts d'explotació (EBE) comptabilitzen 3.147 milions d'euros (el 2,2% de l'Estat). Pel que fa a les principals macromagnituds, cal destacar que per volum de negoci la principal activitat de serveis privats a les Illes Balears és el turisme, amb més d'11.000 milions d'euros de facturació, seguit del comerç (10.253 milions d'euros) i el transport (3.385 milions d'euros).

A continuació, resumim l'evolució conjuntural d'aquestes tres principals activitats dels serveis privats a les Illes Balears, a més de les institucions financeres i les administracions públiques.

El turisme

A partir de l'any 2007 s'observa un canvi de tendència, ja que la caiguda de les estades continua l'any 2008 en un 2,7% (es passa de 120,2 milions d'estades el 2007 a 117 milions d'estades el 2008, amb una pèrdua de més de 13 milions d'estades), fet que s'explica tant per la baixada del nombre de turistes arribats, ja que disminueix en un 1,1% (es passa de 13,2 milions de turistes arribats el 2007 a 13,1 milions el 2008, amb una pèrdua de 141 mil turistes), com per la caiguda de l'estada mitjana, que cau un 2% (es passa de 10,1 dies el 2007 a 9,9 dies el 2008, amb una pèrdua de 0,2 dies per turista). Quant a la distribució de les estades turístiques per tipologia d'allotjament, es nota una transferència de fluxos des dels hotels cap a altres tipus d'allotjament. Així, el 64,5% va a hotels i similars (4,3 punts menys respecte al 2007), el 9,8% va a allotjaments en lloguer (2,9 punts més respecte al 2007), el 9,7% va a allotjaments en propietat (1,6 punts més respecte al 2007), el 14,3% va a casa d'amics o familiars (a l'igual que el 2007) i l'1,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,3 punt menys respecte al 2007).

L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre de turistes en la temporada mitjana-baixa presenta una lleugera variació negativa de sis dècimes, tenint en compte que l'any 2007 el total d'arribades en aquesta temporada era del 21,4% i el 2008 ha estat del 20,8%. Segons uns indicadors sintètics de l'estacionalitat calculats amb l'índex de Gini, es mostra un lleu empitjorament de l'estacionalitat de 0,0124 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és del -1,95%. Per illes, els índexs de Gini empitjoren a totes les illes, i la pèrdua més important en temps equivalent en mesos es dona a les Pitiüses, amb una caiguda del 4,6%; en canvi, la que presenta una menor pèrdua és Menorca, amb una taxa del -1,3%. Aquest lleu empitjorament de l'estacionalitat es deu al comportament del mercat espanyol, que perd 2,4 punts de quota de mercat en la temporada mitjana-baixa.

La taxa efectiva d'ocupació mostra un manteniment entorn del 41,5%, amb una variació de 0,02 punts. Mallorca se situa per sobre de la mitjana regional amb un 45,7%, seguida per Menorca amb un 33,8%, Eivissa amb un 32,4% i Formentera amb un 26,5%.

Finalment, les dades d'EGATUR 2008 publicades per l'Institut de Estudios Turísticos (IET) reflecteixen que els turistes varen gastar a les Illes Balears un total de 9.551,6 milions d'euros, un 3,5% més que al llarg de l'any 2007. La despesa mitjana per turista assolí els 949 euros, amb un creixement del 2,4%. Altrament, la despesa mitjana per turista i dia va ser de 105 euros, amb una caiguda del 0,6%.

El comerç

L'any 2008 hi havia a les Illes Balears 19.800 empreses del sector del comerç, és a dir, el 21,21% del total d'empreses, cosa que representa més de mig punt respecte al 2007. Un 67,45% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; un 23%, al comerç a l'engròs, i un 9,55%, a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles. On s'ha produït la disminució percentual respecte al 2007 és precisament en les empreses que es dediquen al comerç al detall. Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar com a les Illes Balears les vendes del comerç al detall varen decreixer durant el 2008 un 1,32%, a un ritme lleugerament superior al del conjunt de l'Estat espanyol (1,03%). L'ocupació en el comerç al detall va disminuir al llarg de l'any un 3,41%, cinc dècimes per sobre del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va disminuir un 2,91%.

El transport i les comunicacions

El 2008 el total de passatgers transportats per via marítima regular en règim de cabotatge va arribar als 2.160.097. Les dades globals del total de les Illes ens mostren una notable caiguda d'un 16,4%. El turisme de creuers que visita les nostres illes experimentà un notable creixement, d'un 7,87% l'any 2008 fins a arribar a una xifra global de 1.315.933 passatgers. L'any 2008 el total de passatgers en trànsit de badia arribaren a la quantitat de 4.731.745 passatgers, és a dir, un 1,26% menys que l'any 2007. És molt indicativa la situació del transport de mercaderies a les Illes. D'una situació de creixements sempre positius en els últims anys hem passat a una caiguda generalitzada. En el transport de passatgers per via aèria la variació negativa del 2,2% per al total de les Illes contrasta fortament amb les dades dels darrers anys, que ens mostraven variacions positives d'un 5,6% l'any 2006 i d'un 4,1% l'any 2007. Si s'anàlitzien les dades del transport regular de passatgers per carretera es pot apreciar que aquest mitjà de locomoció manté una senda de creixement molt apreciable que ja va començar l'any 2001. Un total de 6.087.083 viatgers varen usar les distintes infraestructures ferroviàries que hi havia a les Illes durant l'any 2008. Aquest total suposa un creixement apreciable d'un 9,69% per al total de les Illes. En relació amb les comunicacions, 38.869 milers de correspondències en origen es varen distribuir a les Illes l'any 2008. Un 90,03% d'aquest total corresponia a la línia bàsica, un 8,78% a la línia econòmica i un 1,17% a la línia urgent. Amb referència a les línies telefòniques, és remarcable el fort creixement de la telefonia mòbil, que ja havia minvat fins a pràcticament una estabilització durant l'any 2008.

Les institucions financeres

La inicialment coneguda com a crisi de les hipoteques d'alt risc (crisi de les hipoteques subprime) s'ha convertit en una crisi financera global sense precedents. Mai un succés no havia afectat la liquiditat dels mercats financers d'una manera tan severa i tan extensa, geogràficament i temporalment. Així, els greus problemes d'inestabilitat financera internacional juntament amb la feblesa econòmica configuren un entorn operatiu molt complex del conjunt de les institucions financeres. En aquest context, les entitats de dipòsit de les Balears han iniciat un procés de recomposició dels seus balanços, que es reflecteix en una desacceleració del crèdit, més marcat en el crèdit lligat al sector immobiliari. Aquesta tendència a l'alentiment del crèdit, accentuada amb el temps pel col·lapse del mercats financers internacionals i pel pro-

cés de despallanquejament global, és conseqüència d'una menor demanda de les llars i de les empreses no financeres i d'una major cautela a l'hora de concedir-ne per part de les entitats, a causa del risc més gran d'impagament que implica la situació econòmica actual.

Les administracions públiques

El total del consum públic a les Illes Balears (els salaris més les compres de béns i serveis) va arribar als 2.796,1 milions d'euros, la qual cosa representa el 10,3% de l'oferta interior a renda disponible bruta a preus de mercat (RIB a PM), 6 punts per sota del nivell estatal. És el nivell de consum públic més baix del conjunt de les comunitats autònomes. En contrapartida, l'estalvi públic va ser de 5.715,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 712,3 milions d'euros, de manera que es generà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 5.003,6 milions d'euros, equivalent al 23,5% del PIB, que és el percentatge més alt de totes les comunitats autònomes.

El 2008 els pressuposts generals de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears varen ser de 3.787,3 milions d'euros, xifra que suposa un increment del 30,9% i representa el 16,7% del PIB regional. Quant a les administracions insulars, el pressupost agregat dels tres consells l'any 2008 va ser de 440 milions d'euros, amb un increment global del 10%, inferior a l'increment de l'IPC 2006-2007. El deute públic dels ens insulars es manté i assoleix els 31,2 milions d'euros. Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la Comunitat Autònoma, el volum total de l'exercici del 2008 es consolida amb 1.330,8 milions d'euros. Així mateix, el pressupost de les administracions locals per a l'any 2008 arribà al 8% del PIB balear.

El deute acumulat de les Illes Balear durant l'any 2008 va ser de 2.427 milions d'euros, un 36% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 3,6% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 8,8% del PIB regional, el més alt de l'Estat després de Catalunya i la Comunitat Valenciana.

C.2. Anàlisi de la demanda

Respecte a l'oferta interior, les Balears presenten el superàvit net exterior més alt de l'Estat (5,39%), gràcies al turisme. És interessant aturar-se un moment en les dades de l'estructura del saldo comercial de les Illes Balears, ja que presenta un superàvit positiu per un valor de 1.464,8 milions d'euros, el qual s'explica íntegrament pel superàvit comercial referit a l'estranger, que és de 2.663,4 milions d'euros i que permet finançar amb escreix el dèficit comercial quant a la resta de comunitats autònomes, que és de 1.198,6 milions d'euros. El fet que aquest dèficit interior no sigui més abundant s'explica perquè en la balança comercial s'inclou la de serveis, que comptabilitza el superàvit turístic balear pel que fa a la resta de comunitats autònomes. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que gràcies al turisme estranger s'explica el superàvit de la balança de serveis amb l'estranger, amb 3.401,1 milions d'euros, que per si sol ja cobreix amb escreix la totalitat del dèficit comercial en relació amb la resta de comunitats autònomes. Lògicament, aquest saldo net exterior elevat comporta un percentatge més

baix pel que fa als diferents components de la demanda final. Així, l'anàlisi de l'estructura de la demanda final per comunitats autònomes mostra comportaments diferents de les Illes Balears que són dignes de destacar, ja que les Illes són la comunitat autònoma que mostra el percentatge més baix de demanda interna en relació amb l'oferta interior o renda interior bruta, amb el 94,61%. Aquest fet s'explica perquè es la comunitat autònoma que mostra una participació relativa més reduïda del consum privat, amb el 56,67%, la més baixa de l'Estat en consum públic amb el 10,28%, i és la vuitena en inversió, amb el 27,66%.

Partint de les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, es pot afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE), que es pot assignar l'any 2008 per comunitats autònomes, donen per a les Illes Balears un import de 505 milions d'euros, amb un augment del 249,5%, el tercer més alt per comunitats autònomes.

C.3. Anàlisi de la inflació, de la renda per càpita i dels fluxos de finançament

La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada segons l'índex de preus de consum va ser del 3,8% a les Illes Balears, 0,3 punts per sota de l'Estat, però 0,5 punts per sobre de la que presenta l'índex de preus al consum harmonitzat (IPCH) de la zona euro (3,3%), la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat, en relació amb els països europeus, per a tots els béns i els serveis que s'ofereixen des de les Balears. La inflació interanual és de l'1,3% a les Balears (-0,1 punts), per sota de l'espanyola i la novena més baixa de l'Estat. Pel que fa a la inflació subjacent, un cop descomptats els efectes inflacionistes dels aliments no elaborats i de l'energia, les Balears tenen una inflació subjacent d'acord amb la de l'Estat (2,5%).

Les Illes Balears ocupen la novena plaça en PIB per càpita dins el conjunt de les comunitats autònomes, amb un índex (97,94) respecte a Espanya de 100. Per primera vegada hi ha un PIB per càpita a les Balears per sota de la mitjana espanyola. Cal observar que per comparació a l'any 2000 hem perdut (-17,4 punts) i quatre posicions, ja que la renda real per càpita regional de les Balears ha crescut -1,9 punts per sota de la mitjana espanyola, fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola, mentre que la població experimenta un dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes.

Una característica de les Balears es que presenta un baix nivell relatiu de consum privat i públic respecte a la renda que generen, la qual cosa facilita disposar d'uns elevats nivells d'estalvi regional, que en el cas de les Balears per a l'any 2007 se situen en 8.895,80 milions d'euros, el 36% dels quals procedeixen del sector privat i el 64%, del sector públic. Aquestes dades demostren que les Balears estalvien el 34,6% del PIB regional, que és la quota més elevada. La segueix Madrid, amb el 30,5%. També es pot destacar que és a les comunitats autònomes més riques i amb més capacitat d'estalvi on es generen les capacitats més elevades de finançament cap a la resta de comunitats, atès el menor esforç inversor relatiu. En el cas de les Balears, l'any 2007 es pot comprovar que la capacitat de finançament de 1.464,8,0 milions d'euros es deu exclusivament al sector públic, amb 5.003,6 milions d'euros, ja que el sector privat es troba en una situació de necessitat de finançament per un valor de -3.538,3 milions d'euros, tot i el volum elevat d'inversions estrangeres que fa el sector turístic a l'exterior, que són comptabilitzades ex-ante com a estalvi regional del sector privat. Altrament, les dades

aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que, pel que fa al PIB, presenta el percentatge més alt de capacitat de finançament del sector públic respecte a la resta de comunitats autònomes, que, per a l'any 2007, és del 23,5%.

D. PRINCIPALS ACCIONS EN EL CAMP DEL MEDI AMBIENT I DE L'R+D+I

Pel que fa a Mallorca, el Ple del Consell de Mallorca va aprovar, el mes de febrer de 2008, l'adhesió de la institució al Conveni Europeu del Paisatge, en una iniciativa simbòlica que representà acceptar un compromís decidit envers la protecció i la gestió del paisatge de Mallorca, amb uns criteris subscrits i aprovats pels països membres del Consell d'Europa. Amb relació a l'Agenda Local 21, 56 del 67 municipis de les Balears ja han començat a redactar el pla d'acció o fins i tot n'hi ha que l'han acabat, cosa que ens indica que en un parell d'anys possiblement tots els municipis de les Balears ja tindran els seus plans d'acció enllestits.

Les Illes Balears varen passar d'un 0,29% l'any 2006 a un 0,33% l'any 2007. Encara que això ha suposat un gran creixement, continua essent la comunitat que té el percentatge en R+D/PIB més baix de tot l'Estat, llevat de Ceuta i Melilla. L'Institut Nacional d'Estadística (INE) va publicar l'estadística sobre activitats en R+D, en què es recullen les dades referents a l'any 2007 de tot l'Estat espanyol. Pel que fa a la ràtio de la despesa en R+D/PIB, la mitjana nacional es va situar en un 1,27%. En termes generals, les empreses industrials de les Illes Balears pertanyen a sectors de caràcter tradicional i de contingut tecnològic baix i mitjà, sense que aquest fet exclogui la possibilitat que certes empreses apliquin en alguns dels seus processos tecnologies modernes i noves. Aquesta característica del teixit productiu balear és fonamental per comprendre l'activitat innovadora de la regió, i les raons de les diferències detectades especialment en l'indicador amb valor més baix, que era el de l'R+D privada.

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

El 2008 el panorama internacional es veu condicionat, especialment pel que fa al segon semestre de l'any, pels efectes de la primera crisi econòmica global, que afecta tant els països desenvolupats com els països en vies de desenvolupament i les grans economies asiàtiques, les quals també han sofert aquesta recessió (la Xina ha crescut 11 punts per sota del 2007). L'any 2008 les exportacions mundials de mercaderies només han tingut un creixement del 2% (4 punts per sota del 2007) i es preveu que aquest creixement sigui inferior el 2009. Els exportadors de petroli varen tenir un bon principi d'any, ja que els preus del barril varen arribar a superar els 140 dòlars al juny, però la moderació de la demanda i la crisi econòmica el varen fer caure per sota dels 50 dòlars a final d'any. Tot això ha fet que l'economia se centri en altres mercats perquè el mercat immobiliari segueix amb un fort decreixement. Actualment, els mercats que més han crescut han estat els de matèries primeres, com l'energia, els aliments o les begudes.

Els saldos comercials estan desequilibrats pel gran dèficit comercial i pel compte corrent dels Estats Units, estimat en uns 700.000 milions de dòlars, que equival al -4,6% del seu PIB. Aquest dèficit s'ha de finançar amb entrades de capital procedents de la resta del món, principalment de la Xina. Per aquesta raó, els Estats Units s'han convertit en el país del món que rep més finançament de l'exterior, ja que acapara el 43% del total dels fluxos d'importació de capitals mundials. El segon país en importància en la captació de fluxos de finançament mundial és Espanya, que n'absorbeix el 10%. La contrapartida d'aquests fluxos importadors són els fluxos exportadors de capital. El primer país del món que aporta fluxos de finançament per a la resta del món és la Xina, amb un 24% del total mundial, bona part dels quals es canalitzen cap als Estats Units. Els segueixen per ordre d'importància Alemanya, amb un 13%; el Japó, amb un 9%; Aràbia Saudita, amb un 8%, i Rússia, amb un 6%.

A l'Informe de primavera de l'OCDE s'ha fet una estimació per a l'any 2009 de l'impacte de la crisi financera i la crisi creditícia sobre el creixement de les economies de l'àrea de l'OCDE. Als Estats Units, el Japó, la zona euro i també a l'economia de l'OCDE en general, la contracció del PIB serà entre un 4% i un 7% i es produirà un cert estancament en el creixement l'any que ve.

La falta de llocs de feina a tots els països de l'OCDE ha augmentat considerablement. La taxa d'atur arribarà al seu nivell màxim el 2010 o a principi de 2011, i a molts països arribarà a nivells de dos dígits per primera vegada des de començament del decenni de 1990. Es preveu que el nombre d'aturats en el G7 sigui gairebé el doble del seu nivell a mitjan 2007 i arribi a uns 36 milions de persones al final de 2010. Les previsions de l'Organització Internacional del Treball (OIT) són que l'atur mundial arribarà als 190 milions de persones.

1.1.

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

La taxa de creixement del PIB mundial, que no va superar el 2% al llarg del bienni 2001-2002, es va recuperar i va assolir una taxa de creixement del 4% l'any 2004. Al llarg del trienni 2005-2007, les taxes es varen estabilitzar entorn del 3,5%, amb taxes del 3,3% el 2005, 3,7% el 2006 i 3,4% el 2007. Però en el segon semestre del 2008 s'ha produït un desaceleració econòmica que ha provocat un creixement al llarg de l'any inferior al 2% (1,7%). El cicle econòmic de l'economia mundial preveu una caiguda del 9% del comerç mundial el 2009 com a conseqüència de la crisi econòmica. (Vegeu el quadre A I-1 i el gràfic A I-1.)

Segons les dades de l'Informe de primavera de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), l'any 2008 el creixement de les exportacions mundials de mercaderies arriba a una taxa real del 2% (4 punts per sota del 2007) i es preveu que el 2009 encara es pugui produir un creixement inferior.

En el cas de la Xina, el seu creixement va ser del 8,5% (11 punts per sota del 2007), de resultes del desplomament de la demanda mundial en el quart trimestre del 2008.

El 2008 les regions exportadores netes de petroli es varen beneficiar de la pujada sense precedents dels preus del combustible: el cost del barril de petroli va superar els 140 dòlars a mitjan any. No obstant això, després del juliol els preus varen evolucionar negativament, i en acabar l'any el barril valia menys de 50 dòlars a causa de la moderació de la demanda mundial de petroli i de la desacceleració de l'economia mundial. [\(Vegeu el gràfic A I-2.\)](#)

La pujada significativa dels preus de l'energia el 2008 va tenir una forta repercussió en les taxes de creixement i en els valors nominals (és a dir, amb inclusió de les variacions dels preus i els tipus de canvi) del comerç de mercaderies per comparació al 2007. Els preus de l'energia varen augmentar un 40% de mitjana l'any passat, mentre que els dels aliments i les begudes varen créixer un 23% en tots dos casos. Els preus de les matèries primeres agrícoles varen abaixar menys d'un 1%, i els dels metalls varen descendir un 8,0%. [\(Vegeu el gràfic A I-3.\)](#)

L'apreciació del dòlar pel que fa a les principals divises internacionals, en particular l'euro, va influir també en l'evolució del comerç, estimada en xifres nominals, ja que el creixement del comerç als països de la zona de l'euro està infravalorat quan s'expressa en dòlars. El dòlar canadenc, la lliura britànica i el won coreà han seguit trajectòries semblants a la de l'euro: primer es varen apreciar contra el dòlar dels Estats Units en els darrers anys i després varen invertir radicalment aquesta tendència a mesura que s'agreujava la crisi financera. El iuan xinès ha pujat gra-

dualment pel que fa al dòlar des del 2005, però s'ha mantingut bastant estable durant la darrera meitat del 2008, en el context de la turbulència creixent dels mercats financers. El ien japonès també es va apreciar molt. [\(Vegeu el gràfic A I-4.\)](#)

El 2008 les exportacions mundials de mercaderies varen augmentar un 15% en termes de dòlars nominals fins a arribar als 15,8 bilions, mentre que les exportacions de serveis comercials varen augmentar un 11% i varen assolir els 3,7 bilions. El creixement més ràpid del comerç de mercaderies pot explicar-se per la pujada dels preus dels productes bàsics al llarg de l'any, i en particular per l'augment del 40% dels costos de l'energia.

Per grans regions econòmiques, cal destacar que la Unió Europea dels 27 (UE-27) representa l'àrea comercial més important del món, amb un pes del 37,4% respecte al total de les exportacions mundials i un creixement monetari de l'11%, quatre punts per sota del creixement del comerç mundial. [\(Vegeu el quadre A I-2.\)](#)

Per països, els únics que representen una quota exportadora mundial superior al 4,5% són Alemanya (9,1%), la Xina (8,9%), els Estats Units d'Amèrica (8,1%) i el Japó (4,9%). D'aquests països, només la Xina creix per sobre del que ho fa el comerç mundial (un 17%). Per sota d'aquest llindar, cal destacar Rússia, que se situa en el lloc número 9, amb una quota participativa en el comerç mundial del 2,9%, però amb un espectacular creixement del 33% (per sobre del doble de la mitjana mundial). Espanya es manté com la dissetena potència exportadora mun-

dial: representa l'1,7% i creix el 6% (9 punts per sota de la mitjana mundial). (Vegeu el quadre A I-3.)

El primer país importador mundial són els Estats Units, que representen el 13,2% del total (un punt per sota respecte al 2007). Alemanya és el segon país, amb una quota del 7,3%, seguit de la Xina, amb una quota del 6,9%. La resta de països no arriben al 5%. Espanya és la dotzena economia importadora mundial (perd un lloc): representa un 2,5% de la quota mundial d'importacions i creix un 3% (12 punts per sota de la mitjana mundial).

Els saldos comercials estan desequilibrats pel gran dèficit comercial i pel compte corrent dels Estats Units, estimat en uns 700.000 milions de dòlars, que equival al -4,6% del seu PIB. (Vegeu el quadre A I-4.)

Aquest dèficit s'ha de finançar amb entrades de capital procedents de la resta del món, principalment de la Xina. Per aquesta raó, els Estats Units s'han convertit en el país del món que rep més finançament de l'exterior, ja que acapara el 43% del total dels fluxos d'importació de capitals mundials. El segon país en importància en la captació de fluxos de finançament mundial és Espanya, que n'absorbeix el 10%. La contrapartida d'aquests fluxos importadors són els fluxos exportadors de capital. El primer país del món a l'hora d'aportar fluxos de finançament per a la resta del món és la Xina, amb un 24% del total

mundial, bona part dels quals es canalitzen cap als Estats Units. Els segueixen per ordre d'importància Alemanya, amb un 13%; el Japó, amb un 9%; Aràbia Saudita, amb un 8%, i Rússia, amb un 6%. (Vegeu el gràfic A I-5.)

Així, el model econòmic mundial està representat pels Estats Units d'Amèrica, com a gran mercat mundial de consum i com a veritable locomotora de la demanda neta mundial, la qual genera feina, ocupació i reactivació econòmica a la resta de l'economia del món. És fàcil d'entendre, aleshores, que la crisi econòmica dels Estats Units, agreujada per la caiguda abrupta del seu PIB a partir del quart trimestre de 2008, s'hagi estès com un virus a la resta de l'economia mundial.¹ (Vegeu el quadre A I-5.)

De la crisi econòmica internacional destaca, en primer lloc, la seva intensitat. Així, en un article publicat per Barry Eichengreen i Kevin H. O'Rourke² es fa ressaltar que la crisi actual presenta un declivi de la producció industrial des de l'abril de 2008 tan greu com en els nou mesos que varen seguir al crac del 29. Igualment, la caiguda del mercat de valors i del comerç mundial ha estat més pronunciada. Per contra, la reacció de la política monetària anticrisi ha estat més activa ara, tant en termes d'un major caiguda dels tipus d'interès com d'un major creixement de l'oferta monetària. La política fiscal també ha estat ara molt més agressiva. (Vegeu els gràfics de l'A I-6, A I-7, A I-8, A I-9, A I-10, A I-11

1. Cal observar que, pel que fa a la demanda neta mundial, la Xina o Alemanya no en creen, sinó que en detreuen, ja que tenen uns dels superàvits comercials mundials més importants. Per tant, no són uns demandants nets, sinó uns oferents nets en termes mundials. D'aquí que la crisi dels Estats Units hagi afectat de manera tan directa els grans exportadors mundials: Alemanya i la Xina.

2. Vegeu: Barry Eichengreen i Kevin H. O'Rourke, «Una comparación histórico-estadística de la Gran Depresión con la crisis presente», 2009. [Mimeo.]

A l'Informe de primavera de l'OCDE s'ha fet una estimació per a l'any 2009 de l'impacte de la crisi financera i la crisi creditícia sobre el creixement de les economies de l'àrea de l'OCDE. Als Estats Units, al Japó, a la zona euro i també a l'economia de l'OCDE en general, la contracció del PIB serà entre un 4% i un 7%, i es produirà un cert estancament en el creixement l'any que ve.

Les perspectives a mitjà termini aposten, però, per una estagflació, tal com ja assenyalàvem a la Memòria del CES de l'any passat (pàg. 27 i nota 7).³

La falta de llocs treball a tots els països de l'OCDE ha augmentat considerablement. La taxa d'atur arribarà al seu nivell màxim el 2010 o a principi de 2011, i a molts països arribarà a nivells de dos dígits per primera vegada des de començament del decenni de 1990. Es preveu que el nombre d'aturats en el G7 sigui gairebé el doble del seu nivell a mitjan 2007 i arribi a uns 36 milions de persones a final de 2010.

Aquesta perspectiva posa en relleu la gravetat de la crisi econòmica internacional. Destaquen dues línies estratègiques per afrontar-la: la política fiscal, que s'ha d'acompanyar de polítiques actives d'ocupa-

ció i de polítiques socials que complementin i reforcin les polítiques d'incentius fiscals, i el sanejament de les institucions creditícies i la reforma de l'arquitectura financera internacional.

En relació amb les polítiques d'estímul fiscal, l'OCDE destaca que Espanya és un dels països on les mesures d'estímul fiscal tindrà un més gran impacte en el PIB aquest any, ja que hi aportaran un punt del creixement⁴. Aquest impacte serà el tercer més gran dels països membres, tan sols superat per Austràlia i Estats Units, els estímuls fiscals dels quals afegiran al PIB un creixement superior a un punt. (Vegeu el [gràfic A I-12.](#))

Amb referència al sanejament de les institucions financeres internacionals, cal destacar l'Informe sobre l'estabilitat financera mundial d'abril del 2009 presentat per l'FMI, el qual estima les rebaixes comptables que patiran els tenidors d'actius originats als Estats Units des de l'agost de 2008 i fins a final de 2010 en uns 2,7 bilions de dòlars. Si es tenen en compte els actius originats en altres mercats fora dels Estats Units, llavors les rebaixes comptables podrien ser d'un total de 4 bilions de dòlars, amb una afectació de 2,7 bilions suportada directament pel sector bancari internacional.⁵

3. Nouriel Roubini, un dels pocs economistes que va predir la crisi econòmica actual, no descarta un greu risc d'inflació a partir del 2011 causada pels dèficits públics i l'augment del preu del petroli a mesura que es reactivi la fase de recuperació, amb la pressió consegüent sobre els tipus d'interès, un escenari que s'assembla molt al de l'estagflació de la segona meitat dels anys setanta del segle passat.

4. Vegeu l'informe «Perspectives econòmiques intermèdies», de l'OCDE, abril del 2009, París. També l'Informe sobre finances públiques de 23 de juny de la Comissió Europea confirma que Espanya és el país de la UE-27 que més estímuls fiscals ha aplicat, amb un 2,3% del PIB, més del doble de la mitjana europea situat, en l'1,1% del PIB.

5. Sobre els riscos sistèmics generats per les hipoteques *subprime*, vegeu la Memòria del CES 2007, pàg. 22-27.

Sense el sanejament d'aquests actius es fa molt difícil sortir de la situació actual de *credit crunch* o de contracció del crèdit per part de les institucions creditícies d'arreu del món. Per a enguany, s'estima que el crèdit mundial es pot contreure un 4%, la pitjor estimació en cinquanta anys. Aquesta situació afecta l'economia real, especialment les economies emergents, en què les necessitats creditícies per a enguany s'estimen en 1,8 milions d'euros. En el cas dels Estats Units es calculen unes necessitats de finançament per part dels bancs americans de 275.000 milions de dòlars. En el cas dels bancs europeus aquesta xifra és de 600.000 mil milions d'euros, ja que han aflorat menys pèrdues que en els bancs americans. Les solucions que proposa l'FMI passen per captar capital privat en primera instància, i si aquest no és suficient per finançar la totalitat del capital demandat, només en una segona opció es podria optar per les nacionalitzacions.

Altres, a l'Informe de primavera de l'FMI es destaca que les crisis econòmiques que van acompanyades de crisis creditícies solen ser més profundes i prolongades que les crisis *normals* i que en aquest cas les recuperacions solen ser més lentes i febles. ([Vegeu el gràfic A I-13.](#))

Amb relació a la reforma de l'arquitectura del sistema financer internacional, cal destacar els acords de la Cimera del G-20 el 2 d'abril a Londres. Cal ressaltar les propostes que es refereixen a prendre mesures contra les jurisdiccions no cooperatives en matèria fiscal, inclosos els paradisos fiscals, a més

es declara que l'època del secret bancari s'ha acabat (punt 15 de la declaració). Igualment, cal regular els fons d'alt risc o *hedge funds* més grans pels seus riscos sistèmics i les agències de qualificació.

La institució que està cridada a dirigir aquesta nova arquitectura financera internacional serà l'FMI, a la qual se li tripliquen els recursos per poder afrontar els efectes de la crisi en els països en desenvolupament. D'acord amb el major pes econòmic d'aquests països, es proposa augmentar-ne les quotes de poder en relació amb els països europeus i els Estats Units. També es reforça el paper regulador del Fons d'Estabilitat Financera, que ara passa a denominar-se Consell. De la Cimera de Londres queden pendents de resoldre l'impuls polític per encarrilar la Ronda de Doha per poder regular millor el comerç mundial de béns i serveis i evitar caure en mesures proteccionistes, així com impulsar mesures sobre el control de les remuneracions dels alts executius de les empreses que han estat ajudades amb fons públics.⁶

En aquesta línia, la Presidència de Barack Obama ha proposat mesures contra la deslocalització d'empreses i la fugida de capitals cap als paradisos fiscals a partir d'una reforma del sistema fiscal que ha d'entrar en funcionament a partir de l'any 2011. L'objectiu de la reforma és fer més just i equitatiu el sistema fiscal. Amb aquesta reforma es pretén que en deu anys els ingressos fiscals augmentin en 210.000 milions de dòlars (prop de 160.000 milions d'euros), per tal de poder rebaixar els

6. El 50% dels beneficis empresarials dels Estats Units s'han destinat a pagar les remuneracions dels alts executius de Wall Street, segons l'estimació feta per Simon Johnson, economista en cap de l'FMI.

imposts del 95% de la classe mitjana. Igualment, s'estima que hi ha en els mercats internacionals més de 700.000 milions de dòlars flotants procedents de les inversions exteriors d'empreses i residents als Estats Units, que no paguen entre un 15% i un 30% de rendes fiscals. La majoria d'aquestes rendes són susceptibles de ser derivades a moviments especulatius en els mercats financers en èpoques de bonança, o cap a paradisos fiscals en èpoques de crisi. També són molt importants les mesures proposades per reformar el sistema financer dels Estats Units, ja que la Reserva Federal podrà supervisar i intervenir qualsevol entitat financera, inclosos els hedge funds i les asseguradores, en cas de risc sistèmic. Aquestes entitats s'hauran de capitalitzar i hauran de complir requisits més restrictius de liquiditat. Es crearà un Consell Regulador dels sistema financer presidit pel Tresor per a les entitats amb risc sistèmic i un supervisor bancari nacional per a entitats bancàries no sistèmiques. Els fons d'inversió i els derivats seran controlats per la SEC (equivalent a la CNMV espanyola), i es proposa, finalment, regular l'activitat de les agències de ràting.

Per tant, les reformes proposades en l'actuació dels bancs centrals són també molt importants i estan suposant un trencament amb l'ortodòxia existent. Les reformes iniciades a la tardor del 2008 per part de la Reserva Federal i el Banc d'Anglaterra s'han torbat a arribar a la zona euro fins a la primavera de 2009. Inicialment, les mesures anticrisi del BCE s'han limitat a combatre la crisi financera injectant liquiditat il·limitada a curt termini (sis mesos) a les entitats i rebaixant els tipus d'interès.

A partir de maig del 2009, el BCE ha canviat la seva política monetària i ha l'ha reorientada en una direcció més heterodoxa seguint l'estela de la Reserva Federal i del Banc d'Anglaterra. El canvi consisteix a obrir-se a les noves polítiques d'injectar liquiditat a partir de la compra de cèdules hipotecàries emeses en euros a la zona euro, amb l'objectiu de capitalitzar les entitats financeres europees afectades per la devaluació en més del 30% dels seus actius lligats a les hipoteques, menysvaloracions que han provocat la necessitat de reposar capital per un valor de més de 800.000 milions d'euros. Aquesta nova orientació també ha comportat ampliar de sis mesos a un any els terminis dels crèdits que concedeixen les institucions financeres. Tot aquest conjunt de mesures ha provocat que la taxa interbancària de l'EURIBOR, que és la que fixa els tipus de referència dels préstecs bancaris europeus, s'hagi situat per sota de la dels Estats Units.

Totes aquestes polítiques i reformes han estat valorades en un article seminal per part d'Amartya Sen, premi Nobel d'Economia i una de les màximes autoritats acadèmiques mundials en el camp de l'economia institucional. Segons Sen: «Una economía sólo puede operar sobre la base de la confianza entre las distintas partes. [...] En los últimos años, las obligaciones y responsabilidades morales y legales asociadas a las transacciones se han vuelto mucho más difíciles de rastrear debido al rápido desarrollo de mercados secundarios con derivados y otros instrumentos financieros. En particular, el papel supervisor del gobierno de Estados Unidos ha sido, en ese mismo período, drástica-

mente reducido debido a una creciente creencia en la naturaleza autorreguladora de la economía de mercado. Precisamente mientras crecía la necesidad de vigilancia del Estado, disminuía la necesaria supervisión. Como resultado se avecinaba un desastre que finalmente tuvo lugar el año pasado y que sin duda ha contribuido en gran medida a la crisis financiera que hoy asuela al mundo. La regulación insuficiente de actividades financieras tiene implicaciones no sólo para las prácticas ilegítimas, sino también para una tendencia hacia el exceso de especulación. [...] También es necesaria una percepción clara de cómo funcionan en realidad las distintas instituciones, y cómo una variedad de organizaciones —desde el mercado hasta las corporaciones del Estado— pueden superar las soluciones a corto plazo y contribuir a la creación de un mundo económico más decente» (pàg. 1-6).⁷

1.2.

ELS ESTATS UNITS

El canvi d'orientació de la política econòmica condicionada per la crisi ha tingut el seu punt fort en la política monetària expansiva i la rebaixa dels tipus d'interès. Així, la Reserva Federal ha provocat una retallada de 4 punts dels tipus d'interès al llarg de l'any 2008, fins a situar-los en un mínim del 0 al 0,25% el desembre de 2008. (Vegeu el quadre A I-6.)

Tot i així, els efectes de la crisi s'han deixat notar en les principals dades macroeconòmiques de l'economia dels Estats Units: contracció del PIB des del tercer trimestre de l'any 2008 i fins al segon trimestre de l'any 2009, amb una caiguda estimada del PIB, per al conjunt de l'any, del 2,9%. Aquesta disminució s'explica per la contracció de la demanda final del consum privat (-2%), de la inversió (-12%) i de les exportacions (-14%).

El fet que hi hagi menys activitat econòmica li permet reduir el seu dèficit per compte corrent en 1,1 punts fins a situar-se en el -3,5% del seu PIB; però la crisi econòmica fa créixer el seu dèficit públic fins a un -12,1% (6,2 punts més que el 2008), sense que això provoqui tensions inflacionistes (presenta un IPC negatiu del -0,7%) per la feblesa de la demanda final.

1.3.

LA UNIÓ EUROPEA

En el cas de la zona euro, la política monetària expansiva del BCE ha estat menys laxa que la del seu homòleg de la Reserva Federal, ja que al llarg de l'any 2008 els tipus d'interès només s'han retallat en 1,5 punts, fins a quedar situats en el 2,5% el desembre del 2008.

Els efectes de la crisi també s'han deixat notar en les principals dades macroeconòmiques de l'economia de la UE-15: con-

7. Vegeu: «El capitalismo más allá de la crisis», publicat a *The New York Review of Books*, 2009. També és interessant comprovar que la crisi econòmica està desencadenant una crítica sobre el paradigma econòmic dominant per insuficient alhora d'explicar-la. Vegeu: Gonzalo García Andrés, «El año que falsó la hipótesis de expectativas racionales. De cómo la crisis obliga a buscar un nuevo paradigma para la teoría económica», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 209, març-abril, 2009.

tracció del PIB des del tercer trimestre de l'any 2008 i contínues retallades de creixement a tot el llarg de l'any 2009, ja que no s'espera un creixement positiu fins al primer trimestre del 2010, amb una caiguda estimada del PIB, per al conjunt de l'any 2009, del 4%. Aquesta disminució s'explica per la contracció de la demanda final del consum privat (-1,5%), de la inversió (-10,5%) i de les exportacions (-12,6%).

El seu dèficit per compte corrent augmenta en 0,4 punts fins a situar-se en el -1,9% del seu PIB, i el dèficit públic també augmenta fins a un -6% (3,7 punts més que el 2008). A diferència dels Estats Units, la UE-15 no té una taxa negativa de preus (IPC del 0,9%).

1.4.

EL JAPÓ

La política monetària del Japó també ha estat expansiva i els seus tipus d'interès queden situats en un mínim del 0,10% a final de 2008.

Les principals dades macroeconòmiques de l'economia japonesa també reflecteixen els efectes de la crisi econòmica: contracció del PIB des del tercer trimestre de l'any 2008 i fins al tercer trimestre del 2009, amb una caiguda estimada del PIB, per al conjunt de l'any 2009, del 5,3%. Aquesta disminució s'explica per la contracció de la demanda final del consum privat (-1%), de la inversió (-11,9%) i de les exportacions (-18,4%).

Com a única dada positiva, presenta un augment del seu superàvit per compte corrent en 0,5 punts, fins a situar-se en el

3,7% del seu PIB; però el seu dèficit públic augmenta en 3,8 punts, fins a situar-se en un -6,7%. A l'igual que els Estats Units, també presenta una taxa negativa de preus (IPC del -1%).

1.5.

LA RESTA DEL MÓN

La Xina també ha notat els efectes de la crisi econòmica per la contracció de les seves exportacions, que cauen 13,7 punts respecte a l'any anterior i se situen el 2008 en una taxa positiva del 8,5%. Igualment, el conjunt de la demanda final també disminueix en 5,6 punts, fins a situar-se en el 7,8%. Aquesta contracció de la demanda final va condicionar un menor creixement econòmic, amb una taxa del 9% (4 punts menys que l'any anterior).

La menor activitat econòmica també ha provocat un menor creixement de les importacions i un manteniment del superàvit per compte corrent al voltant de l'11% del PIB. El govern ha intentat contrarestar aquesta menor activitat econòmica amb una major despesa pública, que ha fet apujar el dèficit públic fins a un 2,9% del PIB.

Iberoamèrica va créixer un 4,2% l'any 2008, a remolc de la tirada dels mercats mundials i dels preus elevats de l'energia i les matèries primeres, a més de les remeses d'emigrants, però aquest creixement no s'ha traduït en una disminució de les desigualtats socials.

Igualment, l'any 2008 el creixement d'Àfrica ha estat notable, amb una taxa del 5,2%, si bé amb diferències substancials

entre els països productors de petroli i energia i els països menys desenvolupats de l'àrea subsahariana.

Les previsions per al 2009 són de menys creixement per a aquest conjunt de països, ja que es preveu que hi hagi més impacte de la crisi financera internacional, que afectarà molt negativament els fluxos d'inversions internacionals i la baixada dels preus de les matèries primeres.

1.6.

MERCATS DE TREBALL

La crisi econòmica ha provocat una davallada significativa en els nivells d'ocupació de l'economia mundial. L'índex de desocupació global ha passat del 5,7% el 2007 al 6% el 2008. El dels homes ha augmentat al 5,8% i el de les dones al 6,3%. El nombre d'aturats es va incrementar en 10,7 milions de persones entre 2007 i 2008 (l'augment més gran des de fa 10 anys). El nombre total de desocupats s'estima en 190 milions, dels quals 109 milions són homes i 81 milions són dones.

A les grans regions econòmiques desenvolupades, com la UE, Amèrica del Nord o el Japó, la creació d'ocupació ha estat negativa. En canvi, la distribució de la creació de llocs de treball fora dels països desenvolupats i per grans regions s'explica per les tres grans regions asiàtiques, amb una creació del 57% dels llocs de treball creats al llarg del 2008.

Segons l'Informe de l'OIT, les condicions de treball són considerades molt dolentes a l'Àsia del Sud (i també a l'Àfrica subsahariana) i a la resta de les regions asiàtiques. A la resta de regions les condicions són dolentes en la majoria dels llocs de treball. Per tant, tot i que al llarg del 2008 s'ha continuat creant llocs de treball, la gran majoria ha estat en zones on les condicions laborals són deficientes.⁸

Pel que fa a la distribució de l'ocupació per sectors, cal destacar que el sector de serveis va augmentar el 2008 la seva porció en l'ocupació, mentre que l'ocupació en l'agricultura va davallar. El sector de serveis ara representa el 43,3% de tota l'ocupació mundial, mentre que l'agricultura només representa el 33,5% —quan fa 10 anys la part de l'agricultura era d'un 40,8%— i la indústria representa el 23,2% restant.

El panorama per al 2009, pel que fa a l'ocupació en situació de risc referent als empleats en treball temporal o sense una estabilitat, és divers i l'escenari més pessimista preveu que hi hagi entorn de 1.600 milions d'ocupats arreu del món en aquestes condicions.

Segons l'Informe de primavera de l'OIT, hi ha la necessitat de crear 300 milions de noves ocupacions fins al 2015 per tal d'absorbir la nova força de treball, però també es preveu que la crisi d'ocupació duri de sis a vuit anys si no es prenen mesures adequades. Per fer front als reptes de futur que la crisi econòmica internacional planteja en termes d'ocupació, l'OIT proposa un pacte mundial per a l'ocupació.

8. Vegeu: *Global Employment Trends*, gener del 2009, pàg. 14. OIT.

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

D'acord amb les previsions de l'Informe de primavera fetes per la Comissió Europea, l'any 2008 el PIB de la zona euro disminuirà un 4% i s'estabilitzarà de manera general el 2010. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears —Alemanya, Regne Unit i Espanya— mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una caiguda del seu PIB del -5,4%, mentre que es preveu que per al 2010 Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un creixement negatiu d'un -1%. En l'evolució de la taxa de creixement de la inflació a la zona euro, no es preveu cap deflació, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas d'Alemanya i el Regne Unit, però no és així en el cas d'Espanya, ja que presenta taxa negativa el 2009 d'un -0,1%. Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, i fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa.

Per que fa al PNR d'Espanya, el Govern va presentar l'octubre de 2008 el tercer Informe de progrés, en el qual es recullen els avanços aconseguits fins aquest moment en relació amb els dos objectius prioritaris de convergència en renda amb la UE-25 i de taxa d'ocupació, així com totes les mesures de política econòmica desenvolupades en aquest darrer any.

Després de deu anys d'haver posat en marxa l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus. Els principals resultats són que la taxa d'ocupació de la UE-27 va augmentar fins al 65,8% el 2008; la taxa d'ocupació femenina va arribar al 59,2%, i es va situar a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010, i l'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9%, i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu per al 2010. A Espanya, la taxa d'ocupació es va situar en el 62,8%, gairebé 3 punts menys que la registrada l'any anterior.

El 2006, la despesa en protecció social a Espanya era equivalent al 20,9% del PIB; se situava a una distància considerable tant de la mitjana de la UE-27 (27,2% del PIB) com de la UE-15 (27,8%). La despesa social espanyola continua essent inferior si es mesura en unitats de poder adquisitiu (PPS) per càpita.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 milers de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys.

2.1.

INTRODUCCIÓ⁹

L'any 2008 va ser un any ple de reptes: la crisi financera internacional, el canvi climàtic i resoldre diversos conflictes internacionals foren objecte d'una reacció per part de la Unió Europea (UE), i han posat a prova la seva capacitat de reacció i influència dins la geopolítica mundial. Pel que fa al Tractat de Lisboa, va ser relançat en el Consell Europeu de l'11 i el 12 de desembre, per la no-ratificació per part d'Irlanda en el seu referèndum de juny. Es va acordar verificar, mitjançant declaracions jurídicament vinculants, els aspectes del Tractat que motivaren el no irlandès en el referèndum fet el 12 de juny per tal de poder organitzar un nou referèndum al llarg del 2009.

La crisi financera, que es va iniciar en els mercats financers dels Estats Units a començament de 2008, va afectar al setembre els mercats financers europeus. La UE va haver d'adoptar immediatament mesures urgents i assumir el paper de lideratge per aconseguir una reforma real del sistema financer basada en la transparència, la solidaritat bancària, la responsabilitat, la integritat i la governança mundial, principis acordats tots a la cimera del

9. Vegeu: *Informe general sobre la actividad de la Unión Europea*, Comissió Europea, febrer de 2009.

G-20 feta a Washington els dies 15 i 16 de novembre. Les mesures adoptades varen tenir com a doble objectiu garantir una liquiditat suficient a les institucions financeres i restaurar la confiança en el sistema financer i bancari internacional.

Els efectes de la crisi financera sobre l'economia real, juntament amb els acords de la cimera de Washington, varen motivar que el Consell Europeu de desembre aprovàs un pla europeu de reactivació econòmica per estimular la demanda, preservar els llocs de feina i augmentar la confiança, amb un import de l'1,5% del PIB (200.000 milions d'euros dels quals 170.000 milions d'euros correspon als pressuposts nacionals (1,3% del PIB) i 30.000 milions d'euros als pressuposts de la Unió i al Banc Europeu d'Inversions (BEI) (0,2% del PIB)).

El canvi climàtic s'ha tractat en definir una política europea de l'energia amb l'horitzó en el 2020, que es coneix com el projecte 20/20/20: es tracta de reduir un 20% les emissions de gasos d'efecte hivernacle mitjançant un augment d'un 20% de l'energia renovable i reduint el consum energètic en un 20%. S'ha comprovat, a més a més, que les energies renovables són un nou jaciment d'ocupació, ja que els *green jobs*, o noves ocupacions en indústries que ajuden a reduir els impactes negatius en el medi ambient, poden ser un dels jaciments d'ocupació més importants en les properes tres dècades.

El Consell Europeu dels dies 13 i 14 de març va llançar el segon cicle triennal de l'Estratègia de Lisboa renovada pel creixement i l'ocupació (2008-2010), i va confir-

mar que les directrius integrades actuals (orientacions generals de les polítiques econòmiques i directrius per a l'ocupació) i els quatre àmbits d'acció prioritaris definits pel Consell Europeu de la primavera de 2006 continuen essent vàlids: coneixement i innovació; entorn empresarial; ocupació, i energia i canvi climàtic.

En el pla monetari, l'1 de gener de 2008 varen ingressar Xipre i Malta a la zona euro, i Eslovàquia va adoptar de forma oficial l'euro l'1 de gener de 2009.

En la política de competència i competitivitat es va adoptar una nova forma jurídica destinada a reforçar la competitivitat de les pimes facilitant-ne la creació i el funcionament en un mercat únic mitjançant la creació de l'estatut de la societat privada europea —Societas Privata Europea (SPE). Igualment, es creà l'Institut Europeu d'Innovació i Tecnologia (EIT), que integra el triangle del coneixement: ensenyança, investigació i empresa.

En l'àmbit dels transports, s'han presentat les directrius per a un enfocament de la política marítima de forma integrada i un reglament perquè els ancians i les persones amb mobilitat reduïda accedeixin de manera més fàcil al transport aeri.

El Consell Europeu dels dies 15 i 16 d'octubre confirmà que la seguretat d'aprovisionament d'energia és una prioritat de la Unió Europea i va demanar concretar una seria d'objectius: finalitzar el paquet legislatiu relatiu al mercat interior de l'electricitat i del gas; accelerar l'aplicació del Pla d'Acció Europeu sobre Eficiència Energètica i el Pla Estratègic per a les Tecno-

logies Energètiques; prosseguir amb determinació la diversificació de les fonts d'energia, lligada al paquet sobre energia i clima; desenvolupar mecanismes de crisi que permetin fer front a ruptures temporals de subministraments; reforçar i completar les infraestructures crítiques, i estabilitzar el subministrament desenvolupant les relacions amb els països productors.

L'objectiu de solidaritat s'ha dut a terme aplicant polítiques de cohesió per relançar el treball i el creixement en tots els estats membres i regions de la Unió i establint millors condicions laborals a favor dels treballadors a temps temporal per intentar que tinguin les mateixes condicions laborals que la resta de treballadors a partir del dia que comencen a treballar.

La PAC, el novembre de 2007, va preparar una revisió, i durant el 2008 la comissió va presentar unes quantes propostes, globalment adoptades pel Consell Europeu del mes de desembre.

Quant al procés d'ampliació de la UE, cal destacar noves iniciatives com: donar suport al desenvolupament dels països dels Balcans; continuar les negociacions d'adhesió amb Croàcia i Turquia; signar acords d'estabilització i associació amb Bòsnia Hercegovina i Sèrbia, i establir les relacions amb Kosovo i nomenar-hi un representant especial de la UE.

També s'ha donat un nou impuls a les relacions entre la UE i els seus socis de la Mediterrània en relançar el Procés de Barcelona: Unió per la Mediterrània. Es va fer una cimera entre aquests el 13 de juliol a París. Igualment, s'ha establert una comunicació sobre l'associació oriental amb els països de l'Est augmentant les relacions amb Armènia, Azerbaidjan, Bielorússia, Geòrgia, Moldàvia i Ucraïna. Arran del conflicte a Geòrgia a l'agost, el Consell Europeu condemnà la decisió unilateral de Rússia de reconèixer la independència de Abkhàzia i Ossètia del Sud.

2.2.

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES¹⁰

D'acord amb les previsions de primavera fetes per la Comissió Europea, el PIB de la zona euro disminuirà un 4% aquest any i s'estabilitzarà de manera general el 2010. Els factors principals de la recessió són l'empitjorament de la crisi financera mundial, una brusca contracció del comerç mundial i les fortes correccions que s'estan produint en els mercats de l'habitatge d'algunes economies, com en el cas d'Espanya. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears —Alemanya, Regne Unit i Espanya— mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una

10. Les perspectives econòmiques que recull tradicionalment aquest apartat es basen en l'Informe de primavera de la Comissió Europea, el qual normalment dona una bona visió de les perspectives econòmiques de la Unió Europea. Cal dir, però, que, en la situació actual d'elevada incertesa i volatilitat que presenta la conjuntura econòmica internacional, aquestes previsions s'han de prendre amb molta cura i precaució, ja que estan subjectes a una necessària revisió segons els canvis constants que s'estan operant en els mercats internacionals.

caiguda del seu PIB del -5,4% (-3,8% el Regne Unit i -3,2% Espanya), mentre que es preveu que per al 2010 Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un creixement negatiu de l'1%.¹¹ (Vegeu el quadre A1-7.)

En relació amb els comentaris de les previsions de primavera de la CE sobre diversos indicadors econòmics, començarem primer per fer els relatius a la demanda interna —consum (1) i inversió (2)— per passar seguidament al comportament del sector exterior —saldo de la balança per operacions corrents amb la resta del món (3). Tot seguit comentarem els dos indicadors de mercat de treball: ocupats (4) i aturats (5). Finalment, es comentaran els tres principals indicadors de convergència i polítiques d'estabilitat, que són els preus (6); la necessitat de finançament de les administracions públiques (-) (dèficit públic) o capacitat (+) (superàvit fiscal) (7), i el deute públic com a percentatge del PIB (8).

En el marc del consum privat (1) a la zona euro se segueix el mateix perfil que el PIB, amb una caiguda negativa el 2009 de gairebé el -3%, i per al 2010 es preveu un lleuger decreixement del -0,3%. També són negatives les previsions per a Alemanya, Regne Unit i Espanya.

La formació bruta de capital fix en béns d'equip (2) es veu especialment afectada per la crisi econòmica i la restricció creditícia, amb unes estimacions negatives de creixement a la zona euro del -16,4% el 2009 i el -3,6% el 2010. Cal destacar, en

aquest cas, el desplomament de la inversió a Espanya amb un -23,3% el 2009, la més forta de la UE-27.

La balança per operacions corrents (3) presenta un dèficit creixent al llarg del trienni 2008-2010 pel descens del comerç mundial, amb taxes del -0,8% del PIB el 2008, del -1,4% el 2009 i del -1,5% el 2010. Dels països grans, Alemanya és l'únic que presenta superàvit per operacions corrents al llarg d'aquests tres anys. Per contra, a la zona euro destaca el dèficit d'Espanya, amb taxes superiors al 6%, que se situen per sobre del doble de les del Regne Unit.

En relació amb l'ocupació (4), els mercats laborals de la zona euro varen començar a refredar-se durant l'any 2008, amb el desfasament habitual que sol produir-se pel que fa a la desacceleració econòmica. Es calcula que aquest any l'ocupació es reduirà entorn del -2,6%, i un -1,5% més el 2010, fet que es traduirà en la pèrdua d'uns vuit milions i mig de llocs de treball en aquests dos anys, enfront d'una creació neta de nou milions i mig d'ocupacions en el període de 2006-2008. Alemanya mostra un perfil creixent, a partir de 2008, quant a la pèrdua d'ocupació, amb taxes negatives del -1,5% el 2009 i el -2,2% el 2010. El Regne Unit presenta una situació negativa de l'ocupació al llarg del trienni 2008-2010, a l'igual que Espanya. La taxa negativa del -5,3% d'Espanya per al 2009 és la pitjor de la zona euro.

Pel que fa a la taxa mitjana d'atur (5), també presenta un perfil creixent a la zona euro, amb taxes del 7,5% el 2008, el 9,9% el

11. En el cas d'Alemanya, el Regne Unit i Espanya, les darreres previsions de la Comissió Europea de 14 de setembre donen unes taxes de creixement per l'any 2009 del -5,1%, -4,3% i -3,7% respectivament amb millores de 0,3 punts per Alemanya i empitjorament de 0,5 punts tant per a Espanya com pel Regne Unit.

2009 i l'11,7% el 2010. En el cas d'Espanya, l'estimació de l'atur també és la pitjor del conjunt de la UE-27, amb un màxim del 20,6% el 2010. L'evolució de la desocupació a Alemanya és, també, creixent, amb taxes que passen del 7,3% el 2008 al 10,4% el 2010, i en el cas del Regne Unit, les estimacions donen un lleuger augment del 5,6% el 2008 al 9,4% el 2010.

Si miram a la zona euro la variació anual de la inflació (6), veiem que no es preveu cap deflació, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas per a Alemanya i el Regne Unit, però no és així per a Espanya, ja que presenta taxa negativa el 2009 d'un -0,1%.

La crisi econòmica ha provocat un esclat generalitzat de dèficits públics (7) creixents provocats per les polítiques fiscals expansives d'estímul a la inversió privada. Així, a la zona euro l'evolució és del -1,9% el 2008, el -5,3% el 2009 i el -9,5% el 2010. La situació d'Alemanya és de quasi equilibri, entorn del -0,1% el 2008, per caure per sobre del criteri de Maastricht del (-3%), el -3,9% el 2009 i el -5,9% el 2009. El Regne Unit presenta un dèficit significatiu de -5,5% el 2008, i -11,5% i -13,8% el 2009 i el 2010. Espanya està en situació de dèficit els tres anys amb un -3,8%, -8,6% i -9,8% respectivament.

Pel que fa a l'endeutament públic (8), cal referir-se a la dificultat que la crisi planteja per complir els criteris de Maastricht, que estableixen que no pot superar-se el 60% del PIB. Així, la zona euro no s'hi ajusta, ja

que mostra un 69,3% del PIB el 2008, amb una tendència lleugera a l'augment segons les previsions de 2009 (77,7%) i 2010 (83,8%). En aquest àmbit, Alemanya no compleix el criteri al llarg del trienni 2008-2010, amb taxes del 65,9%, 73,4% i 78,7% respectivament. El Regne Unit el compleix el primer any: 52%, i després augmenta a un 68,4% i un 81,7%. Espanya presenta un deute públic del 39,5% el 2008, i del 50,8% el 2009, i preveu superar el 62% el 2010, que és un dels més baixos dels grans països de la zona euro i que representa un dels seus punts forts per afrontar la situació actual de més grans dificultats econòmiques.

2.3.

LA POLÍTICA ECONÒMICA I MONETÀRIA

En aquest apartat ens centram en els programes nacionals de reformes i en l'anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro.

2.3.1. TERCER ANY DELS PROGRAMES NACIONALS DE REFORMA

A final de 2007, la Comissió va presentar les seves propostes sobre les directrius integrades d'ocupació, que es varen aprovar mitjançant una decisió del Consell de la Unió Europea al juliol.¹² A final de 2008, la Comissió Europea va presentar els principals resultats d'aquest primer any del nou

12. Decisió del Consell, de 10 de juliol de 2007, relativa a les Directrius per a les polítiques d'ocupació dels estats membres.

cicle en diferents documents.¹³ L'Informe d'aplicació del Programa Comunitari de Lisboa, a més de considerar els resultats assolits durant l'any en el sentit que s'ha avançat a bon ritme, també va determinar les accions prioritàries pendents, sobretot les que estan directament vinculades amb el pla de recuperació. En matèria d'ocupació, la principal mesura adoptada va ser la ja esmentada Agenda Social renovada i les propostes de simplificació de criteris perquè l'FSE doni suport al pla de recuperació, amb l'avanç de pagaments a principi de 2009 i la revisió de les normes del FEAG.

A principi de 2009, la Comissió també va presentar la seva valoració de l'avanç aconseguit pels diferents estats membres en els seus respectius PNR i va incloure entre els resultats les actuacions per contrarestar els efectes de la crisi. En general, s'han fet avanços a tots els estats membres, encara que s'indica que està pendent un impuls generalitzat d'algunes reformes estructurals considerades prioritàries, que en un context econòmic difícil es fan encara més necessàries. Això deixa encara marge d'actuació suficient per millorar, considerant a més que el ritme d'avanç no ha estat el mateix a tots els països.

Arran dels informes de progrés dels estats membres i considerant la situació actual de crisis, la Comissió va plantejar la necessitat

de prioritzar dues línies d'actuació concretes en les polítiques d'ocupació dels estats membres per al 2009 per sobre de les directrius d'ocupació, que no perdrien, per això, la seva orientació a llarg termini.¹⁴ La primera prioritat requereix apostar per un enfocament d'actuació integrat que cerqui facilitar l'adaptabilitat dels treballadors i les empreses i aconseguir que la Unió Europea aprofiti els avantatges de la globalització. La segona prioritat exigeix un esforç ambicions per actualitzar les habilitats i les competències dels individus, independentment del nivell de qualificació, per afrontar en millors condicions la situació actual.

Pel que fa al PNR d'Espanya, el Govern va presentar l'octubre de 2008 el tercer Informe de progrés,¹⁵ en el qual es recullen els avanços aconseguits fins aquest moment en relació amb els dos objectius prioritaris de convergència en renda amb la UE-25 i de taxa d'ocupació, així com totes les mesures de política econòmica desenvolupades en aquest darrer any. [\(Vegeu el quadre A1-8.\)](#)

2.3.2. ANÀLISI DE LA POLÍTICA MONETÀRIA I L'EVOLUCIÓ DE L'EURO

La política monetària de la zona euro va experimentar durant el 2008 un canvi substancial respecte a la instrumentació

13. Informe d'aplicació del Programa Comunitari de Lisboa 2008-2010, COM (2008), 881 final; Noves capacitats per a noves feines: Previsió de les capacitats necessàries i la seva adequació a les exigències del mercat laboral, COM (2008) 868 final; Política de cohesió: invertir en la economia real, COM (2008) 876 final; An updated strategic framework for European cooperation in education and training, COM (2008) 865 final; i Informe sobre l'accés als mercats i als establiments d'un marc per incrementar l'eficàcia de la cooperació internacional en matèria legislativa, COM (2008) 874 final.

14. Comisión Europea, *Proposta de decisió del Consell relativa a les orientacions per a les polítiques d'ocupació dels estats membres*, COM (2008) 869 final, 28 de gener de 2009.

15. *Informe de progreso del PNR*, Govern d'Espanya, 2008.

que tradicionalment havia dut a terme, principalment mitjançant les variacions dels tipus d'interès. Aquest canvi era degut al fet que era la primera vegada que l'economia de la zona euro s'enfrontava amb una conjuntura de crisi tan intensa.

Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, i fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa que requeria, una vegada constatat el control de la inflació, impulsar la demanda i augmentar la liquiditat ràpidament.

Com a conseqüència de la caiguda dels preus de les matèries primeres, les taxes d'inflació començaren a mostrar signes de desacceleració des d'octubre, de manera que es va iniciar un camí descendent que a final d'any va situar l'IAPC de la zona euro en l'1,6%, tendència que s'ha mantingut en els primers mesos de 2009, com va reflectir el nivell del 0,6% aconseguit al març.

En un context de crisi global amb forta desacceleració dels preus i alentiment econòmic, la situació es va complicar, encara més, quan a principi de setembre es va produir la fallida del banc d'inversió nord-americà Lehman Brothers, que va suposar el desencadenant de l'agreujament de les turbulències financeres iniciades l'any anterior. En el temps que els Estats Units començaven a cercar solucions per a aquesta entitat, sorgiren nous problemes d'entitats danyades que requerien plans de rescat massius. Alguns estats

membres varen haver d'adoptar mesures aïllades a favor d'entitats financeres concretes (Regne Unit, Irlanda, Bèlgica, França, Luxemburg i Alemanya, entre d'altres).

En conseqüència, el BCE va incrementar substancialment la liquiditat proporcionada en les seves operacions habituals de política monetària, operacions principals de finançament i operacions a més llarg termini. Si fins llavors de mitjana s'havia proporcionat entorn de 400.000 milions d'euros mitjançant el mecanisme de subhastes, aquesta quantitat va arribar a duplicar-se a final d'any, de manera que s'hi va injectar el volum més elevat el gener de 2009, un total de 832.755 milions d'euros.

Després d'un darrer trimestre del 2008 certament complex, a poc a poc els tipus d'interès a curt termini varen continuar reduint la seva volatilitat i es varen adequar al nou escenari de tipus més baixos i disponibilitat de liquiditat.

La tendència d'apreciació de l'euro enfront del dòlar dels darrers dos anys es va mantenir durant el primer semestre del 2008, cosa que reflectia certa estabilitat en termes efectius. Encara que en conjunt per a l'any 2008 l'euro es va apreciar enfront del dòlar un 7,3%, davant el 9,2% de l'any anterior, la tendència va ser cap a una major apreciació del dòlar a mesura que passaven els mesos. Destaca, igualment, la forta apreciació de l'euro enfront de la lliura esterlina al llarg de l'any, un 16,4%, molt superior a l'experimentada l'any anterior, que va suposar tan sols un 0,4. A final d'any, el tipus de canvi es va situar en 0,9 lliures per euro.

Quant a les divises japonesa i xinesa, ambdues experimentaren una apreciació enfront de l'euro del 5,5 i 1,9 respectivament, i varen arribar a un tipus de canvi mitjà de 152,3 iens i 10,2 iuans per euro. La divisa japonesa, que s'havia enfortit amb rapidesa des d'octubre, va tornar a agafar el camí baixista des de febrer de 2009, una vegada que la contracció de la demanda mundial va frenar les exportacions a la vegada que la caiguda de l'activitat es va fer palesa, cosa que ha penalitzat fortament el ien.

2.4.

EL BALANÇ DE L'ESTRATÈGIA EUROPEA D'Ocupació, EL DIÀLEG SOCIAL I LA PROTECCIÓ SOCIAL

En aquest apartat ens centram a analitzar el balanç de l'Estratègia europea d'ocupació, el diàleg social i les relacions laborals i la protecció social.

2.4.1. EL BALANÇ DE L'ESTRATÈGIA D'Ocupació

Complit un decenni des de la posada en marxa de l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus, una vegada que els efectes de la crisi financera començaren a estendre's a l'economia real. Segons les dades d'Eurostat, aquests són els principals resultats:

- La taxa d'ocupació de la UE-27 ha augmentat fins al 65,8% el 2008, un 0,1 punt percentual més que l'any anterior, i a 4,2 punts de l'objectiu del 70% establert per al 2010.
- La taxa d'ocupació femenina ha arribat al 59,2%, i s'ha situat a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010.
- L'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9%, i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu per al 2010.

A Espanya, la taxa d'ocupació s'ha situat en el 62,8%, gairebé 3 punts menys que la registrada l'any anterior, fet que dona una idea de la intensitat de l'ajustament que està sofrint el mercat de treball espanyol, només comparable a la reducció de més de 3 punts de la taxa d'ocupació a Irlanda i Lituània que, això no obstant, han acabat situant-se a final d'any per sobre del 65%. [\(Vegeu el quadre A1-9.\)](#)

Augmentar la taxa d'ocupació femenina continua essent un objectiu prioritari del mercat de treball espanyol, que se situa encara a 2,5 punts per sota de l'objectiu previst per al 2010 en el Programa Nacional de Reformes (57%). El diferencial amb els tres millors estats membres de la UE-27, a més de ser molt elevat (18,1 punts), va incrementar-se 1,2 punts enfront del 2007. En relació amb el conjunt de la UE-27, Espanya se situa en el grup més endarrerit, ja que catorze estats membres complien a final de 2008 l'objectiu de taxa d'ocupació femenina igual o major al 60%, mentre que Malta, amb

una taxa del 36,3%, i Grècia i Itàlia, amb taxes inferiors al 50%, es trobaven lluny de poder arribar a l'objectiu en el termini previst. El 2008 la taxa d'ocupació dels treballadors de més edat ha augmentat lleugerament fins a situar-se a final d'any en el 45,6%, 1 punt més que el 2007 i 0,3 punts per sota de la taxa mitjana comunitària. El diferencial amb els tres millors estats membres ha augmentat 1,5 punts, que és el més elevat dels indicadors d'ocupació, 18,3 punts. En el conjunt de la Unió, dotze estats membres han arribat a finals de 2008 a l'objectiu fixat per al 2010 del 50% (Alemanya, Xipre, Dinamarca, Estònia, Finlàndia, Holanda, Irlanda, Letònia, Lituània, Portugal, Regne Unit i Suècia), mentre que en altres vuit (Bèlgica, Eslovènia, França, Itàlia, Luxemburg, Hongria, Malta i Polònia) la taxa d'ocupació de majors se situa per sota del 35%.

2.4.2. EL DIÀLEG SOCIAL I LES RELACIONS LABORALS

El 2008 el diàleg social europeu va estar marcat per la crisi financera i per les seves repercussions en l'ocupació. Un reflex d'això és que les cimeres socials tripartides de març i octubre varen tenir com a eix principal el debat sobre les conseqüències de la crisi per als objectius d'ocupació, competitivitat, sostenibilitat i cohesió social integrats en l'Estratègia de Lisboa, així com sobre la contribució del diàleg social en aquest context econòmic.

A principi de 2009, els agents socials es varen reunir per plantejar les seves propostes en relació amb les polítiques d'ocupació i l'aplicació de la flexiseguretat al

suport a les empreses, de manera que es fomenti la inversió, així com als treballadors, mantenint el seu poder adquisitiu. Els agents socials també varen manifestar la necessitat de garantir la lliure circulació de treballadors, la continuïtat del mercat únic i el respecte als convenis col·lectius.

Amb referència al diàleg bipartit autònom, el 2008 ha estat el tercer i últim any d'aplicació del Programa de Treball Conjunt per al període 2006-2008, el segon d'aquestes característiques, que ha marcat bona part de les iniciatives dels agents socials. Cal destacar, referent a això, el primer Informe d'avaluació conjunta de l'Acord marc sobre estrès laboral, i l'aprofundiment en les propostes i avaluacions sobre la gestió del canvi, materialitzat en un estudi conjunt de les reestructuracions en la UE-15, així com l'Informe anual sobre l'aplicació del Marc d'accions sobre igualtat de gènere. La valoració general de l'Informe ha estat molt positiva. Es destaca, en primer lloc, la capacitat dels agents socials per adaptar els continguts de l'Acord a la normativa ja existent a cada estat membre. Cal tenir en compte que, a diferència del primer Acord autònom sobre teletreball (signat el 2002), i com a conseqüència de la normativa europea sobre seguretat i salut en el treball, alguns estats membres disposaven ja de normativa sobre l'assumpte. Això ha suposat un esforç important per part dels agents socials d'adaptació dels continguts de l'Acord a les particularitats normatives i laborals de cada país.

El 2008 s'ha publicat un informe en el qual s'analitzen comparativament les propostes als processos de reestructuració de les organitzacions sindicals i empresarials

de 10 països de la UE-15. Les conclusions, agrupades entorn de quatre grans blocs, són les següents:

- Flexiseguretat. Les polítiques empreses per a la gestió del canvi per mitjà de la flexiguretat són molt diverses i difícilment transferibles d'uns països als altres.
- Desenvolupament d'un diagnòstic i una agenda compartida. Una adequada gestió del canvi requereix que agents socials i governs parteixin d'un diagnòstic compartit que afavoreixi el desenvolupament de polítiques consensuades.
- Plantar cara a les necessitats formatives presents i futures. Bona part de l'èxit en la consecució dels objectius de Lisboa dependrà de la qualitat dels sistemes educatius i formatius.
- Reestructuracions silencioses. Alguns canvis organitzatius i productius de gran transcendència passen inadvertits quan no impliquen destruccions importants d'ocupació.

El diàleg social europeu sectorial constitueix un àmbit destacat de negociació de les organitzacions socials europees en matèries clau d'ocupació i economia. El 2008 es va signar un acord en el sector marítim amb la finalitat de millorar les condicions laborals dels més de tres-cents mil treballadors que hi pertanyen.

En relació amb les consultes sobre conciliació de la vida laboral i familiar iniciades el 2007, la Comissió va proposar reformar la Directiva 92/85/CEE, relativa a la millora de

la seguretat i de la salut en el treball de la treballadora embarassada, que hagi donat a llum o estigui en període de lactància. Entre els canvis proposats, cal destacar l'ampliació del període mínim de baixa per maternitat de 14 a 18 setmanes; la millora del salari durant el període de baixa per maternitat (recomanant el 100% del salari), i l'augment de la flexibilitat per triar el període de baixa per maternitat no obligatòria. També amb referència a aquest tema a la cimera tripartida de març els agents socials europeus varen presentar un informe de progrés en el qual es comprometien a posar en marxa accions conjuntes sobre qüestions relacionades amb aquesta matèria, com facilitar l'accés a l'educació infantil, fonamental per conciliar la vida laboral i familiar.

L'àmbit del dret social comunitari va experimentar diverses novetats i avanços de rellevància per al mercat de treball i les relacions laborals, fonamentalment la regulació del treball a les empreses de treball temporal, amb l'aprovació d'una directiva en aquesta matèria, i els comitès d'empresa europeus, matèria en la qual finalment es va arribar un acord del Parlament Europeu i del Consell per modificar la Directiva 94/45, per la qual cosa se'n va aprovar una de nova.

Amb l'aprovació de la Directiva 2008/104, de 19 de novembre de 2008, relativa al treball per mitjà d'empreses de treball temporal, ha culminat un procés de més d'una dècada que s'havia estancat en diverses ocasions i que ha inclòs consultes als interlocutors socials i perllongat debats entre els estats membres fins que, al mes de juny, es va arribar a una posició comuna en el Consell.

La creació de comitès d'empresa europeus, o de procediments d'informació i consulta, a les empreses i grups d'empreses de dimensió comunitària és sens dubte un dels desenvolupaments més destacables en el panorama de les relacions industrials a escala europea en els últims quinze anys. La implantació d'aquests en un bon nombre d'empreses i grups multinacionals que actuen a Europa ha dotat les representacions dels treballadors de drets d'informació i consulta davant decisions de reestructuració empresarial amb efectes transnacionals per al conjunt de l'empresa o alguns dels seus centres productius situats a diferents estats. I, pel que fa a les empreses, les ha proveïdes d'un tipus d'instruments que, en molts de casos, es perceben com a positius amb vista a l'organització i la coordinació interna amb els treballadors.

2.4.3. LA PROTECCIÓ SOCIAL

La importància de la dimensió social com a part integrant de l'Estratègia de Lisboa i la necessitat d'integrar en major mesura les polítiques econòmiques, socials i d'ocupació es varen posar en relleu en les conclusions del Consell Europeu de primavera fet el 13 i 14 de març de 2008, en el mateix context que es reconeixia ja la deterioració de les perspectives econòmiques generals, que s'agreujaria a mesura que avançava l'any.

Posteriorment, al mateix temps que s'aprojava l'Agenda Social renovada i en coherència amb les seves previsions, es va assumir el compromís de reforçar el mètode obert de coordinació en l'àmbit de la protecció social i la inclusió social (el

MAC social). El MAC ha demostrat la seva eficàcia pel que fa al suport a l'aprenentatge mutu, una major implicació de les persones interessades, la modernització dels sistemes de protecció social i la conscienciació sobre el caràcter pluridimensional de la pobresa i l'exclusió social, de manera que s'han posat en evidència qüestions comunes emergents.

L'Informe conjunt de 2008 es va centrar en la pobresa infantil, l'accés a l'assistència sanitària, l'evolució de les necessitats en cures de llarga durada, la prolongació de la vida professional i les pensions privades. Durant aquest any corresponia als estats presentar els seus informes estratègics nacionals amb un enfocament que, per primera vegada, havia d'integrar la protecció social, incloses pensions, sanitat i cures de llarga durada, juntament amb la inclusió social.

Les tendències mostrades per la despesa social en els anys anteriors a l'esclat de la crisi constitueixen un element rellevant per a la reflexió sobre la posició relativa dels diferents països i el marge d'actuació en els diferents àmbits de la protecció social. Val recordar que les importants diferències en la despesa en protecció social entre països responen, no tan sols al nivell d'esforç o orientació de les polítiques, sinó també a les pròpies característiques dels sistemes nacionals, les diferents situacions demogràfiques o els nivells d'atur, entre altres factors socials, institucionals i econòmics.

El 2006, la despesa en protecció social a Espanya era equivalent al 20,9% del PIB, de manera que se situava a una distància

considerable tant de la mitjana de la UE-27 (27,2% del PIB) com de la UE-15 (27,8%). La despesa social espanyola continua essent inferior si es mesura en unitats de poder adquisitiu (PPS) per càpita. Crida l'atenció, així mateix, el menor pes relatiu de les funcions «vellesa» i «supervivència», que en el sistema espanyol de Seguretat Social es corresponen majoritàriament amb les pensions de jubilació i viduïtat. La participació de la despesa en vellesa sobre el total s'ha reduït ininterrompudament des de l'any 2000, fins a situar-se el 2005 en el 38,7% de la despesa en protecció social. De la mateixa manera, la seva participació en el PIB ha passat del 8,2% l'any 2000 al 7,9% l'any 2006. No obstant això, cal matisar que no es tracta que hagi disminuït la despesa real, sinó que en el conjunt de la protecció social la despesa en altres partides ha crescut més. (Vegeu els gràfics [AI-14](#) i [AI-15](#).)

Quant a les fonts d'ingressos de la protecció social, Espanya continua destacant pel major pes de les contribucions socials sobre les transferències de l'Estat. No obstant això, la tendència dels darrers anys (2000-2006) mostra un major increment progressiu de la participació de l'Estat en el finançament (del 29,4% al 33,9%) i correlatiu descens del pes de les contribucions socials.

2.5.

LA POLÍTICA REGIONAL¹⁶

La política regional europea ha tingut un cert èxit en la lluita contra les disparitats regionals i a favor d'aconseguir més cohesió territorial i social. Així ho confirmen els darrers estudis de la Comissió Europea.¹⁷ El període actual de programació 2007-2013 està emmarcat en l'Estratègia de Lisboa i en les Orientacions estratègiques comunitàries de la UE¹⁸.

Per comparació a l'estipulat per períodes de programació previs, dos són els aspectes que caracteritzen aquesta nova política regional: per un costat, una reducció important en el nombre d'objectius, i per l'altre, una correlativa reducció en el nombre d'instruments. En concret, els nous objectius, que reemplacen els tradicionals objectius 1, 2 i 3, així com els programes INTERREG III i URBAN II i les Accions Innovadores, són denominats ara de convergència, competitivitat regional i ocupació i cooperació territorial, mentre que els instruments financers que han habilitat per assolir-los són els tradicionals FEDER, FSE i Fons de Cohesió.

L'objectiu de convergència, el més important en termes quantitatius perquè està dotat amb el 81,54% del pressupost

16. Vegeu: José Villaverde Castro: «Las regiones españolas y la nueva política regional europea», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener/febrer de 2009.

17. Vegeu: S. Becker, M. (von) Ehrlich i R. Fenge, «Going Nuts: The Effects of Structural Funds on Regional Performance», *CESIFO Working Paper*, núm. 2495, 2008. Aquest paper refuta altres estudis més crítics amb els fons estructurals per reduir les disparitats regionals, com els de X. Sala i Martín, «Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence», *European Economic Review*, 40, pàg. 1325-1352, 1996, i M. Boldrin i F. Canova, «Europe's Regions. Income Disparities and Regional Policies», *Economic Policy*, pàg. 207-253.

18. Aquestes són: augmentar l'atractiu dels països, les regions i les ciutats de la UE; estimular el desenvolupament empresarial i l'economia del coneixement, i crear més i millors ocupacions.

de la política de cohesió, té com a finalitat promoure condicions i factors que contribueixin al creixement (i convergència) dels estats membres i regions menys desenvolupades; les regions incloses en aquest objectiu són les denominades regions de convergència (les que tenen un PIB per càpita inferior al 75% de la mitjana de la UE-27) i les regions *phasing-out* (o regions d'exclusió gradual) que són les afectades pel denominat efecte estadístic. En aquest objectiu cal considerar no tan sols les regions prèviament esmentades, sinó també els països que tenen una renda nacional bruta per càpita inferior al 90% de la mitjana comunitària, que són beneficiaris del Fons de Cohesió, que s'ha convertit en un nou fons estructural.

L'objectiu de competitivitat regional i ocupació, que conté el 15,95% del pressupost de cohesió, pretén incrementar la competitivitat, l'atractiu, i l'ocupació de totes les regions no cobertes per l'objectiu anterior; en aquest grup s'inclouen, de manera diferenciada, les regions *phasing-in* o d'inclusió gradual, que són les que, formant prèviament part de l'objectiu 1, han aconseguit un èxit econòmic important, de tal forma que, en l'actualitat, tenen una renda superior al 75% de la mitjana de la UE-15.

L'objectiu de cooperació territorial europea, al qual es dedica el 2,54% del pressupost de cohesió, està destinat a intensificar la cooperació transfronterera i transnacional de les regions europees amb la finalitat explícita d'aconseguir un desenvolupament territorial integrat.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 mils de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys. El país més beneficiat en termes absoluts pel període actual de programació serà Polònia seguit per Espanya. En canvi, en termes de recursos relatius per càpita els més beneficiats seran la República Txeca i Estònia.

La política regional espanyola busca, en essència, els mateixos objectius que la política regional comunitària; la seva finalitat és reduir els desequilibris territorials dins el país. Encara que disposa d'alguns altres instruments de certa rellevància, com el Fons de Compensació Interterritorial i els Incentius Regionals, és un fet incontrovertible que, d'ençà que ens vàrem incorporar a la UE, la política regional comunitària constitueix l'eix vertebrador de la política regional espanyola, no tan sols en termes d'objectius i instruments, sinó també en termes financers.

D'aquesta manera, i a l'igual que a la resta de països de la Unió, la política regional comunitària a Espanya per al període 2007-2013 es concreta en els tres objectius prèviament esmentats, amb els quals es cobreix la totalitat del territori nacional. En concret, la distribució regional dels dos objectius que són regionalitzables és la següent:

Objectiu de convergència:

- Objectiu de convergència: Andalusia, Castella-la Manxa, Extremadura i Galícia.

- Objectiu *phasing-out*: Astúries, Múrcia, Ceuta i Melilla.

Objectiu de competitivitat regional i ocupació:

- Objectiu de competitivitat regional i ocupació: Cantàbria, Aragó, Illes Balears, Madrid, País Basc, Navarra i La Rioja.
- Objectiu *phasing-in*: Comunitat Valenciana, Castella i Lleó i Illes Canàries.

Adicionalment, encara que de forma transitòria i amb una importància quantitativa decreixent amb el pas del temps, cal anotar la inclusió d'Espanya en el Fons de Cohesió com a beneficiari, tractament favorable que es va acordar, en el seu moment, en reconeixement de l'efecte estadístic que, a escala nacional, es produeix com a conseqüència de les dues darreres ampliacions de la UE.

En conjunt, les ajudes de cohesió que rebrà el nostre país entre els anys 2007 i 2013 representen uns 35.219 milions d'euros, distribuïts, per objectius, fons i programes, de la forma que s'indica en el [quadre A1-10](#).

Del quadre, cal destacar-ne els aspectes següents:

- Que les actuacions del FEDER seran unes tres vegades superiors a les de l'FSE, mentre que aquestes duplicaran les del Fons de Cohesió.

- Las comunitats autònomes dins l'objectiu convergència absorbiran el 74,3% de la política de cohesió europea a Espanya, mentre que les comunitats de l'objectiu competitivitat regional i ocupació i les beneficiàries de l'objectiu de cooperació territorial europea rebran, respectivament, el 24,1% i l'1,6% restants.
- Que la regió espanyola que, en termes absoluts, es beneficiarà més de les ajudes estructurals europees és Andalusia, seguida a una enorme distància, i per aquest ordre, per Galícia, Extremadura i Castella-la Manxa. En termes per càpita, la més beneficiada és Extremadura (amb uns 305 euros per persona i any) i les menys afavorides són Navarra i Madrid (amb 21-22 euros per habitant i any).
- En relacionar aquestes ajudes amb el PIB per càpita regional, s'observa que també en el cas espanyol es compleix el fet que hi ha una relació inversa entre les dues variables.

2.6.

LA PRESIDÈNCIA DE L'EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA

El passat 18 de juny, el Govern de les Illes Balears va cedir, després de divuit mesos, la presidència de l'Euroregió Pirineus Mediterrània a Llenguadoc-Rosselló.¹⁹ La

19. El 29 d'octubre de 2004 es va constituir l'Euroregió Pirineus Mediterrània, formada per les Illes Balears, Catalunya, Aragó, Midi-Pyrénées i Llenguadoc-Rosselló. Sobre l'Euroregió, vegeu: *Jornades sobre la Euroregión*, i *II Jornades sobre l'Euroregió*, publicades pel Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2005 i 2009.

presidència balear ha aconseguit l'objectiu de donar una nova forma jurídica a l'Euroregió, que ara passa a convertir-se en l'Agrupació Europea de Cooperació Territorial (AECT).

Com a AECT, l'Euroregió podrà accedir a programes, fons i pressuposts de la Unió Europea per a projectes desenvolupats de manera conjunta pels seus membres, en aquests cas quatre, ja que queda pendent la incorporació a l'AECT d'Aragó. La direcció de l'AECT serà a Tolosa per fer un seguiment dels projectes i la tramitació dels fons de finançament procedents de la Unió Europea. La Secretaria General serà a

Barcelona, per coordinar activitats, i també tindrà una representació a Brussel·les davant les instàncies comunitàries.

Un altre dels grans objectius de la presidència balear ha estat la creació de xarxes interregionals en diferents àmbits. Es pot destacar la creació, el 25 de març de 2009, a Palma, de la Xarxa de CES de l'Euroregió; la creació, el 4 de febrer de 2009, de la xarxa euroregional per part dels sindicats de l'Euroregió i el País Valencià; la creació d'una xarxa de joves innovadors i empresaris de l'Euroregió, i l'impuls donat a la xarxa BioClúster del Sud d'Europa.

3

ECONOMIA ESPANYOLA²⁰

RESUM

L'any 2008 el creixement de l'economia espanyola va superar en tres dècimes la mitjana de la Unió Europea, que va ser dos punts i mig inferior a la taxa mitjana de l'exercici anterior.

L'evolució de les taxes trimestrals reflecteix el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament d'aquesta a final d'any. La despesa en consums de les llars i el sector de la construcció s'explica per la pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%

Des de la perspectiva de l'oferta, només el sector de serveis va registrar taxes positives de creixement en el darrer trimestre del 2008, amb un avanç de l'1,7%. La resta de sectors va reduir la seva producció. Destaca el descens de la construcció, amb un 8,0%, seguit de la indústria, amb un 5,5%, i l'agricultura, amb un 2,7%. Des de mitjan any, es va iniciar un procés de destrucció de llocs de treball, de manera que a la segona meitat de l'exercici es perderen al voltant de mig milió de llocs de treball equivalents a temps complet.

L'any 2008 la branca de serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. Des d'una perspectiva trimestral, el sector va mostrar l'impacte gradual de la crisi sobre la producció, sobretot dels serveis de mercat.

El 2008 ha posat punt i final de manera abrupta a la producció immobiliària. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007.

Durant la primera meitat del 2008 l'IPC va continuar la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en què les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%.

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.1.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

L'any 2008 l'economia espanyola va registrar un creixement mitjà del seu producte interior brut de l'1,2%, dos punts i mig per sota de la taxa mitjana de creixement de l'exercici anterior, però tres dècimes més alta que el creixement mitjà del conjunt de la Unió Europea. Malgrat això, l'avanç va ser molt inferior al de les previsions que s'havien presentat del comportament de l'economia un any abans. ([Vegeu el quadre A I-11.](#))

D'altra banda, les taxes trimestrals de creixement del PIB reflecteixen el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament a final d'any. Durant el darrer trimestre del 2008 el PIB es va reduir en termes interanuals un 0,7%, però, en termes intertrimestrals, es va confirmar l'entrada d'un període recessiu, ja que durant dos trimestres consecutius, el tercer i el quart, es registraren taxes de variació negatives del PIB.

Pel que fa a la despesa, la moderació d'aquesta en consum final es va explicar fonamentalment per l'amortiment del creixe-

20. En aquest apartat es presenta un breu resum del capítol I «Panorama económico» de la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España*, Madrid, juny 2009, pàg. 124-248. El lector pot trobar la informació relativa al tercer informe sobre el Programa Nacional de Reformes a l'apartat 2.3.1 d'aquest capítol: «Els programes nacionals de reformes».

ment del consum de les llars; de fet, el consum públic va créixer més que el 2007. La baixada en el ritme de creixement del consum privat s'explica per l'empitjorament de la renda disponible de les famílies, en un context, els primers mesos de l'any, de pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars; tot això en un entorn de gran incertesa que va erosionar la confiança dels consumidors. L'exercici es va tancar amb una caiguda de la formació bruta de capital fixa del 3,0%, 8,3 punts per sota del creixement de l'any anterior, que acusava la caiguda de la inversió en el sector de la construcció. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%, quan un any abans creixia a un ritme de dos dígitos, fet que posa de manifest l'efecte de la desacceleració de l'activitat sobre els sectors industrials.

L'evolució del sector exterior ha estat positiva, ja que ha aportat 1,1 punts percentuals al creixement agregat de l'economia espanyola, com a conseqüència d'un creixement de les exportacions de béns i serveis en termes reals d'un 0,7% i d'una caiguda de les importacions del 2,5%, la qual cosa ha permès que la demanda exterior neta explicàs més del 90% del creixement del PIB el 2008. Aquesta correcció del dèficit exterior no es fa com en etapes anteriors mitjançant una devaluació del tipus de canvi, sinó amb la caiguda de les importacions com a contrapartida al menor creixement de la demanda interna, tant de consum com d'inversió, de resultes de la crisi econòmica.

Des de la perspectiva de l'oferta, només el sector de serveis va registrar taxes positives de creixement en el darrer trimestre del

2008, amb un avanç de l'1,7%. La resta de sectors va reduir la seva producció. Destaca el descens de la construcció, un 8,0%, seguit de la indústria, un 5,5%, i l'agricultura, un 2,7%. El que es preveia com a aterratge suau del sector de la construcció s'ha convertit en un descens brusc de l'activitat amb greus conseqüències sobre l'ocupació i sobre la producció tant del sector mateix com de les indústries que hi estan relacionades. La resta de sectors, en major o menor mesura, varen sofrir, a més de la restricció del crèdit, la caiguda de la demanda tant interna com dels principals socis comercials.

Des de mitjan any es va iniciar un procés de destrucció de llocs de treball, de manera que a la segona meitat de l'exercici es perderen al voltant de mig milió de llocs de treball equivalents a temps complet. El ritme de reducció d'ocupació no va ser igual a tots els sectors. Destaquen els descensos interanuals del quart trimestre de la construcció, un 20,8%; de la indústria, un 5,5%, i de l'agricultura i la pesca, un 4,1%.

En termes de la política econòmica, l'exercici del 2008 va obligar les autoritats a fer un gir de cent vuitanta graus als objectius de la intervenció estatal. Així, es va passar de tractar de propiciar la correcció dels desequilibris acumulats durant la fase expansiva per mitjà d'una política fiscal restrictiva, com posarien de manifest els superàvits fins al 2007, a tractar de contrarestar el cicle amb polítiques de demanda expansiva.

Les previsions econòmiques per a Espanya el 2009 no són bones i empitjoren ràpidament a mesura que transcorre l'any i es coneixen noves dades. S'ha de tenir en compte, en tot cas, que en el context econòmic mundial actual de gran inesta-

bilitat, incertesa i interconnexió, en què la imprevista i veloç espiral recessiva global es tracta de contrarestar amb polítiques fiscals i monetàries expansives de gran envergadura, de les quals se'n desconeix l'eficàcia, els pronòstics sobre el futur econòmic de qualsevol país resulten aventurats, per la qual cosa s'ha de prendre qualsevol previsió amb gran cautela.

3.2.

ELS SECTORS PRODUCTIUS

L'evolució del creixement dels diferents sectors productius durant l'any 2008 va estar marcada, a més del debilitament de la demanda tant interna com externa, pel diferent impacte que varen tenir en la seva producció circumstàncies com la pujada dels preus de les matèries primeres i el petroli, la restricció creditícia i l'aturada del sector de la construcció. (Vegeu el quadre A I-12.)

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

El 2008 el valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va descendir un 0,6% de mitjana anual, 3,6 punts per sota del creixement del 2007. Segons la seva evolució trimestral, el sector va registrar un deteriorament gradual, ja que va passar d'avançar en termes interanuals un 1,1% en el primer trimestre a caure un 2,7% en el quart.

L'ocupació en el sector primari, mesurada en llocs de treball equivalent a temps com-

plet, va registrar un descens del 4,6%, 2,9 punts per sota de l'evolució de l'ocupació del 2007.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

Després de la construcció, la indústria va ser el sector amb un retrocés més gran durant 2008, com a resposta al deteriorament de la inversió en béns d'equipament, així com per l'efecte de la crisi internacional sobre l'activitat exportadora d'aquest sector; a més, algunes branques industrials auxiliars del sector de la construcció varen sofrir les conseqüències del deteriorament de l'activitat constructora. El VAB de la indústria va registrar un descens mitjà del 2,7%, quan un any abans creixia a una taxa del 2,8%. La caiguda de l'activitat industrial es va intensificar trimestre a trimestre al llarg de l'exercici, de manera que va tancar l'any amb un descens interanual en el quart trimestre del 5,5%.

L'índex de producció industrial (IPI) va registrar un descens mitjà del 6,5%, 8,8 punts per sota del nivell mitjà del 2007, i mostra un deteriorament molt intens al llarg de l'any, per l'empitjorament de les expectatives empresarials i la generalització de la crisi entre els principals socis comercials.

En termes d'ocupació equivalent a temps complet de la comptabilitat nacional trimestral,²¹ el descens en la producció es va saldar amb una reducció de l'1,2%, segon any consecutiu en què es redueix l'ocupació en el sector secundari. D'acord amb l'enquesta de població activa (EPA), l'ocu-

21. Inclou energia.

pació en la indústria es va reduir en un 1,1%, i concretament la de la indústria manufacturera ho va fer en un 1%.

El 2008 la branca energètica va augmentar la seva producció amb un creixement mitjà anual del VAB de l'1,9%, 1,1 punts per sobre de l'avanç del 2007, encara que l'evolució trimestral mostrava un empitjorament en la seva producció en sintonia amb el deteriorament de l'activitat econòmica general, ja que en el darrer trimestre el seu creixement interanual va ser del 0%.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

Des de 1998, el sector de la construcció, gràcies al segment de l'edificació residencial, ha experimentat un creixement mitjà anual de prop d'un 6,0%, de manera que s'ha convertit al llarg de quasi una dècada en el motor de l'activitat productiva. El 2007 el sector va arribar a representar un 18,6% del VAB, tenint en compte tant l'efecte directe com l'efecte d'arrossegament, quan deu anys abans arribava a un 11,3%.²²

El 2008 ha posat punt i final de manera abrupta a la producció immobiliària. En lloc del desitjat aterratge suau del sector, es va produir una sobtada aturada en la seva activitat amb greus conseqüències per a l'ocupació. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007. El deteriorament en el ritme d'activitat va guanyar ímpetu a mesura que avançava l'exercici, de manera que d'un creixement del VAB del 1,5% en el primer trimestre es va passar a un ritme del -8,0% en el darrer trimestre de l'any.

La menor activitat en aquest sector, altament intensiu en mà d'obra, es va saldar amb una destrucció de l'ocupació del 10,7% en termes de llocs de treball equivalents a temps complet, quan un any abans encara era el sector en el qual l'ocupació creixia a un ritme més gran. Si el deteriorament del VAB fou significatiu de trimestre a trimestre, en termes interanuals, el de l'ocupació ho va ser encara més, de manera que en el primer l'ocupació va caure a un ritme del 1,7% i en el darrer ho feia al 20,8%.

Les previsions sobre el desenvolupament a curt termini del sector en conjunt no resultaven en els primers mesos del 2009 gens esperançadores. A més del considerable descens dels visats d'obra nova, altres indicadors apuntaven a la mateixa direcció, com el consum aparent de ciment.

L'evolució de l'obra pública va reflectir el canvi descrit quant a política econòmica. En els primers mesos de l'any es tractava de propiciar un aterratge suau de l'activitat i facilitar la redimensió del sector. Malgrat això, els problemes de final de l'exercici varen obligar a rellançar l'obra pública per, a més de donar suport al sector, evitar un creixement desmesurat de l'atur i, sobretot, per impedir un col·lapse del sistema financer.

3.2.4. ELS SERVEIS

L'any 2008 la branca dels serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. Des d'una perspectiva tri-

22. SEOPAN, *Informe anual de la construcció*, 2007.

mestral, el sector va mostrar l'impacte gradual de la crisi sobre la producció, sobretot dels serveis de mercat.

Segons els indicadors d'activitat del sector de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística corresponents al 2008, la xifra de negocis d'aquest sector va disminuir un 3,2% respecte al conjunt del any 2007. Tots els sectors contribuïren a aquest deteriorament, llevat el de les tecnologies de la informació, que registrà un augment del 1,1% gràcies a l'avanç en els serveis informàtics, ja que la resta, les telecomunicacions i les activitats audiovisuals, varen mostrar descensos en les xifres de negoci.

L'ocupació del sector de serveis, segons els indicadors d'activitat del sector de serveis de l'INE, va registrar un descens d'un 0,5%, enfront del creixement del 2,5% de l'exercici anterior. En aquest cas, va ser el turisme el que va registrar el descens més gran en l'ocupació, un 1,4%, en bona part relacionat amb la menor ocupació en hostaleria; el seguien els serveis a empreses, amb una caiguda del 1,2%.

L'octubre de 2008, el CES va dictaminar l'Avantprojecte de llei sobre el lliure accés i exercici de les activitats de serveis, que tractava de respondre a aquesta incorporació necessària a l'ordenament jurídic espanyol dels principis que introdueix la Directiva de serveis. Aquesta directiva (coneguda popularment com Directiva Bolkestein) és una de les peces fonamentals de l'estratègia comunitària d'impuls econòmic i de consolidació del mercat interior comunitari.

Quant a l'índex de vendes del comerç al detall, va caure un 6,1% en termes reals, 8,5 punts per sota de la variació de l'any

anterior. Això estaria estretament relacionat amb l'enfonsament del consum de les llars, ja que el deteriorament de la renda disponible i de l'ocupació al llarg de l'any, en un context d'elevada restricció creditícia, va afectar fonamentalment la venda de béns de consum durador, que pel seu preu elevat solen finançar-se a crèdit. El sector de la distribució comercial serà un dels principals afectats per la Directiva de serveis anteriorment mencionada.

Amb referència als serveis financers, encara que el primer impacte de la crisi gairebé no va afectar els balanços de les entitats financeres espanyoles, sí que varen haver de fer front als efectes que la contracció de la liquiditat internacional, així com el deteriorament de l'activitat econòmica general i, més concretament, el de les activitats relacionades amb la construcció i els serveis immobiliaris, tindrien sobre els seus balanços. Resulta convenient recordar que les entitats espanyoles varen mostrar una escassa exposició directa als riscos relacionats amb les turbulències financeres, en no mantenir en els seus balanços els productes complexos de qualificació creditícia incerta protagonistes de la crisi.

El deteriorament de l'activitat econòmica general va provocar un considerable augment en la ràtio de morositat dels crèdits de les entitats, de manera que el desembre de 2008 la relació entre els crèdits dubtosos i el total de crèdits atorgat ascendia a un 2,7%, dos punts percentuals més que el desembre de 2007. Aquest repunt de la morositat es concentra sobretot en el crèdit al sector privat (empreses i famílies), que representa un 77% del crèdit total.

Els ingressos per turisme, que varen retrocedir un 0,7% el 2008, mostraren una tendència descendent a mesura que avançava l'any. L'entrada de turistes es va xifrar en 57,4 milions, un 2,6% menys que l'any anterior, com a resultat de l'evolució negativa de l'economia internacional. Aquesta tendència a la disminució del nombre de turistes s'ha aguditzat en el primer trimestre del 2009, en constatar-se una caiguda del 16,3%, però aquesta dada no és homogeni en haver-se de considerar que la Setmana Santa l'any passat va ser al mes de març.

3.3.

LA INFLACIÓ

L'evolució de la inflació va continuar durant la primera meitat del 2008 amb la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en el qual les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%. Després del fort increment experimentat el 2007 i part del 2008 en els preus tant del petroli com d'altres matèries primeres, la brusca reducció des de l'estiu és l'origen principal de la desacceleració dels preus, encara que l'escenari d'incertesa i de pèrdua de confiança dels darrers mesos ha provocat una forta caiguda de la demanda.

El deflactor del PIB²³ va créixer de mitjana el 2008 un 3,1%, una dècima per sota de l'any anterior. Encara que el diferencial amb l'IPC mitjà de l'any va arribar a un punt percentual, explicat pels preus dels components més volàtils, que també es reflectí en el component del consum, l'evolució dels preus en termes del deflactor segueix un camí pròxim a la de la inflació subjacent. Això reflecteix de nou el fort impacte que han tingut els preus de les matèries primeres a l'IPC. Des del setembre, el deflactor també ha estat marcat per la desacceleració, més intensa en el seu component de consum.

El comportament de la inflació respon principalment a l'evolució dels preus del petroli i el seu impacte en l'economia espanyola, motivat per la forta dependència energètica de l'exterior, juntament amb els preus d'altres matèries primeres alimentàries, essent els factors conjunturals determinants en l'evolució de l'IPC durant 2008, si bé cap a final d'any i principi de 2009 la debilitat de la demanda també està contribuint a la desacceleració de la inflació.

Els preus de l'alimentació mostraren un comportament alcista amb taxes superiors al 6% fins a l'octubre, i s'han reduït a partir d'aquest moment per arribar, al desembre, a una taxa interanual del 2,4%.

La inflació subjacent, que exclou del càlcul de l'índex general els components més volàtils, com ara els preus de l'energia i dels aliments no elaborats, es va mostrar a nivells lleugerament més elevats que l'any

23. Cal recordar que el deflactor del PIB és el quocient entre el PIB nominal d'un determinat any i el PIB real d'aquest any, enfront de l'IPC, que mesura el cost de comprar una cistella fixa de béns i serveis representatius de les compres dels consumidors.

anterior però estables durant bona part de l'any, entre el 3% i el 3,5%, i des de setembre es va iniciar una tendència de desacceleració que arribà a la taxa interanual de desembre del 2,4%. El creixement interanual mitjà va arribar al 3,2%, cinc dècimes més que la mitjana del 2007.

Les comunitats autònomes que varen registrar el nivell d'inflació més alt l'any 2008 varen ser les Illes Canàries i Aragó, amb el 4,4%, seguida de Castella-la Manxa i Cantàbria, amb el 4,3%, i les segueixen Astúries, Castella i Lleó i Galícia, amb el 4,4%. Les Illes Balears presenten l'índex més baix (3,8%). Tan sols quatre comunitats autònomes —Catalunya, Extremadura, Navarra i País Basc— se situaren en el nivell d'inflació mitjà espanyol del 4,1%. [\(Vegeu el quadre A I-13.\)](#)

3.4.

EL SECTOR PÚBLIC

Amb el canvi brusc de cicle el 2008 es va interrompre, també de manera abrupta, la tendència al superàvit pressupostari dels darrers anys. Així, les administracions públiques en conjunt tancaren els seus comptes amb un dèficit del 3,8% del PIB, que ha superat totes les previsions i s'ha situat per sobre de l'estricta límit establert a la legislació espanyola d'estabilitat pressupostària (1,5%), però també del previst al Pacte d'Estabilitat i Creixement (3,0%), fet que ha motivat l'obertura del procediment europeu per dèficit excessiu. La meitat del dèficit es va generar a les administracions subcentrals (1,5% a les comunitats autònomes i el 0,4% a les entitats locals). [\(Vegeu el quadre A I-14.\)](#)

El dèficit de les administracions públiques el 2008 s'explica per la caiguda dels ingressos no financers, que es redueixen un 6,9%, fet que contrasta amb l'acceleració de la despesa pública fins al 8,7%. Aquesta evolució respon en part a l'acció dels estabilitzadors automàtics del pressupost en un context d'aguda desacceleració econòmica, però també es deu a l'adopció de mesures discrecionals, en particular de rebaixes impositives amb vocació de permanència, amb un impacte pressupostari notable xifrat pel Govern en l'1,8% del PIB.

Los despeses no financieras registraren un creixement anual del 8,7% i varen augmentar 1,7 punts la seva participació en el PIB, fins al 40,5%. Totes les rúbriques de despesa corrent, llevat del pagament d'interessos del deute, registraren increments superiors als del PIB. Destaca, tant per la seva significació com per el seu major dinamisme, la relativa a les prestacions socials, que augmenta un 10,4%, acusant l'augment de més del 30% de la despesa en prestacions per desocupació, la partida més sensible a la mala conjuntura. [\(Vegeu el quadre A I-15.\)](#)

L'esforç inversor, en canvi, el 2008 fou relativament moderat, amb una taxa d'increment de les despeses de capital del 5,2%, similar a la de l'any anterior, i un comportament molt desigual dels seus dos components: mentre que la formació bruta de capital va registrar un augment poc significatiu del 2,4%, les transferències de capital s'acceleraren fins al 10,4%, reflex que l'activitat inversora es delega de manera creixent al sector empresarial.

La caiguda espectacular dels ingressos no financers implica una reducció de la seva significació econòmica de 4,4 punts de

PIB, fins a situar-se a un nivell, el 36,6% del PIB, inèdit des de final dels anys vuitanta. Aquesta evolució tan negativa es deu a la reducció dràstica de la recaptació impositiva, tant sobre la renda, que es contreu un 13,4%, com sobre el consum, que disminueix un 12,4%. La disminució de la recaptació per IRPF (-2%), encara que acusa la negativa evolució de les rendes, els beneficis patrimonials i l'ocupació, respon sobretot a l'efecte de quatre mesures discrecionals de rebaixa impositiva: la reforma del 2006 sobre la quota diferencial corresponent al 2007 i ingressada el 2008; la nova deducció en la quota de 400 euros per rendiments del treball; la nova deducció de 2.500 euros per naixement o adopció, i l'actualització de la tarifa, els mínims i les deduccions. Referent als impostos indirectes, la recaptació per l'IVA és la que va sofrir una contracció més gran (-14,0%), i manifesta sense cap dubte la brusca desacceleració tant de la compra com dels preus de l'habitatge i, en general, la moderació de la despesa en consum privat, però també l'efecte del nou règim de consolidació fiscal de grups de societats.

3.5.

EDUCACIÓ I SOCIETAT DEL CONEIXEMENT²⁴

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de for-

mació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.5.1. SITUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU ESPANYOL EN EL PROCÉS DE LISBOA

La Comissió Europea avalua anualment el progrés fet pels estats membres per aconseguir els objectius en matèria d'educació i formació fixats a Lisboa. L'informe de 2008 examina el progrés fet pels estats membres de la UE-27 en el programa de treball d'educació i formació per al 2010.

a) Participació de la població en l'educació i la formació al llarg de la vida

En el darrer informe de seguiment del programa de treball d'educació i formació per al 2010 es proposa un índex compost per mesurar la participació en educació i aprenentatge permanent que té en compte la participació en l'educació infantil a 4 anys, la participació educativa dels joves de 5 a 29 anys i el punt de referència europea de participació dels adults en l'aprenentatge permanent. A Espanya l'any 2005, a més de França, Finlàndia, Àustria o Bèlgica, dita participació (70) era superior a la mitjana de la UE-27 (67,6). Mentre que el progrés a Europa és degut principalment a l'avanç en l'educació infantil i universitària, a Espanya respon fonamentalment a l'augment de la participació de la població adulta en l'aprenentatge permanent.

24. Vegeu: Informe 01/2009: Sistema educativo y capital humano, Consejo Económico y Social de España, Madrid, 2009.

b) Competències clau per a l'aprenentatge permanent

Amb la intenció de cobrir les competències clau a l'aprenentatge, la Comissió proposa en el seu document sobre el seguiment de 2008 cinc indicadors centrals: capacitat lectora, matemàtiques i ciències, habilitats en TIC, coneixements lingüístics i competències cíviques, així com la capacitat d'aprendre a aprendre.

c) Equitat i inclusió social en l'educació

El Consell Europeu de març de 2008 va confirmar la necessitat de combatre la pobresa i l'exclusió social dins de l'Estratègia de Lisboa, i va destacar l'elevada proporció de joves amb escasses competències lectores, l'abandonament escolar prematur i l'alumnat d'origen estranger o amb desavantatges.

d) Inversió en educació i formació

A Espanya la despesa anual en educació per alumne se situa lleugerament per sobre de la mitjana UE-27, tant totalment, com a primària i secundària. És així mateix molt similar, i fins i tot superior, a la de països amb bons resultats educatius, com Polònia, Finlàndia, Irlanda o Alemanya.

e) Modernitzar l'educació en els diferents nivells

L'augment de l'autonomia dels centres, en la línia dels països nòrdics, és una de les recomanacions que s'han fet des de diferents instàncies per millorar els resultats educatius. També es destaca la conveniència de destinar esforços a potenciar la direcció dels centres escolars, atesa la

seua influència en la motivació del professorat, en el clima educatiu del centre, en l'aprenentatge dels alumnes i els seus resultats educatius, i fins i tot a l'hora de minimitzar l'impacte que l'estatus socioeconòmic familiar té en el rendiment dels alumnes.

3.5.2. LA QUALITAT DEL SISTEMA EDUCATIU ESPANYOL

El desequilibri en la distribució dels alumnes d'origen estranger entre ambdues xarxes en determinades àrees geogràfiques, i fins i tot entre diferents centres d'una mateixa xarxa, és objecte de preocupació social, i encara que actualment el problema s'està tractant, no sembla que s'hi hagi trobat una solució òptima.

En el curs 2008-2009 s'implanta l'educació infantil, que, segons estableix la LOE, torna a tenir caràcter educatiu i es divideix en dos cicles (de 0 a 3 anys i de 3 a 6 anys). L'augment del nombre d'alumnes en l'educació infantil en el curs 2008-2009 se xifra en 125.978, de manera que augmenta una mica el creixement dels darrers anys. És necessari augmentar l'escolarització en el primer cicle, fet que implica més inversió econòmica per part de l'Administració central i les autonòmiques.

En educació primària es consolida l'augment dels nombre d'alumnes iniciat fa tres anys, tant perquè l'augment dels naixements ja arriba al tercer curs d'aquesta etapa, com per l'increment en aquest període de l'alumnat estranger matriculat, que en aquest curs ja representa l'11,2% del total de la matrícula en aquesta etapa.

Els recursos públics assignats als nivells educatius d'infantil i primària en termes absoluts ha augmentat a Espanya entre l'any 2000 i el 2006 un 46%, mentre que l'augment en el conjunt de l'educació no universitària ha estat del 57%.

L'alumnat de l'ESO continua estabilitzat perquè els descensos poblacionals corresponents a aquestes edats estan essent neutralitzats amb la incorporació d'alumnes estrangers. No obstant això, l'augment actual del cens escolar en educació infantil i primària es projectarà a l'ESO en els anys següents, fet que han de tenir en compte les administracions educatives. En aquest nivell és on es manifesta un dels problemes més seriosos i rellevants del nostre sistema educatiu en termes de qualitat: l'elevat índex de fracàs escolar. A Espanya, l'alta taxa d'abandonament escolar prematur està molt afectada per l'elevada proporció d'alumnes que no obté la titulació de l'ensenyança obligatòria.

La principal raó d'aquesta situació és el fracàs escolar, ja que sembla que l'opció majoritària dels joves espanyols que s'han graduat en l'ESO és continuar estudiant. Per això, totes les mesures i èxits que contribueixin a reduir l'abandonament escolar prematur, i especialment entre els homes i l'alumnat estranger atesa la major incidència que té entre aquests dos col·lectius, repercutiran de manera favorable a l'augment del nombre de joves graduats en aquestes ensenyances. A més, aquesta situació no es veu compensada ni pels desapareguts programes de garantia social, ni pels actuals programes de qualificació professional inicial, a causa de l'encara escassa cobertura que

tenen sobre els alumnes que sofreixen fracàs escolar. A Espanya l'FP continua essent, també, una opció poc elegida per l'alumnat, encara que l'evolució percentual de la matrícula en batxillerat i formació professional s'equilibra amb el pas del temps. L'FP reglada arrossega també un problema de desajust entre els requeriments empresarials de qualificacions professionals i el disseny de l'oferta formativa. Així mateix, l'FP pateix una rigidesa en l'oferta i en l'organització de les ensenyances, excessivament basades en una lògica escolar que dificulta l'accés d'una demanda potencial més àmplia. Per tot això és necessari impulsar polítiques que generin més demanda i acceptació d'aquesta opció formativa entre els estudiants i que atreguin un major nombre de persones actives.

Els reptes amb els quals s'enfronta la universitat espanyola passen per fomentar l'excel·lència en l'ensenyament universitari i en la investigació, i impulsar la internacionalització de les universitats per garantir la qualitat, la millora de la mobilitat i la simplificació en el reconeixement de les titulacions. A més, aquestes han de millorar la seva capacitat d'innovació i han de modernitzar els seus programes d'estudis perquè s'ajustin de manera més eficaç a les necessitats del mercat laboral i dels estudiants, i així mateix augmentar el seu paper a l'aprenentatge permanent. A més d'aconseguir un sistema universitari homologable amb el nostre entorn en matèria d'ensenyaments i titulacions, és necessari impulsar un procés més ambiciós de modernització i de millora de la qualitat de les universitats, amb l'excel·lència com a objectiu.

4

LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

RESUM

L'estimació que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears sobre el VAB de l'economia per a l'any 2008 és de 22.627,01 milions d'euros. En relació amb l'any 2007, això suposa un creixement regional igual al de la zona euro i Espanya, amb una taxa de l'1,2% i amb una caiguda de l'1,8 punts percentuals. Aquesta caiguda se situa en 0,8 punts percentuals per sota de la de l'Estat, però és superior en 0,4 punts percentuals al de la zona euro. Aquestes dades demostren que l'impacte de la crisi econòmica internacional ha afectat relativament menys l'economia de les Illes Balears respecte a la de l'Estat.

Per sectors econòmics, el sector primari té una estimació de creixement per al 2008 d'un 0,8%, amb una pèrdua d'1,2 punts percentuals respecte a l'any passat. El sector de la indústria i l'energia presenta un creixement del 0,5% el 2008, amb una pèrdua percentual d'un punt respecte a l'any passat. El sector de la construcció disminueix un -1,4%, amb una caiguda percentual de 5,1 punts respecte a l'any passat. Finalment, el sector de serveis creix un 1,6%, la qual cosa representa una caiguda d'1,5 punts percentuals respecte a l'any passat. Per illes, Mallorca creix un 1,3%; Menorca, un 0,3%, i les Pitiüses, un 1,4%.

Les dades de la comptabilitat regional d'Espanya, base 2000, que elabora l'INE per al període 2000-2008 permeten estimar el creixement relatiu de les Illes Balears per comparació a la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que l'any 2008 el creixement de les Illes Balears es el tercer més alt per comunitats autònomes, i trenca la tendència de ser el més baix en el conjunt de comunitats autònomes, tal com ha passat en els darrers sis anys. Aquest fet rellevant es deu a l'especialització turística, ja que el turisme ha patit d'una forma menys intensa els efectes de la crisi econòmica internacional si es compara amb la resta d'activitats productives, com ara la indústria.

La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada per l'índex de preus de consum va ser del 3,8% a les Illes Balears, 0,3 punts per sota de l'Estat.

Les Illes Balears presenten un nivell de vida entorn de la mitjana espanyola, ja que, en termes de renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra, se situen per primer pic per sota de la mitjana espanyola, amb un índex respecte a Espanya de 100 de 97,91. En relació amb l'any 2000, les Balears perden cinc posicions, atès el menor creixement econòmic i el major creixement demogràfic relatiu que ha tingut al llarg d'aquests anys.

4.1.

INTRODUCCIÓ

A la Memòria del CES del 2007 vàrem fer una breu nota metodològica sobre l'estructura de l'índex d'aquest apartat, consideracions que enguany es mantenen sense cap modificació.²⁵

4.2.

L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA

En aquest apartat analitzam, em primer lloc, l'estructura productiva de l'oferta de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears per al període 2004-2008, i després analitzam, a partir de la comptabilitat regional d'Espanya elaborada per l'INE, l'oferta productiva de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

4.2.1. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS I PER ILLES

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, el VAB a preus corrents de

25. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2007*, pàgs. 77 i 78.

l'economia de les Illes Balears l'any 2008 se situa en 22.627,01 milions d'euros. La distribució del VAB per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què el 81% de l'activitat econòmica es con-

centra en el sector terciari, mentre que l'11% restant es genera a la construcció, el 6% a la indústria i energia, i el sector primari representa menys del 2% del PIB regional. (Vegeu els quadres I-1 i I-2.)

QUADRE I-1. VARIACIÓ INTERANUAL DEL VAB PER SECTORS ECONÒMICS EN EUROS CORRENTS (2005-2008)

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Sector primari	335.230,09	1,80%	7,4%	335.795,53	1,69%	0,2%
Indústria i Energia	1.177.329,21	6,31%	5,4%	1.229.985,93	6,19%	4,5%
Construcció	2.079.542,92	11,15%	13,4%	2.321.699,01	11,68%	11,6%
Serveis	15.057.355,58	80,74%	5,7%	15.994.162,27	80,45%	6,2%
Total de les Balears	18.649.457,81	100,00%	6,5%	19.881.642,74	100,00%	6,6%
	2007	% del VAB	% var.	2008	% del VAB	% var.
Sector primari	360.772,12	1,70%	7,4%	370.137,93	1,64%	2,6%
Energia i indústria	1.317.450,99	6,21%	7,1%	1.440.066,84	6,36%	9,3%
Construcció	2.504.965,64	11,82%	7,9%	2.579.724,39	11,40%	3,0%
Serveis	17.016.609,95	80,27%	6,4%	18.237.088,81	80,60%	7,2%
Total de les Balears	21.199.798,69	100,00%	6,6%	22.627.017,97	100,00%	6,7%

Unitat: en milers d'euros.

Font: Direcció General d'Economia.

QUADRE I-2. VARIACIÓ INTERANUAL DEL VAB PER SECTORS ECONÒMICS EN EUROS CONSTANTS DEL 2004 (2005-2008)

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Sector primari	318.669,11	1,78%	2,1%	329.822,53	1,79%	3,5%
Indústria i Energia	1.130.097,40	6,30%	1,2%	1.149.309,05	6,23%	1,7%
Construcció	1.879.160,54	10,48%	2,5%	1.948.689,48	10,57%	3,7%
Serveis	14.598.359,97	81,44%	2,5%	15.007.114,05	81,41%	2,8%
Total de les Balears	17.926.287,02	100,00%	2,4%	18.434.935,11	100,00%	2,8%
	2007	% del VAB	% var.	2008	% del VAB	% var.
Sector primari	336.418,98	1,77%	2,0%	339.194,44	1,77%	0,8%
Energia i indústria	1.165.974,03	6,14%	1,5%	1.171.366,66	6,10%	0,5%
Construcció	2.020.303,81	10,64%	3,7%	1.992.676,16	10,37%	-1,4%
Serveis	15.468.582,81	81,45%	3,1%	15.713.373,13	81,77%	1,6%
Total de les Balears	18.991.279,64	100,00%	3,0%	19.216.610,39	100,00%	1,2%

Unitat: en milers d'euros.

Font: Direcció General d'Economia.

Segons aquestes dades, el creixement regional real de l'economia balear el 2008 va ser igual al de la zona euro i Espanya, amb una taxa de l'1,2%, i amb una caiguda d'1,8 punts percentuals respecte al 2007. Aquesta caiguda se situa en 0,8 punts percentuals per sota de la de l'Estat, però és superior en 0,4 punts percentuals al de la zona euro. (Vegeu el quadre I-3 i el gràfic I-1.)

Les estimacions sobre el creixement econòmic regional de les Balears l'any 2008 fetes pels diferents serveis d'estudis es mouen en una forquilla compresa entre el 0,1% i l'1,8%. (Vegeu el gràfic I-2.)

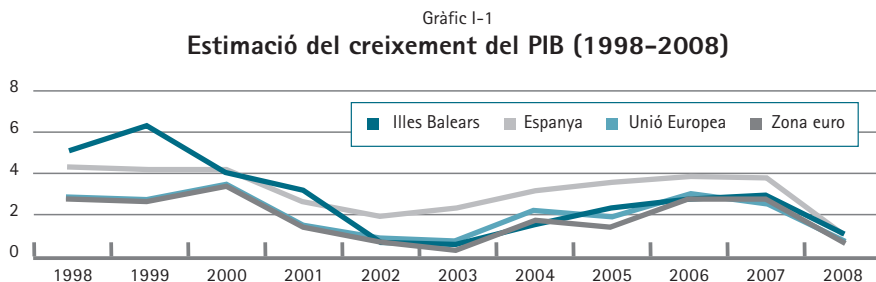
Si analitzam el creixement econòmic de les Balears al llarg del darrer trienni 2005-2007 i el comparam amb Espanya i la zona euro, resulta que les dades per a les Balears són del 2,4%, el 2,8% i el 3,0%. Per a Espanya les taxes són superiors, i s'estimen en el 3,6%, el 3,9% i el 3,8%, i per a la zona euro són de l'1,5%, el 2,8% i el 2,6%. Per tant, les Balears se situen en una zona de creixement intermèdia entre Espanya i la zona euro.

Si analitzam l'evolució del creixement econòmic real per sectors econòmics, el sector primari va créixer un 0,8% el 2008, amb una pèrdua d'1,2 punts percentuals

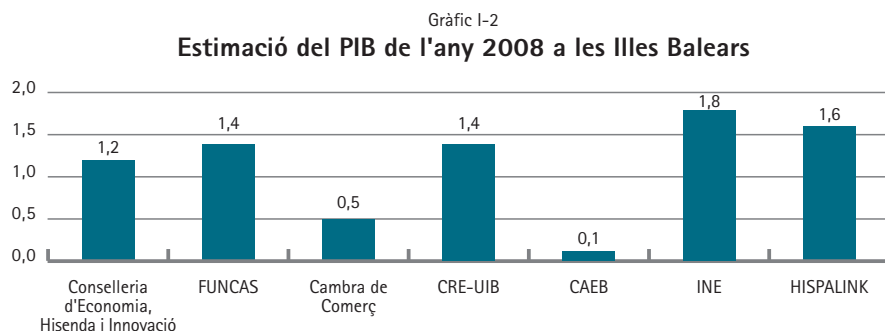
QUADRE I-3. EVOLUCIÓ I PERSPECTIVES DE LES ILLES BALEARS (2004-2008)					
	2004	2005	2006	2007	2008 (e)
Zona euro	1,8	1,5	2,8	2,6	1,2
Espanya	3,1	3,6	3,9	3,8	1,2
Illes Balears	1,6	2,4	2,8	3,0	1,2
Mallorca	1,7	2,6	3,1	3,2	1,3
Menorca	1,8	1,9	1,5	1,4	0,3
Pitiüses	1,2	1,2	2,1	2,7	1,4

Taxes de variació del PIB a preus constants (en %)
(e): estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació. *Cojuntura econòmica*, març de 2009.

Font: Direcció General d'Economia. *Cojuntura econòmica de les Illes Balears* (març de 2009) i previsions primavera 2009, Comissió Europea (zona euro i UE-27).

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE I-4. TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL DEL PIB A PREUS CONSTANTS PER SECTORS PRODUCTIUS (EN %) (2005-2008)				
	2005	2006	2007	2008 ^(e)
Sector primari	2,1	3,5	2,0	0,8
Indústria	1,2	1,7	1,5	0,5
Construcció	2,5	3,7	3,7	-1,4
Serveis	2,5	2,8	3,1	1,6

(e): estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació. *Cojuntura econòmica*, març de 2009.

respecte a l'any passat, i segueix una tònica de desacceleració econòmica des de l'any 2006. El 2008 el sector de la indústria i l'energia presenta un creixement del 0,5%, amb una pèrdua percentual d'un punt amb relació a l'any passat. El sector de la construcció disminueix un -1,4%, amb una caiguda percentual de 5,1 punts percentuals en comparació de l'any passat. Finalment, el sector dels serveis creix l'1,6%, la qual cosa representa una caiguda d'1,5 punts respecte a l'any passat, a conseqüència del menor dinamisme de la demanda dels residents i no residents. (Vegeu el quadre I-4.)

Aquestes dades es poden complementar amb les que ha elaborat Hispalink. Així,

no hi ha cap branca del sector secundari (energia, béns intermedis, béns d'equip i béns de consum) que presenti un creixement per sobre de la mitjana balear. Per a l'any 2009 només la branca d'energia preveu créixer per sobre de la mitjana regional. Els anys 2008 i 2009 el sector de la construcció tampoc no creix per sobre de la mitjana regional. Quant a les branques de serveis (transports i comunicacions, serveis destinats a la venda i serveis no destinats a la venda), totes presenten un creixement per sobre de la mitjana regional en els dos anys. El sector primari presenta, per als dos anys, un creixement inferior a la mitjana regional. (Vegeu el quadre I-5.)

QUADRE I-5. CREIXEMENT REGIONAL A 9 SECTORS. TAXES DE VARIACIÓ REAL

	Agricultura		Energia		Béns intermedis		Béns d'equip		Béns de consum		Construcció		Transports i comunicacions		Serveis destinats al mercat		Serveis no destinats al mercat		Total	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Andalusia	0,1	-4,7	-1,5	-3,4	-4,1	-6,6	-2,3	-8,3	-2,0	-6,5	-3,6	-11,7	3,8	-3,0	2,9	-1,8	4,0	3,7	1,6	-2,6
Aragó	0,6	-7,8	5,0	3,7	-2,3	-5,9	-1,0	-9,3	-1,5	-6,3	2,4	-8,1	4,1	-0,3	2,9	-0,6	4,6	3,1	2,3	-2,2
Astúries	-0,4	-4,5	-2,6	0,7	-1,5	-10,4	1,7	-9,2	-2,0	-1,1	-1,0	-6,8	1,5	-1,3	2,8	-0,6	3,9	2,0	1,6	-2,0
Cantàbria	-0,3	-7,6	2,5	-0,6	-1,9	-5,4	-1,1	-6,2	-1,4	-3,3	-1,9	-7,6	3,2	-0,6	2,8	-2,1	3,9	3,0	1,6	-2,5
Castella i Lleó	3,3	-8,4	1,9	-1,2	-1,8	-5,3	-1,7	-6,1	0,2	-2,9	-1,2	-6,8	1,9	0,4	2,1	-1,5	2,0	2,0	1,3	-2,2
Castella-la Manxa	1,0	-5,4	2,2	-1,2	-0,1	-4,8	0,1	-4,2	0,0	-5,0	0,6	-7,1	2,6	-0,5	2,2	-2,7	3,3	1,5	1,8	-2,7
Catalunya	-2,2	-8,7	2,5	-1,2	-2,3	-8,6	-2,7	-7,6	-2,0	-6,1	-2,4	-11,4	1,8	-0,3	2,6	-1,1	4,1	4,4	1,1	-2,7
Comunitat Valenciana	1,4	-3,1	4,5	-0,3	-3,0	-6,9	-2,3	-4,5	-1,9	-6,9	-2,5	-11,4	3,6	-0,3	2,9	-1,5	4,3	3,5	1,6	-2,6
Extremadura	1,0	-0,6	2,9	0,0	-2,5	-5,3	-2,5	-4,6	-1,0	-3,3	-1,9	-8,9	2,9	-0,4	2,0	-2,3	3,7	2,7	1,7	-1,6
Galícia	2,0	-1,5	1,9	1,0	-1,2	-4,1	-0,2	-3,3	-1,8	-3,3	-2,0	-6,5	3,8	0,2	2,9	-0,6	3,4	1,5	1,8	-1,2
Illes Balears	-2,0	-1,9	1,5	0,4	0,8	-3,6	0,9	-3,4	1,2	-3,3	-0,5	-7,4	2,0	-0,6	1,9	-1,2	1,9	1,2	1,6	-1,4
Illes Canàries	-2,8	0,9	2,6	0,2	-0,8	-3,1	0,4	-2,4	0,3	-4,0	-3,0	-8,3	1,6	-2,1	1,7	-3,1	3,8	2,2	1,4	-2,5
La Rioja	1,3	-8,6	3,7	-0,5	-2,2	-5,1	-2,0	-5,3	-1,0	-3,2	0,6	-5,2	3,8	-0,4	3,2	-1,2	3,9	2,6	1,7	-2,3
Madrid	1,2	-5,2	3,1	-0,4	-2,6	-6,0	-3,0	-6,8	0,3	-4,3	-2,1	-9,2	4,4	-0,5	2,3	-2,3	3,3	3,0	1,9	-2,1
Múrcia	1,5	1,3	1,6	1,4	-1,8	-6,9	-0,6	-5,8	-0,2	-5,1	-4,5	-9,6	1,7	-0,5	1,7	-2,1	3,0	3,3	0,9	-2,0
Navarra	2,0	-8,0	4,3	-0,4	-1,3	-4,7	-1,3	-3,3	-0,6	-3,1	-0,7	-7,8	4,1	-0,5	2,9	-0,7	4,4	1,8	1,7	-2,0
País Basc	1,0	-6,9	4,6	-0,5	-1,8	-3,6	-1,2	-4,2	-1,0	-4,8	-1,3	-9,7	4,4	-0,2	3,2	-1,2	4,4	3,9	1,9	-1,9
Espanya	0,8	-4,8	2,1	-0,6	-2,3	-6,5	-1,8	-6,1	-1,2	-5,2	-2,1	-9,6	3,2	-0,8	2,6	-1,7	3,7	3,0	1,6	-2,4

Font: Hispalink.

Nota: les dades per 2008 són estimatives i per 2009 són previsions.

**QUADRE I-6. VARIACIÓ INTERANUAL DEL VAB PER ILLES
(EN EUROS CORRENTS) (2005-2008)**

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Mallorca	14.753.153,78	79,11%	6,8%	15.769.283,45	79,32%	6,9%
Menorca	1.605.650,30	8,61%	6,1%	1.689.058,97	8,50%	5,2%
Pitiüses	2.290.653,73	12,28%	5,3%	2.423.300,32	12,19%	5,8%
Total de les Balears	18.649.457,81	100,00%	6,5%	19.881.642,74	100,00%	6,6%
	2007	% del VAB	% var.	2008	% del VAB	% var.
Mallorca	14.753.153,78	79,11%	6,8%	15.769.283,45	79,32%	6,9%
Menorca	1.605.650,30	8,61%	6,1%	1.689.058,97	8,50%	5,2%
Pitiüses	2.290.653,73	12,28%	5,3%	2.423.300,32	12,19%	5,8%
Total de les Balears	18.649.457,81	100,00%	6,5%	19.881.642,74	100,00%	6,6%

Unitat: en milers d'euros

Font: Direcció General d'Economia.

**QUADRE I-7. VARIACIÓ INTERANUAL DEL VAB PER ILLES
(EN EUROS CONSTANTS DEL 2004) (2004-2008)**

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Mallorca	14.181.070,13	79,11%	2,6%	14.621.815,76	79,32%	3,1%
Menorca	1.543.387,94	8,61%	1,9%	1.566.152,91	8,50%	1,5%
Pitiüses	2.201.828,95	12,28%	1,2%	2.246.966,45	12,19%	2,1%
Total de les Balears	17.926.287,02	100,00%	2,4%	18.434.935,11	100,00%	2,8%
	2007	% del VAB	% var.	2008	% del VAB	% var.
Mallorca	15.094.537,20	79,48%	3,2%	15.283.246,24	79,53%	1,3%
Menorca	1.588.270,90	8,36%	1,4%	1.593.035,72	8,29%	0,3%
Pitiüses	2.308.471,53	12,16%	2,7%	2.340.328,44	12,18%	1,4%
Total de les Balears	18.991.279,64	100,00%	3,0%	19.216.610,39	100,00%	1,2%

Unitat: en milers d'euros

Font: Direcció General d'Economia.

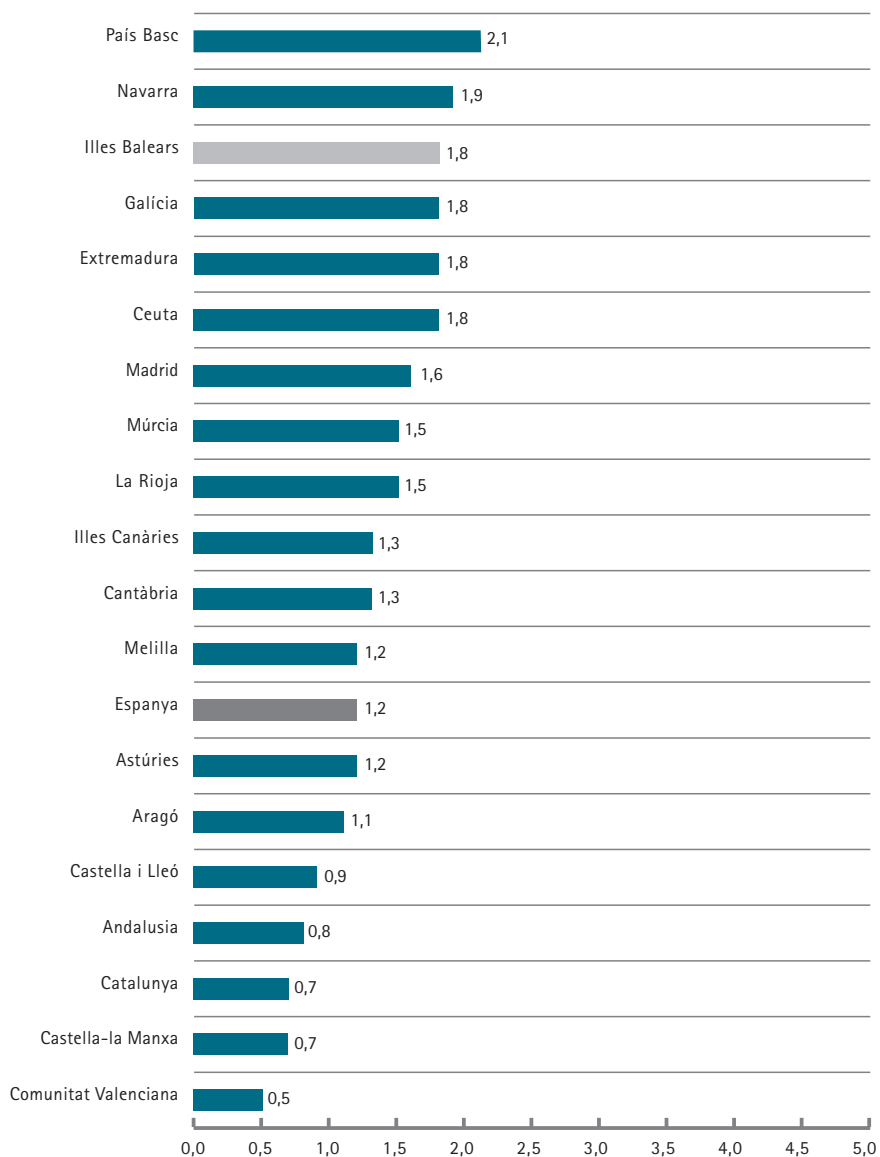
Si analitzam ara el VAB per illes, es pot comprovar que en valors absoluts i en euros constants del 2004 Mallorca assoleix un VAB real de 15.283,25 milions d'euros. A les Pitiüses i a Menorca va ser de 2.340,33 i de 1.593,04 milions d'euros respectivament. Quant al valor absolut en euros corrents, Mallorca assoleix un VAB de 17.995,59 milions d'euros, mentre que a

les Pitiüses i a Menorca va ser de 2.755,67 i de 1.875,75 milions d'euros respectivament. (Vegeu els quadres I-6 i I-7.)

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca entorn del 79,5%, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 20,5% restant (el 12,2%, les Pitiüses, i el 8,3%, Menorca).

Gràfic I-3

Taxa de creixement del PIB (2007-2008) en termes reals

Font: INE.

Per illes, el major creixement es produeix a les Pitiüses, amb l'1,4% i amb una pèrdua d'1,3 punts percentuals, seguida de Mallorca, amb l'1,3% i amb una pèrdua d'1,9 punts percentuals, i finalment, Menorca, que té una taxa de creixement del 0,3% i presenta una pèrdua d'1,1 punt percentual respecte a l'any 2007. (Vegeu el quadre I-3.)

4.2.2. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS I PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Les dades de la comptabilitat regional d'Espanya, base 2000, que elabora l'INE per al període 2000-2008 permeten estimar la millora del creixement relatiu de les Illes Balears per comparació a la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que per a l'any 2008 el creixement de les Illes Balears és el tercer més alt per comunitats autònomes, i trenca la tendència de ser el més baixa en el conjunt de comunitats autònomes, tal com ha passat en els darrers sis anys. Així, amb un PIB de l'1,8%, presenta un creixement superior en 0,6 punts percentuals a la mitjana espanyola. Des d'una perspectiva històrica, aquest fet s'explica pel millor comportament relatiu de les Balears en les fases de crisi econòmica a causa de l'especialització turística. (Vegeu el gràfic I-3.)

També es pot indicar que el creixement del període 2000-2007 ha estat del 2,5%, per la qual cosa les Illes Balears presenten la menor taxa real de creixement acumulatiu del període. (Vegeu els gràfics I-4a i I-4b.)

A partir de la base de dades de la Comptabilitat Regional de l'INE, s'analitza a continuació l'evolució comparativa regional per sectors productius de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes. Pel que fa a l'anàlisi sectorial, cal tenir en compte que les estimacions per a les Balears poden mostrar —pel poc pes relatiu que té l'economia sectorial balear en el conjunt espanyol— un elevat biaix a l'alça o la baixa en les estimacions que en resulten. Per això aquestes dades s'han de prendre amb precaució i reserves, ja que es contradiuen amb altres dades aportades per diferents institucions d'estudis regionals.

4.2.2.1. El sector primari

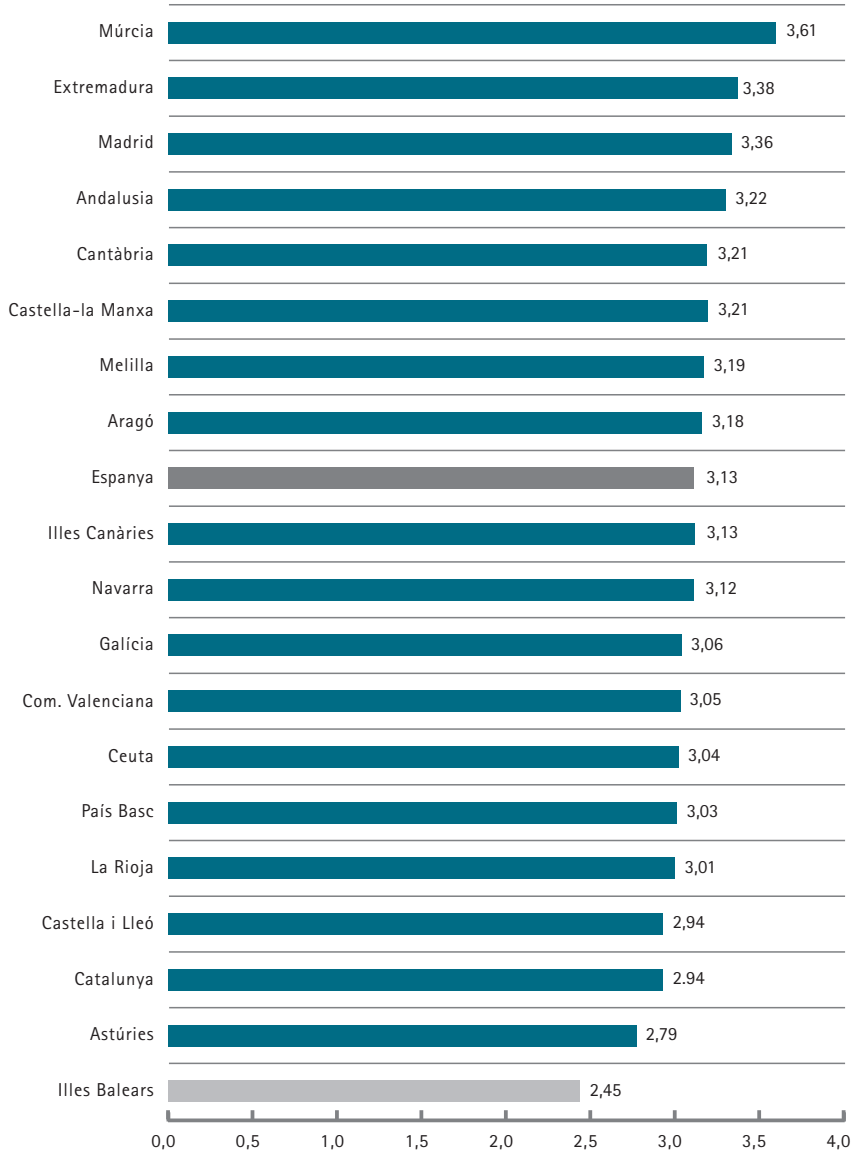
Segons l'INE, el sector primari balear presenta un decreixement del -1,5%, de manera que queda -0,9 punts per sota del que ha registrat l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat del 21,3% i en un decreixement de l'ocupació del 18,8%. El pes estructural del sector primari espanyol és del 0,9%, la qual cosa representa 1,6 punts per sota del seu pes a Espanya. Les Balears són la segona comunitat autònoma després de Madrid amb un menor pes sectorial del sector primari. (Vegeu el quadre I-8 i l'apartat 5, «Sector primari».)

4.2.2.2. La indústria i l'energia

La indústria i l'energia a les Illes Balears presenten una baixada del creixement del -1,14%, de manera que queden 0,9 punts per sobre del registrat per l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat del 10,8% i en una caiguda de l'ocupació semblant. El pes estructural

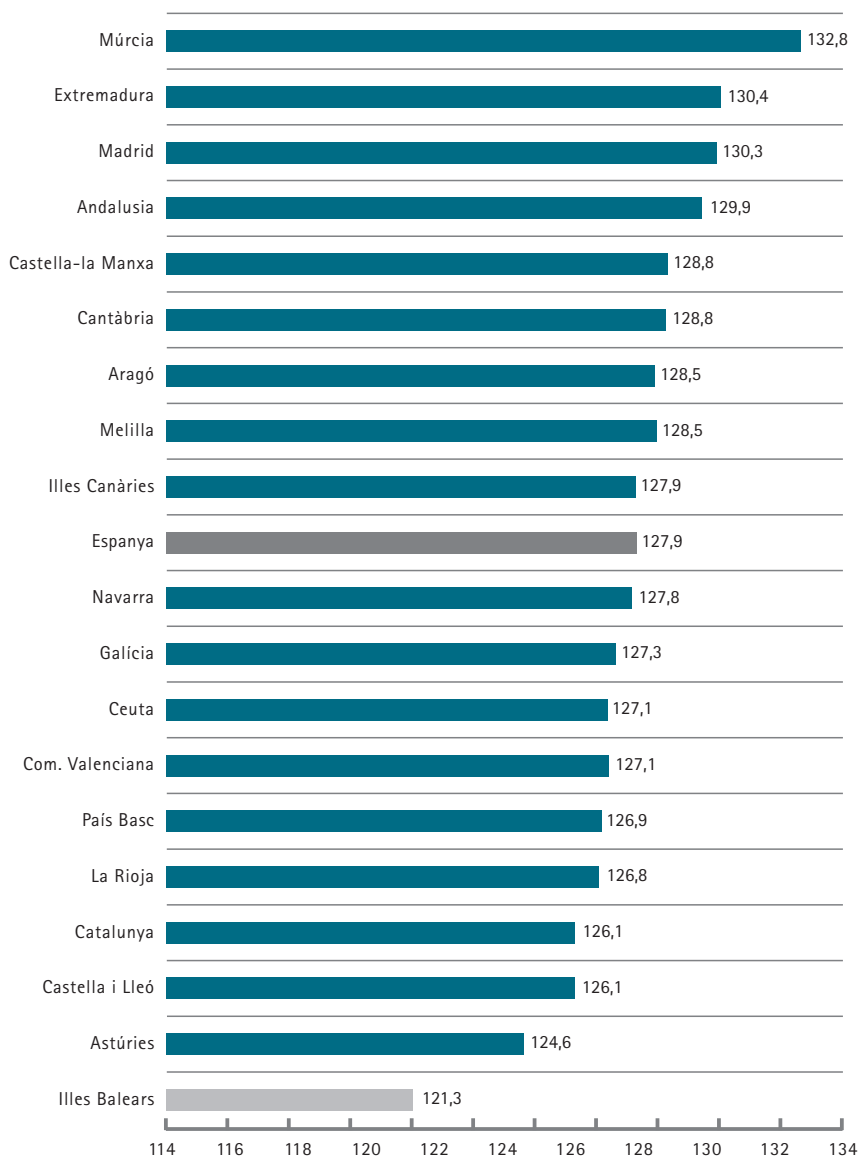
Gràfic I-4a

Taxa de creixement mitjana del PIB (2000-2008) en termes reals

continua

Gràfic J-4b

**Taxa de creixement del PIB. Índex de volum encadenat,
referència de l'any 2000 = 100**

Font: INE.

QUADRE I-8. AGRICULTURA I PESCA: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹ (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	Taxa de variació interanual					
Andalusia	6.351,43	4,2	-127,8646	-2,00	-5,77	4,00
Aragó	1.472,48	4,3	-44,8944	-3,20	-17,26	16,99
Astúries	389,76	1,6	-23,4761	-5,90	-1,73	-4,24
Cantàbria	372,65	2,7	1,39852	0,40	14,96	-12,67
Castella i Lleó	3.712,10	6,3	109,58283	3,10	0,91	2,17
Castella-la Manxa	3.067,54	8,3	-100,2928	-3,20	-7,34	4,47
Catalunya	2.655,82	1,3	42,82198	1,70	-10,24	13,30
Ceuta	3,21	0,2	-0,2788	-8,20	—	—
Comunitat Valenciana	2.091,49	2,0	46,27925	2,50	-5,56	8,53
Extremadura	1.291,66	7,1	-1,28041	-0,10	-0,96	0,87
Galícia	2.267,23	4,0	-6,72813	-0,30	-6,5	6,63
Illes Balears	260,10	0,9	-3,89175	-1,50	-18,82	21,34
Illes Canàries	490,65	1,1	-3,42503	-0,70	-17,46	20,31
La Rioja	488,42	6,0	-19,77885	-3,90	-11,5	8,59
Madrid	287,88	0,1	-4,04068	-1,40	21,91	-19,12
Melilla	9,49	0,6	-0,15912	-1,70	—	—
Múrcia	1.416,88	5,0	31,21632	2,40	-3,65	6,28
Navarra	497,30	2,7	20,18334	4,30	-0,77	5,11
País Basc	652,90	1,0	-9,80445	-1,50	9,58	-10,11
Espanya	27.779,00	2,5	-162,522	-0,60	-5,03	4,66

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

de la indústria i l'energia a les Balears és del 6,6%, la qual cosa representa 9,3 punts per sota del seu pes a Espanya. Les Balears són la darrera comunitat autònoma seguida per les Canàries amb un menor pes sectorial de la indústria i l'energia. (Vegeu el quadre I-9 i l'apartat 6, «Sector industrial».)

4.2.2.3. La construcció

La construcció a les Illes Balears presenta un decreixement del -3,3%, a l'igual que la

que ha registrat l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un decreixement de la productivitat del -1,3% i en una disminució de l'ocupació del -2,1%. El pes estructural del sector de la construcció a les Illes Balears és del 9,5%, la qual cosa representa 1,1 punts per sota del seu pes a Espanya. Les Balears són la quarta comunitat autònoma després del País Basc, Catalunya i Madrid amb un menor pes sectorial del sector de la construcció. (Vegeu el quadre I-10 i l'apartat 7, «Construcció».)

QUADRE I-9. INDÚSTRIA I ENERGIA: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹ (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	Taxa de variació interanual					
Andalusia	15.560,15	10,4	-551,87	-3,72	-2,67	-1,08
Aragó	7.160,58	20,8	-314,95	-4,49	3,17	-7,42
Astúries	4.890,68	20,5	-107,28	-2,31	-3,29	1,01
Cantàbria	2.863,20	20,4	-10,70	-0,42	8,89	-8,55
Castella i Lleó	10.112,66	17,3	-348,92	-3,57	-1,39	-2,21
Castella-la Manxa	5.844,77	15,8	-275,65	-4,83	1,43	-6,17
Catalunya	40.596,19	19,9	-1.032,76	-2,64	-0,10	-2,54
Ceuta	113,30	7,0	0,73	0,72	0,00	0,72
Comunitat Valenciana	16.894,55	15,9	-695,84	-4,22	-6,02	1,92
Extremadura	1.737,33	9,6	-11,49	-0,73	-3,99	3,40
Galícia	9.835,99	17,4	-48,82	-0,53	-0,95	0,42
Illes Balears	1.825,74	6,6	-19,30	-1,14	-10,81	10,84
Illes Canàries	2.717,91	6,3	11,22	0,46	12,75	-10,90
La Rioja	1.920,20	23,6	8,86	0,50	-2,33	2,90
Madrid	23.683,95	12,2	-93,22	-0,42	-0,26	-0,16
Melilla	64,08	4,3	-1,14	-1,93	106,25	-52,45
Múrcia	4.091,71	14,5	-156,88	-3,98	-6,30	2,48
Navarra	4.940,60	26,5	130,47	2,92	9,69	-6,18
País Basc	18.859,40	27,5	206,73	1,20	-1,06	2,28
Espanya	173.713,00	15,9	-3.345,70	-2,03	-1,11	-0,93

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

QUADRE I-10. CONSTRUCCIÓ: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹ (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	Taxa de variació interanual					
Andalusia	19.293,03	12,9	-715,27	-3,70	-15,40	13,83
Aragó	3.572,15	10,4	-154,75	-4,30	-7,82	3,82
Astúries	3.062,72	12,8	-32,56	-1,10	2,89	-3,88
Cantàbria	1.672,26	11,9	-34,28	-2,10	-4,42	2,43
Castella i Lleó	6.373,67	10,9	-124,32	-2,00	-9,33	8,08
Castella-la Manxa	4.771,49	12,9	-156,85	-3,30	-6,71	3,66
Catalunya	18.700,98	9,2	-753,23	-4,00	-10,49	7,25

Continua

QUADRE I-10. CONSTRUCCIÓ: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹ (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	Taxa de variació interanual					
Ceuta	119,07	7,4	-0,35	-0,30	3,08	-3,28
Comunitat Valenciana	11.949,13	11,3	-417,16	-3,50	-11,81	9,42
Extremadura	2.669,66	14,7	-38,80	-1,50	-6,43	5,27
Galícia	6.833,79	12,1	-113,29	-1,70	-10,42	9,73
Illes Balears	2.599,01	9,5	-84,94	-3,30	-2,05	-1,28
Illes Canàries	4.479,68	10,3	-288,95	-6,30	-23,20	22,01
La Rioja	835,89	10,3	-13,18	-1,60	-1,01	-0,6
Madrid	17.891,40	9,2	-536,55	-3,00	-6,64	3,9
Melilla	133,88	9,0	-1,05	-0,80	13,73	-12,78
Múrcia	3.078,65	10,9	-145,40	-4,70	-19,43	18,28
Navarra	1.822,41	9,8	-123,76	-6,60	-13,78	8,33
País Basc	6.070,13	8,8	-89,13	-1,50	-4,79	3,46
Espanya	115.930,00	10,6	-3.812,13	-3,30	-10,87	8,49

1. Base 2000

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

4.2.2.4. Els serveis

Els serveis a les Balears presenten un creixement del 3%, de manera que queden 0,1 punts per sota del registrat per l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement positiu de la productivitat del 0,1% i en un augment de l'ocupació del

2,9%. El pes estructural del sector terciari a les Balears és del 74,5%, la qual cosa representa 11,9 punts per sobre del seu pes a Espanya. Les Balears són la comunitat autònoma més terciaritzada de l'Estat, seguida per les Canàries i Madrid. (Vegeu el quadre I-11 i l'apartat 8, «Els serveis privats».)

QUADRE I-11. SERVEIS: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹ (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	Taxa de variació interanual					
Andalusia	96.038,52	64,1	2.592,54	2,9	1,35	1,53
Aragó	19.262,14	56,0	874,79	5,0	2,26	2,68
Astúries	13.514,88	56,6	448,91	3,6	6,76	-2,96
Cantàbria	7.957,00	56,6	214,17	2,9	-1,10	4,04

Continua

**QUADRE I-11. SERVEIS: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹
(2007-2008)**

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Castella i Lleó	33.372,17	57,0	902,48	2,9	1,44	1,44
Castella-la Manxa	20.142,87	54,5	790,94	4,3	2,36	1,90
Catalunya	124.926,70	61,2	3.241,07	2,8	1,74	1,04
Ceuta	1.241,91	77,0	27,02	2,3	14,39	-10,57
Comunitat Valenciana	66.299,19	62,4	1.659,75	2,7	5,47	-2,63
Extremadura	10.925,11	60,2	353,49	3,5	1,14	2,33
Galícia	32.714,89	58,0	1.175,77	3,9	4,25	-0,34
Illes Balears	20.466,38	74,5	564,96	3,0	2,93	0,07
Illes Canàries	32.118,17	73,9	836,94	2,8	-3,24	6,24
La Rioja	4.189,27	51,6	139,12	3,6	3,32	0,27
Madrid	135.909,77	70,0	3.534,57	2,8	1,18	1,60
Melilla	1.156,17	77,6	19,77	1,8	-6,64	9,04
Múrcia	17.193,74	61,1	662,54	4,2	6,64	-2,29
Navarra	9.836,09	52,7	300,01	3,3	-1,34	4,70
País Basc	37.284,37	54,3	1.166,38	3,4	1,61	1,76
Espanya	685.204,00	62,6	19.672,07	3,1	2,06	1,02

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

**QUADRE I-12. TOTAL: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹
(2007-2008)**

	2007	2008	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	(milions d'euros corrents)		Taxa de variació interanual			
Andalusia	144.939,29	149.909,93	1.159,51	0,8	-2,16	3,03
Aragó	32.914,24	34.371,61	362,06	1,1	0,15	0,95
Astúries	22.831,85	23.876,52	273,98	1,2	4,19	-2,87
Cantàbria	13.287,80	14.052,49	172,74	1,3	0,82	0,48
Castella i Lleó	56.483,33	58.514,89	508,35	0,9	-0,46	1,37
Castella-la Manxa	35.675,86	36.948,69	249,73	0,7	-0,02	0,72
Catalunya	196.536,91	204.127,69	1.375,76	0,7	-0,46	1,17
Ceuta	1.555,52	1.613,85	28,00	1,8	12,30	-9,35
Comunitat Valenciana	102.305,83	106.208,57	511,53	0,5	0,26	0,24
Extremadura	17.333,28	18.158,04	312,00	1,8	-0,79	2,61

Continua

**QUADRE I-12. TOTAL: PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT PER CA¹
(2007-2008)**

	2007	2008	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	(milions d'euros corrents)		Taxa de variació interanual			
Galícia	53.829,14	56.419,09	968,92	1,8	0,57	1,22
Illes Balears	26.051,44	27.472,55	468,93	1,8	0,35	1,44
Illes Canàries	41.718,57	43.480,33	542,34	1,3	-5,86	7,61
La Rioja	7.770,42	8.119,88	116,56	1,5	0,58	0,91
Madrid	185.808,29	194.180,49	2.972,93	1,6	0,39	1,21
Melilla	1.447,43	1.489,48	17,37	1,2	-2,96	4,29
Múrcia	26.890,14	28.160,43	403,35	1,5	-0,83	2,35
Navarra	17.737,41	18.674,31	337,01	1,9	-0,16	2,06
País Basc	64.829,51	68.669,07	1.361,42	2,1	0,48	1,61
Espanya	1.050.595,00	1.095.163,00	12.607,14	1,2	-0,48	1,69

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

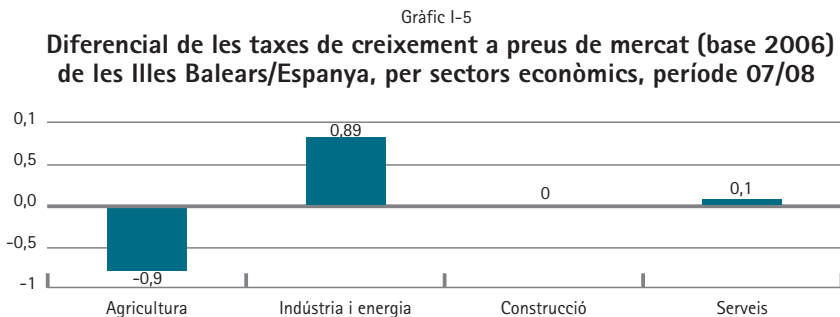
4.2.2.5. El creixement regional

Les Balears presenten un creixement regional de l'1,8%, de manera que queden 0,6 punts per sobre al registrat per l'Estat.

Aquesta xifra es desglossa en un creixement positiu de la productivitat de l'1,4% i en un augment de l'ocupació del 0,35%. (Vegeu el quadre I-12.)

4.2.2.6. El creixement diferencial sectorial

El gràfic de convergència sectorial entre les Illes Balears i Espanya mostra aquests creixements diferencials sectorials, en què es veu clarament que el major creixement relatiu del PIB a preus de mercat a les Balears al llarg de l'any 2008 està motivat pel major creixement relatiu dels sectors de la indústria i l'energia i dels serveis. (Vegeu el gràfic I-5.)

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya.

QUADRE I-13. NOMBRE D'EMPRESSES PER ACTIVITAT PRINCIPAL (2004-2008). CNAE93

	2004	2005	2006	2007	2008	Dif. 08/07	(%)
Total grups CNAE93	85.425	87.024	88.027	91.254	93.335	2.081	2,28
Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	1	2	1	1	0	0,00
Extracció de petroli brut i de gas natural; activitats dels serveis relacionats amb les explotacions petrolíferes i de gas, excepte les activitats de prospecció	1	1	—	—	—	0	—
Extracció de minerals d'urani i de tori	..	..	..	..	..	..	..
Extracció de minerals metàl·lics	—	—	—	—	—	0	—
Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	68	66	69	68	67	-1	-1,47
Indústries de productes alimentaris i begudes	607	577	567	551	542	-9	-1,63
Indústries del tabac	1	1	1	1	1	0	0,00
Indústries tèxtils	159	150	158	161	161	0	0,00
Indústries de la confecció i de la pelleteria	174	157	146	126	118	-8	-6,35
Preparació, adob i acabament del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i viatge; articles de guarnicioneria, talabarderia i sabateria	246	235	222	201	190	-11	-5,47
Indústries de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria	679	659	634	616	604	-12	-1,95
Indústries del paper	26	23	22	23	23	0	0,00
Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	538	552	562	584	604	20	3,42
Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	1	1	—	—	—	0	—
Indústries químiques	59	54	55	57	47	-10	-17,54
Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	39	36	35	35	33	-2	-5,71
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	320	309	312	299	290	-9	-3,01

continua

QUADRE I-13. NOMBRE D'EMPRESSES PER ACTIVITAT PRINCIPAL (2004-2008). CNAE93

	2004	2005	2006	2007	2008	Dif. 08/07	(%)
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	320	309	312	299	290	-9	-3,01
Metal·lúrgia	10	9	7	7	10	3	42,86
Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equips	753	762	791	817	832	15	1,84
Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	197	188	195	194	198	4	2,06
Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	16	17	19	15	13	-2	-13,33
Fabricació de maquinària i materials elèctrics	27	29	26	28	28	0	0,00
Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	4	4	5	5	5	0	0,00
Fabricació d'equips i instruments medicotècnics, de precisió, òptica i rellotgeria	121	119	125	124	129	5	4,03
Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	5	5	4	4	3	-1	-25,00
Fabricació d'altres materials de transport	586	608	610	594	597	3	0,51
Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	715	678	650	645	649	4	0,62
Reciclatge	1	—	2	4	5	1	25,00
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	18	23	25	61	108	47	77,05
Captació, potabilització i distribució d'aigua	153	151	161	169	169	0	0,00
Construcció	13.756	14.300	14.957	15.798	15.926	128	0,81
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor	1.868	1.884	1.879	1.881	1.894	13	0,69
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte vehicles de motor i motocicletes	4.316	4.404	4.465	4.515	4.551	36	0,80
Comerç al detall, excepte el comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i efectes domèstics	15.480	14.189	13.720	13.560	13.355	-205	-1,51

continua

QUADRE I-13. NOMBRE D'EMPRESSES PER ACTIVITAT PRINCIPAL (2004-2008). CNAE93

	2004	2005	2006	2007	2008	Dif. 08/07	(%)
Hosteleria	11.804	10.520	10.406	10.374	10.352	-22	-0,21
Transport terrestre; transport per canonades	4.043	4.035	4.032	4.116	4.197	81	1,97
Transport marítim, de cabotatge i per vies de navegació interiors	81	63	64	67	66	-1	-1,49
Transport aeri i espacial	18	18	18	20	18	-2	-10,00
Activitats afins al transport; activitats d'agències de viatges	776	786	785	791	821	30	3,79
Correus i telecomunicacions	149	176	200	227	222	-5	-2,20
Mediació financera, excepte assegurances i plans de pensions	30	26	24	26	27	1	3,85
Assegurances i plans de pensions, excepte la Seguretat Social obligatòria	17	20	17	14	15	1	7,14
Activitats auxiliars de la mediació financera	1.395	1.454	1.528	1.601	1.611	10	0,62
Activitats immobiliàries	4.141	5.903	6.131	7.222	8.123	901	12,48
Lloguer de maquinària i equips sense operari, d'efectes personals i efectes domèstics	1.561	1.527	1.566	1.535	1.544	9	0,59
Activitats informàtiques	691	749	791	829	875	46	5,55
Recerca i desenvolupament	395	415	435	460	446	-14	-3,04
Altres activitats empresarials	10.072	11.200	11.453	12.212	12.845	633	5,18
Educació	1.184	1.223	1.300	1.377	1.470	93	6,75
Activitats sanitàries i veterinaris, serveis socials	2.853	2.980	3.120	3.298	3.392	94	2,85
Activitats de sanejament públic	138	162	169	198	234	36	18,18
Activitats associatives	501	692	746	743	732	-11	-1,48
Activitats recreatives, culturals i esportives	2.090	2.339	2.248	2.396	2.500	104	4,34
Activitats diverses de serveis personals	2.541	2.544	2.568	2.604	2.692	88	3,38

Font: INE, Directori Central d'Empreses.

(..) Dada no disponible

4.2.3. EL TEIXIT EMPRESARIAL BALEAR

A partir de les dades DIRCE de l'INE es pot comprovar que l'any 2008 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 2.081 (2,3%), amb un total de 93.335 empreses. Les quatre principals branques d'activitat pel nombre d'empreses són construcció, amb 15.926, amb un augment de 128 empreses (0,8%); comerç al detall, amb 13.355, amb una disminució de 205 empreses (-1,5%); altres activitats empresarials, amb 12.845 empreses i un augment de 633 (5,2%), i hotel·leria, amb 10.352 empreses i una disminució de 22 empreses (-0,2%). (Vegeu el quadre I-13.)

4.3.

L'ANÀLISI DE LA DEMANDA DE LES ILLES BALEARS I PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Les Balears presenten el saldo net exterior respecte a l'oferta interior més alt de l'Estat (5,39%), gràcies al turisme (vegeu l'apartat 9). Les altres comunitats autònomes que també presenten un saldo net exterior positiu són, per ordre d'importància: Navarra (4,72%), Madrid (4,20%), Catalunya (3,20%), el País Basc (2,92%), la Comunitat Valenciana (1,04%). Aquests percentatges mostren una estabilitat estructural al llarg del septenni 2000-2007. (Vegeu el quadre I-14.)

És interessant aturar-se un moment en les dades de l'estructura del saldo comercial de les Illes Balears, ja que presenta un

superàvit positiu per un valor de 1.464,8 milions d'euros, el qual s'explica íntegrament pel superàvit comercial referit a l'estranger, que és de 2.663,4 milions d'euros i que permet finançar amb escreix el dèficit comercial respecte a la resta de comunitats autònomes, que és de 1.198,6 milions d'euros. El fet que aquest dèficit interior no sigui més abundant s'explica perquè en la balança comercial s'inclou la de serveis, que comptabilitza el superàvit turístic balear respecte a la resta de comunitats autònomes. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que gràcies al turisme estranger s'explica el superàvit de la balança de serveis amb l'estranger, amb 3.401,1 milions d'euros, que per si sol ja cobreix amb escreix la totalitat del dèficit comercial en relació amb la resta de comunitats autònomes.

Igualment, es pot observar que hi ha una gran correlació entre les comunitats autònomes que tenen un important superàvit comercial respecte a l'oferta interior i l'elevat rànquing en el seu grau de desenvolupament regional.

Lògicament, aquest saldo net exterior elevat comporta un percentatge més baix pel que fa als diferents components de la demanda final. Així, l'anàlisi de l'estructura de la demanda final per comunitats autònomes mostra comportaments diferents de les Illes Balears que són dignes de destacar, ja que les Illes són la comunitat autònoma que mostra el percentatge més baix de demanda interna en relació amb l'oferta interior o renda interior bruta, amb el 94,61%. Aquest fet s'explica perquè es la comunitat autònoma que mostra una participació relativa més

QUADRE I-14. VARIABLES EXPLICATIVES DEL SUPERÀVIT COMERCIAL A LES BALEARS (2000-2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	(milions d'euros corrents)							
1. Oferta interior	17.907,20	19.098,20	20.247,40	21.263,10	22.487,30	23.934,80	25.687,80	27.193,00
2. Demanda interior	16.446,50	16.815,30	18.149,50	19.498,90	20.830,40	22.540,60	24.334,60	25.728,20
2.1 Consum privat	10.115,30	10.038,00	10.929,90	11.525,80	11.765,20	12.911,60	14.835,60	15.411,10
2.2 Consum públic	1.986,30	2.141,80	2.345,80	2.534,90	2.965,70	3.007,00	2.465,40	2.796,10
2.3 Formació bruta de capital	4.344,90	4.635,50	4.873,80	5.438,20	6.099,50	6.622,00	7.033,60	7.521,00
3. Saldo comercial (*)	1.460,70	2.282,90	2.097,90	1.764,20	1.656,90	1.394,20	1.353,20	1.464,80
3.1 Exportacions de béns i serveis	16.589,40	16.624,20	16.214,50	16.851,80	17.784,00	18.515,70	19.790,50	20.573,10
3.2 Importacions de béns i serveis	15.128,70	14.341,30	14.116,60	15.087,60	16.127,10	17.121,50	18.437,30	19.108,30
3.3 Saldo comercial interior (resta de comunitats autònomes) (3.3-3.3.1-3.3.2)	-1.519,40	-878,90	-552,10	-370,50	-548,90	-631,50	-848,00	-1.198,60
3.3.1 Exportacions de béns i serveis	10.829,90	10.719,20	10.813,10	11.968,80	12.390,50	13.103,40	13.943,70	13.956,50
3.3.2 Importacions de béns i serveis	12.349,30	11.598,10	11.365,20	12.339,30	12.939,40	13.734,90	14.791,70	15.155,10
3.4 Saldo comercial amb l'estranger ((3.4= 3.4.1+3.4.2)-(3.4.3+3.4.4))	2.980,10	3.161,80	2.650,00	2.134,70	2.205,80	2.025,70	2.201,20	2.663,40
3.4.1 Exportacions de béns	913,70	1.101,30	1.270,80	995,00	1.186,20	1.064,40	1.167,60	1.547,60
3.4.2 Exportacions de serveis	4.845,80	4.803,70	4.130,60	3.888,00	4.207,30	4.347,90	4.679,20	5.069,00

continua

QUADRE I-14. VARIABLES EXPLICATIVES DEL SUPERÀVIT COMERCIAL A LES BALEARS (2000-2007)									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
									(milions d'euros corrents)
3.4.3 Importacions de béns	1.747,20	1.606,20	1.727,50	1.707,40	2.018,70	2.043,70	2.155,50	2.285,30	
3.4.4 Importacions de serveis	1.032,20	1.137,00	1.023,90	1.040,90	1.169,00	1.342,90	1.490,10	1.667,90	
Pre-memòria									
% Superàvit comercial / oferta interior a Balears	8,16	11,95	10,36	8,30	7,37	5,82	5,27	5,39	
% Superàvit comercial / oferta interior a Navarra	10,91	14,48	11,08	8,86	7,59	7,19	6,53	4,72	
% Superàvit comercial / oferta interior a Madrid	3,48	6,06	4,22	4,55	4,71	4,60	3,77	4,20	
% Superàvit comercial / oferta interior a Catalunya	6,94	10,10	7,94	6,50	5,87	4,86	4,05	3,20	
% Superàvit comercial / oferta interior al País Basc	4,37	6,43	5,82	5,23	4,01	3,55	2,87	2,92	
% Superàvit comercial / oferta interior a la C. Valenciana	2,72	4,71	4,26	3,30	2,87	2,79	1,99	1,04	
% Dèficit comercial / oferta interior a Espanya	-2,82	-2,33	-1,97	-2,22	-3,75	-4,98	-5,76	-6,14	
Contribució del superàvit comercial a les Balears sobre el dèficit comercial de l'Estat	7,41	13,28	13,56	9,49	4,93	2,90	2,25	2,13	

* NOTA: En aquesta base de dades el saldo comercial és la contrapartida comptable del saldo de la capacitat (+)/necesitat de finançament (-) del quadre I-42.
Font: FUNCAS, Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007, i elaboració pròpia.

reduïda del consum privat, amb el 56,67%, la més baixa de l'Estat en consum públic amb el 10,28%, i és la vuitena en inversió, amb el 27,66%. (Vegeu el quadre I-15.)

En el cas de les Balears podem ampliar aquesta informació sobre el saldo net exterior comercial a partir de les dades de duanes que donen informació desglossada per productes de les exportacions i de les importacions. (Vegeu el quadre I-16 i el gràfic I-6.)²⁶

El 2008, les exportacions totals es varen reduir un 5,0% respecte al 2007 i varen arribar a 1.506 milions d'euros, enfront dels 1.585 milions d'euros de l'any anterior. No obstant això, aquestes xifres varen estar distorsionades per unes partides no productives que varen alterar el resultat. Les exportacions considerades, tradicionalment, com distorsionants són les partides d'aeronaus, i les seves parts, i les de vaixells, i les seves parts. I, a més, el 2008, a l'igual que el 2007, la partida de combustibles minerals es va sumar a aquesta cate-

QUADRE I-15. ESTRUCTURA DE LA DEMANDA FINAL PER CA (2007)

Autonomies	Consum privat	Consum públic	Inversió	Demanda interna	Vendes externes	Compres externes	Saldo exterior
Catalunya	60,19	11,68	24,93	96,80	111,07	107,87	3,20
Madrid	58,73	10,50	26,58	95,80	94,82	90,63	4,20
Andalusia	67,39	22,32	28,86	118,58	84,36	102,94	-18,58
Com. Valenciana	57,42	14,12	27,43	98,96	94,45	93,41	1,04
País Basc	57,99	15,56	23,53	97,08	86,72	83,80	2,92
Castella i Lleó	63,13	24,21	34,83	122,17	73,91	96,08	-22,17
Galícia	62,99	21,36	37,63	121,98	92,26	114,24	-21,98
Illes Canàries	61,33	22,21	30,81	114,35	121,06	135,41	-14,35
Castella-la Manxa	63,77	22,58	40,27	126,62	75,72	102,33	-26,62
Aragó	62,01	17,00	29,71	108,72	87,32	96,04	-8,72
Múrcia	63,73	18,33	26,12	108,18	76,26	84,43	-8,18
Illes Balears	56,67	10,28	27,66	94,61	75,66	70,27	5,39
Astúries	67,34	22,19	32,04	121,57	68,15	89,73	-21,57
Extremadura	60,75	29,38	40,97	131,10	55,35	86,44	-31,10
Navarra	61,64	14,04	19,61	95,28	93,03	88,31	4,72
Cantàbria	63,19	16,93	27,60	107,71	77,16	84,87	-7,71
La Rioja	60,74	14,45	25,77	100,96	84,55	85,52	-0,96
Espanya	61,24	16,40	28,51	106,14	92,10	98,24	-6,14

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

26. Aquesta informació ha comptat amb la col·laboració de Catalina Barceló.

QUADRE I-16. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (2007-2008). MILERS D'EUROS

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial		
	2007	2008	%	2007	2008	%	2007	2008	Diferència %
Total	1.585.522	1.506.486	-5,0	2.070.256	1.863.322	-10,0	-484.734	-356.835	127.898 -26,4
Partides distorsionants	537.563	290.108	-46,0	798.057	536.084	-32,8	-260.494	-245.976	14.518 -5,6
Total sense partides distorsionants	1.047.959	1.216.379	16,1	1.272.199	1.327.238	4,3	-224.240	-110.859	113.381 -50,6
Aliments	25.285	26.348	4,2	77.799	66.705	-14,3	-52.514	-40.357	12.157 -23,1
Preparacions d'aliments y begudes	9.235	11.305	22,4	41.934	38.536	-8,1	-32.699	-27.231	5.468 -16,7
5 Productos minerales	633.838	787.853	24,3	523.295	539.949	3,2	110.543	247.904	137.362 124,3
6 Productos d'indústries químiques i derivats	22.699	31.612	39,3	16.290	15.359	-5,7	6.410	16.253	9.843 153,6
7 Materials plàstics artificials, cautxú i les manufactures relacionades	2.451	4.438	81,1	15.313	13.426	-12,3	-12.862	-8.988	3.874 -30,1
8 Pells, cuirs, pel·leteria i les manufactures relacionades	12.142	17.342	42,8	32.406	30.714	-5,2	-20.264	-13.372	6.892 -34,0
9 Fusta, carbó vegetal, suro i les manufactures relacionades	448	2.531	464,9	28.286	16.884	-40,3	-27.838	-14.354	13.485 -48,4
10 Paper i manufactures, arts gràfiques	737	717	-2,7	12.237	11.236	-8,2	-11.500	-10.519	981 -8,5
11 Materials tèxtils i les manufactures relacionades	8.228	8.375	1,8	59.957	120.938	101,7	-51.729	-112.563	-60.834 117,6
12 Calçat, capells, paraigües, plomes i flors artificials	123.503	124.516	0,8	65.161	49.054	-24,7	58.341	75.462	17.121 29,3
13 Manufactures de pedra, ciment, ceràmica i vidre	3.742	8.314	122,2	12.644	12.073	-4,5	-8.902	-3.759	5.143 -57,8
14 Perles fines, pedres, metalls preciosos i bijuteria	11.184	8.503	-24,0	13.450	12.081	-10,2	-2.265	-3.578	-1.313 57,9
15 Metalls comuns i les manufactures relacionades	9.754	10.904	11,8	33.847	26.339	-22,2	-24.093	-15.435	8.658 -35,9
16 Màquines i aparells, material elèctric	110.356	115.736	4,9	219.048	288.333	31,6	-108.692	-172.598	-63.906 58,8
17 Material de transport	37.787	17.881	-52,7	14.820	9.484	-36,0	22.967	8.396	-14.571 -63,4
18 Òptica, fotografia i cinema, aparells de precisió	2.933	2.081	-29,0	21.108	15.642	-25,9	-18.175	-13.561	4.614 -25,4
19 Armes i munició, les parts que les conformen i els accessoris	49	0	-100,0	27	38	40,3	22	-38	-60 -272,2
20 Mercaderies i productes diversos	17.194	23.540	36,9	82.236	55.190	-32,9	-65.042	-31.649	33.393 -51,3
21 Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	2.019	190	-90,6	1.737	4.563	162,7	282	-4.373	-4.655 -1650,7
22 No classificats	14.377	14.194	-1,3	605	694	14,7	13.772	13.500	-272 -2,0
	414.121	428.526	3,5	748.904	787.289	5,1	-334.783	-358.764	7,2
Partides distorsionants: aeronaus, vehicles especials i les parts que els conformen, vaixells i la resta d'artefactes flotants.				1.321.352	1.076.032	-18,6			

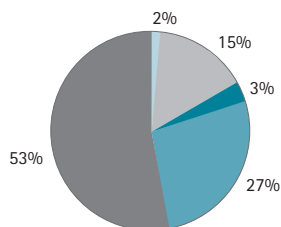
Les dades corresponen a origen i destinació a les Illes Balears (classificació per unitat de producció).

Font: Elaboració pròpia amb dades del CSC - Agència Tributària.

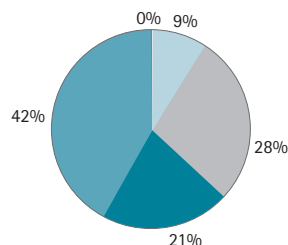
Gràfic I-6

Comparació d'exportacions i importacions de les Illes Balears amb Espanya, 2008

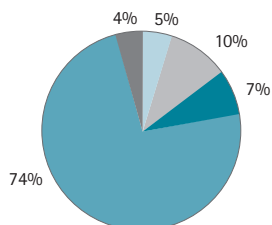
Exportacions Illes Balears, 2008

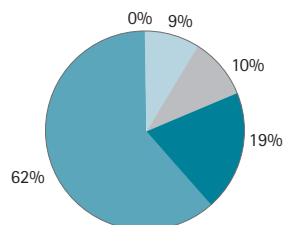
Importacions Illes Balears, 2007

Exportacions Espanya, 2008

Importacions Espanya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del CSC-Agència Tributària.

goria. El 2008 aquesta última va tenir un paper essencial, ja que més del 50% del total exportat va correspondre a combustibles. Les exportacions productives, que varen resultar de les totals menys les distorsionants, varen créixer un 3,5% i varen registrar 428 milions d'euros, enfront dels 414 milions d'euros de l'any anterior.

Per importància de productes exportats, mesurat en termes monetaris, tot just hi ha diferències respecte a l'any anterior, ja que les principals partides exportades coincideixen d'un any a l'altre. El 2008, les primeres vuit partides exportades aglutinen el 77,8% de les exportacions productives, sense incloure les partides distorsionants, i sumen 333.287 milers d'euros.

No obstant això, és oportú comentar algunes peculiaritats pròpies de l'any 2008 que difereixen de l'anterior. En primer lloc, les exportacions de combustibles minerals, que corresponen al subministrament per a embarcacions i aeronaus estrangeres, varen continuar liderant el rànquing. Des de 2005, els combustibles s'havien col·locat en tercera posició, els seus imports quedaven entorn dels 95.000 milers d'euros i creixien a unes taxes properes al 10%. No obstant això, el 2007 i el 2008 varen passar a convertir-se en les primeres. Es varen exportar més de 787.853 milers d'euros i varen créixer un 24,3%. Per preus unitaris, el 2008 el valor de les exportacions per quilo exportat va ser d'1,8 euros, mentre que el 2007 va ser

d'1,5 euros. Aquestes exportacions es varen englobar en la partida de productes combustibles.

Per partides, el 2008 la primera va ser la de calçat, repetint lideratge després de diversos anys consecutius. Només aquesta partida va representar el 29,1% de les exportacions productives. Es varen exportar 124.478 milers d'euros, un 0,8% més que el 2007. Per països, França, amb 20.979 milers d'euros (i una quota del 16,8% del total de les exportacions), es va recuperar i es va convertir en el primer país importador; el varen seguir, molt de prop, Alemanya (20.647 milers d'euros) i Itàlia (19.350 milers d'euros). Entre aquests tres països (60.976 milers d'euros) varen acaparar més del 48% de les exportacions de calçat. Cal comentar que a Portugal es varen exportar 64.085 milers de quilos, xifra que no va tenir correspondència amb el seu valor (4.046 milers d'euros).

En quart lloc, i després d'ascendir dos llocs, es varen situar els mobles. El 2008 es varen exportar 22.409 milers d'euros, cosa que va suposar un 37,9% més que el 2007. Per països, més del 69% del total d'exportacions de mobles es va destinar a la República Dominicana (8.158 milers d'euros) i Mèxic (7.379 milers d'euros).

En setena posició es varen situar les exportacions de pells (excepte la pel·leteria) i cuirs. Es varen registrar 14.873 milers d'euros i varen créixer un 48,3% respecte a l'any anterior, xifres que la fan avançar dues posicions. Aquestes exportacions, que solen utilitzar-se per fabricar calçat i roba de vestir, es varen enviar, principalment, al Marroc (5.638 milers d'euros), a

Hong Kong (4.869 milers d'euros) i a la Xina (3.771 milers d'euros).

Finalment, en vuitena posició, es varen exportar hortalisses i tubercles, que varen arribar als 12.828 milers d'euros. Aquesta partida es va recuperar i, encara que no va arribar a la xifra exportada del 2006 (16.470 milers d'euros), es va quedar en vuitena posició. Va suposar un augment del 33,7% respecte al 2007. Aquestes exportacions es varen englobar en la partida de productes alimentaris, que va arribar als 26.348 milers d'euros i va créixer un 4,2% respecte al 2007.

El 2008 es varen importar en total 1.863 milions d'euros, un 10,0% menys que el 2007. A l'igual que les exportacions, el 2008 es varen distingir tres partides distorsionants (les aeronaus, i les seves parts, els vaixells, i les seves parts, i els combustibles minerals) que varen alterar el resultat propi de les importacions de productes. Aquestes tres partides varen sumar 1.076 milions d'euros, encara que es varen reduir un 18,6% respecte al 2007. El valor de les importacions productives va arribar als 787 milions d'euros, que varen suposar un creixement del 5,1% respecte al 2007 (749 milions d'euros).

Per partides, el 2008 la primera va ser la de reactors nuclears, màquines i calderes, que, majoritàriament, va correspondre a reactors per a aeronaus. Encara així, aquest import va ser inferior al del 2007. Es va passar de 179.468 milers d'euros el 2007 a 147.043 milers d'euros el 2008, cosa que va suposar una disminució del 18,1%. Aquestes importacions es varen classificar en la partida global de màquines i material elèctric, que va registrar un

total de 288.333 milers d'euros, un 31,6% més que l'any 2007. Per països, entre els Estats Units (49.899 milers d'euros) i Alemanya (29.963 milers d'euros) varen aglutinar més del 54% de les importacions de reactors i màquines.

En segon lloc, i pujant dues posicions, es varen importar aparells i material elèctric, que també es varen incloure en la partida de màquines i material elèctric. Aquesta partida va triplicar les seves importacions respecte al 2007. Es va importar un total de 141.291 milers d'euros, enfront de 39.580 milers d'euros del 2007, fet que va suposar un augment del 256,9%. Per països, cal destacar que els dos principals països als quals compram material elèctric han estat Alemanya (51.558 milers d'euros i 2,9 milions de quilos) i la Xina (42.928 milers d'euros i 4,9 milions de quilos). Entre els dos països s'ha importat més del 66% del total.

En dos anys, les importacions de peces i complements de vestir de punt, que inclou la roba blanca i de parament dels allotjaments turístics i els uniformes de treball, varen fer un gran avanç. Si el 2006 havien perdut quota i s'havien posicionat en novè lloc, el 2008 es varen recuperar i es varen col·locar en el tercer. Així, es varen importar peces de punt per valor de 84.213 milers d'euros (un 262,2% més que el 2007). Aquesta partida es va incloure en la general de materials tèxtils i les seves manufactures, que va registrar 120.938 milers d'euros en importacions i va suposar un 101,7% més que el 2007. Per països, cal destacar que del Regne Unit es varen importar 61.234 milers d'euros (encara que només varen representar 1.000 quilos) i d'Itàlia, 7.227 milers d'euros i 61,1 milions de quilos.

En quart lloc, es va importar calçat per un valor de 47.578 milers d'euros. Aquesta partida va disminuir un 24,8% respecte al 2007 (any en què varen arribar als 62.237 milers d'euros) i va perdre dues posicions respecte a l'any anterior. Per països, del Marroc varen procedir 18.740 milers d'euros (que varen suposar un 39% del valor de les compres de calçat i el 46% de la quantitat importada), seguit de la Xina, amb 10.676 milers d'euros (un 22% del total), i d'Itàlia, amb 4.716 milers d'euros (un 10% del total). Aquesta partida es va incloure en la de calçat, capells, paraigües, plomes i flors artificials, que va arribar als 49.054 milers d'euros, un 24,7% menys que durant l'any 2007.

En cinquena posició es varen situar les importacions de mobles, que varen perdre pes respecte al 2007. Durant l'any 2008 varen arribar a un valor total de 39.177 milers d'euros, un 29,1% menys que el 2007. Per països, les importacions de Polònia es varen situar en primera posició, amb 7.809 milers d'euros; seguides de les d'Itàlia (amb 6.233 milers d'euros), la Xina (amb 4.738 milers d'euros) i Suècia (amb 4.287 milers d'euros). El conjunt d'importacions de mobles, juntament amb les de joguines, es varen incloure en la partida de mercaderies i productes diversos, que varen arribar als 55.190 milers d'euros, un 32,9% menys respecte a l'any 2007.

El dèficit comercial total del 2008 es va reduir un 26,4% respecte al 2007. Al llarg dels dos darrers anys, el dèficit comercial ha quedat reduït a la meitat. El 2006 el dèficit va ser de 1.154,73 milions d'euros, mentre que el 2008 es va quedar en 356,83 milions d'euros.

No obstant això, el dèficit comercial, una vegada excloses les partides distorsionants, es va intensificar i es va reduir un 50,6%. Es va passar d'un dèficit de 224.240 milers d'euros el 2007 a un de 110.859 milers d'euros el 2008, cosa que va suposar una disminució del 50,6%. Aquesta disminució es va explicar per l'augment del saldo deficitari en les partides de materials tèxtils, que es va incrementar un 117,6% (amb un dèficit de 112.563 milers d'euros) i el de les màquines i aparells elèctrics, que va augmentar un 58,8% (amb un dèficit de 172.598 milers d'euros), ja que la resta de partides deficitàries, com els aliments, les mercaderies (mobles i joguines), les preparacions d'aliments i els metalls comuns, es varen reduir respecte al 2007.

Quant a les partides que varen registrar superàvits comercials, varen ser el calçat, amb 75.462 milers d'euros; els productes

d'indústries químiques i derivats, amb 16.253 milers d'euros, i les de material de transport, amb un saldo de 13.500 milers d'euros. Aquestes partides varen coincidir amb les que tenien superàvit comercial el 2006 i el 2007.

4.4.

LA INVERSIÓ ESTRANGERA

Partint de les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, es pot afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE), que es pot assignar l'any 2008 per comunitats autònomes, dona per a les Illes Balears un import de 505 milions d'euros, amb un augment del 249,5%, el tercer més alt per comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-17.)

**QUADRE I-17. INVERSIÓ ESTRANGERA PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(SENSE ETVES*) (2007-2008)**

	Any 2007		Any 2008		
	Milions d'euros	% sobre el total	Milions d'euros	% sobre el total	% var. 08/07
Andalusia	246	0,8	196	0,7	-20,2
Aragó	209	0,7	99	0,3	-52,6
Astúries	8	0,0	7	0,0	-16,3
Cantàbria	59	0,2	47	0,2	-21,7
Castella i Lleó	23	0,1	46	0,2	97,1
Castella-la Manxa	22	0,1	89	0,3	299,8
Catalunya	2.598	8,8	2.124	7,4	-18,2
Ceuta i Melilla	3	0,0	1	0,0	-75,9
Comunitat Valenciana	1.740	5,9	256	0,9	-85,3
Extremadura	4	0,0	5	0,0	32,5
Galícia	50	0,2	23	0,1	-55

continua

**QUADRE I-17. INVERSIÓ ESTRANGERA PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(SENSE ETVES*) (2007-2008)**

	Any 2007		Any 2008		% var. 08/07
	Milions d'euros	% sobre el total	Milions d'euros	% sobre el total	
Illes Balears	144	0,5	505	1,8	249,5
Illes Canàries	128	0,4	18	0,1	-86,3
La Rioja	3	0,0	0	0,0	-86,2
Madrid	22.714	76,9	23.803	82,7	4,8
Múrcia	42	0,1	189	0,7	346,5
Navarra	10	0,0	16	0,1	65,1
País Basc	1.351	4,6	240	0,8	-82,3
Total CA	29.538	100,0	28.793	100,0	-2,5
Espanya	183	0,6	1.131	3,9	519,1

* Entitats tenidores de valors estrangers.

Font: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme (Secretaria de l'Estat de Comerç i Turisme). Registre d'Inversions Exteriors.

En el conjunt de les comunitats autònomes es produeix, en canvi, un decreixement del 5,8%; s'arriba a 27.662 milions d'euros, amb un decrement de 1.693 milions d'euros, per la qual cosa les Balears guanyen 1,3 punts en la seva participació, que per a l'any 2008 és de l'1,8%.

Les principals comunitats autònomes són Madrid (23.803 milions d'euros amb el 83% del total, que en part s'expliquen per l'efecte de centralitzar bona part de les seus de les grans empreses transnacionals i de les que estan subjectes a grans operacions d'adquisició o presa de control) i Catalunya (2.124 milions d'euros), que en conjunt reben més del 90% de la inversió bruta estrangera assignada. La inversió bruta total inclosa la partida sense assignar per comunitat autònoma és de 28.793 milions d'euros, amb una caiguda del 2,5%.

4.5.

ELS PREUS

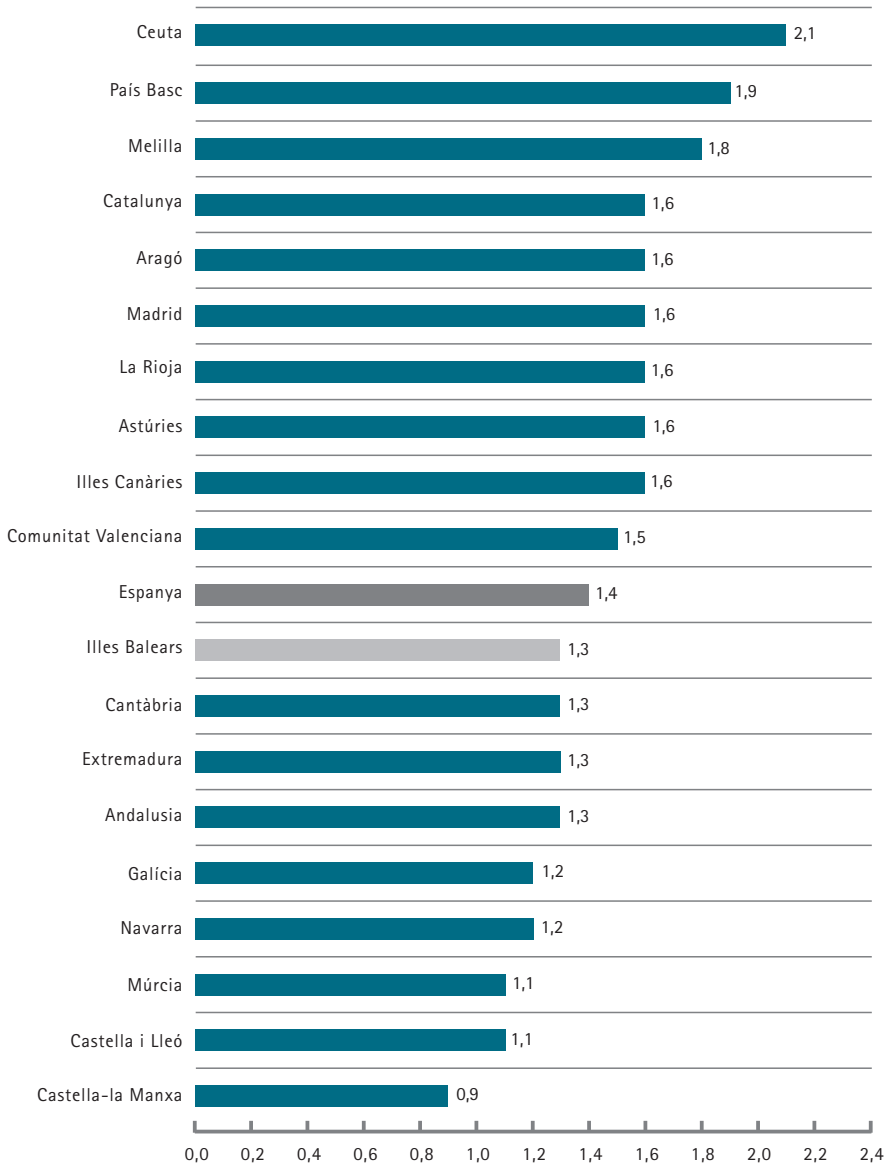
La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada per l'índex de preus de consum va ser del 3,8% a les Illes Balears, 0,3 punts per sota de la de l'Estat, però 0,5 punts per sobre de la que presenta l'índex de preus al consum harmonitzat (IPCH) de la zona euro (3,3%), la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat, en relació amb els països europeus, per a tots els béns i els serveis que s'ofereixen des de les Balears.

La inflació interanual és de l'1,3% a les Balears (-0,1 punts), per sota de l'espanyola i la novena més baixa de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-7.)

Per rúbriques, els creixements positius d'inflació a les Balears, per a l'any 2008, s'han produït amb més intensitat a l'habi-

Gràfic I-7

IPC per comunitats autònomes. Taxes de variació anual

Font: INE, Índex de preus de consum (IPC). Base 2006, i elaboració pròpia.

tatge (+5,6 punts); hotels, cafès i restaurants (+3,7%); altres béns i serveis (+3,7%); begudes alcohòliques i tabac (+3,2%); parament (+2,4%); aliments i begudes no alcohòliques (+2,1 punts); medicina (+1,2%); vestit i calçat (+0,4

punts), i oci i cultura (+0,3 punts). (Vegeu el quadre I-18.)

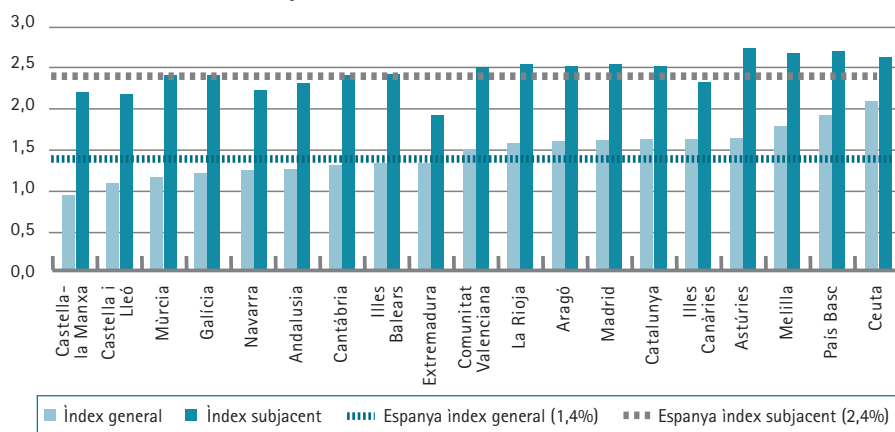
Pel que fa a la inflació subjacent, un cop descomptats els efectes inflacionistes dels aliments no elaborats i de l'energia, les

QUADRE I-18. IPC BALEARS I ESPANYA. BASE 2006 (DESEMBRE 2008)

	Índex	% var. en un any Balears	% var. en un any Espanya	Diferència (Balears - Espanya)
Aliments i begudes no alcohòliques	110,4	2,1	2,4	-0,3
Begudes alcohòliques i tabac	110,5	3,2	3,9	-0,7
Vestit i calçat	108,4	0,4	0,5	-0,1
Habitatge	109,9	5,6	5,9	-0,3
Parament	105,6	2,4	2,6	-0,2
Medicina	99,3	1,2	0,3	0,9
Transport	100,3	-4,7	-5,6	0,9
Comunicacions	100,4	-0,2	-0,3	0,1
Oci i cultura	100,3	0,3	0,3	0
Ensenyament	104,8	-1,4	4	-5,4
Hotels, cafès i restaurants	110,1	3,7	4	-0,3
Altres béns i serveis	106,8	3,7	3,5	0,2
Índex general	106,4	1,3	1,4	-0,1

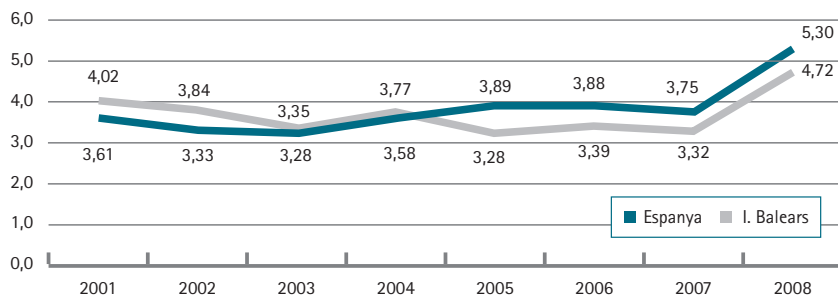
Font: INE, Índex de preus de consum (IPC). Base 2006. Desembre 2008, i elaboració pròpia

Gràfic I-8
IPC per comunitats autònomes, 2008

Font: INE, Bolletí Mensual d'Estadística.

Gràfic I-9
Índex de preus implícits en el PIB a preus bàsics. Base 2006

Font: FUNCAS, *Cuadernos de Información Económica*, núm. 203, març-abril 2009.

Balears tenen una inflació subjacent d'acord amb la de l'Estat (2,5%). La més baixa és la d'Extremadura i la més alta és la d'Astúries. (Vegeu el gràfic I-8.)

La variació dels índexs de preus implícits en el PIB a preus bàsics (deflactor del PIB) al llarg del quadrienni 2005-2008 mostra unes taxes de creixement de la inflació lleugerament menors a les Balears respecte a Espanya. (Vegeu el gràfic I-9.)

L'evolució del deflactor del VAB, segons les dades facilitades per la Direcció General d'Economia per al trienni 2006-2008, és la següent: 3,5%, 3,5% i 5,5% respectivament. (Vegeu l'apartat 4.2.1.)

4.6.

L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA REAL PER CÀPITA I ELS SEUS DETERMINANTS

En aquest apartat desglossam —d'acord amb la nota metodològica dels anys anteriors— l'anàlisi de l'evolució de la renda

regional des del punt de vista de l'evolució de la renda real per càpita i dels seus determinants, que són la productivitat i els factors demogràfics.

4.6.1. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA REAL PER CÀPITA

Les Illes Balears ocupen la novena plaça en PIB per càpita dins el conjunt de les comunitats autònomes, amb un índex (97,94) respecte a Espanya de 100. Primera vegada hi ha un PIB per càpita a les Balears per sota del d'Espanya. Cal observar que per comparació a l'any 2000 hem perdut (-17,4 punts) i quatre posicions, ja que la renda real per càpita regional de les Balears ha crescut -1,9 punts per sota de la mitjana espanyola, fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola (vegeu l'apartat 4.3), mentre que la població experimenta un dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-19 i l'apartat 2 del capítol III, «Demografia i llar».)

QUADRE I-19. RÀNKING DE LES AUTONOMIES ESPANYOLES EL 2008.
ÍNDEX PER HABITANT (MITJANA ESPANYOLA = 100)

Comunitats	PIB		Renda regional bruta		Demanda interior	
	2000	2008	2000	2008	2000	2008
Andalusia	73,09	75,50	74,22	76,24	82,36	84,84
Aragó	109,54	110,01	106,67	107,73	109,71	110,39
Astúries	86,15	92,97	84,67	91,67	94,87	104,09
Cantàbria	96,72	101,95	95,02	100,41	96,19	102,05
Castella i Lleó	92,02	95,71	91,70	94,90	101,09	108,87
Castella-la Manxa	79,57	75,96	79,85	76,87	93,77	91,35
Catalunya	122,60	118,13	121,61	117,05	110,06	106,89
Ceuta	87,28	101,06	83,56	96,40	108,43	121,48
Comunitat Valenciana	92,77	87,51	95,17	88,82	90,04	83,09
Extremadura	65,25	71,54	64,97	71,51	77,90	88,46
Galícia	79,17	85,50	78,46	84,98	87,77	97,64
Illes Balears	115,36	97,94	121,38	102,74	108,42	92,49
Illes Canàries	86,68	82,68	93,15	87,80	97,53	94,42
La Rioja	114,49	108,93	116,48	110,51	111,14	104,56
Madrid	136,83	135,42	134,33	134,17	126,09	121,58
Melilla	87,23	93,09	84,11	88,96	114,71	125,25
Múrcia	83,43	80,74	84,17	81,65	87,92	83,51
Navarra	127,30	126,96	128,29	127,52	111,16	113,54
País Basc	127,78	136,22	123,77	132,92	115,11	121,97
Espanya	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: FUNCAS, *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener-febrer del 2009.

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra, les Illes Balears se situen en desena posició dins el conjunt de comunitats autònomes, amb un índex respecte a Espanya de 100 de 97,91. En relació amb l'any 2000, les

Balears perden cinc posicions. (Vegeu el quadre I-20.)

El canvi de posicions de les comunitats autònomes en renda per càpita es deu a l'evolució dels seus factors determinants: la productivitat i els factors demogràfics.²⁷

27. Per fer una reflexió de les tendències a més llarg termini, vegeu: Guillem López Casanovas i Joan Rosselló Villalonga, «Evolución económica de Baleares: una perspectiva de treinta años», a *Islas Baleares. Serie de Estudios Regionales* 2003, BBVA, Madrid.

QUADRE I-20. RÀNQUING DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES, 2008.
ÍNDEX PER HABITANT (MITJANA ESPANYOLA=100)

Comunitats	Renda regional bruta en poder de compra	
	2000	2008
Andalusia	75,78	79,12
Aragó	109,65	112,68
Astúries	84,89	91,81
Cantàbria	95,52	102,60
Castella i Lleó	95,38	101,67
Castella-la Manxa	86,88	87,84
Catalunya	117,95	109,09
Ceuta	88,73	100,83
Comunitat Valenciana	94,62	88,42
Extremadura	71,20	84,13
Galícia	81,88	90,41
Illes Balears	117,38	97,91
Illes Canàries	95,37	95,00
La Rioja	112,87	103,13
Madrid	131,58	130,01
Melilla	87,47	92,80
Múrcia	85,40	82,71
Navarra	124,45	123,44
País Basc	117,82	123,50
Espanya	100,00	100,00

Font: FUNCAS, *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener-febrer del 2009.

4.6.2. L'EVOLUCIÓ DELS FACTORS DETERMINANTS DE L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA REAL PER CÀPITA: LA PRODUCTI- VITAT I ELS FACTORS DEMOGRÀFICS²⁸

Es pot observar que el creixement de la renda real per càpita es pot explicar pel comportament de dues variables: la productivitat, que fa referència al component

del progrés tècnic, i la taxa d'ocupació regional, que fa referència a la dinàmica demogràfica i laboral i de la qual es poden extreure les tres variables explicatives: la relació entre els ocupats i els actius, la taxa d'activitat (mesurada per la relació entre els actius i la població potencialment activa o població en edat de treballar) i el factor demogràfic (mesurat per la relació entre la

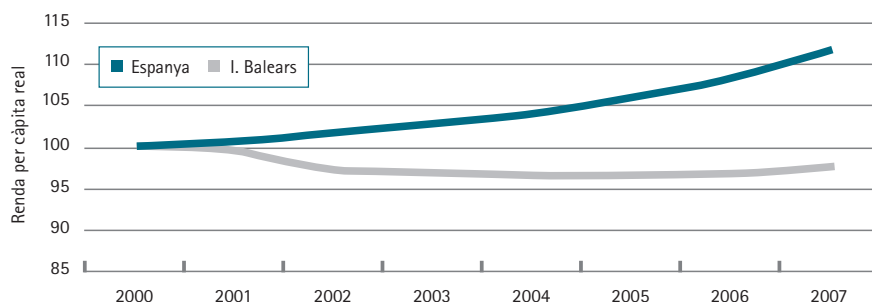
28. Per elaborar aquest apartat, ens hem remès a la nota metodològica i a l'anàlisi fet a la *Memòria del CES 2006*, pàg. 99 a 106.

**QUADRE I-21. TAXA DE CREIXEMENT ANUAL DEL VAB PER CÀPITA
I DELS SEUS COMPONENTS A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (2007)**

	Balears		Espanya		Diferència taxes anuals acumulatives 2007/2000
	2007	Taxa anual acumulativa 2007/2000	2007	Taxa anual acumulativa 2007/2000	
Renda per càpita real	16.071,14	-0,36	17.400,78	1,53	-1,89
Productivitat del treball	32.832,87	-1,59	38.673,91	-0,30	-1,29
Taxa d'ocupació	0,9302	-0,14	0,9173	0,55	-0,69
Taxa d'activitat	0,7131	0,37	0,6859	0,44	-0,07
Factor demogràfic	0,7379	1,00	0,7150	0,84	0,16

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia

Gràfic I-10
**Renda per càpita real de les Balears i Espanya.
Any 2000–2007 (any 2000 base 100)**

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2007*, i elaboració pròpia.

població potencialment activa o població en edat de treballar i la població resident). (Vegeu el quadre I-21 i el gràfic I-10.)

En relació amb el comportament de la productivitat, es presenta a continuació l'actualització de les dades analitzades l'any passat a partir de la comptabilitat regional d'Espanya (CRE, base 2000) de l'INE. (Vegeu el quadre I-22.)

Com es pot veure en les dades anteriors i per a l'any 2007, la productivitat aparent del treball del conjunt de l'economia de les Illes Balears es troba per sota de la mitjana nacional (95,8, la tretzena comunitat autònoma).

Es troben per sobre de la productivitat espanyola la del sector de serveis (101,96, la sisena d'Espanya), i la de l'indústria

**QUADRE I-22. PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS BÀSICS PER OCUPAT.
PIB PER OCUPAT, MITJANA ESPANYA = 100 (2007)**

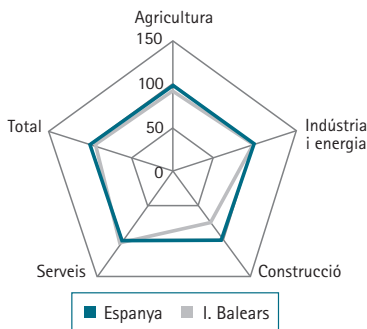
	Agricultura	Indústria i energia	Construcció	Serveis	Total
Andalusia	81,34	93,21	92,80	94,63	92,47
Aragó	96,82	106,01	106,86	97,13	101,23
Astúries	137,23	115,99	116,85	95,71	102,41
Cantàbria	112,40	111,95	101,27	101,43	103,21
Castella i Lleó	169,03	105,74	104,48	102,23	106,71
Castella-la Manxa	128,70	85,40	97,27	93,72	95,86
Catalunya	122,00	131,32	103,29	102,42	103,17
Ceuta	30,81	274,66	84,14	97,32	98,83
Comunitat Valenciana	95,58	78,94	89,95	98,12	93,05
Extremadura	120,24	92,33	90,55	89,52	91,67
Galícia	108,63	94,42	104,65	93,38	95,64
Illes Balears	92,14	100,85	73,81	101,96	95,80
Illes Canàries	52,28	95,05	84,91	99,08	93,88
La Rioja	140,90	97,18	93,36	105,14	105,47
Madrid	51,18	121,06	114,06	104,34	106,29
Melilla	37,22	214,32	66,91	92,60	90,04
Múrcia	57,85	83,15	81,75	94,13	88,34
Navarra	96,74	104,79	100,97	101,67	103,62
País Basc	127,84	116,07	134,55	109,64	115,61
Espanya	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (comptabilitat regional d'Espanya. Base 2000).

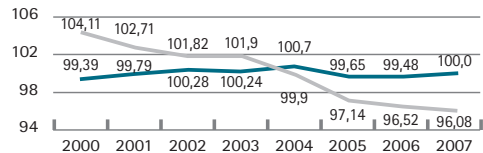
Gràfic I-11

Variació de la productivitat a Espanya – Illes Balears, 2000 – 2007

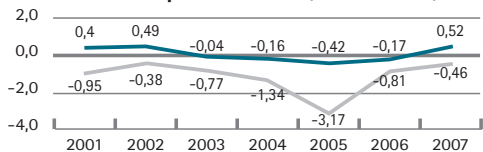
Productivitat Espanya–Illes Balears, 2007

Evolució productivitat (2000–2007) (Nivells)

Evolució productivitat (2001–2007)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

(100,85, l'onzena d'Espanya). En canvi, són inferiors la productivitat del sector primari (92,14, la catorzena d'Espanya) i la del sector de la construcció (73,8, la segona més baixa de l'Estat després de Melilla) (vegeu l'addenda del quadre I-22). Tal com s'afirma en l'estudi sobre el sector de la construcció del CES: «La millora de la productivitat del sector de la construcció és, per tant, on es troba una de les fonts potencials d'ajust estructural sectorial més important a les Illes Balears per millorar els registres de l'evolució de la productivitat regional.»²⁹

Atesos els comportaments regionals observats, el PIB per ocupat de les diferents comunitats autònomes l'any 2007 es va situar en una forquilla els valors màxims de la qual correspongueren al País Basc i Castella i Lleó, amb índexs (Espanya=100) de 115,6 i 106,7 respectivament, i els valors més baixos a Múrcia (88,34) i Melilla (90). La diferència entre els índexs de les regions millor i pitjor situades ha disminuït des dels 33,6 punts del 2000 als 25,6 el 2007, i continua essent en tot cas inferior a la que hi ha quan es considera el PIB per càpita.

L'evolució de la productivitat relativa de les Illes Balears en relació amb l'Estat es pot consultar el gràfic I-11, en què es pot observar que els nivells de productivitat de les Illes Balears han estat superiors als d'Espanya fins a l'any 2004. També es pot observar que el creixement anual de la productivitat per al període 2000-2007 ha estat sempre inferior a les Illes Balears i que al llarg d'aquests anys no s'ha donat cap taxa positiva.

4.7.

L'ESTALVI, LA INVERSIÓ I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

Una característica que presenten les comunitats autònomes amb una renda per càpita superior a la mitjana espanyola és que el fet que tinguin un baix nivell relatiu de consum privat i públic respecte a la renda que generen els facilita disposar d'uns elevats nivells d'estalvi regional, que en el cas de les Balears per a l'any 2007 se situen en 8.895,80 milions d'euros, el 36% dels quals procedeixen del sector privat, i el 64%, del sector públic. (Vegeu el quadre I-23.)

Aquestes dades demostren que les Balears estalvien el 34,6% del PIB regional, que és la quota més elevada. La segueix Madrid, amb el 30,5%. (Vegeu el quadre I-24.)

També es pot destacar que el fet determinant de la inversió regional no són les taxes regionals d'estalvi, ja que la major part de les comunitats autònomes que superen el 25% de quota regional d'estalvi respecte al PIB inverteixen per sota dels nivells d'estalvi generats, de manera que es produeix un sobrant d'estalvi que no és canalitzat cap a la inversió regional, sinó cap al transvasament de recursos financers a l'exterior en forma de capacitats de finançament, ja que les regions riques no són objecte d'un sobreesforç inversor per part de l'Estat. Així, la mitjana inversora de les set comunitats autònomes que més estalvien és del 25,07%, mentre que

29. «El sector de la construcció a les Illes Balears». CES, Palma, 2008, pàg. 194.

QUADRE I-23. BALANÇ ECONÒMIC PER SECTORS INSTITUCIONALS PRIVATS I PÚBLICS A LES ILLES BALEARS (2000-2007)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	(milions d'euros corrents)							
1. Renda disponible a preus de mercat	17.907,20	19.098,20	20.247,40	21.263,10	22.487,30	23.934,80	25.687,80	27.193,00
1.1 Consum regional	12.101,60	12.179,80	13.275,70	14.060,70	14.730,90	15.918,60	17.301,00	18.207,20
1.1.1 Consum privat	10.115,30	10.038,00	10.929,90	11.525,80	11.765,20	12.911,60	14.835,60	15.411,10
1.1.2 Consum públic	1.986,30	2.141,80	2.345,80	2.534,90	2.965,70	3.007,00	2.465,40	2.796,10
1.2 Estalvi regional brut	5.805,60	6.918,40	6.971,70	7.202,40	7.756,40	8.016,20	8.386,80	8.985,80
1.2.1 Estalvi privat	3.283,90	3.994,20	3.697,50	3.642,30	4.078,10	3.609,80	2.853,80	3.269,90
1.2.2 Estalvi públic	2.521,70	2.924,20	3.274,20	3.560,10	3.678,30	4.406,40	5.533,00	5.715,90
2. Formació bruta de capital	4.344,90	4.635,50	4.873,80	5.438,20	6.099,50	6.622,00	7.033,60	7.521,00
2.1 Inversió privada	3.969,70	4.214,30	4.383,70	4.907,60	5.562,30	6.027,10	6.366,50	6.808,70
2.2 Inversió pública	375,20	421,20	490,10	530,60	537,20	594,90	667,10	712,30
3. Capacitat (+) / necessitat de finançament (-)	1.460,70	2.282,90	2.097,90	1.764,20	1.656,90	1.394,20	1.353,20	1.464,80
3.1 Sector privat	-685,80	-220,10	-686,20	-1.265,30	-1.484,20	-2.417,30	-3.512,70	-3.538,80
3.2 Sector públic	2.146,50	2.503,00	2.784,10	3.029,50	3.141,10	3.811,50	4.865,90	5.003,60
Promenòria:								
4. PIB a preus bàsics	14.211,20	15.289,30	16.130,20	16.903,80	17.815,50	18.842,80	20.028,00	21.316,6

continua

QUADRE I-23. BALANÇ ECONÒMIC PER SECTORS INSTITUCIONALS PRIVATS I PÚBLICS A LES ILLES BALEARS (2000-2007)									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
	(milions d'euros corrents)								
Capacitat de finançament del sector públic a les Balears en % PIB	15,10	16,37	17,26	17,92	17,63	20,23	24,30	23,47	
Capacitat de finançament del sector públic a Madrid en % PIB	11,76	12,59	12,75	13,08	13,29	11,09	13,70	14,91	
Capacitat de finançament del sector públic a Catalunya en % PIB	7,50	8,27	7,96	8,34	8,69	10,48	11,63	11,73	
Capacitat de finançament del sector públic a la C. Valenciana en % PIB	2,73	3,40	4,41	4,43	4,74	6,02	7,40	7,25	
Capacitat de finançament del sector públic al País Basc en % PIB	1,84	1,63	2,20	2,15	1,93	3,04	4,42	5,25	
Capacitat de finançament del sector públic a Navarra en % PIB	-0,29	0,20	0,32	0,27	2,04	1,59	2,39	2,35	
Capacitat de finançament del sector públic a la Rioja en % PIB	0,25	0,32	0,17	0,32	0,68	1,64	1,66	2,07	

Font: FUNCAS, Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-24. QUOTA DE L'ESTALVI REGIONAL EN PERCENTATGE DEL PIB
I DE LA INVERSIÓ EN PERCENTATGE DE LA RENDA INTERIOR BRUTA (2007)**

	Estalvi	Inversió
1. Illes Balears	34,60	27,66
2. Madrid	30,49	26,58
3. Comunitat Valenciana	28,88	27,43
4. Catalunya	27,87	24,93
5. País Basc	25,82	23,53
6. La Rioja	25,16	25,77
7. Navarra	24,43	19,61
Mitjana (1 a 7)	28,18	25,07
8. Aragó	20,56	29,71
9. Cantàbria	19,59	27,6
10. Múrcia	18,14	26,12
11. Illes Canàries	17,47	30,81
12. Galícia	15,56	37,63
13. Castella-la Manxa	13,81	40,27
14. Castella i Lleó	12,55	34,83
15. Andalusia	10,39	28,86
16. Astúries	10,33	32,04
17. Extremadura	9,87	40,97
Mitjana (8 a 17)	14,83	32,88
Espanya	22,37	28,51

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

aquesta mitjana inversora per a la resta de comunitats, que estalvien menys del 25%, és del 32,88%.³⁰

Per tant, és a les comunitats autònomes més riques i amb més capacitat d'estalvi on es generen les capacitats més elevades de finançament cap a la resta de comunitats, atès el menor esforç inversor relatiu. En el cas de les Balears, l'any 2007 es pot comprovar que la capacitat de finança-

ment de 1.464,8,0 milions d'euros es deu exclusivament al sector públic, amb 5.003,6 milions d'euros, ja que el sector privat es troba en una situació de necessitat de finançament per un valor de -3.538,3 milions d'euros, tot i l'elevat volum d'inversions estrangeres que fa el sector turístic a l'exterior, que són comptabilitzades *ex-ante* com a estalvi regional del sector privat.

30. Aquest és un tema clau per explicar els processos de convergència real entre les comunitats riques i les comunitats menys desenvolupades.

Altrament, les dades aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que, respecte al PIB, presenta el percentatge més alt de capacitat de finançament del sector públic en relació amb la resta de comunitats autònomes, que, per a l'any 2007, és del 23,5%.³¹

4.8.

LA DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL DE LA RENDA

La distribució funcional de la renda a cost dels factors (treball i capital) mesura la part de la renda que s'assigna als salaris com a

contrapartida a la retribució del factor treball i els excedents bruts d'explotació com a contrapartida a la retribució del factor capital. A les Balears la remuneració dels salaris representa el 55% de la renda regional, i els excedents bruts d'explotació, el 45% restant. (Vegeu el quadre I-25.)

D'acord amb el quadre esmentat, es pot observar que l'any 2007 la taxa d'excedent a les Illes Balears va caure 0,25 punts. La causa que explica aquest fet es troba en la circumstància que el creixement monetari dels costos salarials per treballador o costos laborals unitaris (CLU) va ser de 0,45 punts per sobre del creixement monetari de la productivitat.

QUADRE I-25. VARIACIONS DE LES TAXES D'EXCEDENT			
Conceptes	2006	2007	Var. absoluta 07/06
Taxa salarial	0,5501	0,5526	0,0025
Taxa d'excedent	0,4499	0,4474	-0,0025
Total	1	1	0

VARIABLES EXPLICATIVES DE LA VARIACIÓ DE LA TAXA D'EXCEDENT			
	1	2	3 = 2/1
Conceptes	2006	2007	Factor de creixement
1. Cost salarial per treballador (w)	26.819,80	27.654,53	1,031123647
2. Productivitat (n)	48.753	50.048	1,026562468
3. Factor de creixement (w/n)			1,004443158
4. Taxa salarial 2006			0,5501
5=(3)*(4). Taxa salarial 2007			0,5526
6=(5)-(4). Var. absoluta de la taxa salarial			0,0025
7=(-6). Var. absoluta de la taxa d'excedent			-0,0025

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

31. Vegeu l'apartat 4.4.5 «El comportament de la inversió pública i el finançament regional» de la *Memòria del CES 2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*, pàg. 75-80.

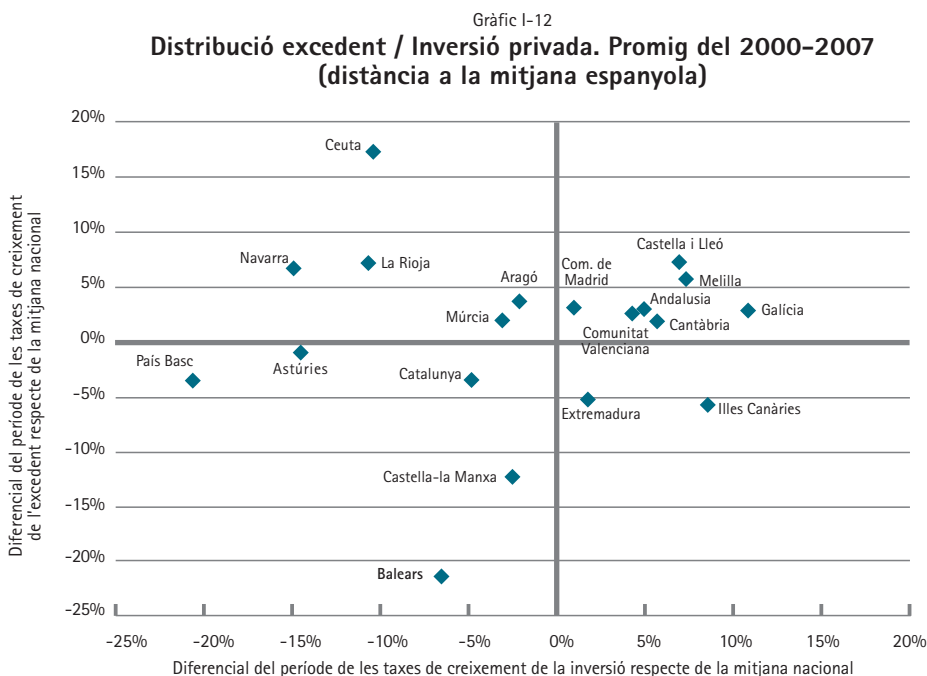
El comportament dels excedents bruts d'explotació i la relació que tenen amb la inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de les memòries del CES dels anys anteriors.

En el gràfic I-12 s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 2000-2007. La situació de les Balears en el tercer quadrant indica una posició en què es produeixen diferències negatives de creixement a les Illes Balears respecte a la mitjana nacional pel que fa a la inversió i als excedents, fet que explica el menor creixement acumulat de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes al llarg del vuitenni 2000-

2007. (Vegeu l'apartat 4.3, «Anàlisi regional per comunitats autònomes».)

A continuació, s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des de l'any 2000 fins al 2007 en el seguiment de les diferències de creixement que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió en relació amb la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-13.)

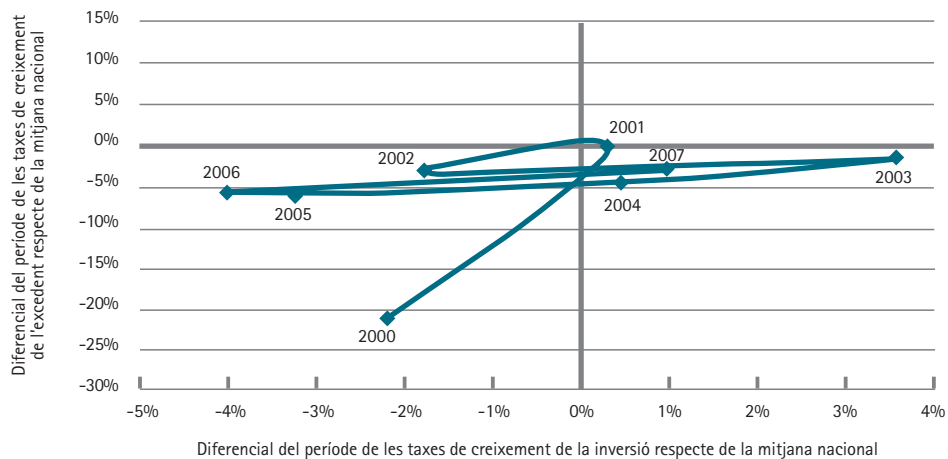
Segons aquesta anàlisi, es produeix una recuperació de les inversions respecte a la mitjana de l'Estat al llarg dels anys 2001, 2003, 2004, i 2007, i negativa la resta dels anys analitzats en correspondència amb el menor creixement relatiu dels excedents.

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2007*, i elaboració pròpia.

Gràfic I-13

Comportament excedents / inversió
Illes Balears, 2000-2007

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2007*, i elaboració pròpia.

5

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de les conselleries d'Agricultura i Pesca i de Medi Ambient, el sector primari ha gaudit el 2008 d'una producció final del VAB a cost de factors de 175,45 milions d'euros (euros corrents 2008), dels quals el 85,28% correspon al subsector agromader; un 10,92%, al subsector pesquer, i la resta, el 3,79%, al subsector forestal. Aquesta magnitud representa un lleuger increment en euros corrents de prop del 3% respecte al 2007. La situació del sector primari es pot resumir en els trets següents:

- L'ocupació en el sector agrari fou de 8.950 persones de mitjana el 2008, segons les dades de l'enquesta de la població activa, xifra que representa el 1,76% del total de la població activa de les Illes Balears. Es constata, d'altra banda, una important disminució dels treballadors afiliats al règim general d'autònoms, especialment en agricultura, ramaderia, caça i activitats de serveis relacionats. Una part de l'increment del règim general fou d'afiliats de nacionalitat estrangera.
- Es manté la producció total agrària respecte a l'any anterior; augmenten les despeses de producció i les subvencions, i també hi ha un increment del 3,17% respecte al 2007 de les superfícies de producció. Per la seva part, la producció ramadera, en la qual disminueix la producció de carn i augmenta la producció de llet i d'altres productes ramaders, registra un retrocés de l'1,84% respecte a l'any anterior.
- El sector forestal presenta una variació lleugerament positiva. Destaca la disminució del valor de la producció de fusta i llenya, així com l'augment de la producció de caseres, que incrementen de superfície.
- El subsector pesquer experimenta una disminució del VAB a cost de factors de prop del 3,3%. D'altra banda, s'ha produït una gran davallada de l'aqüicultura marina, amb un descens del 39,8%. Cal esmentar que l'evolució de la producció d'aquest sector és, de moment, molt variable sobretot pel poc temps que ha passat des que es va implantar.
- Cal destacar que, a banda de la producció d'aliments, el sector agromader i pesquer aporta altres externalitats positives a la resta de la societat i la resta de sectors econòmics. Aquestes es relacionen amb el manteniment dels ecosistemes i paisatges, la reducció d'emissions de CO₂, la prevenció d'incendis i la conservació del patrimoni genètic.

5.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat dedicat al sector primari pretén, primer, analitzar el seu marc estructural general, i posteriorment fer una anàlisi de la situació dels diferents subsectors en què s'articula (l'agrari, el ramader, el forestal i el pesquer). Per tant, l'objectiu és presentar una primera aproximació que farà referència a les dades principals del sector considerat en conjunt, als recursos humans que hi treballen i a altres trets que ens permetin una senzilla aproximació i avaluació del sector.

Les dades bàsiques emprades per fer aquesta anàlisi es basen en un ventall ampli d'informacions estadístiques que majoritàriament han estat facilitades per la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears, dades que són completades parcialment amb altres de l'Institut Balear d'Estadística (IBESTAT), el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), la Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears, la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, el Ministeri del Medi Ambient i Medi Rural i Marí (MARM), l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i la Secretaria d'Estat de la Seguretat Social del Ministeri de Treball i Immigració (MTIN).

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca (relatives a les produccions agràries) i de la Conselleria de Medi Ambient (producció forestal) relatives a l'any 2008, el sector primari ha gaudit d'un VAB a cost de factors de 173,80 milions d'euros (euros corrents 2008). La major part d'aquest correspon al sector agrari (agricultura més ramaderia), que, amb el 85,14% del total, va superar els 147,98 milions d'euros, mentre que el VAB registrat pels sectors pesquer i forestal només representa l'11,03% i el 3,83% respectivament. (Vegeu el quadre I-26 i [gràfic AI-16](#).)

Quant al pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per a l'any 2008, va ser de 68,83 milions d'euros, que representen un augment del 8,08% respecte a l'any anterior, bàsicament degut a canvis referents a l'increment de la partida dedicada a foment del sector agrari de les Illes Balears, que destaca pel seu pes, a la qual es dedica el 70,76% de la quantia total del pressupost de la Conselleria, seguit per les partides dedicades a infraestructures agràries de les zones rurals, que representen el 18,82%. Les dues partides concentren quasi el 90% de les despeses de la Conselleria. (Vegeu el quadre AI-16.)

5.2.

ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI

L'ocupació en el sector agrari de les Illes al llarg del 2008 fou, segons les dades de l'enquesta de la població activa (EPA), d'una mitjana de 8.950 persones, xifra que representa l'1,76% del total de la població activa ocupada de les Illes Balears, mentre que l'atur presenta unes xifres mitjanes de 1.425 aturats. Globalment, es registra una variació negativa a tots els trimestres respecte a la població ocupada, i de manera semblant es detecta un important increment de l'índex mitjà dels aturats. (Vegeu el quadre AI-17.)

D'altra banda, les xifres d'afiliació dels treballadors del sector primari en els distints règims de la Seguretat Social referents al 2008 registren 10.361 persones (vegeu el quadre 3). Aquesta xifra, comparada amb la de l'any anterior, comporta un increment de 403 afiliats en el sector primari, que suposa una variació positiva del 4,04%, fet que s'ha de relacionar amb els 2.445 nous afiliats en el règim general d'autònoms de la Seguretat Social, molt

**QUADRE I-26. MACROMAGNITUDS ECONÒMIQUES
DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2008)**

Subsector	VAB a cost dels factors (euros corrents)
Agrari	149.634.656
Forestal*	6.655.432
Pesquer	19.167.694
Total	175.457.782

* Conselleria de Medi Ambient. Dades del total de la producció forestal.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

especialment amb afiliats en ocupacions lligades amb l'agricultura, la ramaderia, la caça i altres serveis relacionats, i en menor mesura amb l'increment d'afiliats en el règim general de la Seguretat Social. Per la seva part, el subsector de la pesca registra una disminució tant en el règim general com entre els autònoms, la qual cosa s'ha de relacionar amb els canvis i els problemes en la flota pesquera balear. La més alta pèrdua es registra entre els treballa-

dors afiliats al règim especial agrari, que experimenta una reducció de 2.094 afiliats, fets que s'han de relacionar amb la jubilació de pagesos que arriben a les edats superiors. (Vegeu el quadre I-27.)

Cal assenyalar que el 2008 una mitjana de 576 dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa el 25,47% del seu total i és indicatiu del paper dels immigrants estrangers en la continuació de les

**QUADRE I-27. AFILIACIÓ DELS TREBALLADORS DEL SECTOR PRIMARI
ALS DIFERENTS RÈGIMS LABORALS DE LA SEGURETAT SOCIAL (2008)**

	Variació 2008-2007			
	2007	2008	Absoluta	Relativa (%)
Treb. afiliats al règim general de la SS				
01 Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	1.646	1.697	51	3,07
02 Selvicultura, explotació forestal i activitats del serveis que hi estan relacionats	354	390	36	10,24
05 Pesca, aquicultura	61	67	6	9,02
Total	2.061	2.153	92	4,48
Treb. afiliats al règim general d'autònoms de la SS				
01 Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	1.317	3.758	2.441	185,35
02 Selvicultura, explotació forestal i activitats del serveis que hi estan relacionats	27	33	6	22,22
05 Pesca, acuicultura	7	5	-2	-30,95
Total	1.351	3.796	2.445	180,96
Treb. afiliats al règim especial agrari				
Total de treballadors	4.444	2.350	-2.094	-47,12
Treb. afiliats al règim especial de la mar				
Total de treballadors	2.102	2.061	-41	-1,93
Treb. afiliats al règim del sector primari				
Total de treballadors	9.958	10.361	403	4,04

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social. Elaboració: Observatori del Treball.

tasques laborals en el sector agrari i pesquer. D'ells, els ocupats a les seccions d'activitat de l'agricultura, ramaderia, caça i silvicultura concentren el 26,24% del total dels afiliats a la secció, mentre que en la secció de la pesca arriben fins al 36,07%, xifres que són prou superiors a les globals de les Balears. (Vegeu el quadre AI-18.)

5.3.

EL SUBSECTOR AGRARI

Tradicionalment, la importància agrària d'una regió i el seu potencial apareixien definits per la contribució de l'agricultura i la ramaderia al VAB del sector primari. No obstant això, en l'actualitat s'han de tenir en compte també altres factors per valorar encertadament la influència del sector en la societat, atès que la seva importància sobrepassa el que és l'estricta contribució econòmica resultant de la seva activitat productiva. L'activitat agrària gestiona una part molt important del paisatge i de la biodiversitat de les Illes Balears i, per tant, té una importància ecològica i turística elevada. A més, una producció agrària pròpia garanteix el manteniment de les varietats autòctones i la seguretat alimentària i té un component patrimonial important com a valedor dels costums i tradicions propis. Aquestes particularitats fan d'aquest sector un cas especial en què la mesura purament econòmica no és suficient per determinar-ne la importància.

En els apartats següents analitzam els trets generals del subsector agrari i posteriorment aprofundim les característiques més significatives del comportament de l'agricultura i la ramaderia al llarg del 2008.

5.3.1. ELS TRETS GENERALS

El sector agroramader de les Illes Balears, que inclou les activitats lligades a l'agricultura i la ramaderia, registra globalment el 2008 una producció final agrària de 212,34 milions d'euros corrents. Així mateix, el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat assolí la quantia de 149,63 milions d'euros. Per la seva part, la renda agrària se situa en 136,93 milions d'euros, xifra que representa un índex positiu del 2% en relació amb l'any anterior. En aquest resultat hi han influït l'augment de les despeses de fora del sector com a conseqüència de l'encariment dels combustibles, els pinsos i els fertilitzants, i l'augment de les subvencions. (Vegeu el quadre I-28.)

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears al llarg del 2008, s'observa la continuació del procés de millora tècnica iniciat al llarg dels darrers decennis. Aquest fet es constata amb l'increment de 555 unitats respecte al 2007. La millora assolida implica, al mateix temps, un augment de la potència total de la maquinària de 33.356 CV. Així mateix, es registra un petit increment de la potència mitjana per unitat, que passa de 38,56 CV registrada el 2007 a 38,98 CV el 2008. Els tractors amb rodes representen la maquinària agrària que va registrar més altes respecte a l'any 2007, amb un total de 606 noves altes de tractors amb rodes, si bé aquest grup també és el que també va tenir més baixes. (Vegeu el quadre AI-19.)

Altres indicadors del procés d'innovació al camp són els avanços en determinades tipologies de reg i en la superfície d'hivernacles. Les dades són molts fluctuants segons els anys. D'acord amb l'enquesta

**QUADRE I-28. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA
DE LES ILLES BALEARS. 2008**

	Euros corrents 2008	Euros corrents 2007	Variació corrent 07-08	Euros constants 2007	Variació real 07/08	Deflactor
Producció agrícola final	134.387.400	132.800.605	1,2%	131.801.952	-0,8%	1,01
Producció ramadera final	77.956.527	79.392.203	-1,8%	78.230.227	-1,5%	1,01
Total producció agrària	212.343.927	212.192.808	0,1%	210.032.179	-1,0%	1,01
Despeses fora del sector	128.128.292	115.517.902	10,9%	128.128.292	10,9%	0,90
VAB a preus de mercat	84.215.635	96.674.906	-12,9%	81.903.887	-15,3%	1,18
Subvencions	65.794.870	48.566.414	35,5%	65.794.870	35,5%	0,74
Imposts lligats a la producció *	375.849	375.581	0,1%	375.849	0,1%	1,00
VAB a cost dels factors	149.634.656	144.865.739	3,3%	147.322.908	1,7%	0,98
Amortitzacions *	12.698.167	12.689.130	0,1%	12.689.167	0,0%	1,00
Renda agrària	136.936.489	132.176.609	3,6%	134.633.741	1,9%	0,98

* Estimacions fetes segons dades estructurals.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

sobre superfícies i rendiments de cultius del 2008 elaborada pel Ministeri del Medi Ambient i Medi Rural i Marí, la superfície de reguiu avaluada el 2008 era de 19.796 hectàrees, dada que representa un significatiu increment respecte a l'any anterior. Del total de reguiu es dediquen 122 hectàrees a hivernacles, que representen el 0,61% de la superfície reguiu. Predominen els hivernacles elementals amb el 63,11% de la superfície d'hivernacle total, la resta són hivernacles tecnificats. Quant al tipus de reg, destaca l'avanç experimentat pel reg localitzat o reg gota a gota, que s'estén quasi sobre la meitat de la superfície de reguiu (el 48,42%). Destaquen també l'extensió assolida pels regs per aspersió (el tipus d'aspersió normal més l'automotriu representen el 44,69% de les terres regades). Els sistemes de reg tradicionals experimenten una important regressió i són substituïts per nous siste-

mes de reg que aconsegueixen més estalvi d'aigua. (Vegeu el gràfic AI-17.)

Entre els elements indicadors de la implantació de noves activitats no agràries en el món rural destaca l'evolució dels establiments d'agroturisme. Aquesta activitat és valorada de manera positiva en el marc de les estratègies de dinamització del món rural i està inclosa en les polítiques de desenvolupament rural que s'han establert a diferents etapes de la política agrària comunitària. A les Illes Balears, més que com elements de dinamització, poden ser considerats com incentius importants per diversificar l'oferta turística illenca. El 2008 el nombre d'agroturismes fou de 177 establiments, amb una oferta total de 2.440 places, la qual cosa representa un increment respecte al 2007 de l'1,72% en el nombre d'establiments i del 3,56% en el nombre de places ofertes. (Vegeu el gràfic AI-18.)

A més a més, s'ha d'assenyalar el programa Illes Balears Qualitat, que ha implicat un important impuls en la promoció de diferents productes originaris de les Illes Balears, la qual cosa incideix en el fet de comercialitzar-los i en el seu valor comercial.

Respecte a l'any 2007, les marques de qualitat Gin de Menorca, Palo de Mallorca, Ensaïmada de Mallorca, Mahón-Menorca i Oli de Mallorca mostren un decrement en la facturació, mentre que Herbes Eivissenques i Sobrassada de Mallorca augmenten. Registren també un retrocés tant els vins amb denominació d'origen Pla i Llevant així com diferents Vi de la Terra (Illes Balears, Serra de Tramuntana-Costa Nord i Formentera). El més alt valor comercial és el que registra la denominació d'origen Binissalem-Mallorca, seguit de Pla i Llevant i Vi de la Terra-Illes Balears. Incrementa de manera considerable el seu valor comercial el Vi de la Terra Mallorca. Finalment, entre les denominacions d'aliments destaquen de manera molt significativa el valor comercial en euros de la denominació d'origen Mahón-Menorca (formatges) i la denominació d'origen Sobrassada de Mallorca. [\(Vegeu el quadre AI-20.\)](#)

En el mateix marc de les promocions de productes illencs, hi trobam el programa Agrorutes del Bon Gust a les diferents illes i la promoció de l'oleoturisme, entre d'altres.

5.3.2. L'AGRICULTURA

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, la superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius el 2008 era de 144.324 hectàrees, extensió que representaria aproximadament el 28%

del territori total de les Illes Balears. Aquesta extensió superficial representa un increment de 4.431 hectàrees respecte al 2007. A l'agricultura balear hi ha dos tipus principals de maneig agrícola: per una banda, l'agricultura de secà, que en bona part es mostra poc competitiva, però que té un valor estratègic important des de la perspectiva mediambiental, paisatgística i social com a externalitat positiva i, per l'altra, les terres de reguiu, concentrades a uns pocs indrets, amb produccions hortícoles, tubercles, cítrics, flors i fruita dolça, en què s'efectuen fortes inversions en la modernització tant dels processos productius com de la comercialització. Bona part de l'increment de l'extensió en producció del 2007 són terres de secà, especialment de cultius de farratges. Pel que fa a la distribució de superfícies ocupades, destaquen els conreus agrupats en la tipologia de farratges i cereals que ocupen el 31,70% i el 25,33% de la superfície en producció respectivament. Tots dos grups de cultius s'estenen sobre més de la meitat del sòl ocupat agrícola el 2008. Si hi afegim els fruiters no cítrics, aquestes tres grans agrupacions ocupen més de les tres quartes parts del sòl en producció i són definitòries dels principals trets característics que dominen l'estructura territorial agrícola de les Illes. [\(Vegeu el gràfic AI-19.\)](#)

La producció agrícola del 2008 va ser de 566.433 tones, de les quals 328.744 tones foren de consum dins les explotacions. Aquestes dades representen un augment respecte al 2007. S'incrementa el volum de la venda fora de les explotacions, que fou de 273.073 tones, dada que té una important significació en la valoració de la producció final agrícola, que fou de 134,39 milions d'euros. [\(Vegeu el quadre AI-21.\)](#)

Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, que, amb una extensió de tan sols el 2,27% de la superfície agrícolament ocupada, aportaren 41,53 milions d'euros a la producció final agrícola, xifra que representa el 31,29% de la seva quantia total. D'aquest grup cal fer ressaltar, per ordre del volum de la seva aportació econòmica a la producció agrícola final, les produccions de tomàtigs, síndries, lletugues, xampinyons, cebes, pebres, melons i cols. També destaca la producció de tubercles, basada en el cultiu de la patata, que amb una extensió de només un 1,06% aporta més d'una quarta part de la producció final agrícola.

Així mateix, el volum de fruites que al llarg del 2008 es comercialitzaren a Mercapalma fou de 68.443 tones, xifra que representa un increment del 3% en relació amb l'any 2007. D'altra banda, cal assenyalar que el 2008 Mercapalma va comercialitzar també 73.492 tones d'hortalisses, quantitat que representa un lleuger augment de l'ordre de l'1% en relació a l'any anterior. Cal assenyalar el diferent paper que representen en tots dos grups els productes comercialitzats a Mercapalma procedents de les

Illes Balears. Mentre que en el cas de les hortalisses el seu pes fou del 63%, en el cas de les fruites aquest només representa el 24%. Les fruites provinents de les Balears experimenten una caiguda important en relació amb el 2007 de prop del 13%, mentre que en el cas de les hortalisses aquesta fou menor, de prop del 3%. Respecte als productes provinents de fora de les Illes Balears comercialitzats a Mercapalma l'any 2008, destaquen, en relació amb els llocs d'origen, València i Barcelona, que en el cas dels productes fruiters concentraren més de la meitat de les tones comercialitzades. (Vegeu els quadres [AI-22](#) i [AI-23](#).)

5.3.3. LA RAMADERIA

La producció ramadera ha disminuït lleugerament respecte al 2008. La producció ramadera final fou de 77,96 milions d'euros, xifra que representa una disminució de prop del 2% en relació amb el 2007. Així mateix, la ramaderia experimenta una petita disminució del pes de la seva aportació a la producció agrària final, que fou del 37% el 2008, mentre que el 2007 representava el 37,5%. (Vegeu el quadre I-29.)

QUADRE I-29. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA DE LES ILLES BALEARS (2008)

Productes ramaders	Unitats	Euros corrents
Carn (kg vius)	25.661.156,00	40.626.823,00
Moviment comercial pecuari	3.219,00	248.697,00
Llet (litres)	77.005.091,00	30.332.465,00
Ous (milers de dotzenes)	7.330,32	6.115.705,00
Mel (kg)	98.247,00	614.042,00
Cera (kg)	3.007,00	18.795,00
Producció ramadera final		77.956.527,00

Font: Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Referent al volum de ramat sacrificat, destaca la producció de carn d'aus, que representa el 34,42% de les tones en canal, si bé en valor econòmic és la producció de carn de bovi la que concentra el 27,94% del total de la producció de carn del ramat sacrificat. ([Vegeu el quadre AI-24.](#))

La distribució de les produccions ramaderes per tipus de productes ramaders (en euros) està encapçalada, en primer lloc, per la producció de carn, que representa el 52,11% del total de la producció ramadera. En segon lloc, es troba la producció de llet, que va concentrar el 38,90% de la producció final en euros corrents, producció lligada en un 99,01% a la llet de vaca. El tercer escaló en importància està ocupat per la pro-

ducció d'ous, que representa el 7,85%. De la resta de grups de producció ramadera només destaca la producció de mel. Globalment, la ramaderia representa un retrocés en la producció de carn i del bestiar d'engreix, mentre que s'incrementa el valor de les produccions lligades a la llet, els ous i la producció de mel i cera. ([Vegeu el quadre AI-25.](#))

5.4.

EL SUBSECTOR FORESTAL

La producció forestal total de l'any 2008 va ser de 6,65 milions d'euros corrents, que representen un lleuger increment de l'1,78% respecte al 2007, si bé la seva contribució a la producció final del sector

QUADRE I-30. PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2008)

Producció de fusta	Producció (m³ d'arbres drets)	Euro/m³	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	6.214,97	21,3	132.379
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	400,02	40,35	16.141
Ullastre (<i>Olea europaea</i>)	227,91	40,34	9.194
Altres	16,80	33,96	571
Total fusta	6.859,70		158.285
Producció de llenya	Producció (en esteri)	Euro/esteri	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	12.414,10	2,69	33.394
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	484,03	23,55	11.399
Ullastre (<i>Olea europaea</i>)	267,60	23,55	6.302
Altres	28,81	16,6	478
Total llenya	13.194,54		51.573
Activitats secundàries no forestals no separables	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)
Producció de caceres	373.656,48	17,25	6.445.574

Font: Conselleria de Medi Ambient.

primari queda reduïda al 3,83% de la seva producció total. El 96,84% de la producció en euros prové de les aportacions econòmiques de les caseres, que implicaren 6,44 milions d'euros l'any 2008. Aquesta constatació mostra clarament que el sector forestal es caracteritza bàsicament per una forta externalitat. La producció primària de productes forestals de fusta i llenya presenta una baixa rendibilitat i tan sols és rendible en alguns sectors d'àrees planes. Això queda explícit en el fet que la producció de fusta només va representar un 2,37%, i encara fou més baix el pes de la producció de llenya, que només fou del 0,77%. (Vegeu el quadre I-30.)

En les produccions de fusta i llenya, totes dues en retrocés respecte al 2007, destaquen les aportacions de l'espècie del pi blanc, que representa econòmicament el 83,63% de la fusta i el 64,75% de la llenya. Finalment, cal remarcar la gran importància que tenen per a la valoració econòmica de la producció forestal els serveis als espais forestals. Hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. L'any 2008 els vedats de caça ocupaven 373.656,48 hectàrees, la qual cosa indica que el 74,64% del territori de les Illes Balears gaudeix de la condició de vedat de caça. L'extensió de la superfície dedicada a caceres s'ha incrementat en un 0,46% en relació amb l'any 2007, fet que ha implicat també un increment econòmic en la producció final forestal.

5.5.

LA PESCA

Tot i que actualment mostra un situació més o manco estable, l'activitat de la pesca ha perdut pes econòmic i social en les darreres dècades. Els obstacles més importants amb què topa la possible reconversió del sector són la problemàtica de la comercialització dels productes pesquers; l'increment del cost dels consums intermedis, especialment lligat a l'augment del preu del combustible, i la situació de l'entorn biològic en el qual es mou. El nombre de treballadors en el grup de la pesca i l'aqüicultura afiliats al règim general de la Seguretat Social només ha augmentat en 6 llocs de treball en relació amb l'any 2007, però el nombre de baixes que s'han registrat en el règim general d'autònoms és de dos afiliats. Destacant la caiguda important dels afiliats al règim especial de la mar, que perd 41 pescadors. Cal assenyalar que el 35,82% dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera. El VAB al cost de factors en euros corrents va ser l'any 2008 de 19,16 milions d'euros, quantia que significa un descens del 10% respecte a l'any anterior. El 76,95% de la producció econòmica del sector pesquer extractiu balear correspon a la producció pesquera, mentre que la producció aquícola representa el 23,05% de la producció pesquera final. (Vegeu el quadre I-31.)

Quant a les espècies pescades, dominen els peixos, que, amb 2.470,96 tones, representen el 76,47% de la quantitat pescada, volum que representa un petit

QUADRE I-31. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA DE LES ILLES BALEARS (2008)

	Euros corrents 2008	Euros corrents 2007	Variació corrent 07-08	Euros constants 2007	Variació real 07/08	Deflactor
Total espècies pescades	22.269.627	23.014.074	-3%	24.952.643	8%	0,92
Total espècies criades en aquicultura	6.672.166	9.253.983	-28%	4.450.943	-52%	2,08
Producció pesquera final	28.941.793	32.268.057	-10%	29.403.586	-9%	1,10
Despeses fora del sector*	12.216.524	12.559.277	-3%	12.216.524	-3%	1,03
VAB a preus de mercat	16.725.269	19.708.780	-15%	17.187.062	-13%	1,15
Subvencions	2.442.425	1.520.861	61%	2.442.425	61%	0,62
VAB a cost dels factors	19.167.694	21.229.641	-10%	19.629.487	-8%	1,08

* Estimació segons dades de l'any anterior

Font: Elaborat per la Secció d'Estadística amb dades de la Direcció General de Pesca.

augment respecte al 2007. Aquesta proporció no es correspon amb el seu valor econòmic, ja que els crustacis i mol·luscs, amb només el 25,53% de total de tones estretes, generaren una producció en euros que representa el 38,48% de la producció pesquera final. ([Vegeu el quadre AI-26.](#))

Les espècies de peix que més s'han pescat, d'acord amb el volum de pesca, són xucles, gerrets, molls, maires, peixos de fons, rajades i sorells, tots han superat les 149 tones. En el grup dels mol·luscs des-

taquen els pops, mentre que entre els crustacis és la gamba rosada la més pescada. Aquesta darrera és l'espècie més valorada i representa el 20,26% de la producció total pesquera en euros.

La distribució del volum de pesca desembarcada per illes presenta en totes trets diferencials. Es registra una reducció en la quantitat total del volum de la pesca desembarcada en relació amb el 2007 en el cas l'illa d'Eivissa, mentre que s'experimenten augments a la resta d'illes. ([Vegeu el quadre AI-27.](#))

6

SECTOR INDUSTRIAL

RESUM

El pes de la indústria en relació amb el total de la producció de l'economia balear se situa entorn del 6,6%, valor que pot continuar augmentant durant aquest exercici, com ho demostra el creixement suau respecte al 2007 en 0,1 punt bàsic, que podria tenir explicació en la caiguda de la importància de la construcció i per tant del guany en termes de pes del sector Industrial. D'altra banda, el 2008, quant a la indústria, s'emmarca en un escenari de creixement molt discret de la seva producció, entorn del 1,05% respecte al 2007, amb un descens del nombre de treballadors assalariats, del -2,9%, unes 718 persones menys, i un lleuger augment del nombre de empreses industrials a les Balears, entorn del 0,7%, en passar de 5.390 empreses a 5.427. S'ha de destacar que hi ha grups amb creixements del nombre d'empreses, com el cas d'energia i aigua, amb 47 empreses més que l'any 2007. D'altra banda, hi ha grups amb reduccions importants en el nombre d'empreses, com indústries tèxtil, de la confecció, del cuero i calçat, amb 19 empreses manco que l'any 2007. Amb relació a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000), es pot observar el comportament ascendent d'aquests preus tant a Espanya com a les Illes Balears fins a la meitat de l'any 2008, en què en l'àmbit estatal té un descens important d'aproximadament 10 punts bàsics.

El grup energia i aigua és el que genera la major producció i el que consumeix més, enfront de grups com alimentació, begudes i tabac; metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, i productes minerals no metàl·lics, que agrupa la major part del personal ocupat. Tot plegat permet apreciar com la indústria no manufacturera engloba una part important de la producció i la indústria manufacturera és fonamental en l'ocupació.

Amb referència a la productivitat aparent del factor treball, una vegada més el grup energia i aigua presenta el valor més elevat, ja que supera en més del 50% el segon grup, indústries extractives i del petroli. Aquest grup, juntament amb material i equip elèctric, electrònic i òptic, són els que presenten, en termes de taxa anual acumulativa de creixement per al període de 2002 a 2008, un millor comportament, amb taxes del 13% i del 10,1% respectivament.

Energia i aigua també és el grup que presenta un major excedent brut d'explotació per ocupat, amb 232.626 euros el 2007, tot seguit per indústries extractives i del petroli, amb 83.930 euros.

Una dada en què cal incidir és que la indústria experimenta unes fortes oscil·lacions en el grau d'utilització de la capacitat productiva, amb un interval que va del 90% al 40% per al període 2000-2008. També es pot subratllar que s'observa un canvi de tendència en el grau d'utilització de la capacitat productiva a partir del darrer trimestre del 2005 i el primer del 2006, en què s'aprecia un inici de pendent positiu que canvia a negatiu a partir del primer trimestre del 2007, i que es confirma el 2008.

6.1.

INTRODUCCIÓ

A diferència dels anys anteriors, enguany presentam, gràcies a la col·laboració amb l'IBESTAT, dades relatives a l'enquesta industrial. Aquestes dades es poden consultar als apartats 6.4.1 i 6.4.2. A l'igual que a la resta d'anys anteriors es continua analitzant l'evolució de la producció i de l'ocupació del sector industrial i, en tot allò que és possible, aquesta informació es desglossa i s'amplia per estructures d'empresa i per les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears. També s'hi analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i altres indicadors conjunturals del sector industrial, com ara l'evolució de la utilització de la capacitat industrial, l'indicador de clima industrial, el nivell de cartera de comandes i la tendència de la producció industrial i de la inversió industrial.

De la mateixa manera que en les memòries dels darrers anys, presentam primer de tot l'evolució del PIB i de l'ocupació en el sector industrial. ([Vegeu el gràfic AI-20.](#))

Començant amb el PIB de la indústria i de l'energia en relació amb el PIB regional, s'aprecia que el 2008 representa una confirmació del canvi de tendència que ja es va observar en l'exercici anterior. Així, si el 2006 el PIB industrial representava el

6,3% del PIB regional, amb una pèrdua de pes que ja s'arrossegava des del 2000, el 2007 aquesta tendència canvia amb un augment de dues dècimes fins al 6,5%, i el 2008 aquesta tendència creixent es confirma de nou amb un pes específic del 6,6%. Bona part de l'explicació d'aquest fet singular rau en la crisi profunda per la qual travessa el sector de la construcció. (Vegeu l'apartat 7.)

En termes de llocs de feina, aquest canvi de tendència es produeix un exercici més tard, és a dir, no és fins al 2008 quan el pes dels llocs de feina en la indústria balear respecte al total regional no comença a créixer, encara que amb més força que la mostrada en el cas del PIB, ja que passa d'un 7% el 2007 a un 7,4% el 2008. Sens dubte, la crisi econòmica i, en particular, la crisi de la construcció expliquen aquesta evolució.

Quant a l'índex de producció industrial (IPI), les dades mostren que ens trobam en un escenari de refredament econòmic, com constata el fet que tant a escala autonòmica com a escala estatal aquest indicador presenta creixements negatius respecte a l'exercici anterior, -4,6% i -6,5% respectivament. Cal observar que aquest és un bon indicador sobre l'evolució conjuntural del sector industrial i recull perfectament l'impacte negatiu de la crisi econòmica al llarg de l'any 2008. (Vegeu el quadre AI-28.)

Un altre indicador que mostra els efectes de la crisi econòmica sobre el sector industrial és l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000). El més destacat de l'evolució d'aquest indicador és la caiguda important del valor d'aquest índex a

escala estatal, en què passa de 135,3 el juliol de 2008 a 125,5 el desembre del mateix any, fet que representa una caiguda de pràcticament 10 punts en escassos 6 mesos; enfront d'aquest comportament, a les Illes Balears gairebé no varia, ja que si el juliol de 2008 l'índex era de 134,2 a final d'any se situa en 134,5, la qual cosa denota un millor comportament relatiu del sector industrial a les Balears segons l'IPI. (Vegeu el gràfic AI-21.)

L'evolució de la sèrie d'utilització de la capacitat industrial de les Illes Balears recull la diferència entre els percentatges d'empreses que consideren que la capacitat productiva instal·lada és excessiva i les que la consideren insuficient, pel que fa tant a la sèrie original com a la tendència i a la taxa interanual centrada sobre la tendència. Una dada en què cal incidir és que la indústria experimenta unes fortes oscil·lacions en el grau d'utilització de la capacitat productiva, amb un interval que va del 90% al 40% per al període 2000-2008. També es pot subratllar que el comportament a la baixa en el grau d'utilització de la capacitat productiva a partir del tercer trimestre del 2003 fins al tercer trimestre del 2005 va donar pas a un canvi de pendent que va acabar l'any 2006 amb una tendència positiva, però torna una altra vegada a un comportament a la baixa a l'inici del 2007, la qual s'ha confirmat durant tot l'any 2008. (Vegeu el gràfic AI-22.)

La mateixa perspectiva es pot obtenir analitzant la sèrie d'indicador de clima industrial que fa referència als saldos d'opinions empresarials referides amb el nivell de cartera de comandes. Així, a l'igual que en el cas anterior, de forma clara s'aprecia la suau tendència positiva durant el any

2006 i la caiguda a partir del inici del 2007, que es manté durant l'any 2008. (Vegeu el gràfic AI-23.)

A més són altres indicadors els que certifiquen el refredament de l'activitat de la indústria, tant a escala regional com estatal. Si observam la sèrie del nivell de cartera de comandes, s'aprecia que aquest refredament s'anticipa a les Balears l'any 2006, i no és fins al 2007 quan el canvi de tendència es produeix a escala estatal. (Vegeu el gràfic AI-24.)

Un situació similar es troba si s'observa la tendència de la producció, en què també les Balears anticipen en un exercici els efectes de la crisi en relació amb la resta de l'Estat. (Vegeu el gràfic AI-25.)

grups com indústries tèxtil, de la confecció, del cuir i del calçat, amb 19 empreses menys (-3,89%); fusta i suro, amb 12 empreses menys (-1,95%), i indústria química, amb una caiguda de 10 empreses respecte al 2007 (una reducció del -17,54%, la més important en termes negatius). (Vegeu el quadre AI-29.)

Finalment, si s'agrupen d'un banda els que creixen i d'un altre els que cauen, els resultats obtinguts mostren que, començant pels que creixen, l'augment mitjà és de 14,14 empreses, que en percentatges representa un creixement mitjà del 4,45%, i quant als grups que cauen, la reducció mitjana del nombre d'empreses és de -8,86, que en percentatge representa una caiguda mitjana del -5,03%.

6.2.

L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESSES INDUSTRIALS

Durant l'any 2008 el nombre d'empreses industrials a les Illes Balears va augmentar lleugerament (0,69%) fins a les 5.427, la qual cosa significa un creixement de 37 més que les que havia el 2007. Aquest resultat es deu principalment als importants augments aconseguits mitjançant els grups d'energia i aigua, amb 47 empreses més que el 2007 (creix un 20,43%, el més elevat de tots els grups); paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports, amb 20 empreses més que en l'exercici anterior (3,29%), i metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, amb 18 empreses més respecte al mateix període (2,18%), enfront de les caigudes de

6.3.

L'EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes agregats, el balanç del 2008 també reflecteix els efectes de la crisi econòmica, perquè es tanca amb una caiguda en l'ocupació del -2,19%. Ja en el 2007 la caiguda va ser del -1,49%, però a diferència del que va passar l'any passat, el 2008 s'aprecia que, mentre l'ocupació per compte aliè es redueix en 718 persones, el nombre d'autònoms augmenta lleugerament en una mica menys de 38 persones.

En termes absoluts, els grups que més han crescut són fabricació d'altres materials de transports, que registra 111 persones més que el 2007, de les quals 46 són assalariades per compte aliè i 65 autònomes; indústries de la construcció de maquinària i

equips mecànics, amb un creixement de 83 persones, de les quals 73 són assalariades per compte aliè més 10 autònomes, i captació, depuració i distribució d'aigua, amb 76 persones més que l'exercici anterior, de les quals 79 eren assalariades per compte aliè compensades amb una reducció de 3 persones en el nombre d'autònoms.

Quant als grups que pitjor resultat tenen, destaquen fabricació de mobles; altres indústries manufactureres, amb un descens de 188 persones, 176 assalariades i 12 autònomes; fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics, amb una caiguda de 169 persones, 162 d'elles assalariades i la resta autònomes, i preparació, adobament i acabament del cuir, amb un descens del 168 persones, 161 d'elles assalariades per compte aliè i les 6 restants autònomes. En definitiva, els tres grups que més creixen tenen un augment total de 270 persones, de les quals 198 són assalariades per compte aliè (73%) i la resta, 72 persones, són autònomes. D'altra banda, els tres grups que cauen més en termes d'ocupació sumen un descens de 525 persones, de les quals 499 són assalariades per compte aliè (95%) i 26 són autònomes, fet que permet apreciar el pes que la figura d'assalariat per compte aliè té quant a les pèrdues d'ocupació. (Vegeu el quadre AI-30.)

6.4.

L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Com ja s'ha dit a l'apartat de la introducció, enguany presentam per primer cop dades relatives a l'enquesta indus-

trial als apartats 6.4.1 i 6.4.2, gràcies a la col·laboració amb l'IBESTAT, que és la institució que ens ha facilitat les dades relatives a l'explotació de l'enquesta industrial de l'INE en relació amb les Illes Balears.

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé indústries manufactureres. En el cas de les indústries no manufactureres, la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat i s'ajusten molt més ràpidament als canvis conjunturals.

Aquest criteri d'anàlisi s'exposarà als apartats 6.4.3 i 6.4.4, en què s'analitzen respectivament la branca no manufacturera, energia i aigua, i una de les branques manufactureres principals, les indústries relacionades amb el sector de la construcció.

A més, en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufactureres se centra principalment en la demanda interior, en particular la de consum, ja que la demanda d'inversió n'afecta un percentatge menor. També s'ha de tenir en compte la demanda exterior de béns manufactureres per mitjà de l'anàlisi de les exportacions industrials, les quals es poden consultar en l'apartat 4.3. En general, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les illes poden comportar, en

alguns casos, una protecció per a determinades activitats que atenen la demanda local, i una rèmore per a d'altres, que atenen la demanda exterior.

6.4.1. DADES GENERALS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL

En termes de valor de la producció a sortida de fàbrica, el grup més important amb diferència és energia i aigua, que, amb un valor de 1.256 milions d'euros, representa el 31% del total de la indústria regional. També és el grup que més consumeix productes intermedis, el 31% del total industrial regional, i treballs fetes per altres empreses, 27% del total industrial regional. Igualment, el 56% de l'excedent brut d'explotació (EBE) generat per la indústria balear procedeix d'energia i aigua. En resum, aquest grup és el que més valor de la producció genera i més excedent aconsegueix en el sector industrial. (Vegeu el quadre I-32.)

No obstant això, el grup que més destina a I+D és el d'indústries tèxtils de la confecció, del cuir i del calçat, amb el 32% del total industrial regional. Finalment, el 67,2% de la despesa en I+D es registra en tres grups manufactures: indústries tèxtils de la confecció, del cuir i del calçat (32,3%); productes minerals no metàl·lics (23,1%), i metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics (11,8%).

D'altra banda, el grup que recull el major nombre de persones ocupades és el d'alimentació, begudes i tabac, amb el 17% del total.

6.4.2. PRINCIPALS RESULTATS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL PER BRANQUES D'ACTIVITAT

En línia amb el que s'ha introduït en l'aparat anterior, el grup energia i aigua representa el 37,1% del volum de negoci del sector industrial balear i és a més el que té una taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007, amb un 12,6%. Així mateix, un grup que destaca pel seu creixement és material de transport, ja que, a pesar que representa el 4,9% del total industrial regional, va créixer el 2007 un 32,9% respecte a l'exercici anterior, i la seva taxa mitjana acumulativa per al període 2002-2007 se situa en el 10,4%. Al costat oposat, ens trobam amb fusta i suro, que, amb el 2,8% sobre el total industrial regional, ha caigut un -20,2% respecte a la mateixa dada de 2006, a més presenta una taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007 de -0,6%, l'única negativa de tots els grups estudiats. (Vegeu el [quadre AI-31](#) i [gràfic AI-26](#).)

Quant a l'ocupació el 2007, alimentació, begudes i tabac recull el 17% del total, amb 4.488 persones, seguit de metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, amb 3.553 persones ocupades (13,6%), i indústries tèxtils de la confecció, del cuir i del calçat, amb 2.866 persones (10,9%). Si analitzam la variació anual, el que més crida l'atenció és que només dos grups creixen respecte al 2006: maquinària i equip mecànic, un 3,4%, amb 37 persones ocupades més, i indústria química, amb 4 persones més, cosa que representa un creixement de l'1,3%. La resta de grups presenten caigudes en les taxes de creixement interanuals, entre les quals destaca fusta i suro, que amb 1.933 persones ocu-

QUADRE I-32. ILLES BALEARS: PRINCIPALS MAGNITUDS PER GRUP D'ACTIVITAT 2007 (MILERS D'EUROS)

AGRUPACIÓ	Valor de la producció a SF	VAB a SF	VAB a CF	Despeses de personal	Consums i treballs realitzats per altres empreses	Consums intermedis	Despeses I+D	Personal ocupat	Hores treballades	EBE
TOTAL	4.046.235	1.466.510	1.416.830	682.009	2.701.255	2.579.726	186	26.130	45.960	734.822
Energia i aigua	1.256.111	547.061	502.951	88.101	1.134.036	709.050	6	1.783	3.100	414.850
Alimentació, begudes i tabac	646.427	171.841	162.503	110.919	427.317	474.586	7	4.488	7.924	51.584
Productes minerals no metàl·lics diversos	495.029	147.754	147.082	75.779	278.707	347.275	43	2.561	4.509	71.303
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	286.175	112.183	112.169	73.453	170.397	173.992	22	3.553	6.336	38.716
Indústries tèxtils de la confecció, del cuir i del calçat	273.951	85.216	86.178	57.775	159.943	188.735	60	2.866	5.044	28.403
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	245.116	102.515	105.405	68.729	89.573	142.601	5	2.449	4.300	36.677
Material de transport	219.291	63.646	63.670	53.838	110.371	155.645	17	1.684	2.975	9.832
Indústries manufactures diverses	179.584	60.622	61.328	42.139	99.332	118.961	0	2.212	3.777	19.189
Maquinària i equip mecànic	140.214	47.894	47.883	35.414	90.200	92.320	0	1.130	2.053	12.469
Fusta i suro	133.247	50.196	50.269	37.847	71.030	83.051	2	1.933	3.385	12.422
Indústries extractives i del petroli	70.336	38.884	38.656	9.655	16.014	31.452	0	346	592	29.001
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	39.776	17.541	17.442	12.667	18.537	22.236	0	511	879	4.775
Indústria química	34.614	13.151	13.224	8.450	19.938	21.463	24	302	532	4.773
Cautxú i matèries plàstiques	26.364	8.008	8.070	7.241	15.859	18.357	0	312	555	829

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

pades el 2007 presenta una caiguda del -25,2% (650 persones menys). Finalment, si analitzam per grups les taxes mitjanes de variació acumulativa per al període 2002-2007, es constata que només dos grups han crescut per sobre del 2%: metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, amb un 2,7%, i energia i aigua, amb un 5,4%, que resulta insuficient per compensar les dades obtingudes per la resta grups, amb la qual cosa el resultat en termes agregats

és una taxa mitjana de variació acumulativa per al període de referència del -1,9%. (Vegeu el quadre I-33.)

En termes per càpita, i començant per la productivitat aparent del factor treball, s'observa que el grup que encapçala aquesta llista és una vegada més energia i aigua, amb un creixement respecte al 2006 d'un 33,7%, pràcticament el doble que la dada obtinguda pel total industrial

QUADRE I-33. ILLES BALEARS: OCUPATS PER GRUP D'ACTIVITAT

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	28.806	26.759	27.285	27.616	27.704	26.130	-5,7	-1,9
Alimentació, begudes i tabac	5.754	5.065	4.804	5.255	5.077	4.488	-11,6	-4,8
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	3.106	2.909	3.185	3.488	3.556	3.553	-0,1	2,7
Indústries tèxtils de la confecció, del cuir i del calçat	4.089	3.762	3.674	3.557	2.933	2.866	-2,3	-6,9
Productes minerals no metàl·lics diversos	2.466	2.563	2.380	2.588	2.561	2.561	0,0	0,8
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	2.288	2.086	2.189	2.409	2.492	2.449	-1,7	1,4
Indústries manufactureres diverses	2.871	2.826	2.911	2.308	2.306	2.212	-4,1	-5,1
Fusta i suro	2.411	2.021	2.201	1.957	2.583	1.933	-25,2	-4,3
Energia i aigua	1.370	1.490	1.651	1.684	1.823	1.783	-2,2	5,4
Material de transport	1.645	1.272	1.638	1.591	1.756	1.684	-4,1	0,5
Maquinària i equip mecànic	1.169	1.091	1.056	1.188	1.093	1.130	3,4	-0,7
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	553	611	529	573	513	511	-0,4	-1,6
Indústries extractives i del petroli	436	423	372	399	358	346	-3,4	-4,5
Cautxú i matèries plàstiques	366	357	372	337	356	312	-12,4	-3,1
Indústria química	282	284	324	280	298	302	1,3	1,4

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses

regional, amb un 17%, encara que la taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007 està gairebé un punt per sota de la mateixa dada per al total industrial regional: 8,4% i 9,2% respectivament. Val a dir que la seva productivitat (282.029 euros per treballador i any) se situa 5,2 vegades per sobre de la mitjana regional (54.222 euros per treballador i any). Només hi ha dos grups que superen aquest valor mitjà, que són indústries extractives i del petroli, amb un 13%, i

material i equip elèctric, electrònic i òptic, amb un 10,1%. (Vegeu el quadre I-34.)

Quant a l'excedent brut d'explotació per ocupat, i com en el cas anterior, el grup energia i aigua és el que millor resultat obté, amb un valor de 232.626 euros per treballador, molt superior al valor mitjà, establert en 28.121 euros per treballador; a més creix respecte al 2006 un 46,6%, quan la mateixa dada per al conjunt de la indústria regional és del 34,9%, encara que la

QUADRE I-34. ILLES BALEARS. PRODUCTIVITAT APARENT DEL TREBALL

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	34.984	39.227	42.100	45.102	46.335	54.222	17,0	9,2
Energia i aigua	188.525	210.356	227.137	223.451	210.948	282.029	33,7	8,4
Indústries extractives i del petroli	60.782	56.119	58.109	85.386	113.242	111.872	-1,2	13,0
Productes minerals no metàl·lics divers	42.977	43.047	48.904	48.872	53.257	57.429	7,8	6,0
Indústria química	41.518	44.530	30.464	47.093	41.560	43.845	5,5	1,1
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	31.465	36.900	36.150	36.751	41.317	43.041	4,2	6,5
Maquinària i equip mecànic	35.400	36.998	36.156	37.838	45.900	42.369	-7,7	3,7
Material de transport	30.047	24.099	33.282	36.706	39.495	37.805	-4,3	4,7
Alimentació, begudes i tabac	27.921	32.766	31.364	34.490	27.992	36.206	29,3	5,3
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	21.081	27.630	24.320	30.245	34.810	34.116	-2,0	10,1
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	23.606	22.437	26.431	26.432	30.306	31.574	4,2	6,0
Indústries tèxtils de la con- fecció, del cuir i del calçat	20.091	19.490	20.649	26.394	27.311	30.073	10,1	8,4
Indústries manufactureres diverses	19.746	19.896	24.460	25.981	27.595	27.721	0,5	7,0
Fusta i suro	20.259	26.660	22.086	25.748	25.834	26.007	0,7	5,1
Cautxú i matèries plàstiques	24.759	28.063	28.611	25.065	25.371	25.838	1,8	0,9

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

seva taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007 està lleugerament per sota, 10,2% enfront d'una dada total industrial regional del 13,9%. Si analitzam les taxes mitjanes de variació acumulativa per als diferents grups en el període 2002-2007, i partint que la dada del total industrial regional és del 13,9%, per una banda, hi ha grups amb un comportament expansiu, en què destaquen indústries manufactureres diverses (30,7%); indústries tèxtils de la confecció, del cuir i del calçat (19,1%), i material i equip elèctric,

electrònic i òptic (19%), i per l'altra, hi ha grups amb un comportament a la baixa, com cautxú i matèries plàstiques, amb un -14,5%; material de transports, amb un -7%, i indústria química, amb un -4%, que són els únics grups que presenten valors negatius. (Vegeu el quadre I-35.)

Si analitzam el salari per ocupat en els diferents grups, el primer que crida l'atenció és que si es calcula la diferència entre el grup amb major salari per ocupat amb el de menor per al període analitzat, de

QUADRE I-35. ILLES BALEARS. EBE PER OCUPAT

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	14.693	17.713	19.681	21.408	20.844	28.121	34,9	13,9
Energia i aigua	142.927	164.419	180.642	173.282	158.663	232.626	46,6	10,2
Indústries extractives i del petroli	41.230	36.030	35.587	62.186	86.933	83.930	-3,5	15,3
Productes minerals no metàl·lics divers	20.490	19.820	24.616	22.410	25.646	27.841	8,6	6,3
Indústria química	19.453	20.247	9.655	21.915	15.235	15.826	3,9	-4,0
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	9.852	12.718	11.885	13.190	13.841	14.976	8,2	8,7
Alimentació, begudes i tabac	7.687	10.065	8.727	10.454	1.557	11.493	638,2	8,4
Maquinària i equip mecànic	9.850	10.358	9.168	10.863	17.268	11.033	-36,1	2,3
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	7.149	5.469	7.731	7.328	9.495	10.898	14,8	8,8
Indústries tèxtils de la con- fecció, del cuir i del calçat	4.141	3.505	2.800	8.980	7.900	9.911	25,5	19,1
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	3.911	7.605	2.804	5.862	9.538	9.339	-2,1	19,0
Indústries manufactureres diverses	2.278	2.060	6.094	7.859	8.693	8.674	-0,2	30,7
Fusta i suro	4.708	11.380	5.101	7.950	6.700	6.427	-4,1	6,4
Material de transport	8.380	2.709	11.280	9.366	14.588	5.838	-60,0	-7,0
Cautxú i matèries plàstiques	5.804	6.688	6.408	3.703	2.021	2.654	31,3	-14,5

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

2002 a 2007, s'observa que el rang se situa entorn dels 21 mil i 22 mil euros aproximadament, exceptuant els exercicis del 2005 i del 2006, en els quals aquest diferencial supera àmpliament els 24 mil euros, per tornar als 22 euros el 2007. Per a aquest exercici els grups amb un salari per ocupat major són energia i aigua, amb 37.215 euros, amb una reducció respecte al 2006 d'un -5,4%; material de transport, amb un salari per ocupat de 25.801 euros, gairebé 12 mil euros menys, i un creixement del 32% respecte a l'exercici

anterior, i maquinària i equip mecànic, amb un salari per ocupat de 24.255 euros, un 10% superior a la dada del 2006. Per contra, els menors salaris es donen en indústries manufactureres diverses, amb un salari per ocupat de 14.805 euros; fusta i suro, amb 15.321 euros, i indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat, amb 15.529 euros per treballador. Cal destacar que el salari mitjà per ocupat és de 20.208,17 mil euros, per sota de la dada del grup energia i aigua. (Vegeu el quadre I-36 i [gràfic AI-27.](#))

QUADRE I-36. ILLES BALEARS. SALARI PER OCUPAT

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	15.688	16.503	17.245	18.211	19.538	20.208	3,4	5,2
Energia i aigua	33.668	34.359	34.955	38.353	39.352	37.215	-5,4	2,0
Material de transport	17.268	16.571	17.131	21.418	19.551	25.801	32,0	8,4
Maquinària i equip mecànic	19.549	19.893	20.084	20.869	22.040	24.255	10,0	4,4
Productes minerals no metàl·lics divers	17.165	17.685	18.644	20.009	21.267	22.453	5,6	5,5
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	17.131	18.875	19.266	18.554	21.646	21.901	1,2	5,0
Indústria química	17.066	18.511	16.023	19.193	20.581	21.688	5,4	4,9
Indústries extractives i del petroli	15.218	15.497	17.595	17.862	20.627	21.604	4,7	7,3
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	13.588	15.819	17.039	19.357	19.886	19.705	-0,9	7,7
Alimentació, begudes i tabac	15.666	17.468	17.326	18.387	19.561	19.135	-2,2	4,1
Cautxú i matèries plàstiques	14.445	16.586	17.350	16.459	18.114	17.763	-1,9	4,2
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	12.818	13.178	14.421	14.547	16.139	16.124	-0,1	4,7
Indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat	12.321	12.274	13.851	13.264	14.768	15.529	5,2	4,7
Fusta i suro	12.250	11.748	13.320	13.880	15.019	15.321	2,0	4,6
Indústries manufactureres diverses	13.537	13.733	13.898	13.899	14.634	14.805	1,2	1,8

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

6.4.3. L'ENERGIA

Quant a facturació de l'energia elèctrica per usos, s'observa que l'any 2008 hi ha una pujada d'un 3,59% respecte al 2007, que supera en poc més de mig punt bàsic el creixement obtingut l'any anterior, ja que presenta una taxa d'un 2,91%. L'ús domèstic, amb un creixement del 6%, compensa la moderació en el comportament de l'alta tensió, amb un 1,55%. [\(Vegeu el quadre AI-32.\)](#)

En l'anàlisi per illes, Mallorca creix un 3,08% respecte al 2007, taxa lleugerament superior a l'exercici anterior, que va presentar un creixement del 2,54%. La principal causa d'això és la pujada de l'ús domèstic, amb un 5,46%, respecte al 2007. A més, Menorca presenta un comportament similar en l'ús domèstic i una important pujada de l'alta tensió del 9,79%, amb un resultat agregat del 5,53%. Les Pitiüses són les illes més regulars, amb un augment de la facturació del 5,27%, creixement compartit entre els diferents usos, ja que tots creixen pel sobre del 4%.

Si s'analitza la facturació d'energia elèctrica per sectors econòmics, es pot observar com l'any 2008 ha presentat un increment de la facturació de 195.000 MW/h més respecte al 2007, que representa una caiguda de quasi dos punts de la taxa de creixement respecte a l'any anterior; es passa d'un 5,7% a un 3,5%. [\(Vegeu el quadre AI-33.\)](#)

Aquesta reducció es basa principalment en la caiguda d'un -6,7% en la facturació de la indústria i en l'augment escàs en la

construcció, amb una taxa interanual de l'1,5% respecte al 2007, quan l'any anterior el creixement havia estat del 18%.

Quant al consum de productes petrolífers líquids, el 2008 ha estat un exercici de refredament, amb una taxa del -6,39%, quasi 9 punts inferior a l'any anterior. Mallorca ha presentat la caiguda més forta, amb un -7,13%; per contra, Menorca és l'única illa on creix el consum, amb un augment del 2,50%. També destaca la reducció del creixement del consum a les Pitiüses, que passa d'una taxa del 3,02% durant el 2007 a una del -6,06% el 2007. [\(Vegeu el quadre AI-34.\)](#)

6.4.4. LES INDÚSTRIES RELACIONADES AMB EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

Es pot considerar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (l'extracció de minerals no metàl·lics ni energètics; la fabricació de productes minerals no metàl·lics, i les indústries de la fusta —tret dels mobles—, la cistelleria i l'esperteria) varen generar 5.194 persones ocupades durant el 2008, és a dir, el 17,1% del total del sector industrial.

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta, com cada any, en l'apartat 7.2.1, ja que la producció i el consum de ciment s'utilitzen com un dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció. [\(Vegeu l'apartat 7.\)](#)

En termes agregats, durant el 2008 es varen extreure a les Balears un total de 5.380,38 milers de tones de minerals no metàl·lics, la major part dels quals (el 73%) és de calcàries. Per illes, 3.062,84 milers de tones es varen extreure a Mallorca, 825,52 milers de tones a Menorca i 1.492,38 milers de tones a Eivissa. Aquestes dades indiquen que respecte al 2007 l'extracció de minerals no metàl·lics a les Balears pràcticament es va reduir un 24% tant en termes agregats com per illes. (Vegeu els quadres [AI-35](#) i [AI-36](#).)

6.5.

LA INVERSIÓ INDUSTRIAL

Es pot observar que l'estadística de l'any 2008 corresponent als expedients de noves indústries que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria presenta una major inversió industrial, amb una menor potència elèctrica instal·lada i una menor generació de nous llocs de treball industrials. ([Vegeu el quadre AI-37](#).)

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

El 2008 l'indicador global d'activitat es va desplomar i va passar d'un -3,7% el 2007 a un -20,0%, un nivell similar al que va arribar durant la crisi de la dècada dels noranta.

Les vendes de ciment varen arribar a 639 milers de tones, cosa que va suposar un 29,5% menys que el 2007. Les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, també es varen contreure i varen assolir a la pitjor xifra dels darrers 10 anys.

Segons les dades proporcionades per l'Associació de Constructors de Balears, i després d'una anàlisi d'elaboració pròpia, els costos directes del sector, excloent-ne el cost del sòl, varen continuar creixent, però, això sí, a una taxa més moderada que en anys anteriors, sense reflectir, encara, la desacceleració de l'activitat.

El mercat laboral va registrar un comportament en clara reculada. D'una banda, va disminuir la població ocupada i, de l'altra, la població aturada es va duplicar. El nombre d'afiliats a la Seguretat Social es va reduir un 9,3% respecte al 2007, i s'hi varen afiliar, de mitjana, 62.894 treballadors. D'altra banda, les xifres d'atur a tota la Comunitat Autònoma varen continuar empitjorant i es varen duplicar respecte al 2007. El nombre mitjà de desocupats que es varen registrar el 2008 es va situar en 10.280, enfront dels 5.671 del 2007, fet que va suposar un increment del 81,3%.

La inversió pública no va compensar les disminucions registrades en l'àmbit privat, ja que també es va reduir respecte a l'any anterior, tant en edificació pública com en obra civil.

Amb referència a la construcció privada, el resultat de la correcció cíclica del sector i de la crisi financera va fer que el nombre d'habitatges iniciats el 2008, tant lliures com protegits, es desplomàs i s'ajustàs a la nova demanda. No obstant això, l'activitat en curs va continuar essent, encara, elevada, impulsada per l'efecte d'arrossegament dels habitatges iniciats en altres períodes i acabats en aquest. El 2008, es varen acabar 12.066 habitatges, només un 3,8% menys que el 2007 (en què varen augmentar un 18,6%).

Referent als indicadors d'activitat futura, a mesura que avançava l'any 2008, començava a no haver-hi dubtes sobre l'escenari d'una futura recessió. D'una banda, les obres i els habitatges visats, que representen un consistent indicador de l'activitat futura del sector, varen experimentar la reculada més important dels darrers deu anys. Així mateix, també va ser clara la pèrdua de dinamisme reflectida en la ràtio habitatge per obra visada, que va ser, per primera vegada, inferior a un.

7.1.

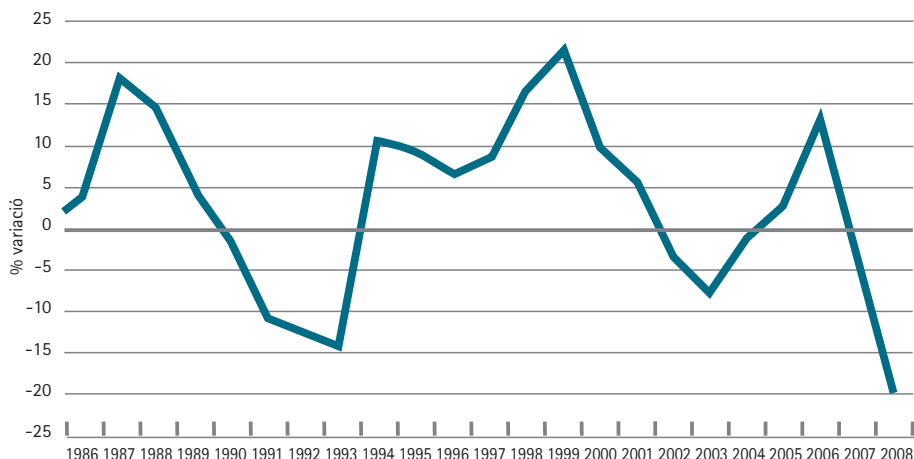
INTRODUCCIÓ

El 2008, l'indicador global d'activitat es va desplomar i va registrar un nivell similar al que es va arribar durant la crisi de la dècada dels noranta. Es va tractar d'un índex que va mesurar l'evolució del sector per mitjà del comportament de les vendes de ciment i la mà d'obra ocupada. L'índex del 2008 va decreixer a una taxa del 20,0%, enfront del 3,7% del 2007.

També és important assenyalar que, atesa la naturalesa de les variables que l'integren, aquest indicador tendeix a donar més importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat feta i que únicament mesura variables físiques, i no monetàries, a diferència del PIB i del VAB. (Vegeu el gràfic I-14.)

La comptabilitat regional d'Espanya va publicar, en una primera estimació per a l'any 2008, el producte interior brut a preus corrents del sector de la construcció: 2.599,0 milions d'euros enfront dels 2.574,0 milions d'euros de l'any anterior, cosa que va suposar una taxa de variació interanual de l'1,0% (enfront del 7,9% de l'any 2007). A Espanya, la construcció va créixer a una taxa interanual del 0,4% amb relació al 2007 (que va créixer un 8,4%). En valors, el PIB nacional va superar els 115.930 milions d'euros, enfront dels 115.519 milions d'euros del 2007.

Gràfic I-14

Indicador global d'activitat (1986-2008)

Font: Elaboració pròpia.

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és amb l'anàlisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervien d'una manera més destacada en la producció.

A continuació, es comenten de forma particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

7.2.

FACTORS DE PRODUCCIÓ

7.2.1. MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades relatives a la producció, el consum aparent i les vendes de ciment, així com les

dades relatives a les entrades i les sortides de materials de construcció dels ports de les Illes Balears, exclòs el ciment.

7.2.1.1. Ciment

Durant el 2008, es va estimar una producció interior de ciment gris de 547 milers de tones, enfront de les 709 mil de l'any anterior, cosa que va suposar una disminució del 22,8%. No obstant això, cal considerar aquesta dada amb prudència, ja que es va estimar perquè OFICEMEN va deixar de publicar-la. La hipòtesi de l'estimació es va basar en el fet que la producció de les Illes Balears es comportàs de la mateixa manera que la mitjana nacional i decreixés a la mateixa taxa. ([Vegeu el quadre AI-38.](#))

El 2008, l'aprovisionament net exterior de ciment, que es calcula per diferència entre les entrades i les sortides pels ports i que

facilita l'Autoritat Portuària de Balears, es va continuar reduint. Per segona vegada des del 2004 l'aprovisionament anual va registrar una taxa interanual negativa. La quantitat de ciment, tant gris com blanc, que va provenir de l'exterior, una vegada descomptades les sortides, va ser de 321,1 milers de tones, un 34,5% menys que el 2007, any en què es varen registrar 490,1 milers de tones (un 23,0% menys que durant el 2006). Aquest comportament es va donar a totes les illes, encara que va tenir més incidència a Eivissa. Entre els ports de Palma i Alcúdia, l'aprovisionament net va ser de 114,0 milers de tones, per tant es va reduir un 32,9%. A Menorca, l'aprovisionament net es va reduir un -26,1% respecte a l'any anterior, i a les Pitiüses, un 39,8%.

Així, el consum aparent de ciment, indicador elaborat sobre la base de l'agregació del saldo net d'aprovisionament exterior dels diferents ports amb la producció interior, es va reduir un 27,6%.

Quant a les vendes de ciment, publicat per OFICEMEN de gener a novembre i estimant el mes de desembre, se'n varen vendre 639 milers de tones, enfront dels 905 milers de tones del 2007. Aquesta variació va suposar una disminució del 29,5%.

7.2.1.2. La resta dels materials de construcció

Durant l'any 2008, les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, també disminuïren. El 2008, les entrades dels materials de construcció varen caure un 32,9% i es va arribar als 309,7 milers de tones, la pitjor xifra dels darrers deu anys.

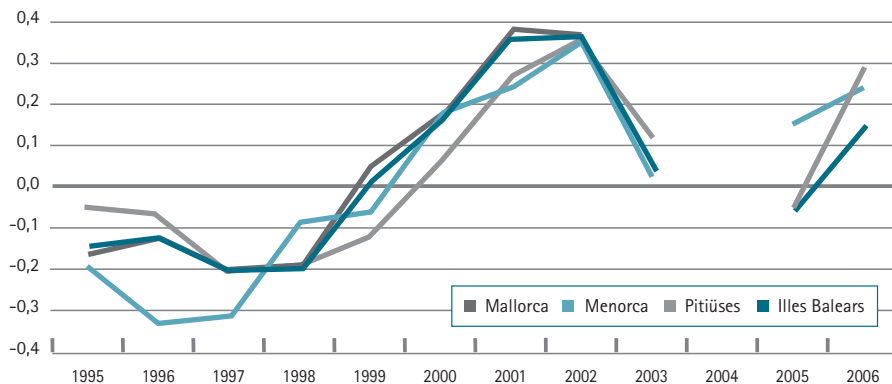
Fent una anàlisi retrospectiva, durant el període 1996-2000 les entrades cada any augmentaven, és a dir, es reflectia una línia ascendent. No obstant això, el 2001 es va produir un canvi en obtenir la primera taxa de variació negativa (-16,5%). Aquest comportament es va repetir en els darrers quatre anys, amb decreixements propers al 1,5%. No obstant això, el 2005, i per primera vegada després de quatre anys consecutius de decreixements, les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, varen créixer un 19,1%. Aquest augment va durar poc, ja que el 2006 (-1,6%) i el 2007 (-17,8%) les taxes de variació varen tornar a ser negatives. El 2008 les entrades de materials de construcció pels ports, exclòs el ciment, varen arribar a un valor total de 309,7 milers de tones i varen suposar un 32,9% menys que el 2007.

Per illes, el comportament que varen tenir els ports respectius va ser similar. Pels ports de Mallorca (Palma i Alcúdia) varen entrar 226,5 milers de tones, el 73,1% del total de les entrades de les Illes Balears, i varen registrar una taxa de variació negativa del 32,5% respecte al 2007. Els ports menorquins varen rebre 32,3 milers de tones, que varen representar el 10,4% del total de les entrades, i varen decreixen un 33,2% respecte a l'any anterior. Els ports de les Pitiüses varen absorbir 50,9 milers de tones, la qual cosa va suposar un 16,5% del total i una disminució del 34,6%. ([Vegeu el quadre AI-39.](#))

7.2.2. L'OCUPACIÓ

El mercat laboral de 2008 ja va registrar un comportament en clara reculada.

Gràfic I-15
Evolució de la taxa d'atur

* L'any 2004 es produeix el canvi de sistema SILEE al sistema SISPE.

Font: Elaboració pròpia.

D'una banda, va disminuir la població ocupada i, de l'altra, la població aturada gairebé es va duplicar.

El 2008, la població ocupada es va reduir, a pesar que no hi va haver una conclusió generalitzada entre les diferents fonts estadístiques. Com ja va passar el 2007, les taxes de decreixement variaven segons la font consultada. Les dades dels afiliats a la Seguretat Social del Ministeri de Treball com a referència eren pitjors que les que procedien de l'enquesta de població activa de l'Institut Nacional d'Estadística.

La feble activitat de la construcció es va reflectir, ràpidament, en el mercat laboral, en què es varen observar reculades importants. El nombre d'afiliats a la Seguretat Social es va reduir un 9,3% respecte al 2007 (any en què es va incrementar un 5,5%) i es varen afiliar, de mitjana, 62.894 treballadors (enfront dels 69.379 treballadors del 2007 i els 65.780 del 2006). Això va significar que, de mitjana, es varen des-

truir 6.485 llocs de feina. Aquest efecte va ser més moderat a les Balears que en l'àmbit nacional, on el nombre d'afiliats en la construcció va caure un 13,5%, cosa que va significar la destrucció de 265.860 llocs de feina. Per règims, el nombre d'afiliats en general va disminuir, mentre que el nombre d'autònoms va augmentar moderadament. La quantitat d'afiliats al règim general es va reduir un 13,2% (enfront de l'increment del 4,4% el 2007). Es va arribar als 45.583 treballadors, enfront dels 52.525 del 2007. Per contra, el nombre d'afiliats autònoms va tenir un comportament més bo, ja que va continuar augmentant: el 2008 es varen afiliar 17.311 autònoms, enfront dels 16.854 del 2007.

Amb dades de l'enquesta de la població activa, segons la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-93), la població ocupada en el sector va decreixer, de mitjana, un 2,0%, i es va arribar als 78,95 milers de treballadors, enfront dels 80,60 milers de treballadors del 2007, any

en què va augmentar un 12,0% la població ocupada d'aquest sector respecte al 2006. A escala nacional, el 2008 la població ocupada es va reduir un 10,9% més, enfront del 6,1% del 2007.

D'altra banda, les xifres d'atur per al conjunt de la Comunitat Autònoma varen continuar empitjorant i es varen duplicar respecte al 2007. Amb dades de l'INEM, el nombre mitjà de desocupats que es varen registrar el 2008 es va situar en 10.280, enfront dels 5.671 del 2007, i això va suposar un increment del 81,3%. (Vegeu el quadre [AI-40](#) i el gràfic I-15.)

7.2.3. Els costos dels factors

Segons les dades proporcionades per l'Associació de Constructores de Balears i després d'una anàlisi d'elaboració pròpia, el 2008 els costos directes del sector, excloent el cost del sòl, varen continuar creixent, però, això sí, a una taxa més moderada que en anys anteriors, sense reflectir, encara, la desacceleració de l'activitat. Durant el període 2000-2003, els costos directes varen créixer a un ritme cada vegada menor: es va passar d'una taxa d'augment del 4,8% el 2000 a un moderat 0,1% el 2003. No obstant això, el 2004 els costos augmentaren un 4,5% i varen continuar creixent en els anys següents: el 2005 un 3,3%, el 2006 un 5,5% i el 2007 un 6,1%. La taxa de creixement es va moderar el 2008, però, encara així, els costos es varen incrementar un 3,7%.

Per factors desagregats, el 2008 tots els factors analitzats de l'índex de preus de la construcció varen créixer amb relació al

2007, però a taxes més moderades. Per cinquè any consecutiu, en la data de lliurament de l'informe, falta informació sobre les partides de coure, alumini i energia.

D'una banda, el 2008 el cost de la mà d'obra es va incrementar un 3,5%, un punt percentual de mitjana menys que en anys anteriors. D'altra banda, els costos dels materials varen augmentar la meitat del que varen registrar el 2007. El cost del ciment va créixer un 3,6% (enfront del 9,1% de l'any anterior). El mateix va ocórrer a l'acer, que es va incrementar un 20,2% (enfront del 13,0% del 2007); la ceràmica, que va créixer un 5,7% (enfront del 7,8% de l'any anterior), i la fusta, que va créixer un 1,7% (enfront del 8,8% de l'any 2007).

7.3.

LA PRODUCCIÓ

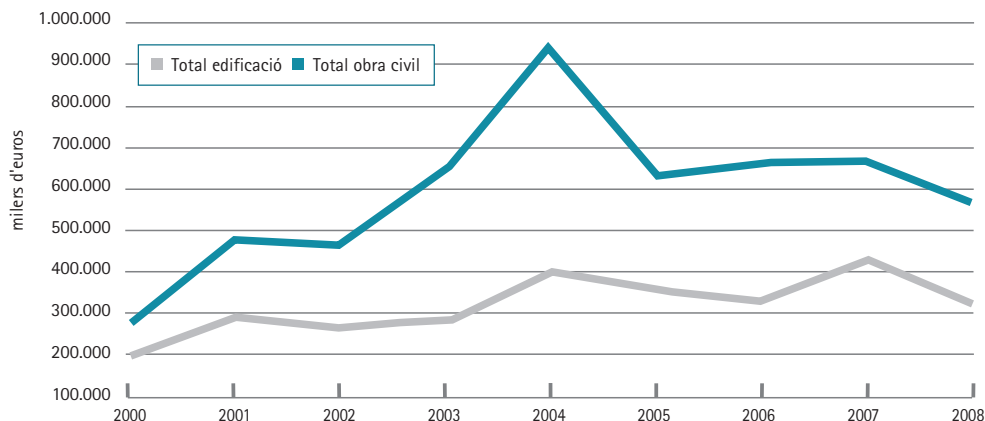
En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i la privada.

7.3.1. LA INVERSIÓ PÚBLICA

El 2008, la inversió pública no va compensar les disminucions registrades en l'àmbit privat, ja que també es va reduir respecte a l'any anterior. Les obres públiques no varen contribuir proactivament a un aterratge suau del sector.

A partir de l'any 2000, però sobretot del 2003, la licitació pública s'havia caracteritzat per créixer de forma molt ràpida, a

Gràfic I-16
Licitació oficial

Font: Seopan.

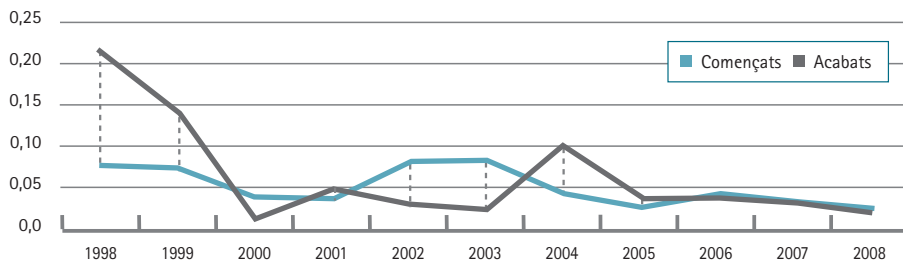
taxes mitjanes superiors al 20% i, a més, havia guanyat pes en el sector de la construcció. No obstant això, a partir del 2005, va canviar la tendència i l'obra pública es va frenar, ja que va licitar només la meitat que en anys anteriors. Es va passar de licitar 931,65 milions d'euros el 2004 a 599,42 milions d'euros el 2005, un 35,7% menys. La situació es va mantenir moderada en els dos anys següents: el 2006, la licitació va créixer un 4,4% i va registrar 625,55 milions d'euros, i el 2007 va augmentar un 1,1% i va arribar als 632,27 milions d'euros. Per contra, el 2008 la licitació es va reduir un 17,8% i va registrar 519,78 milions d'euros. (Vegeu el quadre [AI-41](#) i el gràfic I-16.)

Analitza la licitació per tipologies, el 2008 varen disminuir tant l'edificació pública com l'obra civil. La primera es va reduir un 29,5% respecte a l'any anterior i va arribar als 257,68 milions d'euros; mentre que l'obra civil va disminuir un

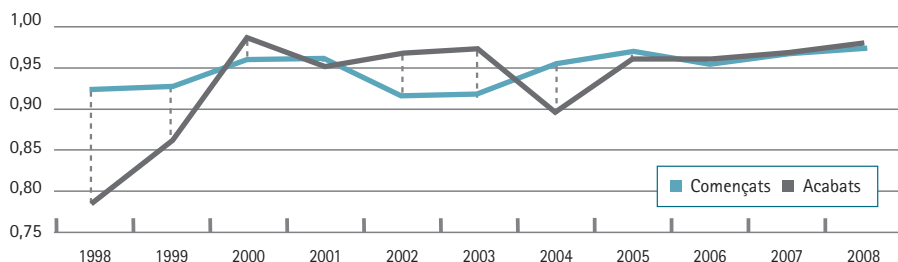
moderat 1,7% i va suposar 262,11 milions d'euros. Aquestes xifres contrasten amb les del 2007, en què l'edificació va arribar al valor més alt des de l'any 2000, amb 365,7 milions d'euros, però a costa de disminuir l'obra civil, que va registrar un import similar al del segon semestre del 2002: 266,5 milions d'euros.

Pel que fa a l'origen d'aquestes inversions públiques, des de l'any 2005 l'Administració central ha guanyat pes a costa de l'Administració autonòmica. El 2008, gairebé el 50% de la licitació pública va procedir de l'Administració central (enfront del 37,1% de l'any 2007 i el 10,8% del 2006); de l'Administració autonòmica va procedir el 19,6% de la inversió (enfront del 27,4% del 2007 i el 67,1% del 2006), i de l'Administració local el 31,8% restant (enfront del 35,5% del 2007 i el 22,1% del 2006). Per comparació al 2007, la inversió de l'Administració local es va reduir un 26,4% i hi va destinar 165,3 mi-

Gràfic I-17
Habitatges protegits (1998-2008)

Gràfic I-18
Habitatges lliures (1998-2008)

Font: Elaboració pròpia

lions d'euros, i en el cas de l'Administració autonòmica va disminuir un 41,2% i va finançar 101,8 milions d'euros.

7.3.2. LA INVERSIÓ PRIVADA

A mesura que avançava l'any 2008, començava a no haver-hi dubtes sobre l'escenari d'una futura recessió. D'una banda, les obres i els habitatges visats, que representaven un consistent indicador de l'activitat futura del sector, varen experimentar la reculada més important dels darrers deu anys. Així mateix, també va ser clara la pèrdua de dinamisme reflectida en la ràtio habitatge per obra visada,

que va ser per primera vegada inferior a un. Però, d'altra banda, l'activitat en curs encara va continuar dinàmica, impulsada per l'efecte arrossegament dels habitatges iniciats en altres períodes i acabats en aquest. El 2008 es varen acabar un nombre d'habitatges similar al del 2007.

Com a resultat de la correcció cíclica del sector i de la crisi financera, el nombre d'habitatges iniciats el 2008, tant lliures com protegits i que facilita el Ministeri d'Habitatge, es va desplomar i es va ajustar a la nova demanda. Varen passar d'iniciar-se 13.892 habitatges el 2007 a 6.444 el 2008, que va suposar un 53,6% menys. El 2007, els habitatges iniciats

encara creixien a taxes properes al 4%. Dels habitatges que es varen iniciar el 2008, pràcticament totes (un 97,6%) varen ser lliures, mentre que el 2,4% restant varen ser protegits. En ritme, tant el nombre d'habitatges lliures com el de protegits varen disminuir respecte al 2007: els primers es varen reduir un 53,3% i els segons un 63,1%. (Vegeu el quadre [AI-42](#) i els gràfics I-17 i I-18.)

No obstant això, l'activitat en curs va continuar essent, encara, elevada. El 2008 es varen acabar 12.066 habitatges, només un 3,8% menys que el 2007 (que varen créixer un 18,6%). Per règim, es varen acabar 11.827 habitatges lliures, un nombre similar al del 2007, cosa que va suposar una reducció del 2,8%. I el nombre d'habitatges de protecció oficial acabats (239 habitatges) va disminuir un 37,9% respecte a l'any anterior (-4,9%).

És important destacar que el pes dels habitatges protegits en l'edificació residencial va continuar essent escàs i es va continuar reduint. Els habitatges iniciats varen passar de representar un 4,3% del total d'habitatges el 2006 a un 2,4% el 2008, i els acabats es varen mantenir entorn del 3,8% durant el període 2005-2006, fins a situar-se en el 2,0% el 2008.

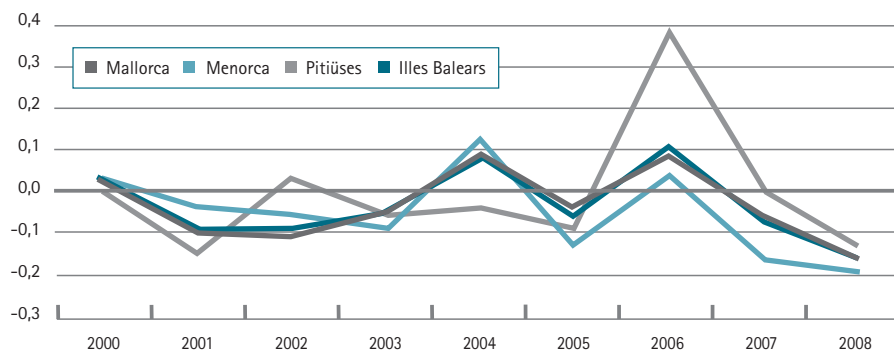
A més, un altre indicador que va reflectir la pèrdua de dinamisme del sector va ser el de la ràtio habitatges iniciats sobre els acabats. Aquesta ràtio, que va sintetitzar l'impuls d'activitat del sector de la construcció residencial, no va augmentar com en anys anteriors. Com s'explica detalladament en el capítol sobre l'habitatge, a mesura que s'aguditzen les res-

triccions creditícies a promotors i compradors i la demanda cau és habitual observar que les obres iniciades disminueixen, o es fracciona la construcció o, directament, s'ajorna l'inici de les obres. És a dir, es redueix l'impuls de producció i la ràtio és menor d'un. Mentre que durant els anys d'activitat expansiva la ràtio és superior a un, és a dir, el nombre d'habitatges iniciats supera els acabats. Així, el 2008, la ràtio habitatge iniciat per habitatge acabat va ser de 0,53, similar al registrat el 2003.

Quant als indicadors avançats d'activitat, variables que facilita el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, i fent una anàlisi retrospectiva del comportament de les obres i dels habitatges visats, el comportament recent més similar es trobaria en la dècada dels noranta, explicat detalladament en el capítol sobre l'habitatge. Durant el període 2000-2003, les obres i els habitatges visats també varen registrar unes taxes negatives de creixement. No obstant això, aquests percentatges varen ser de prop del 9% i del 25%, respectivament, menys de la meitat del que es varen reduir el 2008, en què varen ser del 16% i del 66%.

A les Illes Balears es varen visar 5.561 obres, un 16,1% menys que el 2007 (que va arribar a les 6.626 obres). El nombre de visats a totes les illes va decreixre a taxes superiors al 12%, tot i que va ser més acusat a Menorca (un -19,4%). A Mallorca, la incidència va ser menor, encara que també negativa: es varen visar 4.301 obres, un 16,0% menys que el 2007. Finalment, a les Pitiüses, el nombre d'obres visades (617) també va ser menor

Gràfic I-19
Taxa de variació interanual de projectes visats (2000-2008)

Font: COAIB i elaboració pròpia.

que el 2007, un 12, % menys que el 2007. (Vegeu el quadre AI-43 i el gràfic I-19.)

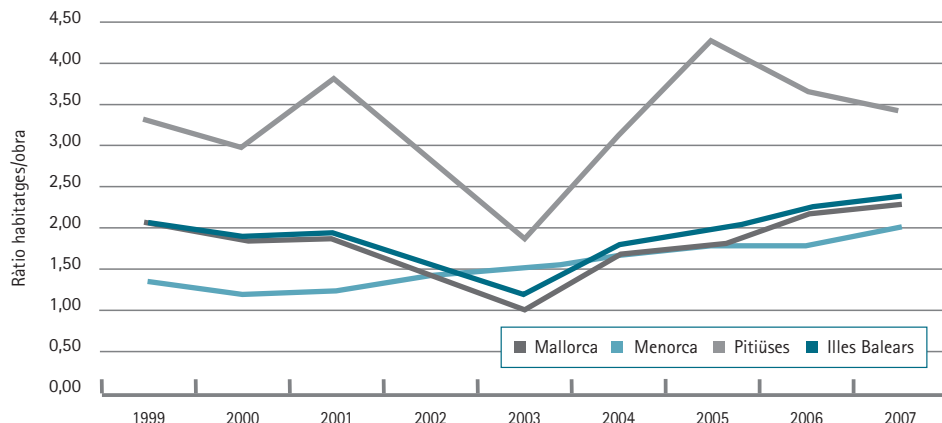
Per nombre d'habitatges, el descens va ser significatiu: es varen visar menys de la meitat dels visats el 2007, una xifra a la qual no s'arribava des de feia deu anys: 5.292 habitatges. Aquest registre va suposar un descens del 66,3%. Per illes, la que va sofrir el pitjor comportament varen ser les Pitiüses. A Mallorca, es varen visar 4.404 habitatges, un 62,2% menys que l'any 2007; a Menorca, 440 habitatges, un 72,8% menys, i a les Pitiüses, 448 habitatges, un 81,6% menys.

Quant a la grandària mitjana de les obres visades, mesurada per habitatges, la reculada també va ser significativa i va arribar als nivells mínims de 1999. Per primera vegada en els darrers nou anys, la ràtio habitatge per obra, indicador de la grandària mitjana de les obres projectades, va ser inferior a un, fins i tot es va situar per sota de la calculat el 2003 (que va ser d'1,17 habitatges per obra). Per contra, el

2007 la ràtio que es va calcular va ser de 2,37 habitatges per obra, i la taxa de variació respecte al 2006 va continuar creixent i ho va fer a un 5,8%. Aquestes dades varen contrastar amb les del 2008, que varen ser: 0,95 habitatges per obra i una disminució del 59,8%. Per illes, a Mallorca la ràtio va ser d'1,02 habitatges per obra, la qual cosa va suposar una disminució del 55,0% respecte al 2007 (en què va continuar creixent un 6,5%). Aquest decreixement va reflectir la important disminució de l'habitatge col·lectiu visat. A Menorca la ràtio va ser de 0,68 i va suposar un 66,2% menys que el 2007 (en què va créixer un 13,4%). A les Pitiüses la ràtio per tercer any consecutiu va continuar disminuint: es va passar d'un 4,27 el 2005 a un 0,73 el 2008. La taxa de variació interanual va ser d'un 78,8% menys que el 2007 (en què va disminuir un 5,8%). (Vegeu el quadre AI-44 i el gràfic I-20.)

Sol ser habitual que en èpoques de crisi en el sector s'incrementin les actuacions d'ampliacions i de reformes. Així, el 2008

Gràfic I-20
Ràtio: habitatges/obra (1999-2007)

Font: COAIB i elaboració pròpia.

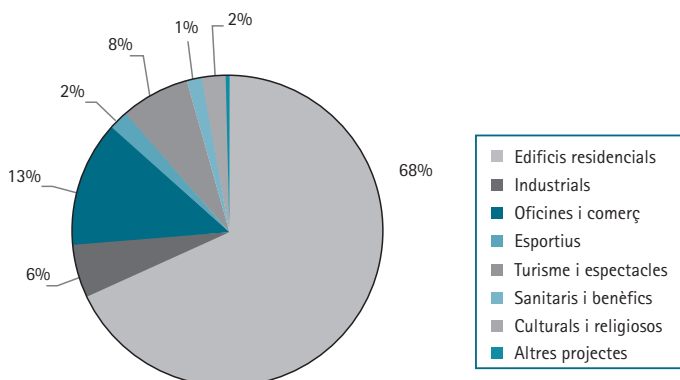
varen augmentar els visats de reformes com a conseqüència de la disminució de les obres visades de nova construcció. El 2008 les reformes visades varen augmentar un 7,4% respecte a l'any anterior i hi va haver 2.135 obres de reforma. És la primera vegada, després de tres anys consecutius amb disminucions, que les reformes augmenten. Així, per tercer any consecutiu, les obres de reforma i d'ampliació es redueixen: un 10,4% el 2005 i un 17,8% el 2006. A més, no tan sols augmenten en nombre, sinó que també creix el seu pes quant al total d'obres visades. Durant els darrers quatre anys les obres d'ampliació i de reforma perdien pes com conseqüència del major increment d'obres visades de nova construcció. El 2008, guanyen pes a causa del major increment de les obres de reforma que del total d'obra nova. Si el 2002 varen representar un 47,6% del total, el 2008 varen passar a un 38,4%. [\(Vegeu el quadre AI-45.\)](#)

Per illes, el comportament va ser desigual: les illes més perjudicades per l'obra nova visada varen ser les més beneficiades per les reformes. A Mallorca i a les Pitiüses, les obres d'ampliació i de reforma varen augmentar un 10,8% i un 6,1% respectivament; mentre que a Menorca varen disminuir un 6,7%. Quant al pes de les reformes sobre el total, totes les illes varen augmentar: a Mallorca un 31,9%, a Menorca un 15,8% i a les Pitiüses un 21,8%. El cas de Menorca gairebé la meitat de les obres visades varen correspondre a reformes.

La distribució per tipus d'edificació de la superfície visada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. El 2008 es varen visar un poc més de 2,09 milions de metres quadrats, un 45,7% menys que el 2007 (3,8 milions de metres quadrats).

Gràfic I-21

Tipologia de projectes visats a les Illes Balears, 2008

Font: COAIB.

A diferència del que ocorria el 2006 i el 2007, en què el pes de la superfície dels projectes visats en edificis residencials representava més del 72,5% del total i del 83,1% respectivament, el 2008 la superfície en edificis residencials va perdre pes, com passa amb el nombre d'habitatges visats, i va suposar només un 68,3% de la superfície total. Es varen visar un 55,4% menys de metres quadrats d'obres. (Vegeu el gràfic I-21.)

Tot i això, encara que la superfície residencial perdi pes respecte als anys anteriors, per al conjunt de les illes continua essent el primer gran segment demandat, amb un pes del 68,3%. La distribució per illes va ser similar a totes: les reduccions es varen moure entorn del 50%, i va ser més acusada a les Pitiüses. Tant a Mallorca com a Menorca, la superfície residencial visada va suposar més del 60%, mentre que a les Pitiüses només va arribar al 23,1%.

Quant a la resta de tipologies, la majoria guanyen pes en relació amb el 2007 o bé es mantenen, excepte els projectes sanitaris i els esportius, encara que la seva repercussió és limitada a causa del pes escàs que tenen. Els primers varen passar de representar un 1,3% a un 1,2% i els segons d'un 2,4% a un 2,0%. Entre els projectes que augmenten el seu pes, cap destacar, les oficines i comerços (que varen passar d'un 5,1% a un 12,6%) i els de turisme i espectacles (que varen passar d'un 3,1% a un 7,8%).

Els decreixements per illes tampoc no varen ser iguals: a Mallorca els metres visats es varen reduir un 41,3% (enfront del -10,1% del 2007); a Menorca un -4,7% (enfront del -23,9% del 2007); mentre que a les Pitiüses se'n va accentuar el decreixement, ja que va passar d'un 10,1% a un -67,7%. (Vegeu el quadre A1-46.)

ELS SERVEIS PRIVATS

RESUM

El total de la renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears (comerç, turisme, transport, tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments, serveis a persones i empreses i altres activitats) és de 8.206 milions d'euros, que representen el 2,7% del conjunt de l'Estat. El personal ocupat és de 293.050 persones (el 3,1% del conjunt de l'Estat), les despeses de personal assoleixen els 5.059 milions d'euros (el 3% del total de l'Estat) i els excedents bruts d'explotació (EBE) comptabilitzen 3.147 milions d'euros (el 2,2% de l'Estat).

Pel que fa a les principals macromagnituds, cal destacar que per volum de negoci la principal activitat de serveis privats a les Illes Balears és el turisme (més d'11.000 milions d'euros de facturació), seguit pel comerç (10.253 milions d'euros) i el transport (3.385 milions d'euros). En canvi, pel que fa al nombre d'empreses, la primera activitat és el comerç (amb 19.692 empreses), seguit pels serveis a persones i empreses (11.693 empreses) i el turisme (11.196 empreses).

Amb referència als principals coeficients, cal dir que la branca que presenta empreses més grans és el turisme (9 ocupats per empresa), també és la que presenta la major taxa d'assalariats (91%) i de participació femenina (53% juntament amb serveis a persones i empreses). Transport és la que té la major ràtio de productivitat (47.258 euros per ocupat i any) i de salari (30.864 euros per ocupat i any). La que té la ràtio més gran de VAB sobre producció és serveis a persones i empreses, amb un 73%, i la major taxa d'assalariats femenina, amb un 59%. La que presenta la major taxa de despeses de personal sobre VAB és tecnologies de la informació (112%), i també la que té més despeses d'R+D personal per ocupat i any (313 euros). La que presenta el major percentatge d'EBE sobre VAB és immobiliàries i arrendaments, amb un 70%. I la que dona una millor taxa d'estabilitat laboral és comerç, amb un 72%. L'estructura ocupacional de les Illes Balears de les empreses de serveis privats en relació amb Espanya dona un biaix positiu en termes del personal remunerat fix de dones i tot el personal eventual. En canvi per sota s'hi troba el personal no remunerat. L'estructura ocupacional a les Balears és majoritàriament masculina (53%), però el percentatge de dones (47%) se situa 2 punts per sobre d'Espanya. El percentatge de dones només és inferior al d'Espanya en el cas de personal no remunerat. L'ocupació per trimestres mostra una major contractació a les Illes Balears en el tercer trimestre en relació amb Espanya de 10 punts percentuals, amb un percentatge que se situa un 12% per sobre de la mitjana anual. Per activitats de serveis, es pot observar que en tots els casos la contractació del tercer trimestre supera la de les seves empreses homònimes espanyoles. Destaca sobretot el cas del turisme, amb quasi 18 punts de diferència amb Espanya.

8.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat té per objecte presentar les dades de l'enquesta de serveis en l'àmbit de les Illes Balears.³² Les dades que es presenten de les Balears han estat elaborades per l'IBESTAT i les dades d'Espanya s'han tret de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

L'enquesta anual de serveis de l'INE, que inclou també dades de l'enquesta anual de comerç i que es publica de forma separada, té caràcter estructural i periodicitat anual. S'adreça a totes les empreses dedicades al comerç, turisme, transports, tecnologies de la informació, activitats immobiliàries i de lloguer, serveis a empreses, serveis personals i serveis recreatius i culturals.

Queden excloses d'aquesta enquesta les activitats de sanejament públic, l'educació i la sanitat de mercat, les activitats socials, les activitats d'intermediació financera i les assegurances, i la resta de serveis públics de no-mercat, que bàsicament inclou l'activitat que duen a terme les administracions públiques i la sanitat i l'educació públiques.

32. Sobre l'enquesta de serveis a les Illes Balears, vegeu les publicacions del CES i l'INE dels anys 2002 a 2004, i la referida a l'any 2005 del CES, l'INE i l'IBESTAT.

Aquesta anàlisi inclou la presentació de les principals macromagnituds, els principals coeficients, les característiques de l'ocupació i l'anàlisi de l'ocupació per trimestres. Totes aquestes dades estan referides a l'any 2006, que són les darreres dades disponibles que s'han tancat entre el quart trimestre del 2008 i el primer trimestre del 2009.

Presentam aquestes principals macromagnituds a partir de la classificació feta per l'IBESTAT, i que desagrega l'enquesta de serveis de les Illes Balears en les branques d'activitat següents: comerç, turisme, transport, tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments, serveis a persones i empreses, i altres activitats.

A diferència d'altres anys, aquesta classificació no desagrega els serveis prestats a empreses dels serveis personals i hi afegeix les altres activitats. Tampoc no es dona informació per grandària d'empresa entre menys de vint treballadors i més de vint treballadors. Aquestes diferències no permeten fer una anàlisi de l'evolució que han tingut aquestes activitats respecte a l'any anterior. Tampoc no presentam en aquest apartat l'anàlisi per subbranques d'activitat. Sí que el lector podrà consultar aquesta anàlisi amb referència a les activitats de comerç i transport, com s'ha fet en les memòries del CES des de l'any 2001, en els apartats 10 i 11 referits a comerç i transport i comunicacions d'aquest capítol. En l'apartat de transport no s'ha fet la desagregació entre transport de viatgers i transport de mercaderies per canvis en l'explotació de l'enquesta fet per l'IBESTAT, per la qual cosa en l'apartat 11

dedicat al transport aquesta informació es presenta de forma agregada com a transport de viatgers i mercaderies a diferència de les edicions dels anys anteriors.

8.2.

PRINCIPALS MACROMAGNITUDS

El total de la renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears és de 8.200 milions d'euros, que representa el 41,4% de la renda regional. En el conjunt d'Espanya representen el 31,5%. Per sobre d'aquests percentatges s'hi troben les despeses de personal i el personal ocupat. (Vegeu el quadre I-37.)

Pel que fa a les principals macromagnituds, cal destacar que, per nombre d'empreses, nombre d'establiments, compres de béns i serveis i despeses d'R+D, la principal activitat de serveis privats a les Illes Balears és el comerç. En canvi, pel que fa a volum de negoci, valor de la producció, valor afegit brut (VAB), despeses de personal, consum intermedi, personal ocupat i excedent brut d'explotació (EBE), la principal activitat és el turisme.

Cal observar que en el cas d'Espanya l'activitat principal per a totes aquestes macromagnituds és el comerç, excepte per a l'EBE, ja que en aquest cas l'activitat principal són les immobiliàries i l'arrendament.

QUADRE I-37. PRINCIPALS MACROMAGNITUDES DE SERVEIS PER SECTORS (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats¹	Total
Illes Balears								
Nombre d'empreses	19.692	11.196	4.259	1.010	7.525	11.693	1.530	56.906
Nombre d'establiments	23.211	14.408	4.438	1.081	8.096	12.334	1.683	65.251
Volum de negoci	10.253.643	11.001.414	3.660.126	274.048	2.203.187	1.747.997	438.170	29.578.595
Valor producció	2.981.333	6.625.247	3.385.120	157.073	1.714.070	1.521.157	400.382	16.784.383
VAB a PM	1.880.942	3.099.899	1.084.260	75.973	826.138	1.083.651	224.487	8.275.350
VAB a CF	1.872.915	3.040.645	1.112.399	86.946	767.107	1.110.228	215.380	8.205.619
Despeses personal	1.114.664	2.114.734	769.351	97.475	226.470	602.451	133.604	5.058.749
Compres béns i serveis	8.603.654	8.187.328	2.660.275	212.527	2.648.617	683.822	212.794	23.209.018
Consum intermedi	1.100.391	3.525.348	2.300.860	81.100	887.932	437.506	175.896	8.509.033
Despeses R+D	1.556	656	12	1.430	117	287	75	4.132
Personal ocupat	75.796	117.062	24.821	4.569	17.928	44.562	8.311	293.050
EBE	758.251	925.911	343.048	-10.529	540.636	507.778	81.776	3.146.871
Espanya								
Nombre d'empreses	816.386	293.719	219.183	40.391	204.488	499.295	62.168	2.135.630
Nombre d'establiments	973.804	326.847	238.688	45.168	219.922	534.601	71.366	2.410.396
Volum de negoci	722.510.220	76.265.797	95.042.124	70.265.503	109.463.299	108.922.149	17.825.964	1.200.295.056
Valor producció	183.694.238	61.997.283	72.822.728	55.371.031	77.669.311	83.711.302	15.453.248	550.719.141
VAB a PM	107.766.765	27.216.835	37.449.924	31.446.057	41.008.891	56.042.963	8.516.780	309.448.215
VAB a CF	106.229.940	26.988.723	39.060.056	31.672.836	38.682.256	57.132.758	7.990.552	307.757.121
Despeses personal	61.228.767	18.371.806	22.239.669	13.361.526	9.402.627	37.941.614	5.007.977	167.553.986
Compres béns i serveis	630.001.234	50.291.056	59.694.251	39.953.383	132.097.213	54.540.873	9.046.641	975.624.651
Consum intermedi	555.804.200	15.632.874	24.656.920	16.482.784	76.162.207	27.495.134	331.048	716.565.167
Despeses R+D	—	—	—	—	—	—	—	—
Personal ocupat	3.424.864	1.418.464	959.400	362.027	521.883	2.359.348	282.706	9.328.692
EBE	45.001.173	8.616.917	16.820.387	18.311.310	29.279.629	19.191.144	2.982.575	140.203.135

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

QUADRE I-38. PRINCIPALS COEFICIENTS EN SERVEIS PER SECTORS (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats ¹	Total
Illes Balears								
Ocupats per empresa	4	9	6	4	2	4	5	5
Productivitat	26.338	31.395	47.258	20.473	46.244	26.186	31.105	31.360
Salari per ocupat	16.720	18.873	30.864	22.843	18.854	15.702	19.938	19.086
VAB a CF sobre valor de producció (%)	63	46	33	55	45	73	54	49
Despeses personal sobre VAB a CF (%)	60	70	69	112	30	54	62	62
Despeses R+D sobre ocupats (euros per ocupat)	21	6	0	313	7	6	9	14
EBE sobre VAB a CF (%)	40	30	31	-12	70	46	38	38
Taxa d'assalariats (%)	75	91	85	82	59	73	79	81
Taxa d'estabilitat laboral (%)	72	63	71	70	68	66	61	67
Taxa de participació femenina (%)	46	53	24	35	33	53	44	47
Taxa d'assalariats femenina (%)	47	54	27	39	42	59	45	50
Taxa personal extern (%)	1	1	1	3	2	1	4	1
Espanya								
Ocupats per empresa	4	5	4	9	3	4	4	4
Productivitat	31.631	20.506	41.763,7	89.468,5	76.313,2	40.348,3	29.883,2	32.990
Salari per ocupat	18.134	14.036	23.346	31.658	21.229	19.346	18.832	17.961
VAB a CF sobre valor de producció (%)	58	44	54	57	50	64	52	56
Despeses personal sobre VAB a CF (%)	58	68	57	42	24	65	63	54
Despeses R+D sobre ocupats (euros per ocupat)	—	—	—	—	—	—	—	—
EBE sobre VAB a CF (%)	42	32	43	37	76	34	34	46
Taxa d'assalariats (%)	79	79	79	92	71	73	80	79
Taxa d'estabilitat laboral (%)	80	64	76	80	73	65	64	70
Taxa de participació femenina (%)	45	52	18	32	36	66	40	45
Taxa d'assalariats femenina (%)	46	55	21	34,2	41,5	68,95	42,2	47
Taxa personal extern (%)	1,6	1,6	2,7	3,2	2,1	1,15	3,5	2

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

8.3.

PRINCIPALS COEFICIENTS

Quant als principals coeficients, s'ha de destacar que les empreses de serveis privats a les Illes Balears presenten millors coeficients respecte a les seves homònimes espanyoles pel que fa a grandària d'empresa en conjunt, fet que s'explica per les millors ràtios que s'obtenen en les activitats de turisme, transport i altres activitats. (Vegeu el quadre I-38.)

També s'obtenen coeficients més alts des del punt de vista laboral pel que fa al salari per ocupat, despeses de personal sobre VAB a cost de factors, taxa d'assalariats i taxa femenina de participació i d'assalariats, en detriment de la productivitat, del VAB a cost de factors sobre el valor de la producció i de l'EBE sobre el VAB a cost de factors.

En canvi, en l'anàlisi per branques d'activitat la productivitat de les empreses de les Illes Balears és més alta que les de les seves homònimes espanyoles; en el cas de turisme, transport i altres activitats, amb percentatges superiors al 53%, 13% i 4% respectivament. Cal observar que aquest fet característic d'aquestes tres activitats està relacionat amb la major grandària de les empreses respecte a les seves homònimes espanyoles.

També es donen millors ràtios en relació amb les empreses espanyoles pel que fa al VAB al cost de factors sobre el valor de la producció en les activitats de comerç, turisme, serveis a persones i empreses i altres activitats. I en relació amb l'EBE

sobre el VAB a cost de factors, aquesta millor posició relativa es dona només en serveis a persones i empreses.

En el cas de les Balears es pot calcular la ràtio de despeses d'R+D per ocupat, que dona una mitjana de 14 euros per ocupat. La branca que presenta una ràtio més elevada és tecnologies de la informació, amb 313 euros per ocupat, i la més baixa és la de transport, amb 5 euros per ocupat.

8.4.

L'OCUPACIÓ

El total de personal ocupat a les Illes Balears per part de les empreses de serveis privats és de 293.050 ocupats, la qual cosa representa el 59% del total regional i el 3,1% del total estatal. Per sobre d'aquest percentatge s'hi troba el personal remunerat fix de dones i tot el personal eventual. En canvi, per sota s'hi troba el personal no remunerat. (Vegeu el quadre I-39.)

L'estructura ocupacional a les Balears és majoritàriament masculina (53%), però el percentatge de dones (47%) se situa 2 punts per sobre del d'Espanya. El percentatge de dones només és inferior al d'Espanya en el cas del personal no remunerat.

El personal ocupat en bona part és remunerat (81%, 2 punts per sobre d'Espanya), fix (54%), i en el cas dels eventuais (27%), aquests se situen 3 punts per sobre d'Espanya. El personal no remunerat és el 19% i se situa 2 punts per sota del d'Espanya.

QUADRE I-39. OCUPACIÓ SERVEIS PER SECTORS (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats ¹	Total
Illes Balears								
Personal ocupat	75.796	117.062	24.821	4.569	17.928	44.562	8.311	293.050
Personal remunerat	56.653	106.560	21.105	3.724	10.616	32.746	6.600	238.004
Personal fix	40.769	67.515	14.982	2.619	7.242	21.563	4.011	158.699
Personal fix homes	22.322	32.304	11.327	1.680	4.037	8.425	2.296	82.391
Personal fix dones	18.447	35.211	3.655	939	3.205	13.138	1.715	76.309
Personal eventual	15.884	39.045	6.123	1.105	3.375	11.183	2.589	79.305
Personal eventual homes	7.708	16.496	4.160	592	2.141	5.087	1.349	37.533
Personal eventual dones	8.176	22.549	1.963	513	1.234	6.097	1.240	41.771
Personal no remunerat	19.143	10.503	3.716	845	7.312	11.816	1.711	55.046
Personal no remunerat homes	10.991	6.282	3.278	702	5.915	7.406	1.014	35.588
Personal no remunerat dones	8.152	4.221	438	143	1.397	4.411	697	19.458
Espanya								
Personal ocupat	3.424.864	1.418.464	959.400	362.027	521.883	2.359.348	282.706	9.328.692
Personal remunerat	2.694.549	1.116.746	761.959	332.225	368.321	1.901.706	224.891	7.400.397
Personal fix	2.146.088	711.220	575.502	266.049	267.462	1.079.675	144.893	5.190.889
Personal fix homes	1.201.993	339.614	460.081	178.860	148.051	445.755	85.528	2.859.882
Personal fix dones	944.095	371.606	115.421	87.189	119.411	633.921	59.365	2.331.008
Personal eventual	548.460	405.526	186.457	66.176	100.859	822.030	79.998	2.209.506
Personal eventual homes	258.008	163.073	145.512	39.794	67.540	343.984	44.460	1.062.371
Personal eventual dones	290.453	242.453	40.945	26.382	33.320	478.047	35.538	1.147.138
Personal no remunerat	730.315	301.718	197.441	29.802	153.562	457.642	57.816	1.928.296
Personal no remunerat homes	432.949	178.135	185.426	26.093	120.225	262.860	39.465	1.245.153
Personal no remunerat dones	297.367	123.584	12.015	3.709	33.337	194.781	18.350	683.143

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

Per branques d'activitat, el total de personal ocupat, en relació amb Espanya, està per sobre de la mitjana en el cas de turisme (8%) i immobiliàries i arrendaments (3,4%). Turisme també es troba per sobre de la mitjana en tots els indicadors.

En el cas de transports, només se situa per sobre d'Espanya pel que fa a personal eventual de dones, igualment que immobiliàries i arrendament, i quant al personal no remunerat de dones, igualment que tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments i altres activitats.

Immobiliàries i arrendaments també es troba per sobre de la mitjana relativa d'Espanya en el cas de personal no remunerat, igualment que altres activitats, i en el cas de personal no remunerat d'homes.

Comerç i serveis a persones i empreses es troben, en tots els casos, per sota de la mitjana relativa de les empreses homònimes espanyoles.

Les diferències en l'estructura ocupacional per branques d'activitat respecte a Espanya són significatives. Comerç presenta un biaix a l'alça quant a personal eventual de gairebé 5 punts, amb un percentatge del 21%, i quant a personal no remunerat, de quasi 4 punts, amb un 25%.

Turisme presenta un biaix a l'alça respecte a personal remunerat de 12 punts, amb

un 91%, en contrapartida al menor pes relatiu del personal no remunerat. Aquesta mateixa situació relativa es dona en el cas de transport. Per contra, en la resta d'activitats dels serveis la situació és inversa i pesa molt més el personal no remunerat respecte a les seves empreses homònimes espanyoles, excepte en el cas d'altres serveis, en què les diferències són mínimes.

8.5.

L'ESTACIONALITAT

L'ocupació per trimestres mostra una major contractació a les Illes Balears en el tercer trimestre en relació amb Espanya de 10 punts percentuals, amb un percentatge que se situa un 12% per sobre de la mitjana anual. (Vegeu el quadre I-40.)

Per activitats de serveis, es pot observar que en tots els casos la contractació del tercer trimestre supera la de les seves empreses homònimes espanyoles. Destaca sobretot el cas de turisme, amb quasi 18 punts de diferència amb Espanya, amb un increment en el tercer trimestre del 23,4% respecte a la mitjana anual, i també el cas d'altres activitats, amb un biaix a l'alça de 10 punts respecte a Espanya i un increment del 14% en el tercer trimestre respecte a la mitjana anual.

QUADRE I-40. OCUPACIÓ PER TRIMESTRES I PER SECTORS (2006)							
	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats ¹
Illes Balears							
Ocupats 1r trimestre	66.397	74.406	22.033	4.101	15.137	40.465	5.959
Ocupats 2n trimestre	73.130	108.201	23.992	4.175	17.086	42.939	7.049
Ocupats 3r trimestre	75.095	119.550	25.069	4.343	17.750	43.713	7.870
Ocupats 4t trimestre	69.822	85.243	23.061	4.368	16.381	42.477	6.820
Mitjana d'ocupats	71.111	96.850	23.539	4.247	16.588	42.399	6.924
Espanya							
Ocupats 1r trimestre	3.297.001	1.244.740	920.803	347.229	494.248	2.142.476	257.541
Ocupats 2n trimestre	3.349.843	1.338.385	934.354	351.771	507.549	2.234.641	268.870
Ocupats 3r trimestre	3.380.021	1.389.499	944.932	356.231	515.205	2.297.115	275.868
Ocupats 4t trimestre	3.406.790	1.291.919	940.960	360.813	510.551	2.306.618	267.292
Mitjana d'ocupats	3.358.414	1.316.136	935.262	354.011	506.888	2.245.213	267.393
							8.983.316

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

RESUM

L'índex de posició competitiva turística de les Balears (IPCTB) en preus indica que el 2008 la posició competitiva de les Illes Balears ha millorat lleugerament un 0,9%, però a partir de l'any 2007 s'observa un canvi de tendència, ja que la caiguda de les estades continua l'any 2008 en un 2,7% (es passa de 120,2 milions d'estades el 2007 a 117 milions d'estades el 2008, amb una pèrdua de més de 13 milions d'estades), fet que s'explica tant per la baixada del nombre de turistes arribats, ja que disminueix en un 1,1% (es passa de 13,2 milions de turistes arribats el 2007 a 13,1 milions el 2008, amb una pèrdua de 141 mil turistes), com per la caiguda de l'estada mitjana, que cau un 2% (es passa de 10,1 dies el 2007 a 9,9 dies el 2008, amb una pèrdua de 0,2 dies per turista). Quant a la distribució de les estades turístiques per tipologia d'allotjament, es nota una transferència de fluxos des dels hotels cap a altres tipus d'allotjament. Així, el 64,5% va a hotels i similars (4,3 punts menys respecte al 2007), el 9,8% va a allotjaments en lloguer (2,9 punts més respecte al 2007), el 9,7% va a allotjaments en propietat (1,6 punts més respecte al 2007), el 14,3% va a casa d'amics o familiars (a l'igual que el 2007) i l'1,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,3 punt menys respecte al 2007).

L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre de turistes en la temporada mitjana-baixa presenta una lleugera variació negativa de sis dècimes, tenint en compte que l'any 2007 el total d'arribades en aquesta temporada era del 21,4% i el 2008 ha estat del 20,8%. En termes d'estades l'estacionalitat de la temporada mitjana-baixa millora en 8,9 punts percentuals. Segons un indicador sintètic de l'estacionalitat calculat amb l'índex de Gini, es mostra un lleu empitjorament de l'estacionalitat d'un 0,0081 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és del -1,25%. Per illes, la pèrdua més important en temps equivalent en mesos es dona a les Pitiüses, amb una caiguda del 4%; en canvi, Menorca presenta una millora del 0,3%. Aquest lleu empitjorament de l'estacionalitat pel conjunt de les Illes Balears es deu al comportament del mercat espanyol, que perd 2,4 punts de quota de mercat en la temporada mitjana-baixa.

La taxa efectiva d'ocupació es situa en el 41,5%, amb una variació negativa de -1,8 punts. Mallorca se situa per sobre de la mitjana regional amb un 45,7%; seguida per Menorca, amb un 33,8%; Eivissa, amb un 32,4%, i Formentera, amb un 26,5%.

Finalment, les dades d'EGATUR 2008 publicades per l'Institut de Estudis Turístics (IET) reflecteixen que els turistes varen gastar a les Illes Balears un total de 9.551,6 milions d'euros, un 3,5% més que al llarg de l'any 2007. La despesa mitjana per turista assolí els 949 euros, amb un creixement del 2,4%. Altrament, la despesa mitjana per turista i dia va ser de 105 euros amb una caiguda del 0,6%.

9.1.

INTRODUCCIÓ

L'apartat d'anàlisi del turisme es fa el 2008 d'acord amb les pautes metodològiques marcades per la *Memòria del CES del 2007*, que es poden consultar a l'edició de l'any passat a les pàgines 161-163. Així, els principals punts que tractam en aquest apartat són els següents: identificació dels principals mercats turístics internacionals i per comunitats autònomes competidors directes amb les Balears pel turisme de sol i platja. En relació amb les Illes Balears, començam per fer l'anàlisi de la demanda turística per nacionalitats, illes, nombre de turistes, mitjans de transport, estades i estada mitjana, per tipus d'establiment, estacionalitat, programes desestacionalitzadors, perfil del turista i nivell de fidelització del turisme. Finalment, estudiam l'oferta turística per mitjà de l'oferta d'allotjament per illes, nivell d'ocupació dels establiments turístics, tot inclòs, oferta complementària, diversificació dels productes turístics, turisme urbà a Palma i ocupació laboral en el sector de l'hostalatge i la restauració. Finalment, fem un apunt sobre el Pla de Turisme 2020. A diferència d'altres anys, enguany no publicam les dades elaborades pel CITTIB de despesa turística ja que es troben en fase de revisió en el moment de fer aquesta publicació. Per aquest motiu les dades de despesa turística s'han tret d'EGATUR (Encuesta de Gasto Turístico, IET).

Com cada any, agraïm molt especialment la col·laboració del Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB) per elaborar la base de dades d'aquest apartat.

9.2.

EVOLUCIÓ DELS PRINCIPALS MERCATS TURÍSTICS INTERNACIONALS COMPETIDORS DE LES BALEARS

L'informe sobre la competitivitat del sector turístic que elaborat pel CES³³ ha definit que les principals destinacions turístiques internacionals, per ordre d'importància, que competeixen amb les Illes Balears en el mateix segment de «sol i platja» són —a part de les principals destinacions turístiques de l'Estat (les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana)— les següents: el sud de la Mediterrània (Turquia, Tunísia, Egipte i el Marroc); el nord de la Mediterrània (Croàcia, Bulgària, Grècia i Itàlia); el Carib i Amèrica (la República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Mèxic, el Brasil i Costa Rica), i l'Àsia i el Pacífic (Tailàndia, Indonèsia i Malàisia).

Espanya representa la destinació principal, amb 57,3 milions de turistes; la segueix en importància l'altra gran destinació madura, que és Itàlia, amb 42,7 milions. Com a destinacions emergents destaquen Turquia, amb 24,9 milions de turistes; Mèxic, amb 22,6 milions, i Malàisia, amb 22,1 milions. (Vegeu el quadre I-41.)

Pel que fa als ingressos internacionals, les destinacions més importants que superen els 10.000 milions de dòlars són per ordre d'importància Espanya, Itàlia, Turquia, Tailàndia, Grècia, Malàisia, Mèxic, Croàcia i Egipte. L'any 2008 es pot comprovar que la despesa mitjana entre les destinacions més madures, que són Espanya i Itàlia, és de 1.075 i 1.069 dòlars per turista respectivament. Quant als països turísticament emergents, superen la ràtio espanyola Croàcia, Brasil, Tailàndia i Indonèsia. La destinació internacional amb una despesa per turista més alta és Tailàndia, amb 1.214 dòlars, i la destinació internacional amb una despesa per turista més baixa és Tunísia, amb 419 dòlars.

L'evolució relativa de les taxes de creixement en el nombre de turistes internacionals per a l'any 2008 mostra una diferència clara entre les destinacions madures principals, com ara Espanya i Itàlia amb taxes negatives del -1,5% i -2,1% respectivament i les destinacions emergents on Egipte és la zona més expansiva, amb un creixement del 15,9%.

9.3.

L'ÍNDEX DE POSICIÓ COMPETITIVA TURÍSTICA DE LES BALEARS (IPCTB)

El càlcul de l'índex de posició competitiva turística de les Balears (IPCTB) en preus pondera per a aquestes vint-i-una destinacions les evolucions relatives pel que fa als

33. Vegeu: Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2006.

QUADRE I-41. INGRESSOS I TURISTES DE LES PRINCIPALS DESTINACIONS COMPETIDORES DE LES BALEARS ORDENADES PER LA SEVA POTENCIALITAT COMPETITIVA (2006-2008)

Països i regions	Ingressos (milions de dòlars)				Turistes (milers)				Despesa mitjana (dòlars/turista)						
	2006	2007	% 07/06	2008	%08/07	2006	2007	% 07/06	2008	%08/07	2006	2007	% 07/06	2008	%08/07
Espanya (6,8)	51.122	57.995,0	13,1	61.600	6,6	58.190	58.193	0,01	57.316	-1,5	878,5	993,2	13,0	1.074,7	8,2
Mediterrània sud (6,0)	32.686	37.609	15,1	43.065	14,5	40.669	46.966	15,5	52.194	11,1	803,7	800,8	-0,4	825,1	3,0
Turquia (7,3)	16.853	18.487	9,7	22.000	19,0	18.916	22.248	17,6	24.994	12,3	890,9	831,0	-6,7	880,2	5,9
Egipte (5,4)	7.591	9.303	22,6	10.985	18,1	8.646	10.610	22,7	12.300	15,9	878,0	876,8	-0,1	893,1	1,9
Tunísia (5,4)	2.275	2.555	12,3	2.932	14,8	6.549	6.700	2,3	7.000	4,5	347,4	381,3	9,8	418,9	9,8
Marroc (5)	5.967	7.264	21,7	7.148	-1,6	6.558	7.408	13,0	7.900	6,6	909,9	980,6	7,8	904,8	-7,7
Mediterrània nord (5,7)	62.879	70.548	12,2	77.600	10,0	70.914	74.356	4,9	n.d.	n.d.	886,7	948,8	7,0	n.d.	n.d.
Croàcia (6,2)	7.902	9.254	17,1	11.000	18,9	8.659	9.307	7,5	9.415	1,2	912,6	994,3	9,0	1.168,3	17,5
Bulgària (5,5)	2.588	3.130	20,9	3.800	21,4	5.158	5.151	-0,1	5.780	12,2	501,7	607,6	21,1	657,4	8,2
Grècia (5,3)	14.259	15.513	8,8	17.100	10,2	16.039	16.244	1,3	n.d.	n.d.	889,0	955,0	7,4	n.d.	n.d.
Itàlia (4,1)	38.130	42.651	11,9	45.700	7,1	41.058	43.654	6,3	42.734	-2,1	928,7	977,0	5,2	1.069,4	9,5
Carib i Amèrica (4,4)	27.480	29.250	6,4	n.d.	n.d.	37.934	39.055	3,0	39.966	2,3	724,4	748,9	3,4	n.d.	n.d.
Rep. Dominicana (4,7)	3.917	4.026	2,8	4.200	4,3	3.965	3.980	0,4	3.980	0,0	987,9	1011,6	2,4	1.055,3	4,3
Mèxic (4,5)	12.177	12.901	5,9	13.300	3,1	21.353	21.424	0,3	22.637	5,7	570,3	602,2	5,6	587,5	-2,4
Cuba (3,9)	1.969	1.982	0,7	n.d.	n.d.	2.150	2.119	-1,4	2.316	9,3	915,8	935,3	2,1	n.d.	n.d.
Brasil (2,5)	4.316	4.953	14,8	5.800	17,1	5.019	5.872	17,0	5.050	-14,0	859,9	843,5	-1,9	1.148,5	36,2
Puerto Rico (1,8)	3.369	3.414	1,3	n.d.	n.d.	3.722	3.687	-0,9	3.894	5,6	905,2	926,0	2,3	n.d.	n.d.
Costa Rica (1,6)	1.732	1.974	14,0	n.d.	n.d.	1.725	1.973	14,4	2.089	5,9	1004,1	1000,5	-0,4	n.d.	n.d.
Àsia i Pacífic (1,1)	28.273	34.966	23,7	40.400	15,5	36.300	40.943	12,8	42.870	4,7	778,9	854,0	9,6	942,4	10,3
Tailàndia (1,8)	13.401	15.573	16,2	17.700	13,7	13.882	14.464	4,2	14.584	0,8	965,4	1076,7	11,5	1.213,7	12,7
Indonèsia (0,8)	4.448	5.346	20,2	7.400	38,4	4.871	5.506	13,0	6.234	13,2	913,2	970,9	6,3	1.187,0	22,3
Malàisia (0,7)	10.424	14.047	34,8	15.300	8,9	17.547	20.973	19,5	22.052	5,1	594,1	669,8	12,7	693,8	3,6
Total	202.440	230.168	13,7	n.d.	n.d.	244.007	259.513	6,4	n.d.	n.d.	765	719	-6,0	n.d.	n.d.

1. La potencialitat competitiva de cada àrea i destinació s'indica entre parèntesis (per una valoració entre 0 (mínima) i 10 (màxima)) i s'ha tret de l'estudi informe sobre la competitivitat del sector turístic del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2006.
 2. L'OMT obté les dades d'ingressos de les partides «viatge» i «transport de passatgers» dels bancs centrals de cada país.
 3. Les xifres només fan referència a la despesa i les entrades dels no residents.
- Font: OMT (e-library) Tourism factbook i Baròmetre.

tipus de canvi (TCEN) i les taxes d'inflació (IPR) respecte a les Balears, de manera que una devaluació de les seves monedes (en bona part indexades al dòlar) o una taxa d'inflació més petita en determina una millora de la posició competitiva en relació amb les Balears.³⁴

Com es pot comprovar, l'evolució d'aquest índex inclou el període comprès entre el primer trimestre del 2000 i el quart del 2008,³⁵ i se'n pot estudiar l'evolució de manera agregada per a les vint-i-una destinacions seleccionades. (Vegeu el gràfic I-22.)

La seva evolució en el darrer any ens indica que l'IPCTB ha millorat lleugerament un 0,9%, a partir del darrer trimestre del 2007 i fins al darrer del 2008, ja que la mínima revalorització euro/dòlar (TCEN) d'un 0,9%, calculat com una mitjana ponderada d'aquestes vint-i-una destinacions, es veu compensada en un (-1%) per la baixa ponderada de l'índex de posició competitiva turística de les Balears en preus (IPR).

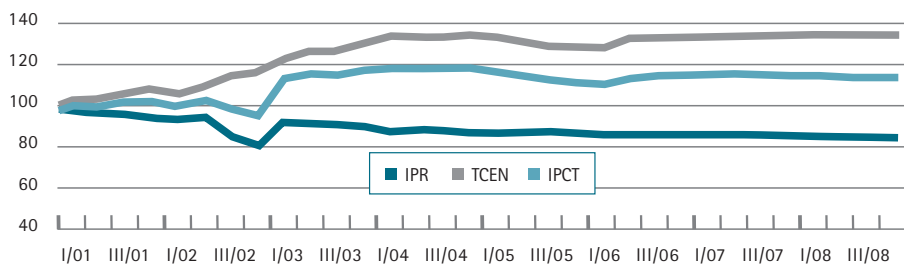
9.4.

L'EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES DE LES ILLES EN TURISME NACIONAL I INTERNACIONAL

Ens referim en aquest apartat a l'evolució del nombre de turistes nacionals i internacionals, a les estades i a l'estada mitjana dels anys 2007 i 2008 a les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals competidores de les Balears. Com ja hem dit, són, per ordre d'importància quant a la seva fortalesa competitiva respecte a les Illes Balears, les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana. Aquestes dades s'han obtingut a partir de les enquestes

Gràfic I-22

L'indicador de posició competitiva turística (IPCT) de les Balears en preus

Font: Elaboració pròpia.

34. Una disminució del valor de l'IPCTB indica una millora relativa de la posició competitiva de les Illes Balears contra les vint-i-una destinacions principals competidores seves en el segment de sol i platja, i un augment indica l'inrevés.

35. A partir del segon trimestre del 2005, l'actualització de l'IPCTB és a càrrec del CITTIB.

de moviments turístics en fronteres (FRONTUR) dels turistes estrangers i de FAMILITUR respecte als espanyols.

9.4.1. L'EVOLUCIÓ DE LES ILLES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME NACIONAL

Les dades que presentam a continuació difereixen de les que ha estimat el CITTIB, ja que parteixen d'una mostra molt més representativa per a les Balears que no la que utilitza FAMILITUR.

Pel que fa al turisme nacional, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana són les

dues comunitats on augmenta el nombre de viatges, amb un creixement del 4,47% i 2,65% respectivament, però Andalusia i Catalunya continuen liderant el rànquing de comunitats autònomes per nombre de viatges, amb 26,4 milions de viatges i 21,2 milions respectivament. Les Illes Balears assoleixen els 2,8 milions de viatges i representen una quota de mercat del 2,0% sobre el total de viatges nacionals. (Vegeu el quadre I-42.)

Quant al nombre d'estades totals, les dades indiquen una disminució general. Les Illes Balears són la comunitat autònoma on més disminueixen l'any 2008, amb un -8,6%, seguida de les Illes Canàries, amb un -7,9%. En valors absoluts, Andalusia és la comunitat autònoma

QUADRE I-42. EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES CA ESPANYOLES COMPETIDORES DE LES BALEARS EN TURISME NACIONAL (2005-2008)

Viatges							
	2005	2006	% var. 06/05	2007	% var. 07/06	2008	% var. 08/07
Espanya	157.005.360	154.968.365	-1,30	146.781.703	-5,28	145.168.856	-1,10
Andalusia	27.573.453	27.593.515	0,07	27.855.906	0,95	26.375.663	-5,31
Balears (Illes)	3.347.863	2.844.052	-15,05	2.670.718	-6,09	2.790.125	4,47
Canàries (Illes)	4.888.174	4.424.647	-9,48	4.024.507	-9,04	3.900.126	-3,09
Catalunya	21.883.641	21.826.517	-0,26	21.178.216	-2,97	21.168.431	-0,05
C. Valenciana	17.670.891	17.204.867	-2,64	15.717.548	-8,64	16.134.739	2,65

Pernotacions							
Espanya	686.164.623	653.919.225	-4,70	660.186.882	0,96	640.480.426	-2,98
Andalusia	138.297.114	129.395.737	-6,44	130.412.439	0,79	122.948.242	-5,72
Balears (Illes)	17.097.295	16.195.784	-5,27	17.620.197	8,79	16.110.467	-8,57
Canàries (Illes)	25.727.845	23.401.914	-9,04	21.556.458	-7,89	19.856.702	-7,89
Catalunya	81.924.390	78.804.525	-3,81	85.603.589	8,63	83.696.511	-2,23
C. Valenciana	87.560.091	91.903.232	4,96	86.921.725	-5,42	85.294.900	-1,87

Continua

**QUADRE I-42. EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES CA ESPANYOLES
COMPETIDORES DE LES BALEARS EN TURISME NACIONAL (2005-2008)**

Estada	Estada mitjana 2005	% var. mitjana 2006	Estada 06/05	% var. mitjana 2007	Estada 07/06	% var. mitjana 2008	08/07
Espanya	4,37	4,22	-3,45	4,50	6,59	4,41	-1,91
Andalusia	5,02	4,69	-6,50	4,68	-0,16	4,66	-0,43
Balears (Illes)	5,11	5,69	11,51	6,60	15,86	5,77	-12,48
Canàries (Illes)	5,26	5,29	0,49	5,36	1,27	5,09	-4,95
Catalunya	3,74	3,61	-3,56	4,04	11,95	3,95	-2,18
C. Valenciana	4,96	5,34	7,80	5,53	3,53	5,29	-4,41

Font: IET Familitur, moviments turístics dels espanyols.

líder pel que fa al nombre d'estades, amb 122,9 milions. Els dos arxipèlags registren 19,8 milions d'estades a les Canàries i 16,1 milions a les Illes Balears, amb una quota d'estades respecte al mercat nacional del 2,5%.

En el cas de les Balears, aquest comportament de les estades s'explica bàsicament pel decreixement de l'estada mitjana en un -12,5%, però amb un augment del nombre de viatges d'un 4,5%. L'estada mitjana més alta la tenen les Illes Balears, amb 5,8 dies, i la més baixa, Catalunya, amb 4 dies. La d'Espanya és de 4,4 dies.

9.4.2. L'EVOLUCIÓ DE LES ILLES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME INTERNACIONAL

En turisme internacional, Catalunya, amb un decreixement del (-5,9%), lidera el rànquing de comunitats autònomes per nom-

bre de turistes estrangers, amb 14,3 milions, seguida de les Balears, amb 10,1 milions de turistes, un creixement del (1,1%) i una quota de mercat del 17,6%. Les Canàries registren 9,4 milions de turistes i una caiguda del (-1%). La comunitat més expansiva és Andalusia, amb un creixement de l'11%. Espanya arriba als 57,3 milions de turistes estrangers, amb una caiguda del (-2,3%). (Vegeu el quadre I-43.)

Quant al nombre d'estades, Catalunya és la comunitat autònoma que en perd més, amb una caiguda del -4%. Les Illes Balears en perden l'1% i presenten una quota de mercat en estades del 16,5%. Només a la Comunitat Valenciana i les Illes Canàries s'incrementen les estades, amb un 2% i un 1,3% respectivament. Espanya perd el -1,4%. Aquest mal comportament de les estades a les Balears s'explica per la caiguda de l'estada mitjana en un 2,2%, que no es veu compensada pel lleuger augment del nombres de turistes (1,1%).

**QUADRE I-43. EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES CA ESPANYOLES
COMPETIDORES DE LES BALEARS EN TURISME INTERNACIONAL (2005-2008)**

Viatges

	2005	2006	% var. 06/05	2007	% var. 07/06	2008	% var. 08/07
Espanya	55.913.778	58.004.462	3,74	58.665.504	1,14	57.307.613	-2,31
Andalusia	8.351.628	7.975.629	-4,50	8.429.556	18,55	8.017.744	11,00
Balears (Illes)	9.657.516	9.922.447	2,74	9.956.426	0,34	10.065.786	1,10
Canàries (Illes)	9.441.572	9.606.424	1,75	9.454.984	-1,58	9.356.843	-1,04
Catalunya	14.028.633	15.117.086	7,76	15.233.723	0,77	14.341.445	-5,86
C. Valenciana	5.401.709	5.577.615	3,26	5.713.180	2,43	5.717.519	0,08

Pernoctacions

Espanya	537.614.824	582.002.021	8,26	570.694.302	-1,94	562.939.235	-1,36
Andalusia	83.409.274	89.573.604	7,39	94.614.163	5,63	91.641.275	-3,14
Balears (Illes)	95.069.411	101.771.057	7,05	94.114.763	-7,52	93.094.865	-1,08
Canàries (Illes)	102.517.768	107.881.376	5,23	105.516.856	-2,19	106.879.412	1,29
Catalunya	114.775.787	120.272.522	4,79	116.087.527	-3,48	111.437.408	-4,01
C. Valenciana	67.150.767	72.163.361	7,46	69.828.289	-3,24	71.196.574	1,96

	Estada mitjana 2006	Estada mitjana 2007	% var. 07/06	Estada mitjana 2008	% var. 08/07
Espanya	10,03	9,73	-3,05	9,82	0,98
Andalusia	11,23	10,01	-10,90	9,79	-2,13
Balears (Illes)	10,26	9,45	-7,84	9,25	-2,16
Canàries (Illes)	11,23	11,16	-0,63	11,42	2,35
Catalunya	7,96	7,62	-4,22	7,77	1,97
C. Valenciana	12,94	12,22	-5,53	12,45	1,88

Font: IET. FRONTUR, moviments turístics en fronteres.

L'estada mitjana més alta és de 12,5 dies a la Comunitat Valenciana i la més baixa és la de Catalunya, amb 7,8 dies.

Les Illes Balears se situen en els 9,2 dies, i l'estada mitjana espanyola és de 9,8 dies.

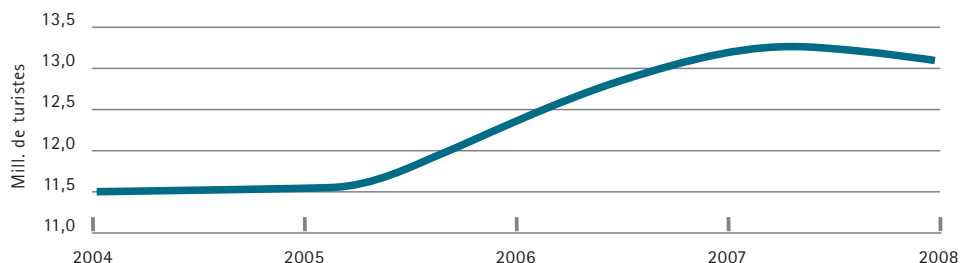
9.5.

ANÀLISI SINTÈTICA DELS PRINCIPALS INDICADORS DE DEMANDA A LES ILLES BALEARS: TURISTES ARRIBATS, ESTADA MITJANA, I ESTADES TOTALS

L'estudi gràfic que es presenta a continuació inclou una anàlisi sintètica del nombre de turistes arribats i l'estada mitjana, que ens expliquen el comportament de les estades. El lector trobarà tot aquest conjunt de variables desagregades de manera molt més detallada en els apartats següents. (Vegeu els gràfics I-23 a I-25.)

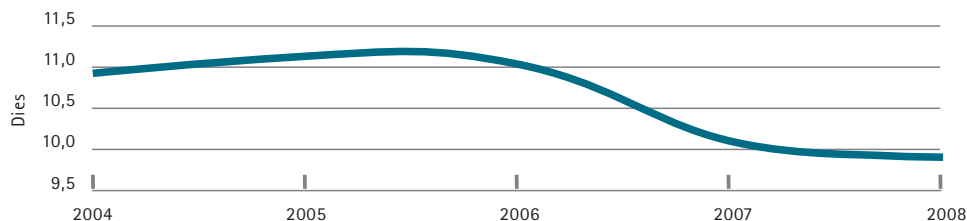
Segons aquesta anàlisi gràfica, es pot copsar a primer cop d'ull com tots els gràfics presenten un creixement al llarg del trienni 2004-2006, però s'observa un canvi de tendència l'any 2007. Si ens fixam en les estades i el desglossament d'aquestes en turistes arribats i estada mitjana, es pot observar com la caiguda de les estades continua l'any 2008 en un 2,7% (es passa de 120,2 milions d'estades el 2007 a 117 milions d'estades el 2008, amb una pèrdua de més de 13 milions d'estades). Aquesta caiguda s'explica tant per la baixada del nombre de turistes arribats, ja que disminueix en un 1,1% (es passa de 13,2 milions de turistes arribats el 2007 a 13,1 milions el 2008, amb una pèrdua de

Gràfic I-23
Turistes arribats (2004-2008)

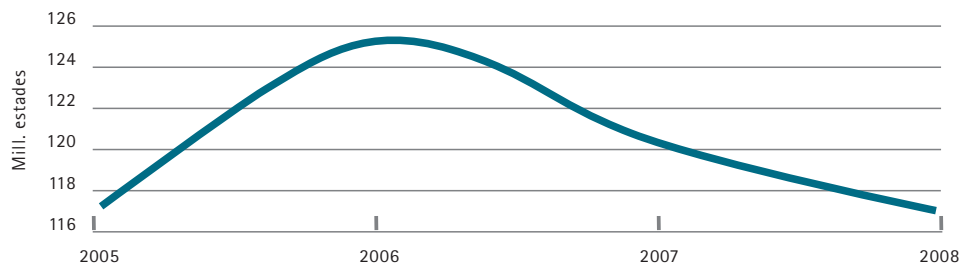
Font: CITTIB

Gràfic I-24
Estada mitjana (2004-2008)

Font: CITTIB

Gràfic I-25
Estades (2005-2008)

Font: CITTIB

141 mil turistes), com per la caiguda de l'estada mitjana, que cau un 2% (es passa de 10,1 dies el 2007 a 9,9 dies el 2008, amb una pèrdua de 0,2 dies per turista).

les Balears, els mitjans de transport dels turistes i la distribució per illes, el *hub* de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost, i les arribades turístiques per nacionalitats i per illes.

9.6.

LA DEMANDA TURÍSTICA A LES BALEARS DES DEL PUNT DE VISTA DE LES ARRIBADES

En aquest apartat analitzam els punts següents: el nombre de turistes arribats a

9.6.1. EL NOMBRE DE TURISTES ARRIBATS A LES BALEARS

Les Balears varen sumar un total de 13.090.752 turistes, cosa que representa una disminució del -1,1% per comparació als 13.275.246 turistes arribats el 2007, xifra que va suposar un màxim històric. (Vegeu el quadre I-44.)

**QUADRE I-44. ARRIBADES TURÍSTIQUES A LES BALEARS PER ILLES,
MITJÀ DE TRANSPORT I AGREGATS NACIONALS (2008)**

		Estrangers		Espanyols		Total	
		Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07
Mallorca	Avió	7.906.728,0	2,4	1.717.963,0	-13,8	9.624.691,0	-0,9
	Vaixell	38.768,0	-21,8	206.051,0	47,5	244.819,0	29,3
	Total	7.945.496,0	2,2	1.924.014,0	-9,8	9.869.510,0	-0,4
Menorca	Avió	623.743,0	-8,0	425.485,0	8,2	1.049.228,0	-2,0
	Vaixell	7.384,0	63,7	74.809,0	5,4	82.193,0	8,9
	Total	631.127,0	-7,5	500.294,0	7,8	1.131.421,0	-1,3

Continua

QUADRE I-44. ARRIBADES TURÍSTIQUES A LES BALEARS PER ILLES, MITJÀ DE TRANSPORT I AGREGATS NACIONALS (2008)

		Estrangers		Espanyols		Total	
		Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07
Illes Pitiüses	Avió	1.328.468,0	-0,6	563.680,0	-1,7	1.892.148,0	-1,0
	vaixell	21.573,0	-43,2	176.100,0	-23,9	197.673,0	-26,6
	Total	1.350.041,0	-1,8	739.780,0	-8,1	2.089.821,0	-4,1
Illes Balears	Avió	9.858.939,0	1,2	2.707.128,0	-8,5	12.566.067,0	-1,0
	Vaixell	67.725,0	-26,4	456.960,0	3,3	524.685,0	-1,8
	Total	9.926.664,0	1,0	3.164.088,0	-7,0	13.090.752,0	-1,1

Fonts: Conselleria de Turisme (CITTIB). Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears, de gener de 2009.

Les arribades dels estrangers varen fer un total de 9.926.664, xifra que suposa un màxim històric, amb un augment de l'1%. Els espanyols varen sumar 3.164.088 arribades, amb una caiguda del -7%. Veiem, doncs, que els turistes estrangers constitueixen el 75,8% del total de les arribades (1,8 punts més que l'any anterior), mentre que els espanyols són el 24,2% restant.

El decreixement turístic a les Balears l'any 2008 des de la perspectiva de les arribades no va ser lineal a totes les illes: Mallorca va créixer per sobre de la mitjana (-0,4%). Menorca i les Pitiüses ho varen fer per sota de la mitjana, amb un -1,3% i un -4,1%. Es mostra que totes les taxes de creixement turístic són negatives tal com es confirma amb les dades de les estades (vegeu l'apartat 9.7.2). L'evolució dels mercats emissors de les nacionalitats principals explica en bona part els distints resultats turístics del 2008 a cada illa, com veurem més endavant.

Les quotes receptives per illes són les següents: Mallorca representa el 75,4% (0,7 punts més que l'any anterior), amb

9,8 milions de turistes; les Pitiüses, el 16% (0,7 punts menys que l'any anterior), amb 2,1 milions de turistes, i Menorca, el 8,6% (a l'igual que l'any anterior), amb 1,1 milió de turistes.

9.6.2. ELS MITJANS DE TRANSPORT DELS TURISTES ARRIBATS I LA DISTRIBUCIÓ PER ILLES

En aquest subapartat analitzam els punts següents: els mitjans de transport dels turistes arribats a les Balears i els mitjans de transport dels turistes arribats per illes.

9.6.2.1. Els mitjans de transport dels turistes arribats a les Balears

Les arribades per via aèria a les Balears varen ser un total de 12.566.067, amb una caiguda de l'1%, i per via marítima varen ser 524.685 arribades, amb una caiguda de l'1,8%. Les arribades amb avió varen representar el 96% del total, i les arribades amb vaixell, el 4%.

L'avió és el mitjà més utilitzat amb diferència, sobretot pels turistes estrangers, amb

un total de 9.858.939 d'arribades i un augment de l'1,2%, xifra que representa el 78,6% del total de les arribades per via aèria. Les arribades de turisme estranger per via marítima varen ser 67.525, fet que suposa un descens del 26,4% respecte a l'any 2007 i representa només el 12,9% del total de les arribades amb vaixell.

El turisme espanyol que va venir per via aèria va sumar 2.707.128 arribades, amb un descens del 8,5%, cosa que representa el 21,4% del total de les arribades amb avió, mentre que els arribats amb vaixell varen ser 456.960, amb un increment del 3,3%, xifra que representa el 87,1% del total de les arribades per via marítima.

9.6.2.2. Els mitjans de transport dels turistes arribats per illes

A Mallorca hi va haver 9,6 milions d'arribades per via aèria, xifra que suposa un descens del 0,9% i el 76,6% del total de les arribades aèries. Les arribades marítimes varen sumar un total de 244.819 (el 46,7% del total marítim), amb un augment del 29,3%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Mallorca són del 97,5% i 2,5% respectivament. Els estrangers arriben amb avió en el 99,5% dels casos, i amb vaixell, en el 0,5%. En canvi, els espanyols arriben amb avió el 89,3% de les vegades, i el 10,7%, amb vaixell, que representa el percentatge mínim per a les Balears.

Les Pitiüses varen rebre per via aèria 1,9 milions de turistes (el 15,1% del total aeri), amb un descens de l'1%, mentre que se'n varen registrar 197.673 per via marítima

(el 37,7% del total marítim), amb una caiguda del 26,6%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes són del 90,5% i del 9,5% respectivament. Els estrangers arriben amb avió en el 98,4% dels casos, i amb vaixell, en el 1,6%, mentre que els espanyols arriben amb avió el 76,2% de les vegades, i amb vaixell, en el 23,8% dels casos, fet que representa un màxim per a les Balears.

Menorca va rebre un milió de turistes per via aèria (el 8,3% del total aeri), amb una caiguda del 2%, mentre que es varen comptar 82.193 arribades marítimes (el 15,6% del total marítim) i un augment del 8,9%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Menorca són del 92,7% i del 7,3% respectivament. Els estrangers arriben amb avió en el 98,8% dels casos, i amb vaixell, en l'1,2%; mentre que els espanyols arriben amb avió el 85% dels casos, i amb vaixell, en el 15% restant.

9.6.3. EL HUB DE L'AEROPORT DE PALMA I EL TRANSPORT AERI DE BAIX COST I BAIX PREU

El *hub* o servei d'aeroport de connexió de Palma va néixer fa quasi una dècada durant la temporada baixa, per iniciativa d'Air Berlin, mentre que ara s'estén a tots els mesos de l'any.³⁶ Segons la Divisió d'Operacions de l'aeroport de Palma, aquest aeroport s'ha convertit juntament amb el *hub* en el centre de distribució de vols procedents de diverses ciutats europees que, una vegada que han arribat a Palma, es dirigeixen cap a altres punts de la geografia espanyola i portuguesa.

36. Vegeu la *Memòria del CES 2006*, pàg. 194-195.

El total d'arribades i de sortides de Palma del trànsit de l'aeroport de connexió va sumar 6,8 milions de passatgers, amb un increment respecte al 2007 del 22,1%. Està per sobre d'aquesta mitjana el trànsit de passatgers que arriben de ciutats europees i continuen el seu viatge cap a la Península o Portugal, amb un creixement del 49,4%, i els passatgers que comencen a Mallorca el

viatge cap a ciutats europees, amb un augment del 49,2%. (Vegeu el quadre I-45.)

Amb referència als vols de baix cost i baix preu,³⁷ cal remarcar que al llarg de l'any 2008 han arribat prop de 6 milions de passatgers, amb un creixement del 10,3% (0,8 punts per sota de la mitjana de l'Estat). Cal destacar que les Balears representen el

QUADRE I-45. EL HUB A L'AEROPORT DE PALMA (2004-2008)

Arribades CE>Palma			Sortides Palma>Pe/Portugal		
	Total	Destinació ¹	Trànsits ²	Origen ³	Total
2004	880.356	518.855	361.501	178.846	540.347
2005	1.102.890	696.580	406.310	269.118	675.428
Var. 05/04	25,28	34,25	12,40	50,47	25,00
2006	1.279.559	778.613	500.946	277.352	778.298
Var. 06/05	16,02	11,78	23,29	3,06	15,23
2007	1.756.975	1.247.268	509.707	409.054	918.761
Var. 07/06	37,31	60,19	1,75	47,49	18,05
2008	2.400.277	1.863.156	537.121	454.519	991.640
Var. 08/07	36,61	49,38	5,38	11,11	7,93

Arribades Pe/Portugal>Palma			Sortides Palma>CE		
	Total	Destinació ⁴	Trànsits ⁵	Origen ⁶	Total
2004	557.609	189.890	367.719	561.913	929.632
2005	687.671	236.777	450.894	731.524	1.182.418
Var. 05/04	23,32	24,69	22,62	30,18	27,19
2006	808.209	272.092	536.117	765.643	1.301.760
Var. 06/05	17,53	14,91	18,90	4,66	10,09
2007	935.414	408.982	526.432	1.219.608	1.746.040
Var. 07/06	5,74	50,31	-1,81	59,29	34,13
2008	1.008.132	377.373	630.759	1.819.423	2.450.182
Var. 08/07	7,77	-7,73	19,82	49,18	40,33

1. Passatgers que arriben de ciutats europees (CE) i queden a Mallorca.

2. Passatgers que arriben de ciutats europees i continuen el seu viatge cap a la Península o Portugal.

3. Passatgers que comencen a Mallorca el seu viatge cap a la Península o Portugal.

4. Passatgers que arriben de la Península o Portugal i queden a Mallorca.

5. Passatgers que arriben de la Península o Portugal i continuen el seu viatge cap a ciutats europees (CE).

6. Passatgers que comencen a Mallorca el viatge cap a ciutats europees (CE).

Font: Departament de Planificació i Operacions. Divisió d'Operacions. Aeroport de Palma. AENA.

37. La diferència és que en el cas del baix preu sí que es poden comprar els tiquets a les agències de viatge.

20,5% del total d'entrades de passatgers en companyies aèries de baix cost i baix preu, només superada per Catalunya, amb 6,6 milions d'entrades i amb un pes del 22,5%. El total de passatgers entrats a l'Estat és de 29,1 milions, amb un increment de l'11,1%. (Vegeu el quadre I-46.)

9.6.4. LES ARRIBADES TURÍSTIQUES PER NACIONALITATS, PER VIA AÈRIA I PER ILLES³⁸

En aquest subapartat analitzam els punts següents: les arribades turístiques per nacionalitats, per via aèria a les Balears i per illes.

9.6.4.1. Les arribades turístiques per nacionalitats i per via aèria a les Balears

L'anàlisi de les arribades turístiques per nacionalitats i per via aèria mostra que el turisme alemany, amb 4,05 milions de turistes, va augmentar un 3,8% i se situa líder, amb el 32,2% del total. El turisme britànic,

amb 3,37 milions, en canvi disminueix un 2,8% i representa el 26,8%. El tercer mercat per via aèria és l'espanyol, que amb 2,7 milions cau un 8,5% i representa el 21,5%. Aquestes tres nacionalitats representen el 80,5% del total. De la resta de nacionalitats, no n'hi ha cap que superi el mig milió, i la més important és Itàlia, amb 426.200 turistes, que decreix un 7,3% i té un pes del 3,4%. (Vegeu el quadre I-47.)

9.6.4.2. Les arribades turístiques per via aèria i per nacionalitats per illes

A Mallorca les tres nacionalitats es comporten de la manera següent: hi va haver 3,8 milions de turistes alemanys, que, amb un augment del 5,3%, representen el 38,8% del total del turisme, que és el percentatge màxim de les Balears. Els britànics arribats foren 2,3 milions, disminueixen un 1,1% i representen el 24,1% de les arribades. Els espanyols arribats

QUADRE I-46. ENTRADA DE PASSATGERS AMB COMPANYIES AÈRIES DE BAIX COST

	Total passatgers	Percentatge vertical	Variació interanual
TOTAL	29.129.556	100,0%	11,1%
Catalunya	6.562.585	22,5%	8,6%
Andalusia	4.514.338	15,5%	4,3%
Com. Valenciana	4.437.980	15,2%	16,0%
Madrid	2.462.570	8,5%	4,5%
Illes Balears	5.982.718	20,5%	10,3%
Palma	5.206.219	17,9%	9,5%
Maó	213.440	0,7%	40,0%
Eivissa	563.059	1,9%	28,4%
Illes Canàries	3.525.949	12,1%	33,9%
Resta de CA	1.643.416	5,6%	2,5%

Font: Institut d'Estudis Turístics, a partir de dades d'AENA.

38. No es disposa d'un desglossament per nacionalitats estrangeres de les arribades per via marítima; però, atès el volum escàs, el fet de no sumar la part marítima a les arribades aèries de cadascuna no afecta aquest estudi estadístic comparatiu.

QUADRE I-47. ARRIBADES TURÍSTIQUES A LES BALEARS PER ILLES, MITJÀ DE TRANSPORT I NACIONALITATS (2007-2008)

Nacionalitat	Balears		Var.		Mallorca		Var.		% Total		Pitiüses		Var.		% Total		Menorca		Var.		% Total	
	2007	2008	2008	08/07	2007	2008	2008	08/07	08/07	illa (x)	2007	2008	2008	08/07	08/07	illa (x)	2007	2008	2008	08/07	08/07	illa (x)
	milers			%	milers			%			milers			%			milers			%		
Alemanya	3.901,8	4.050,2	3,8	32,2	3.548,1	3.735,1	5,3	38,8			278,6	263,4	-5,5	13,9			75,1	51,8	-31,0			4,9
Regne Unit	3.468,9	3.372,5	-2,8	26,8	2.343,1	2.317,1	-1,1	24,1			644,2	619,6	-3,8	32,7			481,6	435,7	-9,5			41,5
França	262,0	316,9	21,0	2,5	219,5	256,2	16,7	2,7			39,7	57,1	44,0	3,0			2,8	3,6	28,3			0,3
Suïssa	255,5	226,0	-11,5	1,8	230,8	199,9	-13,4	2,1			18,3	18,6	1,8	1,0			6,4	7,6	17,7			0,7
Suècia	187,5	188,6	0,6	1,5	175,4	176,7	0,8	1,8			2,2	4,0	79,1	0,2			9,9	7,9	-20,4			0,8
Itàlia	459,6	426,2	-7,3	3,4	158,3	133,9	-15,4	1,4			243,8	228,2	-6,4	12,1			57,5	64,1	11,5			6,1
Holanda	181,2	218,2	20,4	1,7	148,0	177,0	19,6	1,8			20,0	22,1	10,2	1,2			13,2	19,1	44,8			1,8
Bèlgica	103,5	98,6	-4,8	0,8	83,6	77,8	-7,0	0,8			14,3	15,1	5,7	0,8			5,6	5,6	1,4			0,5
Dinamarca	170,9	171,1	0,2	1,4	167,5	164,9	-1,5	1,7			1,4	3,1	116,7	0,2			1,9	3,1	59,5			0,3
Noruega	119,9	117,8	-1,8	0,9	117,8	113,7	-3,4	1,2			1,8	3,9	123,9	0,2			0,4	0,1	-68,8			0,0
Àustria	161,4	151,1	-6,4	1,2	146,6	137,4	-6,3	1,4			14,4	13,4	-6,6	0,7			0,4	0,3	-31,4			0,0
Irlanda	171,4	197,2	15,0	1,6	143,8	157,8	9,8	1,6			20,1	25,3	25,9	1,3			7,6	14,1	86,3			1,3
Luxemburg	33,9	33,6	-0,9	0,3	32,6	32,2	-1,1	0,3			1,1	1,3	14,9	0,1			0,2	0,1	-59,3			0,0
Portugal	49,3	50,0	1,3	0,4	46,7	43,9	-5,9	0,5			1,8	5,2	182,7	0,3			0,8	0,8	2,8			0,1
Finlàndia	26,8	35,1	30,7	0,3	20,7	24,8	19,6	0,3			2,2	8,8	294,9	0,5			3,9	1,4	-62,9			0,1
Altres	184,6	205,8	11,5	1,6	141,1	158,2	12,1	1,6			33,0	39,3	19,3	2,1			10,6	8,3	-21,3			0,8
Estrangers	9.738,3	9.858,9	1,2	78,5	7.723,6	7.906,7	2,4	82,2			1.336,9	1.328,5	-0,6	70,2			677,9	623,7	-8,0			59,4
Espanyols	2.959,2	2.707,1	-8,5	21,5	1.992,5	1.718,0	-13,8	17,8			573,5	563,7	-1,7	29,8			393,1	425,5	8,2			40,6
Subtotal avió	12.697,5	12.566,1	-1,0	100,0	9.716,1	9.624,7	-0,9	100,0			1.910,4	1.892,1	-1,0	100,0			1.070,9	1.049,2	-2,0			100,0
Estrangers	92,0	67,7	-26,4	12,9	49,6	38,8	-21,8	15,8			38,0	21,6	-43,2	10,9			4,5	7,4	63,7			9,0
Espanyols	442,2	457,0	3,3	87,1	139,7	206,1	47,5	84,2			231,5	176,1	-23,9	89,1			70,9	74,8	5,4			91,0
Subtotal vaixell	534,2	524,7	-1,8	100,0	189,3	244,8	29,3	100,0			269,5	197,7	-26,6	100,0			75,5	82,2	8,9			100,0
Subtotal estrangers	9.830,4	9.926,7	1,0	75,8	7.773,1	7.945,5	2,2	80,5			1.374,9	1.350,0	-1,8	64,6			682,4	631,1	-7,5			55,8
Subtotal espanyols	3.401,3	3.164,1	-7,0	24,2	2.132,3	1.924,0	-9,8	19,5			805,0	739,8	-8,1	35,4			464,0	500,3	7,8			44,2
Total turistes	13.231,7	13.090,8	-1,1	100,0	9.905,4	9.869,5	-0,4	100,0			2.179,9	2.089,8	-4,1	100,0			1.146,4	1.131,4	-1,3			100,0

1. Base de càlcul de les nacionalitats = subtotal avió.

Font: Conselleria de Turisme (CITIB). Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears, de gener de 2009.

foren 1,7 milions, amb un descens del 13,8%, i representen el 17,8% del total. Les tres nacionalitats representen el 80,7% del total de les arribades amb avió.

A les Pitiüses el comportament d'aquestes tres nacionalitats varia una mica. El primer lloc l'ocupen els britànics, amb 619.600 turistes, és a dir, el descens és del 3,8% i representen el 32,7% del total. D'espanyols, en varen arribar 563.700, amb un decrement d'un 1,7%, i signifiquen el 29,8% del total. El turisme alemany només arriba als 263.400 turistes, amb un descens del 5,5%, i representen el 13,9% del total. Les tres nacionalitats són el 76,4% de totes les arribades amb avió.

A Menorca el comportament d'aquestes tres nacionalitats és el següent: els britànics sumen 435.700 turistes, amb un descens del 9,5%, i representen el 41,5% del total, que és el percentatge màxim de les Balears. Els espanyols arriben als 425.500 turistes, amb un creixement del 8,2%, i representen el 40,6% del total, que també representa el percentatge màxim de les Balears. Els alemanys només sumen 51.800 turistes, amb un descens del 31%, i suposen el 4,9% del total. Aquestes tres nacionalitats concentren el 87% del total de les arribades amb avió, que representa també el percentatge màxim de concentració a les Balears.

Es pot dir, doncs, que el mercat alemany condiona més que a les altres illes el resultat anual del turisme a Mallorca,

mentre que el britànic condiona el resultat anual de les Pitiüses i, en especial, el de Menorca. També convé fer ressaltar la importància creixent del mercat espanyol a les Pitiüses i, especialment, a Menorca, ja que es consolida com el segon mercat en importància i a Mallorca té consolidada la tercera posició. A més a més, com veurem a continuació, fa un paper important com a mercat desestacionalitzador.

9.7.

LA DEMANDA TURÍSTICA A LES ILLES BALEARS DES DEL PUNT DE VISTA DE L'ESTADA MITJANA I LES ESTADES

En aquest apartat analitzam, primer, l'estada mitjana per temporades, per illes, per nacionalitats i per tipus d'establiment. A continuació, estudiem els mateixos ítems respecte a l'anàlisi de les estades.

9.7.1. L'ESTADA MITJANA DIÛRNA PER TEMPORADA ALTA, MITJANA I BAIXA, PER ILLES, PER NACIONALITATS I PER TIPUS D'ESTABLIMENT

L'estada mitjana diürna³⁹ és de 9,9 dies i ha disminuït en 0,2 dies (-2%). Les variacions són negatives tant pel que fa a la temporada mitjana: 9,5 dies (-0,2 dies) com pel que fa a la temporada baixa: 9,4 dies (-0,8 dies). La temporada alta es manté en 10,2 dies. (Vegeu el quadre I-48.)

39. Aquesta és l'estada mitjana que calcula el CITTIB, mentre que el total d'estades o pernoctacions es dona per nits. Aquesta és la metodologia usual seguida pel CITTIB en els darrers anys. D'aquí la diferència que hi ha entre aquestes dades sobre l'estada mitjana diürna o per dies i les que hem presentat a l'apartat 8.9, que és l'estada mitjana nocturna o per nits.

QUADRE I-48. ESTADES MITJANES DELS TURISTES A LES BALEARS PER ILLES I NACIONALITATS (2005-2008)

Illes	2005			2006			2007			2008*		
	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual
Mallorca	11,4	10,2	11,5	11,1	10,9	10,8	11,0	10,9	10,0	9,7	9,8	9,9
Menorca	11,0	10,8	15,5	11,2	11,2	10,8	10,6	11,1	11,0	11,0	11,3	11,0
Ibiza - Formentera	10,6	11,4	14,0	10,9	10,9	11,4	15,7	11,3	10,2	9,6	13,5	10,4
Illes Balears	11,2	10,4	11,7	11,1	10,9	10,9	11,2	11,0	10,2	9,7	10,2	10,1
Nacionalitats	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual
Alemanys	12,2	10,7	11,8	11,7	11,2	11,3	12,1	11,3	9,9	9,7	10,3	9,9
Britànics	10,8	9,4	9,3	10,3	10,6	11,1	10,8	10,7	10,1	10,0	10,0	10,1
Espanyols	10,5	11,2	11,6	10,9	11,2	9,9	10,3	10,7	10,2	9,0	9,2	9,7
TOTAL	11,2	10,4	11,7	11,1	10,9	10,9	11,2	11,0	10,2	9,7	10,2	10,1
Allotjament	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual
Hotels i similars	10,0	9,2	9,5	9,8	9,9	9,4	8,9	9,7	9,4	9,2	8,6	9,5
Allotjament en propietat	16,6	15,1	16,3	16,2	17,7	16,6	17,3	17,3	15,6	14,2	15,0	15,6
Allotjament en lloguer	19,0	19,4	28,7	20,2	14,9	21,0	20,8	17,5	14,1	14,0	26,4	14,8
Allotjament gratuït	12,9	12,3	11,7	12,4	13,5	11,7	10,6	12,3	11,0	10,1	10,6	10,9
Camping	11,7	16,3	25,9	14,1	14,3	13,6	21,7	15,0	13,1	19,4	23,3	16,9
Altres	12,0	10,4	18,2	12,2	10,5	15,9	26,9	13,2	13,7	8,0	15,4	10,5

* Dades provisionals

Font: CITITB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

L'estada mitjana també disminueix a totes les illes, llevat d'Eivissa i Formentera. Així, a Mallorca decreix en un 2% (de 9,9 dies a 9,7 dies). A Menorca, ho fa en un 5,5% (d'11 dies a 10,4 dies). A Eivissa i Formentera augmenta un 1% (de 10,4 dies a 10,5 dies).

Pel que fa a les tres principals nacionalitats (alemanys, britànics i espanyols), també les afecta de forma generalitzada la retallada de l'estada mitjana, llevat dels alemanys, que es mantenen en 9,9 dies. Així, les caigudes són del -2% quant als britànics (de 10,1 dies a 9,9), i del -2,1% quant als espanyols (de 9,7 dies a 9,5 dies).

En relació amb els allotjaments, la caiguda de l'estada mitjana també es dona de manera generalitzada excepte en el cas de l'allotjament en lloguer, que es manté en 14,8 dies i augmenta en la categoria d'altres allotjaments. Les variacions són les següents: caiguda de 0,6 dies als hotels (fins als 8,9 dies), de 0,9 dies als allotjaments en propietat (fins als 14,7 dies), de 0,2 dies als allotjaments gratuïts (fins als 10,7 dies) i de 6,8 dies als càmpings (fins als 10,1 dies), mentre que l'estada mitjana augmenta als altres allotjament fins als 10,8 dies, amb una variació positiva de 0,3 dies.⁴⁰

9.7.2. L'ANÀLISI DE LES ESTADES

Es presenta, a continuació, l'anàlisi de les estades a les Balears i per illes, per temporades, per nacionalitats i per tipus d'establiment.

9.7.2.1. L'anàlisi de la variació absoluta de les estades a les Balears i per illes

El total d'estades a les Balears assoleix els 117 milions d'estades, la qual cosa representa una pèrdua de 3 milions d'estades (-3.198.120 estades), amb una caiguda del -2,7% respecte al 2007. (Vegeu el quadre I-49 i I-50.)

El total d'estades a Mallorca assoleix els 86,4 milions d'estades, la qual cosa representa una pèrdua de gairebé 1,7 milions d'estades (-1.723.100 estades), amb una caiguda del -2%. Menorca assoleix els 10,7 milions d'estades, la qual cosa representa una caiguda de més 600.000 estades (-668.730 estades), amb un descens del -5,9%. Les Pitiüses arriben a 19,9 milions d'estades, la qual cosa representa una pèrdua de 800.000 estades (-806.200 estades), amb una caiguda del -3,9%.

9.7.2.2. L'anàlisi de la variació de les estades per temporades, per nacionalitats, per tipologia d'establiments a les Balears i per illes

a) Les Balears

L'evolució del total d'estades també es pot analitzar a partir de la seva distribució per temporades mitjana-alta (de maig a octubre) i mitjana-baixa (de novembre a abril). Així, el total d'estades a la temporada mitjana-alta cau un -13,6% i assoleix 81,6 milions d'estades. A la temporada mitjana-baixa creix 37,7% i arriba a 35,4 milions d'estades. En xifres absolu-

40. Aquests canvis importants de les estades mitjanes poden tenir un comportament erràtic a causa de l'efecte de la composició de la mostra per les nacionalitats i del seu grau de representativitat pel que fa als segments de l'oferta extrahotelera.

QUADRE I-49. L'EVOLUCIÓ DE LES ESTADES A LES BALEARS I PER ILLES, PER TEMPORADES I PER NACIONALITATS (VARIACIÓ ABSOLUTA 2007-2008)

Temporades / illes			Illes Balears 2008			
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-9.622,4	-12,9	-3.272,4	-16,3	-12.894,8	-13,6
T. mitjana-baixa	9.240,7	58,3	456,1	4,6	9.696,8	37,7
Total	-381,7	-0,4	-2.816,4	-9,4	-3.198,1	-2,7
Temporades / illes			Mallorca 2008			
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-8.175,5	-14,5	-2.268,5	-22,2	-10.444,1	-15,7
T. mitjana-baixa	7.987,2	54,9	733,7	10,3	8.721,0	40,3
Total	-188,4	-0,3	-1.534,8	-8,9	-1.723,1	-2,0
Temporades / illes			Illes Pitiüses 2008			
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-1.077,4	-9,0	-751,5	-12,7	-1.828,9	-10,2
T. mitjana-baixa	1.184,8	110,9	-162,1	-9,3	1.022,7	36,4
Total	107,3	0,8	-913,6	-11,9	-806,2	-3,9
Temporades / illes			Menorca 2008			
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-369,4	-5,9	-252,5	-6,5	-621,9	-6,1
T. mitjana-baixa	68,7	28,0	-115,5	-11,5	-46,8	-3,7
Total	-300,7	-4,6	-368,0	-7,5	-668,7	-5,9

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

tes es perden en la temporada mitjana-alta 12,9 milions d'estades i en la temporada mitjana-baixa es recuperen 9,7 milions d'estades. Això explica que la temporada mitjana-alta representa el 69,7% del total de la temporada i la mitjana-baixa representa el 30,3%, per tant augmenta 8,9 punts percentuals respecte a l'any anterior. (Vegeu els quadres I-50.)

Alhora, les variacions de les estades per temporades també es poden desglossar per nacionalitats i diferenciar-ne les estrangeres de les espanyoles.

Així, en la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un -12,9% (64,8 milions d'estades). El total de les estades dels espanyols va disminuir un -16,3%, amb 16,8 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden -0,6 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 20,6% del total d'estades en temporada-alta, mentre que els estrangers representen el 79,4% restant.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va

QUADRE I-50. ESTACIONALITAT DE LES ESTADES TURÍSTIQUES PER TEMPOADES I NACIONALITATS A LES BALEARS, 2008

Temporades / Illes	Illes Balears 2008				Mallorca 2008				Illes Pitiüses 2008				Menorca 2008			
Milers d'estades en nits	Estrangers	Espanyols	Total		Estrangers	Espanyols	Total		Estrangers	Espanyols	Total		Estrangers	Espanyols	Total	
T. mitjana-alta	64.806,7	16.789,4	81.596,1		48.040,2	7.954,7	55.994,8		10.899,7	5.174,1	16.073,8		5.866,8	3.660,6	9.527,4	
T. mitjana-baixa	25.100,6	10.320,3	35.420,9		22.533,0	7.845,9	30.379,0		2.253,6	1.582,4	3.836,0		314,0	892,0	1.206,0	
Total	89.907,3	27.109,6	117.016,9		70.573,2	15.800,6	86.373,8		13.153,3	6.756,5	19.909,8		6.180,8	4.552,6	10.733,4	
% temporada sobre el total de l'any																
T. mitjana-alta	72,1	61,9	69,7		68,1	50,3	64,8		82,9	76,6	80,7		94,9	80,4	88,8	
T. mitjana-baixa	27,9	38,1	30,3		31,9	49,7	35,2		17,1	23,4	19,3		5,1	19,6	11,2	
Total	100,0	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0	
% illes sobre el total de les Balears																
T. mitjana-alta	100,0	100,0	100,0		74,1	47,4	68,6		16,8	30,8	19,7		9,1	21,8	11,7	
T. mitjana-baixa	100,0	100,0	100,0		89,8	76,0	85,8		9,0	15,3	10,8		1,3	8,6	3,4	
Total	100,0	100,0	100,0		78,5	58,3	73,8		14,6	24,9	17,0		6,9	16,8	9,2	
% sobre el total de nacionalitats a cada illa i a les Balears																
T. mitjana-alta	79,4	20,6	100,0		85,8	14,2	100,0		67,8	32,2	100,0		61,6	38,4	100,0	
T. mitjana-baixa	70,9	29,1	100,0		74,2	25,8	100,0		58,7	41,3	100,0		26,0	74,0	100,0	
Total	76,8	23,2	100,0		81,7	18,3	100,0		66,1	33,9	100,0		57,6	42,4	100,0	

Mitjana-alta: de maig a octubre.

Mitjana-baixa: de novembre a abril.

Font: Conselleria de Turisme (CITITB).

**QUADRE I-51. ESTADES TOTALS DELS TURISTES A LES ILLES BALEARS,
PER NACIONALITATS I TIPOLOGIA D'ALLOTJAMENTS (2007-2008)**

2008						
Illes Balears						
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	22.742.786	3.347.870	4.920.312	4.924.316	401.602	36.336.886
Regne Unit	20.675.188	3.608.059	2.413.915	3.096.551	264.738	30.058.451
Espanya	15.011.549	2.883.111	2.443.937	6.109.694	661.333	27.109.624
Altres	17.078.833	1.671.152	1.595.919	2.659.775	506.322	23.512.001
Total	75.508.356	11.510.192	11.374.083	16.790.336	1.833.995	117.016.962

2007						
Illes Balears						
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	25.206.579	1.619.089	3.142.187	4.593.458	279.675	34.840.988
Regne Unit	22.890.303	2.076.854	2.389.151	3.575.617	534.506	31.466.432
Espanya	17.649.423	2.592.255	2.268.928	6.574.943	840.452	29.926.001
Altres	16.989.532	2.102.423	1.952.507	2.534.874	402.226	23.981.562
Total	82.735.837	8.390.621	9.752.774	17.278.892	2.056.860	120.214.983

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

créixer un 58,3% (25,1 milions d'estades). El valor total de les estades dels espanyols va créixer també un 4,6% i va arribar a 10,3 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 9,2 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 29,1% del total d'estades en temporada mitjana-baixa, mentre que els estrangers representen el 70,9% restant.

Quant a la distribució de les estades turístiques a les Balears per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 64,5% va a hotels i similars (4,3 punts menys respecte al 2007), el 9,8% va a allotjaments en lloguer (2,9 punts més), el 9,7% va a allotjaments en propietat (1,6 punts), el 14,3% va a casa d'amics o familiars (igual

que el 2007) i l'1,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,3 punt menys respecte al 2007). (Vegeu el quadre I-51.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a les Illes Balears, podem observar que els alemanys, britànics, espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en general, com a primera opció, els hotels i similars, amb un 62,6%, 68,8%, 55,4% i 72,6% respectivament.

b) Mallorca

El total d'estades en la temporada mitjana-alta cau un -15,7% (55,9 milions d'estades) i augmenta en la temporada mitjana-baixa, amb un 40,3% (30,4 milions d'estades). En xifres absolutes es perden en la temporada mitjana-alta 10,4

**QUADRE I-52. ESTADES TOTALS DELS TURISTES A MALLORCA,
PER NACIONALITATS I TIPOLOGIA D'ALLOTJAMENTS (2007-2008)**

2008

Illes Balears

Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	20.796.131	3.009.901	4.454.146	4.515.036	366.510	33.141.724
Regne Unit	12.877.833	2.168.449	2.094.164	2.754.468	213.044	20.107.958
Espanya	9.659.738	637.871	1.199.575	4.130.876	172.488	15.800.548
Altres	12.928.961	1.163.632	1.031.066	1.838.930	360.943	17.323.532
Total	56.262.663	6.979.853	8.778.951	13.239.310	1.112.985	86.373.762

2007

Illes Balears

Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	22.887.346	1.421.855	2.875.125	4.173.697	252.528	31.610.551
Regne Unit	14.702.287	1.053.850	2.024.195	3.032.711	460.166	21.273.210
Espanya	10.868.856	434.751	1.120.251	4.729.575	181.929	17.335.362
Altres	13.236.246	1.216.364	1.283.327	1.818.384	323.472	17.877.793
Total	61.694.735	4.126.820	7.302.898	13.754.367	1.218.095	88.096.916

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

milions d'estades, i en la temporada mitjana-baixa se'n guanyen 8,7 milions. Això explica que la temporada mitjana-alta representi el 64,8% del total de la temporada i la mitjana-baixa representi el 35,2% amb un guany de 10,3 punts.

En la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un -14,5%, amb 48 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va disminuir un -22,2%, amb 7,9 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 1,2 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 14,2%, mentre els estrangers representen el 85,8%.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va

augmentar un 54,9%, amb 22,5 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va augmentar un 10,3%, amb 7,8 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 7 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers, i representen el 25,8% del total d'estades el 2008, mentre que els estrangers representen el 74,2% restant.

Quant a la distribució de les estades turístiques a Mallorca per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 65,1% va a hotels i similars (4,9 punts menys respecte al 2007), el 8,1% va a allotjaments en lloguer (3,4 punts més), el 10,2% va a allotjaments en propietat (1,9 punts), el 15,3% va a casa d'amics o familiars (0,3 punts menys) i l'1,3% va a altres tipus d'allotjaments (0,1 punt menys). (Vegeu el quadre I-52.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a Mallorca, podem observar que els alemanys, els britànics, els espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en primera opció, els hotels i similars, amb un 62,7%, 64%, 61,1% i 74,6% respectivament.

c) Menorca

El total d'estades en la temporada mitjana-alta cau un 6,2%, amb 9,5 milions d'estades, i en la temporada mitjana-baixa disminueix en un 3,7% i arriba a 1,2 milions d'estades. En xifres absolutes es perden en la temporada mitjana-alta 621.930 estades, mentre que en la temporada mitjana-baixa es perden 46.800 estades. Això explica que la temporada mitjana-alta representi el 88,8% del total

de la temporada i la mitjana-baixa representi l'11,2%, de manera que augmenta 0,2 punts percentuals respecte a l'any anterior.

En la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un 5,9%, amb 5,9 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va caure un 6,5%, amb 3,7 milions d'estades. D'aquesta manera, els estrangers guanyen 0,2 punts de quota de mercat en aquesta temporada en detriment dels espanyols i representen el 61,6%, mentre que els espanyols representen el 38,4%.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va

**QUADRE I-53. ESTADES TOTALES DELS TURISTES A MENORCA
PER NACIONALITATS I TIPOLOGIA D'ALLOTJAMENTS (2007-2008)**

2008 Illes Balears						
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	322.106	64.133	122.672	72.645	3.010	584.566
Regne Unit	2.953.288	931.102	126.641	101.334	25.373	4.137.738
Espanya	2.142.112	1.063.441	434.274	751.483	161.313	4.552.623
Altres	1.045.736	116.456	176.846	110.100	9.334	1.458.472
Total	6.463.242	2.175.132	860.433	1.035.562	199.030	10.733.399
2007 Illes Balears						
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	530.500	35.690	81.885	90.658	5.413	744.146
Regne Unit	3.500.000	491.230	190.134	290.033	59.789	4.531.186
Espanya	2.279.906	1.141.739	509.698	726.650	262.587	4.920.580
Altres	924.402	44.297	159.681	71.758	6.005	1.206.143
Total	7.234.808	1.712.956	941.397	1.179.099	333.794	11.402.054

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

augmentar un 28%, amb 314 mil estades. El valor total de les estades dels espanyols va caure un 11,5%, amb 892 mil estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 10,4 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 74% del total d'estades, mentre que els estrangers representen el 26% restant.

Quant a la distribució de les estades turístiques a Menorca per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 60,2% va a hotels i similars (3,4 punts menys respecte al 2007), el 20,3% va a allotjaments en lloguer (5,3 punts més), el 8% va a allotjaments en propietat (0,3 punts menys), el 9,6% va a casa d'amics o familiars (0,6 punts menys) i el 1,9% va a altres tipus d'allotjaments (1,1 punts menys). (Vegeu el quadre I-53.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a Menorca, podem observar que els alemanys, els britànics, els espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en primera opció, els hotels i similars, amb un 55,1%, 71,4%, 47,1%, i 71,7% respectivament.

d) Les Pitiüses

El total d'estades en la temporada mitjana-alta disminueix un -10,2% i arriba a 16 milions d'estades, i en la temporada mitjana-baixa creix un 36,4% i arriba a 3,8 milions d'estades. En xifres absolutes es perden en la temporada mitjana-alta 1,8 milions d'estades, i la temporada mitjana-baixa en guanya un milió d'estades. Això explica que la temporada mitjana-alta representi el 80,7% del total de la temporada i la mitjana-baixa repre-

senti el 19,3% de manera que augmenta 5,7 punts percentuals respecte a l'any anterior.

En la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un -9%, amb 10,9 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va disminuir un -12,7%, amb 5,2 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden -0,9 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 32,2%, mentre que els estrangers representen el 67,8%.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va augmentar un 110,9%, amb 2,3 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va disminuir un -9,3%, amb 1,6 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 20,7 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 41,3%, mentre que els estrangers representen el 58,7%.

Quant a la distribució de les estades turístiques a les Pitiüses per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 64,2% va a hotels i similars (2,3 punts menys respecte al 2007), l'11,8% va a allotjaments en lloguer (0,5 punts menys), el 8,7% va a allotjaments en propietat (1,4 punts més), el 12,6% va a casa d'amics o familiars (1,3 punts més) i el 2,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,1 punts més). (Vegeu el quadre I-54.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a les Pitiüses, podem observar que els alemanys, els britànics, els espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en primera

**QUADRE I-54. ESTADES TOTALS DELS TURISTES A LES ILLES PITIÜSES,
PER NACIONALITATS I TIPOLOGIA D'ALLOTJAMENTS (2007-2008)**

2008

Illes Balears

Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	1.624.550	273.836	343.493	336.635	32.082	2.610.596
Regne Unit	4.844.067	508.508	193.110	240.749	26.321	5.812.755
Espanya	3.209.699	1.181.799	810.088	1.227.335	327.532	6.756.453
Altres	3.104.135	391.064	388.008	710.745	136.045	4.729.997
Total	12.782.451	2.355.207	1.734.699	2.515.464	521.980	19.909.801

2007

Illes Balears

Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	1.788.733	161.544	185.178	329.103	21.734	2.486.292
Regne Unit	4.688.016	531.774	174.822	252.873	14.551	5.662.036
Espanya	4.500.661	1.015.765	638.979	1.118.718	395.936	7.670.059
Altres	2.828.884	841.762	509.499	644.732	72.749	4.897.626
Total	13.806.294	2.550.845	1.508.478	2.345.426	504.970	20.716.013

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

opció, els hotels i similars, amb un 62,2%, 83,3%, 47,5% i 65,6% respectivament.

2,4%. Altrament, la despesa mitjana per turista i dia va ser de 105 euros, amb una caiguda del 0,6%. (Vegeu el quadre I-55.)

9.8.

LA DESPESA TURÍSTICA DE LES BALEARS

Les dades d'EGATUR 2008 publicades per l'Institut d'Estudis Turístics (IET) reflecteixen que els turistes varen gastar a les Illes Balears un total de 9.551,6 milions d'euros, un 3,5% més que al llarg de l'any 2007. La despesa mitjana per turista assolí els 949 euros, amb un creixement del

9.9.

DADES RESUM DE LES ARRIBADES I ESTADES PER LES BALEARS I PER ILLES

9.9.1. DADES RESUM DE LES BALEARS

Les dades del quadre I-56 presenten una síntesi de la situació a les Balears.

QUADRE I-55. DESPESA TOTAL DELS TURISTES SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA DE DESTÍ PRINCIPAL (MILERS D'EUROS)				
	Total 2007	Total 2008	% vert. 2008	Var. 2008/2007
TOTAL	51.505,7	51.897,2	100%	0,8%
Andalucia	8.106,0	7.913,5	15,2%	-2,4%
Aragó	345,4	407,4	0,8%	18,0%
Asturies	167,9	189,0	0,4%	12,5%
Balears	9.232,2	9.551,6	18,4%	3,5%
Canaries	10.494,2	10.485,2	20,2%	-0,1%
Cantàbria	302,4	329,1	0,6%	8,9%
Castella-La manxa	232,4	211,5	0,4%	-9,0%
Castella i Lleó	802,1	733,0	1,4%	-8,6%
Catalunya	9.916,1	10.113,9	19,5%	2,0%
Comunitat Valenciana	4.732,5	4.773,8	9,2%	0,9%
Extremadura	118,1	134,0	0,3%	13,5%
Galícia	908,3	769,2	1,5%	-15,3%
Madrid	4.731,5	4.831,1	9,3%	2,1%
Múrcia	637,9	748,4	1,4%	17,3%
Navarra	118,4	121,6	0,2%	2,7%
País Vasc	615,3	536,9	1,0%	-12,7%
La Rioja	45,0	48,0	0,1%	6,8%

Font: EGATUR (2008). IET.

9.9.2. DADES RESUM DE MALLORCA

Les dades del quadre I-57 presenten una síntesi de la situació a Mallorca.

9.9.3. DADES RESUM DE MENORCA

Les dades del quadre I-58 presenten una síntesi de la situació a Menorca.

9.9.4. DADES RESUM DE LES PITIÜSES

Les dades del quadre I-59 presenten una síntesi de la situació a les Pitiüses.

9.10.

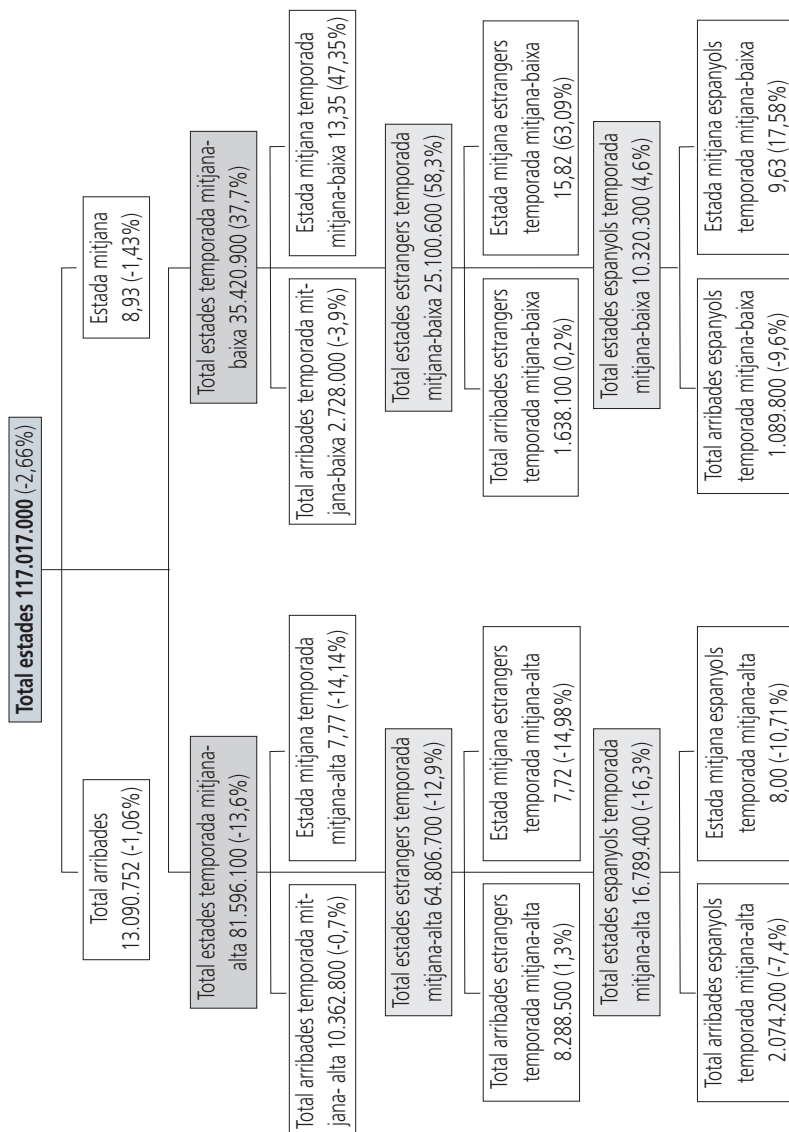
L'ESTACIONALITAT

En aquest subapartat analitzam els punts següents: l'estacionalitat de les arribades dels espanyols i estrangers a les Balears i per illes, per mitjans de transport i els programes desestacionalitzadors.

9.10.1. L'ESTACIONALITAT DE LES ARRIBADES A LES BALEARS

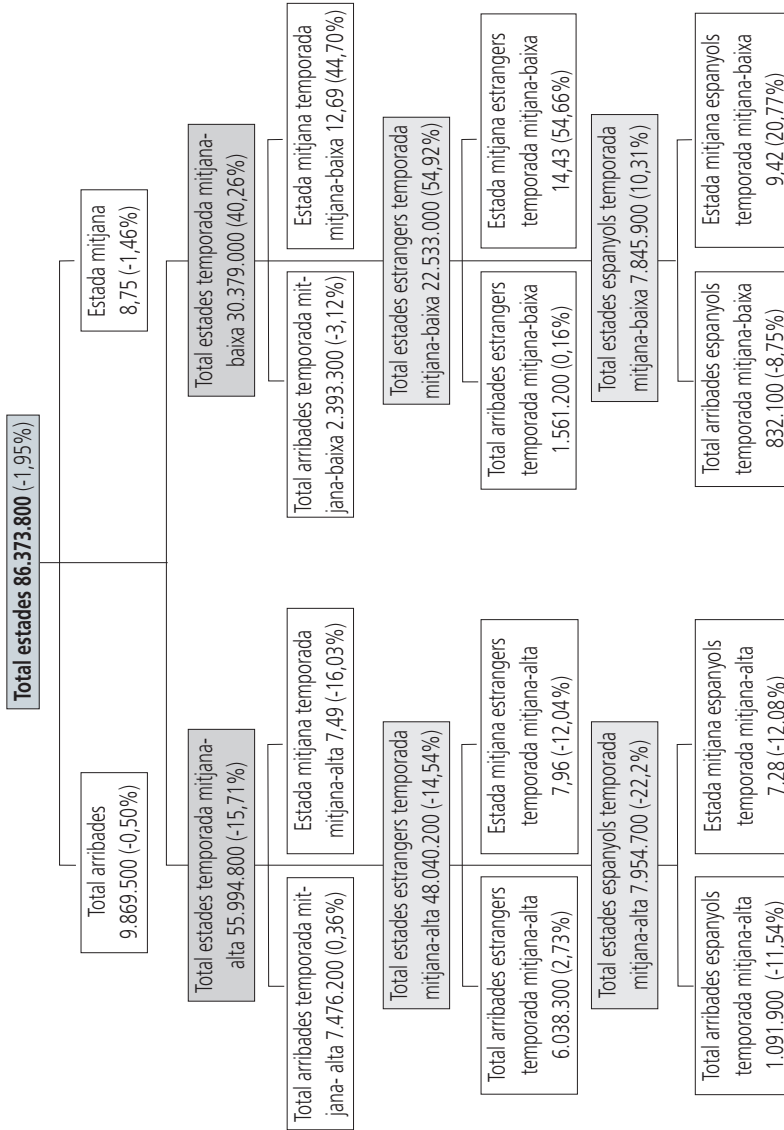
L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre de turistes en la temporada

QUADRE I-56. DADES RESUM PER LES ILLES BALEARS

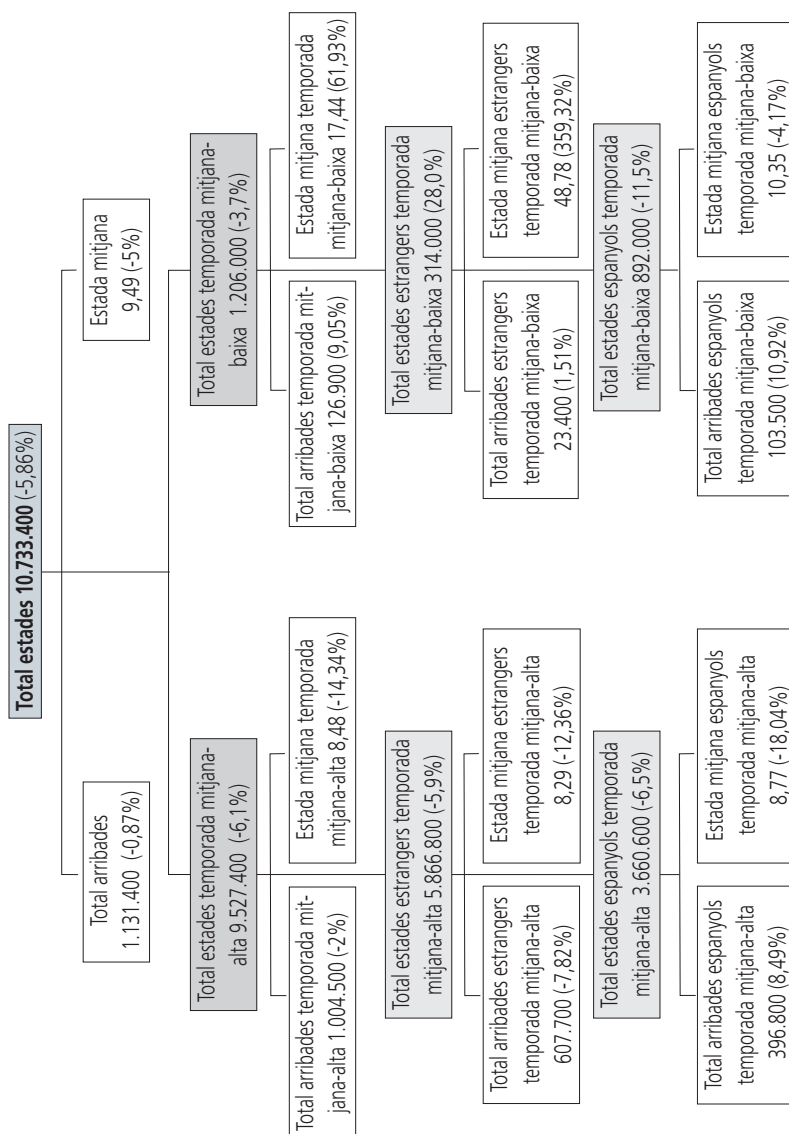
Font: Elaboració pròpia

QUADRE I-57. DADES RESUM DE MALLORCA

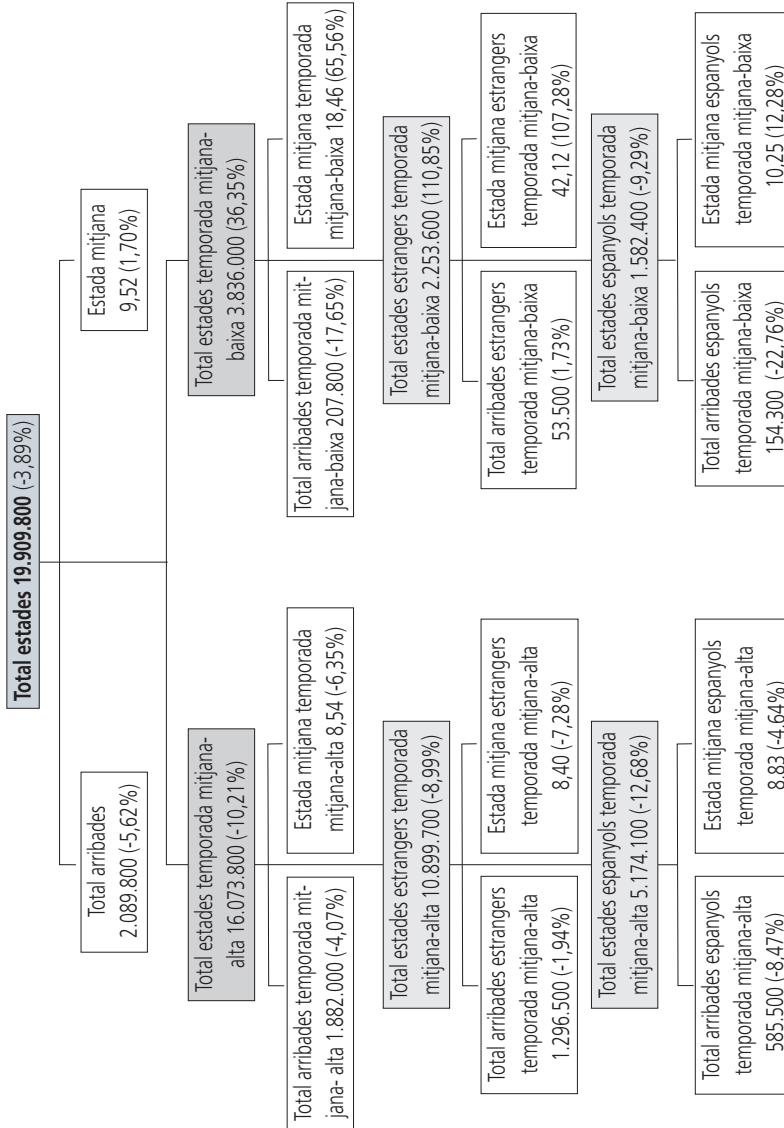
Font: Elaboració pròpia

QUADRE I-58. DADES RESUM DE MENORCA

Font: Elaboració pròpia

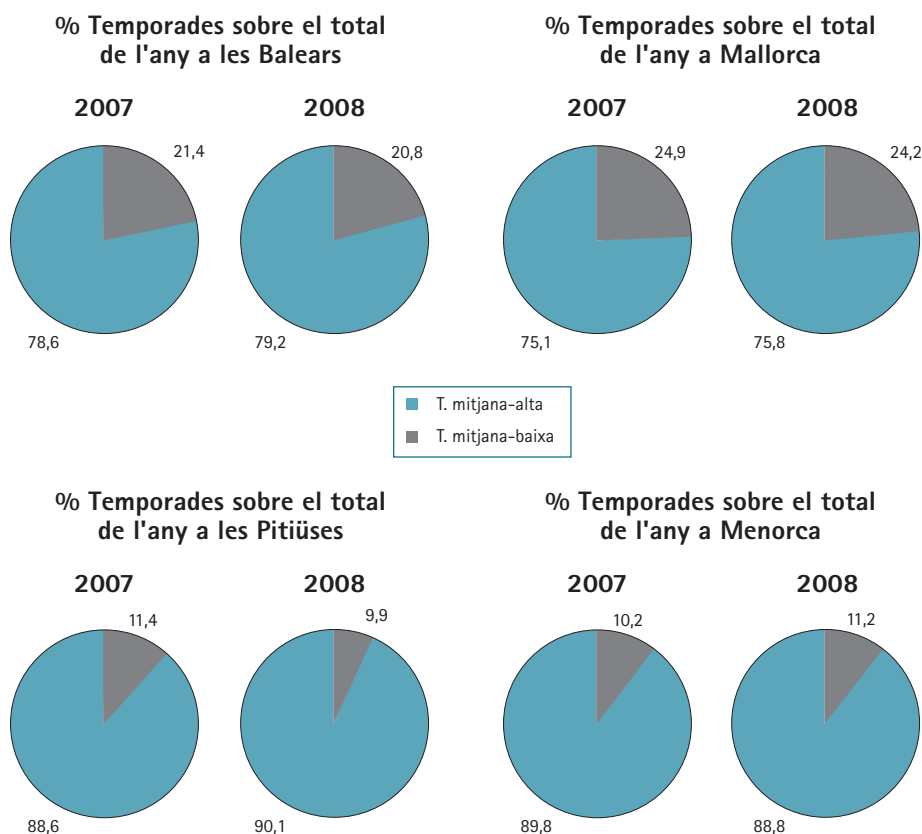
QUADRE I-59. DADES RESUM DE LES ILLES PITÀUES

Font: Elaboració pròpia

Gràfic I-26

Distribució de les arribades per temporades 2007 i 2008 per illes

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB).

QUADRE I-60. ÍNDEX DE GINI: NOMBRE D'ARRIBADES (2007-2008)						
	IG 2007	Rang equivalent mensual	IG 2008	Rang equivalent mensual	Variació IG en punts	Variació (%) rang equivalent mensual 08/07
Mallorca	0,3112	8,2657	0,3181	8,1834	0,0069	-0,9958
Menorca	0,5055	5,9345	0,5042	5,9496	-0,0013	0,2555
Illes Pitiüses	0,4966	6,0406	0,5170	5,7959	0,0204	-4,0517
Illes Balears	0,3578	7,7062	0,3659	7,6095	0,0081	-1,2543

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del CITTIB.

mitjana-baixa presenta una lleugera variació negativa de sis dècimes, tenint en compte que l'any 2007 el total d'arribades en aquesta temporada era del 21,4% i el 2008 ha estat del 20,8%. (Vegeu el gràfic I-26.)

D'acord amb un indicador sintètic de l'estacionalitat calculat amb l'índex de Gini hi ha un lleu empitjorament de l'estacionalitat de 0,0081 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és d'un -1,25%.⁴¹ (Vegeu el quadre I-60.)

Aquest lleu empitjorament de l'estacionalitat es deu al comportament del turisme espanyol. En la temporada mitjana-baixa del 2008 es varen comptabilitzar 1.089.800 turistes espanyols, amb un descens del 9,6%, enfront dels 1.638.100 estrangers, que signifiquen un creixement d'un 0,2%. (Vegeu el quadre I-61.)

Així, les arribades de turisme espanyol en la temporada mitjana-baixa varen suposar el 40% del total de les arribades en aquesta temporada, mentre que les referides a la temporada del 2007 varen representar el 42,4%, amb un pèrdua de 2,4 punts de quota de mercat, a favor del turisme estranger, que va passar de representar el 57,6% el 2007 a tenir una quota de mercat el 2008 del 60%.

9.10.2. L'ESTACIONALITAT DE LES ARRIBADES PER ILLES

A Mallorca, en la temporada mitjana-baixa se supera el percentatge del total balear, ja que el 2008 va registrar el 24,2% del total, mentre que en la temporada mitjana-alta va ser del 75,8%, percentatge inferior a la mitjana de les Balears. A Eivissa i Formentera, la temporada mitjana-baixa va representar un 9,9%, mentre que la temporada mitjana-alta va ser del 90,1%. Menorca és l'única illa on millora l'estacionalitat, ja que la temporada mitjana-baixa representa un 11,2% (un punt més que l'any passat), i un 88,8% la temporada mitjana-alta. Per tant, a diferència de l'any anterior, les Pitiüses superen Menorca, i representen el màxim estacional de les Balears. (Vegeu el gràfic I-26.)

Les variacions dels índexs de Gini empitjoren a totes les illes, excepte a Menorca, amb una millora de l'estacionalitat del 0,26% (Vegeu el quadre I-60.)

La presència de turisme espanyol minva l'efecte de l'estacionalitat a les Illes. A Mallorca els turistes espanyols arribats en la temporada mitjana-baixa varen representar el 43,2% del total anual (amb una pèrdua del nombre de turistes del 8,8%), superior a la mitjana de les Balears, del 34,4%; mentre que a les Pitiüses aquest

41. L'índex de Gini calcula en un interval de 0 a 1 l'equidistribució d'una variable, en aquest cas, l'equidistribució de les arribades turístiques al llarg dels 12 mesos d'un any. Com més s'apropa a zero més igualitària és la distribució. Per tant, disminucions d'aquest índex indiquen una millora de l'estacionalitat. L'estimació de la variació del rang equivalent mensual ens permet valorar indirectament la millora de l'índex de Gini en termes de temps. En aquest cas, un augment del valor del rang equivalent mensual indica un allargament del temps de les arribades turístiques distribuïdes igualitàriament al llarg dels mesos. És a dir, la redistribució equitativa igual per mesos de les arribades turístiques omplen 7,7 mesos el 2007, mentre que el 2008 aquesta redistribució equitativa és de 7,61 mesos, per tant, es dona un empitjorament en temps de l'estacionalitat de l'1,25%. Per ampliar aquest tema sobre la metodologia emprada per calcular l'índex de Gini i ajustar-lo al temps equivalent en mesos, es pot consultar el treball d'Anastassios Tsitouras (2004), «Adjusted Gini coefficient and 'months equivalent' degree of tourism seasonality: a research note», *Tourism Economics*, 10 (1), pàg. 95-100. Valgui aquesta nota metodològica per a la resta d'aquest apartat.

QUADRE I-61. ESTACIONALITAT DE LES ARRIBADES TURÍSTIQUES
PER TEMPORADES I NACIONALITATS A LES BALEARS (2008)

Temporades/il·les	Illes Balears 2008			Mallorca 2008			Illes Pitiüses 2008			Menorca 2008		
	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	8.288,5	2.074,2	10.362,8	6.384,3	1.091,9	7.476,2	1.296,5	585,5	1.882,0	607,7	396,8	1.004,5
T. mitjana-baixa	1.638,1	1.089,8	2.728,0	1.561,2	832,1	2.393,3	53,5	154,3	207,8	23,4	103,5	126,9
Total	9.926,7	3.164,1	13.090,8	7.945,5	1.924,0	9.869,5	1.350,0	739,8	2.089,8	631,1	500,3	1.131,4
% temporada sobre el total de l'any	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	83,5	65,6	79,2	80,4	56,8	75,8	96,0	79,1	90,1	96,3	79,3	88,8
T. mitjana-baixa	16,5	34,4	20,8	19,6	43,2	24,2	4,0	20,9	9,9	3,7	20,7	11,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% il·les sobre el total de les Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	100,0	100,0	100,0	77,0	52,6	72,1	15,6	28,2	18,2	7,3	19,1	9,7
T. mitjana-baixa	100,0	100,0	100,0	95,3	76,4	87,7	3,3	14,2	7,6	1,4	9,5	4,7
Total	100,0	100,0	100,0	80,0	60,8	75,4	13,6	23,4	16,0	6,4	15,8	8,6
% sobre el total de nacionalitats a cada illa i a les Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	80,0	20,0	100,0	85,4	14,6	100,0	68,9	31,1	100,0	60,5	39,5	100,0
T. mitjana-baixa	60,0	40,0	100,0	65,2	34,8	100,0	25,8	74,2	100,0	18,5	81,5	100,0
Total	75,8	24,2	100,0	80,5	19,5	100,0	64,6	35,4	100,0	55,8	44,2	100,0

Mitjana-alta: de maig a octubre.

Mitjana-baixa: de novembre a abril.

Font: Conselleria de Turisme (CITIB).

percentatge va arribar només al 20,9% (amb una pèrdua del nombre de turistes del 22,7%), i a Menorca, al 20,7% (amb un creixement del nombre de turistes del 10,9%). (Vegeu el quadre I-61.)

El turisme estranger, per contra, és molt estacional, sobretot a les Pitiüses i Menorca. Així, Mallorca, en la temporada mitjana-baixa, rep el 19,6% del total anual (amb un creixement en el nombre de turistes del 0,2%), valor superior al de la mitjana balear, del 16,5%; mentre que les Pitiüses només varen arribar al 4% (amb un creixement en el nombre de turistes del 1,7%), i Menorca, al 3,7% (amb un creixement en el nombre de turistes del 1,3). Per tant, tot i la lleu millora sobretot de les illes menors, la falta de turisme estranger en la temporada mitjana-baixa de les illes menors

constitueix un problema greu del sector turístic, amb repercussions de tipus econòmic i social, si bé moltes empreses turístiques d'aquestes illes han internalitzat aquest cost estructural des del començament de les expansions, cosa que els permet continuar operatives malgrat el tancament massiu i prolongat dels establiments a l'hivern.

9.10.3. L'ESTACIONALITAT PER MITJANS DE TRANSPORT

Quant als mitjans de transport, a les Balears l'avió presenta una estacionalitat més gran que el vaixell, amb un 20,6% d'arribades amb avió en la temporada mitjana-baixa, enfront del 26,6% d'arribades amb vaixell. (Vegeu el quadre I-62.)

QUADRE I-62. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA (2008)

	Arribades avió	Arribades vaixell	Arribades total	% 08/07 avió	% 08/07 vaixell	% 08/07 Total	% Distribució 2008 Total
Gener	279.654	23.878	303.532	-5,9	58,0	-2,8	2,3%
Febrer	385.085	14.169	399.254	9,9	43,3	10,8	3,0%
Març	588.997	33.495	622.492	0,2	76,5	2,6	4,8%
Abril	756.015	31.790	787.805	-3,6	-31,0	-5,1	6,0%
Maig	1.467.572	30.448	1.498.020	6,1	-18,2	5,4	11,4%
Juny	1.732.639	46.538	1.779.177	-1,8	-11,0	-2,0	13,6%
Juliol	2.016.685	82.551	2.099.236	-0,8	-14,4	-1,4	16,0%
Agost	2.121.812	146.507	2.268.319	2,3	11,2	2,9	17,3%
Setembre	1.650.052	53.239	1.703.291	-4,9	-6,3	-4,9	13,0%
Octubre	988.828	25.911	1.014.739	-0,6	-27,0	-1,5	7,8%
Novembre	308.220	16.287	324.507	-19,4	12,2	-18,3	2,5%
Desembre	270.508	19.872	290.380	-13,2	0,8	-12,3	2,2%
Total	12.566.067	524.685	13.090.752	-1,0	-1,8	-1,1	100,0%

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears, de gener de 2009.

**QUADRE I-63. TOTAL D'USUARIS DEL PLA Oci 60 DISTRIBUÏTS PER ZONES I ORIGEN.
TEMPORADA 2008-2009**

Origen	Població	Eivissa i Form.	Destinació		Total
			Mallorca	Menorca	
	Eivissa i Form.	0	1.219	483	1.702
	Maó	361	1.290	0	1.651
	Palma	2.344	0	3.375	5.719
	Totals	2.705	2.509	3.858	9.072

Font: Mundosénior.

9.10.4. ELS PROGRAMES DESESTACIONALITZADORS

Cal destacar el paper desestacionalitzador que fan els programes de l'Imserso i el programa Oci 60 del Govern de les Illes Balears.

Amb referència al pla Oci 60⁴² i a l'evolució de les dades per a la temporada 2007-2008, en total hi ha hagut 9.072 usuaris amb destinació a les Illes Balears, amb una disminució del 5,1%. (Vegeu el quadre I-63.)

En relació amb l'Imserso, s'ha arribat a les 198.434 places venudes en la temporada d'octubre a abril de 2007-2008, amb una creixuda del 6,8% per comparació a la temporada de l'any passat. Cal observar que, quant a la resta de destinacions, les Balears continuen essent la primera destinació de l'Imserso, amb el 19,8% del total de places. També es pot destacar que totes les destinacions experimenten un augment, especialment les Illes Canàries, que quasi dupliquen les places venudes i augmenten en un 71,4%, amb una quota del 12,2% quan la temporada 2000-2001 només era del 2,9%. (Vegeu el quadre I-64.)

Pel que fa al total d'estades, les Balears en sumen 1.837.131, amb una quota del 20,5%, fet que ens situa també com a líders per comunitats autònomes, amb un descens del 3,6% i una estada mitjana que es troba en els 9,3 dies (4,2 dies menys en relació amb la temporada del 2000-2001). Cal fer ressaltar que en el conjunt de la temporada mitjana-baixa això representa el 21,1% del total d'estades dels espanyols (8.720.100 estades). En el cas de les Canàries són 1.187.436 estades, 9,7 dies d'estada mitjana i una quota del 13,2%, quan la temporada 2000-2001 només era de l'1,6%.

9.11.

EL PERFIL DEL TURISTA

El perfil del turista s'estableix d'acord amb les característiques següents: l'edat, el motiu del viatge, l'allotjament i el paquet turístic. Pel que fa a les tres principals nacionalitats, cal destacar que el perfil més jove és el del turisme britànic en el cas les Pitiüses i Mallorca i l'alemany en el cas de Menorca; en canvi, els espanyols lideren el grup següent més jove (d'entre 25 i 44 anys) a

42. Vegeu la *Memòria del CES 2006*, pàg. 204.

QUADRE I-64. PLACES DE L'IMERSO CONTRACTADES PER DESTINACIONS TURÍSTIQUES

Destinació turística	2002-2003					2003-2004				
	Nre. places	Var. 02-03 / 01-02	Estades	Var. 02-03 / 01-02	Estada mitjana	Var. 02-03 / 01-02	Nre. places	Var. 03-04 / 02-03	Estades	Var. 03-04 / 02-03
Andalusia	116.785	28,9	1.163.113	2,8	10,0	-20,2	138.048	18,2	1.478.960	27,2
Múrcia	22.622	56,9	236.684	17,2	10,5	-25,3	23.911	5,7	241.066	1,9
Illes Balears	150.223	15,3	1.703.485	-2,9	11,3	-15,8	175.118	16,6	1.801.422	5,7
Illes Canàries	17.871	14,1	150.794	37,6	8,4	20,5	20.466	14,5	162.204	7,6
Catalunya	53.797	18,0	628.026	5,2	11,7	-10,9	76.898	42,9	803.915	28,0
Comunitat Valenciana	107.770	36,4	1.109.311	18,7	10,3	-13,0	131.682	22,2	1.373.540	23,8
Circuits culturals	21.192	36,2	105.960	36,2	5,0	0,0	22.595	6,6	112.975	6,6
Itinerari naturalista	2.507	-1,7	10.028	-1,7	4,0	0,0	3.657	45,9	14.628	45,9
Total	492.767	25,2	5.107.401	6,0	10,4	-15,3	592.375	20,2	5.988.710	17,3
2004-2005										
Destinació turística	Nre. places	Var. 04-05 / 03-04	Estades	Var. 04-05 / 03-04	Estada mitjana	Var. 04-05 / 03-04	Nre. places	Var. 05-06 / 04-05	Estades	Var. 05-06 / 04-05
	Nre. places	Var. 04-05 / 03-04	Estades	Var. 04-05 / 03-04	Estada mitjana	Var. 04-05 / 03-04	Nre. places	Var. 05-06 / 04-05	Estades	Var. 05-06 / 04-05
Andalusia	165.276	19,7	1.734.278	17,3	10,5	-2,1	165.837	0,3	1.683.136	-2,9
Múrcia	19.305	-19,3	192.234	-20,3	10,0	-1,2	18.723	-3,0	200.935	4,5
Illes Balears	174.601	-0,3	1.806.679	0,3	10,3	0,6	173.184	-0,8	1.777.391	-1,6
Illes Canàries	35.477	73,3	269.122	65,9	7,6	-4,3	32.913	-7,2	254.478	-5,4
Catalunya	98.899	28,6	1.074.234	33,6	10,9	3,9	97.954	-1,0	1.054.767	-1,8
Comunitat Valenciana	150.450	14,3	1.598.135	16,4	10,6	1,8	157.734	4,8	1.601.544	0,2
Circuits culturals	25.062	10,9	125.310	10,9	5,0	0,0	24.669	-1,6	123.345	-1,6
Itinerari naturalista	4.218	15,3	16.872	15,3	4,0	0,0	2.883	-31,7	11.532	-31,7
Total	673.288	13,7	6.816.864	13,8	10,1	0,1	673.897	0,1	6.707.128	-1,6

Continua

QUADRE I-64. PLACES DE L'IMERSO CONTRACTADES PER DESTINACIONS TURÍSTIQUES

Destinació turística	2006-2007					2007-2008				
	Nre. places	Var. 06-07 / 05-06	Estades	Var. 06-07 / 05-06	Estada mitjana	Nre. places	Var. 07-08 / 06-07	Estades	Var. 07-08 / 06-07	Estada mitjana
Andalusia	186.156	12,3	1.940.659	15,3	10,4	218.586	17,4	2.104.395	8,4	9,6
Múrcia	25.508	36,2	225.568	12,3	8,8	26.168	2,6	242.840	7,7	9,3
Illes Balears	185.850	7,3	1.906.345	7,3	10,3	198.434	6,8	1.837.131	-3,6	9,3
Illes Canàries	71.196	116,3	764.225	200,3	10,7	122.004	71,4	1.187.436	55,4	9,7
Catalunya	109.006	11,3	1.166.907	10,6	10,7	134.526	23,4	1.214.399	4,1	9,0
Comunitat Valenciana	171.279	8,6	1.842.631	15,1	10,8	209.691	22,4	1.931.883	4,8	9,2
Circuits culturals	69.418	181,4	347.090	181,4	5,0	77.702	11,9	388.510	11,9	5,0
Itinerari naturalista	4.082	41,6	16.328	41,6	4,0	4.938	21,0	19.752	21,0	4,0
Intercanvi Portugal	—	—	—	—	—	7.925	—	55.475	—	7,0
Total	822.495	415	8.209.753	484	10,0	999.974	21,6	8.981.821	9,4	9,0
										-10,0

* També inclou Múrcia i la Comunitat Valenciana.

Nota: Les temporades de l'IMERSO van des d'octubre fins a aproximadament el mes d'abril.

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

totes les illes, de manera que augmenta 0,8 punts respecte al 2007. El mercat britànic destaca per tenir els percentatges més alts a totes les illes, perquè el motiu principal del viatge és l'oci i les vacances (0,6 punts més que l'any passat) i pel fet que el principal allotjament que tria és l'hotelier. També són

els que viatgen més amb paquet turístic (42,5%), tot i que ha disminuït 9,7 punts respecte a l'any passat, excepte a Mallorca, on ho fan més els alemanys. Menorca rep el 53,3% de turisme amb paquet turístic. En el cas de les Pitiüses és el 49,5% i per Mallorca el 39,9% (Vegeu el quadre I-65.)

QUADRE I-65. PERFIL DEL TURISTA (2007-2008)

Atributs	Illes Balears								Mallorca							
	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Edat																
Menys de 25	20,8	22,7	22,2	22,5	20,8	22,6	21,9	23,0	20,5	22,4	22,0	21,3	20,8	21,2	21,5	22,2
Entre 25 i 44	39,7	35,4	36,0	36,0	40,5	39,7	39,1	37,3	39,6	35,2	35,2	34,7	40,5	34,3	37,8	35,2
Entre 45 i 64	27,0	30,0	28,3	27,9	22,0	21,8	25,8	26,7	27,1	30,2	27,2	27,5	22,0	25,2	26,4	28,0
Més de 64	12,5	12,0	13,6	13,6	16,7	15,8	13,2	13,0	12,8	12,2	15,	16,4	16,7	19,3	14,3	14,5
No contestat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Motiu del viatge																
Oci i vacances	93,8	91,9	96,2	96,8	84,0	85,7	92,1	92,0	93,7	91,8	95,2	96,0	81,9	84,5	91,7	91,6
Feina i negocis	3,4	5,8	1,5	1,4	8,9	8,3	4,1	4,8	3,5	5,9	1,9	1,9	9,8	9,4	4,3	5,2
Estudis	0,3	0,1	0,0	0,0	0,5	0,6	0,3	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,6	0,8	0,3	0,3
Serveis personals	1,6	1,5	1,0	0,7	4,6	3,6	2,2	1,8	1,6	1,5	1,2	0,7	5,2	3,7	2,2	1,8
Altres	0,9	0,6	1,3	1,1	2,0	1,8	1,3	1,1	0,9	0,6	1,7	1,4	2,4	1,7	1,4	1,0
Allotjament																
Hotels i similars	70,1	77,1	74,3	77,3	66,4	67,8	72,7	75,6	70,2	77,0	71,7	75,1	69,3	71,2	72,7	76,3
Allotjament en propietat	8,8	5,9	5,6	4,7	6,2	5,2	6,3	5,2	8,8	6,0	7,0	5,6	5,3	4,3	6,7	5,3
Allotjament llogat	6,1	3,5	9,4	5,8	5,5	4,8	6,4	4,4	6,1	3,4	7,6	3,9	1,8	1,4	5,1	3,1
Casa d'amics o familiars	13,8	12,8	9,8	10,7	19,5	19,9	13,2	13,3	13,8	12,8	12,7	13,3	22,4	22,3	14,3	14,2
Càmping	0,1	0,1	0,1	0,2	1,0	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3	0,6	0,1	0,2	0,2
Altres	1,0	0,7	0,8	1,3	1,4	1,7	1,1	1,1	1,0	0,7	1,0	1,8	0,7	0,6	1,0	1,0
Paquet turístic																
Viatja amb paquet turístic	40,8	46,2	42,5	52,2	33,2	36,1	42,6	47,8	40,6	45,6	28,8	44,2	36,5	37,4	39,9	46,1
Ús d'Internet	54,2	54,6	50,9	59,6	35,0	35,5	47,3	53,5	54,4	55,4	51,0	70,6	32,5	32,7	46,8	57,2
No ús d'Internet	45,8	45,4	49,1	40,4	65,0	64,5	52,7	46,5	45,6	44,6	49,0	29,4	67,5	67,3	53,2	42,8

Continua

QUADRE I-65. PERFIL DEL TURISTA (2007-2008)

Illes Balears										Mallorca									
Atributs	Alemany		Britànic		Espanyol		Total			Alemany		Britànic		Espanyol		Total			
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007		2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007		
Paquet turístic																			
No viatja amb paquet turístic	59,2	53,8	57,5	47,8	66,8	63,9	57,4	52,2		59,4	54,4	71,2	55,8	63,5	62,6	60,1	53,9		
Ús d'Internet	67,1	69,1	64,4	82,1	65,4	62,6	66,0	70,5		67,1	70,3	63,0	83,6	63,9	57,6	65,3	70,6		
No ús d'Internet	32,9	30,9	35,6	17,9	34,6	37,4	34,0	29,5		32,9	29,7	37,0	16,4	36,1	42,4	34,7	29,4		
Menorca										Illes Pitiüses									
Atributs	Alemany		Britànic		Espanyol		Total			Alemany		Britànic		Espanyol		Total			
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007		2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007		
Edat																			
Menys de 25	23,3	25,7	19,2	26,5	22,2	25,9	21,5	26,0		23,6	25,4	24,6	23,7	22,0	24,6	23,8	24,6		
Entre 25 i 44	40,8	36,7	32,6	34,1	47,2	49,2	40,9	41,7		41,5	36,7	41,2	42,0	47,1	48,4	44,3	44,6		
Entre 45 i 64	27,1	28,1	34,0	29,6	20,1	18,1	26,4	24,1		25,9	28,1	28,4	28,2	18,1	15,2	23,1	22,1		
Més de 64	8,7	9,4	14,2	9,9	10,5	6,9	11,3	8,2		9,0	9,7	5,8	6,1	12,9	11,9	8,8	8,7		
No contestat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Motiu del viatge																			
Oci i vacances	94,1	94,1	98,6	98,2	84,0	83,5	91,7	91,8		95,3	93,5	98,5	98,4	89,3	90,1	94,1	94,1		
Feina i negocis	2,2	4,0	0,7	0,6	9,0	8,3	4,6	4,1		2,5	4,5	0,4	0,4	6,3	5,4	3,1	3,1		
Estudis	0,2	0,0	0,0	0,0	0,5	0,6	0,3	0,3		0,2	0,1	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,2		
Serveis personals	2,8	1,3	0,5	0,4	4,3	5,1	2,3	2,5		1,3	1,3	0,7	0,8	3,0	2,6	1,8	1,6		
Altres	0,7	0,6	0,3	0,7	2,1	2,5	1,1	1,4		0,7	0,7	0,4	0,4	1,0	1,7	0,7	1,0		
Allotjament																			
Hotels i similars	69,1	78,1	73,2	79,5	61,4	56,3	69,3	70,9		69,8	78,1	85,1	83,8	62,4	65,5	74,2	75,1		
Allotjament en propietat	11,6	6,9	2,2	3,1	7,5	9,1	5,2	6,0		8,6	4,8	2,5	2,2	7,6	5,5	5,4	4,5		
Allotjament llogat	6,1	3,2	21,4	10,7	15,1	12,7	15,8	10,1		6,5	3,8	7,9	9,1	8,8	9,2	7,2	7,4		
Casa d'amics o familiars	12,1	11,2	2,4	5,9	12,7	17,1	7,9	10,6		13,6	12,6	4,2	4,7	16,5	15,6	10,8	10,9		
Càmping	0,1	0,0	0,0	0,0	1,4	1,4	0,7	0,6		0,1	0,0	0,0	0,1	1,6	0,9	0,8	0,7		
Altres	0,9	0,6	0,7	0,7	1,8	3,4	1,2	1,7		1,5	0,7	0,3	0,2	3,1	3,4	1,6	1,5		
Paquet turístic																			
Viatja amb paquet turístic	43,4	51,6	77,8	64,2	29,3	36,1	53,3	52,3		42,7	52,7	68,6	72,1	27,3	33,0	49,5	53,1		
Ús d'Internet	81,6	57,7	54,8	58,7	48,0	49,0	50,7	56,3		46,7	44,8	47,7	34,9	34,4	35,2	47,4	36,9		
No ús d'Internet	18,4	42,3	45,2	41,3	52,0	51,0	49,3	43,7		53,3	55,2	52,3	65,1	65,6	64,8	52,6	63,1		

Continua

QUADRE I-65. PERFIL DEL TURISTA (2007-2008)

Atributs	Menorca								Illes Pitiüses							
	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Paquet turístic																
No viatja amb paquet turístic	56,6	48,4	22,2	35,8	70,7	63,9	46,7	47,7	57,3	47,3	31,4	27,9	72,7	67,0	50,5	46,9
Ús d'Internet	64,5	69,7	70,2	87,2	68,3	72,0	68,4	77,2	67,9	51,1	73,1	65,7	67,0	69,6	68,8	66,3
No ús d'Internet	35,5	30,3	29,8	12,8	31,7	28,0	31,6	22,8	32,1	48,9	26,9	34,3	33,0	30,4	31,2	33,7

*2008: Dades provisionals.

Font: CITTIB.

QUADRE I-66. GRAU DE REPETICIÓ DELS TURISTES 2007-2008

	Illes Balears								Mallorca							
	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
1	5,7	10,3	7,9	8,0	4,9	8,3	6,6	8,9	5,3	10,4	6,4	8,2	3,5	8,5	5,6	9,3
2	11,5	13,9	12,5	12,9	11,0	12,4	11,6	13,6	11,8	14,2	10,7	14,0	10,9	11,1	11,3	13,5
3	11,7	10,5	9,8	12,1	10,7	10,8	10,6	11,0	12,0	10,1	8,6	12,2	10,0	10,8	10,4	11,0
4	7,3	9,6	8,2	10,3	7,0	8,3	7,4	9,1	7,6	9,5	7,9	10,8	7,2	8,3	7,6	9,5
5	7,0	5,6	7,9	6,5	7,1	5,3	7,2	5,8	7,3	5,6	8,7	5,7	7,9	5,7	7,7	5,7
6	6,2	4,1	5,8	4,1	6,4	3,6	6,1	3,9	6,2	4,0	7,7	4,0	7,8	4,2	6,7	4,0
7	4,1	4,1	4,7	3,9	3,4	3,9	4,1	3,6	4,3	4,0	5,5	3,2	4,1	4,1	4,6	3,5
8	2,5	1,1	1,9	2,9	1,9	1,3	2,0	1,7	2,6	1,0	2,3	2,6	2,3	1,3	2,3	1,6
9	1,0	0,9	0,6	1,0	0,5	0,6	0,6	0,8	1,0	1,0	0,8	0,8	0,4	0,6	0,7	0,8
10 o més	25,5	14,9	17,7	15,2	26,3	17,0	22,3	15,6	25,6	14,7	22,2	14,7	30,2	15,6	24,5	14,9
Mai	17,5	24,9	23,0	23,1	20,8	28,4	21,5	25,9	16,2	25,5	19,2	23,8	15,8	29,7	18,6	26,2
	Menorca								Illes Pitiüses							
	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
1	8,0	10,6	9,9	3,6	7,5	9,7	8,7	7,4	10,1	9,7	12,3	10,6	6,9	6,8	10,0	8,0
2	9,0	9,2	21,8	9,0	11,6	13,7	15,9	12,9	8,1	11,1	12,8	11,8	10,9	15,4	10,6	14,6
3	8,7	6,6	10,8	13,0	10,1	9,8	10,5	10,7	8,2	15,9	13,5	11,1	12,8	11,5	11,4	11,6
4	2,7	17,5	7,0	8,2	7,0	9,8	7,1	9,2	3,8	9,5	10,2	9,8	6,5	7,2	7,1	7,5
5	11,6	4,4	3,6	8,8	6,5	3,9	5,4	6,0	2,1	6,4	7,8	7,6	5,6	5,0	5,6	5,8
6	4,2	0,7	0,8	6,2	4,7	1,9	3,1	3,7	6,2	7,0	2,1	3,1	3,8	3,2	4,8	3,4
7	2,6	9,0	1,1	5,5	1,9	2,3	1,6	4,2	2,4	3,6	4,2	4,9	2,6	4,3	3,3	3,7
8	0,4	1,0	0,7	3,7	1,2	0,6	0,9	2,0	1,9	3,0	1,0	3,4	1,4	1,5	1,3	2,1
9	0,5	0,2	0,0	2,9	0,8	0,4	0,4	1,5	0,3	0,1	0,1	0,0	0,6	0,8	0,4	0,4
10 o més	29,4	17,3	5,9	15,6	21,4	19,6	14,5	16,9	22,3	16,2	9,4	17,1	19,6	19,1	15,9	18,1
Mai	22,8	23,3	38,3	23,5	27,4	28,4	31,9	25,7	34,5	17,6	26,6	20,6	29,2	25,3	29,7	24,8

Font: CITTIB.

QUADRE I-67. GRAU DE SATISFACCIÓ DELS TURISTES A LES ILLES BALEARS (2007-2008)

Any 2007

		Total	% total	Turistes estrangers	% turistes estrangers	Turistes nacionals	% turistes nacionals
TOTAL		13.275.246		9.830.361		3.444.885	
Valoració del viatge a les Illes Balears	1	630	0,00	316	0,00	314	0,01
	2	4.016	0,03	3.182	0,03	834	0,02
	3	7.920	0,06	5.750	0,06	2.171	0,06
	4	23.029	0,17	17.939	0,18	5.090	0,15
	5	93.325	0,70	59.742	0,61	33.583	0,97
	6	317.570	2,39	207.925	2,12	109.645	3,18
	7	1.552.636	11,70	1.044.728	10,63	507.907	14,74
	8	3.585.608	27,01	2.403.574	24,45	1.182.034	34,31
	9	3.641.019	27,43	2.896.007	29,46	745.012	21,63
	10	4.049.492	30,50	3.191.196	32,46	858.296	24,92
			100,00		100,00		100,00
Valoració mitjana		8,69		8,76		8,46	

Any 2008

		Total	% total	Turistes estrangers	% turistes estrangers	Turistes nacionals	% turiste nacionals
TOTAL		13.090.748		9.926.660		3.164.088	
Valoració del viatge a les Illes Balears	1	2.721	0,02	1.591	0,02	1.130	0,04
	2	2.910	0,02	1.724	0,02	1.186	0,04
	3	19.212	0,15	13.252	0,13	5.960	0,19
	4	40.853	0,31	27.988	0,28	12.864	0,41
	5	124.430	0,95	83.592	0,84	40.838	1,29
	6	416.661	3,18	292.141	2,94	124.520	3,94
	7	1.954.989	14,93	1.419.113	14,30	535.876	16,94
	8	4.340.030	33,15	3.313.932	33,38	1.026.098	32,43
	9	3.967.608	30,31	3.091.449	31,14	876.159	27,69
	10	2.221.334	16,97	1.681.878	16,94	539.456	17,05
			100,00		100,00		100,00
Valoració mitjana		8,38		8,40		8,30	

Font: CITTIB.

9.12.

EL NIVELL DE FIDELITZACIÓ I DE SATISFACCIÓ DELS TURISTES NACIONALS ARRIBATS A LES BALEARS

El grau de fidelització és força elevat. Així, el 82,5% del total dels alemanys ja havien visitat les Balears amb anterioritat. En el cas dels britànics és el 77%, i en el cas dels espanyols és el 79,2%. D'aquests, el percentatge dels que han visitat les Balears deu o més vegades és el 26,3% en el cas dels espanyols, el 25,5% en el cas dels alemanys i el 17,7% en el cas dels britànics, i els que les han visitades fins a tres vegades és l'11,7% en el cas dels alemanys, el 10,6% en el cas dels espanyols i el 9,8% en el cas dels britànics. (Vegeu el quadre I-66.)

Quant al grau de satisfacció del turisme nacional, és bastant elevat: en una escala de l'1 al 10, el grau de satisfacció és d'un 8,38 (0,31 dècimes menys que la mateixa valoració de l'any anterior). (Vegeu el quadre I-67.)

Quant al grau de satisfacció del turisme estranger, és superior al del turisme nacional, ja que, en una escala de l'1 al 10, el seu grau de satisfacció és d'un 8,40 (0,36 dècimes menys que la mateixa valoració de l'any anterior).

9.13.

L'OFERTA TURÍSTICA A LES BALEARS

En aquest subapartat estudiam l'oferta d'allotjament, el nivell d'ocupació, la rendibilitat, el tot inclòs i l'oferta complementària.

9.13.1. LA CAPACITAT DE L'OFERTA D'ALLOTJAMENT PER ILLES

En aquest epígraf analitzam els aspectes següents de l'oferta turística reglada:⁴³ la capacitat de l'oferta d'allotjament per illes i la capacitat de l'oferta d'allotjament per categories.

9.13.1.1. La capacitat de l'oferta d'a- llojament per illes

Per illes, Mallorca disposa del 67,4% del total de places de les Balears, amb una pèrdua de 2.068 places (-0,7%). Eivissa en té el 18,9%, amb una pèrdua de 32 places (0%). Menorca disposa de l'11,8% de places, amb un augment de 189 (0,4%), i Formentera en té l'1,8%, amb un increment de 24 places (0,3%) respecte a l'any passat. (Vegeu el quadre I-68.)

L'oferta reglada es distribueix de la manera següent: els hotels⁴⁴ tenen una quota del 76,9% i un descens de 49 pla-

43. La capacitat d'allotjament de les Illes Balears pot ser de dos tipus: reglada o no reglada. La reglada es recull en l'anuari del CITTIB, i la no reglada s'obté a partir d'altres fonts no oficials, que es poden consultar en la *Memòria del CES 2004*.

44. L'oferta hotelera conté tota l'oferta reglada excepte apartaments, hotels rurals, turisme d'interior, agroturismes i càmpings.

QUADRE I-68. CAPACITAT D'ALLOTJAMENT TURÍSTIC REGLAT DE LES BALEARS (2008)

Illes	Hotels (x)		Var. 08/07		Apartaments		Var. 08/07	
(31.12.08)	Places 07	Places 08	Places	%	Places 07	Places 08	Places	%
Mallorca	234.984	234.860	-124	-0,1	48.496	46.340	-2.156	-4,4
Eivissa	55.288	55.274	-14	0,0	23.219	23.201	-18	-0,1
Formentera	4.677	4.689	12	0,3	3.019	3.019	0	0,0
Subtotal Pitiüses (y)	59.965	59.963	-2	0,0	26.238	26.220	-18	-0,1
Menorca	27.782	27.859	77	0,3	20.839	20.939	100	0,5
Balears	322.731	322.682	-49	0,0	95.573	93.499	-2.074	-2,2
Distribució %	75,9	76,2			22,5	22,1		

Illes	Agroturisme (z)		Var. 08/07		Càmping		Var. 08/07	
(31.12.08)	Places 07	Places 08	Places	%	Places 07	Places 08	Places	%
Mallorca	3.458	3.670	212	6,1	500	500	0	0,0
Eivissa	302	302	0	0,0	1.223	1.223	0	0,0
Formentera	0	12	12		0	0	0	0,0
Subtotal Pitiüses (y)	302	314	12	4,0	1.223	1.223	0	0,0
Menorca	271	283	12	4,4	1.039	1.039	0	0,0
Balears	4.031	4.267	236	5,9	2.762	2.762	0	0,0
Distribució %	0,9	1,0			0,6	0,7		

Illes	Total			Var. 08/07	Distribució de les places
(31.12.08)	Places 07	Places 08	Places	%	%
Mallorca	287.438	285.370	-2.068	-0,7	67,4
Eivissa	80.032	80.000	-32	0,0	18,9
Formentera	7.696	7.720	24	0,3	1,8
Subtotal Pitiüses (y)	87.728	87.720	-8	0,0	20,7
Menorca	49.931	50.120	189	0,4	11,8
Balears	425.097	423.210	-1.887	-0,4	100,0
Distribució %	100,0	100,0			

(y): Suma d'Eivissa i Formentera.

(x): Vegeu el quadre I-116.

(z): S'hi inclouen hotels rurals, agroturismes i turisme d'interior.

Font: El turisme a les Illes Balears. 2007/8 (Conselleria de Turisme).

ces (0%); els apartaments turístics representen el 22,1%, amb un descens de 2.074 places (-2,2%); el turisme rural, en sentit ampli,⁴⁵ disposa d'unes 4.267 places, amb una quota de l'1% i un augment de 236 places (5,9%), i els càmpings tenen unes 2.762 places, amb una quota del 0,7%, a l'igual que l'any passat. Formentera, oficialment, no disposa d'establiments de càmpings, i el 2007 introdueix 12 places de turisme rural. En general, la tendència dels darrers anys és que els allotjaments de tipus rural són els que presenten un creixement més gran. La part més gran de l'oferta reglada d'allotjament turístic (el 98,3%) continuen essent els hotels i els apartaments.

9.13.1.2. La capacitat de l'oferta d'allotjament per categories

Quant a una distribució i evolució per categories de l'allotjament reglat a les Balears, només amb referència al grup d'hotels en sentit ampli, tenim les dades següents: el 0,5% per als inferiors a una estrella (cases d'hostes, fondes i pensions), que disminueixen un 2,8%; els hotels d'una estrella són el 4,4%, amb un descens de 1,5%; el 10,3% és per als hotels de dues estrelles, que han disminuït un 2,4%; el 53,3% és per als hotels de tres estrelles, que han disminuït un 1,9%; els hotels de quatre estrelles representen el 29% i han augmentat un 4,8%, i finalment els de cinc estrelles suposen el 2,3%, amb un increment del 0,6%. (Vegeu el quadre I-69.)

Segons la tipologia dels allotjaments turístics, la classificació queda de la manera següent: el 62% hotels, amb una dismi-

nució del 0,2%; el 27,6% hotels apartaments, amb una augment de l'1%; el 2,8% hostals residència, amb un descens de l'1,1%; el 2,5% hostals, amb un descens del 6,6%; el 2,4% ciutats de vacances, igual que l'any anterior; l'1,3% hotels residència, amb un augment del 6,9%; el 0,8% apartaments residència, igual que l'any anterior, i el 0,5% els de tipus inferiors (cases d'hostes, pensions i fondes), que disminueix un 2,8%.

És notable la progressiva pèrdua de quota de les categories inferiors a favor de les superiors en els darrers anys, encara que es produeix un descens del nombre total de places amb un resultat net de -61 places, un descens del 0,02%. La mitjana del nombre de places per establiment es manté igual que l'any passat amb 161,8.

9.13.2. EL NIVELL D'OCUPACIÓ DELS ESTABLIMENTS TURÍSTICS

En aquest subapartat analitzam els aspectes següents de l'oferta turística: el nivell d'ocupació dels establiments turístics a les Balears i per illes.

Les notes metodològiques del CITTIB indiquen que l'enquesta mensual d'ocupació de la planta oberta analitza l'activitat dels establiments hotelers i dels apartaments turístics de les Illes Balears ubicats en unes zones turístiques delimitades, de manera que exclou de l'àmbit d'estudi les tres tipologies de turisme rural, els càmpings turístics, els habitatges de vacances, els establiments parahotelers que no s'inclouen en les categories definides per la

45. Inclou els hotels rurals, els agroturismes i el turisme d'interior.

QUADRE I-69. TIPUS I CATEGORIES DE L'OFERTA HOTELERA (SENTIT AMPLI) DE BALEARS (2008)

Places d'hotels i resta oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella	Hotels 2 estrelles	Hotels 3 estrelles	Hotels 4 estrelles	Hotels 5 estrelles	Oferta total 07	Oferta total 08	Var. 08/07 Places	%	Distribució %
Hotels		3.971	16.840	118.774	54.616	5.927	200.596	200.128	-468	-0,2	62,0
Hotel residència		883	1.701	1.184	374		3.875	4.142	267	6,9	1,3
Hotel apartament		210	3.095	45.671	38.692	1.510	88.308	89.178	870	1,0	27,6
Residència apartament		172	1.264	1.054	42		2.532	2.532	0	0,0	0,8
Hostal		4.019	3.424	682			8.703	8.125	-578	-6,6	2,5
Hostal residència		5.065	3.587	324			9.079	8.976	-103	-1,1	2,8
Ciutat vacances			3.441	4.439			7.880	7.880	0	0,0	2,4
Altres d'inferiors*	1.709						1.758	1.709	-49	-2,8	0,5
Totals (places)	1.709	14.320	33.352	172.128	93.724	7.437	322.731	322.670	-61	0,0	100,0
Variació places	-49	-212	-815	-3338	4307	46		-61			
% variació	-2,8	-1,5	-2,4	-1,9	4,8	0,6		-0,02			
% distribució	0,5	4,4	10,3	53,3	29,0	2,3		100,0			

* Cases d'hostes, fondes i pensions.

Font: *El turisme a les Illes Balears. 2008* (Conselleria de Turisme).

Llei general del turisme de les Illes Balears i tots els establiments ubicats fora de la zona turística.

Els resultats globals de les Balears indiquen un descens de la mitjana anual de la taxa de l'ocupació de la planta oberta d'-1,8 punts, que se situa en el 75%.⁴⁶ Els de Mallorca indiquen un descens de -0,5 punts, de manera que se situa en el 77,4% (el màxim de les Balears). Els de Menorca indiquen un empitjorament de l'ocupació sobre planta oberta de -6,5 punts, de manera que se situa en el 69,5%. Els d'Eivissa indiquen un empitjorament de l'ocupació sobre la planta oberta de -4 punts, de manera que se situa en el 68,9%. Els de Formentera també indiquen una disminució de l'ocupació sobre la planta oberta de -9,5 punts (el més acusat de les Balears), de manera que se situa en el 58,6% (el mínim de les Balears). (Vegeu el quadre I-70.)

Aquests mateixos resultats respecte a la taxa d'ocupació de les places obertes sobre la planta total per a les Balears indiquen, una disminució de l'ocupació d'-1 punt, que se situa en el 55,3%.⁴⁷ A Mallorca les dades indiquen un empitjorament de l'ocupació de -1,3 punts, i se situa en el 59% (el màxim de Balears). A Menorca les dades indiquen, en canvi, una millora de 1,6 punts, i se situa en el 48,7%. A Eivissa les dades indiquen, en canvi, un empitjorament del -1,4% (el més acusat de Balears), i se situa en el 47%. A Formentera les dades indiquen,

en canvi, una millora de 2,8 punts (el màxim de Balears), i se situa en el 45,2%. (Vegeu el quadre I-71.)

Finalment, la taxa efectiva d'ocupació mostra una caiguda de -1,8 punts.⁴⁸ A Mallorca les dades indiquen una caiguda de -1,3 punts, i se situa en el 45,7%. A Menorca les dades indiquen un empitjorament de -1,9 punts, i se situa en el 33,8%. A Eivissa les dades indiquen una caiguda de -2,9 punts, i se situa en el 32,4%. A Formentera les dades indiquen una caiguda de -2,4 punts, i se situa en el 26,49%, el percentatge més baix de les Balears. (Vegeu el quadre I-72.)

9.13.3. EL TOT INCLÒS

Segons les dades oficials del Servei d'Inspecció de Turisme de la Conselleria de Turisme, quant als hotels que ofereixen el tot inclòs en exclusivitat i que fan referència només a Mallorca, s'ha passat de 36 establiments el 2007 a 40 el 2008. Per categories, el 92,5% de les places es concentra en els hotels de tres i quatre estrelles, amb un total de 37 hotels, la qual cosa suposa el 8,4% del total d'hotels a Mallorca d'aquesta categoria. (Vegeu el quadre I-73.)

Quant a la capacitat, els establiments turístics d'entre 201 a 400 places i d'entre 501 a 1.000 places concentren el 92,5% del total dels establiments, amb un total de 37 establiments.

46. Representa el percentatge del total de places ocupades sobre el total de places obertes.

47. Representa el percentatge de places obertes sobre el total de places.

48. Representa el percentatge del total de places ocupades sobre el total de places.

QUADRE I-70. TAXA DE L'Ocupació DE LA PLANTA OBERTA (2007-2008)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior
Gener	44,3	47,7	3,4	46,6	48,2	1,6	42,1	55,0	12,9	22,2	32,4	10,2	—	—	—
Febrer	56,9	55,7	-1,2	57,7	54,7	-3,0	56,1	58,8	2,7	48,9	65,7	16,8	—	—	—
Marcç	67,7	64,7	-3,0	67,4	63,8	-3,6	78,7	82,5	3,8	68,1	65,2	-2,9	—	—	—
Abril	60,1	62,9	2,8	59,7	62,7	3,0	65,4	77,3	11,9	66,7	56,2	-10,5	13,2	4,3	-8,9
Mai	60,5	63,9	3,4	67,1	69,1	2,0	46,3	47,4	1,1	45,0	55,1	10,1	33,5	32,2	-1,3
Juny	80,7	78,0	-2,7	82,9	82,2	-0,7	77,7	63,5	-14,2	74,3	72,4	-1,9	69,5	63,2	-6,3
Juliol	93,4	87,5	-5,9	94,1	91,4	-2,7	91,6	81,1	-10,5	92,0	79,0	-13,0	89,4	73,5	-15,9
Agost	96,3	92,4	-3,9	95,9	93,9	-2,0	96,6	92,1	-4,5	97,7	87,8	-9,9	95,9	80,7	-15,2
Setembre	83,9	79,4	-4,5	85,8	84,8	-1,0	84,2	71,6	-12,6	77,6	67,1	-10,5	70,1	49,9	-20,2
Octubre	61,4	60,9	-0,5	65,3	66,3	1,0	51,3	45,0	-6,3	50,8	45,4	-5,4	34,4	35,8	1,4
Novembre	59,3	56,2	-3,1	63,1	56,7	-6,4	48,2	72,6	24,4	41,7	38,5	-3,2	—	—	—
Desembre	50,1	45,0	-5,1	54,1	47,9	-6,2	54,7	50,7	-4,0	19,5	23,8	4,3	—	—	—
Total	76,8	75,0	-1,8	77,9	77,4	-0,5	76,0	69,5	-6,5	72,9	68,9	-4,0	68,1	58,6	-9,5

Font: CITIIB. Enquesta d'ocupació dels establiments turístics de les Illes Balears, 2008.

QUADRE I-71. TAXA D'OCCUPACIÓ DE LES PLACES OBERTES SOBRE LA PLANTA TOTAL (2007-2008)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	Punts var.			Punts var.			Punts var.			Punts var.			Punts var.		
	2007	2008	sobre any anterior	2007	2008	sobre any anterior	2007	2008	sobre any anterior	2007	2008	sobre any anterior	2007	2008	sobre any anterior
Gener	11,0	9,6	-1,4	14,5	13,1	-1,4	1,6	2,0	0,4	5,3	2,2	-3,1	—	—	—
Febrer	17,2	17,0	-0,2	22,4	22,3	-0,1	3,3	3,8	0,5	8,2	7,4	-0,8	—	—	—
Març	23,3	24,4	1,1	30,0	31,6	1,6	4,4	8,5	4,1	12,7	10,3	-2,4	—	—	—
Abril	47,2	34,8	-12,4	64,4	46,5	-17,9	12,3	10,9	-1,4	13,2	10,9	-2,3	6,0	0,7	-5,3
Maig	94,7	95,4	0,7	96,4	96,9	0,5	91,8	91,8	0,0	91,2	92,4	1,2	83,0	88,7	5,7
Juny	99,9	99,7	-0,2	99,9	100	0,1	100	100	0,0	100	98,3	-1,7	100	100	0,0
Juliol	100	99,8	-0,2	100	99,8	-0,2	100	100	0,0	100	100	0,0	100	100	0,0
Agost	100	99,9	-0,1	100	99,8	-0,2	100	100	0,0	100	100	0,0	100	100	0,0
Setembre	99,6	99,5	-0,1	99,7	99,6	-0,1	98,8	99,8	1,0	100	98,8	-1,2	100	100	0,0
Octubre	89,5	84,6	-4,9	93,1	92,8	-0,3	88,9	66,0	-22,9	74,0	66,7	-7,3	99,0	88,3	-10,7
Novembre	8,6	10,2	1,6	10,2	12,0	1,8	3,1	8,3	5,2	6,7	5,9	-0,8	—	—	—
Desembre	6,9	6,3	-0,6	8,6	7,8	-0,8	2,1	1,8	-0,3	4,3	4,2	-0,1	—	—	—
Total	56,3	55,3	-1,0	60,3	59,0	-1,3	47,1	48,7	1,6	48,4	47,0	-1,4	42,4	45,2	2,8

Font: Conselleria de Turisme (CITITB). Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears.

QUADRE I-72. TAXA EFECTIVA D'OCCUPACIÓ (2007-2008)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior
Gener	4,87	4,58	-0,29	6,76	6,31	-0,44	0,67	1,10	0,43	1,18	0,71	-0,46	—	—	—
Febrer	9,79	9,47	-0,32	12,92	12,20	-0,73	1,85	2,23	0,38	4,01	4,86	0,85	—	—	—
Març	15,77	15,79	0,01	20,22	20,16	-0,06	3,46	7,01	3,55	8,65	6,72	-1,93	—	—	—
Abril	28,37	21,89	-6,48	38,45	29,16	-9,29	8,04	8,43	0,38	8,80	6,13	-2,68	0,79	0,03	-0,76
Maig	57,29	60,96	3,67	64,68	66,96	2,27	42,50	43,51	1,01	41,04	50,91	9,87	27,81	28,56	0,76
Juny	80,62	77,77	-2,85	82,82	82,20	-0,62	77,70	63,50	-14,20	74,30	71,17	-3,13	69,50	63,20	-6,30
Juliol	93,40	87,33	-6,08	94,10	91,22	-2,88	91,60	81,10	-10,50	92,00	79,00	-13,00	89,40	73,50	-15,90
Agost	96,30	92,31	-3,99	95,90	93,71	-2,19	96,60	92,10	-4,50	97,70	87,80	-9,90	95,90	80,70	-15,20
Setembre	83,56	79,00	-4,56	85,54	84,46	-1,08	83,19	71,46	-11,73	77,60	66,29	-11,31	70,10	49,90	-20,20
Octubre	54,95	51,52	-3,43	60,79	61,53	0,73	45,61	29,70	-15,91	37,59	30,28	-7,31	34,06	31,61	-2,44
Novembre	5,10	5,73	0,63	6,44	6,80	0,37	1,49	6,03	4,53	2,79	2,27	-0,52	—	—	—
Desembre	3,46	2,84	-0,62	4,65	3,74	-0,92	1,15	0,91	-0,24	0,84	1,00	0,16	—	—	—
Total	43,24	41,48	-1,76	46,97	45,67	-1,31	35,80	33,85	-1,95	35,28	32,38	-2,90	28,87	26,49	-2,39

Font: Conselleria de Turisme (CITIB). Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears.

QUADRE I-73. TOT INCLÒS A MALLORCA (ESTABLIMENTS EXCLUSIUS DE TOT INCLÒS)

Per categories				
		Nombre d'establiments		% sobre el total d'establiments
		2007	2008	
				2007 2008
1 clau			3	0,0 7,5
2 estrelles	2			5,6 0,0
3 estrelles	26	29		72,2 72,5
4 estrelles	8	8		22,2 20,0
Total	36	40	100	100
Per capacitat (places)				
De 101 a 200	2	3	5,6	7,5
De 201 a 400	13	16	36,1	40,0
De 401 a 500	5	10	13,9	25,0
De 501 a 1.000	14	11	38,9	27,5
Més de 1.000	2		5,6	0,0
Total	36	40	100	100

Font: Servei d'Inspecció i Estratègia Turística. Conselleria de Turisme.

QUADRE I-74. NOMBRE I CAPACITAT DELS ESTABLIMENTS A LES ILLES BALEARS (2008)

	Restaurants		Cafeteries		Bars		Total	
	Establiments	Places	Establiments	Places	Establiments	Places	Establiments	Places
Mallorca	2.927	202.124	1.588	79.474	3.558	131.781	8.073	413.379
Menorca	470	30.833	202	9.681	371	16.880	1.043	57.394
Eivissa	855	67.077	474	25.585	481	27.538	1.810	120.200
Formentera	110	7.983	38	1.718	50	2.433	198	12.134
Total	4.362	308.017	2.302	116.458	4.460	178.632	11.124	603.107

Font: CITTIB.

9.13.4. L'OFERTA COMPLEMENTÀRIA

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari del CITTIB fan referència a l'oferta de restaurants, cafeteries i bars. En total, són 11.124 establiments i 603.107 places, amb una mitjana de 54,2 places per establiment. (Vegeu el quadre I-74.)

Per segments de l'oferta complementària, cal destacar per ordre d'importància quant al nombre de places els restaurants, amb 308.017 places (el 51,1%); els bars, amb 178.632 places (29,6%), i les cafeteries, amb 116.458 places (el 19,3% restant).

Per illes, Mallorca representa el 68,5% del total de places, Eivissa el 19,9%, Menorca el 9,5% i Formentera el 2% restant.

QUADRE I-75. PRODUCTES TURÍSTICS A LES ILLES BALEARS (2008)

Conceptes	Nàutic		Golf		Cicloturisme		Creuers	
	2008	% Var. 08/07	2008	% Var. 08/07	2008	% Var. 08/07	2008	% Var. 08/07
Turistes	324.522	2,8	112.752	1,8	88.500	2,9	978.438	4,4
Estada mitjana (dies)	14,85	-0,3	9,85	0,0	9,65	-0,2	1,49	0,0
Despesa total per persona i dia (euros)	129,00	2,7	211,00	1,9	105,50	1,0	62,00	1,6
Despesa directa a les Illes Balears per persona i dia (euros)	90,00	3,3	109,00	1,9	41,50	1,2	..	..
Despesa per persona i dia en origen (euros)	39,00	1,3	102,00	2,0	64,00	0,8	..	..
Despesa al país d'origen que reverteix a les Illes Balears (euros)	21,45	1,3	56,10	2,0	35,20	0,8	..	..
Despesa total per persona i dia que reverteix a les Illes Balears (euros)	111,45	2,9	165,10	1,9	76,70	1,0	..	..
Despesa total (milions d'euros)	621,67	5,2	234,34	3,7	90,63	2,7	..	..
Despesa total directa a les Illes Balears (milions d'euros)	433,72	5,8	121,06	3,7	35,97	3,9	..	..
Despesa total al país d'origen (milions d'euros)	187,95	3,9	113,28	3,8	54,66	2,0	..	..
Despesa total al país d'origen que reverteix a les Illes Balears (milions d'euros)	103,37	3,8	62,30	3,8	30,06	3,5	..	..
Ingressos totals per turisme a les Illes Balears (milions d'euros)	537,09	5,5	183,36	3,7	66,04	3,0	91,35	6,5

Font: CITIB i CAEB.

9.13.5. LA DIVERSIFICACIÓ DELS PRODUCTES TURÍSTICS

Amb relació a l'oferta d'altres productes, els estudis de la CAEB destaquen l'oferta del turisme nàutic, de golf, de creuers i de cicloturisme. (Vegeu el quadre I-75.)

D'aquestes dades cal destacar el següent:

- El turista nàutic (iot propi o de lloguer), amb una estimació de 324.522 turistes

i de 14,85 dies d'estada mitjana, va generar prop de 129 euros per persona i dia i un total de 537,1 milions d'euros. A més d'aquesta quantitat, s'hi hauria d'afegir la que generen les diverses regates que tenen lloc a les Balears, la més emblemàtica de les quals és la Copa del Rei, a Palma, en què participen aproximadament dues mil quatre-cents persones, amb una mitjana d'11 dies d'estada. Els participants gasten 340 euros per persona i dia, cosa que

dóna un total de 9 milions d'euros (segons un estudi de la Cambra de Comerç de Mallorca i de les Pitiüses). Igualment, la Cambra ha estimat que el xàrter nàutic mou 104.537 turistes, els quals fan una estada mitjana d'11,8 dies i una despesa mitjana per pax/dia que reverteix a les Illes Balears de 170 euros, la qual cosa explica una despesa total que reverteix a les Illes Balears de 209,7 milions d'euros.

- El turista de creuer,⁴⁹ encara que no té la qualificació estadística de «turista», va generar uns ingressos de 91,35 milions d'euros, amb un total de 978.438 turistes que varen gastar 62 euros per-hom al dia.
- El turista de golf va generar un total de 186,4 milions d'euros d'ingressos a les Balears, repartits entre els 112.752 golfistes⁵⁰ arribats i que varen gastar 211 euros per dia i per persona (amb una estada mitjana de 9,9 dies).
- El cicloturista va generar uns 105,5 euros per persona i dia, amb un total de 88.500 cicloturistes,⁵¹ amb una mitjana de 9,7 dies d'estada i amb un total d'ingressos de 66 milions d'euros.

9.13.6. EL TURISME URBÀ A PALMA

També es pot destacar com una oferta diferenciada del turisme tradicional de les

Balears el que es coneix amb el nom d'hoteles ciutats, que presenten un dinamisme prou important en els darrers anys. Palma ja té consolidat un turisme urbà prou important, en què el segment per destacar és el turisme de negocis i congressos. Per aquest motiu, Palma és l'única ciutat de les Balears que forma part de la xarxa de ciutats espanyoles que l'Institut de Turisme d'Espanya inclou en el seu estudi del turisme de negocis a Espanya en el seu informe sobre la demanda del mercat de reunions.

Altrament, d'acord amb les dades de l'estudi de la ciutat de Palma sobre el mercat de reunions, s'estima un nombre total de 286 reunions amb 21.924 inscrits, un 35,6% són reunions nacionals, i les reunions internacionals superen les de caràcter regional.

Les reunions promogudes des del sector privat representen més del 70,9% del total, el 91,6% de caràcter municipal, amb una preponderància procedent del sector econòmic i comercial i altres activitats sense especificar. Destaquen com a seus els hotels, les universitats i altres centres de reunió, amb una forta concentració als mesos d'abril a juny i setembre i novembre (el 66,7%), amb una mitjana de 50 a 150 delegats i una durada de 2,3 dies.

49. Palma s'ha col·locat com a segon port més important després de Barcelona en turisme de creuer. (Vegeu: *Horizonte 2020 del turismo español. Documento base*, pàg. 24.)

50. Inclou acompanyants.

51. Inclou acompanyants.

QUADRE I-76. OCUPATS A L'HOSTALATGE I RESTAURACIÓ (2007-2008)

Ocupats a la restauració

	2007				2008			
	Restauració				Restauració			
	Assalariats	Var. 06/07	Autònoms	Var. 06/07	Total	Var. 06/07	Assalariats	Var. 07/08
Ocupats 1r trimestre	18.233	8,71	10.105	0,78	28.338	5,75	19.124	4,89
Ocupats 2n trimestre	32.174	6,48	11.996	1,24	44.170	5,00	32.798	1,94
Ocupats 3r trimestre	37.698	5,63	12.615	0,82	50.313	4,38	37.748	0,13
Ocupats 4t trimestre	19.917	7,34	10.856	0,71	30.773	4,90	19.516	-2,01
Mitjana anual	27.006	6,71	11.393	0,90	38.398	4,91	27.297	1,08
							11.353	-0,35
							38.650	0,66

Ocupats a l'hostalatge

	2007				2008			
	Hostalatge				Hostalatge			
	Assalariats	Var. 06/07	Autònoms	Var. 06/07	Total	Var. 06/07	Assalariats	Var. 07/08
Ocupats 1r trimestre	20.433	12,60	949	-0,28	21.381	11,96	19.908	-2,57
Ocupats 2n trimestre	49.312	4,74	1.092	-0,46	50.404	4,63	48.566	-1,51
Ocupats 3r trimestre	57.483	5,55	1.184	-0,28	58.667	5,42	55.835	-2,87
Ocupats 4t trimestre	18.942	3,34	1.020	1,16	19.962	3,23	18.084	-4,53
Mitjana anual	36.542	5,91	1.061	0,02	37.604	5,73	35.599	-2,58
							1.061	-0,05
							36.660	-2,51

Ocupats restauració i hostalatge

	2007				2008			
	Restauració				Hostalatge			
	Assalariats	Var. 06/07	Autònoms	Var. 06/07	Total	Var. 06/07	Assalariats	Var. 07/08
Ocupats 1r trimestre	38.666	10,73	11.053	0,69	49.719	8,33	39.033	0,95
Ocupats 2n trimestre	81.486	5,42	13.088	1,10	94.574	4,80	81.364	-0,15
Ocupats 3r trimestre	95.182	5,58	13.799	0,73	108.980	4,94	93.583	-1,68
Ocupats 4t trimestre	38.859	5,36	11.876	0,74	50.735	4,24	37.600	-3,24
Mitjana anual	63.548	6,25	12.454	0,82	76.002	5,32	62.895	-1,03
							12.414	-0,33
							75.310	-0,91

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social. Ministeri de Treball i Afers Socials.

9.14.

L'OCUPACIÓ LABORAL EN EL SECTOR DE L'HOS- TALATGE I LA RESTAURACIÓ

Les dades per elaborar aquest apartat són les de la Tresoreria de la Seguretat Social que ha publicat el CITTIB. Aquestes dades corresponen a les activitats de l'hostalatge i la restauració i s'ofereixen per trimestres i per les categories d'assalariats i d'autònoms. (Vegeu el quadre I-76.)⁵²

Aquestes dades ens indiquen que la mitjana anual de l'ocupació total va arribar als 75.310, 692 ocupats menys que l'any passat, amb un decreixement del 0,91%. D'aquests ocupats, 62,9 mil són assalariats (el 83,5%), amb un decreixement de l'1%, i 12,4 mil són autònoms (el 16,5%), amb un decreixement del 0,3%. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació (diferència entre la punta trimestral màxima i la mínima) es pot estimar en 57,9 mil persones (més de 1.300 persones menys que l'any anterior). Tots els trimestres presenten un descens, llevat de primer, que presenta un creixement positiu, amb un 0,96%.

La restauració, amb 38.650 persones ocupades com a mitjana anual, representa el 51,3% del total, i l'hostalatge, amb 36.660 ocupats, representa el 48,7% restant. Amb relació a l'ocupació, la restauració creix 3,16 punts més que l'hostalatge,

ja que la taxa de creixement és del 0,66% i la de l'hostalatge és del -2,51%.⁵³ Pel que fa a la restauració, el trimestre que presenta un major creixement és el primer, amb una taxa positiva de l'ocupació del 3,49%, i el trimestre amb un pitjor creixement és el quart, que empitjora un 1,62%. Quant a l'hostalatge, en el primer trimestre es dona una taxa de creixement positiva, amb un 0,96%. La resta de trimestres pateixen un decreixement, i és el quart trimestre el que té un pitjor valor, amb un descens del 2,7% respecte al 2007.

La distribució entre els assalariats i els autònoms també presenta diferències significatives. Pel que fa a la restauració, els assalariats representen el 70,6% i els autònoms el 29,4%, mentre que en hostalatge el 97,1% són assalariats i el 2,9% són autònoms. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació en la restauració és de 20,9 mil persones, i en l'hostalatge, de 37,9 mil persones.

9.15.

PLA DEL TURISME ESPANYOL 2020

El Pla del Turisme Espanyol Horitzó 2020 i el Pla 08-12, que el desenvolupa, es varen aprovar per unanimitat a les sessions del Consell Espanyol de Turisme i de la Conferència Sectorial de Turisme fetes el

52. No ha estat possible trobar una millor disgregació de tres dígits.

53. Aquestes diferències també denoten el biaix que representa la demanda dels residents en el cas de la restauració, molt per sobre de la que s'adreça cap a l'hostalatge, tot i que en els darrers anys aquesta s'intensifica.

7 de novembre de 2007. El Pla es va aprovar finalment per Acord del Consell de Ministres el 8 de novembre de 2007.

El Pla del Turisme Espanyol Horitzó 2020 és un projecte impulsat pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç i dut a terme pel mateix sector turístic. Des de l'inici, el Comitè Executiu del Consell Espanyol de Turisme n'ha impulsat l'execució i n'ha portat a terme el seguiment permanentment.

El Pla Turisme Espanyol Horitzó 2020 recull l'estratègia a mitjà i llarg termini per afrontar amb èxit els reptes del sistema turístic espanyol en un procés que ha permès construir tot un seguit de solucions. D'aquesta manera, el Pla constitueix un nou procés de feina en la definició de polítiques turístiques a escala nacional, en el qual, per primera vegada, s'ha establert un esforç de reflexió estratègica a llarg termini i s'ha dissenyat una metodologia basada en sistemes de participació més amplis.

Per assolir la meta establerta i tenint en compte les orientacions estratègiques, les fortaleeses i les debilitats actuals del sistema turístic espanyol, així com els reptes amb els quals s'enfronta amb vista a l'horitzó 2020, s'han definit cinc eixos claus, cadascun dels quals correspon a la consecució d'un objectiu i expressa els canvis significatius que s'han de produir en el sistema turístic espanyol, el compliment dels

quals permetran arribar a la meta fixada. Aquests eixos són els següents: eix nova economia turística, que desenvolupa per al sistema turístic espanyol els avantatges diferencials derivats d'una nova economia en la qual la innovació, el coneixement i la captació i el desenvolupament del talent siguin els actius estratègics clau per a la satisfacció del client i l'èxit del negoci; eix valor al client, que vol millorar el valor ofert al client amb experiències turístiques que diferenciïn i potenciïn la personalitat i el posicionament d'Espanya com a destinació turística i convertir la gestió de la relació amb el client i la seva satisfacció en el nou paradigma per al desenvolupament, la comercialització i la gestió dels productes; eix sostenibilitat del model, que intenta millorar la sostenibilitat del model turístic espanyol optimitzant els beneficis per unitat de capacitat de càrrega sostenible i d'inversió, i garantint la qualitat de l'entorn natural i cultural de cada lloc, la integració i el benestar social i el reequilibri socioterritorial; eix entorn competitiu, que vol crear l'entorn òptim per desenvolupar negocis turístics competitius, i l'eix lideratge compartit, que vol impulsar un nou lideratge compartit del sistema turístic espanyol que, partint dels principis d'eficiència i coresponsabilitat en el desenvolupament d'accions comunes, ajudi a enfortir la consciència dels beneficis socioeconòmics del desenvolupament sostenible de l'activitat turística per al sector i la societat.

10

COMERÇ

RESUM

L'any 2008 hi ha a les Illes Balears 19.800 empreses del sector del comerç, és a dir, el 21,21% del total d'empreses, de manera que disminueixen més de mig punt respecte al 2007. Un 67,45% d'aquestes empreses es dediquen al comerç al detall; un 23%, al comerç a l'engròs, i un 9,55%, a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. On s'ha produït la disminució percentual respecte al any 2007 és precisament en les empreses que es dediquen al comerç al detall.

El PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2006 va ser de 1.965 milions d'euros, xifra que representa un 8,1% del PIB de les Illes Balears i que el situa com el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hostaleria (19,2%), les activitats immobiliàries (16,1%) i la construcció (10,2%). Respecte a l'any anterior, el PIB del sector comerç augmentà el seu volum en un 3,7%, mentre que el sector de serveis en conjunt ho feia en un 3,8% i el PIB general en un 3,2%.

El volum de negoci del sector comerç durant el 2006 va ser de 10.253 milions d'euros i el valor de la producció agregada de 2.981 milions d'euros. Quasi un 63% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït entre un 59% de despeses de personal i un 41% d'excedent brut d'explotació.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2006 de 71.111 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 26.338 euros per persona ocupada, és a dir, 5.293 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Si bé l'any 2005 es podia matisar aquesta més baixa productivitat perquè es donava tan sols en el sector del comerç a l'engròs i a la venda, manteniment i reparació de vehicles, el 2006 les dades ens indiquen una disminució de la productivitat generalitzada del sector respecte a l'Estat espanyol.

Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar com, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2008 un 1,32%, a un ritme lleugerament superior al del conjunt de l'Estat espanyol (1,03%). L'ocupació en el comerç al detall va disminuir al llarg de l'any un 3,41%, cinc dècimes per sobre del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va disminuir el 2,91%.

10.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a l'anàlisi del sector del comerç, s'estructura en quatre grans blocs. En el primer s'aborda l'anàlisi des d'un punt de vista estructural. Així, s'estableix una mesura del sector comercial en relació amb la resta de sectors econòmics pel que fa al nombre d'empreses registrades. A més, per copsar el pes de l'activitat comercial també es recorre a les dades que cada any publica La Caixa en l'*Anuario económico de España*, gràcies a les quals és possible observar el detall de l'activitat comercial per tipus de comerç.

El bloc central d'aquest capítol fa referència als principals agregats del sector del comerç i es basa en l'enquesta anual de comerç que cada any publica l'INE i que es troba vinculada a l'enquesta de serveis.⁵⁴ En aquest cas, les dades corresponen a l'any 2006. Aquesta enquesta pren com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE 93), de manera que el conjunt de l'activitat comercial queda comprès en tres grans branques d'activitats:

- Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combusti-

54. Vegeu *Enquesta de serveis a les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, IBESTAT, INE, Palma, 2008.

ble per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles).

- Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (d'ara endavant, comerç a l'engròs).
- Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (d'ara endavant, comerç al detall).

En el tercer bloc s'enfoca l'anàlisi del sector del comerç des d'un vessant més conjuntural i, a partir de l'índex de comerç al detall que publica l'INE, s'estudia l'evolució més recent del sector, tant en termes d'activitat com d'ocupació.

10.2.

ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

A les Illes Balears hi havia l'any 2008, segons el directori central d'empreses (DIRCE) que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un total de 19.800 empreses dedicades a l'activitat comercial. Aquesta dada representa que al llarg de l'any el nombre d'empreses del sector del comerç continuà la tendència descendent mostrada al llarg dels darrers anys. Des de l'any 2004, hi ha hagut un descens de 1.864 empreses, això és una disminució de gairebé un 9% en quatre anys.

Si es compara amb la resta de sectors econòmics, s'observa que l'activitat comercial l'any 2008 concentrava el 21,51% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector de serveis, l'activitat comercial representava el 27,51%. Però mentre que el nombre d'empreses de serveis s'incrementava al llarg de l'any el 4%, a la construcció, el 0,81%, i a la indústria, un 0,69%, el nombre d'empreses comercials va decreixer més de mig punt.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presenta una mitjana d'1,2 locals, per a un total de 23.785 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç. ([Vegeu el quadre AI-47.](#))

L'índex comercial que elabora La Caixa, i que basant-se en la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte al total de l'Estat espanyol, referit en aquest cas a l'any 2006, era de 2.116, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representava el 2,17% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial de caire minorista tenia una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, es constata com el pes de l'activitat comercial ha disminuït des del 2003, i s'ha situat per sota del pes demogràfic i del pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. ([Vegeu el quadre AI-48.](#))

L'any 2008 el 67,45% de les empreses comercials es dedicaven al comerç al detall, mentre que el 22,98% ho feien al

comerç a l'engròs, i el 9,57% eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. La lleugera disminució del nombre d'empreses comercials experimentada el 2008 i que hem assenyalat més amunt és atribuïble exclusivament a la disminució del nombre d'empreses dedicades al comerç al detall (-1,51%), que disposà de 205 empreses menys que no pas l'any 2007 i 2.125 menys que l'any 2004. [\(Vegeu el quadre AI-49.\)](#)

Si ens fixam en el nombre d'assalariats de les empreses comercials, veiem com el 45,02% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 44,89% tenia d'1 a 5 assalariats i el 8,38% en tenia de 6 a 19. El comerç al detall era el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuario económico de España* que publica La Caixa, segons el qual el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

El nombre d'establiments comercials dels quals no hi ha informació censal s'aproxima a partir del nombre d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activi-

tats). Així, el 2007 hi havia a les Illes Balears 29.881 establiments comercials, el 4,93% més que el 2006. Parlam de 4.298 activitats comercials a l'engròs i de 25.583 activitats comercials al detall. [\(Vegeu el quadre AI-50.\)](#)

Durant el període 2002-2007 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer el 21,34%, mentre que els de comerç al detall ho varen fer el 23,97%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer el 29,97%, el de productes de no-alimentació ho va fer el 21,36%, mentre que el comerç mixt va créixer el 23,65%. Bona part d'aquest increment és imputable a l'exercici del 2004, i el creixement és els altres anys molt més moderat. [\(Vegeu el quadre AI-51.\)](#)

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 117 metres quadrats per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 71 metres quadrats; els comerços que no eren d'alimentació (vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 132 metres quadrats. El comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant i altres) era el que tenia establiments més grans, amb 187 metres quadrats de mitjana. [\(Vegeu el quadre AI-52.\)](#)

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2007, un increment del 27,7%, i va ser el sector de l'alimentació en el qual aquest increment es manifestà de forma més accentuada (43,6%). [\(Vegeu el quadre AI-53.\)](#)

10.3.

ELS CENTRES COMERCIALS

Durant el 2007 el nombre de centres comercials a les Illes Balears es va mantenir estable. Tot i això, al llarg de l'any el total de la superfície bruta arrendable passà a ser de 181.947 metres quadrats, això és aproximadament 16.000 metres quadrats menys que l'any anterior. La superfície mitjana era així de 20.216 metres quadrats, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears (el 31 de desembre de 2007) era de 176 metres quadrats per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 257 metres quadrats per 1.000 habitants de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre AI-54.)

10.4.

PRINCIPALS AGREGATS
DEL SECTOR COMERCIAL

Segons dades de la comptabilitat regional d'Espanya (INE), el PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2006 va ser de 1.965 milions d'euros, xifra que representa el 8,1% del PIB de les Illes

Balears i que el converteix en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només darrere de l'hostaleria (19,3%), les activitats immobiliàries (16,1%) i la construcció (10,2%). Respecte a l'any anterior, el PIB a preus corrents del sector comerç va créixer el 3,7%, mentre que el conjunt del sector dels serveis ho va fer el 3,8%, i el PIB general, el 3,2%.

10.4.1. GRANS TRETS DEL SECTOR
DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A
L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears, entesa com l'aportació de cada persona ocupada a la generació de rendes de les empreses, l'any 2006 va ser de 26.338 euros, això és, 5.293 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-77.)

Pel que fa a la productivitat a les Illes Balears al sector, quasi no hi ha diferència entre el 2005 i el 2006, i al contrari, el diferencial respecte a la productivitat del sector al conjunt de l'Estat espanyol s'incrementa amb un 30%. Segons es desprèn de les taxes calculades per al sector en global, la generació de valor afegit a

**QUADRE I-77. PRINCIPALS INDICADORS DEL SECTOR DEL COMERÇ
A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2006)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	26.338 €	31.631 €	-5.293 €
Taxa de valor afegit	63%	58%	5%
Taxa de despeses de personal	60%	58%	2%
Taxa d'excedent brut d'explotació	40%	42%	-2%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

partir de la producció va ser 5 punts més alta a les Illes Balears (63%) que a l'Estat espanyol (58%). En la distribució d'aquest valor afegit la relació entre despeses de personal i excedent brut d'explotació és negativa respecte a l'Estat espanyol en un 2%. Si ho comparam amb l'any anterior, cal tornar a assenyalar un increment proporcional de les despeses de personal respecte a la generació d'excedent, cosa que fa que tornem a una situació que ja es donava de l'any 2001 al 2004 i que l'any passat s'havia aconseguit canviar.

Si la desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç observada a l'Estat espanyol respon bàsicament a la diferència de productivitat manifestada tant en el comerç a l'engròs, com en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, la diferència en la productivitat del comerç al detall, si bé aquest any també és negativa, en proporció no és tan gran com en els altres subsectors esmentats.

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, la taxa de valor afegit se situa clarament per sobre a les Illes Balears en el subsector de el comerç a l'engròs, mentre que en el subsector de l'automoció és nul, i imperceptible en el subsector de venda al detall. Tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, amb un 67% i 66% respectivament. Pel que fa al comerç a l'engròs, a les Illes Balears aquest subsector genera el 63% del valor afegit i a l'Estat espanyol és el 54%, dades iguals que l'any anterior. En canvi, la taxa de valor afegit del subsector de l'automoció ha disminuït tant

a les Illes Balears com a l'Estat espanyol respecte a l'any 2005. I aquest any es dona la paradoxa que aquesta taxa és d'un 51% tant aquí com a la resta de l'Estat.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més semblant entre les Illes Balears i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció, 70% i 60% respectivament, mentre que en el subsector del comerç al detall les despeses de personal són, pel que fa a les Illes Balears, del 56%, i a l'Estat espanyol, del 57%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors, i en el cas de l'automoció, a les Illes Balears i a l'Estat espanyol arriba tan sols al 30% i al 40% respectivament, cosa que demostra que es tracta d'un sector intens en mà d'obra i molt més accentuat a les Illes Balears.

10.4.2. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, l'any 2006 el sector del comerç va moure una xifra de negoci de 10.253 milions d'euros (369 milions més que l'any anterior). (Vegeu el quadre I-78.)

D'aquesta manera, el valor de la producció agregada va ser de 2.981 milions d'euros, i gairebé el 63% d'aquesta producció generà un valor afegit distribuït entre el 59% de despeses de personal i el 41% d'excedent brut d'explotació.

**QUADRE I-78. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2006)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Nombre d'empreses	1.833	4.277	13.581	19.691
Nombre d'establiments	2.046	4.840	16.326	23.212
Volum de negoci	1.605.942	4.528.722	4.118.979	10.253.643
Valor de la producció	472.333	1.151.003	1.357.997	2.981.333
VAB a PM	238.504	718.335	924.102	1.880.941
VAB a CF	240.504	720.241	912.170	1.872.915
Despeses de personal	168.654	439.136	506.874	1.114.664
Compres de béns i serveis	1.412.034	3.904.621	3.287.000	8.603.655
Consums intermedis	233.829	432.668	433.895	1.100.392
Despesa R+D	46	1.411	99	1.556
Personal ocupat	8.719	22.406	44.671	75.796
EBE	71.850	281.105	405.296	758.251

Unitat: dades econòmiques en milers d'euros

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa com la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs representa el 44% de la xifra de negoci del conjunt del sector, mentre que el comerç al detall i l'automoció representen el 40% i el 16% respectivament. En canvi, pel que fa al valor de la producció, el pes del comerç al detall és gairebé del 46%, si bé ha disminuït un punt percentual respecte a l'any anterior.

Aquesta mateixa pauta es manté en relació amb el valor afegit generat a partir del procés productiu, i novament el comerç al detall és el responsable en aquest cas de quasi el 50% del valor afegit del sector comerç. Així, el comerç al detall obtingué com a resultat de la seva producció el 68% de valor afegit, percentatge que es

reduí en el cas del comerç a l'engròs i l'automoció al 62% i 50% respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. Mentre que el comerç al detall distribuïa pràcticament en un diferencial més reduït el valor afegit entre despeses de personal i excedent brut d'explotació, ja que eren del 56% i 44% respectivament, el comerç a l'engròs i l'automoció hagueren de respondre d'unes despeses de personal relativament molt més importants, el 61% i el 70% respectivament.

El 2006 el nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser de 71.111 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una pauta clarament estacional que

**QUADRE I-79. PERSONES OCUPADES DEL SECTOR DEL COMERÇ
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2006)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
1r trimestre	8.530	20.415	37.451	66.397
2n trimestre	8.617	21.720	42.793	73.130
3r trimestre	8.595	22.180	44.320	75.095
4t trimestre	8.545	21.558	39.720	69.822
Mitjana anual	8.572	21.468	41.071	71.111

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

tendeix a incrementar l'ocupació en el segon i el tercer trimestre, cosa que és lògica per la forta incidència del sector turístic dins de l'economia balear. El 71% d'aquesta ocupació la generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 58% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, el 30%, i l'automoció, el 12%. (Vegeu el quadre I-79.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem com l'estabilitat de l'ocupació va ser del 79%, i els treballadors de les petites empreses foren els que gaudien de més estabilitat (del 81,3%, davant

el 67,1% dels de les grans empreses). Si ho comparem amb el 2004, l'estabilitat de l'ocupació ha augmentat quasi sis punts percentuals, i és en les petites empreses on ho ha fet amb més intensitat (6,8%). Respecte a la participació femenina, observam que els valors se situaren gairebé en el 45% (percentatge semblant a l'any anterior). Per tant, aquestes dades dibuixen una tendència de sosteniment de la presència de la dona en el sector, paral·lela a un augment de l'estabilitat laboral i a les facilitats donades per poder compartir la situació laboral amb les obligacions familiars. (Vegeu el quadre I-80.)

QUADRE I-80. DADES D'OCUPACIÓ DEL SECTOR COMERÇ (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal ocupat	8.719	22.406	44.671	75.796
Personal remunerat	7.198	19.279	30.175	56.653
Personal fix	5.717	14.519	20.533	40.769
Personal fix homes	4.737	10.481	7.104	22.322
Personal fix dones	980	4.038	13.429	18.447
Personal eventual	1.481	4.760	9.643	15.884
Personal eventual homes	1.203	3.621	2.884	7.708

Continua

QUADRE I-80. DADES D'Ocupació DEL SECTOR COMERÇ (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal eventual dones	278	1.139	6.759	8.176
Personal no remunerat	1.520	3.127	14.495	19.143
Personal no remunerat homes	1.433	2.568	6.991	10.991
Personal no remunerat dones	88	559	7.505	8.152

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

Si ens referim als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i el comerç a l'engròs, 79% i 75% respectivament, mentre que en el comerç al detall va ser del 68%. La participació femenina, en canvi, és clarament majoritària en el comerç al detall, en el qual les dones són majoria, amb una taxa del 62%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, el 26%, i en l'automoció, el 15%. Per la seva part, l'externalitat en l'ocupació és mínima en totes les branques del comerç. (Vegeu el quadre I-81.)

10.5.

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

A l'hora d'analitzar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, publicada mensualment per l'INE. L'índex de comerç al detall base 2005 ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, el 2008,

QUADRE I-81. PRINCIPALS COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	5	5	3	4
Productivitat (euros)	28.058	33.549	22.210	26.338
Salari mitjà (euros)	18.519	19.132	14.630	16.720
VAB a CF segon el valor de producció	51%	63%	67%	63%
Despeses de personal segons el VAB a Cf	70%	61%	56%	60%
EBE segons el VAB a CF	30%	39%	44%	40%
Taxa d'assalariats	83%	86%	68%	75%
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	79%	75%	68%	72%
Taxa de participació femenina	15%	26%	62%	46%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	17%	27%	67%	47%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,6%	1,6%	0,1%	1,0%

Font: INE, IBESTAT, enquesta de serveis i elaboració pròpia.

les vendes varen decreïxer durant l'1,32%, lleugerament per sobre del decreixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser de l'1,03% de mitjana. (Vegeu el [quadre AI-55](#).)

Al llarg del 2008 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat característic de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i setembre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte a la resta de l'any. Els mesos de juliol i agost, coincidint amb l'afluència turística estival, varen ser els de vendes més elevades (aquests mesos també coincidiren amb les rebaixes d'estiu, encara que la seva influència en el volum de vendes s'estima que no fou excessiva). (Vegeu el [quadre AI-56](#) i [gràfic AI-28](#).)

Si ho comparam amb l'evolució observada a l'Estat espanyol, l'estacionalitat

de l'economia il·lenca és, una altra vegada, l'element explicatiu del major valor de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En tots dos casos, deixant de banda els efectes estacionals i en sintonia amb el que hem apuntat més amunt, s'evidencia una tendència positiva al llarg de l'any 2008.

L'ocupació en el comerç al detall va decreïxer durant el 2008 el 3,41%, cinc dècimes més que en l'àmbit de l'Estat espanyol, on l'ocupació també va decreïxer el 2,91%. (Vegeu el [quadre AI-57](#) i [gràfic AI-29](#).)

A banda d'aquesta tendència decreixent de l'ocupació respecte a l'any anterior, es torna a constatar també la presència d'una pauta estacional quant a l'evolució de les vendes.

11

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

RESUM

Segons es desprèn de l'enquesta de serveis de l'any 2006, el sector del transport va tenir una xifra de negocis de 3.660 milions d'euros, és a dir, un 11,27% del total de facturació global en tots els sectors, només per darrere el turisme i el comerç. Amb un 20,1% del total de producció de tots els sectors inclosos en aquesta anàlisi, els costos de personal varen ascendir tan sols a un 15,2% del total. Un total de 24.831 persones estaven ocupades en el sector del transport, un 8,4% del total d'ocupació de la totalitat de sectors (que ascendia a 293.050 ocupats). La major part de l'ocupació del sector del transport es concentra en el subsector de viatgers i mercaderies, amb un total de 20.864 treballadors (un 84% del total).

L'any 2008 el total de passatgers transportats per via marítima regular en règim de cabotatge va arribar als 2.160.097. Un 46,62% d'aquest total corresponia a Mallorca, amb 1.007.830 passatgers, un 16,75% a Menorca (362.801 passatgers) i un 36,52% a les Pitiüses (789.466 passatgers). Les dades globals del total de les Illes (2.160 mil passatgers) ens mostren una notable caiguda d'un 16,4% en el total del transport de cabotatge. El sempre important turisme de creuers que visita les nostres illes experimentà un creixement notable, amb un 7,87% l'any 2008, i arriba a una xifra global de 1.315.933 passatgers. L'any 2008 el total de passatgers en trànsit de badia arribà a 4.731.745 passatgers, és a dir, un 1,26% menys que l'any 2007 (amb un total de 4.791.901 passatgers). És molt indicativa la situació del transport de mercaderies a les Balears. D'una situació de creixements sempre positius en els darrers anys hem passat a una caiguda generalitzada. En el transport de passatgers per via aèria la variació negativa del 2,2% del total de les Illes contrasta fortament amb les dades dels darrers anys, que ens mostraven variacions positives d'un 5,6% l'any 2006 i d'un 4,1% l'any 2007. Si analitzam les dades del transport regular de passatgers per carretera, podem apreciar que aquest mitjà de locomoció manté una senda de creixement molt apreciable que ja va començar l'any 2001. Un total de 6.087.083 viatgers varen usar les distintes infraestructures ferroviàries de les Balears durant l'any 2008. Aquest total suposa un creixement apreciable d'un 9,69% en el total de les Illes. Hi va haver 38.869 milers de correspondències en origen que es varen distribuir a les Illes l'any 2008. Un 90,03% d'aquest total corresponia a la línia bàsica, un 8,78% a la línia econòmica i un 1,17% a la línia urgent. Amb referència a les línies telefòniques, és remarcable el fort creixement de la telefonia mòbil, que ja havia minvat fins a pràcticament estabilitzar-se durant l'any 2008.

11.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a analitzar el sector del transport, està dividit en dues parts. La primera part tracta de les principals macromagnituds del sector del transport i de tots els aspectes relacionats amb el mercat de treball. En la segona part ens centram en l'anàlisi i l'evolució de les activitats conjunturals. Així, s'inclou el transport de viatgers en totes les seves possibles variants: regular en règim de cabotatge, creuers turístics, trànsit de badia, per carretera, avió i ferrocarril, el transport de mercaderies i, finalment, la situació de les línies postals i telefòniques.

11.2.

MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS

En aquest apartat analitzam les principals macromagnituds i els coeficients del sector de transport i comunicacions segons l'enquesta de serveis i de les dades de les Illes Balears que ens ha facilitat l'IBESTAT.

11.2.1. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS

Segons es desprèn de l'enquesta de serveis de l'any 2006, el sector del transport va tenir una xifra de negoci de 3.660 milions d'euros, és a dir, un 11,27% del total de facturació global en tots els sectors. D'aquest total, un 91% va correspondre al transport de viatgers i mercaderies (3.334 milions), un 8% a les activitats annexes al transport (294 milions) i amb prou feines un 1% a les activitats postals (30 milions). (Vegeu el quadre I-82.)

En totes les dades estadístiques al llarg d'aquest treball s'obvia la importància del subsector de transport de viatgers i mercaderies sobre les activitats annexes i postals. Les xifres de producció obtenen valors molt similars als assolits pel volum

de negoci, un total de 3.385 milions d'euros. Novament, el sector del transport de viatgers i mercaderies acapara el 92% d'aquest total; la resta d'activitats annexes, un 7%, i el sector postal, un 1%. (Vegeu el quadre I-83.)

El VAB a PM del sector del transport va arribar als 1.084 milions d'euros. Una altra vegada la major proporció, un 85%, correspon al transport de viatgers i mercaderies, i la resta es divideix entre les activitats annexes (un 14%) i les activitats postals (un 1%). Les elevades compres intermèdies del sector, un total de 2.300 milions de euros, són les causants de la moderada xifra del VAB a PM. Es pot observar que un 67,94% del total de producció correspon a compres intermèdies (2.300 milions sobre 3.385). Les despeses de personal del sector varen ser de 769 milions d'euros, repartits entre el transport

QUADRE I-82. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT* (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals	Total transport
Volum negoci	3.334.751	295.311	30.063	3.660.126
Valor producció	3.123.671	242.738	18.711	3.385.120
VAB a PM	923.593	149.290	11.377	1.084.260
VAB a CF	952.882	148.006	11.510	1.112.399
Despeses de personal	670.378	89.212	9.760	769.351
Compres en béns i serveis	2.488.978	152.726	18.571	2.660.275
Compres per a la revenda	2.200.078	93.447	7.334	2.300.860
Despeses en I+D	11	0	1	12
Personal ocupat	20.864	3.421	536	24.821
EBE	282.504	58.794	1.750	343.048

*Unitats en milers d'euros.

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

de viatgers i mercaderies (670 milions), les activitats annexes (89 milions) i el sector postal (9 milions). El repartiment percentual va ascendir respectivament a un 87%, un 12% i un 1%. (Vegeu el gràfic AI-30.)

Cal fer notar respecte als transports que, amb un 20,1% del total de producció de tots els sectors inclosos en aquesta anàlisi, els costos de personal varen ser tan sols un 15,2% del total. Influeix en aquestes xifres la dada de compres intermèdies del sector del transport (2.300 milions), un 27% del total d'aquestes compres sobre el total de sectors. D'aquest total de compres intermèdies, pràcticament la totalitat, un 96%, correspon al subsector del transport de viatgers i mercaderies, el 4% restant correspon a les activitats annexes al transport. La despesa en I+D és molt reduïda, amb prou feines un total de 12 milions d'euros (un 0,3% del total de vendes), gairebé tota invertida en el transport

de viatgers i mercaderies, amb un 92%. El 8% restant correspon a les activitats postals. (Vegeu el gràfic AI-31.)

Un total de 24.831 persones estaven ocupades en el sector del transport, un 8,4% del total d'ocupació de la totalitat de sectors (que era de 293.050 ocupats). La major part de l'ocupació del sector del transport es concentra en el subsector de viatgers i mercaderies, amb un total de 20.864 treballadors (un 84% del total). 3.421 persones estaven ocupades en les activitats annexes al transport (un 17% del total), i amb prou feines 536 ho feien en les activitats postals (un 1%). L'EBE del sector del transport és de 343 milions d'euros, un 10,9% del total del conjunt de sectors (amb una xifra agregada de 3.146 milions). Aquest excedent brut es va repartir entre el transport de viatgers i mercaderies, amb un total de 282 milions (un 82% del total); les activitats annexes,

QUADRE I-83. COEFICIENTS DE LES PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT (2006) (EN %)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals	Total transport
Volum negoci	91,11	8,07	0,82	100,00
Valor producció	92,28	7,17	0,55	100,00
VAB a PM	85,18	13,77	1,05	100,00
VAB a CF	85,66	13,31	1,03	100,00
Despeses de personal	87,14	11,60	1,27	100,00
Compres en béns i serveis	93,56	5,74	0,70	100,00
Compres per a la revenda	95,62	4,06	0,32	100,00
Despeses en I+D	91,67	0,00	8,33	100,00
Personal ocupat	84,06	13,78	2,16	100,00
EBE	82,35	17,14	0,51	100,00

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT i elaboració pròpia.

amb 58 milions (un 17% del total), i el sector postal, amb 536 milions d'euros (un 1% del total).

11.2.2. PRINCIPALS COEFICIENTS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS

L'any 2006 la productivitat del sector del transport és de 47.258 euros per treballador, i és pràcticament similar a la dels subsectors de transport de viatgers i mercaderies i d'activitats annexes (amb prou feines unes diferències d'un 1% i un 2% amb referència al valor mitjà). En canvi, el sector d'activitats postals mostra una caiguda molt considerable de la seva productivitat respecte a la mitjana del sector, un 54% menys, i arriba només als 21.791 euros. El salari mitjà global del sector es va situar en els 30.864 euros, amb diferències molt

acusades segons el subsector al qual es faci referència. En concret el transport de viatgers i mercaderies es va situar un 6% per sobre de la mitjana, fins a arribar als 32.780 euros. En canvi, les activitats annexes al transport varen veure reduït el seu salari una mica més d'una quarta part (un 26%, fins als 22.904 euros). Les activitats postals tenen una reducció major, el sou mitjà amb prou feines no assoleix el 51% de la mitjana, un total de 15.736 euros. Així i tot, cal destacar que el salari mitjà global de l'enquesta de serveis (tenint en compte tots els sectors d'activitat) és de 19.086 euros, és a dir, el sector del transport té un sou mitjà que supera en un 61% la mitjana total esmentada. El major salari dels sectors analitzats correspon al transport de viatgers i de mercaderies, el qual supera la mitjana global en un 71%. (Vegeu el quadre I-84 i el [gràfic AI-32](#).)

QUADRE I-84. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL TRANSPORT RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals	Total transport
Ocupats per empresa	5	13	9	6
Productivitat	47.792	48.172	21.791	47.258
Salari mitjà	32.780	22.904	15.736	30.864
Taxa de valor afegit	31	61	62	33
Taxa de despeses de personal	70	60	85	69
EBE sobre VAB	30	40	15	31
Taxa d'assalariats	83	97	93	85
Taxa d'estabilitat laboral	73	62	78	71
Taxa de participació femenina	23	31	41	24
Taxa d'ocupació femenina assalariada	25	32	39	27
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1	0	36	1

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

L'EBE del sector del transport assoleix el 31%, lleugerament inferior a la mitjana del total de l'enquesta anual, un 38% (el transport només assoleix el 81% del total). Si analitzam els diferents subsectors, veurem que el transport de viatgers i mercaderies pràcticament se situa en la mitjana del sector, amb un 30%; les activitats annexes tenen un creixement significatiu i arriben a un EBE de 40 punts. El sector postal té l'excedent brut més reduït, amb prou feines un 15%. Aquest excedent reduït està explicat en part per l'elevada taxa de despeses de personal, que en l'apartat postal assoleix gairebé el 85% del valor afegit brut (VAB). A la resta d'apartats del sector del transport, aquesta taxa de personal se situa entre els 70 punts del transport de viatgers i mercaderies i els 60 punts de les activitats annexes. Tots dos casos mostren una reducció substancial.

És important destacar la taxa d'estabilitat laboral, un 71%, superior en 4 punts a la taxa mitjana de tota l'enquesta anual de serveis. Si desagregam dins els transports, aquesta taxa és superior en dos punts a la del transport de viatgers i mercaderies (arriba a un 73%). En canvi, en les activitats annexes hi ha una caiguda apreciable, fins als 62 punts (una caiguda percentual comparada amb la mitjana d'un 12,6%). En les activitats postals es dona el valor màxim d'estabilitat laboral, un 78%.

La taxa d'ocupació femenina és molt reduïda en el sector del transport, especialment si la comparam amb el global del total de serveis, ja que amb prou feines arriba a un 24%, contra un 47%, una caiguda en conjunt de gairebé un 50%. Quant als diferents conceptes dels transports, també hi ha diferències significatives, que varien entre un mínim del 23% en el transport de

**QUADRE I-85. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL TRANSPORT RELACIONATS
AMB EL TREBALL EN % (2006)**

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals
Ocupats per empresa	0,83	2,17	1,50
Productivitat	1,01	1,02	0,46
Salari mitjà	1,06	0,74	0,51
Taxa de valor afegit	0,94	1,85	1,88
Taxa de despeses de personal	1,01	0,87	1,23
EBE sobre VAB	0,97	1,29	0,48
Taxa d'assalariats	0,98	1,14	1,09
Taxa d'estabilitat laboral	1,03	0,87	1,10
Taxa de participació femenina	0,96	1,29	1,71
Taxa d'ocupació femenina assalariada	0,93	1,19	1,44
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1,00	0,00	36,00

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT i elaboració pròpia.

viatgers i mercaderies i un màxim de 41 punts en el sector postal. Entre els dos valors queden les activitats annexes, amb un 31%. La taxa d'ocupació femenina assalariada també és especialment reduïda si la comparam amb el total de la resta de sectors, un 27% respecte d'un 50%. Una altra vegada, hi trobam diferències elevades que arriben fins a un 54%. El sector postal és novament el que té una taxa major, un 39%. La menor no supera el 25% en el cas del transport de viatgers i mercaderies.

Cal destacar també l'elevadíssima taxa d'externalitat de l'ocupació en el sector postal, un 36%, si la comparam amb qualsevol altre subsector de tota l'enquesta, en què els valors mitjans no passen d'un 7% i en què la majoria absoluta de valors arriben a un 1%. (Vegeu el quadre I-85 i el [gràfic AI-33](#).)

11.2.3. MERCAT DE TREBALL EN EL SECTOR DEL TRANSPORT I LES COMUNICACIONS

Un total de 4.259 empreses amb 4.438 establiments formaven part del sector del transport l'any 2006. Aquest total representa un 7,48% del total d'empreses i un 6,8% del total d'establiments sobre la xifra global total de l'enquesta de serveis. (Vegeu el quadre I-86 i el [gràfic AI-34](#).)

El total de persones ocupades en els transports se situava en 24.821 persones, de les quals un 85% eren personal remunerat (21.105 treballadors) i un 14,97% eren treballadors autònoms o no remunerats (3.716 persones). Del total del personal ocupat, un 84% ho estava en el subsector del transport de viatgers i merca-

QUADRE I-86. MERCAT DE TREBALL (2006)

	Total transport	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals
Nombre d'empreses	4.259	3.968	229	61
Nombre d'establiments	4.438	4.078	297	63
Personal ocupat	24.821	20.864	3.421	536
Personal remunerat	21.105	17.274	3.331	500
Personal fix	14.982	12.534	2.056	393
Personal fix homes	11.327	9.599	1.482	247
Personal fix dones	3.655	2.935	574	146
Personal eventual	6.123	4.740	1.276	108
Personal eventual homes	4.160	3.301	798	61
Personal eventual dones	1.963	1.438	478	47
Personal no remunerat	3.716	3.590	90	36
Personal no remunerat homes	3.278	3.200	68	10
Personal no remunerat dones	438	390	22	26

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

deries, mentre que un 14% se situava en les activitats annexes, i amb prou feines un 2% en el sector postal. (Vegeu el quadre I-87 i gràfic AI-35.)

Amb aquestes dades podem afirmar que la mitjana d'empleats per empresa se situava en les 5,82 persones. La mitjana per subsectors era de 5,25 treballadors en la part de viatgers i mercaderies, 14,9 en les activitats annexes i 8,78 treballadors en el sector postal. El 93% de les empreses (3.968) es dedicaven a les activitats de transport de viatgers i a mercaderies, un 5% (229) a les activitats annexes al transport i tan sols un 1% (61) es dedicava a activitats postals. També és interessant fer notar que del total de 21.105 treballadors remunerats, un 70,98% són fixos i un 29,01% són eventuais. Del total de fixos

(14.982 empleats), un 75,6% eren homes mentre que la resta, un 24,39%, eren dones. Alhora, del total de 6.123 empleats eventuais, un 68% eren homes i un 32% eren dones.

L'any 2006 gairebé quatre mil persones (3.716) eren autònomes. D'aquest total, un 88,2% eren homes i un 11,8% eren dones. Analitzant l'ocupació per tipus d'activitat, podem dir que en el transport de viatgers i mercaderies un 72,5% de l'ocupació era fixa i un 27,4% era eventual. En les activitats annexes al transport un 60,8% era fixa i un 37,7% era eventual. En el sector postal es dona la taxa d'ocupació fixa més alta, un 78,6%, mentre que la part eventual se situava en un 21,6%. (Vegeu els gràfics AI-36 i AI-37.)

QUADRE I-87. COEFICIENTS DEL MERCAT DE TREBALL EN % (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals
Nombre d'empreses	0,932	0,054	0,014
Nombre d'establiments	0,919	0,067	0,014
Personal ocupat	0,841	0,138	0,022
Personal remunerat	0,818	0,158	0,024
Personal fix	0,837	0,137	0,026
Personal fix homes	0,847	0,131	0,022
Personal fix dones	0,803	0,157	0,040
Personal eventual	0,774	0,208	0,018
Personal eventual homes	0,794	0,192	0,015
Personal eventual dones	0,733	0,244	0,024
Personal no remunerat	0,966	0,024	0,010
Personal no remunerat homes	0,976	0,021	0,003
Personal no remunerat dones	0,890	0,050	0,059

Font: Enquesta de serveis de IBESTAT.

11.2.4. L'OCUPACIÓ PER TRIMESTRES EN EL SECTOR DEL TRANSPORT I LES COMUNICACIONS

Un total de 23.539 persones treballaven de mitjana anual en el sector del transport. Sobre aquesta mitjana, un 84,7% estaven emprades en el subsector de viatgers i mercaderies (19.938 persones), un 13,1% en les activitats annexes (3.072 treballadors) i un 2,2% en les activitats postals (528 empleats). (Vegeu el quadre I-88 i el [gràfic A1-38](#).)

Si analitzam els totals trimestrals per tipus d'activitat, podem observar que les variacions relatives són escasses, és a dir, el

percentatge trimestral d'empleats en cada subsector del transport és bastant estable. A tall d'exemple, pel que fa als transports de viatgers i mercaderies, els valors oscil·len entre un mínim de 84,2% durant el primer i tercer trimestre i un màxim del 86% el quart trimestre. La variació és de menys de dos punts percentuals (1,8%). Amb les activitats postals succeeix el mateix, durant tres trimestres el percentatge d'ocupació sobre el total trimestral és d'un 23%, tan sols durant el tercer trimestre cau al 21%, amb prou feines dos punts percentuals de variació. En les activitats annexes al transport és on es dona una variació major, amb valors màxims d'un 13,7% i mínims d'un 11,6%, és a

QUADRE I-88. TREBALLADORS OCUPATS PER TRIMESTRES EN EL SECTOR DEL TRANSPORT (2006)

	Total transport	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals
Ocupats 1r trimestre	22.033	18.557	2.960	517
Ocupats 2n trimestre	23.992	20.236	3.216	540
Ocupats 3r trimestre	25.069	21.118	3.428	524
Ocupats 4t trimestre	23.061	19.843	2.685	533
Ocupats (mitjana anual)	23.539	19.938	3.072	528

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

QUADRE I-89. OCUPATS PER TRIMESTRE EN EL SECTOR DEL TRANSPORT EN % (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals	Total transport
Ocupats 1r trimestre	84,22	13,43	2,35	100,00
Ocupats 2n trimestre	84,34	13,40	2,25	100,00
Ocupats 3r trimestre	84,24	13,67	2,09	100,00
Ocupats 4t trimestre	86,05	11,64	2,31	100,00
Ocupats (mitjana anual)	84,70	13,05	2,24	100,00

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

dir, un 2,1% de variació, gairebé un 20% de variació. (Vegeu el quadre I-89 i el gràfic AI-39.)

Si analitzem els totals trimestrals agregats i els comparam amb la mitjana anual, podem observar que el primer trimestre té la menor ocupació anual, amb un 93,6% sobre la mitjana (22.033 empleats). El segueix el quart trimestre, amb un 98% també sobre la mitjana (23.061 d'ocupats); la tercera posició l'ocupa el segon trimestre, amb un 101,9% també sobre la mitjana anual (23.992 treballadors), i, finalment, la màxima xifra d'ocupació es dona el tercer trimestre, amb un 106,5% (25.096 persones). (Vegeu el quadre I-90 i el gràfic AI-40.)

11.3.

ANÀLISI DE LA CONJUNTURA

En aquest apartat s'analitza l'evolució conjuntural del sector del transport i comunicacions. Per a les Illes Balears, el transport marítim i l'aeri tenen una importància fonamental atesa la insularitat i el fet de ser una destinació turística internacional de primer ordre. Aquesta anàlisi

conjuntural del sector del transport es divideix en quatre activitats: transport marítim, transport aeri, transport per carretera i transport per ferrocarril. Finalment, s'analitza la conjuntura per les activitats de comunicacions, que són les activitats postals i les telecomunicacions.

11.3.1. EL TRANSPORT MARÍTIM

En aquest apartat analitzam el transport marítim de passatgers per via marítima en règim de cabotatge, el transport de passatgers per via marítima amb creuers turístics, el transport de passatgers en trànsit de badia i el transport marítim de mercaderies per illes.

13.3.1.1. El transport de passatgers per via marítima en règim de cabotatge

L'any 2008 el total de passatgers transportats per via marítima regular en règim de cabotatge va arribar als 2.160.097. Un 46,62% d'aquest total corresponia a Mallorca, amb 1.007.830 passatgers, un 16,75% a Menorca (362.801 passatgers) i un 36,52% a les Pitiüses (789.466 passatgers). Les dades globals del total de les

QUADRE I-90. COEFICIENTS D'Ocupació EN EL SECTOR DEL TRANSPORT RELACIONATS AMB LA MITJANA ANUAL (2006) (EN %)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals	Total transport
Ocupats 1r trimestre	0,931	0,964	0,979	0,936
Ocupats 2n trimestre	1,015	1,047	1,023	1,019
Ocupats 3r trimestre	1,059	1,116	0,992	1,065
Ocupats 4t trimestre	0,995	0,874	1,009	0,980
Ocupats (mitjana anual)	1,000	1,000	1,000	1,000

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

Illes (2.160 mil passatgers) ens mostren una caiguda notable d'un 16,4% en el total del transport de cabotatge. Aquesta forta caiguda contrasta amb les xifres de creixement positiu del cinc darrers anys, en què únicament es va donar un petit endarreriment l'any 2004 (caiguda d'un 0,64%). També contrasta fortament aquesta caiguda d'un 16,4% amb la pujada del 10,4% de l'any anterior.

Si analitzam amb més profunditat les variacions percentuals, ens trobam que les caigudes més fortes es varen donar a Mallorca, amb un notable retrocés d'un 17,54% (una caiguda de més de dos-cents mil viatgers, d'1.222.272 als 1.007.830), i principalment a les Pitiüses, amb una caiguda d'un 19,45%. Global-ment, les diferències negatives varien entre un mínim d'un 7,89% al port d'Alcúdia i un 22,23% al port d'Eivissa.

A Menorca és on la variació per Illes és menor, amb una disminució de tan sols un 4,95%. De fet, l'únic port que té una variació positiva tot el 2008 va ser el de Maó, amb una pujada d'un 4,48% (va augmentar dels 173.808 passatgers als 181.588). La dada és més sorprenent encara si tenim en compte que el port de Maó fou l'únic que l'any passat va tenir un descens molt acusat, amb una caiguda del 13,1%. (Vegeu el [quadre AI-58](#) i el [gràfic AI-41](#).)

11.3.1.2. El transport de passatgers per via marítima amb creuers turístics

El sempre important turisme de creuers que visita les nostres illes experimentà un creixement notable, d'un 7,87% l'any 2008, fins a arribar a una xifra global de 1.315.933 passatgers. S'ha de tenir en compte que les dades dels darrers cinc anys ens mostren uns valors molt irregulars,

amb caigudes i pujades que varien entre un retrocés del 82% l'any 2004 i un augment de més del 326% l'any 2007. Amb referència a les xifres de l'any 2008, el port de palma té un creixement molt semblant a la mitjana, un 7,84% de variació positiva. És fonamental la importància del port de Palma, ja que per mitjà de les seves instal·lacions es distribueix un 86% del total de turisme de creuers. Molt més lluny apareix el port de Maó, amb un 7,8% del total, i finalment el d'Eivissa, amb un 6%. La resta de ports tenen una importància marginal. S'ha de remarcar el notable creixement del port de Maó, que arriba a xifres superiors al doble de la mitjana global, un 14,35%. D'aquesta manera se superen per primera vegada els cent mil passatgers, concretament han estat 103.574. (Vegeu el [quadre AI-59](#) i el [gràfic AI-42](#).)

11.3.1.3. El transport de passatgers en trànsit de badia

L'any 2008 el total de passatgers en trànsit de badia arribaren a 4.731.745, és a dir, un 1,26% menys que l'any 2007 (amb un total de 4.791.901 passatgers). Si comparam les dades dels darrers sis anys, podem veure que tots els increments anuals, exceptuant l'any 2006, foren negatius i, a més a més, amb dades de variació molt divergents. De fet, les estadístiques varien des d'un creixement positiu d'un cinquanta per cent l'any 2006 (exactament un 52,84%) fins a un creixement negatiu d'un 15,79% l'any 2004. Si analitzam profundament les dades del 2008, podem observar que, del total de 4,7 milions de passatgers, un 30,96% correspon al total de Mallorca, un 4,39% al total de Menorca i un 64,6% al total de les Pitiüses. Es digne de menció el fet que el total de les Pitiüses experi-

menta una notable reducció d'un 7,84% respecte a l'any anterior, mentre que el total de Menorca pràcticament es manté constant, amb una lleugera reducció d'un 0,43 respecte al 2007. Aquestes caigudes són compensades amb la pujada del total dels ports de Mallorca, amb una variació d'un 15,88%. S'ha de tenir en compte que el port de Cala Savina és el que té un trànsit de badia major, amb un 24% del total (1.138.988 passatgers), seguit pel port de Palma, amb un 18% del total del passatge (que puja als 859.435). És interessant el fet que el port amb una xifra més elevada de viatgers, Cala Savina, tingui unes variacions en els darrers anys molt divergents, ja que l'any 2006 va experimentar un creixement d'un 26,4% mentre que el 2007 va caure un 8,03%. (Vegeu el [quadre AI-60](#) i el [gràfic AI-43](#).)

11.3.1.4. El transport marítim de mercaderies per illes

És molt indicativa la situació del transport de mercaderies a les Illes. D'una situació de creixements sempre positius en els darrers anys hem passat a una caiguda generalitzada. En concret, el total de les Illes Balears se situa en les 13,416 milions de tones, és a dir, una reducció d'un 8,01%. D'aquest total, un 75,04% correspon als ports de Mallorca, un 15,55% als de les Pitiüses i un 9,4% als de Menorca. Les caigudes respectives per illes són: un 11,95% a les Pitiüses i un 11,33% a Menorca. Mallorca, amb una caiguda inferior a la mitjana, perd un 6,71%. (Vegeu el [quadre AI-61](#) i el [gràfic AI-44](#).)

La situació per tipus de producte reflecteix la magnitud de la caiguda. L'únic tipus de producte que es manté són els energètics (pràcticament estancat, amb un creixe-

ment d'un 0,51%). La resta de productes sofreixen caigudes que van des dels 5,22% dels agroramaders i alimentaris fins al 52,16% dels metal·lúrgics. En conjunt, el total de ports de l'Autoritat Portuària de Balears tenen una caiguda d'un 8,26%. ([Vegeu el quadre AI-62](#).)

11.3.2. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA AÈRIA

Un total de 30.086.290 passatgers varen entrar i sortir de les Illes l'any 2008, cosa que implica una caiguda del 2,2% que contrasta fortament amb les dades dels darrers anys, que ens mostraven variacions positives d'un 5,6% l'any 2006 i d'un 4,1% l'any 2007.

Mallorca fou el principal punt d'entrada i sortida, amb un 75,88% del total (22.832.865 passatgers). En segon lloc, tenim Eivissa, amb un 15,44% (4.647.487 viatgers) i, en tercera posició, Menorca amb un 8,65% (2.605.938 passatgers). Aquestes dades ens mostren una caiguda generalitzada en l'arribada de passatgers a tots els aeroports de les Illes, amb una mitjana del total de les illes d'un -2,2%. Encapçala la caiguda Menorca, amb un -6,15 de variació; la segueix Eivissa, amb un -2,5%, i finalment Mallorca, amb una reducció d'un 1,7%. (Vegeu el [quadre AI-63](#) i el [gràfic AI-45](#).)

11.3.3. EL TRANSPORT REGULAR DE PASSATGERS PER CARRETERA

Si analitzam les dades del transport regular de passatgers per carretera, podem apreciar que aquest mitjà de locomoció manté una senda de creixement molt apreciable que ja va començar el 2001. De

fet, un total de 15.979.187 viatgers varen ser transportats al llarg de l'any 2008, un increment d'un 2,18% per comparació al 2007. Els increments percentuals per illes varien des d'un mínim, a Menorca, del 0,48%, fins a un màxim, a Eivissa, d'un 6,01%. A Mallorca l'increment fou d'un 1,03%. Si ens fixam en el total per illes, podem apreciar el fet que un 61,6% del total de viatges corresponen a Mallorca, un 24,5% a Eivissa, un 13,2% a Menorca i només un 0,5% a Formentera. (Vegeu el [quadre AI-64](#) i el [gràfic AI-46](#).)

11.3.4. EL TRANSPORT DE PASSATGERS PER FERROCARRIL I METRO

Un total de 6.087.083 viatgers varen usar les distintes infraestructures ferroviàries que hi ha a les Illes durant l'any 2008. Aquest total suposa un creixement apreciable d'un 9,69% del total de les Illes. De fet, durant els darrers set anys només l'any 2006 es va donar una mínima davallada en el nombre de passatgers, amb una petita caiguda percentual d'un 0,36%. La resta d'anys trobam valors positius que varien entre un màxim d'un 18,69% el 2003 i un mínim d'un 1,03% el 2001. (Vegeu el [quadre AI-65](#) i el [gràfic AI-47](#).)

És interessant la primera dada del transport per metro, amb un total de 507.719 passatgers, un 8,3% del total.

Si analitzam la resta de línies de ferrocarril, es poden apreciar petits increments en la línia Palma - Inca - sa Pobla i Palma - Manacor (un 1,9% de pujada, amb un total de 3.765.281 viatgers) i en la línia Sóller - Port de Sóller (un increment d'un 1,06%, amb

un total de 1.012.821 passatgers). L'única línia que sofreix una reducció en el nombre d'usuaris es la de Palma-Sóller, amb una caiguda d'un 5,97%.

11.3.5. LES ACTIVITATS POSTALS

Un total de 38.869 milers de correspondències en origen es varen distribuir a les Illes l'any 2008. Un 90,03% d'aquest total corresponia a la línia bàsica, un 8,78% a la línia econòmica i un 1,17% a la línia urgent. De fet, és molt apreciable la reducció en l'ús d'aquest tipus de serveis postals. L'any 2008 tenim una caiguda global del 19,5%. Per tipus de línia, les reduccions varien entre un màxim d'un 20,4% en la línia bàsica fins a un 10,4% en la línia econòmica. Enmig tenim la línia urgent, amb una caiguda d'un 11,9%. (Vegeu el [quadre AI-66](#).)

11.3.6. LES TELECOMUNICACIONS

Amb referència a les línies telefòniques, és remarcable el fort creixement de la telefonia mòbil, el qual ja minva fins a pràcticament una estabilització durant l'any 2008. De fet, els darrers anys podem apreciar una reducció en el creixement (que d'altra banda es mostra sempre positiu). Durant el quadrienni 2005-2008 les variacions respectives són: 14,32%, 5,85%, 5,745 i el ja esmentat 1,32%. A les Balears hi havia un total de 525.188 línies de telèfons mòbil l'any 2008. Les línies ADSL tenen una caiguda lleugera d'un 0,17%, fins a un total de 164.079 línies, molt lluny del 139% d'increment de l'any 2006. (Vegeu el [quadre AI-67](#).)

12

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

Els greus problemes d'inestabilitat financera internacional juntament amb la feblesa econòmica configuren un entorn operatiu molt complex del conjunt de les institucions financeres.

En aquest context, les entitats de dipòsit de les Balears han iniciat un procés de recomposició dels seus balanços que es reflecteix en una desacceleració del crèdit, més marcat en el crèdit lligat al sector immobiliari.

L'anàlisi de la morositat dels crèdits concedits per les entitats de dipòsit que actuen a Espanya a particulars i a empreses ha crescut amb intensitat i ha estat el desembre de 2008 d'un 3,29%, quasi ha quadruplicat el valor d'un any abans (0,83%). Això no obstant, els fons d'insolvència que s'havien constituït en el passat han suposat un marge de maniobra davant l'augment de la morositat.

Davant les grans dificultats per poder accedir als mercats financers internacionals, les entitats financeres de les Balears han reaccionat amb rapidesa i han augmentat la captació de dipòsits en el mercat minorista. Així, el 2008, els dipòsits a termini han augmentat de pes en relació amb els dipòsits a la vista.

A pesar que hi ha hagut menys demanda de crèdit i més esforços per a captar fons de la clientela, les Balears són la comunitat autònoma on la ràtio crèdits/dipòsits té el valor més alt (un 2,41), xifra que posa en relleu com les entitats bancàries que actuen a la comunitat insular són les que registren una major posició deutora dins el panorama espanyol.

L'anàlisi de la Societat de Garantia Recíproca (ISBA) posa en relleu el paper important que té aquesta institució financera en el conjunt de l'economia balear; prova d'aquesta realitat és que, durant l'exercici del 2008, a pesar de la difícil conjuntura econòmica, un total de 1.340 empreses es varen beneficiar de l'aval d'ISBA, fet que va contribuir a mantenir 7.203 llocs de feina, col·laborar en la creació de 92 noves empreses i fer possible la creació de 376 nous llocs de feina.

12.1.

INTRODUCCIÓ

La inicialment coneguda com a crisi de les hipoteques d'alt risc (*crisi subprime*) s'ha convertit en una crisi financera global sense precedents. Mai un succés no havia afectat la liquiditat dels mercats financers d'una manera tan severa i tan extensa, geogràficament i temporalment, i havia implicat pèrdues per al sector financer internacional superiors a 1 bilió de dòlars. Així, els greus problemes d'inestabilitat financera internacional juntament amb la feblesa econòmica configuren un entorn operatiu molt complex per al conjunt de les institucions financeres. Cal destacar que el model de banca desenvolupat per les entitats espanyoles, orientat a l'operativa minorista gràcies a la seva extensa xarxa d'oficines, i lluny del model d'*originar per distribuir* (que utilitzava un seguit d'innovacions financeres, com la titulització, per atorgar crèdit sense preocupar-se gaire per la qualitat creditícia; al capdavant, els préstecs es venien al mercat amb l'ajuda d'agències de ràting i de bancs d'inversió) tan extensament utilitzat als Estats Units, ha evitat que les entitats espanyoles s'hagin vist afectades directament per la crisi del mercat *subprime* generada als EUA. Això no obstant, les entitats de dipòsit que actuen a Espanya, a l'igual que succeeix en altres sistemes bancaris, s'han

hagut d'afrontar a un segon impacte derivat d'una feblesa significativa de l'activitat econòmica, molt més intensa del que inicialment s'havia previst, com ho prova el fet que durant l'any 2008 la taxa d'atur va registrar un intens ascens i es va situar el quart trimestre del 2008 en el 12,32% de la població activa a les Balears i en un 13,91% a Espanya. Aquest escenari d'una major feblesa econòmica ha interactuat amb el bloqueig d'una part significativa dels mecanismes de finançament majorista de la banca davant les tensions de liquiditat que estan presents en el finançament internacional, elements que tenen repercussions importants en l'actuació de les institucions financeres de les Balears.

En aquest context, és interessant aproximar-nos a la realitat de les institucions financeres que actuen en el marc de l'economia balear el 2008, any en què el BCE ha implantat un signe diferent de política monetària per adaptar-se a la nova realitat econòmica i dels mercats financers. Així, fins al 3 de juliol de 2008 va mantenir els tipus d'interès de referència al 4%, moment en què va considerar adient apujar-los un quart de punt, fins al 4,25%, com a resposta a una inflació que es trobava per sobre de l'objectiu del 2%; amb la implantació d'aquesta mesura, i tal com va reconèixer el president del BCE, s'intentava comunicar als mercats la seva fermesa per aconseguir l'estabilitat de preus, principal comesa de la institució monetària. Els esdeveniments sobrevinguts als mesos següents —i en especial a partir del 15 de setembre quan els bancs d'inversió dels EUA Lehman Brothers i Merrill Lynch no resisteixen l'impacte de la crisi del mercat subprime, de tal manera

que la primera va fer fallida i la segona va ser adquirida pel Bank of America— varen conduir l'autoritat monetària de l'àrea de l'euro a acordar un canvi de política monetària, per això va retallar a partir d'aquell moment en tres ocasions els tipus d'interès de referència: la primera, de 50 p. b., es va acordar en la reunió del Consell de Govern del BCE del dia 8 d'octubre; una segona, en la reunió feta el 6 de novembre i amb la mateixa intensitat de 50 p. b., i una tercera en la reunió del 4 de desembre i de 75 p. b., el retall de tipus més gran des de la introducció de l'euro l'any 1999, fins a deixar-lo en el 2,50. Aquestes rebaixes varen ser possibles en un entorn de significativa desacceleració de l'economia de la zona euro i en el qual la inflació de l'àrea euro es va situar per sota del nivell de referència del 2% del BCE.

Amb el propòsit de conèixer les implicacions dels esdeveniments desenvolupats durant el 2008 sobre el conjunt de les institucions financeres que actuen a les Balears, i partint de la idea que a l'arxipèlag —com succeeix a l'Estat espanyol i a molts altres països desenvolupats— les llars i les petites i mitjanes empreses mostren una alta dependència del finançament bancari, s'analitzarà, en primer lloc, quin ha estat el comportament d'aquestes entitats durant el 2008. Cal esmentar que les petites i mitjanes empreses de les Illes Balears disposen, a més, de la Societat de Garantia Reciproca ISBA, que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables i que ha tingut un important paper davant la situació econòmica del moment, institució que també és estudiada en aquest capítol. Finalment, és

necessari fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari en general, i també estudiar, en particular, quin ha estat el comportament concret de les empreses de les Balears que actuen en aquest mercat.

12.2.

LES ENTITATS BANCÀRIES

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Balears, en el primer apartat ens detindrem a analitzar-les. Aspectes com la dimensió i l'evolució de la xarxa d'oficines, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques) i del passiu (dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2008, aquí seran objecte d'estudi.

12.2.1. LA DIMENSÍO DE LA XARXA D'OFICINES

Un indicador estructural del sistema bancari balear és el relatiu al nombre d'oficines operatives en aquest mercat. Si bé és

cert que la introducció de les noves tecnologies està revolucionant la manera d'operar de les entitats bancàries, avui dia són nombrosos els estudis empírics que conclouen que l'oficina bancària continua essent el lloc on l'entitat es relaciona amb el client i el mitjà utilitzat per comercialitzar, majoritàriament, els productes financers, fet que justifica l'alta correlació que hi ha entre el creixement de les oficines i l'augment del negoci que efectuen les entitats bancàries. Així, la densitat d'oficines es configura com un element estratègic per guanyar quota en un mercat altament competitiu.

Fent ús de les dades regionalitzades que ofereix el Banc d'Espanya, a final de 2008 el nombre d'oficines operatives a les Balears va ser de 1.254 (13 més que les registrades l'any anterior), xifra que representa el 2,74% del total d'oficines operatives a Espanya. (Vegeu el quadre I-91.)

Si l'anàlisi es fa per tipus d'entitat de dipòsit, l'any 2008 destaca, a l'igual que els anys anteriors, per un protagonisme més gran en el nombre d'oficines de les caixes d'estalvis, amb una quota del 52,63%, enfront dels seus competidors més directes, els bancs, amb un 44,98%, mentre que les cooperatives tan sols representen

QUADRE I-91. NOMBRE D'OFICINES A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2007-2008)

	Balears			Espanya		
	2008	2007	Diferència	2008	2007	Diferència
Bancs	564	565	-1	15.580	15.542	38
Caixes d'estalvi	660	647	13	24.985	24.591	394
Cooperatives de crèdit	30	29	1	5.097	4.953	144
Total	1.254	1.241	13	45.662	45.086	576

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

el 2,39%. Si la mateixa anàlisi es fa a escala de l'Estat espanyol, s'observa com també són les caixes les entitats que més oficines tenen (el 54,72%), però el que resulta més diferent és que la representació, en termes relatius, de les oficines dels bancs és molt inferior (34,12%); per contra, les cooperatives tenen una presència, comparativament amb les Balears, considerablement superior, amb un 11,16%. [\(Vegeu el gràfic Al-48.\)](#)

Aquest protagonisme creixent de les caixes d'estalvis, mesurat pel nombre d'oficines operatives, enfront dels bancs, tant a les Balears com a Espanya, és conseqüència de la diferent estratègia de creixement seguida per totes dues institucions per fer front als profunds canvis que s'han produït en l'entorn econòmic i financer, i que s'ha traduït en un fort augment de la competència i en una reducció dels marges d'intermediació. L'eliminació de les restriccions geogràfiques a l'establiment de les caixes d'estalvis es va iniciar el 1979, any en què se'ls va autoritzar a actuar a tot el territori de la seva comunitat autònoma d'origen, encara que no fou fins al 1992 quan se n'aconseguí una liberalització total, amb la derogació de l'article que impedia obrir oficines fora d'aquest àmbit (per l'aprovació del Reial decret 1343/1992). Aquest nou marc legal va suposar una transformació important en l'entorn competitiu per a les entitats de dipòsit. A partir d'aquell moment, les caixes d'estalvis han optat per un model de banca relacional (enfocada al client) mitjançant l'expansió geogràfica i han passat a ser les entitats bancàries amb més presència física a la majoria de regions espanyoles. Aquesta tendència aperturista iniciada uns anys abans s'ha

fet palesa a les Balears en els darrers anys, i així ha continuat essent el 2008, en què s'han obert tretze noves oficines que pertanyen al grup de caixes d'estalvi, mentre que, pel que fa als bancs, s'ha tancat una oficina. Si es fa la mateixa anàlisi per al conjunt de l'Estat espanyol, les diferències són igual d'evidents. Així, durant el mateix període, les caixes d'estalvis han augmentat en 394 el nombre d'oficines operatives, mentre que en el cas dels bancs han estat 38. Les cooperatives de crèdit manifesten, en aquest aspecte, un comportament diferent en l'àmbit balear i en l'espanyol; així, mentre que el 2008 a les Illes el nombre d'oficines de les cooperatives de crèdit ha augmentat en 1, a Espanya ha augmentat en 144 durant el mateix període, cosa que representa un increment del 2,91%.

L'índex de simetria espacial (IS), definit com el quocient entre el nombre d'oficines que pertanyen a caixes d'estalvis en relació amb les que corresponen a bancs, resulta una manera alternativa i fàcil d'analitzar la importància relativa de les caixes respecte als bancs quant a la variable de nombre d'oficines. Quan aquest valor és unitari, indica que hi ha una simetria en el mercat analitzat, en el sentit que les caixes d'estalvis i els bancs tenen el 50% de les oficines bancàries. D'igual manera, si la participació de les caixes (bancs) en el mercat és superior a la dels bancs (les caixes), l'índex serà superior (inferior) a la unitat. Les Illes Balears es caracteritzen, en relació amb el nombre d'oficines, pel predomini de les caixes enfront dels bancs, com ho prova el fet que l'índex es superior a la unitat (1,17). Cal remarcar que aquesta és una característica comuna en bona part de comunitats autònomes; tan sols a dues comunitats autònomes (Astúries

i Galícia) els bancs tenen una major presència d'oficines enfront de les caixes d'estalvis. Si es fa la comparació amb les dades registrades fa cinc anys, es conclou que hi ha una tendència, tant a les Balears com a la resta de comunitats autònomes espanyoles, a un augment del valor de l'índex de simetria espacial en el període de temps considerat, prova que són les caixes d'estalvis les que aposten per reforçar els vincles amb els seus clients mitjançant la banca relacional, amb una extensa xarxa d'oficines que permet una relació directa amb el client a llarg termini i de la qual es beneficia tant l'entitat —perquè li permet tenir informació acurada i exhaustiva sobre els clients amb vista a planificar-ne el finançament—, com el client, que pot beneficiar-se de preus i serveis més convenients, així com d'un tractament més personal. [\(Vegeu el gràfic AI-49.\)](#)

12.2.2. EL SERVEI BANCARI

Si bé tenir un coneixement del nombre d'oficines operatives és interessant, en aquest apartat s'ofereix l'anàlisi d'una variable clau per analitzar el grau de servei que ofereixen les entitats, com és el nombre d'oficines per cada cent mil habitants. Mitjançant aquesta variable es tindrà informació relativa al grau de bancarització de la regió. Les xifres palesen que a les Balears el grau de bancarització és considerablement més elevat (amb 117 per cada 100 mil habitants) que en l'àmbit de l'Estat espanyol (99 oficines per cada 100 mil habitants).

Una anàlisi retrospectiva comparant les xifres del 2008 enfront de les del 2003 permet concloure que a les Balears el grau de bancarització s'ha mantingut en 117 oficines per cada 100.000 habitants. L'anàlisi

territorial de la ràtio i en el mateix període de temps fa palesa que la tendència a totes les altres comunitats autònomes, exceptuant Navarra, ha estat augmentar la cobertura poblacional del sector bancari espanyol per tot el territori nacional. En el conjunt d'Espanya, la ràtio s'ha incrementat en 6 oficines per cada cent mil habitants durant aquests darrers cinc anys. [\(Vegeu el gràfic AI-50.\)](#)

A escala autonòmica, cal remarcar que hi ha importants diferències en el grau de bancarització. Aspectes com el caràcter rural o urbà del territori, el model de distribució de la població en el territori, les condicions competitives o la configuració institucional mateixa del sector bancari són, entre d'altres, factors explicatius d'aquests diferents valors. El 2008, les Illes Balears són, després de La Rioja (156), Aragó (135) i Castella i Lleó (124), una comunitat amb un grau relativament alt de servei bancari. [\(Vegeu el gràfic AI-51.\)](#)

Tot i que és cert que una variable rellevant per avaluar el grau de bancarització és el nombre d'oficines per habitants, a mesura que la societat no consideri aliè operar fent ús de les noves tecnologies, com és la banca en línia, el nombre d'oficines deixarà de ser una variable clau del grau de competitivitat. Això no obstant, els informes anuals publicats per la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis i l'Associació Espanyola de la Banca posen de manifest que les entitats bancàries, en conjunt, fan importants esforços per incorporar totes les novetats tecnològiques i per donar, així, facilitats als clients que decideixin actuar mitjançant els nous canals.

12.2.3. EL CRÈDIT DELS BANCs, DE LES CAIXES D'ESTALVIS I DE LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES ILLES BALEARS

A les Illes Balears, el crèdit total que han concedit les entitats que hi actuen va ser, el 2008, de 46.183 milions d'euros, xifra que indica que el sector de les entitats bancàries canalitza el 2,5% del crèdit concedit al total d'Espanya. Cal remarcar que, si es comparen les taxes d'increment interanual dels crèdits concedits el 2008, en què va ser del 8,9%, amb les del 2007, en què va ser del 17,3%), es pot concloure que s'ha produït un alentiment del crèdit. Sembla, per tant, que el deteriorament de les perspectives macroeconòmiques i de la solvència dels consumidors percebut per les entitats financeres s'ha reflectit en l'aplicació d'uns criteris de concessió dels crèdits i préstecs més cautelosos. Un altre factor explicatiu, per part de l'oferta, d'aquesta realitat sorgeix de les dificultats a les quals s'han afrontat les entitats de dipòsit a l'hora de trobar finançament en els mercats majoristes a mitjà i llarg termini. Pel que fa a la demanda, d'una banda, la incertesa del moment ha afectat les empreses no financeres, que han reduït la inversió i han augmentat la liquiditat dels balanços. A més, algunes s'han-vien endeutat per adquirir altres companyies utilitzant l'actiu adquirit com a garantia del crèdit. La caiguda d'aquestes adquisicions ha propiciat el despallanquejament quan les empreses endeutades no han pogut aportar garanties addicionals per als seus crèdits o no han pogut respondre als venciments. De l'altra, les llars han accelerat la reducció del nivell de deute arran de la major incertesa generada, en part, per la creixent taxa d'atur.

La reducció de la riquesa, afectada en especial per la caiguda del preu de l'habitatge, també ha afavorit una major preferència per l'estalvi.

L'EURIBOR a dotze mesos, àmpliament utilitzat com a tipus d'interès de referència en les operacions creditícies, va anotar un significatiu ascens en els primers mesos de l'exercici, amb un màxim històric del 5,39% al juliol, que aniria seguiria d'un altre el dia 8 d'octubre quan va arribar a situar-se en el 5,486% arran de les notícies econòmiques que posaven en evidència les dificultats en les quals es trobaven les institucions financeres. Posteriorment, el fort augment de la liquiditat i totes les mesures adoptades pels bancs centrals i pels governs, fins i tot les més heterodoxes, han permès rebaixar el preu dels fons que els bancs es presten els uns als altres. Aquesta tendència iniciada a l'octubre ha possibilitat que el tipus d'interès interbancari acabàs l'any registrant un valor del 3,45%, 134 punts bàsics per sota del de desembre del 2007. Aquestes dades demostren que els bancs centrals varen tenir èxit en l'objectiu d'abaratir el cost de captació de capital en el mercat interbancari per part de les entitats de crèdit. (Vegeu el gràfic AI-52.)

Alternativament, la importància que té la concessió de crèdits per a la societat de les Illes es pot mesurar amb l'anàlisi del valor dels crèdits concedits per habitant, que a les Balears va ser de 43,05 milers d'euros per habitant l'any 2008. A pesar que la xifra va ser inferior (en 1,91 milers d'euros per càpita) a la registrada a les Balears durant el 2007, va continuar superant (en 3,18 milers d'euros) la xifra que correspon a la mitjana espanyola en el mateix període de temps.

D'acord amb les dades del Banc d'Espanya, els principals receptors d'aquest volum de crèdit a les Balears varen ser les empreses i ls famílies (94,71%), mentre que les administracions públiques varen rebre una quantia més aviat petita d'aquest volum, almenys en termes relatius (5,29%). Aquests percentatges són molt similars als registrats a escala de l'Estat espanyol (97,42% i 2,58% respectivament). A més, cal destacar que les taxes d'increment interanual del crèdit bancari en el sector privat han registrat un augment molt inferior al dels anys passats (un 7,6% a les Balears i un 6,1% a Espanya). [\(Vegeu el gràfic AI-53.\)](#)

Una anàlisi comparativa palesa, a més, que les caixes d'estalvis tenen una major activitat creditícia a les Balears que en l'àmbit de l'Estat espanyol. Així, la quota del mercat de les caixes d'estalvis a les Illes, quant a la concessió de crèdits, va ser del 52,32%, enfront del 49,17% d'Espanya; els bancs tenen a les Balears una quota (del 46,50%) molt semblant a la que mantenen els que actuen en el conjunt d'Espanya (del 45,59%); mentre que les cooperatives de crèdit a les Balears tenen un paper molt residual en la concessió de crèdits, ja que només varen canalitzar l'1,18% del total dels crèdits, diferent del que succeeix en l'àmbit espanyol, en què aquest tipus d'entitat va tenir més importància comparativa en concedir el 5,24% dels crèdits. [\(Vegeu el gràfic A I-54.\)](#)

La comparativa amb les dades dels anys anteriors no fan sinó confirmar que, tant a Espanya com a les Balears, els bancs cedeixen progressivament la seva partici-

pació en aquest mercat a favor, especialment, de les caixes d'estalvis.

Resulta d'interès destacar, fent ús de les dades de l'*Informe d'estabilitat financera del Banc d'Espanya* publicat recentment, com l'any 2008 la ràtio de morositat ha crescut amb intensitat i s'ha situat el desembre del 2008 en el 2,4%. L'augment d'aquesta ràtio s'ha concentrat particularment en el crèdit al sector privat resident a Espanya; així, aquesta ràtio referida al sector privat resident ha passat del 0,83% registrat el mes de desembre del 2007, al 3,29% el desembre de 2008, que ha passat a ser la ràtio més alta des de setembre de 1997 (0,848%). Aquest repunt ràpid i intens de la morositat respon a la confluència de diversos factors: el creixement elevat del crèdit concedit en els anys passats; el fort ritme de deteriorament de l'activitat, amb el substancial increment de la taxa d'atur —que posa en evidència l'elevada proporció d'agents econòmics que es troben sota un grau elevat de pressió financera—, i els canvis introduïts per la Circular 4/2004 —que exigeix un reconeixement dels actius dubtosos més ràpid i intens que en el passat—, i l'actual Llei concursal —que proporciona incentius als gestors de les empreses per sol·licitar amb més antelació el concurs de creditors, si bé aquest efecte resulta molt difícil de quantificar. Això no obstant, és interessant comentar que el sistema de provisions per insolvència en vigor a Espanya ha possibilitat, a diferència d'altres sistemes bancaris, un marge de maniobra per cobrir la morositat el 2008 en el conjunt de les entitats de dipòsit.

12.2.3.1. Els efectes de comerç impagats

D'acord amb la informació elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística, es conclou que a les Illes Balears el nombre d'efectes vençuts impagats l'any 2008 va ser de 65.970, cosa que representa el 5,48% del nombre d'efectes vençuts en aquest període de temps, percentatge lleugerament més alt que el registrat en el conjunt de l'Estat espanyol (on el percentatge va ser del 4,96%). (Vegeu el quadre I-92.)

Utilitzant la mateixa font informativa, cal remarcar que a les Balears l'import dels efectes vençuts impagats va pujar als 317.838,225 milers d'euros el 2008, xifra que suposa que un 7,91% de l'import dels efectes comercials que les entitats han rebut en gestió de cobrament de clients i que, per tant, ja han vençut durant el 2008 han resultat impagats, de manera que superen notablement el percentatge mitjà registrat a Espanya (5,42%). Totes aquestes dades confirmen com els efectes de la situació reces-

QUADRE I-92. ESTADÍSTICA D'EFECTES DE COMERÇ VENÇUTS I IMPAGATS A LES ILLES BALEARS (2008)

	Efectes vençuts		Efectes impagats		% impagats	% sobre vençuts
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Andalusia	10.315.974	38.310.048.564	703.972	3.573.360.011	6,82	9,33
Aragó	4.202.001	12.367.830.955	172.831	555.103.498	4,11	4,49
Astúries	2.420.568	7.547.051.548	97.822	208.411.258	4,04	2,76
Canàries	1.393.057	5.769.439.542	119.006	558.795.718	8,54	9,69
Cantàbria	1.076.347	3.726.345.180	48.376	178.388.837	4,49	4,79
Castella i Lleó	4.214.981	15.482.944.634	177.824	802.102.255	4,22	5,18
Castella - La Manxa	3.684.624	12.940.002.194	195.698	846.454.546	5,31	6,54
Catalunya	43.840.384	88.730.753.825	2.077.895	4.128.196.721	4,74	4,65
Com. Valenciana	17.331.214	45.361.298.380	951.349	2.902.828.772	5,49	6,4
Extremadura	1.311.943	5.866.115.215	77.871	360.658.533	5,94	6,15
Galícia	6.783.570	21.135.226.567	273.410	950.184.219	4,03	4,5
Illes Balears	1.203.862	4.015.963.713	65.970	317.838.225	5,48	7,91
La Rioja	1.149.982	3.242.362.201	48.588	140.621.514	4,23	4,34
Madrid	22.928.053	75.037.326.675	1.156.521	3.421.874.386	5,04	4,56
Múrcia	3.860.994	14.384.732.642	236.316	1.044.643.406	6,12	7,26
Navarra	2.690.215	8.081.230.943	89.973	271.742.068	3,34	3,36
País Basc	8.085.688	27.620.049.893	280.331	859.535.718	3,47	3,11
Cauta i Melilla	45.729	118.155.473	2.178	9.277.011	4,76	7,85
Espanya	136.539.186	389.736.878.144	6.775.931	21.130.016.696	4,96	5,42

Font: INE i elaboració pròpia.

siva també es manifesten en un augment de la morositat.

D'aquestes dades es desprèn que el 2008 a les Illes l'import mitjà de l'efecte de comerç impagat, en el conjunt de les entitats bancàries, va ser més alt que la mitjana espanyola en 1.699,53 euros, i es va situar en el valor més alt d'Espanya (4.817,9 euros) després d'Andalusia (5.075,99 euros). L'import mitjà de l'efecte de comerç impagat l'any 2008 respecte al 2007 ha augmentat a totes les comunitats autònomes, llevat de La Rioja, i a les Balears aquest increment va ser de 1.066,28 euros. (Vegeu el gràfic AI-55.)

12.2.3.2. El mercat hipotecari

Al llarg del 2008 el nombre total d'hipoteques sobre finques va disminuir en un

37,95% respecte a l'any 2007, de manera que es va situar en 33.955 garanties hipotecàries. En termes monetaris, el capital prestat va ser de 6.291,91 milions d'euros, un 38,13% menys que durant l'any anterior. D'aquesta manera el 2008 l'import mitjà per hipoteca mitjana constituïda sobre el total de finques es va situar en 185.302 euros, 24.494 euros més que la mitjana espanyola. (Vegeu el quadre I-93.)

Les Illes Balears són, després de Múrcia, La Rioja, Castella-la Manxa, Cantàbria, Comunitat Valenciana i Illes Canàries, la comunitat autònoma amb un nombre més gran de finques amb hipoteques constituïdes per habitant, amb un total de 4.100 hipoteques per cada cent mil habitants, xifra que contrasta amb les 2.578 de Galícia, la que en té menys de totes les autonomies espanyoles. (Vegeu el gràfic AI-56.)

**QUADRE I-93. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES
SOBRE BÉNS IMMOBLES (2007-2008)**

	2008		2007		Variació 08/07	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Finques rústiques	1.963	0,000	2.581	840,473	-23,94	-100,00
Finques urbanes	31.992	0,000	52.144	9.328,614	-38,65	-100,00
Concedides per bancs	12.234	0,000	20.726	3.862,767	-40,97	-100,00
sobre finques urbanes	11.643	0,000	19.852	3.551,133	-41,35	-100,00
sobre finques rústiques	591	0,000	874	311,634	-32,38	-100,00
Concedides per caixes d'estalvis	19.395	0,000	30.365	5.807,358	-36,13	-100,00
sobre finques urbanes	18.257	0,000	28.972	5.335,151	-36,98	-100,00
sobre finques rústiques	1.138	0,000	1.393	472,207	-18,31	-100,00
Concedides per altres entitats	2.326	0,000	3.634	498,962	-35,99	-100,00
sobre finques urbanes	2.092	0,000	3.320	442,330	-36,99	-100,00
sobre finques rústiques	234	0,000	314	56,632	-25,48	-100,00
Total d'hipoteques	33.955	0,000	54.725	10.169,087	-37,95	-100,00

*Nombre en milions d'euros.

Font: INE i elaboració pròpia.

Bona part del nombre i de l'import de les hipoteques constituïdes a les Balears va ser sobre finques urbanes, el 94,22% i 89,97% respectivament. (Vegeu el gràfic A1-57.)

Això no obstant, la comparació de l'evolució de les dades del 2008 amb les registrades en anys anteriors posen de manifest com el nombre i l'import d'hipoteques adreçats al finançament de les finques urbanes han retrocedit de manera important en els darrers anys. Així, el 2008 s'han constituït 21.993 hipoteques menys que el 2006, i l'import d'aquest tipus d'hipoteques s'ha reduït en 2.960,866 milions d'euros en el mateix període de temps. Les dades publicades per l'INE fan palès com, a pesar de la situació viscuda en el sector immobiliari, de les 31.992 hipoteques urbanes constituïdes un 64,92% varen ser subscrites sobre els habitatges, que agrupen un total de 3.432,140 milions d'euros.

Segons el tipus d'entitat que concedeix les garanties, a les Illes Balears són les caixes d'estalvis les que, amb diferència, han exercit un paper molt important tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 57,12%) com en l'import (un 55,40%); com ha passat a les altres entitats, les caixes han disminuït tant el nombre d'hipoteques concedides (un 36,13%) com l'import (un 39,98%). Les segueixen, en ordre d'importància, els bancs, que també varen disminuir la quantitat concedida (un 36,67%) i el nombre d'hipoteques, que va disminuir en un 40,97%. Les 2.326 garanties restants, per un import de 360,082 milions d'euros, foren concedides per altres entitats, i se n'ha reduït la participació respecte a l'any anterior, tant

en el nombre d'hipoteques concedides (un 35,99%) com en l'import (un 27,83%). (Vegeu el gràfic A1-58.)

Finalment, és important destacar que el mercat hipotecari espanyol presenta unes característiques estructurals molt diferents a les dels EUA. Així, l'evolució del segment *subprime* dels Estats Units ha registrat taxes d'impagament del 25% en els crèdits concedits des del 2005, mentre que a Espanya cap segment del mercat hipotecari es troba en condicions semblants, i les taxes d'impagament del conjunt de la cartera hipotecària està, segons apunta el Banc d'Espanya, al voltant de l'1%.

12.2.4. ELS DIPÒSITS ALS BANCs, A LES CAIXES D'ESTALVIS I A LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES ILLES BALEARS

Els dipòsits en bancs, caixes d'estalvis i cooperatives de crèdit que actuen a l'arxipèlag balear va ser, el 2008, de 19.148 milions d'euros, la qual cosa representa l'1,60% del total dels dipòsits dels sistema financer de l'Estat espanyol. Amb una xarxa d'oficines àmplia que els permet més proximitat a la clientela, les entitats han intensificat la captació de dipòsits. Així, el saldo dels dipòsits va créixer un 18,13% a les Balears i un 31,94% a Espanya. Aquesta situació es produeix en un context caracteritzat per una lleugera pujada dels tipus d'interès mitjà dels dipòsits bancaris en el sector privat en termes reals, una vegada descomptada la inflació, respecte al 2007; l'aversion al risc per part dels particulars, i la pressió comercial desenvolupada per les entitats financeres per captar dipòsits i augmentar així la seva liquiditat.

L'import del dipòsits per càpita, que ens aproxima a l'estalvi financer mitjà, també s'ha incrementat lleugerament i ha passat a ser de 17,85 milers d'euros al 2008. Aquesta xifra va representar un augment de 0,26 milers d'euros per càpita respecte a l'any anterior. Això no obstant, és interessant subratllar que aquesta variable és considerablement inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita, que, com s'ha indicat prèviament, va ser de 43,05 milers d'euros per habitant en el mateix període de temps.

L'anàlisi comparativa de la ràtio import de dipòsits i habitant a les Balears amb la registrada a l'Estat espanyol permet afirmar que l'estalvi financer mitjà per persona el 2008 va ser notablement inferior (en 8,05 milers d'euros per càpita) a l'arxipièlag balear que a Espanya.

Si es té en compte el tipus de dipositant, cal assenyalar que el sector privat va efectuar el 97,37% dels dipòsits totals, mentre que el sector públic tan sols va aportar-ne el 2,63%. A Espanya, l'aportació del sector públic va ser un poc superior (6,25%). [\(Vegeu el gràfic AI-59.\)](#)

El Banc d'Espanya, en els dipòsits d'Altres sectors residents, distingeix entre dipòsits a la vista, d'estalvi i a termini. La diferència fonamental és la rendibilitat i la liquiditat. El dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista, i el més rendible, el dipòsit a termini. La major part dels dipòsits constituïts al llarg del 2008, tal com és habitual en els darrers exercicis econòmics, varen ser a termini, amb un pes del 59,23% a les Balears i del 62,51% a Espanya. Aquests tipus de dipòsit, a pesar d'implicar més cost per a les entitats financeres, els per-

met una estructura de finançament més estable que la basada en dipòsits a la vista. La resta de dipòsits es varen materialitzar preferentment en dipòsits a la vista, tant a la nostra regió (21,70%) com al conjunt nacional (21,77%).

Amb relació a la distribució dels dipòsits entre les diferents entitats, a les Balears les caixes d'estalvis han consolidat el lideratge en la captació de dipòsit, ja que han aconseguit captar 12.279 milions d'euros, que representen el 64,12% dels constituïts. Els bancs comercials concentren el 34,33% del total dels dipòsits, i l'1,55% restant és en mans de les cooperatives de crèdit. En l'àmbit de l'Estat espanyol destaca, com passa a les Illes, el major protagonisme que mantenen les caixes d'estalvis, si bé en un percentatge inferior (del 50,97%), i, a diferència del que succeeix a les Balears, les cooperatives de crèdit s'han caracteritzat per tenir més activitat en el negoci dels dipòsits, aspecte que està en clara consonància amb el protagonisme més gran que tenen aquestes entitats a Espanya. [\(Vegeu el gràfic AI-60.\)](#)

12.2.5. EL FLUX FINANCER DE LES ILLES BALEARS

Una de les principals funcions que tenen atribuïdes les entitats financeres és la de canalitzar els recursos financers des de l'estalvi cap a la inversió. Aquesta funció se sol materialitzar mitjançant la creació de dipòsits i la concessió de crèdits; en altres paraules, en l'activitat creditícia, les entitats financeres tenen a l'abast els recursos financers procedents dels dipòsits dels seus clients. Quan en una determinada unitat territorial els recursos ob-

tinguts mitjançant aquests passius és inferior al finançament concedit (o el supera), es produeix una entrada (o sortida) de fons excedentaris cap a l'explotació d'oportunitats dins el territori i/o línies de negoci. Així, el saldo net en la intermediació bancària, definit com la diferència entre els crèdits nets totals i els dipòsits nets totals, mostra que a les Illes Balears hi hagut en els darrers anys una tendència a un augment d'aquest saldo. Així, mentre que el saldo el 2003 era de 7.431 milions d'euros, cinc anys després, el 2008, quasi s'ha quadruplicat i s'ha situat en els 27.035 milions d'euros, de manera que s'evidencia la situació deutora neta de la comunitat insular. Aquesta característica és comuna a totes les comunitats autònomes espanyoles, de forma que totes mostren un valor positiu. Realitat que implica la necessitat que les entitats financeres hagin de gestionar eficientment els seus recursos de liquiditat per poder continuar atenent la demanda dels crèdits. Això no obstant, cal destacar que a mesura que la crisi s'ha fet més evident ha resultat més complicada aquesta gestió com a conseqüència de la pèrdua de confiança amb la qual s'enfronten els mercats financers.

En termes relatius, per determinar el signe i la magnitud d'aquesta necessitat (o capacitat) de finançament es calcula la ràtio crèdits/dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta valors superiors (o inferiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és inferior (o superior) que el volum del crèdit concedit per les entitats bancàries que actuen en aquest territori. És necessari interpretar aquest indicador amb una certa cautela, ja que la ràtio no reflecteix la possibilitat de fluxos financers interregionals produïts pels mateixos circuits interns de

capital de les mateixes entitats que actuen en diferents territoris. Feta aquesta puntualització, un estudi comparatiu per comunitats autònomes palesa que el 2008 totes les regions han registrat un augment de la ràtio i totes les comunitats tenen valors de la ràtio superior a la unitat (la mitjana espanyola va ser de 1,54), cosa que manifesta que el volum dels crèdits ha estat superior al dels dipòsits. Aquest augment de les ràtios posa de manifest una de les principals dificultats de les comunitats autònomes per afrontar la crisi, com és la càrrega del deute. A més, destaca com són ja quatre les comunitats autònomes on el valor supera el 2; entre aquestes, les Balears és la comunitat autònoma on la ràtio presenta el valor més alt (un 2,41), xifra que mostra com les entitats bancàries operatives a l'arxipèlag són les que mantenen, proporcionalment, un major volum de crèdits en relació amb els dipòsits. ([Vegeu el gràfic AI-61.](#))

L'anàlisi d'aquests indicadors conclou com les Balears mantenen una posició deutora, en el sentit que a final de 2008 els crèdits concedits per les entitats bancàries varen ser superiors als dipòsits captats. Aquesta realitat s'ha presentat precisament en els territoris on el sector immobiliari i els preus dels habitatges han crescut més intensament, com és el cas de les Balears.

12.2.6. LA PRODUCTIVITAT DE LES ENTITATS BANCÀRIES

L'anàlisi de les entitats de dipòsit no seria completa si no s'estudiés la productivitat. El grau de servei al client, juntament amb el nivell d'activitat econòmica i bancària —aspectes analitzats anteriorment—,

determinen la dimensió mitjana del negoci captat per cada sucursal, i, per tant, la productivitat dels factors emprats.

El 2008, les oficines bancàries que actuen a les Balears es varen caracteritzar per continuar presentant un grau de productivitat inferior que en l'àmbit nacional, tant respecte a la concessió de crèdits com a la captació de dipòsits. Així, durant l'exercici esmentat, com a terme mitjà, l'oficina de les illes concedia un import de 3.449,10 milers d'euros en concepte de crèdits, inferior al que ofería una oficina que actués en l'àmbit de l'Estat espanyol. Ara bé, quan l'anàlisi es fa amb relació al volum de dipòsits aconseguits per oficina, l'oficina a escala nacional mostra un grau de productivitat encara molt superior. Concretament, el nombre de dipòsits que va rebre una oficina a escala nacional va ser, com a mitjana, de 10.946,92 milers d'euros més que una oficina operativa a l'arxipèlag balear.

D'altra banda, una dada positiva que resulta d'interès és la millora de la productivitat de l'oficina bancària ubicada a l'arxipèlag balear. Així, si es fa una anàlisi comparativa de les dades registrades durant l'any anterior, les oficines que actuen en el marc de les Balears han aconseguit concedir en concepte de crèdits 2008, 2.657,72 milers d'euros més respecte al 2007, i el volum de dipòsit per oficina ha augmentat en 658,74 milers d'euros durant aquest mateix període. ([Vegeu el gràfic AI-62.](#))

En un context econòmic i financer tan complex com l'actual i en el qual nombroses institucions financeres internacionals han registrat quantioses i significatives

disminucions de resultats, cal esmentar com el conjunt d'entitats de dipòsit espanyoles varen aconseguir tancar l'exercici del 2008 amb un resultat net per al grup de 23.936 milions d'euros. Aquesta xifra posa de manifest, en gran manera, que el model de banca minorista desenvolupat per les entitats espanyoles ha facilitat una major recurrència dels ingressos, sobretot quan es compara amb altres models de banca més dependents dels mercats financers per generar resultats. Això no obstant, l'evolució dels beneficis generats per les entitats de crèdit que actuen a Espanya mostren signes d'una tendència a la baixa com a conseqüència, principalment en el curt termini, dels increments de provisions específiques per l'increment de la morositat, i, en el termini mitjà, perquè el volum d'activitat no és tan elevat com anys enrere, atès que s'ha iniciat un procés de despallanquejament del sector financer i, en general, de l'economia, tant a Espanya com en l'àmbit internacional.

Pel que fa a la solvència, d'acord amb el Banc d'Espanya, les ràtios de solvència del conjunt d'entitats de dipòsit espanyoles varen tancar l'any 2008 amb uns nivells substancialment superiors als mínims regulats i exigits, en un exercici en el qual s'han transposat les directives europees 2006/48/CE i 2006/49/CE (conseqüència de Basilea II) a la normativa espanyola (CBE 3/2008). Així, la ràtio de solvència total es va situar el desembre del 2008 en l'11,3%, 67 punts bàsics per sobre de l'any 2007; mentre que el coeficient de solvència bàsic (ràtio tier 1) s'ha situat en el 8,4%, per tant, s'ha registrat un increment interanual de 89 p. b., xifres que són del tot favorables.

12.3.

LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA (ISBA)

En els darrers anys la Societat de Garantia Recíproca ISBA s'ha configurat com una peça clau dins el sistema financer balear per la repercussió econòmica i social que té. Des que es va constituir el 18 de juliol de 1979, aquesta societat de caire financer ha contribuït al desenvolupament de l'economia balear mitjançant la concessió d'avalos que permeten que les petites i mitjanes empreses accedeixin al finançament en les millors condicions de mercat. S'ha de tenir en compte que l'objecte social d'ISBA és, precisament, prestar garanties personals, per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució, a favor del seus socis, per a les operacions que aquests facin dins el gir o el tràfic de les empreses de què siguin titulars i el domicili social de les quals sigui a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. A més, pot prestar serveis d'assistència i d'assessorament financer als socis.

El 2008 el nombre de socis que conformaven ISBA va ser de 6.178, 433 socis més que els registrats el 2007; aquests socis es varen concentrar majoritàriament en dos sectors: el comerç (30,33%) i els serveis (19,62%).

L'any 2008 el capital subscrit pels socis protectors va ser de 2.893,48 milers d'euros. Una anàlisi més detallada permet destacar la implicació de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i de la Caixa d'Estalvis "Sa Nostra", ja que totes dues institucions havien subscrit el 31 de desembre de 2008 la quantia de 1.622,03

milers d'euros i 600,990 milers d'euros respectivament, quasi el 80% del total del capital subscrit pels socis protectors.

Tal com ja s'ha comentat, ISBA té un paper rellevant en el conjunt de l'economia balear, que es palesa en el fet que, durant l'exercici del 2008, 1.340 empreses es varen beneficiar de l'aval d'ISBA, 102 empreses més que el 2007, de manera que va contribuir a mantenir 7.203 llocs de feina. A més, amb la implicació d'ISBA es varen crear 92 noves empreses i es va fomentar la creació de 376 nous llocs de feina. Xifres que reafirmen la importància d'aquesta societat de garantia recíproca pel que fa a la creació de riquesa per mitjà de la creació d'empreses i, en conseqüència, de llocs de feina en un context tan complicat com l'actual. (Vegeu el quadre A1-68.)

Amb relació a les condicions financeres, el tipus mitjà d'interès per al soci (inclòs el cost mitjà de l'aval d'ISBA) ha augmentat i ha estat del 5,54%, com a conseqüència de la política monetària dictada pel Banc Central Europeu; el termini mitjà es va reduir en tres mesos i va passar a ser de 89 mesos, mentre que la quantia mitjana es va incrementar notablement en 20.430 euros, de manera que va ser de 135.378 euros.

12.4.

EL MERCAT DE LA BORSA

Per completar l'anàlisi del sistema financer de les Illes Balears, és necessari referir-se al comportament de la borsa al llarg del 2008. En efecte, encara que el mitjà tradicional que utilitzen les empreses de les

Balears a l'hora de rebre finançament siguin les entitats bancàries, fet que s'explica bàsicament per la petita dimensió de les empreses ubicades a l'arxipèlag, també hi ha empreses molt vinculades al territori insular que actuen en el mercat borsari.

Les principals places borsàries, nacionals i internacionals, han viscut el 2008 un dels exercicis més fatídics de la història dels mercats borsaris, la qual cosa ha evidenciat la gravetat de la crisi internacional i l'elevat grau de globalització que han assolit els mercats de capitals. En aquest context tan advers, totes les places més importants han acumulat descensos que han oscil·lat entre una caiguda del 48,4% registrada a l'MBI-30 de la borsa de Milà, una de les places més castigades d'Europa, i el retrocés del 31,7% de l'índex Dow Jones. Si s'hi inclouen els països petits, el rang de variació s'amplia, tot i que d'una manera continguda, entre la caiguda del 65,3% de Grècia i la del 34,7% de Suïssa.

Un altre aspecte que palesa la situació viscuda en els mercats borsaris és la massiva evaporació de riquesa a totes les borses mundials. Per entendre aquesta qüestió, és d'utilitat tenir present el concepte de capitalització borsària, entesa com el valor de la borsa de les companyies i que s'obté de multiplicar el nombre d'accions de cada empresa pel seu preu i, així, poder esbrinar el valor atorgat pel mercat. Durant el 2008 aquest valor de la capitalització s'ha reduït gairebé a la meitat (31,8 bilions de dòlars el desembre 2008, contra els 60,8 bilions de dòlars de gener del 2008). Per tenir una idea del que suposa aquesta reducció (29 bilions de dòlars), cal pensar que és com si hagués

desaparegut la riquesa generada durant tot un any per les tres àrees econòmiques més importants del món: Estats Units d'Amèrica, el Japó i la zona euro.

L'evolució del mercat borsari espanyol el 2008 està en consonància amb la resta de places comentades i va anotar una pèrdua de l'IBEX-35 del 39,4% —la major caiguda anual des que es va crear l'índex selectiu l'any 1991 i que va quedar a un nivell semblant al registrat el 2004. Aquesta pèrdua, quantificada en uns 200.000 milions d'euros, és equivalent a una cinquena part del PIB espanyol.

Si tenim present que el sectors de la construcció i el bancari han experimentat els descensos més elevats en la cotització, no és difícil entendre les importants minves registrades en el valor de Corporación Financiera Alba (41,13%) i de Crèdit Balear (48,96%). Respecte a aquesta darrera empresa, cal esmentar que el 10 de novembre de 2008 el Banc Popular es va fusionar amb la seva filial balear (Es Crèdit) i amb els altres tres bancs regionals del seu grup (Banco de Castilla, SA, Banco de Galicia, SA, i Banco de Vasconia, SA), encara que va acordar continuar actuant a l'arxipèlag mitjançant la seva marca comercial: Es Crèdit.

En el context en què s'ha trobat l'economia espanyola el 2008, amb elevats nivells d'incertesa associats a l'evolució dels mercats financers i hipotecaris juntament amb el desconeixement sobre el grau efectiu de contagi de l'economia real, s'expliquen les caigudes registrades en els mercats borsaris dels valors de Sol Melià (59,12%) i Endesa (21,32%). (Vegeu el [gràfic A I-63](#).)

13

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC

RESUM

El total del consum públic a les Illes Balears (els salaris més les compres de béns i serveis) va arribar als 2.796,1 milions d'euros, la qual cosa representa el 10,3% de l'oferta interior a renda disponible bruta a preus de mercat (RIB a PM), 6 punts per sota del nivell estatal; és el nivell de consum públic més baix del conjunt de les comunitats autònomes. En contrapartida, l'estalvi públic va ser de 5.715,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 712,3 milions d'euros, de manera que es generarà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 5.003,6 milions d'euros, equivalent al 23,5% del PIB, que és el percentatge més alt de totes les comunitats autònomes.

L'any 2008 els pressuposts generals de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears varen ser de 3.787,3 milions d'euros, xifra que suposa un increment del 30,9% i representa el 16,7% del PIB regional.

Quant a les administracions insulars, l'any 2008 el pressupost agregat dels tres consells va ser de 440 milions d'euros, amb un increment global del 10%, inferior a l'increment de l'IPC 2006-2007. El deute públic dels ens insulars es manté i arriba als 31,2 milions d'euros.

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la Comunitat Autònoma, el volum total de l'exercici del 2008 es consolida amb 1.330,8 milions d'euros. Així mateix, el pressupost de les administracions locals de l'any 2008 arribà al 8% del PIB balear.

El deute acumulat de les Illes Balear durant l'any 2008 va ser de 2.427 milions d'euros, un 36% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 3,6% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 8,8% del PIB regional, el més alt de l'Estat després de Catalunya i la Comunitat Valenciana.

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears assolí l'any 2008 els 2.608,4 milions d'euros, amb una caiguda del 13,7% respecte a l'any 2007.

13.1.

ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

L'exposició d'aquesta secció es divideix en subapartats: en primer lloc, s'analitzen els pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears; en segon lloc, els pressuposts dels consells insulars; en tercer lloc, els dels ajuntaments, i, en quart lloc, es presenta l'anàlisi de la recaptació tributària que va obtenir la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears. Finalment, es fan una sèrie de consideracions sobre els efectes de les propostes estatutàries quant al sistema de finançament de les comunitats autònomes.

De les dades del quadre I-23 es desprèn que el total del consum públic a les Balears —els salaris més les compres de béns i serveis— és del 10,3% de la renda interior bruta a preus de mercat (RIB a PM) —6 punts per sota del nivell estatal—; és el nivell de consum públic més baix del conjunt de les comunitats autònomes.

Així mateix, l'estalvi públic va ser de 5.715,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública va ser de 712,3 milions d'euros. D'aquesta manera, es generarà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de

5.003,6 milions d'euros, equivalent al 23,5% de la RIB a PM, que és el percentatge més alt de totes les comunitats autònomes. (Vegeu l'apartat 4.7.)

13.2.

LA COMUNITAT AUTÒNOMA

En aquest apartat analitzam els pressuposts de l'Administració general, els dels ens de dret públic i de les societats públiques, i també el deute acumulat.

13.2.1. EL PRESSUPOST DE L'ADMINISTRACIÓ GENERAL

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, els capítols dels ingressos i, tot seguit, s'estudia l'evolució de les despeses.

13.2.1.1. Els ingressos

No volem començar aquest apartat enguany sense fer referència a un fet destacat com és la creació de l'Agència Tributària de les Illes Balears. L'article 133 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, aprovat per la Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, disposa que l'Agència Tributària de les Illes Balears es crearà per llei del Parlament. I afegeix en el paràgraf segon que la gestió, la recaptació, la liquidació i la inspecció dels tributs propis de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, així com, per delegació de l'Estat, dels tributs estatals cedits totalment a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, corresponen a l'Agència Tributària de les Illes Balears.

La Llei 3/2008, de 14 d'abril, de creació i regulació de l'Agència Tributària de les Illes Balears, crea l'Agència com a Administració tributària de les Illes Balears, configurada com a ens públic de caràcter estatutari i amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat d'actuar. L'Agència Tributària té autonomia funcional, financera i de gestió, sens perjudici de les facultats que corresponen a la conselleria competent en matèria d'hisenda pel que fa a fixar les directrius i exercir la tutela i el control d'eficàcia i d'eficiència sobre la seva activitat.

L'Ordre del conseller d'Economia, Hisenda i Innovació de 24 d'octubre de 2008 regula l'estructura organitzativa i funcional de l'Agència Tributària de les Illes Balears. I és, finalment, l'Ordre del conseller d'Economia, Hisenda i Innovació de 6 de novembre de 2008, per la qual es determina la data d'inici d'activitats de l'Agència tributària de les Illes Balears, que disposa que l'Agència Tributària inicia les activitats l'1 de gener de 2009.

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2008 de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (en el qual queden incloses les entitats autònomes) es va estimar en 3.787,26 milions d'euros, en contrast amb els 2.894,38 milions d'euros que s'havien previst inicialment per a l'exercici de l'any anterior. (Vegeu els quadres I-94 i [AI-69](#), [AI-70](#), [AI-71](#), [AI-72](#), [AI-73](#))

A partir de la previsió d'ingressos per al 2008 i de la comparació amb les dades homogeneïtzades del 2007, i suposant assumides dins la previsió inicial les com-

QUADRE I-94. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2007-2008)

Capítols	2007	2008	Variació	2007	2008
	Import			Valor relatiu	
	(en milers d'euros)		(%)		
I Imposts directes	316.944,55	438.954,03	122.009,48	10,95	11,59
II Imposts indirectes	1.905.736,83	2.119.031,66	213.294,83	65,84	55,95
III Taxes i altres ingressos	91.240,80	214.222,76	122.981,96	3,15	5,66
IV Transferències corrents	255.241,20	235.752,45	-19.488,75	8,82	6,22
V Ingressos patrimonials	641,92	10.004,75	9.362,83	0,02	0,26
Total operacions corrents	2.569.805,30	3.017.965,65	448.160,35	88,79	79,69
VI Alienació d'inversions reals	20.000,03	26.633,18	6.633,15	0,69	0,70
VII Transferències de capital	209.778,32	123.824,04	-85.954,28	7,25	3,27
Total ingressos no financers	2.799.583,65	3.168.422,87	368.839,22	96,72	83,66
VIII Actius financers	197,93	884,49	686,56	0,01	0,02
IX Passius financers	94.603,00	617.959,90	523.356,90	3,27	16,32
Total ingressos financers	94.800,93	618.844,39	524.043,46	3,28	16,34
Total operacions de capital	324.579,28	769.301,61	444.722,33	11,21	20,31
Total	2.894.384,58	3.787.267,26	892.882,68	100,00	100,00

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

petències de sanitat mitjançant els mecanismes que deriven del nou sistema de finançament, es desprèn un augment del 30,85%, molt superior a la variació del 2006 al 2007, que només va ser del 6,65%. Cal destacar l'augment del ingressos patrimonials.

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del pressupost, ja que representen en conjunt el 79,69% dels ingressos prevists.

13.2.1.2. Les despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears del 2008 es presenten en tres nivells d'agregació corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica.

El conjunt de les despeses ha augmentat el 30,85% respecte al 2007. (Vegeu els quadres I-95 i [AI-74](#), [AI-75](#), [AI-76](#), [AI-77](#)

La classificació econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la seva naturalesa econòmica i distingeix entre operacions corrents (capítols I, II, III i IV) i operacions de capital (capítols VI, VII, VIII i IX). A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desglossen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes efectuades per l'Administració mateixa), les transferències de capital i les variacions d'actius i de passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic del 2008 puja a un total de 3.323,31 milions d'euros, fet que suposa el 30,85% d'increment respecte al 2007. (Vegeu el quadre I-96.)

QUADRE I-95. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE DESPESES A LA COMUNITAT AUTÒNOMA (2000-2008)

Any	Despesa	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)
2000	887.608,36	79.701,95	9,87
2001	950.491,98	62.883,62	7,08
2002	1.069.802,54	119.310,56	12,55
2003	1.796.610,00	726.807,46	67,94
2004	1.859.185,68	62.575,68	3,48
2005	2.587.788,97	728.603,29	39,19
2006	2.713.974,46	126.185,49	4,88
2007	2.894.384,59	180.410,13	6,65
2008	3.787.267,26	892.882,67	30,85

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

QUADRE I-96. PRESSUPOST DE DESPESES DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA (2007-2008)

Capítols	2007	2008	Variació	Valor relatiu
	Import			
	(en milers d'euros)		(%)	
I Despeses de personal	559.707,09	625.655,64	65.948,55	11,78
II Despeses corrents de béns i serveis	73.540,21	80.429,97	6.889,76	9,37
III Despeses financeres	70.684,29	73.171,77	2.487,48	3,52
IV Transferències corrents	1.576.254,31	1.769.675,07	193.420,76	12,27
Total operacions corrents	2.280.185,90	2.548.932,45	268.746,55	11,79
VI Inversions reals	264.617,37	277.122,57	12.505,20	4,73
VII Transferències de capital	307.461,30	455.194,39	147.733,09	48,05
Total despeses no financeres	2.852.264,57	3.281.249,41	428.984,84	15,04
VIII Variació d'actius financers	50,00	0,06	-49,94	-99,88
IX Variació de passius financers	42.070,00	42.070,00	0,00	0,00
Total despeses financeres	42.120,00	42.070,06	-49,94	-0,12
Total operacions de capital	614.198,67	774.387,02	160.188,35	26,08
Total	2.894.384,57	3.323.319,47	428.934,90	14,82
			100,00	100,00

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

El conjunt de les operacions corrents experimenta un increment de l'11,79%, cosa que suposa 268,74 milions d'euros per sobre de la xifra del 2007, i 3,03 punts percentuals per sota de l'increment global del pressupost. Quant al pes relatiu sobre el total, les operacions corrents passen del 78,78% el 2007 al 76,70% en el pressupost del 2008, això suposa un descens de 2,08 punts percentuals.

Pel que fa a les operacions de capital, amb un augment del 26,08%, suposen una variació de 160,18 milions d'euros per sobre de la xifra del 2007, 11,26 punts percentuals per sobre de l'increment global del pressupost. Quant al pes relatiu sobre el total, les operacions de capital passen del 21,22% el 2007 al 23,30% en el pressupost del 2008, és a dir, un increment de 2,08 punts percentuals.

13.2.1.3. Les inversions

Les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, estan agrupades i classificades per criteris de territorialització segons l'àmbit insular en el qual es du a terme la despesa, d'acord amb el que estableix la Llei 2/1986, de finances de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, en l'article 39.3.

La territorialització recollida en aquest pressupost es correspon, per raons tant d'homogeneïtat com de les operacions pressupostàries mateixes, amb els codis que s'han utilitzat en pressuposts anteriors. La territorialització de la inversió és un aspecte problemàtic en qualsevol

pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és el d'aplicar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió. S'ha de fer ressaltar que una territorialització amb aquest criteri només permet territorialitzar la inversió efectuada en matèria d'infraestructures, i fins i tot així és discutible que es pugui assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteix exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat. D'altra banda, el criteri de territorialització usat, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructura, pot conduir a lectures errònies de les dades; malgrat que la despesa efectuada es faci en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc. Aquest fet justifica, en part, l'existència d'un codi 00 «Indeterminat», ja sigui perquè a priori és impossible determinar físicament el lloc on es produirà la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-ho, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions, és com s'han de llegir les dades de la territorialització. Es desprèn que, del total d'inversions reals a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el 46,17% es fan a l'illa de Mallorca sense tenir present Palma, atès que és l'illa més gran i que té un major nombre d'habitants i, per tant, la que té una major activitat social i econòmica de l'arxipèlag. A la capital de les Illes, Palma, s'hi destina un 8,48%; a Eivissa, un 14,31%; a Menorca, el 9,37%, i a Formentera, que es diferencia per primera vegada, ja que segons el nou esta-

QUADRE I-97. TERRITORIALITZACIÓ DE LA INVERSIÓ (2007-2008)

Codi/denominació	2007	2008	Variació		Valor relatiu	
	Import				2007	2008
	(en milers d'euros)		(%)			
00 Indeterminat	78.931,74	57.684,50	-21.247,24	-26,92	29,83	20,82
10 Mallorca (sense Palma)	73.136,87	127.959,04	54.822,17	74,96	27,64	46,17
11 Palma	51.050,35	23.499,41	-27.550,94	-53,97	19,29	8,48
20 Menorca	21.299,18	25.965,38	4.666,20	21,91	8,05	9,37
30 Eivissa	37.810,52	39.646,93	1.836,41	4,86	14,29	14,31
40 Formentera	2.388,70	2.367,29	-21,41	-0,90	0,90	0,85
Total inversió	264.617,36	277.122,55	12.505,19	4,73	100,00	100,00

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

tut d'autonomia s'ha de reconèixer com un territori independent i amb un consell insular propi, hi correspon un 0,85%. El 20,82% és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-97.)

13.2.1.4. Els pressuposts dels ens de dret públic i de les societats públiques

Els pressuposts dels ens de dret públic, formats, d'una banda, per un seguit d'empreses públiques no societàries (Radiotelevisió de les Illes Balears, IBA-TUR, Institut Balear de l'Aigua i de Qualitat Ambiental, Institut Balear de Conservació de la Natura, Institut Balear de l'Habitatge, Serveis Ferroviaris de Mallorca, Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears, Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals, Institut d'Estratègia Turística de les Illes Balears, Fons de Garantia Agrària i Pesquera de les Illes Balears, Ports de les Illes Balears, Agència de Cooperació

Internacional de les Illes Balears i Espais de Natura Balear) i, de l'altra, dos consorcis (Centre Balears Europa i Transports de Mallorca), així com els de les societats públiques (empreses públiques de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima), s'inclouen en els pressuposts de la conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenguin. Per això es considera interessant analitzar els pressuposts d'aquestes institucions.

De manera agregada, el projecte de pressupost d'aquestes institucions per a l'exercici del 2007 arriba a un total de 595,50 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

13.2.2. EL DEUTE ACUMULAT

D'acord amb el Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), el deute acumulat de les Illes Balears durant

QUADRE I-98. PRESSUPOST DELS BENS PÚBLICS I SOCIETATS PÚBLIQUES 2008: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA

Ingressos	Entitats de dret públic			Societats públiques			Total
Capítols	Euros	Valor relatiu		Euros	Valor relatiu	Euros	Valor relatiu
	(en milers)	(%)		(en milers)	(%)	(en milers)	(%)
III Taxes, preus públics i altres	76.404,09	12,83		30.286,83	—	106.690,92	15,25
IV Transferències corrents	109.174,65	18,33		22.178,37	21,34	131.353,02	18,78
V Ingressos patrimonials	4.155,79	0,70		2.664,43	2,56	6.820,22	0,98
VI Alienació d'inversions	21.166,05	3,55		5.467,12	—	26.633,17	3,81
VII Transferències de capital	185.508,61	31,15		37.321,25	35,91	222.829,86	31,86
VIII Actius financers	310,00	0,05		0,00	0,00	310,00	0,04
IX Passius financers	198.785,90	33,38		6.000,00	5,77	204.785,90	29,28
Total ingressos	595.505,09	100,00		103.918,00	100,00	699.423,09	100,00
Despeses	Entitats de dret públic			Societats públiques			Total
Capítols	Euros	Valor relatiu		Euros	Valor relatiu	Euros	Valor relatiu
	(en milers)	(%)		(en milers)	(%)	(en milers)	(%)
I Despeses de personal	50.820,72	8,53		19.924,68	19,17	70.745,40	10,11
II Despeses corrents	83.421,76	14,01		50.793,58	48,88	134.215,34	19,19
III Despeses financeres	46.833,50	7,86		7.000,29	6,74	53.833,79	7,70
IV Transferències corrents	7.114,77	1,19		0,00	0,00	7.114,77	1,02
VI Inversions reals	259.674,08	43,61		17.250,36	16,60	276.924,44	39,59
VII Transferències de capital	69.508,84	11,67		3.014,85	2,90	72.523,69	10,37
VIII Actius financers	30.000,00	5,04		0,00	0,00	30.000,00	4,29
IX Passius financers	48.131,44	8,08		5.934,22	5,71	54.065,66	7,73
Total despeses	595.505,11	100,00		103.917,98	100,00	699.423,09	100,00

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

QUADRE I-99. DEUTE DE LES CA 2001-08¹: VALORS ABSOLUTS I RÀTIO DEUTE/PIB

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB (en milions d'euros)
Andalusia	7.113	8,0	7.110	7,4	7.338	7,0	7.417	6,5	7.352	5,9	7.311	5,4	7.285	5,0	8.051	5,4
Aragó	935	4,5	1.084	4,8	1.107	4,6	1.135	4,4	1.153	4,1	1.163	3,9	1.165	3,6	1.517	4,4
Astúries	653	4,4	817	5,2	865	5,2	802	4,5	803	4,1	729	3,5	744	3,3	770	3,2
Balears (Illes)	371	3,0	466	3,5	605	4,4	936	4,5	1.589	7,0	1.635	6,7	1.784	6,8	2.427	8,8
Canàries (Illes)	919	3,6	850	3,1	1.021	3,5	1.178	3,5	1.430	3,9	1.563	4,0	1.562	3,7	1.883	4,3
Cantàbria	259	3,4	272	3,2	303	3,8	377	3,6	411	3,6	398	3,3	434	3,3	511	3,6
Castella-la Manxa	595	2,7	784	3,2	807	3,1	1.057	3,8	1.351	4,4	1.543	4,7	1.829	5,2	2.380	6,4
Castella i Lleó	1.260	3,4	1.340	3,4	1.424	3,4	1.451	3,2	1.789	3,7	1.798	3,4	1.794	3,2	2.459	4,2
Catalunya	9.644	8,4	9.568	7,9	9.665	7,4	12.230	7,8	13.792	8,1	14.043	7,7	14.819	7,6	18.230	8,9
Extremadura	710	6,3	782	6,5	782	6,0	783	5,6	783	5,2	784	4,8	785	4,5	904	5,0
Galícia	3.080	9,0	3.141	8,5	3.156	8,1	3.265	7,7	3.381	7,3	3.404	6,9	3.712	7,0	3.894	6,9
La Rioja	156	3,2	148	3,1	164	3,1	193	3,1	187	2,8	184	2,6	276	3,6	393	4,8
Madrid	6.916	5,7	6.043	6,6	6.246	6,5	8.976	6,1	10.099	6,3	10.073	5,8	10.055	5,4	10.166	5,2
Múrcia	687	4,1	684	3,8	685	3,5	748	3,5	691	3,0	686	2,8	648	2,4	755	2,7
Navarra	646	5,5	643	5,1	643	4,8	646	4,5	646	4,2	647	3,9	628	3,6	798	4,3
País Basc	1.243	3,8	984	3,0	1.084	3,1	1.303	2,7	1.140	2,0	931	1,6	642	1,0	893	1,3
Com. Valenciana	6.520	10,0	6.875	10,0	7.668	10,5	9.345	11,5	10.183	11,6	10.759	11,4	11.550	11,4	12.295	11,6
Total	41.707	6,4	41.591	6,4	43.563	6,3	51.842	6,2	56.779	6,3	57.652	5,9	59.711	5,7	68.327	6,2

1. Dades corresponents al quart trimestre de cada any. De cada comunitat autònoma s'hi inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats del seu àmbit i els ens de dret públic i societats públiques dependents de la comunitat autònoma, que es classifiquen com a administracions públiques.

Font: Banc d'Espanya.

L'any 2008 va ser de 2.427 milions d'euros, un 36% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa el 3,6% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles.

El nivell d'endeutament per PIB va augmentar del 6,8% el 2007 al 8,8% el 2008, 2,6 punts per sobre del conjunt de comunitats autònomes. Només se situen per sobre València i Catalunya. (Vegeu el quadre I-99.)

13.3.

CONSELLS INSULARS

Els pressupostos agregats dels tres consells insulars corresponents a l'exercici del 2008 arriben als 440 milions d'euros, amb un increment anual del 10% en relació amb l'exercici precedent, la qual cosa representa un canvi significatiu de tendència enfront de la moderació dels exercicis precedents, molt per sobre de la mera evolució dels preus que a les Illes Balears es varen saldar amb un increment de l'IPC a final de desembre del 2008 de l'1,3% anual, de manera que es reprèn la línia de creixement després del parèntesi de moderació experimentat en la passada legislatura. (Vegeu el quadre AI-78.)

A escala insular, el creixement és generalitzat, però desigual. Cal fer ressaltar l'increment percentual experimentat pel Consell Insular de Menorca, amb un creixement del 18,56% que contrasta amb la moderació en el creixement pressupostari del Consell Insular de Mallorca (8,56%), que resulta més discret en el context del

conjunt del bienni 2006-2008 (5,1% de creixement enfront d'un increment de preus a les Balears en aquests dos anys del 5,6%). Per la seva part, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera manté la seva tendència de creixement amb una variació interanual del 9,06% (acumula un +25,7% de creixement entre el 2006 i el 2008). (Vegeu el quadre AI-79.)

Si fem un detall per capítols, destaca el vessant de les operacions corrents, tant en ingressos com en despeses, amb una taxa de creixement interanual superior al 12% en ambdós casos, però amb un repartiment desigual. Destaca significativament la disminució dels ingressos per imposició directa (-29,54%) que és àmpliament compensada (en valors absoluts) per l'increment de les transferències corrents (+18,3%), qüestió que sembla obeir més a qüestions metodològiques en l'aplicació dels ingressos en el Consell Insular d'Eivissa que a variacions tributàries significatives, mentre que els ingressos pressupostats en el capítol III per la prestació de serveis s'incrementen un 9%.

Quant als ingressos per operacions de capital, malgrat que en conjunt la variació interanual no supera l'1%, detalladament aporten una compensació interessant de més ingressos per transferències de capital que permeten un menor ritme de creixement de l'endeutament. Pel que fa a la despesa, el creixement més espectacular en termes relatius, que no en absoluts, el presenta el capítol tercer, que recull les despeses financeres de l'endeutament acumulat i que reflecteix la tendència creixent dels tipus d'interès entre el 2007 i el 2008 referenciats a l'EURIBOR (el canvi de

tendència a partir del segons semestre del 2008 tindrà el seu reflex pressupostari en el moment de la liquidació del pressupost del 2008 i quedarà ja reflectit en els pressuposts inicials per a l'exercici del 2009). La disminució de l'endeutament és més acusat en el cas del Consell Insular de Menorca en la línia de l'exercici anterior, i és el Consell Insular de Mallorca el que presenta un canvi de tendència enfront del creixement del 2007. Els ingressos corrents d'origen tributari experimenten una disminució del 8,7% i retornen a nivells del 2006 en valors absoluts, mentre que el conjunt dels ingressos corrents creix un 12,8%, especialment per l'increment de les transferències corrents que es plasma en el cofinançament d'altres institucions autonòmiques, estatals i europees, l'increment de les quals, de 44 milions d'euros, representa la variació interanual més significativa en el total dels ingressos (que augmenten 40,2 milions d'euro).

Això no obstant, aquesta evolució no és igual entre els consells insulars, ja que mentre els ingressos tributaris a Mallorca i Menorca creixen lleugerament, és l'espectacular caiguda dels ingressos per impostos directes del Consell Insular d'Eivissa, en 9 milions d'euros, la causa de l'evolució negativa del conjunt dels ingressos tributaris de les administracions insulars. Com en l'exercici anterior, no es preveuen ingressos per alienació d'inversions. Per a l'exercici del 2008 no hi ha canvis metodològics en la tècnica d'elaboració pressupostària i consignació econòmica d'ingressos pel seu origen en els pressuposts, després de la implantació ja consolidada en els consells insulars del nou criteri d'as-

signació pressupostària d'ingressos establert per l'Administració central), encara que sí que s'ha de fer la matisació que no s'inclou en l'anàlisi pressupostària a escala d'institucions insulars el pressupost del Consell Insular de Formentera, ja que després de la segregació s'inclou en el pressupost de l'Ajuntament de Formentera.

Amb referència a l'evolució interanual del global del pressupost, després de la desaceleració de l'exercici del 2007 es reprèn moderadament el ritme de creixement de la legislatura anterior, de tal manera que l'augment es manté en el conjunt de les operacions de corrents (+12,48%) pel que fa a la despesa, així com a ingressos (+12,79%), mentre que és en les operacions de capital en què s'aprecia l'estancament en els ingressos, que creixen per sota de la inflació per les causes ja apuntades en paràgrafs anteriors (+0,94%), i, quant a la despesa, el creixement (+3,95%) se situa al nivell de l'IPC. En valors absoluts, l'increment es produeix pràcticament en tots els capítols de despesa, amb l'excepció de la dotació al capítol IV de transferències corrents, que presenta un saldo negatiu no significatiu del (-1,56%) amb origen en el Consell Insular de Mallorca (-11,8%), i en el capítol VIII, que recull la variació dels actius financers, en què hi ha la disminució de 4 milions d'euros que corresponien a una ampliació de capital de la Televisió de Mallorca que havia de subscriure el 2007 el Consell Insular de Mallorca, sense ànim de continuïtat.

Són especialment significatives les variacions en els capítols III i VIII (+55,9% i 80,0%), malgrat l'escassa entitat en valors absoluts, cosa que confirma la

tendència apuntada en la Memòria de l'exercici precedent d'un creixement substancial de la consignació pressupostària per cobrir els interessos del deute a causa de la pujada de tipus iniciada a final de 2007. Això no obstant, la dada més interessant quant a despeses és el creixement (+8,23%) de la consignació en el capítol IX per amortitzar el deute en contraposició a la disminució (-18,9%) dels ingressos per aquest concepte, fet que permet observar una disminució en el ritme d'endeutament net (computat com a nou endeutament menys amortització de deute anterior), que passa de representar el 5,7% del total del pressupost el 2007 al 3,2% el 2008.

Quant a la resta de les despeses corrents, l'evolució del capítol I de personal, que constitueix l'apartat de despeses del pressupost amb més consignació, la taxa de variació interanual reflecteix un creixement del 17,33%, molt superior a l'increment de retribucions fixat pels pressuposts generals de l'Estat per al 2008, la qual cosa s'ha d'interpretar com un creixement significatiu de les plantilles de personal al servei dels consells insulars. Aquest creixement es dona en les tres institucions insulars, especialment en el Consell Insular de Mallorca, en què les nòmines creixen en més de 15 milions d'euros i superen ja el 30% del total de despeses, pràcticament un terç del total de despeses de la institució, en passar a representar el 32,5% enfront del 29,7% del 2007. Quant al capítol II que recull les despeses de funcionament dels serveis per la compra de béns i serveis, el creixement absolut és de 12,5 milions d'euros (+12,4%). És, això no obstant, el capítol III

que dona cobertura a les despeses financeres el que presenta una taxa de creixement més elevada (+55,9%), en coherència amb la tendència a l'alça dels tipus a final de 2007 i principi de 2008, encara que en valors absoluts aquest creixement no supera el mig milió d'euros. El capítol IV (-1,5%) per a transferències corrents a altres administracions i entitats es manté entorn dels 60 milions.

Pel que fa als ingressos, s'aprecia la consolidació dels ingressos impositius indirectes (+3,5%), mentre que els ingressos prevists per impostos directes presenten una taxa de creixement negativa del 29,5% que respon a criteris metodològics d'imputació de la participació insular en la recaptació dels tributs gestionats per l'Estat del Consell Insular d'Eivissa, que passa a imputar-los en el capítol IV, mentre que la recaptació per taxes i preus públics del capítol III creix un (9%) i recupera el nivell del 2007. En conjunt, la variació absoluta del pressupost agregat dels consells insulars presenta un creixement de 40 milions d'euros (10%) i recupera el ritme de creixement pressupostari global en relació amb l'exercici precedent, especialment en les despeses corrents.

En relació amb l'exercici anterior, s'aprecia una evolució equilibrada entre despeses (12,5%) i ingressos corrents (+12,9%) molt superior a la taxa d'increment dels preus i es multiplica gairebé per 10 l'IPC balear per al 2008 (+1,3%), la qual cosa acredita un ritme significatiu de creixement real a més de monetari. En canvi, en les operacions de capital es manté el nivell d'ingressos de l'exercici precedent (+0,94%), i això és possible gràcies al fet

que l'increment de les transferències de capital permet una disminució similar en termes absoluts de l'endeutament nou de l'exercici (-18,9%), mentre que, quant a la despesa, es manté el nivell de les inversions amb un creixement nominal que cobreix la depreciació monetària, mentre que disminueix la despesa en actius financers en desaparèixer la dotació extraordinària del 2007 (4 milions d'euros), ja comentada, per a l'ampliació de capital a la Televisió de Mallorca. L'augment dels fons pressupostats per amortitzar deute (+8,2) resulta significatiu si paral·lelament s'acompanya de la disminució dels ingressos per endeutament, i, si bé el saldo entre ingressos i despeses per deute continua essent positiu (+14,1 milions d'euros d'endeutament net el 2008), és significativament inferior al del 2007 (+22,7 milions d'euro).

Estructuralment, es manté de forma endèmica la falta d'autonomia financera (i de la coresponsabilitat fiscal que comporta) de les institucions insulars, atès que 346 dels 439 milions d'euros dels seus pressuposts (gairebé el 80%) provenen de transferències corrents o de capital, mentre que els ingressos tributaris (capítols I, II i III) sumen en conjunt 55,4 milions d'euros (un 12,6% dels ingressos), i d'aquests una part són recaptats per l'Estat. Això no obstant, cal reiterar que hi ha variacions metodològiques en la imputació de la participació del Consell Insular d'Eivissa en els tributs de l'Estat que és una de les principals causes d'aquesta deterioració aparent de l'autonomia financera insular, per la qual cosa hi ha reserves sobre les conclusions que puguin resultar d'una anàlisi merament quantitativa de la tendència

del comparatiu interanual. Quant a la càrrega financera per interessos, s'aprecia un creixement de tipus enfront dels prevists en exercicis anteriors; a posteriori, no ha tingut continuïtat durant el 2008, però en termes de pressupost dispara la previsió de despesa per interessos de l'endeutament d'exercicis anteriors (capítol III) a una taxa de creixement superior al 50%, si bé en valors absoluts aquest increment es manté per sota de l'1% del pressupost.

Amb l'excepció apuntada de la variació de criteri metodològic enfront de l'exercici precedent per l'aplicació en el Consell Insular d'Eivissa d'un criteri diferent en la imputació dels fons percebuts de l'Estat per participació en els impostos gestionats per l'Estat, la incidència del qual en termes absoluts és poc significativa, preval l'homogeneïtat de les dades a escala de consells insulars, fins i tot a l'efecte de fer comparacions interanuals en relació amb les dades consolidades dels pressuposts insulars.

En l'aspecte quantitatiu, resulta destacable el creixement pressupostari del Consell Insular de Menorca (+18,8%), que duplica el creixement mitjà dels consells insulars de Mallorca i Eivissa, situats entorn del 9%. Aquest creixement és més significatiu si es considera comparativament amb l'evolució dels preus (IPC = +1,3%). En el cas del Consell Insular de Menorca, enfront de la disminució global en el pressupost del 2007, el creixement del 2008 és un creixement inhabitualment homogeni, entorn del 18%, ja que es dona simultàniament en operacions corrents i en les de capital, tant en els ingressos com en les despeses. És en el capítol IV de transferèn-

cies corrents i en el capítol VII de transferències de capital en què en termes absoluts es genera el major creixement de recursos, cosa que permet rebaixar el ritme de creixement del deute de 9 a 5 milions d'euros, al mateix temps que s'incrementen significativament les transferències (tant per a despeses corrents com per a inversions) de la institució a la resta de les entitats locals, empreses i famílies de l'illa.

En relació amb el pressupost del 2008 del Consell Insular d'Eivissa, si bé en conjunt el creixement se situa, com en el cas del de Mallorca, entorn del 9%, cal fer ressaltar la falta d'homogeneïtat d'aquest creixement entre els diferents capítols d'ingressos i de despeses. A més de les variacions metodològiques ja apuntades quant als capítols I i IV, no es produeixen variacions significatives en els capítols d'ingressos. Això no obstant, quant a les despeses, cal remarcar que el creixement de les despeses en inversions directes es compensen amb una disminució de les inversions indirectes recollides en el capítol VII de transferències de capital, fet que posa en evidència una major implicació de l'entitat insular en les inversions en infraestructures, ja que passa a prevaler l'execució directa sobre la descentralitzada en les institucions locals d'exercicis precedents. També és significatiu l'increment en el capítol I de retribucions de personal, molt per sobre de l'increment salarial previst per a l'exercici en el sector públic, en la línia dels altres consells insulars, qüestió que indica un creixement significatiu dels recursos humans de les institucions insulars.

13.4.

AJUNTAMENTS

Com en exercicis anteriors, el pressupost agregat dels ajuntaments de les Balears per a l'exercici del 2008 no està anivellat, atès que els ingressos prevists (1.330,8 milions d'euros) són superiors al total de despeses (1.321,8). Aquest superàvit inicial té el seu origen en alguns municipis de Mallorca. Concretament, en l'exercici del 2008 són els d'Alcúdia, Esporles, Inca, Lluçmajor, Sóller i Valldemossa. No obstant això, aquest superàvit inicial (inferior a l'1% del total del pressupost) no té significació econòmica i la seva incidència pot considerar-se merament estètica. Per la seva part, els ajuntaments de Menorca i d'Eivissa i Formentera presenten els seus pressuposts equilibrats. La suma total dels ingressos per a l'exercici del 2008 deixa enrere ja la barrera dels mil milions d'euros (1.330,8) i consolida la recuperació del grau de creixement dels pressuposts municipals, amb una taxa d'increment del 12,35% en relació amb l'exercici anterior, molt per sobre de la depreciació monetària (l'IPC de desembre de 2008 es va situar a les Balears en l'1,3%), per la qual cosa es produeix un diferencial del 10,05% de creixement net en termes reals, signe inequívoc d'una presència creixent dels municipis en l'economia illenca. (Vegeu el [quadre AI-80](#).)

En conjunt, el pressupost agregat dels municipis per al 2008 té duplicat el seu dèficit inicial no financer fins als 55,89 milions d'euros (23,7 el 2007, 18,9 el 2006 i 6,9 el 2005), i consolida el canvi de ten-

dència d'anys anteriors en una situació deficitària. El dèficit sense càrrega financera per interessos ascendeix a 33,3 milions d'euros.

Amb referència als ajuntaments més rellevants per la suma total del seu pressupost, com en exercicis anteriors s'observa clarament com els municipis de Palma i Calvià són els que disposen d'un pressupost més elevat en valors absoluts; recuperen en l'exercici del 2008 el seu pes en el pressupost del conjunt de les corporacions municipals, la barrera del 40% del total balear (41,0%), i acumulen tan sols més de la meitat del pressupost municipal (50,8%) en relació amb el conjunt de municipis de Mallorca. Això és així a pesar de l'espectacular creixement pressupostari de la resta d'ajuntaments, especialment de Mallorca, encara que és el seu creixement en valors absoluts el que ha permès conservar la seva importància relativa en aquests nivells.

Així, l'Ajuntament de Palma, el pressupost del qual augmenta en 20 milions d'euros, fins als 450,9, té una taxa de creixement del 4,9%, mentre que en el cas de Calvià el creixement és més elevat (+8,7%), però molt per sota del creixement mitjà en conjunt dels municipis de Mallorca (+14,7%) i dels municipis de la comunitat (14,7%). (Vegeu els quadres [AI-81](#), [AI-82](#), [AI-83](#))

Aquesta evolució pressupostària a Calvià, després d'un any d'estancament (+6,4% el 2007), reprèn la tendència al creixement lluny de la caiguda del 2006, amb una taxa de variació interanual negativa (-21,44%), encara que sense arribar al

nivell de creixement interanual del +30,53% del 2005 (motivats per ingressos extraordinaris per la venda d'HPO de promoció pública municipal). Quant al pressupost de l'Ajuntament de Palma, l'augment d'ingressos és especialment significatiu en el total d'ingressos per operacions corrents, amb una taxa d'augment del +9,16%, que, en valors absoluts, es correspon amb l'augment de la despesa per operacions de capital. Quant a la despesa per habitant, un any més destaquen els 1.858,49 d'euros de pressupost municipal per habitant de Calvià, un 46,5% per sobre de la mitjana de Mallorca i un 49,8% per sobre de la mitjana balear, seguida per Alcúdia i Andratx, també per sobre dels 1.800 d'euros per habitant, mentre que Palma se situa per sota de totes dues mitjanes.

S'aprecia una vegada més que es mantenen diferències significatives en aquest ràtio entre els municipis d'interior i els municipis turístics de la costa per la diferència entre la població de fet i la de dret, ja que, si bé aporten una ràtio més alta d'ingressos per càpita, requereixen més recursos per càpita per atendre les necessitats de serveis d'aquesta població flotant que no computa a l'efecte de les ràtios d'ingressos i de despeses per càpita.

13.5.

L'ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

La Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears com a òrgan de recaptació tributària de l'Administració de l'Estat va

obtenir el 2008 una recaptació tributària de 2,6 mil milions d'euros, 400 menys que en l'exercici anterior, cosa que representa una disminució de gairebé el 14%. En valors absoluts, la disminució de la recaptació tributària a les Balears es troba per sota de les xifres de recaptació de l'e-

xercici del 2006. Aquesta disminució de la recaptació obeeix a l'alentiment de l'activitat econòmica i suposa un 9,4% del PIB balear a preus de mercat (preus corrents) del 2008, és a dir, 2,2 punts menys que en l'exercici anterior, mentre que el 2008 en el context de l'Estat els

**QUADRE I-100. INGRESSOS DE LA DELAGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA
DE LES ILLES BALEARS (2007-2008)**

	en milions de pessetes		en milers d'euros		Nacional var.08/07	var. 08/07
	2007	2008	2007	2008	(%)	(%)
Imp. sobre renda de persones físiques	251.751	242.216	1.513.053	1.455.747	-3,79	-1,80
Imp. sobre societats	110.330	72.267	663.097	434.335	-34,50	-39,10
Resta del capítol I	14.300	12.746	85.947	76.604	-10,87	-6,80
Capítol I: Imposts directes	376.381	327.229	2.262.097	1.966.686	-13,06	-15,80
Imp. sobre el valor afegit	108.936	78.620	654.718	472.515	-27,83	-14,00
Imp. especials	2.326	2.712	13.978	16.298	16,60	-1,10
Renda de duanes	221	318	1.327	1.912	44,08	-9,00
Resta de capítol II	12.064	21.203	72.506	127.432	75,75	1,46
Capítol II: Imposts indirectes	123.546	102.853	742.529	618.157	-16,75	-10,40
Taxa sobre el joc	0	0	0	0		
Altres ingressos	3.177	3.926	19.095	23.593	23,56	-3,80
Capítol III: Taxes i altres ingressos	3.177	3.926	19.095	23.593	23,56	-3,80
Total d'ingressos tributaris	503.105	434.007	3.023.721	2.608.436	-13,73	-13,60

Font: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna)

ingressos tributaris totals varen arribar al 15,8% del PIB, enfront del 17,1% en l'exercici anterior. La disminució de la recaptació a les Balears està en la línia de la mitjana de l'Estat (-13,73%, enfront de la mitjana estatal del 13,60%) i afecta especialment els beneficis de les empreses, amb una caiguda de 230 milions d'euros en la recaptació de l'impost de societats (-34%), i el tràfic mercantil en general, amb una baixada de 182 milions d'euros (-27,83%) en la recaptació de l'impost sobre el valor afegit (IVA). (Vegeu el quadre I-100.)

No obstant això, aquesta disminució de l'activitat no té efecte ple (encara) en les rendes de les persones físiques, la recaptació de l'IRPF, la variació interanual del qual és del -3,79% (enfront del -1,80% de mitjana nacional). Una causa d'aquesta demora en la incidència de la crisi sobre la recaptació de l'IRPF pot ser la mecànica mateixa de l'impost, amb retencions a compte segons les circumstàncies familiars vigents a l'inici i que al tancament en cada any correspon a les rendes de l'exercici anterior, sens perjudici de l'efecte amortidor que puguin tenir inicialment les prestacions per atur sobre els ingressos familiars durant el període immediatament posterior al cessament de la relació laboral. En canvi, la resta d'imposts indirectes (duanes, impostos especials, tabacs, alcohol, etc.) i les taxes i altres ingressos presenten taxes de creixement importants, comportament que contrasta amb el que s'observa en la mitjana de recaptació nacional, en què les taxes són negatives, i que, atès el caràcter indirecte d'aquests tributs i el fet que es vinculin al consum,

han d'analitzar-se des de l'òptica diferencial de la major importància relativa del sector turisme (el 2008 menys afectat que altres sectors per la crisi) en l'economia balear.

De fet, enfront d'aquest creixement del consum s'aprecia una significativa disminució de la producció i l'activitat econòmica, especialment de la resta de sectors, entre els quals destaca la construcció. Tot plegat es reflecteix en la disminució de la recaptació de l'IVA (-27,83%), que duplica la mitjana nacional (-14,00%). Per aquestes causes que hem comentat en els paràgrafs anteriors, el desplaçament del creixement en la recaptació dels impostos directes sobre la renda cap als impostos indirectes sobre el consum observat en exercicis anteriors s'aguditza en la recaptació del 2008.

En el total de la recaptació, l'anàlisi de la distribució de la càrrega impositiva per a l'exercici del 2008 a les Balears permet observar que els tributs directes es consoliden en les tres quartes parts de la recaptació (75,4%), i els impostos sobre el consum (taxes incloses), la quarta part restant (24,6%), fet que contrasta amb el conjunt del territori, on la recaptació tributària directa evoluciona a la baixa des dels dos terços del total (66,9%) del 2007 fins al 58,3% el 2008, i, en canvi, la recaptació dels tributs indirectes augmenta en importància relativa en el conjunt de la recaptació tributària a escala nacional fins al 47,7%, cosa que revela una estructura impositiva clarament diferenciada en relació amb les Balears.

13.6.

LA CÀRREGA FISCAL
A LES BALEARS⁵⁵

Durant l'exercici del 2008 la càrrega fiscal a les Balears es va elevar fins als 9.500 milions d'euros, i això representà aproximadament un terç del PIB balear per a aquest exercici (dada de l'INE, primera estimació, a preus de mercat, preus corrents), en què es va passar del 29,4% el 2007 al 32,84% del PIB per càpita el 2008.

Aquesta càrrega fiscal es distribueix entre els tres nivells de l'Administració de forma no homogènia, ja que supera lleugerament els tres cinquens de la càrrega fiscal la recaptada per l'Administració de l'Estat (60%), mentre que els dos cinquens restants es destinen a les administracions autonòmica, que baixa lleument del 30%, i local, que també baixa unes dècimes enfront del 10% de l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-27.)

Amb referència als ciutadans, la càrrega fiscal per habitant és de 8.528,67 euros per habitant i any, i es manté un any més com la tercera més alta del país, només superada per País Basc i Madrid, mentre que, pel que fa a pressió fiscal en relació amb el PIB per càpita, es dispara al 32,84%, que és el nivell més alt entre totes les comunitats autònomes, amb 4,74 punts per sobre de la mitjana (diferència que s'incrementa fins als 7 punts percentuals si no es considera Madrid pels efectes distorsionadors que pugui tenir la centralització dels tributs de les empreses per sobre dels coeficients adoptats pel Consell General de Política Fiscal i Financera en el repartiment de la recaptació tributària). (Vegeu el quadre I-101.)

Això confirma, des de l'òptica dels ingressos tributaris, el desequilibri detectat en les balances fiscals entre comunitats autònomes, i situa un any més les Balears com la comunitat més desfavorida pel sistema vigent el 2008, atès que la despesa pública estatal no compensa aquest desequilibri.

55. A l'efecte d'aquest subapartat, es consideren les definicions conceptuals següents:

Càrrega fiscal: Conjunt dels tributs recollits en els capítols I, II i III dels pressuposts de les administracions públiques.

Pressió fiscal: Relació de la càrrega fiscal per habitant en relació amb el PIB per càpita (a preus de mercat, preus corrents, primera estimació de l'INE).

Metodologia d'imputació per comunitat autònoma:

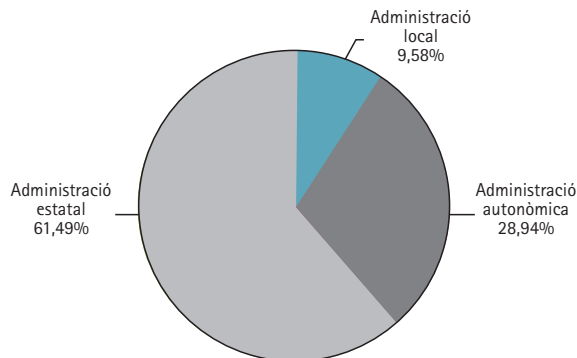
– Per a les administracions locals, les consignacions per capítols en els pressuposts d'ingressos de cada corporació per al 2008.

– Per a les administracions autonòmiques, les consignacions per capítols en els pressuposts d'ingressos de cada autonomia per al 2008.

– Per a l'Administració de l'Estat, la recaptació del 2008 del capítol I s'assigna a les comunitats autònomes de règim comú segons el criteri de l'import que resulta d'aplicar els percentatges definitius de l'IRPF del 2006 acordats en el Consell de Política Fiscal i Financera. La recaptació del 2008 del capítol II s'assigna a les comunitats autònomes segons el criteri de l'import que resulta d'aplicar els índexs de consum (INE) acordats com a criteri de repartiment per a l'IVA en el Consell de Política Fiscal i Financera. La recaptació del 2008 del capítol III s'assigna a les comunitats autònomes en la delegació de les quals s'ha recaptat i prorratejat la recaptació dels serveis centrals segons la recaptació de les diferents delegacions.

La càrrega fiscal per municipis s'obté afegint a la càrrega fiscal de l'Administració local la càrrega fiscal corresponent dels altres tres nivells administratius, insular, autonòmic i estatal, prorratejats.

Gràfic I-27
Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears el 2008

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE I-101. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT (EXERCICI 2008)						
	PIB per càpita	Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total	Pressió fiscal: CF/PIB
Illes Balears	25.967,00	816,66	2.467,94	5.244,07	8.528,67	32,84%
Madrid	31.110,00	734,44	2.707,49	5.939,18	9.381,11	30,15%
Catalunya	28.095,00	706,88	2.575,54	4.867,13	8.149,55	29,01%
País Basc	32.133,00	7.234,39	39,23	1.645,91	8.919,52	27,76%
Astúries	22.559,00	510,55	1.748,71	4.061,45	6.320,71	28,02%
Cantàbria	24.508,00	589,37	2.294,64	4.149,94	7.033,94	28,70%
Mitjana Nacional	24.020,00	961,03	2.009,07	3.779,50	6.749,59	28,10%
Com. Valenciana	21.468,00	629,96	1.885,49	3.581,60	6.097,06	28,40%
Aragó	26.323,00	615,51	2.200,50	4.343,66	7.159,67	27,20%
La Rioja	25.895,00	700,02	2.236,89	4.075,18	7.012,09	27,08%
Andalusia	18.507,00	630,63	1.680,11	3.051,22	5.361,97	28,97%
Castella-la Manxa	18.471,00	607,31	1.715,27	2.963,95	5.286,53	28,62%
Múrcia	19.692,00	634,09	1.931,54	3.043,58	5.609,22	28,48%
Extremadura	16.828,00	458,37	1.420,75	2.585,70	4.464,82	26,53%
Galícia	20.619,00	440,97	1.546,83	3.331,10	5.318,90	25,80%
Navarra	30.614,00	592,88	6.663,40	129,46	7.385,75	24,13%
Castella i Lleó	23.361,00	544,35	1.751,56	3.595,73	5.891,63	25,22%
Ceuta	22.320,00	1.779,90	0	1.411,27	3.191,18	14,30%
Melilla	21.493,00	1.367,22	0	1.222,85	2.590,08	12,05%
Illes Canàries	21.105,00	924,85	1.426,99	1.591,58	3.943,41	18,68%

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE. Dades en euros.

En un sistema tributari progressiu (paga més qui més guanya) i de solidaritat inter-comunitària (les regions riques col·laboren en l'avanç de les menys afavorides perquè es puguin acostar a la mitjana), la realitat tributària nacional té en la pràctica desajustaments que perjudiquen especialment les Illes Balears.

Comparant la posició relativa de la càrrega fiscal enfront de la mitjana, si el sistema fos equilibrat la desviació s'hauria de correspondre amb la desviació enfront de la mitjana de la renda regional, en aquest cas del PIB. En el cas de les Balears, el 2008, la renda per càpita dels seus ciutadans se situa un 8,11% per sobre de la mitjana nacional, mentre que els tributs que paga aquest ciutadà «tipus» balear són un 36,25% més elevats que els pagats pel ciutadà mitjà espanyol.

És a dir, les dades indiquen que el ciutadà «tipus» balear paga un 18,25% més del

que hauria de pagar segons la renda que percep en un escenari teòric de progressivitat equilibrada entre renda i pressió fiscal.

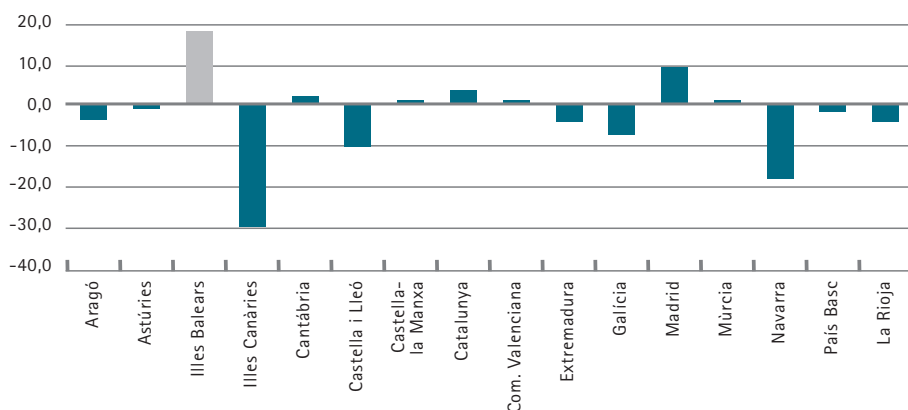
En aquest sentit, l'anàlisi d'aquestes desviacions és especialment desfavorable per a les Balears. (Vegeu el gràfic I-28.)

S'observa que les Balears i després Madrid, Catalunya i Cantàbria (per aquest ordre) són les comunitats autònomes que suporten un major desequilibri per excés de càrrega fiscal en relació amb la seva riquesa; en canvi, entre les comunitats de règim comú, són Castella i Lleó, Galícia i Extremadura les que resulten més afavorides pel sistema vigent el 2008.

Una menció a part mereixen les comunitats autònomes que no estan subjectes al règim comú de finançament (Navarra, País Basc i les Canàries) i les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, si bé totes resulten afavorides enfront de la mitjana de les

Gràfic I-28

Excés de desviació de la Càrrega Fiscal en relació amb la desviació del PIB s/mitjana 2007 de les comunitats autònomes de Règim Comú

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE.

comunitats autònomes, especialment les Canàries i Navarra. Quant al desglossament institucional de la càrrega fiscal en el conjunt de les comunitats autònomes, resulta rellevant la diferència estructural de la gestió tributària, especialment en les comunitats de règim foral (Navarra i País Basc), així com en la de les Illes Canàries amb el seu «règim especial».

Com en anys anteriors, s'aprecia clarament el pes més gran en la recaptació de les diputacions forals basques (81%) enfront de l'administració autonòmica la gestió tributària de la qual és merament

testimonial, mentre que la Comunitat Foral de Navarra, de caràcter uniprovincial, és l'Administració autonòmica, amb el 90,2%, la que gestiona bona part dels tributs atesa l'adscripció de la hisenda foral a aquesta administració.

Un altre cas singular és el de les Illes Canàries, amb el seu règim especial, en què s'observa una gestió tributària excepcionalment compensada entre les diferents administracions (23,45% les administracions locals, 36,19% l'Administració autonòmica i 40,36% l'Estat). (Vegeu el quadre I-102.)

QUADRE I-102. DISTRIBUCIÓ DE LA CÀRREGA FISCAL PER ADMINISTRACIONS, 2008

	Adm. Local	Adm. Autonòmica	Adm. Estatal	Total
Andalusia	11,76%	31,33%	56,90%	100,00%
Aragó	8,60%	30,73%	60,67%	100,00%
Astúries	8,08%	27,67%	64,26%	100,00%
Illes Balears	9,58%	28,94%	61,49%	100,00%
Illes Canàries	23,45%	36,19%	40,36%	100,00%
Cantàbria	8,38%	32,62%	59,00%	100,00%
Castella i Lleó	9,24%	29,73%	61,03%	100,00%
Castella-la Manxa	11,49%	32,45%	56,07%	100,00%
Catalunya	8,67%	31,60%	59,72%	100,00%
Com. Valenciana	10,33%	30,92%	58,74%	100,00%
Extremadura	10,27%	31,82%	57,91%	100,00%
Galícia	8,29%	29,08%	62,63%	100,00%
Madrid	7,83%	28,86%	63,31%	100,00%
Múrcia	11,30%	34,44%	54,26%	100,00%
Navarra	8,03%	90,22%	1,75%	100,00%
País Basc	81,11%	0,44%	18,45%	100,00%
La Rioja	9,98%	31,90%	58,12%	100,00%
Ceuta	35,81%	35,81%	28,39%	100,00%
Melilla	34,55%	34,55%	30,90%	100,00%
Mitjana Nacional	14,24%	29,77%	56,00%	100,00%

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE.

Quant a la distribució qualitativa de la càrrega fiscal entre:

- els impostos directes (que s'exigeixen individualment segons la riquesa de les persones, amb caràcter progressiu en l'IRPF i a tipus fix per al cas de les persones jurídiques);
- els impostos indirectes (que s'exigeixen sobre el consum, a tipus fix sobre la despesa i sense tenir en compte la capacitat econòmica del subjecte), i
- les taxes i altres ingressos (que tracten de repercutir al subjecte el cost dels

béns o serveis públics dels quals es beneficia a títol personal, inclosos els interessos de demora en el pagament de les seves obligacions amb l'Administració), s'observa un repartiment equilibrat entre els diferents conceptes tributaris a escala nacional, en què la càrrega impositiva directa representa gairebé la meitat d'allò recaptat (49,73%), mentre que la recaptació indirecta (44,89%) i les taxes i altres ingressos (5,38%) sumen l'altra meitat de la recaptació. (Vegeu quadre I-103.)

QUADRE I-103. DISTRIBUCIÓ DE LA CÀRREGA TRIBUTARIA PER TIPUS DE TRIBUT, 2008

	Població	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingr.	Total
Andalusia	8.202.220	43,60%	49,96%	6,44%	100,00%
Aragó	1.326.918	50,72%	43,19%	6,09%	100,00%
Astúries	1.080.138	49,79%	44,99%	5,22%	100,00%
Illes Balears	1.072.844	35,31%	59,71%	4,98%	100,00%
Illes Canàries	2.075.968	57,52%	34,66%	7,81%	100,00%
Cantàbria	582.138	46,75%	48,47%	4,78%	100,00%
Castella i Lleó	2.557.330	46,76%	47,84%	5,40%	100,00%
Castella-la Manxa	2.043.100	41,98%	51,18%	6,84%	100,00%
Catalunya	7.364.078	53,91%	41,26%	4,83%	100,00%
Com. Valenciana	5.029.601	46,71%	47,20%	6,10%	100,00%
Extremadura	1.097.744	42,76%	50,73%	6,51%	100,00%
Galícia	2.784.169	45,86%	49,12%	5,02%	100,00%
Madrid	6.271.638	56,99%	38,77%	4,24%	100,00%
Múrcia	1.426.109	42,65%	50,78%	6,58%	100,00%
Navarra	620.377	55,44%	38,75%	5,81%	100,00%
País Basc	2.157.112	50,87%	44,97%	4,15%	100,00%
La Rioja	317.501	47,94%	44,85%	7,21%	100,00%
Ceuta	77.389	26,92%	63,64%	9,44%	100,00%
Melilla	71.448	32,80%	55,43%	11,77%	100,00%
Total Nacional	46.157.822	49,73%	44,89%	5,38%	100,00%

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE.

Una vegada més, entre les administracions autonòmiques de règim comú és la de les Balears la que representa una desviació significativa quant al contingut de la càrrega tributària, ja que la seva estructura interna es desvia significativament de la mitjana cap als impostos indirectes (sobre el consum) en detriment de la càrrega fiscal sobre els impostos directes (sobre la riquesa: rendes i patrimonis). (Vegeu el gràfic I-29.)

La importància relativa de la càrrega fiscal indirecta, amb una desviació de gairebé 15 punts sobre la mitjana nacional, destaca singularment sobre la resta de comunitats autònomes.

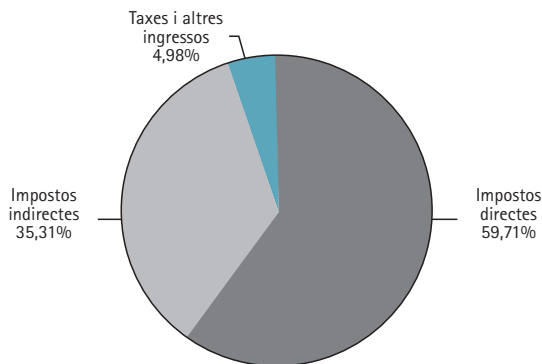
Una explicació plausible seria el consum extraordinari que representa el turisme, atès que les xifres de població de referència corresponen al padró municipal de l'1-1-2008, i no s'hi té en compte el factor de població de fet enfront del de la població de dret.

Tanmateix, si això fos així la desviació de la càrrega fiscal cap a la tributació indirecta hauria de notar-se també en la resta de comunitats autònomes on el turisme representa una desviació poblacional de fet significativa sobre la població de dret: Catalunya, Comunitat Valenciana i Andalusia (el cas de les Canàries no és comparable pel seu peculiar sistema impositiu diferenciat).

Observant l'estructura impositiva d'aquestes comunitats autònomes, s'aprecia que no es produeix aquesta desviació (la Comunitat Valenciana i Andalusia superen lleugerament la mitjana, mentre que Catalunya se situa per sota), i això invalida la hipòtesi que la desviació es deu al factor turisme i el seu efecte poblacional sobre el consum.

Per tant, hem de concloure que el fet insular, els anomenats costos de la insularitat, i l'efecte que tenen sobre els preus dels béns de consum constitueixen la raó

Gràfic I-29
**Distribució de la Càrrega Tributària en 2008
per tipus de tribut a les Illes Balears**

Font: Elaboració pròpia.

d'aquesta desviació de la càrrega tributària, que, comparada amb la mitjana de les tres comunitats autònomes de rellevància turística, podria estimar-se en una desviació de prop del 10%.

És significativa l'anàlisi comparativa interanual entre 2006, 2007 i 2008 pel fort creixement dels ingressos tributaris de les administracions públiques, tant en l'àmbit balear com a la resta de comunitats.

Si la mitjana nacional de càrrega fiscal per habitant el 2006 era de 5.459 euros i el 2007 va pujar a 6.032 euros, el 2008, amb una càrrega fiscal per habitant de 6.749 euros, es manté la tendència de creixement en valors absoluts amb un augment de 717 euros, que representen un creixement de l'11,89%, molt per sobre de la taxa d'inflació, que en acabar l'any 2008 presentava una taxa de +1,4%. Tot plegat acusa les rigideses del sistema i posa en evidència el desfasament temporal de les administracions públiques a l'hora d'adaptar-se a l'evolució de l'economia.⁵⁶

A més, cal fer una reserva metodològica, ja que l'estimació de la càrrega fiscal de les administracions autonòmiques i locals (i el seu creixement relatiu) correspon a la dada dels seus pressuposts i, el 2008, és previsible que hi hagi importants diferències a la baixa en el moment de la liquidació, especialment en els tributs propis i els gestionats per aquestes.

En termes absoluts, és en la tributació estatal en què es produeix un major increment: 543 euros per habitant (+16,8%)

d'increment en la càrrega fiscal estatal, mentre que en l'àmbit autonòmic el creixement és menor en termes absoluts: 98 euros per habitant, i té un creixement similar (+5,1%) en termes relatius, mentre que l'evolució de l'Administració local presenta un saldo igualment moderat, amb un augment de 76 euros per habitant (un increment interanual del +8,6%), si bé totes es troben significativament per sobre del creixement experimentat el 2008 per l'IPC (+1,4%) i el PIB (+4,2%), diferencial que ha d'interpretar-se com una major participació d'allò públic en la riquesa nacional.

En l'àmbit intern balear la pressió fiscal per illes i per municipis l'any 2008 supera ja, en tots els casos, la barrera del 30%. Específicament (sempre per a l'exercici del 2008), s'aprecia un equilibri molt ajustat entre illes, tot i que la mitjana dels municipis de Mallorca queda lleugerament per sobre de la mitjana (trenta centèsimes de punt), mentre que Eivissa (vint centèsimes), Formentera (cinquanta-una centèsimes) i Menorca (quatre centèsimes) queden per sota de la mitjana interinsular. Un any més són els municipis turístics costaners de Mallorca, amb Capdepera, Calvià i Deià al capdavant, els que lideren la classificació segons la pressió fiscal per habitant, amb taxes superiors al 35% sobre el PIB per càpita; en canvi, a la coa hi ha els municipis d'interior de menor grandària, amb taxes de prop del 31%, amb un diferencial de gairebé 6 punts entre el primer i el darrer, mentre que la pressió fiscal resulta més homogènia entre els municipis de Menorca i Eivissa i Formentera. (Vegeu el quadre I-104a i I-104b.)

56. En la pràctica, el 2008 es recapten els impostos generats el 2007, especialment els directes sobre la renda de persones físiques i societats, per la qual cosa la recaptació arrossega un desfasament d'un exercici enfront de la generació de rendes.

**QUADRE I-104A. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT 2008
A MENORCA, EIVISSA I FORMENTERA**

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Alaior	2.998,72	5.071,41	342,67	8.412,81	32,40%
Ciutadella	3.030,83	5.071,96	445,41	8.548,19	32,92%
Ferrieres	2.918,82	5.027,27	261,26	8.207,34	31,61%
Maó	3.053,30	5.157,93	346,55	8.557,78	32,96%
Es Mercadal	3.265,27	5.112,27	430,62	8.808,16	33,92%
Sant Lluís	3.125,74	5.099,58	405,56	8.630,88	33,24%
Es Castell	2.960,31	5.032,80	225,75	8.218,85	31,65%
Es Mitjorn Gran	3.065,48	5.061,78	556,53	8.683,79	33,44%
Mitjana Menorca	3.043,67	5.097,36	374,91	8.515,94	32,80%

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Formentera	2.889,77	5.038,60	441,21	8.369,57	32,23%
Eivissa	2.982,54	5.032,55	416,55	8.431,63	32,47%
Sant Antoni de Portmany	3.053,05	5.063,13	386,38	8.502,57	32,74%
Sant Josep de sa Talaia	3.068,08	5.057,39	495,48	8.620,95	33,20%
Sant Joan de Labritja	2.945,52	5.080,63	422,71	8.448,85	32,54%
Santa Eulalia del Riu	2.946,27	5.056,34	420,06	8.422,66	32,44%
Mitjana Eivissa-Formentera	2.998,57	5.049,81	426,03	8.474,42	32,64%
Mitjana Balears	3.007,94	5.086,67	434,06	8.528,67	32,84%

Dades en euros per habitant i any.
Font: Elaboració pròpia.

QUADRE I-104B. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT 2008 A MALLORCA PER MUNICIPIS

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Alaró	2.842,08	5.053,83	318,48	8.214,39	31,63%
Alcúdia	3.210,07	5.070,85	629,12	8.910,04	34,31%
Algaida	2.838,31	5.073,13	200,17	8.111,60	31,24%
Andratx	3.262,02	5.190,43	582,4	9.034,85	34,79%
Artà	3.247,05	5.207,12	596,55	9.050,72	34,85%
Banyalbufar	2.914,98	5.064,39	363,46	8.342,82	32,13%

Continua

QUADRE I-104B. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT 2008 A MALLORCA PER MUNICIPIS

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Binissalem	2.814,20	5.112,06	442,53	8.368,80	32,23%
Búger	2.779,97	5.039,15	360,37	8.179,48	31,50%
Bunyola	2.809,47	5.104,94	335,65	8.250,05	31,77%
Calvià	3.302,16	5.103,88	687,65	9.093,69	35,02%
Campanet	2.796,75	5.026,79	439,32	8.262,86	31,82%
Campos	2.909,05	5.121,80	577,72	8.608,56	33,15%
Capdepera	3.147,27	5.127,69	1.235,82	9.510,78	36,63%
Consell	2.777,36	5.049,32	413,12	8.239,80	31,73%
Costitx	2.767,26	5.052,29	334,23	8.153,79	31,40%
Deià	3.479,23	5.111,47	635,34	9.226,05	35,53%
Escorca	2.893,03	5.132,91	567,38	8.593,33	33,09%
Esporles	2.833,13	5.035,27	401,79	8.270,19	31,85%
Estellencs	2.836,21	5.100,73	366,22	8.303,16	31,98%
Felanitx	3.014,46	5.061,19	443,35	8.519,01	32,81%
Fornalutx	2.779,66	5.115,09	458,24	8.352,99	32,17%
Inca	2.898,47	5.039,36	355,2	8.293,03	31,94%
Lloret de Vistalegre	2.762,89	5.053,49	201,22	8.017,61	30,88%
Lloseta	2.923,07	5.058,43	290,95	8.272,45	31,86%
Llubí	2.799,15	5.043,98	176,2	8.019,33	30,88%
Llucmajor	3.019,85	5.105,40	488,08	8.613,33	33,17%
Manacor	2.962,61	5.048,09	363,13	8.373,83	32,25%
Mancor de la Vall	2.733,36	5.075,37	213,52	8.022,25	30,89%
Maria de la Salut	2.816,49	5.038,69	172,36	8.027,54	30,91%
Marratxí	2.922,36	5.077,82	504,34	8.504,52	32,75%
Montuïri	2.865,79	5.113,05	323,61	8.302,45	31,97%
Muro	3.102,87	5.137,14	720,84	8.960,85	34,51%
Palma	2.973,39	5.098,48	378,1	8.449,98	32,54%
Petra	2.778,10	5.049,14	231,24	8.058,48	31,03%
Pollença	3.098,44	5.094,38	552,67	8.745,49	33,68%
Porreres	2.777,80	5.081,47	190,36	8.049,63	31,00%
Sa Pobla	2.903,02	5.071,21	394,31	8.368,54	32,23%
Puigpunyent	2.972,65	5.119,09	411,34	8.503,08	32,75%
Sencelles	2.742,02	5.085,51	361,57	8.189,10	31,54%

Continua

QUADRE I-104B. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT 2008 A MALLORCA PER MUNICIPIS

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Sant Joan	2.782,29	5.077,07	358,05	8.217,41	31,65%
Sant Llorenç des Cardassar	3.310,65	5.118,99	634,77	9.064,41	34,91%
Santa Eugènia	2.840,48	5.040,59	219,01	8.100,08	31,19%
Santa Margalida	3.113,21	5.040,17	418,49	8.571,87	33,01%
Santa Maria del Camí	2.897,67	5.078,59	484,92	8.461,18	32,58%
Santanyí	3.317,50	5.111,04	421,8	8.850,34	34,08%
Selva	2.942,52	5.011,10	292,5	8.246,12	31,76%
Ses Salines	2.969,30	5.044,99	396,81	8.411,10	32,39%
Sineu	2.798,32	5.049,81	238,17	8.086,30	31,14%
Sóller	3.153,22	5.109,54	572,76	8.835,52	34,03%
Son Servera	3.072,38	5.107,82	643,74	8.823,94	33,98%
Valldemossa	2.999,45	5.036,05	565,55	8.601,05	33,12%
Vilafranca de Bonany	2.783,72	5.032,33	156,52	7.972,57	30,70%
Ariany	2.800,78	5.047,09	159,27	8.007,14	30,84%
Mitjana Mallorca	3.027,31	5.118,67	459,41	8.605,40	33,14%

Dades en euros per habitant i any.

Font: Elaboració pròpia.

EL NOU MODEL DE FINANÇAMENT AUTONÒMIC 2009.

JOAN ROSSELLÓ

PROFESSOR D'ECONOMIA PÚBLICA UIB

PALMA DE MALLORCA 11/08/2009

I. INTRODUCCIÓ

Tot i que la tramitació del nou model de finançament encara no ha conclòs i es poden introduir modificacions en el seu pas pel Parlament espanyol, el dia 15 de juliol de 2009 es va acordar, en reunió del Consell de Política Fiscal i Financera, l'aprovació del nou model de finançament.

Més enllà de la discussió sobre els aspectes d'interès polític de l'acord —té sentit aquest model de finançament de les regions en el marc d'un model amb una estructura política de tall federal amb regions amb demandes creixents d'autogovern i amb un model de finançament que no permetia l'exercici d'aquest autogovern?— i acadèmiques —tècnicament, és un bon model de finançament des del punt de vista d'una economia descentralitzada?— cal fer notar que el resultat final de l'acord a què s'ha arribat no és sinó el reflex del complicat joc d'equilibris que s'ha volgut mantenir entre tots els agents implicats.

Dos han estat els condicionants que han marcat l'acord final.

En primer lloc, una situació econòmica complicada tant per les finances dels governs regionals com de l'administració central de l'estat. Prèviament a la situació de crisi que va començar a notar-se a finals de 2007, algunes regions ja sol·licitaven la revisió del model de finançament perquè aquest no recollia correctament l'evolució de la població relativa i perquè es veia com el desequilibri vertical entre els diferents nivells de govern s'incrementava. Dit d'un altra manera, les CC.AA plantejaven que part del superàvit de l'estat s'aconseguia a costa d'incrementar el dèficit de les CC.AA. La situació econòmica a partir de 2007 però ha contribuït a reajustar les demandes de les Comunitats Autònomes, que han acceptat a revisar a la baixa les seves demandes d'ingressos addicionals, o si més no han acceptat una aplicació progressiva de l'acord que és molt més favorable a l'estat que a les CC.AA. La necessitat imperiosa de les CC.AA de nous recursos per quadrar els seus balanços devien influir en aquesta decisió.

En segon lloc, hi havia un condicionat polític que era multidimensional. Per una banda, inicialment la petició de revisar el model només provenia d'aquelles regions que s'havien vist particularment perjudicades per l'evolució de la seva població (lo que combinat amb l'evolució dels ingressos els havia portat a un deteriorament del finançament relatiu). D'aquest col·lectiu però es desmarcaven aquelles que tenien governs regional del mateix color polític que el partit de l'oposició al parlament, seguint directrius d'aquest. De fet, el resultat

final va ser no que no acceptessin l'acord sinó que s'abstinguessin. Per una altra banda, en una altra dimensió, algunes CC.AA —independentment del seu color polític— a l'hora de fixar les seves demandes no es basaven en criteris objectius de necessitats de finançament —la majoria d'elles amb un finançament per càpita molt superior a la mitjana— sinó en mantenir la situació inicial de finançament per càpita i la seva distància respecte la mitjana, sense que això es pogués explicar per uns majors costos de provisió. Era la postura que s'havia de mantenir per satisfer els votants de la regió.

En definitiva, totes les CC.AA, amb un argument o un altre, exigien una major participació en els ingressos de l'estat. Aquesta situació en realitat portava als negociadors a enfrontar-se a una situació inicial que s'aproximava al que podríem anomenar una assignació Pareto òptima: que aquelles regions que milloressin no ho fessin a costa de les altres, ningú no hi podia perdre. Si bé en termes absoluts sí era possible, en termes relatius, com es plantejava, no ho era. Aquesta era la solidaritat que mostraven les regions més ben finançades envers la resta.

Aquesta situació d'interessos contraposats entre les CC.AA influiria de forma molt particular sobre les característiques tècniques de l'acord, en el sentit de dificultar la incorporació dels principis fonamentals de qualsevol model de finançament de governs regionals en economies multinivell. A la majoria de regions se'ls presentava un dilema: què havien de pri-

mar més, les característiques tècniques del model que el fessin sostenible temporalment o els efectes —recursos— a curt termini, és a dir, la quantia definitiva que rebria cada regió. La qüestió no és poc important, perquè el resultat influiria decisivament sobre la pervivència de l'acord en el temps. Un acord de finançament que no elimini la discrecionalitat entre els nivells de finançament per càpita de les regions —que no poden ser explicats per les diferències de finançament per unitat de necessitat— portarà, inevitablement, a que aquestes, en un curt termini de temps, demanin tornar a modificar l'acord. En aquest sentit, cal destacar que no ha estat un acord pres per unanimitat i que moltes regions es van abstenir. Portarà això a la situació de revisió del model si hi ha un canvi de color polític al parlament espanyol?

De moment, tot i que hi ha aspectes tècnics positius que s'han introduït al model, sembla que les regions s'han fixat més en els recursos que els aportarà a curt termini i a com quedaven les regions en relació a la resta, que en la sostenibilitat tècnica i econòmica de l'acord, això és, els efectes dinàmics de l'acord. Aquesta era una estratègia òptima pel Govern espanyol: centrar la discussió en les quanties i no en els aspectes tècnics del model —que al final són els que justifiquen les quanties a rebre—.

Val a dir que sembla que hi ha hagut molta més transparència que en la negociació de l'anterior acord, però segurament la distribució de la informació ha estat absolutament asimètrica entre les

regions i l'estat. A més, les CC.AA han manifestat —fins i tot les governades per partits del mateix color que el govern central— que la informació se les ha donat amb comptagotes, amb poc temps per analitzar-la. Com a conseqüència d'això, algunes regions —tant les que es van abstenir com algunes de les que van acceptar— encara no poder afirmar amb precisió —derivat de l'aplicació estricta de l'acord— quin és el guany de l'acord. D'aquí el ball de xifres entre CC.AA i el govern central. De fet, en algun cas, el propi ministeri s'ha desmarcat completament de les estimacions d'algunes CC.AA. Tanmateix, el resultat definitiu del model —un cop s'hagi aplicat del tot— només es coneixerà amb la liquidació del model, a l'any 2012.

II. ASPECTES TÈCNICS DEL NOU MODEL DE FINANÇAMENT

En aquest apartat és imprescindible començar assenyalant que el model de finançament presenta una estructura tècnica relativament complexa. Els mateixos objectius s'haurien pogut assolir amb una estructura més senzilla, i sobretot, més transparent. A més, el procés d'aplicació gradual de l'acord i el seu solapament amb l'aplicació diferida en el temps de les liquidacions de 2008 i 2009 fa encara més complicada la seva comprensió.

Tot i això, a continuació es detallen els principals trets de l'acord.

II.1 ESTRUCTURA DEL MODEL DE FINANÇAMENT.

A grans trets, el model de finançament s'estructura en cinc blocs clarament diferenciats.

En primer lloc, destaca el bloc de recursos que garantitzen el finançament dels serveis públics considerats essencials —educació, sanitat i serveis socials— lligats al que s'ha anomenat **Fons de Garantia dels Serveis Bàsics**:

- Aquest fons té per objectiu que totes les comunitats autònomes puguin prestar els serveis bàsics de l'estat del benestar (educació, sanitat i serveis socials) en igualtat de condicions de finançament. En aquest bloc, els recursos per càpita s'anivellen al 100%
- Pel que fa al volum de recursos a assignar a cada Comunitat, està integrat pel 75% de la recaptació dels tributs (la cistella d'impostos de cada comunitat autònoma) i una aportació del govern de l'estat (els recursos addicionals del model).
- La variable bàsica per distribuir aquests recursos és la població, ajustada pels costos de provisió de l'ensenyament —diferents trams de població en edat escolar—, els costos de provisió de la sanitat —introduint diferents trams d'edat de la població protegida—, i la insularitat, entre d'altres. En particular, el conjunt de la població influeix en el 97% del càlcul d'indicadors de necessitats; el 3%

restant correspon a superfície (1,8%), insularitat (0,6%) i dispersió (0,6%).

- El resultat d'aquest repartiment comporta una igualtat de recursos per habitant ajustat de totes les comunitats autònomes. És a dir, aquest bloc es constitueix com el primer instrument a través del qual s'articula la solidaritat del model. Pel cas de les Illes Balears, aquest serà el principal instrument de solidaritat, més important que el nou fons de suficiència.
- Aquest fons s'ajustarà anualment segons l'evolució de les variables que l'integren

En segon lloc trobem **el bloc de capacitat fiscal de les CC.AA** que es constitueix amb el 25% dels ingressos tributaris de les CC.AA

- No és objecte de cap tipus d'anivellament i això permet que la CAIB es beneficiï directament del major esforç fiscal dels seus ciutadans, com ha estat evident durant els darrers anys. Després de l'any base la seva evolució serà d'acord amb l'evolució dels ingressos de l'estat, per tant, aquest element permet que el major esforç fiscal de les CC.AA no les penalitzi (esforç fiscal en IRPF i tributs cedits bàsicament)

En tercer lloc, trobem el **Fons de Suficiència Global**, que és un fons d'ajustament:

- El model es completa el Fons de Suficiència Global que és aquell que a

l'any base permetrà que cap regió hi perdi —en valors absoluts— en relació a les quanties que rebia l'any anterior.

Després tindrà un comportament dinàmic subjecte a l'evolució de l'ITE, conformant-se com una font d'ingressos addicional en el temps. Val a dir però que en el cas de Balears aquest fons, que serà negatiu, podrà tenir una correcció a la baixa. Això és així perquè aquest Fons de Suficiència, juntament amb el Fons de Competitivitat, són els dos instruments que recull el sistema que haurien de permetre que any a any, amb la liquidació del sistema, les Illes gaudeixin d'un finançament per càpita igual a la mitjana. Amb aquest objectiu, és obvi que aquest fons hauria d'evolucionar dinàmicament de forma diferent al de la resta de regions. Aquest podrà ser un altre dels instruments que articulen la solidaritat de les Illes envers la resta de regions, però previsiblement, hauria d'estar acotat.

- En quart lloc, s'introdueixen tres fons que pretenen —perquè són difícilment justificables tècnicament— compensar suposadament el diferencial de costos de provisió dels serveis públics: i) el Fons de Dispersió (per a compensar aquelles regions amb una dispersió territorial superior a la mitjana), ii) el Fons de Densitat de població (per aquelles que presentin una densitat de població inferior a la mitjana), iii) recursos per a polítiques de normalització lingüística. Excepte en aquest darrer, Balears no hi participa perquè no compleix els requisits previstos.

Finalment, hi ha un bloc integrat pels **fons complementaris d'ajustament**, que consisteixen en:

- Un **Fons de Competitivitat**: integrat per una quantia de 2.574 milions d'euros a repartir entre aquelles CC.AA que bé tinguin una recaptació per càpita per sobre de la mitjana o que tinguin uns recursos inferiors a la mitjana una vegada aplicat el Fons de Suficiència. La variable de distribució entre les regions és la població relativa del conjunt de regions perceptores. Els seu volum s'actualitzarà d'acord amb l'evolució dels ingressos tributaris de l'estat
- Un **Fons de Cooperació**, dels quals Balears en queda exclosa donat que no compleix els requisits per participar-hi —només són perceptores aquelles regions amb renda per sota del 90% la mitjana o amb una densitat de població un 50% per sota de la densitat mitjana i una taxa de creixement de la població inferior al 90% de la mitjana del grup de referència, i una densitat poblacional que no superi en més del 25% la densitat mitjana—.

II.2. INCREMENT POTESTAT NORMATIVA TRIBUTS CEDITS I INCREMENT PARTICIPACIÓ EN ELS TRIBUTS CEDITS.

Participació en Tributs: hi ha un increment en la participació en els impostos estatals

- La participació en IRPF passa del 33% al 50%
- La participació en IVA passa del 35% al 50%
- La participació en Impostos especials passa del 40% al 58%

Es segueix mantenint la participació del 100% en els següents impostos:

- Successions i donacions,
- Transmissions patrimonials i actes jurídics documentats,
- Electricitat,
- Matriculació de vehicles i
- Vendes minoristes sobre determinats hidrocarburs i,
- Taxa del joc.

Increment la capacitat normativa en la gestió dels tributs cedits

- En l'IRPF podrà legislar sobre la tarifa (amb la limitació del respecte al nivell de progressivitat de l'impost), el mínim exempt (dins d'un marge del 10%) o les deduccions (d'acord amb el nou percentatge de cessió).
- No es tanca la porta a incrementar la capacitat normativa sobre l'IVA en fase minorista
- Així i tot es penalitzarà la competència fiscal a la baixa entre les regions a través de la nova definició de la recaptació normativa

III. RECURSOS ADICIONALS

Com era lògic, només es podia arribar a un acord amb cert grau de consens, incrementant l'aportació de recursos per part de l'estat. Aquesta aportació no s'ha d'entendre tan sols com una aportació per facilitar l'acord polític, sinó que es justificava per reduir l'elevat desequilibri vertical entre els recursos i competències de les CC.AA en comparació amb les de l'Administració Central. Des de fa una sèrie d'anys algunes regions argumentaven, amb raó, que una part del superàvit de l'estat es devia a que mentre aquest havia traspassat a les CC.AA aquelles competències amb elasticitat renda elevada no succeïa així amb els ingressos que les finançaven —no s'inclouien els recursos de l'Impost de Societats, ni les quotes a la Seguretat Social—. Per tant, la incorporació de recursos addicionals al sistema contribuïa a corregir aquest desequilibri vertical.

Resumint, els recursos que s'afegirien al sistema, considerant tot el període d'aplicació 2009-2012, són:

- 4.900 milions a partir de 2009 distribuïts segons població, variació de població (75%), població dependent (12,5%) i potencialment dependent (12,5%).
- 100 milions a distribuir entre el Fons de Densitat i el Fons de Dispersió.
- 2.400 milions addicionals a partir de 2010, amb els mateixos criteris, però que es veuran amb la liquidació de 2012.

- Fons de Competitivitat: 2.570 milions a partir de 2009 però que no es liquidaran fins 2011.
- Fons de Cooperació (en el qual Balears no hi participa) 1.200 milions.
- La liquidació dels nous recursos es farà de forma gradual: un 70% el 2009, un 85% el 2010 i un 100 el 2011. A més, existeix una garantia per tal que aquesta dotació s'incrementi un 30% (respecte l'any 2009) l'any 2012.
- En canvi, tot i que l'increment en la participació en els ingressos de l'estat és efectiva a partir de 2009, pels exercicis 2009 i 2010 els còmputos d'ingressos es realitzaran segons l'acord vigent i es veuran a la liquidació de 2011 i 2012 respectivament.
- Finalment, cal considerar que l'acord també preveu que la liquidació de 2008 i 2009, que es preveu que seran negatives, no s'apliquin al 2010 i 2012 respectivament sinó que tendran un any de carència i es repartiran en quatre exercicis, lo qual contribuirà decisivament a aliviar els problemes pressupostaris de les CC.AA.

IV. VALORACIÓ DE L'ACORD

Pel que fa als interessos de les Illes Balears, i en espera de concretar una de les clàusules que hauria de garantir que les Illes rebin un finançament per càpita igual a la mitjana, els resultats en conjunt semblen positius. Una comparació del recull de

peticions i propostes que s'havien realitzat per part del govern balear, que recullen al mateix temps la major part de les propostes que havia fet la societat civil balear, indica que una part important de les peticions es recullen a l'acord definitiu. Fins i tot es pot dir que sembla que una de les clàusules de l'acord està ficat expressament per corregir la situació inicial de desagrau que patien les Illes Balears.

Així mateix, val a dir que l'acord s'ajusta a la majoria de principis que es recullen al nou Estatut de les Illes Balears, en aquella part relacionada amb el model de finançament de la Comunitat Autònoma.

Analitzant la proposta del Govern Balear i els principis recollits a l'estatut es poden destacar els següents avenços:

- a) Es redueix el fort desnivell vertical entre els recursos de què gaudeixen les CC.AA i les seves responsabilitats. Això es corregeix en part amb els 11.000 milions que gradualment s'afegiran al sistema.
- b) Es delimita clarament la contribució de les Illes a la solidaritat interterritorial. La contribució a la solidaritat es concretarà en l'aportació al Fons de Garantia i aquella al Fons de Suficiència. La contribució estarà limitada perquè s'obre la porta a que el finançament per càpita a Balears estigui a la mitjana, cosa que difícilment succeirà sense limitar la contribució solidària a través del Fons de Suficiència.
- c) La millora en les posicions relatives del finançament per càpita que

corresponia a Balears en l'aplicació del nou model no ha quedat limitada per ajustaments fets *ad-hoc*. És a dir, s'ha corregit la distància inicial amb la resta de regions, en els termes que marcava la nova estructura de càlcul de necessitats.

- d) El nou acord no conté regles de modulació que distorsionin un càlcul objectiu de capacitats i necessitats, fixades discrecionalment. En aquest sentit, es pot dir, que el que hi ha hagut ha estat una espècie de regla de modulació, que encara ha de ser concretada normativament, que no ha fet sinó beneficiar a les Illes Balears. L'acord estableix, a partir d'una clàusula específica per Balears, que el finançament per càpita de que gaudiran a les Illes Balears estarà situat a la mitjana. A part de que això delimita clarament el concepte i l'abast de la solidaritat dels ciutadans de les Illes envers la resta de ciutadans, representa un pas molt important perquè redueix de cop la distància que hi havia amb l'acord previ. D'aquesta forma s'evita la situació que es vivia com que les regions que més aportaven al sistema fossin les que disposen de menys recursos financers en termes per càpita.
- e) La distribució de recursos addicionals no podria ser lineal —proporcional a la població del moment— sinó que els recursos addicionals s'havien de distribuir de forma asimètrica entre les regions. El que es demanava era que la major part dels recursos es distribuïssin tenint en compte la variació de la població durant els anys d'aplicació

de l'anterior acord. Això succeeix amb aquest acord donat que el 75% dels recursos addicionals es distribuïran segons la variació de la població i el Fons de Competitivitat només es distribuirà entre aquelles regions amb recursos per sota de la mitjana.

- f) El model ajusta millor el càlcul de necessitats de les CC.AA i la població (ajustada en segons un pes que s'atribueix a variables que tenen a veure amb el cost de provisió de la sanitat, la educació i els serveis socials) passi a ser realment la variable de referència. En aquest sentit, el fet que el Fons de Garantia introdueixi diferents trams de la població en edat escolar i de la població protegida —sanitat— permeten realitzar una primera aproximació al diferencial de costos de provisió en aquestes dues competències.
- g) El model és dinàmic en el sentit d'ajustar-se tant a l'evolució de les variables de referència —bàsicament la població, perquè la resta de variables són estàtiques— i a l'evolució econòmica de les regions. Això es farà a través de l'ajustament anual del Fons de Garantia de serveis bàsics.
- h) El model considera el diferent esforç fiscal que fan les regions. Així s'incentiva a que les regions facin ús de la seva capacitat normativa en l'àmbit fiscal. L'acord recull un important increment en la capacitat normativa de les CC.AA en la gestió dels tributs cedits i penalitza aquelles regions que entrin en un procés de competència fiscal a la baixa.

- i) S'incrementa el conjunt de tributs cedits (tant pel que fa al percentatge de participació en tributs cedits com a la cessió de noves figures, com l'IVA en fase minorista, que tot i que no es cedeix, s'analitzarà posteriorment aquesta possibilitat) i això s'ha aconseguit.

Tot i aquestes avantatges del nou model, també es poden assenyalar algunes mancances, aspectes de les propostes originals que no ha estat possible recollir a l'acord. Val a dir però que tot i que la majoria tenen petites conseqüències sobre la quantia a rebre, moltes de les demandes són qüestions molt tècniques. Tenint en compte això, les carències de l'acord en relació a les demandes plantejades podrien ser:

- a) El criteri d'insularitat, tot i que s'ha mantingut el pes de la variable insularitat, l'efecte es distribueix de forma desigual entre els arxipèlags, mantenint-se el criteri de distància dels arxipèlags amb la península com en l'anterior acord.
- b) No s'ha considerat el diferencial de cost de vida entre les regions a l'hora de calcular el nivell de necessitats financeres en la provisió dels serveis públics. Així no es corregeix el fet que les regions amb majors nivells de preus s'enfronten a majors costos de provisió.
- c) Es mantenen els recursos addicionals per densitat de població i per dispersió, tot i que alguna de les variables ja es considera als criteris d'ajustament utilitzats en el Fons de Garantia.

d) El Fons de Suficiència segueix essent uns instrument per garantir la cobertura dels recursos financers per poder arribar com a mínim al nivell de recursos amb que assignava l'anterior model l'any base. Per tant, serveix per posar, l'any inicial del model, una assignació de recursos que reflecteix l'estatu quo. En canvi, dinàmicament, el Fons deixa de ser un vertader instrument de tancament del sistema. El Fons es segueix mantenint lligat a l'evolució de l'ITE independentment de la posició relativa —de renda o creixement econòmic— que les Illes mantinguin amb la resta de regions. Per tant, en general, per la majoria de regions el model no s'allunya encara de forma suficient del concepte de cost efectiu, amb alguna excepció com podria ser Balears.

e) El concepte de població relativa no s'ha modificat en el sentit d'incloure la població flotant. Val a dir però que si bé és cert que no es té en compte a l'hora de calcular les necessitats de despesa, una major població repercuteix en els ingressos i tenint en compte que molts paràmetres evolucionen segons l'ITE. En la mesura en que els ingressos propis superin l'ITE i aquest superi el creixement de la població això reverteix positivament en les finances de la CAIB.

f) Com era d'esperar, el concepte de recaptació normativa, que tant havia beneficiat a les Illes Balears, s'ajusta i s'aproxima molt més a la recaptació

real, amb lo qual l'efecte de l'esforç fiscal realitzat per les regions durant el passat període quedava una mica rebaixat, no així de cara al futur.

g) Funcionament del Fons de Competitivitat: el seu funcionament no és molt lògic i beneficia a unes regions per sobre les altres —dintre del grup de les que estan amb un finançament per càpita per sota de la mitjana—. La distribució de recursos és lineal, segons el pes de la població relativa del grup. Això fa que una vegada s'esdevé receptor, la posició relativa pot passar per estar per sobre de la mitjana, mentre algunes regions podrien seguir estant per sota. És a dir, amb el fons es redueix la distància del grup respecte la mitjana, però no es redueixen les diferències entre les del grup.

Per tant, tècnicament hi ha una sèrie d'elements que permeten fer una valoració positiva de l'acord i que recullen les peticions que va realitzar la societat balear. Tot i això, el que l'aplicació de l'acord de forma gradual —amb la incorporació paulatina dels recursos addicionals— coincideixi amb una important caiguda de la recaptació tributària, farà que els beneficis agregats del model no es puguin apreciar fins l'aplicació definitiva de l'acord, al 2012. Addicionalment, s'haurà de vetllar perquè alguns elements de l'acord que apareixen sense explicitar —el que fa referència a que s'arribi al finançament mitjà per càpita— se'ls doni redacció normativa adequada al text definitiu de la llei.

14

RESUM

El Ple del Consell de Mallorca va aprovar, el mes de febrer de 2008, l'adhesió de la institució al Conveni Europeu del Paisatge, en una iniciativa simbòlica que representà acceptar un compromís decidit envers la protecció i la gestió del paisatge de Mallorca, amb uns criteris subscrits i aprovats pels països membres del Consell d'Europa.

Pel que fa a l'evolució interanual, i malgrat l'augment registrat a les unitats hidrogeològiques en el darrer trimestre, a Mallorca es registra un augment discret del 52,8% respecte a l'any anterior; Menorca es manté pràcticament constant, i a Eivissa s'experimenta un retrocés del 2,8%.

L'augment espectacular de l'energia solar registrat a Menorca s'explica per la posada en funcionament, a final d'abril, del parc de Son Salomó, a Ciutadella. Aquest parc és el més gran de les Balears i aporta un 5% del total de l'electricitat que es consumeix a Menorca al llarg d'un any. D'altra banda, l'energia elèctrica d'origen fotovoltaic s'ha incrementat també de forma significativa a Mallorca i Formentera. En el primer cas, l'explicació la trobarem en l'entrada en funcionament del parc fotovoltaic de Binipark, a Binissalem, i en el segon cas en l'entrada en funcionament del parc de Cala Saona. Malgrat l'augment significatiu de l'energia d'origen fotovoltaic, l'energia obtinguda dels residus sòlids continua essent la de més pes en el total de l'energia de règim especial de les Illes Balears, amb un 76,9% (l'any anterior representava el 88,3% del total).

Pel que fa a la generació de residus, es pot dir que l'any 2008 ha estat un bon any perquè a totes les illes s'ha reduït la quantitat de residus. A Mallorca hem passat de 757.774 tones el 2007 a 731.745 tones el 2008. A Menorca durant el 2008 s'han generat un total de 59.952 tones de residus (un 6,2% menys que l'any anterior). I a les Pitiüses, el 2008 es varen generar un total de 144.622,61 tones de residus (un 9,1% menys respecte al 2007). El 2008 es va continuar amb el Pla de Neteja del Litoral Balear, amb un total recollit de 224.578 quilos, la qual cosa, enfront dels 423.885 quilos recollits l'any anterior, representa una disminució del 47% respecte a aquesta quantitat. Aquest fet és degut principalment a les condicions meteorològiques adverses, a les males condicions de la mar i, sobretot, que el 2007 es produí una inusual recollida d'olis a causa de l'enfonsament del vaixell Don Pedro. En tot cas, des que es començaren les tasques de neteja el 2004, s'han retirat de la mar balear un total d'1.319.151 quilos.

En l'apartat de patrimoni natural, el 2008 es registraren 121 incendis forestals, 8 més que l'any anterior, amb un total de 45,01 hectàrees cremades, que és una disminució del 64,7% de la superfície afectada el 2007.

MEDI AMBIENT

14.1.

INTRODUCCIÓ

La conservació del medi ambient ha passat, en les darreres dècades, de ser un tema merament decoratiu en tot programa electoral o projecte industrial a ser una qüestió prioritària, no tan sols com a eina de millora de qualitat vida, sinó també com a mitjà que assegurí la qualitat de vida de les generacions futures. En aquesta línia, el CES va elaborar el Dic-tamen 5/2007, sobre el sistema d'indicadors per a la gestió integrada de la zona costanera (GIZC) de les Illes Balears.

Per poder dissenyar estratègies de conservació del medi ambient és de vital importància accedir a la informació ambiental amb l'establiment d'indicadors de diagnòstic mediambiental. Per això, hi ha dos models a seguir. Un és el FPEIR -Forces Motrius - Pressió - Estat - Impacte - Resposta-, que fa èmfasi en l'establiment d'un diagnòstic rigorós de tota la cadena explicativa, des de les causes fisiològiques a les conseqüències més fisonòmiques, model seguit a nivell internacional per l'OCDE i l'Agència Europea de Medi Ambient. L'altre model és l'anàlisi del metabolisme socioeconòmic, que calcula els fluxos de materials i energia que entren dins a una economia concreta, domèstics i importats, els productes co-

merciais i residus que genera dita economia, i les seves acumulacions d'estocs. En aquest sentit, l'Estat espanyol va ratificar el 2004 el Conveni d'Aarhus, de 25 de juny de 1998, sobre accés a la informació, la participació pública en les decisions i l'accés a la justícia en qüestions mediamambientals, i posteriorment adaptà aquest conveni mitjançant la Llei 27/2006, de 18 de juliol. Ateses les competències de les Illes Balears en matèria de medi ambient, ordenació del territori i turisme, seria de gran importància que hi hagués una transposició d'aquest conveni a la legislació autonòmica amb l'objectiu, entre d'altres, que la informació ambiental fos de fàcil accés. Ara com ara, només es disposa de dades sovint fraccionàries, l'elaboració de les quals és en tot cas el fruit de la iniciativa particular d'algun departament, fet que dificulta la tasca d'analitzar-les en conjunt.

Per això, el CES suggereix, d'acord amb el Dictamen 5/2007, que les administracions competents —especialment l'IBESTAT, la Conselleria de Medi Ambient i els consells insulars— elaborin les estadístiques bàsiques i les posin a disposició de les altres institucions i la ciutadania, la qual ha demostrat sobradament la seva preocupació i interès pel medi ambient. Aquest fet permetria millorar sensiblement la informació sobre el medi ambient. En el cas del CES, això ens interessa especialment per poder estudiar de manera més fonamentada l'apartat de medi ambient de la memòria que elabora anualment.

En aquest sentit, i a títol d'exemple, podem apuntar aquí algunes dades que contribuirien a millorar aquest capítol:

- Els requeriments energètics.
- Els requeriments materials
- Els requeriments hídrics.
- La producció total de residus sòlids, gasosos i hídrics.
- Els canvis d'ocupació del sòl, amb un detall de l'ocupació de la costa.
- La superfície protegida.
- El càlcul de la petjada ecològica.

El CES és conscient que l'elaboració d'aquests nous indicadors requerirà esforços suplementaris, tant pel que fa a l'elaboració mateixa, com pel que fa al caràcter periòdic i homogeni que requereixen. En tot cas, aquests esforços repercutiran, no tan sols en la ja esmentada millora d'aquest capítol, sinó també en la conversió de la informació a formats que permetin una cadena explicativa, des de les causes fisiològiques fins a les conseqüències més fisonòmiques.

14.2.

L'ANÀLISI DEL MEDI AMBIENT A LES ILLES BALEARS

L'anàlisi del medi ambient a les Illes Balears es fa a partir dels apartats següents: els recursos naturals, els residus, el litoral, el patrimoni natural i altres àmbits d'anàlisi del medi ambient.

14.2.1. ELS RECURSOS NATURALS

En aquest subapartat analitzam el territori, l'aigua i l'energia.

14.2.1.1. El territori

El territori és probablement el recurs més preuat de les Balears. Per això, se n'ha de fer un ús racional, atesa la importància que aquest fet pot tenir amb vista a les futures generacions.

En el conjunt del territori, s'ha de fer un seguiment especial del sol rústic, atès l'impacte que pot tenir en el paisatge de les illes el fet de modificar-lo. Per aquest motiu, en aquest apartat es du a terme una valoració de les actuacions que s'han fet en el decurs del 2008 pel que fa al sol rústic balear.

Conveni Europeu del Paisatge

El Ple del Consell de Mallorca va aprovar, el mes de febrer de 2008, l'adhesió de la institució al Conveni Europeu del Paisatge, en una iniciativa simbòlica que representà acceptar un compromís decidit envers la protecció i la gestió del paisatge de Mallorca, amb uns criteris subscrits i aprovats pels països membres del Consell d'Europa. En aquest sentit, els objectius de la política de paisatge del Consell de Mallorca són:

- Formular una política de paisatge específica, integral i coordinada.
- Fomentar el coneixement, la sensibilització i la participació pública en matèria de paisatge.

- Protegir i valorar els grans conjunts paisatgístics.
- Millorar, recuperar i/o requalificar el paisatge en àmbits supramunicipals.
- Salvaguardar i gestionar els valors del paisatge rural en cooperació amb la política agrària del Consell de Mallorca.
- Fomentar l'accés públic al paisatge.
- Dur a terme iniciatives de cooperació i implicació internacional en matèria de paisatge.

Per aconseguir aquests objectius, s'estableixen unes línies d'actuació paisatgística.

- Sobre el foment del coneixement, la sensibilització i la participació pública en matèria de paisatge i la formació d'especialistes en l'ordenació i la gestió del paisatge:
 - Crear l'Observatori del Paisatge de Mallorca, amb el propòsit d'elaborar un diagnòstic i fer el seguiment de l'evolució del paisatge, donar suport a la política activa del paisatge del Consell, fomentar la investigació i la divulgació, i generar un espai de representació i debat ciutadà per articular i impulsar la participació pública en l'àmbit del paisatge.
 - Col·laborar, mitjançant un conveni, en el Màster de Paisatge de la Universitat de les Illes Balears, i vetllar per la formació de professionals competents en l'ordenació i la gestió del paisatge des de la perspectiva integradora i multidisciplinà-

- ria que promou el Conveni Europeu del Paisatge.
- Desenvolupar un projecte demostratiu per mitjà de la constitució d'una plataforma participativa d'urbanisme i paisatge al nucli de Son Sardina de Palma, amb la col·laboració de la Universitat de les Illes Balears.
 - Fomentar la millora de la qualificació professional en matèria de paisatge del personal tècnic de l'Administració del Consell i dels ajuntaments mitjançant activitats formatives pròpies, i en cooperació amb altres entitats acadèmiques, professionals i de l'Administració pública de dins i fora de les Illes Balears.
 - Sobre la creació de documents tècnics de referència per fomentar les bones pràctiques en ordenació i gestió del paisatge:
 - Elaborar manuals i guies de les bones pràctiques en el tractament del paisatge.
 - Sobre protecció i valoració de grans conjunts paisatgístics:
 - Promoció de la declaració de la serra de Tramuntana patrimoni de la humanitat (UNESCO), en qualitat de paisatge cultural.
 - Sobre millora, recuperació i/o requalificació de paisatges quotidians:
 - Accions de desenvolupament de les eines que es preveuen en el Pla Territorial de Mallorca.
 - Actuacions directes en àmbits locals.
 - Sobre defensa i gestió dels valors del paisatge rural:
 - Conveni amb la Conselleria d'Agricultura i Pesca per fomentar accions i projectes de millora paisatgística en l'àmbit de la producció agropecuària i el medi rural i participar-hi.
 - Millora del paisatge rural i custòdia del territori.
 - Sobre el foment de l'accés públic i il·lustrat al paisatge:
 - Valoració i millora de la capacitat d'interpretació dels itineraris d'interès natural i rural del PTM.
 - Integració, divulgació i dotació de l'equipament d'interpretació adequat a les denominades rutes d'interès cultural del Pla Territorial de Mallorca, amb la incorporació de la dimensió paisatgística com a element d'articulació.
 - Creació d'una infraestructura de miradors i itineraris d'interès paisatgístic amb accés públic.
 - Sobre cooperació internacional en matèria de paisatge:
 - Adhesió del Consell Insular de Mallorca a la Xarxa Europea d'Ents Locals i Regionals per a l'Aplicació del Conveni Europeu del Paisatge (RECEP-ENELC).
 - La participació del Consell de Mallorca en el projecte europeu PAYS.MED.URBAN.

L'Agència de Protecció de la Legalitat Urbanística i Territorial de Mallorca

El Ple del Consell Insular de Mallorca, en la sessió feta el 10 de novembre de 2008, va adoptar l'acord d'aprovar definitivament la creació i els estatuts de l'Agència de Protecció de la Legalitat Urbanística i Territorial de Mallorca, que varen entrar en vigor l'endemà d'haver-se publicat el dia 13 de novembre en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears*.

En l'article 2 s'esmenta que el seu objecte es vetlar, dins l'àmbit de l'illa de Mallorca, per l'exercici correcte de les distintes competències que la legislació vigent, i en particular la Llei 10/1991, de 23 d'octubre, de disciplina urbanística, atribueixen al Consell de Mallorca, i de les que els municipis li puguin delegar, tant en matèria de protecció de la legalitat urbanística, especialment sòl rústic, com en matèria de protecció de la legalitat a la zona de servitud de protecció del domini públic maritimoterrestre, d'acord amb el que estableix la Llei 22/1988, de 28 de juliol, de costes.

Modificació del Pla Territorial de Mallorca

D'altra banda, el Ple del Consell de Mallorca, en la sessió feta l'11 de juliol de 2008, va adoptar l'acord d'aprovar inicialment una modificació puntual del Pla Territorial de Mallorca. La proposta de modificació del PTM se centra en un triple objectiu:

- Reclassificació a sòl rústic del sòl urbà des Guix. Aquest àmbit quedarà qualificat com a sòl rústic protegit, amb la

categoria d'ARIP - boscós i amb les condicions que estableix el PTM per a aquesta categoria de sòl. La superfície que es reclassifica és, segons les xifres del planejament vigent, de 9,65 hectàrees, i s'hi permetrien 885 habitants.

- Canvi en la tramitació prevista per a les ART, que per executar-se s'hauran d'adaptar completament o parcialment al planejament municipal, i se n'hauran de redactar i tramitar els corresponents plans de reconversió territorial i/o projectes de millora territorial, la qual cosa s'haurà de fer d'acord amb allò que estableixi la futura normativa reglamentària que dicti el Consell Insular. Queda, per tant, eliminada la possibilitat de tramitar les ART amb un pla especial, que implicava que es poguessin executar una vegada feta l'adaptació al PTM del planejament municipal i sense necessitat d'aprovar primer el reglament mencionat.
- Les ART 9.1, 9.2, i 10.2 tindran una tramitació simplificada que no s'ajustarà a la de les altres ART. Les ART 9.1 i 9.2 són les que corresponen a àrees degradades de límits municipals (Palma-Marratxí i Sant Llorenç-Son Servera). L'ART 10.2 és la que preveu la reconversió de l'àmbit de l'antiga Central Tèrmica d'Alcúdia. En els tres casos es tracta d'àrees que presenten un cert grau de degradació, i l'ART té per objecte precisament solucionar aquests problemes. En cap de les tres es preveu creixement urbanístic associat. Per a aquestes ART, es preveu una tramitació simplificada diferent de les altres, i es podran executar mitjançant un pla especial redactat i aprovat pel

CIM. En tot cas, requeriran primer d'una adaptació parcial del planejament municipal al PTM.

La disciplina urbanística

El 2008 el nombre d'expedients tramitats per construir habitatges en sòl rústic a Mallorca ha estat d'un total de 501, la qual cosa suposa un augment del 13,9% respecte a l'any anterior. Del total d'expedients, 351 s'han resolt de forma favorable, 94 ho han estat de forma favorable però amb observacions, 43 s'han resolt de forma desfavorable i els 13 restants han estat desistits, han caducat o han concorregut en incompatibilitats. Per municipis, el major nombre de sol·licituds s'han registrat a Santanyi amb 57; seguit de Campos, amb 37, i Felanitx i Manacor, ambdós amb 35. (Vegeu el gràfic I-30.)

Pel que fa a les declaracions d'interès general, el 2008 se'n han tramitat un total de 367 a Mallorca, la qual cosa suposa un augment del 26,6% respecte a l'any anterior.

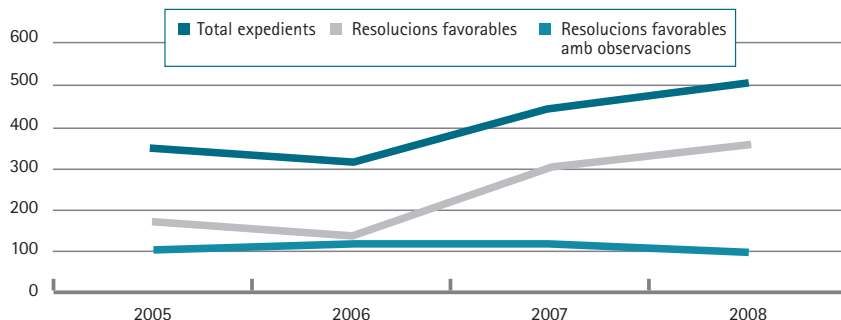
Del total, 250 s'han resolt de forma favorable, 24 han estat denegades, 64 han estat desistides, 10 han caducat i 19 han estat inadmeses. Per municipis, on més sol·licituds s'han presentat ha estat a Manacor, amb 29; seguit de Campos, amb 24, i Felanitx, amb 23. (Vegeu el gràfic AI-64.)

El nombre d'expedients de disciplina urbanística incoats a Mallorca el 2008 va ser de 251, la xifra més alta registrada des que els consells insulars tenen les competències d'aquest àmbit. De fet, suposen un augment del 37,2% respecte a l'any anterior. En el gràfic se'n mostra l'evolució en els darrers quatre anys. (Vegeu el gràfic AI-65)

Pel que fa a Menorca, durant l'exercici del 2008 s'han aprovat 3 construccions d'habitatges en sòl rústic i s'han estudiat un total de 14 declaracions d'interès general. (Vegeu el quadre AI-84.)

L'evolució de les declaracions generals a Menorca en els darrers cinc anys s'il·lustra en el gràfic AI-66.

Gràfic I-30
Habitatges 2005-2008 (Mallorca)

Font: Departament del Territori. Consell de Mallorca.

Quant als expedients de disciplina urbanística en sòl rústic, cal recordar que les dades són aportades pel Consorci per a la Protecció de la Legalitat Urbanística del Sòl Rústic de l'Illa de Menorca, entitat pública instrumental de caràcter associatiu i voluntari creada amb l'objecte de desenvolupar les actuacions jurídiques i materials que exigeix l'exercici correcte de les distintes competències que la legislació vigent atribueix en matèria de disciplina urbanística en l'àmbit del sòl rústic dels municipis consorciats, que actualment són els de Maó, Alaior, es Castell, Sant Lluís, Ferreries, es Mercadal, es Migjorn Gran i el de Ciutadella. En total s'han resolt dos expedients: una actuació complementària en expedient sancionador per infracció greu i un expedient sancionador per infracció greu, la qual cosa suposa una notable davallada respecte a l'any anterior.

Pel que fa a Eivissa, en el BOIB número 81, de 10 de juny de 2008, es va publicar l'acord del Ple del Consell Insular d'Eivissa de 9 de juny de 2008 pel qual s'aprova inicialment una norma territorial cautelar mitjançant la qual s'adopten mesures provisionals per assegurar la viabilitat i l'efectivitat de la modificació del Pla Territorial Insular d'Eivissa i l'obertura del període d'informació pública. Entre altres zones, la norma afectava les de cap Llibrell - cap Martinet (Roca Llisa - cap Martinet), cap Llentrisca - sa Talaiaassa (Cala d'Hort), Cala Comte - Cala Bassa (punta de sa Pedrera) i àrees naturals des Amunts d'Eivissa (Benirràs).

Finalment, i després de l'exposició pública, es va publicar en el BOIB número 169, de 4 de desembre de 2008, l'acord

del Ple del Consell Insular d'Eivissa de dia 28 de novembre de 2008 pel qual s'aprova definitivament aquesta norma.

Pel que fa al nombre d'habitatges en sòl rústic amb informe favorable de la Comissió Insular d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Patrimoni Historicoartístic d'Eivissa (CIOTUPHA), el 2008 va ser de 98, la qual cosa suposa una reducció del 14% respecte a l'any anterior. (Vegeu el [gràfic AI-67](#).)

Pel que fa als expedients d'interès general aprovats favorablement per la CIOTUPHA en l'exercici del 2008, varen ser un total de 14, que suposen un augment del 280% respecte al 2007. (Vegeu el [gràfic AI-68](#).)

Finalment, en matèria de disciplina urbanística, el Departament de Política Territorial del Consell d'Eivissa ha obert durant el 2008 un total de 125 expedients de diligències prèvies, que han derivat en un total de 10 expedients de disciplina urbanística. Cal indicar que les competències d'aquest Consell Insular, en matèria de disciplina urbanística, ho són per subrogar-se en la competència municipal en el cas de no-actuació municipal en matèria de disciplina, raó per la qual els casos d'expedients de disciplina poden ser superiors als esmentats.

14.2.1.2. L'aigua

a) Les reserves hídriques

L'evolució de les reserves hídriques a Mallorca, Menorca i Eivissa en el decurs del 2008 es detallen en el [gràfic AI-69](#), en

què a l'eix d'ordenades es representa el percentatge de reserves en tant per cent i a l'eix de les abscisses els mesos de l'any.

Cal destacar l'elevada pluviometria produïda en el darrer trimestre de l'any, que es perllongà durant el mes de gener del 2009, fet que provocà un superàvit en el balanç anual a totes les illes. Pel que fa a Mallorca, aquest superàvit fou del 50%; cal destacar els 1.908 litres per metre quadrat recollits a Lluc, que representen la segona marca absoluta de la seva història. Pel que fa a Menorca, el superàvit va ser del 30%, mentre que a Eivissa es produí un descens del 15% per sota de la mitjana. Destacarem també la unitat hidrogeològica de ses Ufanes, que va assolir el 100% de les reserves al mes de maig i també en el darrer trimestre de l'any.

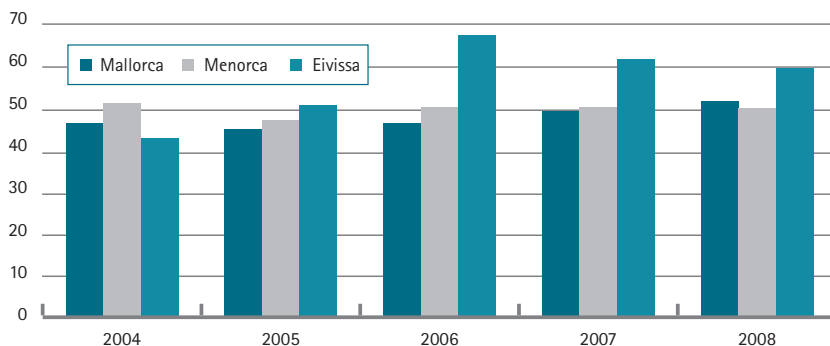
Pel que fa a l'evolució interanual, i malgrat l'augment registrat a les unitats hidrogeològiques en el darrer trimestre, a Mallorca es registra un discret augment del 52,8% respecte a l'any anterior;

Menorca es manté pràcticament constant, i a Eivissa s'experimenta un retrocés del 2,8%. La variació es representa en el gràfic I-31, en què a l'eix d'ordenades es representa el percentatge de reserves en tant per cent. Les dades de cada illa i per any s'han obtingut fent la mitjana aritmètica de les reserves mensuals.

b) El Pla Hidrològic

El 30 de setembre es va obrir el període de sis mesos d'informació pública i participació activa de l'Esborrany del pla hidrològic de les Illes Balears, que va sortir publicat en el BOIB número 143, de 9 d'octubre de 2008. En aquesta notificació es deia que «les persones interessades podran consultar tota la documentació referent a l'Esborrany del pla hidrològic de les Illes Balears, que inclou la caracterització de la demarcació, el programa de mesures i la normativa per a la demarcació hidrogràfica de les Illes Balears, durant el termini de 6 mesos».

Gràfic I-31
Variació interanual de les reserves hídriques

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient.

Recordem que els objectius de la planificació hidrològica es defineixen a l'article 40.1 del Text refós de la Llei d'aigües (Reial decret legislatiu 1/2001, de 20 de juliol), i a l'article 1 del Reglament de la planificació hidrològica (Reial decret 907/2007, de 6 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la planificació hidrològica): «La planificació hidrològica tindrà per objectius generals aconseguir el bon estat i la protecció adequada del domini públic hidràulic i de les aigües objecte de la Llei d'aigües, la satisfacció de demandes d'aigua, l'equilibri i harmonització del desenvolupament regional i sectorial, per la qual cosa incrementarà les disponibilitats del recurs, en protegirà la qualitat, n'economitzarà la utilització i en racionalitzarà els usos en harmonia amb el medi ambient i la resta de recursos naturals.» Per tant, es tracta de gestionar de manera conjunta l'oferta i la demanda d'aigua en un marc de sostenibilitat de les explotacions, és a dir, aconseguir la màxima garantia possible en l'abastiment d'aigua, amb la qualitat adequada per als diferents usos, però garantint simultàniament la protecció dels recursos hídrics en quantitat i qualitat, incloent-hi els ecosistemes relacionats. Addicionalment, el Pla Hidrològic estableix mesures concretes per pal·liar els efectes de les inundacions i sequeres tan freqüents a les Illes, la intensitat de les quals es pot veure condicionada pel canvi climàtic.

14.2.1.3. L'energia

a) L'energia de règim especial

La producció d'energia de règim especial de les Illes Balears per a l'exercici del 2008

es mostra en el [quadre AI-85](#), en què el percentatge expressa la variació respecte al 2007. Les unitats de mesura són kWh.

L'augment espectacular de l'energia solar registrat a Menorca s'explica per la posada en funcionament, a final d'abril, del parc de Son Salomó, a Ciutadella. Aquest parc és el més gran de les Balears i aporta un 5% del total d'electricitat que es consumeix a Menorca al llarg d'un any.

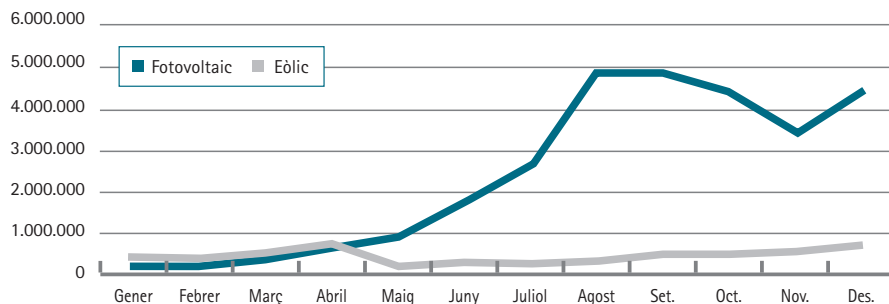
D'altra banda, l'energia elèctrica d'origen fotovoltaic s'ha incrementat també de forma significativa a Mallorca i Formentera. En el primer cas, l'explicació la trobarem en l'entrada en funcionament del parc fotovoltaic de Binipark, a Binissalem, i en el segon cas, en l'entrada en funcionament del parc de Cala Saona.

L'evolució d'aquest tipus d'energia en els darrers anys es representa en el [gràfic AI-70](#).

Malgrat l'augment significatiu de l'energia d'origen fotovoltaic, l'energia obtinguda dels residus sòlids continua essent la de més pes en el total de l'energia de règim especial de les Illes Balears, amb un 76,9% (l'any anterior representava el 88,3% del total). Pel que fa a l'evolució de les energies renovables obtingudes en el conjunt de les illes el 2008, es poden consultar en el [gràfic I-32](#), en què a l'eix horitzontal es representen els mesos de l'any i a l'eix d'ordenades l'energia en kWh.

L'aportació del 2008 segons l'origen, expressada en tant per cent, al conjunt de les Illes Balears es representa en el [gràfic AI-71](#).

Gràfic I-32

Evolució de les energies renovables el 2008

Font: GESA.

Pel que fa a l'aportació per illes, expressada també en tant per cent, ens dona el [gràfic AI-72](#), en què es pot comprovar que Mallorca continua essent la de més aportació, fins i tot augmenta lleugerament respecte a l'any anterior.

b) El parc eòlic des Milà

La producció d'energia elèctrica al Parc Eòlic des Milà manté la tendència dels darrers anys, i estabilitza la producció al voltant dels 5,5 GWh/any. Quant al funcionament, cal indicar que entre el 23 de maig i el 2 de juny es va produir la desconexió del parc a causa dels treballs de manteniment a la xarxa elèctrica. La producció d'energia corresponent al 2008 es detalla en el [quadre AI-86](#).

L'evolució de l'energia produïda pel parc eòlic en els darrers cinc anys es representa en el [gràfic AI-73](#), en què les unitats es mesuren en kWh.

Quant a la reducció d'emissions de gasos a l'atmosfera, es detallen en el [quadre AI-87](#), en què figuren les dades de reducció d'emissions del 2008, la comparativa amb

el 2007 i les dades des de la posada en funcionament del parc. Les unitats de mesura són tones.

c) El Pla d'Eficiència Energètica

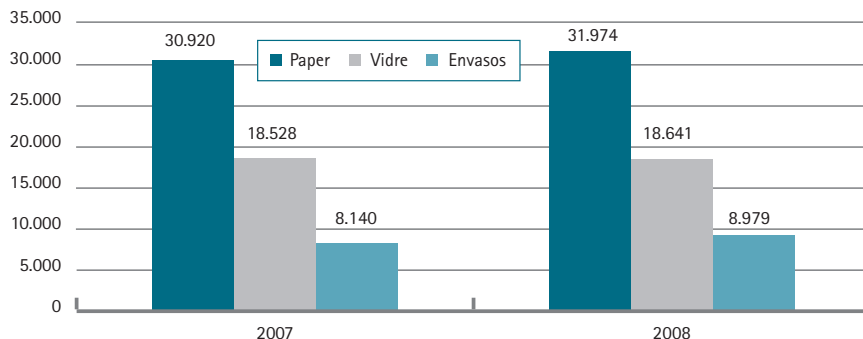
A final de 2008 s'han executat fins a un 65,8% de les obres de la tercera fase del Pla d'Eficiència Energètica per a l'illa de Menorca i s'ha arribat a un import certificat de 2.680.369,52 euros. Aquest projecte, que afecta 1.955 punts de llum, permetrà reduir la potència instal·lada als punts afectats de 338,11 kW a 203,88 kW, la qual cosa representa un estalvi de consum total de 911.549 kWh/any.

Una altra conseqüència és la reducció d'emissions que s'aconsegueix gràcies a aquest estalvi energètic, que se situa en unes 684 tones anuals de CO₂.

Finalment, des del punt de vista de la contaminació lumínica, es preveu una reducció del flux emès cap al cel gràcies a la utilització de llumeneres amb òptica optimitzada. En acabar el projecte, la reducció de la contaminació lumínica arribarà als 6.114.270 lúmens

Gràfic I-33

Evolució de la recollida selectiva a Mallorca (Tones)

Font: Direcció Insular de Gestió de Residus. Consell de Mallorca.

14.2.2. ELS RESIDUS

En aquest subapartat s'estudien els residus sòlids i les aigües residuals.

14.2.2.1 Els residus sòlids

Les dades corresponents a la producció i al tractament de residus a Mallorca el 2008 es mostren en el [quadre AI-88](#) (les unitats es mesuren en tones), en què hi ha la comparativa amb el 2007. El tant per cent de variació de l'última columna correspon a la que experimenta el 2008 respecte al 2007. ([Vegeu el gràfic AI-74.](#))

Percentualment, la fracció reciclable representa el 8,14% sobre el total anual (el 2007 representava el 7,60%), la matèria orgànica el 17,58% (el 15,64% el 2007) i la fracció de rebuig el 74,28% (el 76,76% el 2007).

Pel que fa a la recollida selectiva a Mallorca el 2008, les fraccions que la componen es detallen en el [gràfic AI-75](#), en què les quantitats es mesuren en tones.

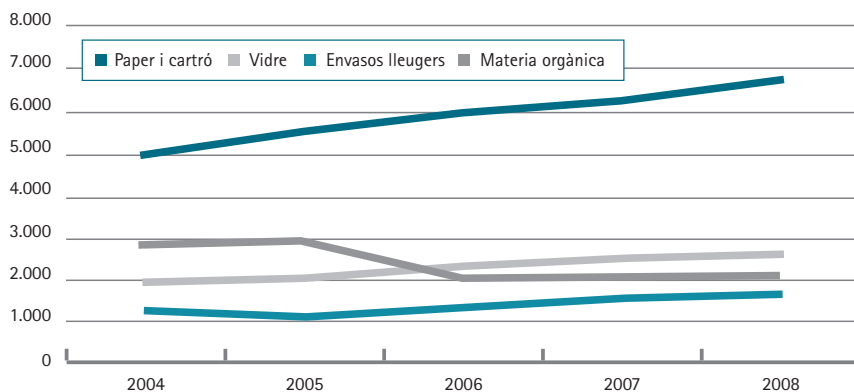
La majoria de l'aportació (53,7%) és deguda al paper, seguit del vidre (31,3%) i els envasos (15,1%), proporcions molt semblants a les de 2007. Sobre el total anual, el paper representa el 4,4%, el vidre el 2,6% i els envasos l'1,2%. L'evolució de les diferents fraccions en els darrers dos anys s'observa en el gràfic I-33.

Pel que fa a l'aportació de la matèria orgànica en detall, s'exposen les dades en el [gràfic AI-76](#), en què les unitats de mesura també són tones.

Els llots de depuradora són el concepte pel qual s'ha recollit una major quantitat de matèria orgànica (67,7%), seguit de les restes de poda i jardineria (27,4%) i la fracció orgànica dels residus municipals (FORM) (4,9%). Sobre el total anual, els llots de depuradors representen l'11,9%; les restes de poda i jardineria, el 4,8%, i la fracció orgànica dels residus municipals, el 0,9%. La seva comparativa amb el 2007 es troba en el [gràfic AI-77](#).

En la fracció de rebuig s'hi inclouen les 305.489 tones de residus incinerats, que

Gràfic I-34

Evolució de la recollida selectiva a Menorca (2004–2008)

Font: Consorci de Residus Urbans i Energia de Menorca.

representen el 42,0% sobre el total i que experimenten un augment del 20,1% respecte a l'any anterior, i les 238.041 tones de residus abocats, que representen el 33,0% del total i experimenten una disminució del 27,3% respecte al 2007.

Finalment, la distribució segons el tractament dels residus sòlids urbans a Mallorca es detalla en el [gràfic AI-78](#), en què es representa el tant per cent sobre el total.

La comparativa respecte al 2007 es visualitza en el [gràfic AI-79](#), en què les unitats s'expressen en tones.

En relació amb Menorca, cal destacar l'inici de les obres de la xarxa de deixalleries de Menorca, que permetrà dotar a tots els municipis d'una infraestructura im-prescindible per a una gestió correcta dels residus generats, la deixalleria. Concretament, s'han iniciat les obres de set de les vuit deixalleries que hi ha projectades, que són les de Sant Lluís, Maó, Alaior, es Mercadal, es Migjorn Gran, Ferreries i Ciutadella. Queda pendent d'iniciar les obres de la deixalleria

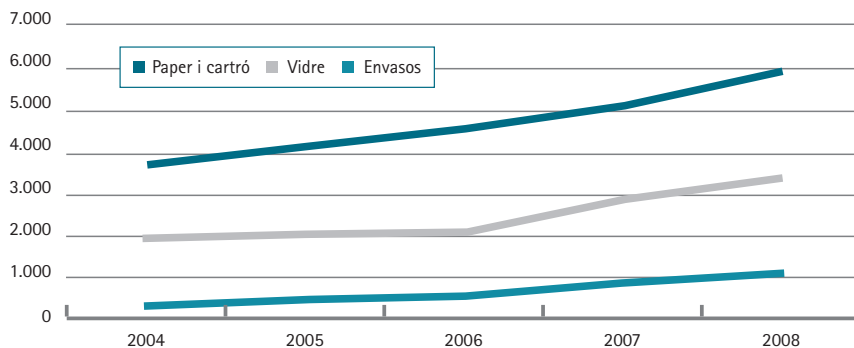
des Castell. Una deixalleria és una instal·lació que permet fer una recollida selectiva de les fraccions de residus per a les quals no hi ha un sistema de recollida domiciliària o uns contenidors específics al carrer on el ciutadà participa activament en la gestió de residus municipals i on pot rebre formació i informació sobre molts de detalls d'aquesta gestió.

A Menorca, durant el 2008, s'han general un total de 59.952 tones de residus (un 6,2% menys que l'any anterior), dels quals 46.908 anaren a la planta des Milà i la resta provenien de la recollida selectiva. En el [gràfic AI-80](#) es mostra l'evolució dels darrers cinc anys pel que fa a la generació total de residus en relació amb la fracció que va a la planta des Milà.

De les 46.908 tones que anaren a la planta de tractament de residus des Milà, la recuperació de subproductes ha estat de 532,26 tones de paper i cartó, 130,88 tones de vidre i 155,98 tones d'envasos metàl·lics. A més, s'han compostat 18.955,22 tones de matèria orgànica. El rebuig que no s'ha

Gràfic I-35

Evolució interanual de la recollida selectiva a les Pitiüses

Font: Àrea de Residus. Departament de Política de Mobilitat i Activitats. Consell Insular d'Eivissa.

potgut seleccionar per compostar o reciclar ha suposat un total de 27.133,29 tones, les quals s'han dipositat a l'abocador controlat de residus no perillosos annex a la planta.

Pel que fa a la recollida selectiva de residus a Menorca el 2008, s'han recollit un total de 13.044 tones classificades, segons es visualitzar en el [quadre AI-89](#), en què el tant per cent de variació està calculat en relació amb les dades de 2007. Les unitats de mesura són tones.

Una representació en gràfic de sectors ([gràfic AI-81](#)) en què figura el percentatge sobre el total de recollida selectiva ens ajuda a comprovar les dades de les fraccions més importants de recollida selectiva.

L'evolució en la recollida selectiva dels darrers cinc anys es representa en el gràfic AI-34, en què es pot comprovar la línia ascendent en paper i cartó, vidre i envasos lleugers

Les dades en l'apartat de recollides complementàries es troben en el [quadre AI-90](#), en què les unitats són quilos i els percentatges representen la variació respecte al 2007.

Cal indicar que dels 335.218 quilos recollits entre aparells elèctrics i electrònics, 48.950 quilos varen ser reutilitzats. La principal categoria pel que fa a quantitats reutilitzades va ser la de grans electrodomèstics, amb 29.352 quilos, seguida pels frigorífics, amb 14.624 quilos, i els equips d'informàtica i telecomunicacions, amb 2.295 quilos.

A les Pitiüses, el 2008 es varen generar un total de 144.622,61 tones de residus (un 9,1% menys respecte al 2007). Cal indicar que el total de residus recollits correspon a la suma de tot el que entra a les instal·lacions de Ca na Putxa, més els residus d'aparells elèctrics i electrònics (RAEE), que es gestionen al centre logístic de recollida de Ca na Negreta, més la recollida selectiva municipal.

Pel que fa a les entrades als abocadors, les dades es recullen en el [quadre AI-91](#), en què les unitats són tones, i es visualitzen en el [gràfic AI-87](#), en què les dades representen el percentatge sobre el total entrat a abocador. Cal indicar que, del total de residus sòlids urbans de la taula, 5.816.94 tones corresponen a Formentera.

Pel que fa a les dades de recollida selectiva el 2008 a les Pitiüses, es donen en el [quadre AI-92](#) (en tones), en què el tant per cent de variació es fa respecte a les dades del 2006, i es representen en el [gràfic AI-88](#), en què les unitats són el percentatge en tant per cent sobre el total de la recollida selectiva. La participació de Formentera en aquestes dades són 826,79 tones de paper, 163,1 tones d'envasos i 569,82 tones de vidre.

La variació interanual es representa en el gràfic I-35, en què les dades són tones.

14.2.2.2 Les aigües residuals

El cabal total depurat el 2008, en què el tant per cent de variació està calculat en relació amb les dades del 2007. (Vegeu el [quadre AI-93](#).)

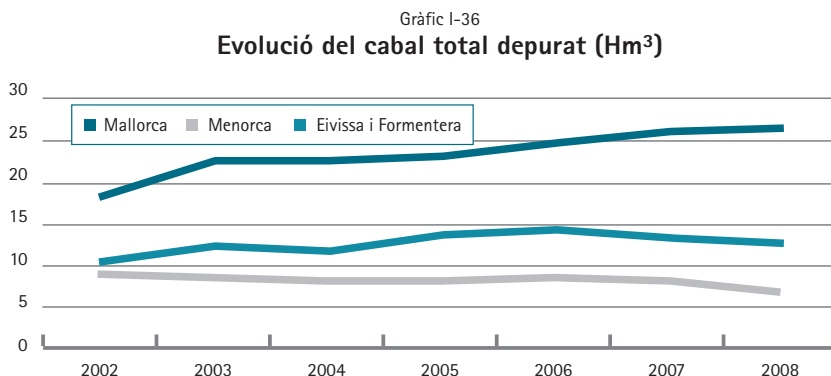
El volum depurat, mesurat en percentatge sobre el total de les Illes Balears el 2008, es manté amb poques variacions sobre els percentatges del 2007. (Vegeu el [gràfic AI-84](#).)

Pel que fa a l'evolució del cabal total depurat des del 2002, a Mallorca ha con-

tinuat ascendent, mentre que a la resta d'illes es consolida el retrocés que ja es va experimentar el 2007. En el cas d'Eivissa i Formentera, figuren juntes amb l'objectiu d'homogeneïtzar les dades amb els anys anteriors, tot i que cal esmentar que Eivissa ha experimentat un retrocés del 7,87%, mentre que Formentera ha pujat un 9,26% respecte a l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-36.)

Dels 45,27 hectòmetre cúbics depurats el 2008, 22,07 hectòmetre cúbics (48,74%) segueixen tractament terciari, i es va mantenir pràcticament invariable el percentatge del 2007. Pel que fa a aquest nivell de tractament, cal destacar l'augment important registrat a Menorca i Eivissa en relació amb les mateixes dades del 2007 (79,74% a Menorca i 0,76% a Eivissa). En canvi, a Menorca es registra un descens respecte a l'any anterior, que era del 59,38%. (Vegeu el [quadre AI-94](#).)

El cabal que segueix aquest tractament continua la línia ascendent trencada puntualment el 2006. (Vegeu el gràfic I-85.)

Font: Departament de Gestió del Domini Hidràulic. Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient.

14.2.3. EL LITORAL

El 2008 es va continuar el Pla de Neteja del Litoral Balear, amb un total recollit de 224.578 quilos, la qual cosa, enfront dels 423.885 quilos recollits l'any anterior, representa una disminució del 47% respecte a aquesta quantitat. Aquest fet és degut principalment a les condicions meteorològiques adverses, a les males condicions de la mar i, sobretot, que el 2007 es produí una inusual recollida d'olis a causa de l'enfonsament del vaixell *Don Pedro*. En tot cas, des que es començaren les tasques de neteja el 2004 s'han retirat de la mar balear un total d'1.319.151 quilos.

Els resultats amb més detall per a l'exercici del 2008 (mesos de juny-setembre) es troben en el [quadre AI-95](#), en què les unitats es mesuren en quilos (MO indica la matèria orgànica).

La variació interanual (en kg) per tipus de residu s'expressa en el [quadre AI-96](#), en què el percentatge en tant per cent de variació està calculat respecte al 2007. La disminució espectacular en la recollida d'olis és deguda al fet que en la xifra del 2007 hi figura, com ja s'ha esmentat, la

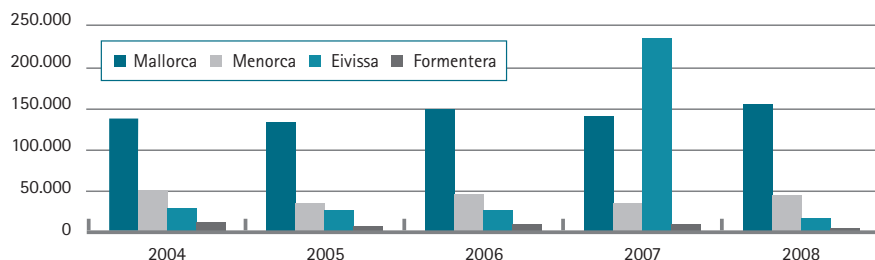
recollida d'olis resultants de l'enfonsament del vaixell *Don Pedro*, ocorreguda l'11 de juliol de 2007 a una milla escassa del port d'Eivissa. El matí del mateix dia començaren les tasques de neteja, que es perllongaren fins al dia 26. Es recolliren 409,5 metres cúbics de material, que suposaren una recollida extraordinària a Eivissa en un mes de juliol de 211.597 quilos, que inclogueren sòlids, combustibles i barreres absorbents. Finalment, el 27 d'agost es normalitzaren totes les tasques i rutes de les embarcacions.

Per tipus de material recollit, el resultat del 2008 és el que figura en el [gràfic AI-86](#), expressat en tant per cent sobre la massa total recollida.

Les dades comparatives mensuals per illes s'expressen en el [quadre AI-97](#), en què les quantitats es mesuren en quilos, i es visualitzen en el [gràfic AI-87](#), en què l'eix d'ordenades es mesura en quilos.

Si la variació interanual se segrega per illes, s'obté el [gràfic I-37](#), en què s'observa que el 2008 les recollides d'Eivissa es normalitzen seguint una línia semblant a la dels anys anteriors al 2007.

Gràfic I-37
Recollides per temporades en cada illa

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient.

A les dades de recollida del 2008 s'hi han d'afegir les que corresponen a la recollida de meduses, molt freqüents a les costes de les Illes en els darrers anys. Les dades de recollida per illes i espècies es detallen en el [quadre AI-98](#) i es visualitzen en el [gràfic AI-88](#).

Pel que fa a la campanya de neteja de l'hivern 2007-08, que comprèn els mesos de desembre de 2007 a abril de 2008, s'han recollit a les costes de les Balears un total de 154.269,5 quilos de residus, la qual cosa representa una disminució del 8,6% respecte a l'any anterior.

La naturalesa dels residus figura en el [quadre AI-99](#), en què les unitats són en quilos. S'hi pot comprovar com la majoria de residus són envasos, seguits de les fustes.

Per illes, les quantitats recollides s'esmenten en el [quadre AI-100](#), en què les unitats són quilos, i el tant per cent representa la variació respecte al 2007. La comparativa dels dos exercicis es representa en el [gràfic AI-97](#), en què les unitats de l'eix d'ordenades són quilos.

Per municipis, a Mallorca destaca Calvià, amb 13.230 quilos, seguit de Palma, amb 11.938 quilos, i Lluçmajor, amb 7.280 quilos. A Menorca, el municipi on es recolliren més residus va ser el de Ciutadella, amb 9.544,5 quilos, seguit des Mercadal, amb 6.464 quilos, i Sant Lluís, amb 3.089,5 quilos. Pel que fa a Eivissa, el municipi costaner amb més quantitat de residus recollits va ser el de Sant Josep, amb 8.431,4 quilos, seguit de Sant Antoni, amb 6.630,3 quilos, i Santa Eulària, amb 4.616 quilos.

14.2.4. EL PATRIMONI NATURAL

En aquest subapartat s'estudien la vegetació, la fauna i els espais naturals protegits.

14.2.4.1. La vegetació

a) Els incendis

El 2008, a les Balears, es produïren un total de 121 incendis forestals amb un resultat de 45,01 hectàrees cremades. Si bé el nombre d'incendis és superior al de l'any anterior en un 7,1%, la superfície cremada representa una disminució del 64,7% respecte al mateix període; per tant, es consolida la tendència a la baixa de la superfície afectada des del 2005, tal com es mostra en el [gràfic AI-90](#), en què la línia negra indica la tendència des de 2001.

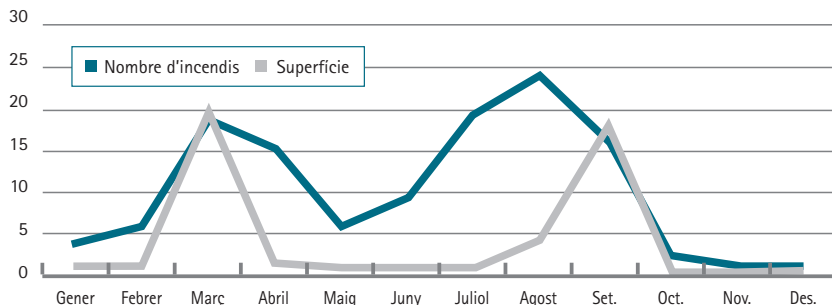
La distribució per illes i per tipologia de la superfície afectada ens dona com a resultat la taula següent, en què les unitats de superfície són hectàrees. Cal esmentar que els percentatges corresponents a les illes de Menorca, Eivissa i Formentera, encara que significatius, estan obtinguts a partir de quantitats reduïdes. Així, la disminució en hectàrees a les illes esmentades es de -0,51, -2,35 i -0,04 respectivament. ([Vegeu el quadre AI-101.](#))

La distribució de superfície cremada per illes en hectàrees ens dona el [gràfic AI-91](#), en què s'observa que la superfície cremada a Mallorca representa el 93,38% del total, a Menorca l'1,81%, a Eivissa el 4,47% i a Formentera el 0,36%

Pel que fa al nombre d'incendis produïts el 2008, la distribució per illes es visualitza en el [gràfic AI-92](#). S'hi pot observar que el

Gràfic I-38

Evolució mensual dels incendis en el conjunt de les Illes Balears

Font: Servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl. Conselleria de Medi Ambient.

63,64% dels incendis es produïren a Mallorca, el 3,31% a Menorca, el 29,75% a Eivissa i el 3,31% a Formentera.

La variació mensual a les Balears durant el 2008, tant pel que fa al nombre d'incendis com a la superfície cremada (hectàrees), es visualitza en el gràfic I-38.

b) Les repoblacions

Per a la campanya 2008-2009, segons informació facilitada pel Servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl de la Conselleria de Medi Ambient, s'han utilitzat un total de 252.870 plantes distribuïdes segons el [quadre AI-102](#).

Cal esmentar que la totalitat de les 165.146 unitats destinades a repoblació foren destinades a 18 finques de l'illa de Mallorca: Son Ripoll (Montuïri), ses Sitjoles (Campos), Son Perdiu (Llucmajor), ses Forques (Santa Eugènia), Son Bou (Llucmajor), Son Nofret (Campos), es Cabanyal (Caimari), Cas Frares (Llucmajor), Can Montes (Llucmajor), Son Boscana (Llucmajor), Marina Vell (Algaida), Son Mulet

(Llucmajor), sa Mesquida (Porreres), Centre Penitenciari de Palma, ermita de Manacor, Son Marrano (Llucmajor), Son Real (Santa Margalida) i Cúber (Escorca). Destacarem les 36.640 plantes utilitzades a la finca de Cúber, les 31.500 utilitzades a Son Marrano i les 26.350 plantes utilitzades a Son Real. Els totals es representen en el [gràfic AI-93](#).

Pel que fa a la superfície repoblada, a les 18 finques esmentades s'han repoblat un total de 184,39 hectàrees, entre les quals destacarem les 45,80 hectàrees de la finca de Cúber, les 37,00 hectàrees de Son Boscana i les 26,73 hectàrees de Son Real. La superfície en hectàrees repoblades a les 18 finques es representa en el [gràfic AI-94](#).

c) Projecte Life Posidònia

Amb l'objectiu d'evitar l'impacte ambiental que suposa el fondeig de milers d'embarcacions al nostre litoral, sobretot a l'estiu, amb el perjudici que suposa l'ús d'àncores sobre les praderies de posidònia, en la temporada 2008, en l'àmbit del projecte Life Posidònia, s'ha disposat de

394 punts de fondeig (els mateixos que el 2007), repartits de la forma que es detalla en el quadre [A I-103](#). Les boies vermelles corresponen a eslores fins a 8 metres, les blanques fins a 15 metres, les grogues fins a 25 metres i les verdes fins a 35 metres. Els totals per tipus de boia es pot consultar a la Memòria del 2007:

Els resultats de la campanya 2007, comptant els amarraments amb pernoctació, són els que figuren en el [quadre AI-104](#).

L'ocupació per tipus de boia es visualitza en el [gràfic AI-95](#), en una comparativa amb el 2007 en què es veu que les boies blanques continuen essent les més utilitzades, entre altres coses per ser zones utilitzades com a pont per a navegacions llargues. Les boies vermelles són les que experimenten un major augment absolut de 1985 amarraments, que es tradueix en una pujada percentual del 59,68%, mentre que l'augment de 980 amarraments a les boies blanques suposen un augment percentual de l'11,26%.

Per mesos, la comparativa amb l'any 2007 ens dona el [gràfic AI-96](#) com l'LP2, en la qual es pot veure l'augment experimentat el 2008 respecte a l'any anterior, exceptuant el mes de setembre a causa de l'arribada del mal temps.

14.2.4.2. La fauna

Protecció d'espècies

En matèria de protecció d'espècies s'han fet les actuacions següents:

- Cens de la població reproductora de la gavina de bec vermell: Enguany han fet

posta 366 colles a set nuclis de Mallorca, dos dels quals són nous. A Cabrera han niat 100 colles en una única colònia. A Menorca ho han fet 255 colles a tres nuclis, on destaca un nou emplaçament a la costa nord de Ciutadella amb 109 parelles. A Eivissa s'han localitzat cinc colònies amb un total de 442 colles reproductores. Finalment, a Formentera hi ha hagut una única colònia a l'illa de s'Espardell, amb 344 parelles, que ha estat la més gran de totes.

- La població actual de voltor negre està entre els 108 i 136 exemplars, una xifra que no s'havia registrat mai des de l'inici dels estudis i recomptes d'aquesta població el 1973. La Conselleria de Medi Ambient considera que la població mallorquina està fora de perill, de tota manera per mantenir-se en aquest nivell requereix que es continuïn aplicant les mesures de conservació: aportació d'aliment, tranquil·litat de les localitats de nidificació i, sobretot, eradicació definitiva de l'ús de verins.
- Al juliol s'ha fet, com cada any, el recompte anual de larves de ferreret, l'espècie, després d'un hivern sec i càlid i de les pluges extraordinàries del mes de maig, amb 280 litres recollits a Lluc, ha disposat de més aigua on fer les postes. Dels 129 punts de recompte del 2007, amb 30.937 larves, s'ha passat a 139 punts el 2008, amb 37.991 larves, dades que són les més elevades amb molta diferència des de l'inici dels plans de recuperació de l'espècie. L'evolució interanual es representa en el [gràfic AI-97](#), en què la línia negra és la de tendència.

El lloc on trobam més larves continua essent el torrent Fondo de Mortitx, amb 11.278 (en té més que la suma de totes les localitats els anys 1994-1995). S'ha registrat un mínim històric en una localitat natural (el torrent dels Ferrerets, única localitat on la quitridiomicosi ha ocasionat un daltabaix de la població), i problemes de dessecació a dues localitats artificials, un dels quals ja s'ha reparat; però, en canvi, hi hagut quatre màxims històrics en localitats naturals i dos en localitats de reintroducció. Per ara es manté la situació favorable de l'espècie.

- En el marc del Pla per la Recuperació de la Milana, a Mallorca es varen localitzar un total de dinou colles territorials (90 exemplars), de les quals, com a mínim, 12 varen fer posta. Quatre parelles han perdut la posta o els polls per causes naturals o produïdes per l'ésser humà. Finalment, dels divuit polls nascuts n'han volat catorze de vuit colles. A Menorca s'han localitzat deu colles territorials (60 exemplars), de les quals han nidificat set. D'aquestes, només set han tret onze polls, tots marcats amb emissor, anella oficial i marques alars vermelles, excepte un que va ser marcat només amb anella. Tots aquests polls continuen vius el setembre de 2008.

- En relació amb el cens de l'àguila peixatera, el cens del 2008 figura en el [quadre AI-105](#).
- El 14 de juny de 2008 fou fotografiat i observat per un bussejador experimentat un exemplar de vell marí (*Monachus monachus*) a la costa sud-est de

Mallorca. Les imatges proven que l'animal, que ja havia estat vist a principi de maig, és un vell marí adult. Per tal de recollir més dades i d'informar els navegants i pescadors, la Conselleria de Medi Ambient decidí dur a terme una campanya d'informació.

- El 2008 s'han aprovat els següents plans de recuperació:
 - Pla de Recuperació de *Limonium barceloi*
 - Pla de Recuperació d'*Apium bermejoi*
 - Pla de Recuperació de *Milvus milvus*
 - Pla de Conservació de *Miniopterus schreibersii*
 - Pla de Recuperació de *Vicia bifoliata*
 - Pla de Recuperació d'Aus Aquàtiques Catalogades en Perill d'Extinció de les Illes Balears (Pla Homeyer)
 - Pla de Conservació de la Flora Vascular Amençada del Puig Major
 - Pla de Maneig del Teix (*Taxus baccata*)
 - Pla de Maneig del Voltor Negre (*Aegypius monachus*)

La caça

L'any 2008 s'expediren un total de 13.516 llicències de caça a les Illes Balears, entre noves i renovades, la qual cosa suposa un descens del 16,4% respecte a l'any anterior. Aquestes llicències sumades a les encara vigents donen un total de 27.694 llicències a final d'any, que suposen un descens del 4,6% respecte al 2007.

Pel que fa al nombre de vedats de caça i de superfície vedada el 31 de desembre de 2008, es registraren les dades que figuren en el [quadre AI-106](#), en què el percentatge expressa la variació de la superfície vedada respecte al 2007, i les superfícies es mesuren en hectàrees.

S'observa que, com l'any anterior, malgrat el moviments registrats en el nombre de vedats, la superfície vedada s'ha mantingut pràcticament constant en la majoria de les illes. Eivissa registra la pujada més significativa.

Des de l'any 2006 es fa un seguiment específic i de forma global de les cabres, pel que fa a caça major, i les poblacions de conill, perdiu i llebre, pel que fa a caça menor, mitjançant censos. Aquestes estimacions també inclouen el moix, amb la finalitat d'avaluar el nivell de depredació que es produeix als diferents indrets del nostre territori. Les dades del 2008 sobre la caça menor figuren en el [quadre AI-107](#), en què les densitats es refereixen a les estimacions d'individus per hectàrea i IKA es refereix a l'índex quilomètric d'abundància (nombre d'individus per quilòmetre recorregut).

Les poblacions que tenim d'altres llocs de la Península són, en general, bones. Malgrat això, la bona salut de les poblacions de Mallorca reflectida en els censos se circumscriu únicament a l'àmbit dels vedats analitzats. Si es consideràs tot el territori, les densitats davallarien significativament per l'efecte de les infraestructures, els tancaments, etc. En tot cas, l'evolució de la densitat per espècie en el període 2006-2008 es representa en el [gràfic AI-98](#).

Pel que fa a la cabra, el seguiment de les poblacions es du a terme principalment a partir dels recorreguts o transectes que fan el personal tècnic i els agents del Servei de Caça per les finques públiques de les serres de Tramuntana i Llevant dues vegades a l'any (a l'hivern i a l'estiu). Així, es poden obtenir les densitats i mides poblacionals de cada zona, en absència de perturbacions per caça. Actualment, la densitat mitjana de cabres a les finques públiques objecte del Pla s'estima al voltant de 0,25 individus per hectàrea (amb fortes variacions entre zones, de 0,05 a gairebé 1 individu per hectàrea). Això no vol dir que a altres finques de titularitat privada, les quals suposen el 90% de la superfície de les serres, la densitat sigui major o menor. S'estima una població aproximada de 18.000-20.000 individus a Mallorca, amb un 85-90% de cabres híbrides o assilvestrades.

14.2.4.3. Els espais naturals protegits

El Paratge Natural de la Serra de Tramuntana

Al Paratge Natural de la Serra de Tramuntana s'han fet, entre d'altres, les actuacions següents.

- En l'àmbit administratiu, s'han elaborat un total de 1.155 informes, distribuïts de la forma següent. ([Vegeu el quadre AI-108.](#))
 - o Pel que fa a les subvencions, 599 foren concedides, 69 denegades i 143 desistides. El total concedit va ser de 4.779.786,87 euros, dels quals la major partida es dedicà a la restauració de marges (1.866.476,03

- euros), seguida de rehabilitació d'exteriors (608.787,07 euros) i obres de tancament (409.958,02 euros).
- o Entre les 56 autoritzacions concedides hi destaquen les 25 per activitats ludicoesportives i 15 per filmacions i fotografia.
 - o Dels 37 actes d'inspecció i denúncia fets el 2008, destaquen els 10 relacionats amb la xarxa viària, els 8 que fan referència a urbanisme i els 5 relacionats amb els recursos hídrics.
 - o Dels 251 informes urbanístics i altres temes relacionats, destaquen: 76 que fan referència a edificacions, 75 a marges i tancaments i 40 a gestió agroforestal.
- Elaboració d'una base de dades anomenada BIOTA per gestionar les observacions de citacions bibliogràfiques i com a eina d'elaboració d'informes.
 - Programa de recuperació i conservació d'hàbitats:
 - o Avaluació de l'estat de les praderies de posidònia oceànica a la zona de Cala Figuera.
 - Programa de conservació i recuperació de fauna i flora silvestre:
 - o Actualització del capítol de la flora del document de gestió de la finca pública de Son Moragues.
 - o Estudi sobre la distribució i l'abundància dels mamífers carnívors de la finca pública de Son Moragues.
 - o Contribució al coneixement de la distribució d'espècies d'invertebrats endèmics i protegits.
 - o Elaboració del catàleg i l'atles de la flora de la finca pública de Gabellí Petit.
 - Programa de Fauna i Flora al·lòctona:
 - o Actuacions d'estudi i gestió de la població de porcs assilvestrats dels municipis de Banyalbufar, Estellencs i Puigpunyent.
 - Programa de gestió i sanitat forestal:
 - o Projecte de tractament de la processonària amb *Bacillus turingiensis* i projecte de repoblacions.
 - Programa de seguiment d'hàbitats i espècies:
 - o Seguiment de papallones diürnes com a bioindicadors de l'estat de conservació de la qualitat dels hàbitats i control de la contrapassa de cegues a les Balears.

Al llarg de 2008 la Direcció General de Biodiversitat va iniciar els tràmits administratius amb l'objectiu que la serra de Tramuntana fos la proposta espanyola per a reserva de la biosfera. D'aquesta manera, la declaració d'aquesta figura per part de la UNESCO comprendria un total de 70.000 hectàrees terrestres i 8.000 marines.

També s'iniciaren contactes de consulta amb propietaris dels municipis d'Andratx i Calvià amb l'objectiu d'ampliar el PORN de la serra de Tramuntana.

Fent ús del dret de retracte, la Conselleria de Medi Ambient va iniciar els tràmits per comprar la finca de Planícia, de 445 hectàrees, per un total d'11,2 milions d'euros (11.182.000 euros), dels quals 1,2 havien de ser finançats pel Govern de les Illes Balears i els 10 milions restants pel Govern central. Finalment, la compra es va fer efectiva el 2009. El Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí serà el titular de 427 hectàrees de Planícia (un 96%), mentre que la Conselleria serà la titular de les 18 restants, que inclouen les cases de la possessió, de 1.400 metres quadrats, i gestionarà la finca.

El Departament de Territori del Consell de Mallorca va iniciar els tràmits amb el Ministeri de Cultura per declarar la serra de Tramuntana com a Patrimoni de la Humanitat. Finalment, però, es va desestimar aquesta opció perquè fos la candidata espanyola a la UNESCO en benefici del projecte Siega Verde de Salamanca.

El Parc Natural de la Península de Llevant

Un dels fets més significatius del 2008 ha estat el començament de les obres de restauració de les cases de Can Sard, a s'Alqueria Vella, que seran habilitades com a futur centre de visitants del parc natural.

Quant a la conservació dels valors ecològics de l'espai natural, s'han de destacar els resultats molt satisfactoris del programa de seguiment de les poblacions de rapinyaires, que ha permès constatar l'ocupació del parc com a territori de cria per part d'una moixeta voltònica, i també la presència d'una àguila peixatera, amb

dues espècies prioritàries. Cal remarcar també l'aprovació, al mes de maig, del Pla de Recuperació de la Milana, atès que entre els principals objectius del parc hi ha la recuperació d'un nucli poblacional de milanes a les serres de Llevant.

Les despeses efectuades directament pel Parc Natural de la Península de Llevant el 2008 s'eleva a 64.690,75 euros, la qual cosa suposa una despesa del 10,3%, superior a la mitjana dels darrers quatre anys. Cal destacar la partida de 29.534,39 euros destinada a l'àrea de conservació, seguida dels 17.115,70 euros de l'àrea d'administració.

Pel que fa a l'àrea de conservació, cal destacar les actuacions següents:

- Programa de recuperació d'hàbitats:
 - Projecte de restauració del sistema dunar de s'Arenalet
 - Projecte de recuperació de fonts, basses i abeuradors
 - Projecte de recuperació de bardisses
- Programa de gestió forestal:
 - Projecte de reforestació: s'ha treballat en el manteniment de les repoblacions que s'han anat fent al Parc des dels anys noranta
 - Control de plagues (processionària)
 - Control de població de cabres
 - Silvicultura preventiva
 - Projecte de restauració de sòls degradats

- Programa de conservació de fauna i flora:
 - Projecte de recuperació del calàpet
 - Projecte de recuperació de carronyaires
 - Projecte de reintroducció de la milana
 - Projecte de recuperació de l'àguila peixatera
 - Eliminació d'espècies al·lòctones
 - Projecte de protecció i adequació de refugis per a espècies antròpiques

Parc Natural de Mondragó

Dels 207.495,00 euros que es pressupostaren per a l'exercici del 2008, se'n gastaren un total de 162.450,76. La partida principal, de 83.820,94 euros, es va destinar a l'àrea d'administració, seguida d'una altra de 42.480,48 euros que es va destinar a l'àrea d'investigació i seguiment.

El 2008 se signaren un total de 19 convenis, pendents de l'any 2006, entre el Govern de les Illes Balears i els propietaris de terrenys inclosos dins el parc, d'acord amb l'article 45 de la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental. Aquests convenis s'han de sumar als 134 que se signaren el 2005, i els 89 que se signaren el 2006.

A part d'altres actuacions en matèria de conservació i investigació, similars a les d'altres espais naturals protegits, s'ha de destacar una intensa tasca de vigilància, atesa la pressió de l'ús públic, i han adquirit una rellevància especial les tasques de manteniment. De fet, les tasques de man-

teniment representen la dedicació del 55% del total dels jornals, que a l'estiu arriba al 88% de dedicació. Com a element representatiu, cal destacar que el 2008 s'arribaren a recollir fins a 4.000 bosses de fems.

Parc Natural de s'Albufera de Mallorca

Dins el 2008 s'han facturat, amb càrrec als pressuposts del Parc, 229.989,76 euros. Destaca la partida dedicada a equipaments d'ús públic amb un total de 56.135,30, seguida de la partida dedicada a programes i projectes d'investigació i seguiment amb 47.974,75 euros, i la de gestió d'hàbitats amb 27.719,49 euros. En qualsevol cas, el pressupost del parc es va veure retingut durant el primer semestre de l'any, per la qual cosa en el segon semestre es va realitzar un esforç per executar el que estava previst durant l'any.

Pel que fa a la conservació del patrimoni natural i investigació, s'han realitzat, entre d'altres, les següents actuacions:

- Programes de seguiment:
 - Seguiment meteorològic.
 - Seguiment hídric. En col·laboració amb el laboratori de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, s'han analitzat els diferents paràmetres físico-químics de les aigües del Parc, amb periodicitat mensual o bimensual.
 - Seguiment biològic. S'ha seguit amb el seguiment i control diari de tota l'avifauna del Parc, amb especial esment a les espècies més repre-

sentatives de s'Albufera, les més amenaçades i les d'interès general, a més de les espècies subjectes a reintroducció.

- o Recompte hivernal d'aquàtiques. Han estat recomptades 7.413 anàtides, 1.361 fotges, 620 ardèides i 1.127 limícoles. En total 11.753 aus amb màxims històrics de becvermell (370 exemplars) i de fotges banyudes (16 exemplars).
- Altres actuacions:
 - o Gestió hídrica, on hi cal destacar el dragat i neteja de canals.
 - o Gestió forestal, on s'hi emmarquen cremes controlades, repoblacions, recollida de llavors i d'altres.
 - o Gestió de bestiar i conreus. El Pla d'Ús i Gestió contempla entre els objectius fonamentals per salvar la biodiversitat, garantir l'existència de biòtops d'aigües lliures i evitar els incendis amb una gestió adequada de la vegetació, i la millor eina per a realitzar aquesta gestió és el bestiar.
 - o Protecció i vigilància del primer front dunar des Comú de Muro.
 - o Instal·lació de punts de nidificació i descans de ratapinyades
 - o Control d'espècies al·lòctones i animals orats.
- En el camp de la investigació, es pot destacar:
 - o Les investigacions del TAIB (*The Albufera International Biodiversity*

Group, és un grup multidisciplinar d'experts que realitzen un seguiment de la biodiversitat, el canvi ambiental, i els efectes de la gestió del Parc, des de 1989). Les principals àrees d'investigació d'enquany són: els estudis sobre els peixos de s'Albufera, els invertebrats aquàtics i les plantes submergides i el ginebró de fruit gros i el peu de milà.

- o Estudis sobre l'agró roig i altres ardèides.
- o Continuació dels estudis sobre tortugues d'aigua.
- o Realització de noves investigacions sobre l'hortolà de canyar.
- o Continuació dels estudis sobre la dinàmica hidrològica del Parc
- o Estudis sobre els nitrats de les aigües del Parc.

Parc Natural de s'Albufera des Grau

Durant l'any 2008 s'han fet en relació amb el Parc Natural de s'Albufera des Grau les actuacions següents, entre d'altres:

- S'han emès 56 informes sobre ajuts mediambientals; 53 informes tècnics, 21 dels quals són relatius a llicències d'obres dins els límits del Parc Natural de s'Albufera des Grau; 4 autoritzacions per investigacions; 3 autoritzacions de lleure, i 4 autoritzacions de mitjans de comunicació.
- S'han facturat, a càrrec dels pressuposts del parc, 113.568,25 euros, entre

els quals destaquen els 45.421,14 euros destinats a investigació, seguits dels 23.999,98 euros destinats a programes de seguiment i els 23.847,44 euros destinats a manteniment i millora de les instal·lacions.

- En l'àmbit de la conservació del patrimoni natural i la investigació, s'han dut a terme les accions següents:
 - Control de la processonària. Aquest control s'ha fet de diverses maneres: químicament, mitjançant paranyes per capturar papallones mascle adultes; biològicament, mitjançant la instal·lació de caixes per a ratapinyades i per a ocells insectívors, i físicament, amb una campanya de destrucció dels borsons de processonària.
 - Programa de gestió hídrica de s'Albufera. Durant tot l'any s'han elaborat registres de nivell i pluviometria, així com una gestió activa de comportes i de manteniment de la Gola per tal de mantenir els paràmetres de salinitat i nivell dins uns termes raonables.
- Pel que fa al programa de control de fauna i flora invasora, durant el 2008 s'ha actuat sobre unes quantes espècies, entre les quals cal destacar el recompte de prop de 100 exemplars de moixos assilvestrats en l'àmbit del parc natural.
- Pel que fa al programa de seguiment d'avifauna, s'han fet les accions següents: seguiment de gavines *Larus Michahellis*, censos setmanals d'aus aquàtiques, seguiment d'ocells nidificants 2008, anellament científic durant

l'època reproductora i hivernal (projecte SYLVIA), seguiment de la migració de passeriformes 2008, programa de seguiment de poblacions vegetals 2008, programa de seguiment de ropalòcers, programa de seguiment de pesca d'anguila 2007-2008, estudi dels quiròpters del parc i altres programes d'investigació

Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera

El pressupost executat el 2008 va ser de 87.835,64 euros, als quals s'han d'afegir 200.000 euros més per encàrrec de gestió. Pel que fa al pressupost, la major part, 35.811,15 euros, es va destinar a administració, i 31.500,16 euros de partida que es destinaren a la gestió per a la conservació.

Entre les accions fetes el 2008, es poden destacar, entre d'altres:

- Inici de l'inventari del patrimoni històric-artístic d'aquest espai protegit.
- Continuació de les obres del Centre d'Interpretació de Can Marroig.
- Finalització de les obres del futur Centre d'Interpretació de Sant Francesc, el funcionament del qual es preveu que començarà el 2009.
- Elaboració d'un total de 86 informes, dels quals 45 varen ser de valoracions ambientals.
- S'han emès un total de set autoritzacions relacionades amb l'àrea de conservació.

- En matèria de gestió forestal, s'ha fet el control biològic de la processonària del pi.
- En matèria de seguiment de la qualitat ecològica dels hàbitats:
 - Programa de seguiment de la qualitat de l'aigua. Programa MED/WET.
 - Anàlisi fisicoquímic mensual de les aigües de transició. Implantació de la directiva marc de l'aigua.
- En matèria de conservació i restauració d'hàbitats:
 - Obres d'habilitació d'un antic abocador a l'illa de s'Espalmador.
 - Restauració i delimitació de la llacuna litoral de l'illa de s'Espalmador.
- Pel que fa al seguiment i control d'espècies:
 - Programa de seguiment de la fauna:
 - Censos i anellatge de gavines de bec vermell
 - Cens, seguiment de poblacions i avaluació de la productivitat anual del corb marí al Parc
 - Control d'espècies invasores de fauna:
 - Cens i anellament de gavina de pota groga
 - Projecte de retirada de flora al·lòctona de Can Marroig
 - Projecte de recuperació de l'àguila peixatera
 - Programa d'inventari i cartografiat d'espècies

- En matèria d'investigació:

- Conservació de la fauna vertebrada: campanyes d'anellament a Can Marroig
- Conservació de l'entomofauna: seguiment dels ropalòcers diürns al Parc Natural

Reserves Naturals des Vedrà, es Vedranell i els Illots de Ponent

El pressupost destinat a les diferents àrees de gestió va ser de 56.286,43 euros, dels quals 36.661,07 euros (el 65,11%) es destinaren a l'àrea de conservació per fer un seguiment de fauna, anellament i altres tasques, i 14.286,11 euros (el 25,4%) es destinaren a l'àrea d'administració.

Pel que fa a les accions fetes en matèria de conservació del patrimoni natural i d'investigació, cal destacar-ne les següents:

- Elaboració d'informes:
 - Informe sobre la problemàtica de la presència de cabres as Vedrà.
 - Admissió de 83 de les 86 sol·licituds d'autorització de pesca submarina, que han suposat un total de 561 captures declarades.
- Seguiment ornitològic:
 - Estudi de les àrees de cria i de la població reproductora de païos
 - Seguiment de gavines: gavina comú, gavina de bec vermell
 - Seguiment de les poblacions de corbs marins
- Seguiment dels invertebrats artròpodes.

- Seguiment de control dels contingents de sargantanes.
- Campanya de control de rates.
- Control de cabres a l'illa des Vedrà.
- Seguiment de *Caulerpa racemosa* en aigües des Vedrà
- 4. Assegurar que aquesta informació sobre la qualitat de l'aire ambient estigui a disposició dels ciutadans.
- 5. Mantenir la qualitat de l'aire quan sigui bona, i millorar-la en els altres casos.
- 6. Fomentar l'increment de la cooperació entre els estats membres per reduir la contaminació atmosfèrica.

14.2.5. ALTRES ÀMBITS

En aquest subapartat s'estudia la qualitat de l'aire, l'educació ambiental i l'Agenda 21 Local.

14.2.5.1 La qualitat de l'aire

En matèria de qualitat de l'aire, primer de tot cal esmentar que en el *Diari Oficial de la Unió Europea* L 152/2, d'11 de juny de 2008, es va publicar la Directiva 2008/50/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2008, relativa a la qualitat de l'aire ambient i a una atmosfera més neta a Europa. Aquesta directiva té per objecte:

1. Definir i establir objectius de qualitat de l'aire ambient per evitar, prevenir, o reduir els efectes nocius per a la salut humana i el medi ambient en conjunt.
2. Avaluar la qualitat de l'aire ambient als estats membres basant-se en mètodes i criteris comuns.
3. Obtenir informació sobre la qualitat de l'aire ambient amb la finalitat d'ajudar a combatre la contaminació atmosfèrica i altres perjudicis, i controlar l'evolució a llarg termini i les millores resultants de les mesures nacionals i comunitàries.
4. Les onze estacions situades al voltant de les centrals tèrmiques de Mallorca, Menorca i Eivissa.
- L'estació de la planta incineradora de residus de Mallorca.
- L'estació de la fàbrica de ciment de Lloseta.

Pel que fa a l'àmbit de les Illes Balears, cal recordar que actualment la Conselleria de Medi Ambient disposa d'un total de cinc estacions de vigilància i control. Dues estan situades a Palma, una al carrer dels Foners i l'altra al parc de Bellver. La tercera és una estació mòbil, fet que permet utilitzar-la en qualsevol indret de les Illes Balears. La quarta es troba ubicada al municipi de Ciutadella a Menorca, i la darrera es troba a Sant Antoni de Portmany a Eivissa. A més de les estacions pròpies, la Conselleria de Medi Ambient rep les dades dels diferents punts de mesura establerts per certes empreses, les activitats de les quals fan necessari el control de la qualitat de l'aire al seu voltant:

A Mallorca les dades mitjanes del 2008 es detallen en el [quadre AI-109](#), en què les unitats de mesura són $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

La variació interanual de les estacions de Bellver i Foners (les primeres que funcionaren) es visualitza en el gràfic [Al-99](#) i [Al-100](#), en què les unitats són $\mu\text{g}/\text{m}^3$. La notació (/10) es refereix al fet que les dades corresponents estan dividides per 10.

A Menorca les dades mitjanes del 2008 es detallen en el [quadre Al-110](#), en què les unitats de mesura són $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

A Eivissa les dades mitjanes del 2008 es detallen en el [quadre Al-111](#), en què les unitats de mesura són $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Altres dades de qualitat de l'aire fan referència al benzè i el CO_2 , del qual únicament tenim dades de les estacions de Bellver i Foners. Aquestes dades es detallen en el [quadre Al-112](#).

14.2.5.2 L'educació ambiental

En l'àmbit de l'educació ambiental, les accions fetes es poden classificar en tres grups: projectes, subvencions i convenis de col·laboració.

Projectes:

- Al projecte d'inversió de comunicació, formació i educació ambiental 2000-2008 es destinaren 460.000 euros, dels quals se n'executaren 324.162. Entre altres actuacions referents a aquest apartat, es pot destacar el Programa d'Activitats Ambientals en col·laboració amb els Amics de la Terra, la participació en el Dia Mundial del Medi Ambient i l'organització d'Ecològica: Fira del Medi Ambient.
- Quant al projecte d'inversió per al desenvolupament del Programa de

Centres Ecoambientals 2005-2011, es pressupostaren 81.000 euros, dels quals se n'executaren 81.215. La partida es destina al Programa de Centres Ecoambientals que la Conselleria de Medi Ambient i la Conselleria d'Educació i Cultura impulsen, d'acord amb els continguts de l'Estratègia balear d'educació ambiental. Aquest programa té per objecte impulsar l'educació ambiental als centres educatius de les Illes Balears: centres d'educació infantil, primària, secundària; centres públics d'educació de persones adultes; centres d'educació especial; etc. El Programa de Centres Ecoambientals es va posar en funcionament per primera vegada el curs 2004-2005 amb la participació de 65 centres educatius de totes les illes. El curs 2007/2008 s'han adherit al Programa 188 centres educatius de les Illes Balears, dels quals 137 són de Mallorca, 23 de Menorca, 26 d'Eivissa i 2 de Formentera. En el curs 2008/2009 s'han apuntat un total de 218 centres de totes les illes (161 de Mallorca, 24 de Menorca, 31 d'Eivissa i 2 de Formentera), dels quals 180 són centres educatius públics, 36 són centres educatius concertats i 2 són centres educatius privats.

- Per al Projecte d'Inversió d'Educació Ambiental i Societat 2008-2012 es pressupostaren 14.000 euros, dels quals se n'executaren 7.428. En aquest cas la partida es va destinar a contractar una tècnica de grau mitjà.

Subvencions:

- Subvencions per a activitats d'educació ambiental a favor de persones i entitats sense ànim de lucre. En l'exercici del

2008 es varen presentar 36 sol·licituds, de les quals deu varen ser desestimades. A més 2 entitats varen desistir de la sol·licitud, de manera que finalment hi va haver 24 entitats beneficiàries d'aquests ajuts, la qual cosa suposa l'execució de 70.653 euros dels 80.000 pressupostats.

- Subvencions per a activitats d'educació ambiental per a l'ambientalització de centres educatius de les Illes Balears en el curs 2007-2008.

- Subvencions per als centres educatius privats: S'han beneficiat d'aquestes subvencions un total de 33 centres educatius de les Illes, dels quals 31 són centres concertats i 2 són centres privats. S'han executat 26.372 euros dels 30.000 pressupostats.

- Subvencions per als centres educatius públics: S'han beneficiat d'aquestes subvencions 188 centres educatius públics, dels quals 137 són de Mallorca, 23 de Menorca, 26 d'Eivissa i 2 de Formentera. S'ha executat el total dels 160.000 euros pressupostats.

- Convenis de col·laboració per al foment de l'educació ambiental:

- Conveni de col·laboració amb l'Ajuntament de Palma i el Centre de Protecció Animal de Son Reus.

- Conveni de col·laboració entre la Conselleria de Medi Ambient i la Universitat de les Illes Balears (UIB) per aplicar el sistema informatitzat

de gestió de biblioteques de la UIB al Centre de Recursos en Educació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient.

- Conveni de col·laboració entre la conselleria de Medi Ambient, l'Agència Balear de l'Aigua i de la Qualitat Ambiental, l'Ajuntament de Palma i l'Empresa Municipal d'Obres i Projectes Urbans de Palma per ubicar una aula de la mar a Can Salas, Sa Petrolera.

- Conveni de col·laboració entre la Universitat Nacional d'Educació a Distància de les Illes Balears (UNED-Illes Balears) i la Conselleria de Medi Ambient per poder impulsar la investigació en matèria d'educació ambiental dins la llicenciatura de Ciències Ambientals de la UNED-Illes Balears.

14.2.5.3. L'Agenda 21 Local

En la Cimera de la Terra feta a Rio de Janeiro el 1992, representants de 179 estats varen debatre sobre la problemàtica ambiental global i varen establir el desenvolupament sostenible com un dels principals reptes que han d'afrontar els governs i les societats d'arreu del planeta.

Un dels quatre documents bàsics declarats fou l'Agenda 21, un programa d'acció d'àmbit internacional que hauria de permetre assolir el desenvolupament sostenible en el triple vessant econòmic, social i ambiental.

En aquest àmbit, l'Agenda Local 21 és un sistema de gestió global a curt, mitjà i llarg

termini en el qual, mitjançant un pla d'acció, s'estableixen uns objectius ambientals, econòmics i socials, mesurables i avaluables periòdicament, per tal d'aconseguir, amb la participació activa d'un fòrum ciutadà, la sostenibilitat del municipi i una millor qualitat de vida dels ciutadans.

Recordem que les etapes d'implantació d'una Agenda Local 21 són les següents:

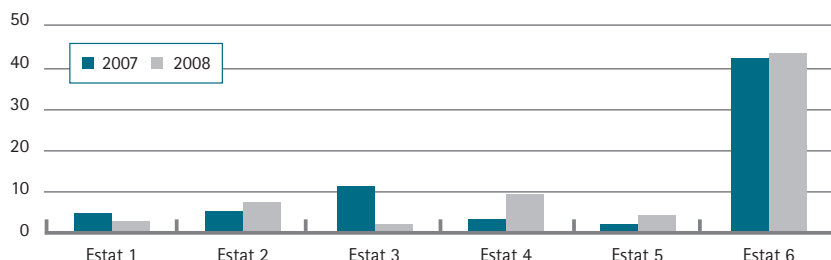
- Adhesió de la corporació local a la Carta d'Aalborg o, actualment, als Compromisos d'Aalborg.
- Elaboració d'un diagnòstic ambiental, demogràfic, social, cultural, jurídic i econòmic.
- Constitució d'un fòrum ciutadà.
- Elaboració d'un pla d'acció per part del fòrum ciutadà, d'acord amb el diagnòstic i en col·laboració amb l'ajuntament, per avançar cap a la sostenibilitat del municipi.
- Seguiment, revisió i correcció de l'Agenda Local 21 i establiment de nous objectius.

L'estat de l'agenda a les Illes Balears és, el 12 de desembre de 2008, el que consta en el [quadre AL-113](#), en què figuren el nombre de municipis i el seu estat. El significat de cada estat és el següent:

- Estat 1: Han signat l'adhesió a la Carta d'Aalborg.
- Estat 2: Han començat el diagnòstic.
- Estat 3: Tenen el Diagnòstic acabat, aprovat pel fòrum, pendent d'informe o amb informe del CEI).
- Estat 4: Han iniciat la redacció del pla d'acció.
- Estat 5: Han acabat la redacció del pla d'acció (acabat, aprovat per l'ajuntament, pendent de validar o validat pel CEI).
- Estat 6: Tenen el pla d'acció ratificat per la CBMA i registrat.

La comparativa d'aquesta situació respecte a la que hi havia a final de 2007 es mostra en el gràfic I-39, en què s'observa l'avanç fet des d'aleshores.

Gràfic I-39
L'AL21 als municipis de les Illes Balears (2007-2008)

Font: Direcció General de Qualitat Ambiental i Litoral. Conselleria de Medi Ambient.

15

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

Pel que fa a la despesa R+D/PIB, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears ha passat d'un 0,29% l'any 2006 a un 0,33% l'any 2007. Encara que això ha suposat un gran creixement, continua essent la comunitat que té el percentatge en R+D/PIB més baix de tot l'Estat, llevat de Ceuta i Melilla.

La distribució de la despesa per sectors d'execució a les Illes Balears difereix molt comparada amb la d'Espanya i Europa. En l'àmbit nacional, l'entorn privat representa un 56,4% de tota la despesa, i en l'àmbit europeu, un 64,7%. En canvi, pel que fa a les Illes Balears, aquest valor està molt per sota, ja que la participació privada no arriba ni a un terç de la despesa. La participació de la iniciativa privada a les Illes Balears és encara molt baixa. La Universitat i els centres de recerca públics representaren el 76% de la despesa en R+D l'any 2007, però cal destacar que el sector privat va augmentar la seva despesa respecte a l'any 2006 en un 55,22%, un fet important si tenim en compte que l'any 2006 aquest valor va disminuir un 7% respecte al 2005. Pel que fa als recursos humans i segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2007 a les Illes Balears hi havia 1.557 (EDP) persones ocupades en activitats d'R+D, de les quals 1.094,7 són investigadors, d'aquests, 637,1 són a la Universitat i 172,8 a les empreses. La despesa mitjana per investigador l'any 2007 a les Illes Balears ha estat de 79,3 milers d'euros, un valor bastant inferior a la mitjana estatal, 108,8 milers d'euros, encara que ha augmentat respecte a l'any 2006 (71,9 milers d'euros).

La despesa en innovació durant l'any 2007 ha continuat disminuint (85.556 milers d'euros); el 52,67% d'aquesta despesa correspon a empreses de menys de 250 empleats. El percentatge de la despesa en innovació respecte al PIB ha representat l'any 2007 el 0,33%. Pel que fa a la mitjana nacional, la despesa d'innovació ha augmentat cada any fins a arribar als 18.094.616 milers d'euros, que representen l'1,72% del PIB.

En relació a les polítiques de millora de la societat del coneixement i de la informació, cal destacar l'aprobació del nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació 2009-2012.

15.1.

INTRODUCCIÓ

En l'actualitat, es produeix un gran canvi en l'economia mundial, el qual per a l'economia balear suposa reptes que cal afrontar, així com també oportunitats que hauria de saber aprofitar. En l'arrel d'aquests canvis hi ha el valor del coneixement. Avui dia, la diferenciació dels sistemes productius de qualsevol comunitat o regió s'aconsegueix cercant la competitivitat en l'ús intel·ligent del coneixement.

Les Illes Balears han estat eficaces a l'hora d'assolir alts nivells de benestar, però els símptomes actuals d'alentiment demostren que ja no aconsegueix diferenciar la seva oferta. S'ha de treballar en aquest sentit i s'ha de trobar el coneixement adequat per fer competitiu el Sistema de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears. Aquesta és la raó del nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació dissenyat per al període 2009-2012.

Les polítiques de foment de la ciència i la innovació s'han d'idear tenint en compte les característiques del nostre sistema d'innovació, un sistema que s'ha d'integrar de forma harmònica en els sistemes d'innovació espanyol i també en l'europeu.

En l'àmbit nacional, el principal instrument de la política científica i tecnològica és el Pla Nacional d'I+D+i (2008-2011), que ha suposat una ruptura respecte als plans anteriors, ja que deixa de banda el model basat en àrees temàtiques i dona lloc a un nou model basat en la definició d'instruments que donin resposta als objectius estratègics i operatius de l'Estratègia nacional de ciència i tecnologia. Aquesta estratègia és un marc de referència a mitjà i llarg termini per planificar i finançar les activitats d'R+D+I i ha estat elaborat pels actors del sistema d'innovació espanyol: Administració de l'Estat, administracions autonòmiques, executors de l'R+D+I, agents socials, etc.

En l'àmbit europeu, a principi de l'any 2008 el Parlament Europeu va donar llum verd a la creació de l'Institut d'Innovació i Tecnologia (EIT), amb el qual es pretén resoldre bona part dels problemes que causa la baixa inversió que hi ha a Europa en el sector de la investigació. L'EIT, juntament amb el VII Programa Marc d'Investigació i Desenvolupament Tecnològic (2007-2013) i el Programa per a la Innovació i la Competitivitat (2007-2013), pretén contribuir al desenvolupament econòmic de la Unió Europea augmentant la competitivitat de les seves empreses mitjançant el coneixement.

En l'àmbit internacional, es considera que la cooperació científica i tecnològica millora les economies externes perquè afavoreix l'especialització i la complementarietat, i esdevé un instrument poderós per incrementar la innovació a les regions on les infraestructures de suport a la innovació estan menys desenvolupades que la mit-

jana de la Unió Europea. En aquest context general, les polítiques públiques han evolucionat des de les orientades quasi exclusivament al finançament de projectes d'R+D individuals cap a polítiques orientades a crear entorns competitius.

15.2.

ANÀLISI DEL SISTEMA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat té com a objectiu descriure l'estat actual del sistema d'innovació de les Illes Balears i la seva evolució fent servir la informació estadística disponible sobre els seus principals indicadors i variables.

Com ja és habitual, els principals indicadors per poder quantificar l'esforç en activitats d'R+D són la despesa interior bruta en R+D, que comprèn les despeses corrents i de capital corresponents a les activitats de recerca i desenvolupament executades al llarg de l'any, i el personal dedicat a activitats d'R+D, que inclou el conjunt de persones que han treballat al llarg de l'any en equivalència a dedicació plena (EDP).

L'Institut Nacional d'Estadística (INE) va publicar, el 2 de desembre de 2008, l'estadística sobre activitats en R+D, que recull les dades referents a l'any 2007 de tot l'Estat espanyol. Pel que fa a la ràtio de la despesa en R+D sobre el PIB, la mitjana nacional va ser de l'1,27%. Per sobre d'aquest valor hi ha les comunitats de Madrid, amb un 1,93%; Navarra i el País Basc, amb un 1,88%, i Catalunya, amb un 1,48%.

Les Illes Balears varen passar d'una despesa d'un 0,29% l'any 2006 a un 0,33% l'any 2007. Encara que això ha suposat un gran creixement, continua essent la comunitat que té el percentatge en R+D sobre el PIB més baix de tot l'Estat, llevat de Ceuta i Melilla. (Vegeu el quadre I-105.)

L'any 2007 el valor de la despesa en R+D a les Illes Balears va ser de 86.799 milers d'euros, la qual cosa representa un creixement del 22,84% respecte a l'any 2006, valor més elevat que la taxa de creixement a l'Estat espanyol, que va ser d'un 13,06%.

La participació de la iniciativa privada a les Illes Balears és encara molt baixa. L'any 2007 la Universitat i els centres de recerca públics varen efectuar una despesa en R+D del 76,0%, però cal destacar que el sector privat va augmentar la

seva despesa respecte a l'any 2006 en un 55,22%, un fet important si tenim en compte que l'any 2006 aquest valor va disminuir un 7% respecte al 2005. (Vegeu el gràfic AI-101.)

La distribució de la despesa per sectors d'execució a les Illes Balears difereix molt comparada amb la d'Espanya i Europa. En l'àmbit nacional, l'entorn privat representa un 56,4% de tota la despesa, i en l'àmbit europeu, un 64,7%, valors que tendeixen a aconseguir un dels objectius de l'Estratègia de Lisboa, amb què es pretén per al 2010 que la despesa efectuada per l'entorn empresarial sigui dos terços de la despesa total. En canvi, pel que fa a les Illes Balears, aquest valor està molt per sota, ja que la participació privada no arriba ni a un terç de la despesa. (Vegeu el gràfic AI-102.)

QUADRE I-105. PRINCIPALS MAGNITUDS D'ATIVITATS EN R+D I INNOVACIÓ L'ANY 2007

	Illes Balears	Espanya
Despesa total en R+D (milers d'euros)	86.799	13.342.371
Despesa total en R+D (% del PIB)	0,33	1,27
Despesa total en R+D (% sobre total estatal)	0,65	100
Personal d'R+D (en EDP*)	1.557,20	201.108,20
Personal d'R+D (% sobre total estatal)	0,77	100
Personal d'R+D/1.000 de població activa	2,85	9,06
Investigadors (en EDP*)	1.094,70	122.624,10
Investigadors (% sobre total estatal)	0,89	100
Investigadors/1.000 de població activa	2	5,53
Despesa en R+D per investigador (euros/investigador en EDP)	79.290,22	108.807,09
Despesa total en innovació (milers d'euros)	85.556	18.094.616
Despesa total en innovació (% del PIB)	0,33	1,72
Despesa total en innovació (% sobre total estatal)	0,47	100

*EDP: Equivalent a dedicació plena.

Font: INE (2009) i elaboració pròpia.

Pel que fa als recursos humans i segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2007 a les Illes Balears hi havia 1.557 (EDP) persones ocupades en activitats d'R+D, de les quals 1.094,7 són investigadors, d'aquests, 637,1 són a la Universitat i 172,8 a les empreses. L'anàlisi de la sèrie històrica mostra un avanç important en aquests darrers anys. Respecte a l'any 2006, l'augment en personal dedicat a activitats en R+D ha estat d'un 14,9%. [\(Vegeu el gràfic AI-103.\)](#)

Amb referència a l'anàlisi de l'escenari financer, el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears (2005-2008) va preveure que l'any 2007 hi hauria 134 investigadors en el sector empresarial, valor que ja es va superar l'any 2005.

L'any 2007 tant a Espanya com a les Illes Balears el sector que té més investigadors és el de l'ensenyament superior, un 47,96% i un 58,20% respectivament; en canvi, la Unió Europea té el 50,71% dels seus investigadors en el sector empresarial i només un 35,22% a les universitats. [\(Vegeu el gràfic AI-104.\)](#)

La despesa mitjana del 2007 per investigador a les Illes Balears ha estat de 79,3 milers d'euros, un valor bastant inferior a la mitjana estatal (108,8 milers d'euros), encara que augmentat respecte al 2006 (71,9 milers d'euros). Si s'analitza per sectors d'execució (empreses, administració i universitats), se segueix una pauta similar a les Illes Balears que en el conjunt d'Espanya, amb més recursos per investigador en l'empresa, seguit pel sector de l'Administració i finalment l'universitari. A més, s'aprecia que a les Illes Balears, men-

tre l'investigador als centres de l'Administració disposa de menys recursos que la mitjana nacional del seu sector, l'investigador universitari executa gairebé un 25% més de despesa que la mitjana espanyola. [\(Vegeu el gràfic AI-105.\)](#)

El percentatge de la despesa de l'any 2003 en innovació sobre el PIB a les Illes Balears representava el 0,18%, i es va arribar a un 0,81% l'any 2005; però l'any 2006 a les Illes Balears es va observar un descens en la despesa en innovació, que va passar de 182.804 milers d'euros l'any 2005 a 140.819 milers d'euros l'any 2006, el descens es detecta en les empreses de menys de 250 empleats, que han reduït molt la despesa. La despesa durant l'any 2007 ha continuat disminuint (85.556 milers d'euros). El 52,67% d'aquesta despesa correspon a empreses de menys de 250 empleats. La despesa en innovació ha representat l'any 2007 el 0,33% del PIB. Pel que fa a la mitjana nacional, la despesa d'innovació ha augmentat cada any i s'ha situat en 18.094.616 milers d'euros, que representen l'1,72% del PIB. [\(Vegeu el quadre I-106.\)](#)

En termes generals, les empreses industrials de les Illes Balears pertanyen a sectors de caràcter tradicional i de contingut tecnològic baix i mitjà, sense que aquest fet exclogui la possibilitat que certes empreses apliquin en alguns dels seus processos tecnologies modernes i noves. Aquesta característica del teixit productiu balear és fonamental per comprendre l'activitat innovadora de la regió, i les raons de les diferències detectades especialment en l'indicador amb valor més baix, que era el de l'R+D del sector privat. [\(Vegeu el quadre I-107.\)](#)

QUADRE I-106. DESPESA EN ACTIVITATS INNOVADORES (EN MILERS D'EUROS)

	Any	Empreses amb menys de 250 empleats	Empreses amb 250 i més empleats	Total	Despesa innovació/ PIB
Illes Balears	2003	19.049	16.873	35.922	0,18%
	2004	42.970	37.759	80.729	0,38%
	2005	140.962	41.842	182.804	0,81%
	2006	97.216	43.603	140.819	0,58%
	2007	45.063	40.493	85.556	0,33%
Total nacional	2003	5.180.224	6.018.281	11.198.505	1,43%
	2004	5.569.910	6.920.903	12.490.813	1,49%
	2005	5.502.355	8.133.595	13.635.950	1,50%
	2006	6.603.555	9.929.861	16.533.416	1,69%
	2007	8.079.286	10.015.330	18.094.616	1,72%

Font: Institut Nacional d'Estadística (2009).

QUADRE I-107. EMPRESES INNOVADORES. PERÍODE 2005-2007

	Empreses amb activitats inno- vadores el 2007	Empreses amb innovacions en curs o sense èxit	Empreses innovadores: total	Empreses innovadores de producte	Empreses innovadores de procés	Empreses inno- vadores de pro- ducte i de procés
TOTAL	30.819	51.746	46.877	25.353	33.193	11.668
Andalusia	3.192	6.492	5.754	3.301	3.865	1.411
Aragó	1.005	1.642	1.457	750	1.088	381
Astúries	529	887	821	489	537	206
Illes Balears	330	816	755	379	559	183
Illes Canàries	899	1.862	1.585	966	958	339
Cantàbria	266	615	586	301	399	114
Castella i Lleó	1.182	2.101	1.898	1.064	1.286	452
Castella-la Manxa	1.150	2.002	1.793	937	1.217	361
Catalunya	7.248	11.190	10.470	5.648	7.947	3.125
Com. Valenciana	3.183	5.390	4.971	2.463	3.718	1.211
Extremadura	412	682	625	280	455	110
Galícia	1.745	2.786	2.502	1.225	1.787	510
Madrid	5.163	8.366	7.473	4.172	5.042	1.740
Múrcia	898	1.747	1.575	908	1.010	343
Navarra	594	1.046	942	514	681	253

Continua

QUADRE I-107. EMPRESSES INNOVADORES. PERÍODE 2005-2007

	Empreses amb activitats innovadores el 2007	Empreses amb innovacions en curs o sense èxit	Empreses innovadores: total	Empreses innovadores de producte	Empreses innovadores de procés	Empreses innovadores de producte i de procés
País Basc	2.703	3.600	3.198	1.702	2.304	808
La Rioja	275	439	391	216	278	103
Ceuta	22	42	41	22	28	9
Melilla	23	42	39	15	33	9

Font: Institut Nacional d'Estadística (2009).

Un fet que no s'ha de perdre de vista és que l'esforç en R+D que una empresa necessita per mantenir la seva competitivitat depèn en gran manera del sector en el qual fabrica els seus productes o presta els seus serveis i, en conseqüència, un esforç en R+D d'una empresa que sigui considerablement superior a l'esforç mitjà del seu sector als països avançats, o als països on desenvolupa la seva competència, probablement tingui sentit només en casos puntuals, si l'empresa està desenvolupant algun producte o servei radicalment innovador, però el manteniment continuat d'aquest esforç segurament serà poc rendible.

Segons les dades de l'INE, quan s'analitzen de forma sectorial les xifres d'R+D empresarial de països amb economies avançades, es fa evident que són només uns quants de sectors productius els que contribueixen de forma significativa a la despesa total. Així, productes farmacèutics (que només contribueix al 0,6% del VAB total), equip electrònic (0,9%) i vehicles de motor (1,5%) contribueixen respectivament amb el 10,5%, 12,8% i 14,0% a l'esforç empresarial total en R+D dels països més avançats. Si el pes de cada un d'aquests sectors en el VAB total caigués, per exemple, a la desena part de les xifres indicades, l'esforç general en R+D en aquests països cauria més d'un 30%.

Respecte a l'estratègia d'innovació, la majoria de les empreses innoven adquirint maquinària i equips, entorn del 70% a tots els sectors, xifra bastant superior a la mitjana espanyola (que el mateix any era el 59%). Això es reflecteix en la despesa dedicada a aquest tipus d'activitats (més del 55% en conjunt) davant el 32% de mitjana a Espanya, i també en el resultat de l'esforç, especialment en agricultura i indústria, en què les innovacions dels processos suposen gairebé el 90%.

La despesa en activitats d'R+D, interna i subcontractada, se situa entorn del 15%, quan en el conjunt d'Espanya supera el 50%. Són escasses les empreses que subcontracten activitats d'R+D (un 10% en agricultura i indústria i un 19,2% en construcció i serveis), però encara representa menys el percentatge en termes de despesa (3,6 i 2,7%), quan en el conjunt d'Espanya més del 35% de les empreses subcontracten R+D i això els suposa una despesa del 15% del total.

És destacable, en agricultura i indústria, que la despesa derivada de la introducció d'innovacions en el mercat suposa un percentatge inusualment alt (20,6% i 14,8% respectivament) quan la mitjana espanyola és d'un 5,6%. L'adquisició

QUADRE I-108. PRINCIPALS INDICADORS D'R+D EN ELS SECTORS D'ALTA TECNOLOGIA

	Despesa interna (milers d'euros)		Personal en R+D (EDP)	
	Total	%	Total	%
TOTAL	4.683.885,00	100	53.816,80	100
Andalusia	172.463,00	3,7	2.464,60	4,6
Aragó	84.754,00	1,8	1.455,20	2,7
Astúries	35.059,00	0,7	604,8	1,1
Illes Balears	5.808,00	0,1	108,4	0,2
Illes Canàries	23.590,00	0,5	341,4	0,6
Cantàbria	13.475,00	0,3	234,7	0,4
Castella i Lleó	185.486,00	4	1.889,30	3,5
Castella-la Manxa	21.835,00	0,5	350,7	0,7
Catalunya	1.136.735,00	24,3	13.768,50	25,6
Com. Valenciana	203.417,00	4,3	3.563,90	6,6
Extremadura	3.058,00	0,1	63,6	0,1
Galícia	221.173,00	4,7	1.815,70	3,4
Madrid	1.684.712,00	36	16.029,60	29,8
Múrcia	25.862,00	0,6	457,5	0,9
Navarra	112.000,00	2,4	1.506,70	2,8
País Basc	738.689,00	15,8	8.943,80	16,6
La Rioja	15.770,00	0,3	218,3	0,4

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

d'altres coneixements externs (marques, etc.) suposa un 12% als sectors de construcció i serveis. En termes generals, la intensitat d'innovació (despesa en innovació dividida per la facturació total) és menor a les Illes Balears que en el conjunt de l'Estat (un 0,34% davant un 0,88%). En aquest sentit, les empreses innovadores en els sectors agrícola i industrial mostren una intensitat superior a la que s'observa en els sectors de la construcció i de serveis.

Pel que fa als sectors d'alta tecnologia (sectors que pel seu grau de complexitat

requereixen un esforç en investigació i una base sòlida tecnològica), l'any 2007 varen ocupar un total d'1.496.100 persones, que varen suposar el 7,3% del total d'ocupats de l'economia espanyola. A les Illes Balears aquest percentatge va representar un 4,2%, amb un total de 21.400 persones ocupades. Pel que fa a la despesa que aquests sectors destinen a R+D, aquesta va ser de 5.808 milers d'euros i representà el 0,1% del total nacional, valor molt inferior si es compara amb la que destina Madrid (36%) o Catalunya (24,3%). (Vegeu el [quadre AI-108.](#))

Els outputs de l'R+D pública són les publicacions científiques, de l'anàlisi de les quals es pot deduir l'eficiència dels seus investigadors i també identificar les àrees de més activitat. Si es compara el pes relatiu de cada àrea científica amb el total i amb la mitjana a les publicacions nacionals, s'aprecia la importància de les publicacions en l'àrea de física, el pes de la qual en el conjunt de les publicacions balears és un 160% del que té en el conjunt nacional, seguit de les multidisciplinàries (140%) i agricultura, biologia i medi ambient (130%). Al contrari, humanitats, matemàtiques o química tenen menys pes a les publicacions de les Illes que el que tenen en el conjunt nacional. (Vegeu el [gràfic AI-106](#).)

15.3.

ELS RESULTATS DE LA POLÍTICA D'R+D+I

Les actuacions en matèria d'R+D+I que es varen fer a les Illes Balears durant l'any 2008 es troben emmarcades dins els cinc programes que formen el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears (2005-2008).

a) Programa de Potenciació de Recursos Humans

L'any 2001 es va posar en marxa una de les actuacions més importants dels diferents plans d'R+D al llarg dels anys: la convocatòria anual de beques predoctorals per a la formació de personal investigador. L'any 2008 es varen concedir un

total de 16 noves beques. A més, s'ha inclòs a la convocatòria un complement de 150 euros mensuals per infant per als becaris amb fills menors de cinc anys. Igualment, durant l'any 2008 es varen concedir 14 borses de viatge amb una despesa total de 40.849,99 euros.

El Programa d'Incentivació de la Incorporació i Intensificació de l'Activitat Investigadora (Programa I3) del Ministeri d'Educació i Ciència ha permès des de l'any 2005 que s'hi incorporassin investigadors amb una trajectòria investigadora destacada. Concretament, l'any 2008 es varen incorporar tres doctors a la Universitat de les Illes Balears.

El 30 d'agost de 2008 es va publicar una convocatòria de 22 ajuts per contractar personal tècnic de suport a la recerca amb un import global de 953.520,00 euros amb caràcter pluriennal.

b) Programa de Reforçament de la Base Científica

Aquest programa té com a objectius crear o millorar infraestructures científicotècniques i reforçar l'estructuració del sistema d'R+D públic per incrementar-ne la competitivitat i l'eficàcia. L'aportació anual per part del Govern de les Illes Balears és d'uns 450.759 euros. D'altra banda, l'11 de desembre de 2007 es va firmar un nou protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears per fer diverses actuacions, amb una aportació per part de la Direcció General de Recerca de 100.000 euros l'any 2008 (551.000 euros en total al llarg de les anualitats). També s'han fet aportacions significatives a l'Institut Universitari d'Inves-

tigació en Ciències de la Salut (IUNICS), l'aportació anual al qual per a l'any 2008 ha estat de 100.000 euros per a les despeses de manteniment.

A més, durant l'any 2008 es varen iniciar les obres de conversió d'unes bateries de la fortalesa de la Mola (Menorca) en una estació d'investigació, amb un cost total de 418.736,7 euros.

Com a nova actuació, el Govern de les Illes Balears, l'any 2008, va posar en marxa totes les mesures necessàries per construir un complex balear de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació, el qual estarà situat al Parc BIT. Aquest complex serà un centre de caràcter multidisciplinari i organitzat en diverses àrees científicotècniques.

Pel que fa a l'estructuració del sistema públic d'R+D, es va resoldre la convocatòria d'ajudes a grups competitius, amb una ajuda econòmica, distribuïda en tres anys (2007, 2008 i 2009) a un total de 40 grups d'investigació. L'aportació total anual va ser de 352.000 euros. Els ajuts al personal investigador jove són d'un total de 34, amb una aportació per a l'any 2008 de 467.250 euros. Quant als ajuts per dur a terme accions especials de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació, l'any 2008 se'n varen concedir 71, amb una total despesa de 457.250 euros. Finalment, en relació amb la línia d'ajuts destinats a cofinançar l'organització de reunions, congressos, seminaris, simposis i jornades de caràcter científic i tecnològic a les Illes Balears, durant l'any 2008, se n'han concedit 32, amb una despesa total de 76.997,5 euros.

c) Programa de Foment de l'Articulació del Sistema d'Innovació de les Illes Balears

D'altra banda, a la convocatòria d'accions especials, comentada anteriorment, s'hi va afegir una línia d'ajuts destinats a incentivar les empreses perquè patentin els seus resultats d'investigació. El 2008 es varen concedir dos ajuts amb un pressupost de 20.950 euros.

d) Programa de Suport a la Innovació i a la Creació d'Empreses Innovadores

Durant l'any 2008 s'ha continuat donant suport als sectors tradicionals i als centres tecnològics per tal d'actualitzar el diagnòstic d'innovació en els sectors tradicionals ja realitzat en el marc d'INNOBAL XXI. Pel que fa al suport a la innovació, es varen aprovar un total 6 projectes amb aplicabilitat en el sector turístic.

Una de les actuacions més importants en aquest programa és el manteniment i la millora de la incubadora d'empreses del Parc BIT i la creació d'una xarxa d'incubadores a les Illes Balears. S'ha creat la incubadora d'empreses d'Eivissa i la de Menorca. També s'ha creat la marca de la Incubadora de Base Tecnològica del Parc, Incubit, i amb el seu propi web: www.incubit.es.

Les activitats entorn del Centre d'Investigació, Desenvolupament i Innovació en Turisme (CIDTUR) s'han centrat el 2008 en l'ampliació del patronat i l'aprovació definitiva dels seus estatuts.

La Fundació Universitat Empresa dels Illes Balears i el Parc BIT varen signar un conveni per establir la col·laboració durant l'any 2008. Les principals accions varen ser crear un sistema de vigilància tecnològica per al sector turisme; fer 25 diagnòstics tecnològics per al sector hotelier; actualitzar l'inventari tecnològic del sector hotelier; posar en marxa 14 projectes d'R+D+I empresarial presentats a convocatòries públiques; crear una empresa a partir dels resultats d'investigació de la UIB, i formalitzar 22 contractes d'investigació Universitat - Empresa i 5 propostes de contractació de doctors i tecnòlegs.

Un altre projecte que cal destacar és el de potenciació de les destinacions turístiques mitjançant les TIC o destinacions Intel·ligents, amb la realització de les accions pilot següents durant el 2008: el portal Palma City Break (plataforma dirigida a impulsar el foment del turisme de cap de setmana); el portal de promoció de les arts gràfiques de les Illes Balears, Tur Art (www.turart.net), que ofereix informació actualitzada i enllaços sobre museus, centres culturals, galeries d'art, esdeveniments, itineraris, exposicions i notícies de l'àmbit de l'art a Palma; la plataforma d'empaquetament dinàmic, que es va desenvolupar amb l'objectiu que fos un complement a l'explotació del portal Palma CityBreak; el desenvolupament d'un sistema de reserves en línia per a les empreses de lloguer de vehicles sense conductor a www.rentacarmenorca.es; potenciació de tecnologies web 2.0 i espais col·laboratius d'usuaris en el sector turístic, i sindicació de continguts B2B i G2B per desenvolupar un sistema de connectors o serveis que permetin syndicar continguts

des de portals d'empreses privades o empreses públiques a fi que la informació pugui ser reutilitzada en altres portals.

També cal fer ressaltar el projecte Health Destination, que consisteix en una plataforma que permet accedir a la informació bàsica, clínica i administrativa dels turistes europeus que, per una raó o l'altra, es converteixen en pacients durant la seva estada a les Illes Balears. Com a resultat final, s'ha creat el partenariat de la plataforma Historial de Salut del Turista; s'ha definit, analitzat i desenvolupat el model tecnològic d'Historial de Salut del Turista, i se n'ha desenvolupat el lloc web. Aquest projecte permetrà oferir un valor afegit a la destinació i la creació de nous productes turístics orientats a la desestacionalització.

Igualment, és important destacar el manteniment del conveni amb l'Administració central per mantenir la plataforma del Sistema d'Observació Costanera de les Illes Balears (SOCIB).

L'any 2008 es va iniciar el projecte TOUREG Research Driven Cluster for Tourist Sector. Competitiveness and Knowledge, aprovat per la Direcció General d'Investigació de la Comissió Europea, que té com a objectiu establir les bases per desenvolupar un sector turístic competitiu a partir de la generació i l'aplicació de coneixement en l'establiment d'un *research-driven cluster* internacional en-torn del sector turístic.

Per aglutinar tota la cadena de valor del sector turístic, de gran magnitud a les Illes Balears, es va decidir articular un meta-clúster o clúster de clústers que aglutinàs

altres clústers sectorials. Aquest clúster d'innovació tecnològica en turisme es constituirà en una eina que permetrà agrupar tots els recursos, tant públics com privats, per situar el sector turístic balear entre els capdavaners del món, especialment des d'un punt de vista tecnològic, innovador i sostenible.

A partir de la iniciativa de crear un clúster d'innovació tecnològica en turisme, s'han gestat altres iniciatives com: el Clúster d'Innovació Tecnològica del Mar; el Polo o Clúster Nàutic (en projecte); el Clúster Aeronàutic (en projecte); el Clúster per a la Gestió Integral de l'Activitat Musical, com a dinamitzadora d'una destinació turística (se n'està elaborant el pla estratègic); el Clúster TIC Turisme; el Clúster Audiovisual, com a eina de la imatge turística de la regió, i el Clúster Biotecnològic (en procés de constitució), amb tres àrees ben definides: agroalimentària, biofarmacèutica i mediambiental.

e) Programa de Difusió de la Cultura Científica

Des de l'any 2001, el Govern ofereix, de forma habitual, a la societat de les Illes Balears una sèrie d'activitats per apropar-la a la ciència i la tecnologia. De les activitats de l'any 2008 podem destacar les següents: Setmana de la Ciència, Fira de la Ciència de les Illes Balears, l'exposició «Cap al museu de la Ciència», Balearsfa-ciencia.org al portal www.balearsfaciencia.org, la jornada «Els sistemes de radiofreqüència aplicades a la seguretat dels infants en espais turístics», les II Jornades sobre l'Euroregió, i la cinquena edició del seminari INTO sobre «Turisme, compromís davant del canvi climàtic. Oportunitats i reptes».

f) La societat de la informació

En el camí d'avançar cap a la societat de la informació i el coneixement, el 2008 ha estat un any de consolidació i creixement en molts d'àmbits. Hem vist els esforços de l'Administració per impulsar la societat de la informació, i la Llei 11/2007, per a l'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics, representa un punt d'inflexió en aquest camí. Els avenços que es fan en matèria d'interoperabilitat dels sistemes d'informació i de tramitació telemàtica i la tasca que es du a terme per crear infraestructures digitals que fomentin la participació, són la mostra d'aquesta transformació i d'aquest impuls necessari per part de l'Administració pública, i suposaran, segur, un abans i un després en la societat de la informació.

D'altra banda, i amb l'objectiu de conèixer l'estat de les TIC en l'àmbit territorial i prioritzar les accions per cobrir les necessitats bàsiques dels ciutadans, va sorgir la Comissió Balear de TIC i d'Innovació, integrada per representants del Govern de les Illes Balears i dels consells insulars amb l'objectiu d'implantar la societat de la informació a les Illes.

L'Administració també ha fet una tasca molt important en l'ampliació de la cobertura de la TDT davant la imminent apagada analògica. Els indicadors ens mostren que el 2007, a les Illes Balears, la penetració de la TDT a les llars il·lenques era del 15,1%, segons dades de l'INE, i el 2008 ha passat a representar gairebé el doble, 29,2%.

També s'ha de fer palès l'impuls que ha suposat i suposa el Plan Avanza, que ha

aconseguit que l'àmbit de les telecomunicacions i de la societat de la informació esdevingui, com a sector estratègic, en motor i impuls del desenvolupament d'altres sectors. Prova d'això és el desenvolupament dels programes Ciutadania Digital i Pyme Digital, emmarcats en l'àmbit del Plan Avanza, cofinançat pel Govern de les Illes Balears i el Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç i que es gestiona des de la Fundació iBit.

En la missió de promoure la investigació, el desenvolupament, la implantació i el bon ús de les TIC en l'àmbit de la salut a la nostra comunitat, cal destacar la creació del CCI (Centre de Competències de la Integració) implantat a les Illes Balears per l'Ib-Salut i la Fundació iBit.

En matèria d'educació, s'ha de fer ressaltar el Plan Enseña Balears 2008, que s'emmarca dins el conveni de l'empresa estatal Red.es amb les diferents comunitats autònomes com una de les actuacions per promoure la societat digital. Aquest conveni preveu activitats formatives en TIC adreçades al professorat.

La creació del clúster turístic TURISTEC. Tourism Technology és un altre punt que cal tenir en compte en parlar de tecnologia, de turisme, d'innovació i de competència del sector. TURISTEC és una agrupació empresarial innovadora (AEI) especialitzada en productes i serveis de tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) aplicats al sector turístic. Està format per més de 50 empreses i entitats de les Illes Balears dedicades a la producció i la implantació de solucions tecnològiques en el sector turístic.

Una de les actuacions més importants a l'hora de parlar de l'accés a les TIC de la ciutadania balear ha estat definir el model de la Xarxa de Telecentres de les Illes Balears (Xarxa Bit), que s'implantarà entre els anys 2009 i 2012.

Durant aquest any, s'ha signat l'Acord del Consell de Govern de març de 2008, pel qual s'encarrega a la Direcció General de Tecnologia i Comunicacions l'alliberament de programari produït amb fons públics amb l'objectiu que pugui ser utilitzat per la resta d'administracions, institucions i empreses, amb l'estalvi consegüent de recursos. De fet, segons l'Informe de resultats del 2007 que publica l'OAE (Observatorio de Administración Electrónica), de les 19 comunitats autònomes (incloses les dues ciutats autònomes) les Illes Balears representen una de les 10 que apliquen polítiques de suport al programari lliure.

15.4.

LA POLÍTICA EN CIÈNCIA, TECNOLOGIA I INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS EN EL PERÍODE 2009-2012

Durant el període 2009-2012, el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació és i serà l'eina i el referent essencial dissenyat pel Govern de les Illes Balears per a la planificació de la ciència i la innovació a les Illes Balears.

Aquest pla pretén construir i articular un sistema de ciència i innovació que es caracteritzi per ser àgil i competitiu, així

com generador de nou coneixement. En definitiva, es tracta de la plataforma que contribuirà a construir una societat del coneixement generadora de riquesa, competitivitat, sostenibilitat i benestar.

En matèria científica, la política balear tracta d'assumir que l'excel·lència apareix on hi ha talent i, en aquest sentit, és importat detectar els grups que puguin assolir l'excel·lència i, en haver-los detectat, donar-los suport.

En qüestió d'innovació, l'objectiu és potenciar la capacitat innovadora fent que les empreses assimilïn coneixement científic i tecnològic. El sector prioritari obvi és el turisme, però n'hi pot haver d'altres, com, per exemple, ecoagricultura, salut, nàutica d'oci, etc.

Les fites estratègiques identificades pel Govern de les Illes Balears afecten i consideren àmbits, polítiques i mecanismes d'actuació diversos. Entre d'altres, incideixen sobre les empreses, els centres de promoció del coneixement i la innovació, les entitats de formació i recerca, els centres tecnològics, les noves empreses i els ciutadans. ([Vegeu el gràfic AI-107.](#))

El Pla CTI pretén assolir quatre objectius complementaris, estretament dependents entre si:

- Guanyar competitivitat en àmbits socioeconòmics localment i internacionalment estratègics.
- Millorar la productivitat de la recerca d'excel·lència i competitiva per generar coneixement que pugui revertir en innovacions demanades per la societat.

- Incrementar els agents del Sistema de Ciència i Innovació de les Illes Balears, i també la capacitat, el compromís i la confiança. Transferir coneixement al sector productiu.
- Obtenir visibilitat local i global dels esforços i els resultats assolits en matèria de ciència i innovació per poder prestigiar la comunitat balear i difondre la cultura científica i innovadora.

El Pla CTI s'articularà en cinc eixos programàtics: gestió del talent, investigació, innovació, transferència del coneixement i capital social i governança. Cada eix inclou programes i mesures d'actuació. Els objectius de cada eix es detallen a continuació:

- Eix gestió del talent: Incrementar el nombre de persones dedicades a la recerca i incorporar personal investigador d'excel·lència. Atreure empresaris i tècnics amb talent.
- Eix recerca: Enfortir els recursos científics i tecnològics, les institucions, els grups, les infraestructures i els equips.
- Eix innovació: Introduir la innovació com una tasca més integrada a la resta d'activitats de l'empresa.
- Eix transferència de coneixement: Augmentar l'eficàcia en la transferència del coneixement millorant la interrelació entre els agents i potenciar la interfície de transferència de tecnologia al teixit productiu.
- Eix capital social i governança: Revisar l'arquitectura institucional del

Sistema de Ciència i Innovació i la Llei de la ciència de les Illes Balears, i també prestigiar el Sistema de Ciència i Innovació. ([Vegeu el gràfic AI-108.](#))

Les línies d'actuació es desenvolupen mitjançant instruments financers competitiu (beques, subvencions), i d'altres són conseqüència d'acords amb altres entitats (contractes programa i contractes de servei, entre d'altres). ([Vegeu el quadre AI-114.](#))

El Pla es finançarà a càrrec dels pressuposts generals del Govern de les Illes Balears, amb fons comunitaris i estatals, i amb les aportacions d'altres entitats públiques o privades que hi participin o tinguin interès per impulsar els distints projectes d'investigació científica i tècnica.

Pel que fa al pressupost general del Govern de les Illes Balears, es preveu una inversió superior a 326 milions d'euros durant els quatre anys de vigència del Pla CTI. ([Vegeu el gràfic AI-109.](#))

CAPÍTOL II

*MERCAT DE TREBALL,
SEGURETAT SOCIAL
I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ*

RESUM

El capítol II es divideix en dos apartats, mercat de treball i relacions laborals, d'una banda, i Seguretat Social, de l'altra, per mitjà dels quals es fa una anàlisi exhaustiva d'aquests dos àmbits, no tan sols des de la perspectiva de la nostra comunitat autònoma, que constitueix el principal objecte d'aquest estudi, sinó també per posar en relació les dades obtingudes de l'any 2008 a les Illes Balears amb els resultats aconseguits a la resta d'Espanya.

Així, en el primer apartat, dedicat al mercat de treball i les relacions laborals, es recull el comportament de l'activitat, l'ocupació i l'atur en la nostra comunitat autònoma durant l'any 2008, centrant-se en les característiques dels ocupats i dels aturats. S'inclou, així mateix, l'estudi de la negociació col·lectiva i la seva repercussió en els salaris, els accidents de treball i la conflictivitat laboral. El mercat de treball en la comunitat autònoma de les Illes Balears s'ha caracteritzat, en termes generals, per l'augment de la població ocupada, especialment entre les dones, ja que la població masculina, tot i la creació de 82.916 nous llocs de feina, experimenta un descens del 2,3%.

Analitzant el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social que, al llarg del 2008 han estat de mitjana 452.241, en comparació amb les dades del 2007, es comprova un descens de 3.453 treballadors ocupats (el que en termes percentuals equival a una disminució del 0,76%), fet que no es registrava a la nostra comunitat autònoma des de l'any 1992.

Per sectors d'activitat, la creació d'ocupació durant l'any 2008 es concentra en el sector agrari que, juntament amb el sector serveis, són els que presenten un increment durant aquest any. En el sector de la construcció i en el sector industrial es registra una disminució de la població ocupada que, en el cas del sector de la construcció suposa una important i destacable desacceleració, que es materialitza en una pèrdua de més de sis mil llocs de feina (2,05% en termes percentuals), circumstància que tampoc es donava des de l'any 1992.

La població estrangera afiliada al llarg del 2008 ha estat, de mitjana, de 83.079 persones, xifra que suposa un increment del 2,9% respecte de l'any passat, amb un pes del 18,4%. Les Balears es converteixen així, en la comunitat autònoma amb el major pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social. Entre els treballadors estrangers amb nacionalitat de països de Unió Europea, el 65,1% cotitzen en el règim general, i el 31,9% són autònoms, la qual cosa ens mostra la poca significació que tenen a la resta de règims (l'agrari, el de la mar o el de la llar). Per contra, tot i la presència de treballadors estrangers no comunicats que cotitzen en el règim general de la Seguretat Social i els autònoms, resulta destacable la seva presència en els règims especials (en el règim especial d'empleats de la llar es troben afiliats l'11,8% d'aquest treballadors durant el 2008; mentre que en el sector agrari un total de 1.274 treballadors varen estar d'alta durant aquest any, el que en termes relatius suposa el 54,2% sobre el total de població estrangera afiliada). Així, les Balears esdevenen la comunitat autònoma amb el major pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social.

La taxa d'atur durant l'any 2008 s'ha situat en el 10,2%, com a mitjana: 3,2 punts per sobre de la taxa del 2007. Les Illes Balears ocupen la setena posició pel que fa a la taxa d'atur més alta en el rànquing per comunitats autònomes durant el 2008. Es subratllen les diferències que es

produïxen en la taxa d'atur segons l'època de l'any, la qual fluctua d'acord amb l'estacionalitat de la nostra activitat econòmica principal, el turisme.

Amb referència als índexs de qualitat del treball, s'ha duit a terme una revisió dels indicadors que varen servir de base a l'estudi publicat l'any 2004, revisió que ha permès una millor anàlisi de la situació del mercat de treball actual. D'aquesta manera, amb l'incorporació de nous indicadors es pot apreciar que les variables en què les Illes Balears estan millor situades respecte de la resta de comunitats autònomes es concentren en els indicadors relacionats amb les relacions laborals, la igualtat de gènere i la cohesió social. Una anàlisi dels indicadors de l'Estratègia europea per a l'ocupació ens mostra, un any més, que les Illes Balears, si bé es troben en una posició millor que la resta de l'Estat, encara no compleixen els objectius establerts per la Comissió Europea a la Cimera de Lisboa.

Quant a les dades y característiques bàsiques de la negociació col·lectiva a les Balears, cal reiterar que es tracta d'una estructura de caire sectorial. Es recullen les dades sobre la negociació col·lectiva, amb efectes econòmics per a l'any 2008, amb el nombre de convenis col·lectius registrats a la nostra comunitat. Els nostres convenis col·lectius sectorials més importants pel nombre de treballadors que ocupen i per les empreses a les quals afecten són els de l'hoteleria, la construcció i el comerç.

Respecte de l'activitat del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB), s'inclouen les dades estadístiques sobre els assumptes sotmesos al TAMIB, amb els procediments de conciliació i mediació i arbitratge, indicant la situació dels expedients per illes. S'observa com l'any 2008 el nombre d'expedients tramitats és de 9.449, i tots són de conciliació/mediació. Globalment considerada, l'activitat del TAMIB s'ha incrementat en 2.875 expedients, és a dir, el 43,34%, percentatge considerablement superior al de l'any passat. També s'inclouen dades relatives a l'activitat del Fons de Garantia Salarial, que durant l'any 2008 ha tramitat un total de 941 expedients, els quals han afectat a 2.211 treballadors.

Finalment, en l'àmbit de la prevenció de riscos laborals, s'hi analitzen les principals accions dutes a terme per la Direcció General de Salut Laboral, la Inspecció de Treball, la Fiscalia i les mútues d'accidents de treball i malalties professionals, així com l'àmbit de la negociació col·lectiva. Quant a la sinistralitat laboral, continua com a factor que mereix una atenció especial tot i que durant el 2008 presenta una disminució del 14,5% en termes relatius. El número total d'accidents de treball en jornada laboral, amb baixa, durant el 2008 és de 24.533, dels quals 161 es varen qualificar com a greus y 18 tingueren conseqüències mortals. S'aprecia una disminució en el nombre d'accidents greus del 17,4%, y del 14,5% dels accidents lleus; correlativament, en el cas dels accidents mortals es produeix una augment respecte de l'any 2007 del 50%.

Pel que fa al segon apartat, el dedicat a la Seguretat Social, es recullen dades relatives a la recaptació líquida de la Seguretat Social, tant en període voluntari com en via executiva, i un anàlisi de les diferents pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears durant l'any 2008, en relació al nombre de pensions i import de les prestacions contributives dels distints règims de la Seguritat Social.

La recaptació líquida de la Seguretat Social a les Illes Balears durant l'exercici del 2008 ha estat de 2.737,32 milions d'euros, xifra que representa un increment del 3,48% respecte de l'any anterior.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears l'any 2008 és de 161.430, la qual cosa representa l'1,9% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol. La contrapartida monetària del total de pensions contributives ha arribat al valor de 1.430,46 milions d'euros, amb un increment del 6,31%. Per comparació amb les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions mensuals de les Illes Balears tenen un valor de 656,70 euros, i s'han situat sempre per sota de la mitjana nacional. Només Múrcia, Extremadura i Galícia se situen per sota de les Balears. Ara bé, per províncies de l'arc mediterrani, només se situen per sobre de les Balears València, Màlaga i Tarragona.

La pensió contributiva mitjana de Mallorca és de 664,58 euros; la de Menorca, de 661,05 euros; la d'Eivissa, de 632,95 euros, i la de Formentera, de 574,98 euros. La mitjana mensual de les pensions de jubilació és de 740,11 euros; la de les pensions de viduïtat, de 477,08 euros; la de les d'incapacitat permanent, de 733,29 euros; la de les d'orfandat, de 288,05 euros, i les que són a favor dels familiars, de 328,70 euros.

L'import anual dels subsidis ha estat de 127,45 milions d'euros, amb una disminució en relació amb l'any anterior del 0,04%.

Quant a la protecció per atur, la despesa relativa a les prestacions per atur és de 599,16 milions d'euros, xifra que significa una important variació del 38,23% i un increment en el nombre de beneficiaris del 33,77%. D'altra banda, durant l'exercici del 2008 també ha augmentat la cotització de la Seguretat Social el 39,05%, de manera que s'ha arribat a una quantia total de 166,18 milions d'euros.

1

MERCAT DE TREBALL I RELACIONS LABORALS

RESUM

En aquest primer apartat, es recull el comportament de l'activitat, l'ocupació i l'atur en la nostra comunitat autònoma durant l'any 2008. Així, El nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social al llarg del 2008 ha estat, de mitjana, de 452.241 persones. Per comparació a les dades del 2007, s'ha produït un descens de 3.453 treballadors ocupats (disminució del 0,76% en termes percentuals), destacant que es tracta d'un fet que no es registra des de l'any 1992.

La creació d'ocupació d'aquest any 2008 s'ha concentrat en el sector agrari que, juntament amb el sector de serveis, són els que presenten un increment durant l'any 2008; en canvi, en el sector de la construcció i en el sector industrial es registra una disminució de la població ocupada que, en el cas del sector de la construcció, registra una important desacceleració, que es concreta amb una pèrdua de més de sis mil llocs de feina. Així, el sector de la construcció tanca l'exercici 2008 amb una destrucció de llocs de feina del 2,05%, circumstància que tampoc es donava des de l'any 1992. El total de la població estrangera afiliada a la Seguretat Social al llarg del 2008 ha estat, de mitjana, de 83.079 persones, xifra que suposa un increment del 2,9% respecte de l'any passat, amb un pes del 18,4%. Les Balears esdevenen, durant el 2008, la comunitat autònoma amb el major pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social.

La taxa d'atur durant l'any 2008 s'ha situat en el 10,2%, com a mitjana: 3,2 punts per sobre de la taxa del 2007. Les Illes Balears ocupen la setena posició pel que fa a la taxa d'atur més alta en el rànquing per comunitats autònomes durant el 2008. Es subratllen les diferències que es produeixen en la taxa d'atur segons l'època de l'any, la qual fluctua d'acord amb l'estacionalitat de la nostra activitat econòmica principal, el turisme. Amb referència als índexs de qualitat del treball, es pot apreciar que les variables en què les Illes Balears estan millor situades respecte de la resta de comunitats autònomes es concentren en els indicadors relacionats amb les relacions laborals, la igualtat de gènere i la cohesió social. Una anàlisi dels indicadors de l'Estratègia europea per a l'ocupació ens mostra, un any més, que les Illes Balears, si bé es troben en una posició millor que la resta de l'Estat, encara no compleixen els objectius establerts per la Comissió Europea a la Cimera de Lisboa.

Quant a les dades y característiques bàsiques de la negociació col·lectiva a les Balears, cal reiterar que es tracta d'una estructura de caire sectorial. També s'inclouen dades relatives a l'activitat del Fons de Garantia Salarial, que durant l'any 2008 ha tramitat un total de 941 expedients, els quals han afectat a 2.211 treballadors.

1.1.

PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

Analitzam l'ocupació de l'any 2008 a partir de la informació que s'ha pogut extreure de l'estadística d'afiliació a la Seguretat Social (TGSS) i de l'enquesta de població activa (INE-EPA).¹

També incloem en aquest apartat els resultats obtinguts en la nova publicació de la revisió dels indicadors de l'índex de qualitat del treball (IQT), editat aquest any 2009,² tant per a les Illes Balears com per a la resta de comunitats autònomes, que es justifica per les intenses transformacions demogràfiques, socials i laborals que s'observen a les Illes Balears i a Espanya durant els darrers anys. En aquest sentit, el CES ha decidit revisar els criteris que es varen definir per estimar l'índex sintètic de qualitat del mercat de treball per tal d'adaptar-lo millor a la situació actual. Per això, s'ha donat més

1. Sobre les diferències metodològiques d'aquestes dues fonts estadístiques, vegeu: Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001, pàg. 372 i 373.

2. Estudi elaborat l'any 2008 i publicat el 2009, a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007 i aprovada per la Comissió Permanent, en el qual es duu a terme l'actualització del primer estudi del CES sobre els IQT, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004.

**QUADRE II-1. TREBALLADORS EN ALTA LABORAL
SEGONS EL GÈNERE, ILLES BALEARS (2002-2008)**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dones	157.928	161.471	167.160	178.751	189.091	196.476	198.872
Homes	232.164	230.897	232.112	242.492	252.186	259.214	253.369
Total	390.092	392.368	399.273	421.243	441.276	455.694	452.241

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

rellevància a aspectes com ara: la formació permanent, la flexibilització, la política de gènere, la prevenció de riscos laborals i el foment de la salut i de la seguretat social en el lloc de feina.

Aquesta revisió dels indicadors (IQT), referida en aquesta memòria a l'any 2007, suposa poder disposar de dades més actualitzades i incorporar-hi nous indicadors que ens permeten aprofundir l'anàlisi d'alguns aspectes, els quals són necessaris per entendre els canvis sociolaborals que hi ha hagut a Espanya i a la nostra comunitat en els darrers anys.

1.1.1. ANÀLISI DE LES DADES D'AFILIACIÓ A LA SEGURETAT SOCIAL

El registre de treballadors afiliats a la Seguretat Social al llarg del 2008 ha estat de 452.241 persones. Per comparació a les dades del 2007, s'ha produït un descens de 3.453 treballadors ocupats, fet que, en termes percentuals, equival a una disminució del 0,76%. Aquest fet no es registra des de l'any 1992.

La població ocupada femenina augmenta en termes relatius un 1,2%, mentre que la població masculina experimenta un descens del 2,3% respecte a l'any 2007. Durant el període 2001-2008, s'han creat

82.916 nous llocs de feina, dels quals 52.883 han estat ocupats per dones (un augment en termes relatius del 36,2%), mentre que en el col·lectiu masculí l'increment ha estat de 30.033 llocs de treball, cosa que, en termes relatius, equival al 13,4%. (Vegeu el quadre II-1.)

No obstant això, el percentatge de dones sobre el total de la població ocupada afiliada continua essent inferior al percentatge d'homes. En concret, l'any 2008 s'ha tancat amb 198.872 dones ocupades, la qual cosa representa un percentatge del 44%. Aquest percentatge, a tot l'Estat, és d'un 42,7%. Des de l'any 2001 aquest percentatge ha augmentat 4 punts, mentre que a Espanya l'augment és de 5,5 punts, és a dir, a les Illes Balears les dones tenen més pes sobre el total de la població ocupada, pes que cada vegada augmenta. Espanya s'acosta a la situació avantatjosa de les Illes Balears, de manera que es va retallant el diferencial. (Vegeu el quadre II-2.)

En l'anàlisi de la població ocupada afiliada per branques d'activitat observem que augmenta en el sector agrari i el de serveis, i que disminueix en el sector industrial i la construcció. La construcció va ser, durant l'any 2007, el sector que liderà el creixement més gran en termes d'ocupació (5,5% respecte a l'any 2006); en canvi, durant l'any 2008 registra una important

**QUADRE II-2. EVOLUCIÓ DEL PES DE LA POBLACIÓ OCUPADA FEMENINA
SOBRE EL TOTAL DE POBLACIÓ OCUPADA. ESPANYA – ILLES BALEARS (2000–2008)**

	Illes Balears	Espanya
2000	39,5%	37,2%
2001	39,9%	38,0%
2002	40,5%	38,6%
2003	41,2%	39,3%
2004	41,9%	39,8%
2005	42,4%	40,5%
2006	42,9%	41,1%
2007	43,1%	41,6%
2008	44,0%	42,7%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

**QUADRE II-3. CREIXEMENT DE L'OCUPACIÓ PER SECTORS D'ACTIVITAT,
ILLES BALEARS (2007–2008)**

	2007	2008	Variació	(%)
Agricultura	9.958	10.361	403	4,0
Indústria	31.014	30.332	-683	-2,2
Construcció	69.379	63.144	-6.235	-9,0
Serveis	345.343	348.408	3.064	0,9
Total	455.694	452.244	-3.450	-0,8

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

desacceleració que es concreta en una pèrdua de més de sis mil llocs de feina. El sector industrial, amb una disminució de població afiliada respecte al 2007 del 2,2%, és l'altre sector que registra una pèrdua d'ocupació durant el 2008. Finalment, tant el sector de serveis com el sector agrari experimenten un creixement dels seus efectius laborals; el sector de serveis ha crescut amb relació a l'any passat un 0,9%, amb 3.064 ocupats afiliats més, i el sector agrari un 4%, amb 403 ocupats més. (Vegeu el quadre II-3 i el [quadre A II-1](#).)

Si ens fixam amb més detall en el sector de serveis, que, d'altra banda, a la nostra

comunitat és el que concentra el major nombre de població afiliada (el 77% de persones ocupades a les Illes Balears ho està en el sector de serveis), observam que les activitats que més han crescut en termes relatius són les activitats relacionades amb els serveis domèstics (9,9%), amb 53 ocupats més, i les sanitàries, veterinàries i de serveis socials (9,1%), amb 2.305 ocupats més. Per contra, s'ha de dir que les activitats immobiliàries perden un 13,5%, amb 648 assalariats menys, activitat fortament afectada per la destrucció de llocs de feina en el sector de la construcció. (Vegeu el quadre II-4.)

**QUADRE II-4. TREBALLADORS ASSALARIATS, AUTÒNOMS I EMPRESSES PER ACTIVITAT ECONÒMICA (CNAE 93)
A LES ILLES BALEARS (2007-2008)**

	Empreses			Autònoms			Assalariats		
	2007	2008	Variació	2007	2008	Variació	2007	2008	Variació
01 Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	357	372	15 4,2%	1.317	3.758	2.441 185,3%	1.646	1.697	51 3,1%
02 Silvicultura, explotació forestal i activitats dels serveis relacionats	11	12	1 4,5%	27	33	6 20,4%	354	390	36 10,1%
05 Pesca, aquicultura i activitats dels serveis relacionats	3	3	-1 -17,1%	7	5	-2 -25,6%	61	67	6 9,8%
10 Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	0	-1 -100,0%	8	7	-1 -7,3%	2	0	-2 -100,0%
11 Extracció de petroli, cru i gas natural: activitats dels serveis relacionats amb aquestes	0	0	0 —	1	1	0 0,0%	0	0	0 —
12 Extracció de minerals d'urani i tori	0	0	0 —	0	0	0 —	0	0	0 —
13 Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0 —	0	0	0 —	0	0	0 —
14 Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	67	64	-2 -3,5%	71	66	-5 -6,5%	491	485	-6 -1,3%
15 Indústria de productes alimentaris i begudes	489	485	-4 -0,9%	648	647	-1 -0,2%	4.934	4.842	-92 -1,9%
16 Indústria del tabac	0	0	0 —	0	0	0 —	0	0	0 —
17 Indústria tèxtil	74	72	-2 -2,5%	170	175	5 2,9%	345	326	-19 -5,6%
18 Indústria de la confecció i la pelleteria	78	69	-8 -10,8%	197	185	-12 -5,9%	368	333	-36 -9,7%
19 Preparació, adobament i acabat del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i viatge	148	131	-17 -11,7%	236	228	-8 -3,2%	1.582	1.421	-161 -10,2%
20 Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria	287	284	-3 -1,0%	859	825	-34 -4,0%	1.337	1.329	-8 -0,6%
21 Indústria del paper	19	18	-1 -4,5%	15	13	-2 -10,3%	161	153	-8 -4,8%

continua

**QUADRE II-4. TREBALLADORS ASSALARIATS, AUTÒNOMS I EMPRESSES PER ACTIVITAT ECONÒMICA (CNAE 93)
A LES ILLES BALEARS (2007-2008)**

	Empreses				Autònoms				Assalariats			
	2007	2008	Variació		2007	2008	Variació		2007	2008	Variació	
22 Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	296	288	-8	-2,7%	484	514	30	6,1%	2.202	2.107	-94	-4,3%
23 Coqueries, refinat de petroli i tractament de combustibles nuclears	0	0	0	—	1	1	0	0,0%	0	0	0	—
24 Indústria química	108	106	-2	-1,9%	55	54	-1	-2,3%	440	440	0	-0,1%
25 Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	17	17	0	-2,0%	14	13	-1	-4,2%	103	85	-18	-17,6%
26 Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	239	235	-4	-1,7%	402	394	-8	-1,9%	2.257	2.095	-162	-7,2%
27 Metal·lúrgia	16	13	-3	-17,9%	21	22	2	7,2%	77	58	-20	-25,5%
28 Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equipament	473	473	-1	-0,1%	779	806	27	3,5%	2.903	2.768,75	-134	-4,6%
29 Indústria de la construcció de maquinària i equipament mecànic	85	93	8	9,3%	169	179	10	5,9%	752	825	73	9,7%
30 Fabricació de màquines d'oficina i equipaments informàtics	8	10	3	37,8%	10	12	1	13,7%	44	56	12	27,3%
31 Fabricació de maquinària i material elèctric	50	45	-5	-9,7%	241	223	-18	-7,4%	250	232	-18	-7,1%
32 Fabricació de material electrònic; fabricació d'equipament i aparells de ràdio, TV i comunicacions	4	4	0	0,0%	7	6	-1	-11,9%	9	10	0	3,6%
33 Fabricació d'equipament i instruments medicotècnics; de precisió, òptica i rellogeria	41	41	0	-0,4%	107	109	2	1,6%	152	151	-1	-0,7%
34 Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	6	5	-1	-9,0%	12	11	-2	-14,1%	23	26	2	9,7%
35 Fabricació d'altre material de transport	272	289	18	6,4%	724	789	65	9,0%	1.853	1.899	46	2,5%
36 Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	355	329	-27	-7,5%	701	689	-12	-1,7%	2.186	2.010	-176	-8,1%

continua

**QUADRE II-4. TREBALLADORS ASSALARIATS, AUTÒNOMS I EMPRESSES PER ACTIVITAT ECONÒMICA (CNAE 93)
A LES ILLES BALEARS (2007-2008)**

	Empreses				Autònoms				Assalariats			
	2007	2008	Variació		2007	2008	Variació		2007	2008	Variació	
37 Reciclatge	9	9	-1	-9,7%	4	5	1	20,8%	125	134	8	6,7%
40 Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	20	24	4	20,1%	14	14	0	2,4%	1.231	1.245	15	1,2%
41 Captació, depuració i distribució d'aigua	68	69	1	1,0%	50	47	-2	-4,5%	1.189	1.268	79	6,6%
45 Construcció	7.822	7.409	-413	-5,3%	16.854	17.561	707	4,2%	52.525	45.583	-6.942	-13,2%
50 Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor i motos; venda al detall de combustible	1.246	1.249	4	0,3%	2.113	2.139	27	1,3%	7.256	7.272	16	0,2%
51 Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motos	2.132	2.107	-26	-1,2%	3.396	3.452	56	1,6%	15.946	15.589	-358	-2,2%
52 Comerç al detall, excepte de vehicles de motor i motos; reparació d'objectes personals i estris domèstics	7.372	7.264	-108	-1,5%	16.919	16.623	-295	-1,7%	37.564	37.271	-293	-0,8%
55 Hoteleria	7.065	7.035	-30	-0,4%	12.454	12.414	-41	-0,3%	63.578	62.895	-683	-1,1%
60 Transport terrestre; transport per canonades	1.522	1.551	29	1,9%	4.425	4.527	103	2,3%	8.487	8.319	-167	-2,0%
61 Transport marítim i per vies de navegació interiors	11	9	-2	-15,8%	20	18	-2	-11,2%	64	39	-24	-38,5%
62 Transport aeri i espacial	29	32	3	8,8%	11	10	-1	-10,8%	4.753	4.756	3	0,1%
63 Activitats annexes als transports; activitats d'agències de viatges	539	529	-11	-2,0%	514	526	12	2,3%	9.568	9.826	259	2,7%
64 Correus i telecomunicacions	155	161	6	4,0%	192	213	20	10,6%	2.942	2.898	-44	-1,5%
65 Intermediació financera, excepte assegurances i plans de pensions	59	62	4	6,2%	41	40	-1	-2,1%	6.326	6.441	115	1,8%

continua

**QUADRE II-4. TREBALLADORS ASSALARIATS, AUTÒNOMS I EMPRESSES PER ACTIVITAT ECONÒMICA (CNAE 93)
A LES ILLES BALEARS (2007-2008)**

	Empreses			Autònoms			Assalariats				
	2007	2008	Variació	2007	2008	Variació	2007	2008	Variació		
66 Assegurances i plans de pensions, excepte Seguretat Social obligatòria	90	87	-3	-3,8%	73	70	-3	745	693	-52	-7,0%
67 Activitats auxiliars a la intermediació financera	277	280	3	1,0%	1.074	1.103	29	843	818	-25	-3,0%
70 Activitats immobiliàries	1.905	1.820	-85	-4,5%	2.377	2.385	8	4.809	4.160	-648	-13,5%
71 Lloguer de maquinària i equipament sense operari, d'efectes personals i estris domèstics	473	461	-12	-2,6%	881	870	-11	2.966	2.976	10	0,3%
72 Activitats informàtiques	192	203	10	5,4%	574	598	24	1.291	1.467	176	13,6%
73 Investigació i desenvolupament	27	29	3	9,7%	148	175	28	216	240	24	11,0%
74 Altres activitats empresarials	3.788	3.826	38	1,0%	6.518	7.012	494	28.217	28.131	-86	-0,3%
75 Administració pública, defensa i Seguretat Social obligatòria	600	654	54	9,0%	14	20	6	20.456	20.536	80	0,4%
80 Educació	791	825	33	4,2%	1.245	1.315	71	14.346	15.048	701	4,9%
85 Activitats sanitàries i veterinaris, serveis socials	1.172	1.195	23	1,9%	1.710	1.845	135	26.198	28.593	2.395	9,1%
90 Activitats de sanejament públic	63	61	-1	-2,1%	63	62	-1	2.735	2.796	61	2,2%
91 Activitats associatives	970	932	-38	-3,9%	350	321	-29	3.684	3.570	-113	-3,1%
92 Activitats recreatives, culturals i esportives	940	961	22	2,3%	1.803	1.934	131	8.471	8.998	527	6,2%
93 Activitats diverses de serveis personals	1.286	1.294	9	0,7%	3.176	3.256	79	4.386	4.213	-173	-3,9%
95 Llars que ocupen personal domèstic	313	363	49	15,7%	12	13	1	531	584	53	9,9%
99 Organismes extraterritorials	12	10	-2	-17,2%	1	1	0	29	26	-3	-10,8%
Activitats no tipificades	0	0	0	—	1	1	0	0	0	0	—
Total	44.451	43.965	-485	-1,1%	84.305	88.333	4.028	356.010	350.189	-5.821	-1,6%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

QUADRE II-5. TREBALLADORS EN ALTA LABORAL SEGONS EL RÈGIM, ILLES BALEARS (2002-2008)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Var. 08/07
Règim general	302.141	302.750	308.526	324.458	341.957	356.010	350.189	-1,63
RE autònoms	76.233	77.252	78.269	79.637	81.271	84.305	88.333	4,78
RE treballadors de la llar	4.671	4.914	4.911	9.753	11.292	8.834	9.311	5,40
RE agrari	5.248	5.267	5.298	5.163	4.625	4.444	2.350	-47,11
RE treballadors de la mar	2.283	2.285	2.235	2.235	2.134	2.102	2.061	-1,93
Total	390.576	392.469	399.239	421.246	441.279	455.694	452.244	-0,76

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Si diferenciam entre els treballadors assalariats i els autònoms, podem assenyalar que el 77,4% dels afiliats d'alta són assalariats, mentre que en el règim d'autònoms aquest percentatge és del 19,5%, proporcions que es mantenen més o menys estables respecte als anys anteriors —la resta de treballadors (el 3,1%) es classifiquen dins els règims especials. Resulta especialment rellevant la disminució que s'ha produït durant l'any 2008 en el règim de treballadors agraris, amb un descens del 47,1%. En el règim de la llar i el d'autònoms s'incrementen l'ocupació en un 5,4% i un 4,8% respectivament. (Vegeu el quadre II-5.)

Per la gran importància que té a les Illes Balears, cal que ens fixem en la afiliació de treballadors fixos discontinus identificats segons la modalitat de contractació de les altes a la Seguretat Social. Com podem veure, l'increment intraanual en aquest tipus d'afiliació contractual es produeix a partir del mes d'abril i s'allarga fins al final del mes de setembre. En

aquests lapses de temps, i coincidint amb l'inici i el final de la temporada turística, és quan creix aquest tipus de contractació. L'any 2008 el nombre de contractes fixos discontinus ha crescut el 3% de mitjana amb relació a l'any 2007 i ha arribat als 31.283 afiliats indefinits fixos discontinus de mitjana, amb una punta el mes de juliol de quasi 50.000 afiliats amb aquest tipus de contractació (49.934), la qual cosa representa el 6% dels afiliats assalariats indefinits en aquest mes, mentre que segons la mitjana anual representen el 4,5%. (Vegeu el quadre II-6.)

La destrucció d'ocupació afiliada en l'economia balear es produeix principalment a Menorca (-2,35%) i a Mallorca (-0,84%), mentre que les Pitiüses registren un creixement interanual que es xifra en un 0,51% per a Eivissa i un 1,84% per a Formentera. (Vegeu el quadre II-7.)

Una altra anàlisi que cal fer és la dels treballadors estrangers, per la importància que tenen. Amb les dades del padró de

**QUADRE II-6. EVOLUCIÓ DE LES AFILIACIONS PER TIPUS DE CONTRACTE.
ILLES BALEARS (2007-2008)**

	Indefinits fixos discontinus ¹			Altres indefinits			Total indefinits			Temporals		
	2007	2008	%	2007	2008	%	2007	2008	Var. (%)	2007	2008	Var. (%)
Gener	9.439	9.839	4,24	170.329	176.457	3,60	179.768	186.296	3,63	107.900	108.019	0,11
Febrer	14.067	14.389	2,29	170.706	176.928	3,64	184.773	191.317	3,54	112.590	111.570	-0,91
Març	22.455	22.189	-1,18	172.086	177.741	3,29	194.541	199.930	2,77	122.237	115.256	-5,71
Abril	35.398	35.909	1,44	172.220	178.100	3,41	207.618	214.009	3,08	130.089	123.783	-4,85
Maig	46.909	48.706	3,83	172.938	178.754	3,36	219.847	227.460	3,46	150.554	143.554	-4,65
Juny	47.803	49.608	3,78	173.916	178.073	2,39	221.719	227.681	2,69	163.122	149.929	-8,09
Juliol	47.753	49.934	4,57	173.490	177.887	2,53	221.243	227.821	2,97	166.490	153.937	-7,54
Agost	47.399	49.688	4,83	173.851	177.967	2,37	221.250	227.655	2,89	157.809	149.344	-5,36
Setembre	47.109	48.007	1,91	174.942	177.078	1,22	222.051	225.085	1,37	152.834	129.003	-15,59
Octubre	26.875	27.194	1,19	174.762	176.469	0,98	201.637	203.663	1,00	120.825	102.568	-15,11
Novembre	10.552	11.627	10,19	175.568	176.701	0,65	186.120	188.328	1,19	112.791	94.944	-15,82
Desembre	8.885	8.303	-6,55	176.092	175.452	-0,36	184.977	183.755	-0,66	107.189	87.040	-18,80
Mitjana anual	30.387	31.283	2,95	173.408	177.301	2,24	203.795	208.583	2,35	133.703	122.412	-8,44

continua

**QUADRE II-6. EVOLUCIÓ DE LES AFILIACIONS PER TIPUS DE CONTRACTE.
ILLES BALEARS (2007-2008)**

	Total d'afiliats assalariats ²			% indefinits fixos discontinus - assalariats			Total afiliats		
	2007	2008	Var. (%)	2007	2008	Var. (%)	2007	2008	Var. (%)
Gener	296.634	303.470	2,30	3,18	3,24	1,89	400.648	411.101	2,61
Febrer	306.381	312.211	1,90	4,59	4,61	0,38	411.034	420.389	2,28
Març	325.894	324.684	-0,37	6,89	6,83	-0,82	431.653	434.333	0,62
Abril	346.713	347.617	0,26	10,21	10,33	1,18	454.677	458.762	0,90
Maig	379.528	380.914	0,37	12,36	12,79	3,45	490.247	494.950	0,96
Juny	393.921	387.308	-1,68	12,14	12,81	5,55	505.936	502.460	-0,69
Juliol	396.552	391.338	-1,31	12,04	12,76	5,96	509.116	506.592	-0,50
Agost	387.831	386.530	-0,34	12,22	12,85	5,18	500.428	501.698	0,25
Setembre	383.293	363.238	-5,23	12,29	13,22	7,53	496.056	477.631	-3,71
Octubre	331.227	315.876	-4,63	8,11	8,61	6,10	442.824	428.271	-3,29
Novembre	307.895	293.305	-4,74	3,43	3,96	15,67	416.327	402.063	-3,43
Desembre	301.270	281.026	-6,72	2,95	2,95	0,18	409.384	388.677	-5,06
Mitjana anual	346.428	340.626	-1,67	8,37	8,75	4,54	455.694	452.244	-0,76

1. Afiliacions a 01, Règim general, 0613 Règim agrari, 081 Règim de la mar i 0911 Règim mineria. El total no es correspon al total d'afiliacions.

2. El total d'afiliats contractats inclou la categoria "no consta". El sumatori d'indefinitos i temporals no es correspon amb el total.

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social, Direcció provincial en Illes Balears. Comissió executiva provincial.

QUADRE II-7. TREBALLADORS AFILIATS PER ILLES (2007-2008)

	2007	2008	Variació interanual	
			Absoluta	Relativa (%)
Mallorca	372.845	369.700	-3.145	-0,84
Menorca	33.306	32.525	-781	-2,35
Eivissa	46.541	46.778	237	0,51
Formentera	2.584	2.631	47	1,84
Altres províncies	420	609	189	45,06
Total	455.694	452.244	-3.450	-0,76

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

2008, les Illes Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el percentatge més elevat de població de nacionalitat estrangera, amb el 20,8% sobre el total de població, seguida de la Comunitat Valenciana (16,8%), i la Comunitat de Madrid (16%). Se situen a més de 9 punts per sobre de la mitjana estatal, en què el pes dels estrangers és de l'11,4%. (Vegeu l'apartat 2 del Capítol III).

La població ocupada estrangera va registrar una xifra de 83.079 treballadors d'alta, cosa que representa el 18,4% del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social. Les Balears es converteixen en la comunitat autònoma amb el major pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social.

En relació amb l'any anterior, s'ha produït un creixement de 2.363 treballadors, fet que ha significat un augment, en termes relatius, del 2,9% (increment molt inferior al registrat l'any 2007, en què fou del 9,5%). Segons la zona de procedència, l'any 2008 el 56,2% són treballadors

estrangers no comunitaris (46.674) i el 43,8% són treballadors de la UE (36.405). Per comparació a l'any 2007, els treballadors amb nacionalitat de països de la UE registren un creixement en el volum de població ocupada, que en termes absoluts és de 1.732 treballadors (5%), mentre que els treballadors no comunitaris registren un creixement més moderat (+631) (1,4%). En canvi, en el cas dels treballadors nacionals s'observa una destrucció d'ocupació afiliada d'un -1,6%.

Així doncs, l'any 2008, el creixement de l'ocupació se centra en el grup de treballadors no nacionals. De fet, durant l'any 2008 es produeix una destrucció d'ocupació entre els treballadors nacionals (-1,6%); mentre que entre els treballadors estrangers s'han generat nous llocs de feina, en concret, més de dos mil llocs de feina, cosa que en termes relatius suposa un creixement del 2,9%.

A més a més, durant els mesos de més ocupació (juny, juliol i agost), el pes dels treballadors estrangers amb nacionalitat de països de la UE creix respecte als

mesos de temporada baixa, i creix molt més que la incorporació de treballadors estrangers no comunitaris al nostre mercat de treball (i que ho fa bàsicament en l'activitat hotelera). Aquest comportament s'explica per l'especialització de la nostra comunitat en l'activitat turística, fortament estacional i amb unes necessitats específiques de mà d'obra. (Vegeu el quadre II-8 i el [gràfic A II-1](#).)

Segons la nacionalitat, podem assenyalar que, dins el grup de països que pertanyen a la Unió Europea, els que aporten més mà d'obra a la nostra comunitat autònoma són, en primer lloc, Alemanya (que aporta el 26,8% dels treballadors de la Unió Europea i l'11,8% del total d'afiliats estrangers), seguida del Regne Unit (el

16,3% i 7,1% respectivament) i d'Itàlia³ (el 15,4% i el 6,8% respectivament). D'aquests, el 65,1% cotitzen en el règim general i el 31,9% són autònoms, la qual cosa ens mostra la poca importància que tenen en la resta de règims: l'agrari, el de la mar o el de la llar. D'altra banda, el col·lectiu de treballadors estrangers afiliats no comunitaris té com a protagonista, per tercer any consecutiu, l'Equador, primer país de fora de la Unió Europea que aporta més treballadors, amb un 17,6%, per davant del Marroc, amb un 17,1%. Quant als treballadors estrangers no comunitaris, malgrat que el 78,4% cotitzen en el règim general de la Seguretat Social i el 6,9% són autònoms, és destacable la presència d'aquest col·lectiu en altres activitats, concretament en els règims especials. En el règim

QUADRE II-8. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEGURETAT SOCIAL, ILLES BALEARS (2008)

	Unió Europea	No UE	Total	% UE	% No UE
Gener	28.132	40.203	68.335	41,2	58,8
Febrer	29.362	42.087	71.449	41,1	58,9
Març	32.068	44.183	76.251	42,1	57,9
Abril	35.860	48.035	83.895	42,7	57,3
Maig	43.015	54.458	97.473	44,1	55,9
Juny	45.729	55.564	101.293	45,1	54,9
Juliol	46.801	54.634	101.435	46,1	53,9
Agost	46.091	53.811	99.902	46,1	53,9
Setembre	41.683	50.464	92.147	45,2	54,8
Octubre	32.955	42.100	75.055	43,9	56,1
Novembre	28.498	38.720	67.218	42,4	57,6
Desembre	26.662	35.833	62.495	42,7	57,3
Mitjana 2008	36.405	46.674	83.079	43,8	56,2

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

3. Cal tenir en compte que molts argentins tenen la doble nacionalitat.

especial d'empleats de la llar hi ha afiliats l'11,8% d'aquests treballadors, el 47,7% dels quals provenen de l'Equador o de Colòmbia. Un altre règim en què aquest col·lectiu d'estrangers amb nacionalitat de països de fora de la Unió és representatiu

és l'agrari, amb 1.274 treballadors d'alta durant el 2008 (fet que en termes relatius suposa el 91,3% sobre el conjunt de població estrangera afiliada en aquest règim, i el 54,2% sobre el total de població afiliada). (Vegeu el quadre II-9a i II-9b.)

QUADRE II-9A. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEGURETAT SOCIAL PER NACIONALITATS I PER RÈGIMS (UE) A LES ILLES BALEARS (2008)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Alemanya	5.545	4.084	9	22	104	9.764
Àustria	311	158	0	2	5	476
Bèlgica	410	158	1	3	6	577
Bulgaria	1.519	559	33	3	367	2.481
Xipre	2	0	0	0	0	2
Dinamarca	116	86	0	0	1	203
Eslovàquia	318	35	2	2	10	368
Eslovènia	37	3	0	0	2	41
Estònia	25	2	0	0	0	26
Finlàndia	97	27	0	2	1	127
França	1.434	644	5	14	21	2.118
Grècia	60	32	0	0	1	93
Hongria	177	29	2	0	3	212
Irlanda	132	59	0	0	1	192
Itàlia	4.459	1.111	5	14	28	5.617
Letònia	25	1	0	0	0	27
Lituània	75	11	0	0	0	86
Luxemburg	7	5	0	0	1	13
Malta	3	0	0	0	0	3
Països Baixos	655	322	2	3	5	987
Polònia	1.448	237	24	2	46	1.756
Portugal	916	120	2	2	15	1.055
Regne Unit	3.467	2.408	4	16	40	5.934
Rep. Txeca	394	44	8	1	7	454
Romania	1.626	1.324	24	3	184	3.160
Suècia	461	169	0	3	1	634
Total UE	23.717	11.627	121	92	848	36.405

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

QUADRE II-9B. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEURETAT SOCIAL PER NACIONALITATS I PER RÈGIMS (FORA DE LA UE) A LES ILLES BALEARS (2008)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Equador	6.573	152	123	1	1.375	8.223
Marroc	6.534	432	614	19	405	8.004
Colòmbia	4.112	206	313	5	919	5.554
Argentina	4.016	530	12	9	354	4.920
Xina	1.298	552	1	0	96	1.947
Uruguai	1.572	112	7	2	196	1.889
Bolívia	1.031	26	27	2	498	1.585
Senegal	1.099	66	24	3	44	1.133
Perú	964	35	8	3	150	1.161
Resta de països	9.392	1.115	145	19	1.487	12.260
Total fora UE	36.591	3.224	1.274	62	5.524	46.674

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

De les dades analitzades es pot observar que la població immigrant presenta una alta participació laboral. Les persones immigrants s'ocupen amb una freqüència més elevada en treballs que no requereixen qualificació ni especialització professional, mentre que la seva presència es gairebé nul·la en ocupacions amb un alt nivell de qualificació. En la distribució sectorial i ocupacional de les persones immigrants influeix de manera determinant, pel que fa al seu accés inicial al mercat de treball regular, la normativa vigent i els requisits que s'hi estableixen.

Observem una concentració més elevada de mà d'obra immigrant en el sector de l'activitat hotelera (31%) en relació amb els assalariats d'origen espanyol, que registren un percentatge del 18%. D'altra banda, en el sector de la construcció hi ha diferències en relació amb el volum de població assalariada, ja que el 22,6% de les persones immigrants estan assalariades en aquesta activitat, mentre que en el total de població d'origen espanyol és del 13%. (Vegeu el quadre II-10.)

QUADRE II-10. TOTAL D'AFILIATS PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (RÈGIM GENERAL, MITJANA 2008)

Sector d'activitat	Mitjana gener – juny*		Mitjana juliol – desembre**		Mitjana 2008
	Absolut	% sobre el total	Absolut	% sobre el total	
Agricultura, ramaderia, caça i selvicultura	552	0,9	541	0,9	0,9
Pesca	24	0,0	25	0,0	0,0
Indústries extractives	69	0,1	56	0,1	0,1

continua

**QUADRE II-10. TOTAL D'AFILIATS PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS
(RÈGIM GENERAL, MITJANA 2008)**

Sector d'activitat	Mitjana gener – juny*		Mitjana juliol – desembre**		Mitjana 2008
	Absolut	% sobre el total	Absolut	% sobre el total	
Indústries manufactureres	3.344	5,5	3.102	4,9	50,2
Producció d'energia	50	0,1	42	0,1	0,1
Construcció	16.350	26,8	11.668	18,5	22,6
Comerç; reparació de vehicles de motor	7.726	12,7	8.240	13,0	12,8
Hoteleria	17.110	28,1	22.024	34,8	31,4
Transport, emmagatzemament i comunicacions	3.000	4,9	3.292	5,2	5,1
Intermediació financera	224	0,4	236	0,4	0,4
Activ. immobiliàries i de lloguer, serv. empreses	6.523	10,7	7.021	11,1	10,9
Administració pública, defensa i Seguretat Social obligatòria	305	0,5	336	0,5	0,5
Educació	796	1,3	775	1,2	1,3
Activitats sanitàries i veterinàries; serveis socials	1.611	2,6	1.879	3,0	2,8
Altres activitats socials, serveis personals	3.185	5,2	3.851	6,1	5,7
Llars que ocupen personal domèstic	116	0,2	131	0,2	0,2
Organismes extraterritorials	12	0,0	13	0,0	0,0
Activitats sense classificar	0	0,0	1	0,0	0,0
Total del règim general	60.997	100,0	63.233	100,0	100,0

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

1.1.2. ANÀLISI DELS OCUPATS SEGONS L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA

Segons les dades que ofereix l'enquesta de població activa (EPA), la població ocupada a les nostres illes l'any 2008 és de 509.775 persones. Aquesta xifra representa un increment de 1.800 efectius laborals respecte al 2007. Aquest fet, en termes relatius, representa el 0,4%. (Vegeu el quadre II-11.)

Cal remarcar el canvi de tendència que es produeix a partir del segon semestre del

2008 quant a caiguda de l'ocupació, tendència que es confirma al llarg dels dos primers trimestres del 2009, amb caigudes en taxes interanuals del -7,3% i del -7,5% respectivament, a conseqüència dels efectes negatius que té la crisi econòmica sobre l'ocupació.

Per sectors d'activitat, cal assenyalar el descens en el nombre de persones ocupades en tots els sectors en relació amb l'any 2007, excepte en el sector de serveis, que és l'únic sector que el 2008 és capaç de generar nous llocs de feina:

QUADRE II-11. EVOLUCIÓ DE L'OcupACIÓ A LES ILLES BALEARs (1996-2008)

Anys	Variació		
	Metodologia: 2005	Absoluta	Relativa
1996	292.875		
1997	313.200	20.325	6,9
1998	323.275	10.075	3,2
1999	348.325	25.050	7,7
2000	380.675	32.350	9,3
2001	394.075	13.400	3,5
2002	415.450	21.375	5,4
2003	430.250	14.800	3,6
2004	448.775	18.525	4,3
2005	468.052	19.277	4,3
2006	495.975	27.923	6,0
2007	507.975	12.000	2,4
2008	509.775	1.800	0,4

Font: INE, enquesta de població activa.

10.780 nous llocs de feina respecte a l'any anterior (2,93%).⁴

La dinàmica negativa es registra en la resta de sectors. El sector agrícola registra un descens de més de 2.000 persones, fet que en termes relatius suposa el 18,8%. El sector industrial i el de la construcció, tot i que registren un descens important en la creació d'ocupació, se situen per sota de la

mitjana espanyola. D'aquesta forma, els llocs de feina que s'han destruït en el sector industrial són més de 5.000; en termes relatius suposa un descens del 10,8%. Per últim, el sector de la construcció al llarg de 2008 ha començat a registrar caigudes en els nivells d'ocupació i ha tancat l'exercici amb una destrucció de llocs de feina del 2,05%, circumstància que no es donava des de l'any 1992. (Vegeu el quadre II-12.)

QUADRE II-12. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ OCUPADA PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARs (2004-2008)

Trimestres/any	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total*
1r trim. 2004	10,6	39,4	64,2	298,5	412,7
2n trim. 2004	8,7	40,4	71,0	334,5	454,5
3r trim. 2004	10,7	41,0	68,9	357,8	478,4
4t trim. 2004	8,5	37,9	68,1	335,1	449,5

continua

4. S'ha de tenir en compte que l'any 2007 l'ocupació en els serveis va caure un -1,5%.

QUADRE II-12. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ OCUPADA PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2004-2008)

Trimestres/any	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total*
1r trim. 2005	9,7	35,9	73,6	310,5	429,6
2n trim. 2005	7,2	36,4	75,9	366,1	485,6
3r trim. 2005	9,4	40,8	75,0	374,7	499,9
4t trim. 2005	11,0	40,1	70,5	335,4	457,1
1r trim. 2006	8,9	40,8	73,4	333,8	456,9
2n trim. 2006	9,4	42,0	72,8	382,4	506,6
3r trim. 2006	7,8	42,0	69,8	409,3	528,9
4t trim. 2006	9,3	42,7	71,8	367,7	491,5
1r trim. 2007	9,8	44,2	79,5	341,3	474,8
2n trim. 2007	11,2	46,8	84,1	383,0	525,1
3r trim. 2007	11,4	54,5	73,7	397,4	537,0
4t trim. 2007	11,7	49,6	85,1	348,6	495,0
1r trim. 2008	8,8	48,6	81,3	346,1	484,8
2n trim. 2008	10,5	42,5	84,9	387,5	525,4
3r trim. 2008	8,1	40,9	79,4	405,9	534,3
4t trim. 2008	8,4	42,0	70,2	373,9	494,6

* Dades en milers.

Font: INE, enquesta de població activa.

1.1.3. ANÀLISI COMPARADA DE LES TAXES D'ACTIVITAT, D'OCUPACIÓ I D'ATUR DE LES BALEARS I D'ALTRES COMUNITATS AUTÒNOMES

En acabar l'any 2008, les Illes Balears presentaven una taxa d'activitat⁵ del 64,8%, la més alta del territori nacional, a l'igual que en els darrers anys, tot i que la Comunitat de Madrid ha retallat distàncies i se situa a dues dècimes per sota de les Balears. La taxa d'activitat de les Balears en els darrers dos anys es manté al mateix nivell que l'any 2006 (a 3 dècimes

per sobre). Les comunitats autònomes amb la taxa d'activitat més elevada són, darrere de les Balears, Madrid (64,6%), Catalunya (63,2%) i Múrcia (61,8%). (Vegeu el quadre II-13.)

Si tenim en compte el nivell de formació assolit per les persones que formen part de la població activa, ens adonam que la seva taxa d'activitat és més alta com més alt és el nivell de formació que tenen, i que aquesta dada és per ambdós sexes, tant per a dones com per a homes. (Vegeu els gràfics [A II-2](#), [A II-3](#) i [A II-4](#).)

5. La taxa d'activitat és la relació entre la població activa, que es classifica en ocupada i aturada, i la potencialment activa, és a dir, la que està en edat de fer feina.

QUADRE II-13. TAXA D'ACTIVITAT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2007-2008)

	1r trim. 07	2n trim. 07	3r trim. 07	4t trim. 07	Mitjana 2007	1r trim. 08	2n trim. 08	3r trim. 08	4t trim. 08	Mitjana 2008
Espanya	58,6	58,9	59,1	59,1	58,9	59,4	59,8	60,0	60,1	59,8
Andalusia	56,0	56,1	56,2	56,7	56,2	57,1	57,1	57,6	58,4	57,6
Aragó	57,6	59,2	59,5	58,9	58,8	58,9	59,5	59,3	59,6	59,3
Astúries	50,2	50,3	50,8	50,8	50,5	51,9	52,8	53,5	52,6	52,7
Illes Balears	62,0	65,4	65,8	63,1	64,1	62,6	65,6	67,0	63,8	64,8
Illes Canàries	61,4	61,4	60,8	60,7	61,0	60,8	60,8	60,9	61,3	60,9
Cantàbria	55,9	56,1	56,6	56,4	56,2	56,9	56,8	57,1	56,9	56,9
Castella i Lleó	53,1	53,4	54,3	53,8	53,7	54,2	54,2	54,9	54,8	54,5
Castella-la Manxa	55,5	55,8	56,5	56,3	56,0	56,6	57,3	57,1	57,3	57,1
Catalunya	62,1	62,3	62,8	62,8	62,5	63,1	63,3	63,1	63,3	63,2
Com. Valenciana	59,7	60,1	60,2	60,5	60,1	61,0	61,2	60,8	61,6	61,1
Extremadura	52,6	52,4	53,1	53,4	52,8	52,8	53,6	54,0	53,5	53,5
Galícia	53,8	54,4	54,7	54,2	54,3	54,4	54,9	55,6	55,4	55,1
Madrid	64,0	63,7	64,0	63,9	63,9	63,8	64,7	64,7	65,1	64,6
Múrcia	60,0	60,6	60,6	60,6	60,5	61,4	62,0	61,8	61,9	61,8
Navarra	61,2	61,3	60,5	60,3	60,8	61,4	61,1	61,5	60,7	61,2
País Basc	57,5	57,8	57,5	57,8	57,6	57,4	58,1	58,6	58,2	58,1
La Rioja	59,1	58,8	58,0	59,8	58,9	59,4	59,9	60,3	60,1	59,9
Ceuta	50,7	50,3	51,5	53,9	51,6	53,7	55,8	55,0	57,3	55,5
Melilla	50,9	54,0	55,6	55,8	54,1	54,7	54,4	55,3	49,0	53,3

Font: INE, enquesta de població activa.

Cal subratllar el fet que a menys nivell formatiu la taxa d'activitat masculina és molt més elevada que la femenina, tal com es pot observar en els gràfics esmentats; els homes amb estudis secundaris obligatoris tenen una taxa d'activitat del 82,8%, mentre que en el cas de les dones és del 63,4%. Les taxes d'activitat més elevades en el cas de les dones corresponen, tant a Espanya com a les Balears, al grup amb estudis superiors i títol de doctorat.

L'any 2008 la taxa d'activitat masculina es manté constant respecte al 2007, mentre que la taxa d'activitat femenina experimenta un creixement d'un punt i mig. Enguany, la taxa d'activitat femenina ha estat del 56% (quan l'any passat va ser del 54,4%), 5,5 punts per sobre de la mitjana estatal. La Comunitat de Madrid, amb una taxa del 56,5%, es troba a mig punt per sobre de les Illes i, d'igual forma que l'any passat, deixen de ser la comunitat autònoma amb la major taxa d'activitat femenina i se situen en segon lloc. Tot i l'entrada creixent de la dona en el mercat de treball i malgrat l'escurçament conseqüent de distància respecte a la masculina, la taxa d'activitat masculina (del 73,6% l'any 2008) encara se situa molt per sobre de la femenina. El grup d'edat que ha experimentat un augment més gran de la taxa d'activitat respecte al 2007 ha estat el de les persones de 55 i més anys, amb un augment d'1,1 punts, que en el cas del col·lectiu femení s'eleva a 2,2 punts, més que l'any anterior (en el col·lectiu masculí es manté constant en relació amb l'any passat, amb una dècima

per sota). Quant a aquest col·lectiu, la taxa es troba 4,2 punts per sobre de la mitjana nacional. (Vegeu el quadre II-15.)

Tot i que històricament les Illes Balears sempre han presentat la taxa d'activitat i d'ocupació més elevades de l'Estat, aquest darrer any la taxa d'ocupació⁶ de les Balears se situat per darrere de la de Madrid. Suposa una diferència de gairebé un punt (8 dècimes menys). Així doncs, la Comunitat de Madrid registra una taxa d'ocupació del 59%, mentre que la de les Illes Balears és del 58,2%. Una anàlisi per gènere ens mostra que, en el cas dels homes, la taxa d'ocupació (66,4%) s'ha reduït 3 punts en relació amb la registrada l'any 2007. Aquest descens afecta especialment el col·lectiu de joves: tant el grup d'edat comprès entre els 20 i 24 anys (gairebé 10 punts menys), com el grup d'edat de 16 a 19 anys (7,5 punts menys). En el cas de les dones, la taxa d'ocupació (49,9%) també es manté constant (s'ha reduït 0,1 punts respecte a l'any passat). El col·lectiu que ha mostrat un comportament més recessiu ha estat el de 16 a 19 anys (8,4 punts menys que l'any anterior). Les Illes Balears són, com l'any passat, la comunitat autònoma amb la segona taxa d'ocupació femenina més alta de l'Estat, per darrere de Madrid (51,1%). (Vegeu els quadres II-14 i II-15.)

D'altra banda, la taxa d'atur⁷ s'ha situat en el 10,2% de mitjana durant l'any 2008, 3,2 punts per sobre de la taxa d'atur del 2007. Es troba a 1,1 punts per sota de la taxa d'atur en l'àmbit nacional,

6. La taxa d'ocupació és la relació entre el nombre total d'ocupats i la població activa.

7. La taxa d'atur és la relació entre el nombre d'aturats i la població ocupada.

QUADRE II-14. TAXES D'OCCUPACIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2007-2008)

	1r trim. 07	2n trim. 07	3r trim. 07	4t trim. 07	Mitjana 07	1r trim. 08	2n trim. 08	3r trim. 08	4t trim. 08	Mitjana 2008
Espanya	53,6	54,2	54,4	54,0	54,0	53,6	53,5	53,2	51,8	53,0
Andalusia	49,0	49,4	49,1	48,8	49,1	48,7	47,8	47,1	45,7	47,3
Aragó	54,3	56,1	56,6	55,9	55,7	55,4	55,4	55,6	53,9	55,1
Astúries	45,4	45,8	47,2	46,7	46,2	47,5	48,6	49,5	47,3	48,2
Illes Balears	56,3	61,8	62,8	57,5	59,6	55,9	60,1	60,8	55,9	58,2
Illes Canàries	55,1	55,4	54,3	54,0	54,7	51,8	51,1	50,3	48,3	50,4
Cantàbria	51,9	52,5	53,4	53,7	52,9	53,3	52,8	53,5	51,9	52,9
Castella i Lleó	49,1	49,5	50,5	50,1	49,8	49,8	49,2	49,8	48,6	49,3
Castella-la Manxa	51,2	51,4	52,6	51,8	51,8	51,1	51,3	50,7	48,8	50,5
Catalunya	58,0	58,5	58,5	58,6	58,4	58,3	58,4	57,5	55,9	57,5
Com. Valenciana	54,6	54,9	55,0	55,0	54,9	55,1	54,1	53,2	52,5	53,7
Extremadura	45,7	46,0	46,5	45,6	45,9	45,2	46,2	46,1	43,9	45,4
Galícia	49,0	50,3	51,0	50,2	50,1	49,9	50,3	50,9	50,0	50,3
Madrid	59,8	59,7	60,1	59,8	59,9	59,1	59,0	59,3	58,5	59,0
Múrcia	55,7	56,6	55,7	55,6	55,9	55,6	55,0	53,1	52,3	54,0
Navarra	58,1	58,1	57,8	57,7	57,9	57,7	57,7	57,1	55,7	57,0
País Basc	53,6	54,3	54,0	54,4	54,1	54,2	54,8	55,0	53,3	54,3
La Rioja	55,1	55,9	55,0	56,4	55,6	55,7	55,8	55,3	54,2	55,3
Ceuta	39,5	40,7	40,8	43,6	41,1	44,6	45,4	45,5	48,0	45,9
Melilla	42,9	42,6	45,4	46,0	44,2	42,2	44,0	42,2	40,8	42,3

Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-15. TAXA D'ACTIVITAT, D'Ocupació i d'ATUR PER SEXES i PER GRUPS D'EDAT A LES ILLES BALEARS (2007-2008)

Illes Balears		Activitat			Ocupació			Atur		
		2008	2007	Var. 08/07 (abs.)	2008	2007	Var. 08/07 (abs.)	2008	2007	Var. 08/07 (abs.)
Ambdós sexes		64,8	64,1	0,7	58,2	59,6	-1,4	10,2	7,0	3,2
16-19		30,7	34,0	-3,4	18,5	26,4	-7,9	40,1	25,0	15,0
20-24		72,0	71,3	0,7	57,6	62,1	-4,5	19,8	12,9	6,9
25-54		86,0	85,2	0,7	78,2	79,9	-1,7	9,1	6,3	2,8
55+		25,0	23,9	1,1	23,9	23,0	0,9	4,5	3,7	0,8
Homes		73,6	73,7	-0,2	66,4	69,4	-3,0	9,7	5,9	3,9
16-19		37,8	41,2	-3,4	24,2	31,6	-7,5	36,1	25,2	10,9
20-24		79,4	78,5	0,9	61,4	71,3	-9,9	22,4	9,2	13,2
25-54		93,3	93,4	-0,2	85,5	88,6	-3,1	8,4	5,3	3,2
55+		33,6	33,7	-0,1	32,4	32,6	-0,2	3,4	3,1	0,3
Dones		56,0	54,4	1,5	49,9	49,8	0,1	10,9	8,6	2,3
16-19		23,2	26,6	-3,4	12,5	20,9	-8,4	49,0	25,1	23,9
20-24		64,3	63,8	0,5	53,6	52,6	1,0	16,5	17,6	-1,1
25-54		78,2	76,6	1,7	70,5	70,8	-0,2	9,9	7,6	2,3
55+		17,7	15,5	2,2	16,6	14,8	1,8	6,3	4,9	1,4

Font: INE, enquesta de població activa.

que és de l'11,3%. Les Illes Balears ocupen la setena posició pel que fa a la taxa d'atur més alta en el rànquing per comunitats autònomes durant el 2008. Per sexe, la taxa d'atur masculí (del 9,7%) ha augmentat gairebé 4 punts, mentre que la taxa femenina ha registrat un augment de 2,3 punts i s'ha situat, així, en el 10,9%. Per trams d'edat, la taxa d'atur dels joves entre els 16 i 19 anys és la que més ha crescut (15 punts), i passa del 25% l'any 2007 al 40% l'any 2008. (Vegeu els quadres II-15 i II-16.)

La comparació territorial de les taxes d'atur segons la variable sexe ens mostra que les Illes Balears han millorat la posició amb referència a l'any passat i han passat d'ocupar la segona posició com a comunitat autònoma on la diferència entre la taxa femenina i la masculina era més baixa, a ocupar la primera durant el 2008 (amb una diferència d'1,16 punts), seguida de Múrcia i Madrid (amb una diferència d'1,56 i 1,67 punts respectivament). En l'altre extrem trobam comunitats com Extremadura, Castella i Lleó o Castella-la Manxa, on la taxa d'atur femení se situa més de dues vegades per sobre de la taxa d'atur masculina⁸. (Vegeu el gràfic A II-5.)

En el cas d'una comunitat com la nostra, cal subratllar les diferències que es produeixen en la taxa d'atur segons l'època de l'any. Com es reflecteix en el quadre II-16, durant els mesos centrals de l'estiu la taxa d'atur (del 4,5%) es redueix respecte a la que hi ha en els mesos de menys activitat turística; per tant, podem

afirmar que la taxa d'atur en el mercat laboral de les Illes Balears fluctua d'acord amb l'estacionalitat de la nostra activitat econòmica principal: el turisme. És destacable el descens de la taxa d'atur durant el segon i el tercer trimestre de cada any. (Vegeu el gràfic A II-6.)

Finalment, cal dir que moltes de les característiques que té l'atur a Espanya —com ara els trets següents: juvenil, femení, amb una relació inversa respecte al nivell de formació i amb diferències importants entre sectors d'activitat— també es poden observar en el cas de la nostra comunitat autònoma, la qual cosa queda reflectida en l'estructura del mercat de treball de les Illes Balears de forma molt peculiar. La comparativa del comportament de la població jove de les Illes Balears amb la resta de comunitats autònomes ens ofereix una perspectiva clara dels fluxos del mercat de treball de les Illes Balears. (Vegeu el gràfic II-1.)

Les Illes Balears tenen la cinquena taxa d'ocupació de joves menors de 30 anys més elevada de l'Estat, segons les dades del 2008. La taxa, del 57,9% (5 punts per sota de la taxa registrada l'any passat, que fou del 62,9%), es troba per sobre de la mitjana espanyola, que va ser del 55% —en concret, hi ha una diferència de 2,9 punts. Les comunitats autònomes amb les taxes d'ocupació juvenil més elevades són, en primer lloc, Catalunya (59,9%), seguida de Madrid (59,5%), Aragó (58,8%) i La Rioja (58,3%). (Vegeu el quadre II-17.)

8. Tanmateix, a l'hora d'analitzar aquesta millora, s'ha de considerar que les taxes d'atur pugen tant entre els homes com entre les dones, i que ho fan més entre els primers. En el primer cas, la taxa passa del 5,9% al 9,7%. En el cas de les dones la taxa va del 8,6% al 10,9%.

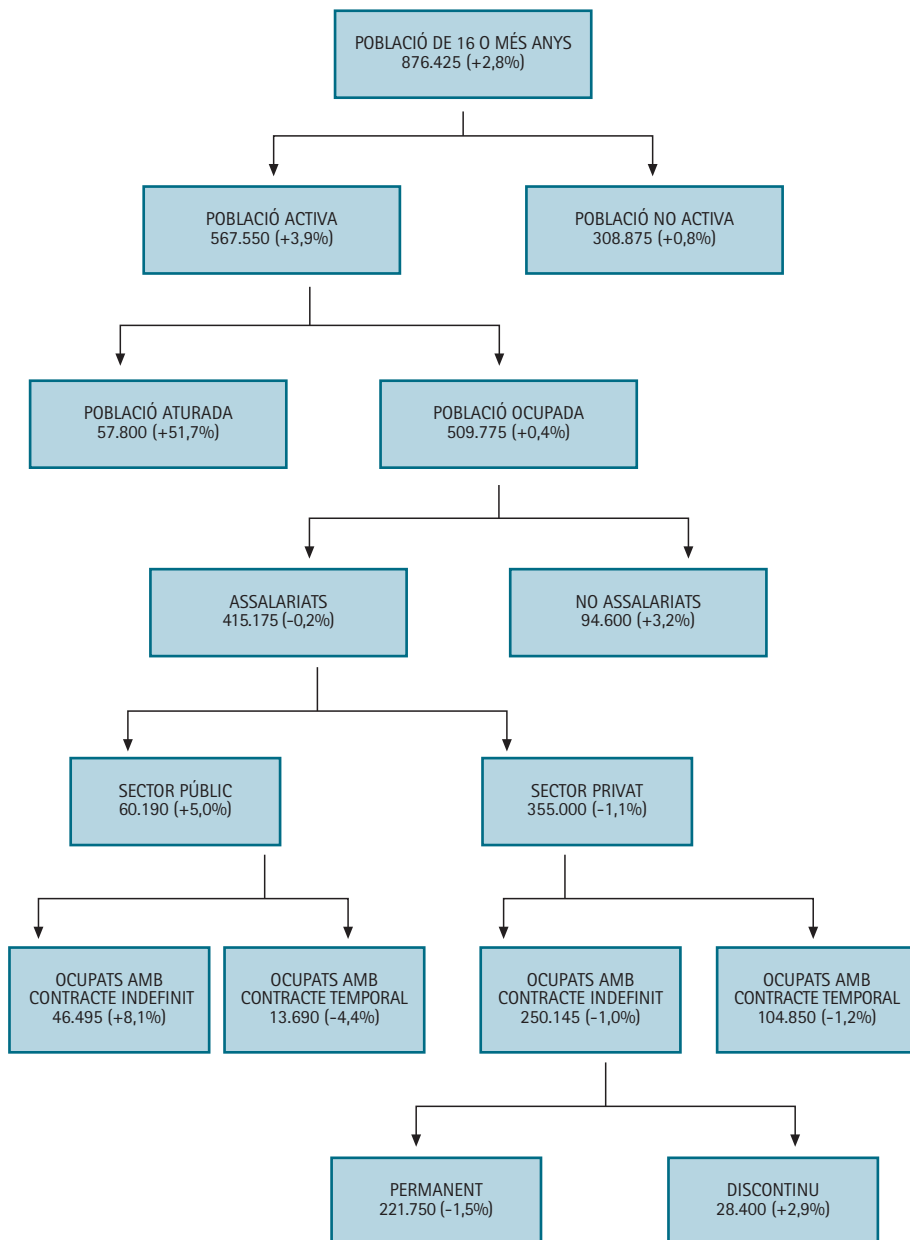
QUADRE II-16. TAXES D'ATUR PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2007-2008)

	1r trim. 07	2n trim. 07	3r trim. 07	4t trim. 07	Mitjana 2007	1r trim. 08	2n trim. 08	3r trim. 08	4t trim. 08	Mitjana 2008
Espanya	8,5	8,0	8,0	8,6	8,3	9,6	10,44	11,33	13,91	11,3
Andalusia	12,5	12,0	12,6	14,0	12,8	14,8	16,27	18,33	21,8	17,8
Aragó	5,7	5,3	4,9	5,1	5,2	6,0	6,78	6,23	9,6	7,1
Astúries	9,5	9,1	7,2	8,1	8,5	8,5	7,84	7,53	10,0	8,5
Illes Balears	9,2	5,5	4,5	9,0	7,0	10,7	8,39	9,38	12,3	10,2
Illes Canàries	10,2	9,8	10,7	11,0	10,4	14,7	16	17,5	21,2	17,3
Cantàbria	7,1	6,3	5,6	4,6	5,9	6,4	7,03	6,34	8,9	7,2
Castella i Lleó	7,4	7,3	7,0	7,0	7,2	8,2	9,29	9,35	11,2	9,5
Castella-la Manxa	7,7	7,8	7,0	8,0	7,6	9,6	10,48	11,34	14,9	11,6
Catalunya	6,7	6,1	6,8	6,6	6,5	7,6	7,62	8,95	11,8	9,0
Com. Valenciana	8,6	8,7	8,7	9,0	8,8	9,6	11,59	12,39	14,9	12,1
Extremadura	13,1	12,2	12,4	14,7	13,1	14,4	13,86	14,6	18,0	15,2
Galícia	8,8	7,6	6,7	7,5	7,6	8,4	8,33	8,47	9,7	8,7
Madrid	6,6	6,3	6,0	6,4	6,3	7,4	8,78	8,39	10,2	8,7
Múrcia	7,2	6,6	8,2	8,3	7,6	9,5	11,33	14,09	15,5	12,6
Navarra	5,1	5,3	4,4	4,3	4,8	6,1	5,62	7,09	8,1	6,7
País Basc	6,7	6,0	6,1	5,7	6,1	5,6	5,57	6,27	8,3	6,4
La Rioja	6,8	4,9	5,3	5,6	5,7	6,3	6,81	8,32	9,8	7,8
Ceuta	22,0	19,1	20,9	19,2	20,3	16,9	18,8	17,3	16,3	17,3
Melilla	15,8	21,0	18,3	17,5	18,2	22,7	19,0	23,8	16,9	20,6

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-1

**Estructura del mercat de treball, Illes Balears
(mitjanes anuals 2008) (variació interanual)**

Font: INE, enquesta de població activa.

Entre les característiques sociodemogràfiques de la població jove, la relacionada amb l'educació es considera d'especial rellevància pel vincle estret que té amb els processos d'integració laboral. Els canvis en les pautes de formació dels joves al llarg de les darreres dècades han suposat un augment significativa del nivell educatiu mitjà. Alhora, s'ha produït en els darrers anys una transformació relacionada amb les expectatives laborals dipositades en la consecució de titulacions de grau superior, que farien possible una obertura del ventall de possibilitats de l'o-

ferta de treball en relació amb els ingressos, tot combinat amb la prolongació de la formació en espera d'oportunitats de feina, escasses per als joves.

A les Illes Balears, es constata un pes més baix del nivell corresponent als estudis universitaris i un pes més alt del nivell corresponent als estudis primaris. És a dir, el nivell formatiu mitjà de la població jove continua essent inferior al del conjunt de l'Estat, així com més desequilibrat, a causa de les diferències entre els estudis primaris, per una banda, i els universitaris, per l'altra.

**QUADRE II-17. TAXA D'OCUPACIÓ DELS JOVES MENORS DE 30 ANYS
PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2008)**

	Ocupats < 30 anys	Població < 30 anys	Taxa d'ocupació
Andalusia	786.751	1.601.714	49,1%
Aragó	126.735	215.502	58,8%
Astúries	88.181	163.379	54,0%
Illes Balears	114.567	197.944	57,9%
Illes Canàries	186.876	398.551	46,9%
Cantàbria	52.951	97.344	54,4%
Castella i Lleó	216.580	408.857	53,0%
Castella-la Manxa	207.338	376.058	55,1%
Catalunya	748.276	1.248.676	59,9%
Com. Valenciana	518.469	904.170	57,3%
Extremadura	97.392	202.378	48,1%
Galícia	249.644	459.924	54,3%
Madrid	666.643	1.119.666	59,5%
Múrcia	162.807	287.578	56,6%
Navarra	56.747	99.108	57,3%
País Basc	180.005	323.387	55,7%
La Rioja	31.361	53.824	58,3%
Ceuta	4.804	14.334	33,5%
Melilla	4.528	12.951	35,0%
Total	4.500.655	8.185.345	55,0%

Font: INE - EPA.

Les dades relatives al nivell d'estudis dels joves a les Illes Balears mostren pautes molt diferents de les de la mitjana espanyola. Les raons s'han de cercar en el fet que en el nostre mercat laboral és més fàcil trobar una feina per a la qual no es demana formació, i molts joves n'aconsegueixen sense problema, malgrat que en un futur això pot implicar precarietat laboral i estancament de les seves oportunitats de millora i d'estabilitat laboral.

Durant l'any 2007,⁹ i segons dades del Ministeri d'Educació (*Las cifras de la educación en España*), a les Illes Balears hi havia un 44,2% de població entre 18 i 24 anys que no havia completat l'educació secundària obligatòria, mentre que la mitjana espanyola era del 31%. La nostra comunitat es col·loca per darrere en relació amb aquest indicador, i la segueixen les comunitats autònomes de Múrcia (38,4%) i Andalusia (38%). Per sexe, les dones registren una taxa del 39,2% i els homes del 49,1%. (Vegeu el quadre II-18.)

QUADRE II-18. POBLACIÓ D'ENTRE 18 I 24 ANYS QUE NO HA COMPLETAT EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2007)

		Dones	Homes
Andalusia	38,0	31,8	44,0
Aragó	26,8	21,6	31,8
Astúries	21,6	16,5	26,2
Illes Balears	44,2	39,2	49,1
Illes Canàries	36,9	28,7	44,9
Cantàbria	26,8	23,2	30,3
Castella i Lleó	23,2	16,7	29,4
Castella-la Manxa	35,1	27,1	42,7
Catalunya	31,5	26,9	36,0
Comunitat Valenciana	31,8	28,2	35,2
Extremadura	34,8	26,3	42,8
Galícia	22,1	12,7	31,3
Madrid	24,9	22,1	27,6
Múrcia	38,4	33,3	43,2
Navarra	16,8	16,5	17,1
País Basc	15,3	9,7	20,5
La Rioja	30,4	24,2	36,1
UE 27	14,8	12,7	16,9
Espanya	31,0	25,6	36,1

Font: "Las cifras de la Educación en España". Estadística, indicadors i EUROSTAT.

9. Última dada disponible.

1.1.4. L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL (IQT)

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, amb l'ajuda de la Conselleria de Treball i Formació i amb l'assessorament de la Universitat de Barcelona, va editar a final del 2008 la publicació *Indicadors de qualitat del treball*,¹⁰ en què es va dur a terme una revisió dels indicadors que varen servir de base a l'estudi publicat l'any 2004: *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*.¹¹

La Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007 va considerar oportú actualitzar el treball dels IQT, ja que han passat cinc

anys d'ençà que es varen aprovar, durant els quals s'han produït canvis substancials de la realitat econòmica i social de les Illes, i molt especialment pel que fa al mercat de treball. Els objectius que persegueix la revisió de l'IQT són, bàsicament, ampliar els temes analitzats, introduir algunes millores en el tractament de les dades i afinar la construcció de l'índex de qualitat del treball. (Vegeu el quadre II-19).

L'indicador de qualitat del mercat de treball es basa en una bateria d'indicadors (39 indicadors en total) que pretenen mesurar vuit dimensions de la situació laboral a cada comunitat autònoma d'Espanya, ja que la base d'aquest estudi

QUADRE II-19. INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL PROPOSATS PER A L'ANY 2006

Dimensió	Indicadors proposats
1. Condicions del lloc de treball	a) Grau de satisfacció en el lloc de treball b) Índex d'incidència dels accidents de treball c) Jornades perdudes en accidents laborals d) Nivell d'estrès en el lloc de treball e) Taxa de parcialitat involuntària f) Taxa de temporalitat g) % d'ocupació indefinida discontinua h) Índex de rotació (Contractes/persones contractades)
2. Relacions laborals	a) Jornades perdudes en vagues b) Cobertura dels convenis col·lectius
3. Qualificació, habilitats i aprenentatge	a) Ocupats amb estudis superiors b) Índex de desajustament

continua

10. Parellada M.; Puigròs A.; Ribas M.; *Indicadors de qualitat del treball*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2008.

11. Parellada M. i García G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2004.

QUADRE II-19. INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL PROPOSATS PER A L'ANY 2006

Dimensió	Indicadors proposats
3. Qualificació, habilitats i aprenentatge	c) Ocupats que segueixen algun tipus de formació d) Persones que han abandonat l'ensenyament prematurament (18-24 anys)
4. Accés i participació en el mercat de treball	a) Aturats que no han treballat abans b) Taxa d'activitat c) Taxa d'ocupació població 30-54 anys d) Taxa d'atur població 30-54 anys
5. Igualtat de gènere	a) Desigualtat salarial segons sexe b) Ràtio parcialitat involuntària segons sexe c) Ràtio taxes d'ocupació segons sexe d) Ràtio taxes d'atur segons sexe e) Ràtio aturats que no han treballat abans segons sexe f) Ràtio taxa de temporalitat segons sexe g) Ràtio d'atur de llarga durada segons sexe h) Índex de Duncan (ràtio segregació sectorial) i) Ràtio d'ocupació en grup de directius segons sexe
6. Cohesió social i mercat de treball	a) Taxa d'atur de la població immigrada b) Taxa d'atur juvenil (30 anys) c) Taxa d'ocupació juvenil (30 anys) d) Taxa d'ocupació > 55 anys e) Ocupats amb discapacitat sobre el total d'ocupats*
7. Salaris i productivitat	a) Remuneració salarial b) PIB per ocupat c) Ocupats en sectors d'alta tecnologia d) Augment salarial pactat (deflactat per l'IPC)
8. Benestar i Protecció Social	a) PIB per càpita b) Ràtio de dependència c) Taxa neta de cobertura de les prestacions per atur/DENOS e) % de persones situades per sota el llindar de pobresa (60% mitjana d'ingressos)

* Dada no disponible i no computada per a l'elaboració de l'IQT.

Font: Parellada M.; Puiggròs A.; Ribas M.; Estudi IQT 2006, Consell Econòmic i Social.

QUADRE II-20. PONDERACIONS ESTABLERTES EN ELS DIVERSOS ESCENARIS

	% base	% tradicional	% intermedi	% innovador
1. Condicions del lloc de treball	12,5	10	10	10
2. Relacions laborals	12,5	10	10	10
3. Qualificació, habilitats i aprenentatge	12,5	10	15	20
4. Accés i participació en el mercat de treball	12,5	20	15	10
5. Igualtat de gènere	12,5	10	15	20
6. Cohesió social i mercat de treball	12,5	10	10	10
7. Salari i productivitat	12,5	20	15	10
8. Benestar i protecció social	12,5	10	10	10

Font: Parellada M.; Puigros A.; Ribas M.; Estudi IQT 2006, Consell Econòmic i Social.

és l'anàlisi comparativa. Qualsevol dada es posa sempre amb referència a d'altres, d'aquesta manera l'estudi dels diferents indicadors permet comparar els resultats obtinguts a les Illes Balears amb la resta de regions espanyoles.

La construcció d'un índex agregat té com a punt fonamental les ponderacions que es donen a cada grup, que es presenten segons diversos escenaris.¹² (Vegeu el quadre II-20).

Així doncs, una vegada obtingut el rànquing de comunitats autònomes en cadascuna de les dimensions que aquí s'han considerat, s'han aplicat les ponderacions que s'han assenyalat per tal d'obtenir una nova ordenació de les regions que correspon, finalment, a l'ordre segons la mesura de qualitat del treball definida. En el quadre II-21 es poden observar els resultats obtinguts en el darrer estudi dels IQT corresponents als anys 2001 i 2006, i les actualitzacions

fetes per a aquesta memòria amb els resultats corresponents a l'any 2007.

La primera conclusió que es pot extreure a partir dels resultats del 2007 és que la posició de les Illes Balears ha empitjorat respecte al 2006 en tots els escenaris plantejats. D'aquesta manera, en l'escenari base, les Balears han passat d'ocupar la tercera posició el 2006 a la quarta posició el 2007; de la quarta a la cinquena posició en l'escenari tradicional; de la tercera a la cinquena posició en l'escenari intermedi i, finalment, ha passat a ocupar la quarta posició en l'escenari innovador, quan el 2006 ocupaven la tercera posició.

Les dimensions en què les Illes Balears han perdut més posicions relatives amb relació a les altres regions espanyoles, i per tant es poden considerar punts febles o qüestions sobre les quals cal incidir per millorar, són:

- La dimensió sobre qualificació, habilitats i aprenentatge, en què les Illes se situen en el penúltim lloc del rànquing,

12. Vegeu les notes metodològiques a les publicacions del CES.

quan en l'edició del 2006 es trobaven en la tretzena posició. Així, les Balears estan a la coa de l'Estat pel que fa a ocupats que han assolit estudis superiors, i esdevenen la comunitat amb el percentatge més elevat de joves entre 18 i 24 anys que han abandonat l'ensenyança prematurament.

- A la dimensió de salaris i productivitat, en què el 2006 les Balears ja ocupaven la desena posició, han perdut una posició relativa i se situen en l'onze lloc del rànquing. Les Illes han baixat en els indicadors sobre augment salarial pactat i en el PIB per ocupat.
- També cal esmentar la dimensió sobre benestar i protecció social, que les Illes encapçalaven com la regió millor posicionada tant el 2001 com el 2006. A l'edició del 2007 les Illes passen a ocupar la quarta posició; per tant, perden posicions relatives sobretot pel que fa al PIB per càpita i el percentatge de persones situades per sota del llindar de pobresa

En canvi, les variables en què les Illes Balears estan millor situades respecte a la resta de comunitats autònomes es concentren en els indicadors relacionats amb les relacions laborals, la igualtat de gènere (tot i que les Illes han passat d'ocupar la primera posició a la tercera) i la cohesió social. (Vegeu els quadres [A II-2](#), [A II-3](#), [A II-4](#), [A II-5](#), [A II-6](#), [A II-7](#), [A II-8](#), [A II-9](#)

1.1.5. INDICADORS D'AVALUACIÓ PER A L'ESTRATÈGIA EUROPEA PER A L'OCUPACIÓ (EEO)

Durant els darrers anys, la política d'ocupació a la Unió Europea¹³ ha aconseguit bons resultats gràcies a la fixació d'objectius i directrius comunes que han permès dur a terme una acció coordinada segons aquests objectius. Segons s'ha reconegut en el document *El futuro de la Estrategia europea de ocupación*, les reformes que han adoptat els estats membres en el passat han contribuït a incrementar la resistència de l'ocupació a la desacceleració econòmica, a incrementar en més de 10 milions els llocs de feina i a reduir la desocupació i la taxa d'atur de llarga durada.¹⁴ Les diferències de l'any 2008 respecte als objectius del 2010¹⁵ són per a les Balears de -11,8 punts en taxes d'ocupació, de -10,5 punts en taxa d'ocupació de dones i de -33,4 punts en taxa d'ocupació de persones més grans de 55 anys.

Els indicadors d'avaluació que figuren en el quadre II-22 ens indiquen la necessitat de fer un esforç per millorar l'ocupació i l'atur, encara que, en general, aquests indicadors mostren una posició relativa millor a les Balears que a Espanya i, fins i tot, millor que a la Unió Europea, sobretot pel que fa als indicadors d'ocupació.

Tot i que l'atur continua essent elevat a molts estats membres, especialment en categories com els joves, els treballadors grans, les dones o les persones amb desa-

13. Comissió Europea: *El futuro de la estrategia europea de empleo*. www.europa.eu.int.

14. La taxa d'atur de llarga durada es calcula sobre el total de població activa; en el quadre figura el percentatge d'atur de llarga durada sobre el total de població aturada.

15. Els objectius 2010 són una taxa d'ocupació del 70%, una taxa d'ocupació de dones del 60% i una taxa d'ocupació de persones més grans de 55 anys del 50%.

**QUADRE II-21. RÀNQUING DELS INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES
SEGONS LES PONDERACIONS ESTABLERTES (2006)**

	Base			Tradicional			Intermedi			Innovador		
	2001	2006	2007	2001	2006	2007	2001	2006	2007	2001	2006	2007
Andalusia	14	17	17	16	17	17	16	17	17	12	17	17
Aragó	4	5	3	4	5	2	4	5	3	4	5	3
Astúries	15	14	9	14	13	9	14	12	10	14	14	10
Illes Balears	2	3	4	2	4	5	3	3	5	2	3	4
Illes Canàries	8	11	11	9	14	14	9	14	13	7	11	11
Cantàbria	12	13	8	12	12	8	12	11	8	15	12	7
Castella-la Manxa	11	10	15	11	10	15	11	13	16	11	10	16
Castella i Lleó	16	15	13	15	15	10	15	15	11	16	15	12
Catalunya	1	2	2	1	2	3	1	2	2	1	2	2
Com. Valenciana	7	8	14	7	8	13	7	8	14	8	8	14
Extremadura	17	16	16	17	16	16	17	16	15	17	16	15
Galícia	13	9	12	13	9	11	13	9	9	13	9	9
Madrid	5	1	1	5	1	1	5	1	1	5	1	1
Múrcia	10	12	10	10	11	12	10	10	12	10	13	13
Navarra	3	4	5	3	3	4	2	4	4	3	4	5
País Basc	9	6	7	8	6	6	8	7	6	9	6	8
La Rioja	6	7	6	6	7	7	6	6	7	6	7	6

Font: Parellada M.; Puiggrós A.; Ribas M.; Estudi IQT 2006, Consell Econòmic i Social.

Nota: La regió amb els resultats millors ocupa el lloc 1 en el rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els resultats pitjors) té el valor 17.

QUADRE II-22. INDICADORS D'AVALUACIÓ PER A L'ESTRATÈGIA EUROPEA DE L'Ocupació (2007-2008)											
Indicadors*	Espanya		UE-27		UE-27 Mitjana 3 milions		Diferència Espanya/UE-27		Diferència Espanya/mitjana 3 milions		Diferències en 2008 respecte als objectius 2010
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	
Ocupació											
Taxa d'ocupació	65,5	62,8	65,7	65,8	75,9	76,4	-0,2	-0,3	-10,4	-13,6	-3,2 -4,2
Taxa d'ocupació de dones	55,1	54,5	58,8	59,2	72,0	72,6	-3,7	-4,7	-16,9	-18,1	-2,5 -0,8
Taxa d'ocupació de majors de 55 anys	45,0	45,6	45,0	45,9	61,8	63,9	0,0	-0,3	-16,8	-18,3	— -4,1
Atur											
Taxa d'atur (% població activa)	8,6	13,9	6,9	6,8	3,2	3,3	1,7	7,1	5,4	10,6	— —
Taxa d'atur dones (% població activa femenina)	11,0	15,1	7,6	7,7	3,8	5,5	3,4	7,4	7,2	11,6	— —
Taxa d'atur joves (% població activa de 15-24 anys)	18,8	29,2	14,6	16,2	6,4	8,0	4,2	13,0	12,4	21,2	18,6 — 10,6
Ràtio atur joves (% població de 15-24 anys)	12,0	13,5	6,9	6,9	3,1	3,4	5,1	6,6	8,9	10,2	— —
Atur llarga durada (% total d'aturats)	19,4	17,9	41,7	34,6	16,2	13,4	-22,3	-16,7	3,2	4,5	— —
Creixement del PIB real	3,7	1,2	2,9	0,9	9,8	6,5	0,8	0,3	-6,1	-5,3	3,0 3,0 -1,8 -2,1

* Espanya: objectius del PNR de 2005. UE: objectius de les cimeres de Lisboa el 2000 i d'Estocolm el 2001. L'objectiu d'augment del 3 per 100 en el PIB real anual correspon a l'escenari econòmic base de Lisboa. No hi ha objectiu quantitatiu sobre atur, però sí aconseguir una taxa "friccional" el 2010 i la Comissió utilitza com a referència la mitjana dels tres millors resultats per països.

vantatges específiques, podem afirmar que en tots els casos ens trobam en una situació millor que Espanya i, fins i tot, que la Unió Europea. Finalment, amb relació a l'atur de llarga durada, característica típica de l'atur en el conjunt d'Espanya, cal dir que les Balears cada any aconseguixen un percentatge inferior, molt inferior a la mitjana nacional i al de la Unió Europea. (Vegeu el quadre II-22.)

1.2.

ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

A continuació, analitzarem amb més detall, a partir de l'enquesta de població activa (EPA), l'ocupació segons cada situació laboral; l'estacionalitat; la temporali-

tat; les persones ocupades i assalariades per jornada, per gènere i per sector d'activitat; l'atur registrat, i els fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball de les Illes Balears.

1.2.1. L'OCUPACIÓ PER SITUACIONS LABORALS

Segons les dades de l'enquesta de població activa, del total de 509.775 treballadors ocupats l'any 2008, 415.175 varen ser assalariats, xifra que representa el 81,4% del total de persones ocupades a les nostres illes. Aquest percentatge és similar al de l'any anterior, tot i que cal remarcar que, si l'any passat el col·lectiu de persones assalariades en el sector privat experimentava un augment del 8,5%,enguany registra un descens de l'1,1%, i que el nombre d'ocupats del sector públic

QUADRE II-23. TREBALLADORS OCUPATS PER SITUACIÓ LABORAL, ILLES BALEARS (2007-2008)

	2007	%	2008	%
Total de treballadors	508,0	100,0	509,8	100,0
Treballadors per compte propi: total	91,7	18,1	94,4	18,5
Treballadors per compte propi: ocupador	35,3	38,5	36,5	38,6
Treballador per compte propi: empresari sense assalariats o treballadors independents	52,3	57,0	55,3	58,5
Treballadors per compte propi: membre de cooperativa	1,5	1,7	0,2	0,3
Treballadors per compte propi: ajuda familiar	2,6	2,9	2,4	2,5
Assalariats: Total	416,1	81,9	415,2	81,5
Assalariats: sector públic	57,3	13,8	60,2	14,5
Assalariats: sector privat	358,8	86,2	355,0	85,5
Altra situació	0,2	0,0	0,2	0,0

* Dades en milers d'euros.

** Situació professional actual i percentatge respecte a la mitjana anual.

Font: INE, enquesta de població activa.

creix un 5,5%, quan l'any passat va disminuir un 8,3%. En el cas dels treballadors ocupats per compte propi, el nombre dels que treballen en la categoria d'ocupadors s'ha situat en les 36.500 persones, la qual cosa significa un augment del 2,9% respecte a l'any 2007, com també en la categoria dels empresaris sense assalariats, que són 55.300 persones, és a dir, es produeix un augment del 5,8% en relació amb l'any passat. (Vegeu el quadre II-23.)

d'expansió la variació de l'activitat al llarg de l'any tendeix a concentrar-se en el períodes d'estiu en la mesura que és el sector turístic el generador de la màxima activitat.

Així doncs, l'illa amb el nivell més elevat d'estacionalitat¹⁶ és Formentera (131,1%), seguida d'Eivissa (57,6%), Menorca (31,4%) i Mallorca (19,6%). (Vegeu el quadre II-24.)

1.2.2. L'ESTACIONALITAT

L'especialització productiva condiona i atorga al mercat de treball illenc uns determinats trets estructurals i característics, els quals, en definitiva, afecten la quantitat i la qualitat de l'ocupació disponible per a la població laboral.

Entre les conseqüències més directes de la caracterització del model de creixement econòmic de les Illes Balears, l'estacionalitat és un element determinant del tipus de relacions econòmiques i socials que s'hi produeixen. En efecte, en els moments

1.2.3. LA TEMPORALITAT

A partir de la informació de l'EPA-INE, el 28,6% del total d'assalariats ha tingut una relació contractual temporal, percentatge que representa un descens de 0,3 punts respecte al que es va obtenir l'any anterior. Les Illes Balears se situen a 7 dècimes per sota de la mitjana estatal de temporalitat. Com es pot veure, la taxa de temporalitat és més elevada en els trimestres de més activitat turística, fet que té a veure amb l'estacionalitat i amb l'especialització productiva. (Vegeu el quadre II-25 i el gràfic A II-7.)

QUADRE II-24. ÍNDEX D'ESTACIONALITAT PER ILLA. ILLES BALEARS (2008)

	Treb. juliol	Treb. des	Var. (%) jul-des
Mallorca	405.004	322.797	25,5%
Menorca	37.894	27.586	37,4%
Eivissa	59.060	35.792	65,0%
Formentera	3.973	1.709	132,5%
Illes Balears	506.592	388.677	30,3%
Espanya	19.169.826	18.305.613	4,7%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

16. Tal com es pot veure en el quadre II-24, l'estacionalitat es calcula com la variació absoluta dels afiliats del mes de juliol respecte al mes de desembre.

QUADRE II-25. ASSALARIATS PER TIPUS DE CONTRACTE I COMUNITAT AUTÒNOMA (2007-2008)

	2007						2008					
	Total			Indefinit			Temporal			Total		
	Val. absolut*	%		Val. absolut*	%		Val. absolut*	%		Val. absolut*	%	
Andalusia	2.646,0	100,0		1.460,2	55,2		1.185,8	44,8		2.584,7	100,0	
Aragó	498,9	100,0		361,2	72,4		137,6	27,6		500,9	100,0	
Astúries	346,3	100,0		241,6	69,8		104,7	30,2		361,5	100,0	
Illes Balears	416,1	100,0		295,7	71,1		120,4	28,9		415,2	100,0	
Illes Canàries	788,7	100,0		491,2	62,3		297,5	37,7		744,8	100,0	
Cantàbria	208,3	100,0		148,2	71,1		60,1	28,9		208,3	100,0	
Castella-la Manxa	835,7	100,0		607,6	72,7		228,1	27,3		663,3	100,0	
Castella Lleó	667,3	100,0		439,5	65,9		227,8	34,1		827,6	100,0	
Catalunya	2.933,0	100,0		2.238,3	76,3		694,7	23,7		2.910,8	100,0	
Com. Valenciana	1.826,1	100,0		1.200,7	65,8		625,4	34,2		1.835,5	100,0	
Extremadura	323,1	100,0		190,1	58,8		133,0	41,2		323,5	100,0	
Galícia	922,0	100,0		632,9	68,6		289,1	31,4		922,9	100,0	
Madrid	2.639,6	100,0		1.977,0	74,9		662,6	25,1		2.671,1	100,0	
Múrcia	524,9	100,0		315,1	60,0		209,9	40,0		517,1	100,0	
Navarra	234,9	100,0		169,9	72,3		65,0	27,7		235,4	100,0	
País Basc	793,4	100,0		570,4	71,9		223,0	28,1		801,3	100,0	
La Rioja	114,9	100,0		86,1	74,9		28,8	25,1		116,3	100,0	
Total	16.760,1	100,0		11.453,2	68,3		5.306,9	31,7		16.681,2	100,0	
										11.800,7	70,7	
										4.880,5	29,3	

* Dades en milers.

Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-26. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS PER GÈNERE, ILLES BALEARS (2007-2008)

	Mitjana de 2007	Mitjana de 2008
Dona	27,5	30,1
Home	30,1	26,8
Total	28,9	28,6

Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-27. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS PER TIPUS DE JORNADA, ILLES BALEARS (2007-2008)

	Mitjana de 2007	Mitjana de 2008
Jornada completa	28,0	27,9
Jornada parcial	36,6	33,9
Total	28,9	28,6

Font: INE, enquesta de població activa.

Quant a les possibles diferències per gènere, s'observa com enguany les dones (30,1%) presenten una taxa de temporalitat més alta que la dels homes (26,8%). Cal remarcar que durant l'any 2008 la taxa de temporalitat femenina ha augmentat gairebé 3 punts, mentre que la taxa de temporalitat masculina ha baixat només 3,3 punts. La baixada de la taxa de temporalitat es relaciona amb la destrucció d'ocupació, que ha afectat els treballadors temporals, i no amb un augment de l'ocupació indefinida. (Vegeu el quadre II-26.)

Si analitzam la temporalitat segons el tipus de jornada, la taxa en la jornada parcial és sis punts més elevada que la que hi ha en el cas dels treballadors a jornada completa (amb referència a l'any 2007 aquesta diferència es retalla en 2,6 punts). La taxa de temporalitat ha disminuït especialment en el cas dels treballadors que tenen un contracte a jornada

parcial (2,7 punts), mentre que els que tenen un contracte a jornada completa es manté constant respecte a l'any passat (-0,1 punts). (Vegeu el quadre II-27.)

Una anàlisi de la temporalitat per grups d'edat ens mostra que les taxes més elevades es donen en els col·lectius més joves i, a mesura que augmenta l'edat del treballador, aquestes taxes es redueixen. En especial, s'ha de fer ressaltar el grup de treballadors d'entre 16 i 19 anys, que té la taxa més elevada (84,5%), com es reflecteix en el gràfic corresponent. (Vegeu el gràfic A II-8.)

1.2.4. ELS OCUPATS I ELS ASSALARIATS PER TIPUS DE JORNADA, PER SEXE I PER SECTOR ECONÒMIC

El 2008 el nombre de persones ocupades a jornada completa és de 457.146, de

manera que hi ha 1.396 ocupats més que l'any 2007 (un 0,30% més que l'any anterior). Així i tot, cal destacar que entre el col·lectiu masculí es registra un descens en el nombre d'ocupats, que en termes relatius suposa l'1,30% menys que el 2007. En canvi, entre el col·lectiu femení hi ha un augment de gairebé el 3%. Sobre el total d'ocupats a jornada completa, els homes tenen un pes del 61,3%, mentre que la presència de les dones és només del 38,7%.

En canvi, pel que fa als ocupats a jornada parcial hi ha un increment en relació amb l'any anterior, entorn d'un 0,63% de mitjana anual. En aquest grup, cal assenyalar que, quant a les dones, el nombre d'ocupades a jornada parcial ha augmentat en 1.201 durant l'any passat. Entre el col·lectiu masculí l'ocupació a temps parcial s'ha reduït en 869 persones.

Si només fem referència als ocupats assalariats, aquests percentatges en part varien, ja que els assalariats a jornada completa experimenten una disminució, de manera que hi ha 2.491 assalariats menys que l'any 2007 (un 0,7% menys que l'any anterior) i, pel que fa als assalariats a jornada parcial, es dona un augment en relació amb l'any anterior del 3,6% de mitjana anual.

En concret, entre els assalariats a jornada completa el descens es registra entre el col·lectiu masculí (amb el 3,7% menys que el 2007) i és per tant el col·lectiu femení el que, amb un augment del 3,9%, provoca que el volum de persones assalariades a jornada completa es man-

tingui en un nivell similar al de l'any anterior, tot i que registra una disminució en els seus efectius laborals. Quant als ocupats assalariats a temps parcial, el col·lectiu masculí disminueix un 5,24%, i el col·lectiu femení augmenta pel que fa al nombre de treballadores assalariades a jornada parcial el 5,53%.

Hem de destacar, un any més, una major presència de les dones en el treball a temps parcial (el 9,2% respecte al total de treballadors ocupats i el 10,5% respecte al total d'assalariats) que dels homes (amb el 2,3% i el 2,1% respectivament). D'altra banda, en el treball a temps complet, com s'ha comentat anteriorment, l'ocupació més elevada es dona en el col·lectiu masculí. (Vegeu el quadre II-28.)

Si analitzam la taxa de salarització, podem observar que la taxa corresponent a les dones és més elevada que la taxa prevista per als homes. En el cas de les Illes Balears, parlem d'una taxa del 76,7% en el cas dels homes i d'un 87,8% en el cas de les dones. Així, es pot comprovar la presència minoritària de les dones en l'activitat empresarial,¹⁷ que és de l'11,6% del total de les dones ocupades a la nostra comunitat autònoma, enfront d'un 22,9% en el cas dels homes.

D'altra banda, cal destacar, en relació amb la jornada parcial segons la variable sexe, que en els darrers anys a les Illes Balears la feina a temps parcial s'ha caracteritzat per estar concentrada fonamentalment en la població femenina (un 80,2%), i que ha augmentat fins al 83,1% en el cas dels assalariats en jor-

17. Es compten les categories següents: ocupador/a, empresari/ària sense assalariats o membre de cooperativa.

QUADRE II-28. OCUPATS I ASSALARIATS PER TIPUS DE JORNADA I PER GÈNERE (2006-2008)*

	Ocupats				Assalariats				No assalariats			
	Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
Mitjana de 2006	277.025	165.575	11.450	41.925	214.361	143.276	7.792	36.110	62.664	22.299	3.658	5.815
Mitjana de 2007	283.950	171.800	11.250	41.025	223.405	147.823	8.262	36.584	60.545	23.977	2.988	4.441
Mitjana de 2008	280.284	176.862	10.381	42.226	215.087	153.650	7.829	38.608	65.197	23.212	2.552	3.618

* Milers de persones en mitjanes anuals.

Font: INE, enquesta de població activa.

nada parcial; circumstància que es pot interpretar com un senyal de més precarietat de l'ocupació femenina.

Amb freqüència s'ha defensat aquest tipus de jornada per a la dona per considerar que li permet compatibilitzar, en el cas de que així ho vulgui, la feina amb les seves responsabilitats familiars. No obstant això, cal constatar que en la majoria dels casos el recurs a aquesta forma de jornada és degut al tipus d'activitat que duu a terme, i que es converteix més en una imposició i, per tant, una forma de d'ocupació discriminatòria que s'ofereix a les dones, de manera que constitueix la causa i l'efecte de la segregació ocupacional (Carrasco i Mayordomo, 1997), que respon més a la necessitat o als interessos de l'ocupador que a la voluntat de les dones contractades.

Així doncs, les dades reflecteixen clarament aquesta realitat, ja que només un 4,3% dels homes ocupats a jornada parcial ho està per tenir cura d'infants o

malalts o bé per obligacions familiars; en canvi, en el cas de les dones aquest percentatge augmenta fins a arribar al 40,3% de les dones ocupades a jornada parcial.

A continuació, s'analitza l'evolució al llarg d'aquest darrer any de les persones ocupades i, entre aquestes, de les assalariades, en relació amb el sector d'activitat i amb el gènere. En el quadre II-28 s'observa que el 93,6% del total de dones ocupades ho està en el sector de serveis, mentre que en el cas dels homes aquesta xifra és del 59,60%. Això ens demostra que en el sector de serveis té una forta presència el col·lectiu femení. El cas contrari succeeix en els altres sectors d'activitat, en què la participació femenina és francament minoritària, a favor de la participació masculina, amb un volum d'efectius laborals molt més important.

Amb referència al sector de la construcció, com és habitual, la presència masculina hi és molt més important (el 96,2%

QUADRE II-29. OUPATS I ASSALARIATS PER SECTORS ECONÒMICS I PER SEXE, ILLES BALEARS (2007-2008)

	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2008 (milers)	% var. 08/07	2008 (milers)	% var. 08/07	2008 (milers)	% var. 08/07	2008 (milers)	% var. 08/07
Total	290,7	-1,5	219,1	2,9	222,9	-3,8	192,3	4,3
Agricultura	7,2	-18,5	1,8	-20,0	3,9	-36,7	0,9	-5,3
Indústria	34,3	-12,7	9,2	-3,2	25,9	-16,0	7,0	-3,1
Construcció	76,0	-1,2	3,0	-19,7	58,1	-4,8	2,4	-17,2
Seveis	173,3	1,8	205,1	3,9	135,1	1,0	181,9	4,9

Font: INE, enquesta de població activa.

del total d'ocupats en la construcció). En el sector industrial, el percentatge d'homes ocupats és notablement superior al de dones en qualsevol dels règims (el 78,9% dels ocupats i el 78,7% en el cas dels assalariats). Finalment, el sector agrari i pesquer aglutina el 2,5% del total d'homes ocupats i el 0,8% en el cas de les dones ocupades.

Com a resum, cal comentar que el 2,5% del nombre total d'homes ocupats treballa en l'agricultura, l'11,8% en la indústria, el 26,2% en la construcció i el 59,6% en el sector de serveis. Aquests percentatges en el cas de les dones són del 0,8% en l'agricultura, del 4,2% en la indústria, de l'1,4% en la construcció i del 93,6% en els serveis. (Vegeu el quadre II-29.)

1.2.5. L'ATUR REGISTRAT I LES DEMANDES D'OCUPACIÓ

A les Illes Balears, l'any 2008 es va tancar amb 49.111 persones aturades, xifra que

suposa un augment en termes absoluts d'11.868 persones respecte a l'any anterior, i en termes relatius, del 31,9%. Per primera vegada en tota la història del registre de l'atur, el percentatge d'homes registrats com a aturats és superior al de les dones. Així doncs, el 52% d'aquestes persones són homes i el 48% restant són dones. L'atur masculí és el que experimenta l'augment més elevat, que és el doble respecte al 2007 (passa de 16.887 homes aturats durant el 2007 a 25.428 el 2008), mentre que les dones ho fan en un 16,4%. (Vegeu el quadre II-30.)

L'atur femení se centra en les dones d'entre 20 i 34 anys, que aglutinen el 41,4% del total de dones aturades. Per grups d'edat, s'observa que el 54,3% de les persones en situació d'atur tenen entre 25 i 44 anys, el 30,1% són majors de 45 anys i el 14,9% restant són menors de 25 anys. Si es comparen aquestes dades amb les de l'any 2006, es constata que hi ha un increment de l'atur registrat en tots els grups d'edat, tot i que el més significatiu

QUADRE II-30. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT PER SEXE, ILLES BALEARS (1996-2008)

	Dones	Homes	Total
1996	22.069	18.171	40.240
1997	20.435	16.352	36.787
1998	19.204	14.080	33.284
1999	17.656	12.098	29.754
2000	17.501	11.619	29.120
2001	18.345	12.405	30.750
2002	20.007	15.399	35.406
2003	20.993	17.838	38.832
2004	21.019	18.308	39.327
2005	21.061	17.278	38.339
2006	20.125	16.009	36.134
2007	20.356	16.887	37.243
2008	23.684	25.428	49.111

Font: SOIB.

es produeix en el grup de majors de 45 anys (+4,5%), seguit del grup dels que tenen entre 25 i 44 anys (+3,1%). Finalment, els joves menors de 25 anys són els que experimenten l'increment més baix (+0,2%).

La distribució de l'atur segons el grup d'edat i per gènere mostra diferències entre els homes i les dones. L'atur femení és més jove que l'atur masculí. El 2007, el 59,3% de les dones aturades eren menors de 40 anys; per als homes, el percentatge se situava en el 58,1%. Per al col·lectiu de majors de 50 anys, la proporció és inversa, atès que en l'atur femení significa un 21,1% i en el masculí, un 24,1%.

L'any 2008, l'atur de llarga durada representa el 14,4% sobre el total de persones

aturades. L'atur de llarga durada no afecta de la mateixa manera les dones que els homes: així, les dones, el 2008, representen el 62,9% d'aquest col·lectiu, davant el 37,1% dels homes. Si ens fixam en el perfil de les persones en situació d'atur de llarg durada, podem dir que el 57% d'aquestes té 45 anys o més. Segons el nivell d'estudis, s'observa com gairebé el 15,3% no té estudis o només té estudis primaris. I, finalment, segons el sector econòmic, veiem com es produeix una forta concentració d'aquestes persones en el sector de serveis (79,4%). (Vegeu els quadres II-31 i II-32.)

Segons l'EPA, l'any 2008 el nombre d'aturats s'incrementa el 51,7% respecte al 2007 (passa de 38.100 aturats a 57.800, és a dir, hi ha 19.700 persones aturades

QUADRE II-31. ATUR DE LLARGA DURADA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2008)

	Atur	Atur de llarga durada	%
Andalusia	602.888	172.385	28,6%
Aragó	48.230	9.490	19,7%
Astúries	52.843	16.357	31,0%
Illes Balears	49.111	7.092	14,4%
Illes Canàries	175.140	48.632	27,8%
Cantàbria	25.359	6.535	25,8%
Castella-la Manxa	115.531	26.220	22,7%
Castella i Lleó	123.345	35.687	28,9%
Catalunya	333.653	84.835	25,4%
Com.Valenciana	277.891	59.829	21,5%
Extremadura	84.530	29.160	34,5%
Galícia	162.512	59.031	36,3%
Madrid	281.045	64.300	22,9%
Múrcia	69.844	13.269	19,0%
Navarra	25.319	6.132	24,2%
País Basc	84.582	26.702	31,6%
La Rioja	12.807	2.550	19,9%
Ceuta	7.442	2.786	37,4%
Melilla	7.871	2.761	35,1%
Total d'Espanya	2.539.941	673.753	26,5%

Font: INEM.

QUADRE II-32. PERFIL DELS ATURATS DE LLARGA DURADA. ILLES BALEARS (2006-2008)

	2006	2007	2008
Total d'aturats de llarga durada	6.707	6.638	7.709
Homes	2.543	2.435	2.862
Dones	4.164	4.203	4.847
Menors de 25 anys	597	530	763
De 25 a 44 anys	2.270	2.183	2.559
45 anys i més	3.841	3.925	4.387
Sense estudis	34	33	35
Estudis primaris	554	945	1.149
Estudis secundaris	5.876	5.429	6.247

Continua

QUADRE II-32. PERFIL DELS ATURATS DE LLARGA DURADA. ILLES BALEARS (2006-2008)

	2006	2007	2008
Estudis universitaris	242	229	278
Agricultura	43	55	64
Indústria	563	485	499
Construcció	741	697	866
Serveis	5.186	5.248	6.123
Sense ocupació anterior	174	153	157
Mallorca	5.697	5.587	6.521
Menorca	313	342	407
Eivissa - Formentera	697	709	781

Font: INEM.

més que l'any passat). Si utilitzam com a font la simulació retrospectiva d'atur registrat amb els criteris SISPE, també es produeix un increment, tot i que menor: el 31,9% en relació amb l'any 2007. Segons aquesta font, enguany s'han registrat 49.111 persones aturades, davant les 37.243 de l'any anterior. [\(Vegeu el gràfic A II-9.\)](#)

L'atur registrat a la nostra comunitat correspon a tres categories: per un costat, hi ha un petit percentatge que, com per tot, correspon a l'anomenat «atur friccionat», és a dir, una petita part d'atur residual que difícilment es pot evitar; un percentatge elevat que correspon a l'atur estacional —a causa de la nostra especialització productiva—, és a dir, el que varia segons l'activitat que hi ha en cada època de l'any, i un atur que ens permetem qualificar de «cíclic».

Si ens fixam en el col·lectiu de persones estrangeres, l'any 2008 es va tancar a les Illes Balears, com s'ha dit anteriorment, amb un total de 49.111 persones aturades, 12.884 de les quals eren estrangeres,

cosa que, en termes percentuals, implica el 26,2% del total de l'atur que s'ha registrat a les Illes. Hi ha un augment del nombre de persones estrangeres desocupades respecte a l'any 2007 (+4.405).

Del total de dones en situació d'atur l'any 2008, n'hi ha 5.084 que són estrangeres, és a dir, el 21,5% sobre el total de dones aturades a les Balears.

Sobre el total de persones estrangeres en situació d'atur, el 39,5% són dones; mentre que el 60,5% són homes. Segons la zona de procedència, el 68,1% són de països de fora de la UE, mentre que el 31,9% restant són procedents de països de la UE.

Les Balears són la comunitat autònoma amb la proporció més elevada de treballadors estrangers sobre el total de persones aturades de l'Estat. L'any 2008, les Illes Balears, amb el 26,2% d'aturats estrangers, eren la comunitat autònoma amb la proporció més important de treballadors estrangers en situació d'atur. Del total de treballadors i treballadores estrangers en

situació d'atur, 2.365 són procedents de països de la Unió Europea, la qual cosa, en termes relatius, representa el 33%. La resta, 4.799, procedeix de països de fora de la Unió Europea i representa el 67% del total d'estrangers aturats.

D'altra banda, les demandes de feina han trencat la tendència decreixent iniciada l'any 2004 i durant aquest 2008 han registrat un augment. En concret, hi ha un creixement del 25,7%. S'ha de tenir en compte que, tal com passa amb la variable de l'atur, aquestes tenen un fort comportament estacional, d'acord amb el de l'activitat principal de la nostra economia. (Vegeu el gràfic A II-10.)

1.2.6. LA CONTRACTACIÓ

La contractació feta l'any 2008 (381.455 contractes) trenca la tendència de creixe-

ment que s'inicià l'any 2004, ja que en termes absoluts es registren 59.188 contractes menys que l'any 2007, la qual cosa, en termes relatius, suposa una disminució del -13,4%. (Vegeu el quadre II-33.)

El 13,6% (51.968) varen ser contractes indefinits: 29.028 a temps complet, 8.524 a temps parcial i 14.416 varen ser fixos discontinus.

El nombre de contractes indefinits es redueixen un 12,6% respecte als que es varen subscriure al llarg del 2007. Els contractes indefinits a temps complet registren un descens del 20,9%. Els contractes indefinits a temps parcial cauen un 9,3% i els contractes fixos discontinus creixen un 8% amb relació a l'any 2007.

La resta de la contractació, el 86,4% (329.487), va ser de caràcter temporal, i disminueix el 13,6%, cosa que en termes

**QUADRE II-33. CONTRACTES REGISTRATS PER MODALITAT DE CONTRACTACIÓ:
ILLES BALEARS (2004-2008)**

	2004	2005	2006	2007	2008	Var. 08/07	Var. (%)
Contractes indefinits							
A temps complet							
Ordinaris	7.441	8.227	10.535	13.617	11.471	-2.146	-15,76
Conversió bonificat	7.644	8.432	18.164	2.578	266	-2.312	-89,68
Discapacitats (ordinaris i conversions)	265	223	288	311	208	-103	-33,12
Inicials bonificats	3.509	3.803	4.064	5.030	3.298	-1.732	-34,43
Conversió no bonificat	4.160	4.603	4.405	15.153	13.785	-1.368	-9,03
Subtotal a temps complet	23.019	25.288	37.456	36.689	29.028	-7.661	-20,88
A temps parcial	5.986	6.459	8.375	9.402	8.524	-878	-9,34
Fix discontinu	12.122	11.915	12.818	13.354	14.416	1.062	7,95
Subtotal: contractes indefinits	41.127	43.662	58.649	59.445	51.968	-7.477	-22

Continua

**QUADRE II-33. CONTRACTES REGISTRATS PER MODALITAT DE CONTRACTACIÓ:
ILLES BALEARS (2004-2008)**

	2004	2005	2006	2007	2008	Var. 08/07	Var. (%)
Contractes de durada determinada							
A temps complet							
Obra i Servei	78.627	85.164	95.475	96.678	78.740	-17.938	-18,55
Eventual per circumstàncies de la producció	160.275	171.006	177.472	173.399	141.876	-31.523	-18,18
Interinitat	20.776	21.515	22.119	23.033	25.714	2.681	11,64
Discapacitats	346	331	322	337	263	-74	-21,96
Altres	2.381	1.940	1.554	402	512	110	27,36
Subtotal: a temps complet	262.405	279.956	296.942	293.849	247.105	-46.744	-15,91
A temps parcial							
Temps parcial	75.986	78.472	81.154	83.424	78.680	-4.744	-5,69
Jubilació parcial	149	203	297	404	591	187	46,29
Relleu	63	93	137	194	183	-11	-5,67
Subtotal: a temps parcial	76.198	78.768	81.588	84.022	79.454	-4.568	-5,44
Subtotal: de durada determinada	338.603	358.724	378.530	377.871	326.559	-51.312	-13,58
Contractes formatius							
Formació	2.021	1.994	1.786	1.493	1.049	-444	-29,74
Pràctiques a temps complet	816	787	702	599	415	-184	-30,72
Pràctiques a temps parcial	272	247	200	141	131	-10	-7,09
Subtotal contractes formatius	3.109	3.028	2.688	2.233	1.595	-638	-28,57
Total de contractació	382.839	405.414	439.867	440.643	381.455	-59.188	-13,43

Font: SOIB.

absoluts suposa un volum de 51.312 contractes menys que l'any anterior. Així mateix, d'entre els contractes temporals registrats el 2008, el 75,7% (247.105) són contractes a temps complet.

Els contractes formatius registrats l'any 2008 —que únicament representen el 0,4% del total de contractes— es concreten en 1.595 contractes, i han estat 638

menys que l'any anterior, en què se'n registraren 2.233.

En el grup de contractes temporals, cal fer notar la importància, pel volum que tenen, dels contractes eventuais per circumstàncies de la producció, que són 169.006 (el 44,8%), i dels d'obra i servei, que sumen 94.848 contractes (el 25,2%). El 53,4% dels contractes de durada deter-

**ADDENDA II-1. CONTRACTACIÓ DE DURADA DETERMINADA REGISTRADA.
ILLES BALEARNS (2008)**

	≤3 mesos	3-12 mesos	>12 mesos	Indeterminat	Total
Temps complet					
Obra i servei	12,92%	8,45%	1,14%	77,49%	100,00%
Eventual	67,43%	32,50%	0,01%	0,06%	100,00%
Interinitat	44,11%	5,55%	0,17%	50,17%	100,00%
Formació i pràctiques	0,00%	95,56%	4,44%	0,00%	100,00%
Altres	0,65%	30,32%	69,03%	0,00%	100,00%
Temps parcial	53,40%	20,42%	0,96%	25,22%	100,00%

Font: SOIB.

minada són per a un temps igual o inferior als 3 mesos; el 20,4% dels contractes tenen una durada compresa entre els 3 i els 12 mesos; el 0,96% tenen una durada superior als 12 mesos, i la resta, el 25,3%, són indeterminats. (Vegeu l'Addenda II-1.)

Analitzant el nombre de contractes registrats per sexe durant l'any 2008, la distribució a les Balears ha estat la següent: pel que fa a les dones, un total de 178.905 (47% sobre el total de contractació), i pel que fa als homes, un total de 201.805 (un 53% sobre el total de contractes). Respecte a l'any anterior, la contractació femenina ha disminuït en un 9,5% (gairebé 20.000 contractes menys que l'any passat), i la contractació masculina ho ha fet en gairebé 40.000 contractes menys amb relació al 2007 (un 16,4% menys que l'any anterior.)

Com hem dit, del total de contractes registrats a les Balears durant el 2008, el 13,6% han estat de caràcter indefinit. Per gènere, són les dones les que han registrat una proporció més elevada de contractació indefinida (8,8%), mentre que els homes s'han situat per sota de la mitjana de les Illes, amb un 7,6%.

Si ens fixam en les deu ocupacions que registren més contractació, no hi ha gairebé canvis respecte a anys anteriors pel que fa a l'estructura ocupacional del mercat de treball de les Illes Balears. Així doncs, es repeteix la concentració de contractes en unes poques ocupacions que es caracteritzen per ser de baixa qualificació i per estar englobades dins el sector de serveis i de la construcció.

D'una banda, les dones, un any més, han concentrat més del 48,2% de la contractació registrada durant el 2008 en tres ocupacions: personal de neteja (21,5%), cambreres (14,0%) i dependents de comerç (12,7%).

D'altra banda, els homes han registrat la contractació més elevada en ocupacions relacionades amb la construcció: picapedrers (13,6%) i peons de la construcció (8,7%), i també en hoteleria i/o restauració: cambrers (11,3%). (Vegeu el quadre II-34.)

El mercat de treball evoluciona, encara que molt lentament, cap a la integració de la dona en una situació cada vegada més equiparada a la de l'home; així i tot,

encara queda molt de camí per recórrer i el procés d'inserció de la dona és lent i difícil, sobretot si a partir dels registres de contractació analitzam en quines feines i en quins sectors d'activitat econòmica s'ocupen. S'ha de dir que, un any

més, majoritàriament, aquestes es col·loquen en el sector de serveis: personal de neteja d'hoteleria i d'oficines.

El salari mitjà de la nostra comunitat autònoma fou l'any 2006¹⁸ de 18.696,42 euros.

QUADRE II-34. LES 10 OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES PER SEXE, ILLES BALEARS (2008)

	Absoluts	%	Acumulat
Dones			
Personal de neteja d'oficina i hotels	38.419	21,5	21,5
Cambreres, bàrmans i assimilats	25.082	14,0	35,5
Dependentes i exhibidores en tendes, magatzems	22.667	12,7	48,2
Cuineres i preparadores de menjar	7.186	4,0	52,2
Aux. administratives amb tasques d'atenció al públic	6.722	3,8	55,9
Taquígrafes i mecanògrafes	6.686	3,7	59,7
Auxiliars d'infermeria en hospitals	5.067	2,8	62,5
Animadores comunitàries	3.754	2,1	64,6
Recepcionistes d'establiment distint d'oficina	3.525	2,0	66,6
Infermeres	3.333	1,9	68,4
Total 10 ocupacions	122.441	68,4	
Total contractació dones	178.905		
Homes			
Picapedrers	27.520	13,6	13,6
Cambrers, bàrmans i assimilats	22.873	11,3	25,0
Peons de la construcció d'edificis	17.506	8,7	33,6
Cuiners i preparadors de menjar	10.557	5,2	38,9
Personal de neteja d'oficina i hotels	9.732	4,8	43,7
Peons del transport i descarregadors	8.996	4,5	48,2
Dependents i exhibidors en tendes, magatzems	5.581	2,8	50,9
Taxistes, conductors d'automòbil, furgoneta	4.129	2,0	53,0
Peons d'indústries manufactureres	3.642	1,8	54,8
Conductors de camions	3.399	1,7	56,5
Total 10 ocupacions	113.935	56,5	
Total contractació homes	201.805		

Font: SOIB.

18. Darrera dada publicada per l'INE que recull les diferències salarials segons la variable sexe.

El salari mitjà femení fou el 87% del masculí, i som la tercera comunitat autònoma amb la menor diferència registrada. Així doncs, les Illes Balears tot i tenir un dels salaris mitjans més baixos, en comparació a la resta de comunitats autònomes, presenta una de les menors asimetries salarials entre homes i dones.

Aquest fet s'explica, entre altres motius, perquè hi ha una major proporció de dones treballant en el sector serveis, cosa que dóna lloc que els seus salaris no siguin tan inferiors —de fet, el sector amb la major diferència salarial entre sexes és la indústria, ja que les dones es concentren en ocupacions de menor remuneració i amb una major proporció d'ocupació a temps parcial— com els que es registren a la resta de sectors i a la majoria de comunitats autònomes.

Durant l'any 2008 es varen registrar a les Illes Balears un total de 129.057 contractes relatius a treballadors estrangers, la qual cosa representa el 33,83% del total de contractes registrats a les Balears. Amb referència als contractes a persones estrangeres, el 65,31% va correspondre a treballadors de fora de la UE, i la resta, el 34,7%, a treballadors europeus.

Així doncs, en relació amb l'any 2007, hi ha una disminució en termes absoluts de 14.196 contractes de treballadors estrangers, cosa que, en termes relatius, suposa una disminució del 9,9%. El descens es produeix de manera més important entre el grup de treballadors de fora de la UE —amb l'11,34% menys—; en canvi, entre els treballadors de la UE aquesta disminució és inferior, amb el 6,03% menys (quan l'any passat registrà un augment del 34,8%). (Vegeu el quadre II-35.)

1.2.7. LES ACCIONS FORMATIVES I L'OCUPACIÓ

Durant l'any 2008 la Unió Europea ha actualitzat les orientacions integrades per a les polítiques d'ocupació dels Estats membres. Aquestes orientacions —fetes amb una previsió de validesa de tres anys— no introdueixen canvis substancials de les directrius de l'any 2005 i per tant insisteixen en la prioritat d'augmentar les inversions en capital humà, per tal de millorar l'educació i les qualificacions.

Per una altra banda, atès la intensitat de la crisi en els mercats de treball europeus, també s'aprova el Pla europeu de recuperació econòmica. En aquest pla es fixa,

QUADRE II-35. NOMBRE DE CONTRACTES REGISTRATS A TREBALLADORS ESTRANGERS A LES BALEARS I A ESPANYA PER ZONES DE PROCEDÈNCIA (2008)

	Illes Balears		Espanya	
	Absoluts	%	Absoluts	%
Unió Europea	44.765	34,7	998.393	27,5
No UE	84.292	65,3	2.633.304	72,5
Total	129.057	100	3.631.697	100

Font: INEM-SOIB.

entre d'altres prioritats, "la posada en marxa de polítiques centrades en mesures d'activació, de reciclatge professional i de millora de les qualificacions, considerades d'importància vital per fomentar l'ocupabilitat i aconseguir una ràpida reinserció professional de les persones acomiadades i evitar l'atur de llarga durada".

A Espanya, el Govern de l'Estat, en consonància amb la Unió Europea i una bona part del països europeus, va aprovar al llarg de l'any 2008 diverses mesures amb l'objectiu de reactivar l'activitat econòmica i l'ocupació. Aquest paquet de mesures és conegut com a Pla E.¹⁹, del qual destaca, pel que fa a la formació per a l'ocupació, el Pla extraordinari de mesures d'orientació professional i d'inserció laboral. Aquest pla es concretà en el Reial decret llei 2/2008, i per la aplicació a les Illes Balears li corresponen 947.506.99 euros²⁰ a l'any 2008. Algunes d'aquestes mesures es reforcen amb pressupostos propis de la CAIB en l'anomenat Pla de Reactivació de l'Ocupació de les Illes Balears (PROIB).

El 24 de juliol del 2008 se signen per part de UGT, CCOO i CAEB i el Govern, l'Acord de concertació en matèria d'ocupació i l'Acord sobre Capital Humà: dos documents que són part del Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears i que el CES valora com a molt positius. (Vegeu la col·laboració especial al final d'aquest capítol)

En el primer dels acords es pacta la realització d'un pla integral per a la implementació efectiva dels diferents instruments del Sistema Nacional de Qualificacions Professionals²¹ i en el segon hi ha tot un seguit de mesures per a la millora de la qualitat del sistema educatiu i formatiu, per desenvolupar el sistema de competències bàsiques per a l'aprenentatge permanent, i l'impuls al Sistema Nacional de les Qualificacions i la Formació Professional a les Illes Balears.

Durant l'any 2008 la Conselleria de Treball i Formació ha engegat iniciatives per un valor superior a 34 milions d'euros²². (Vegeu el quadre II-36.)

Aquesta formació es caracteritza per ser una peça clau de l'estratègia de formació permanent, ja que permet desenvolupar accions que tenen com a objectiu principal donar resposta de manera ràpida a les necessitats d'adquisició o d'actualització de noves qualificacions i competències (imprescindible en un mercat de treball en què els canvis tecnològics accelerats, la major competència, etc. provoquen modificacions importants en l'organització del treball, i inclús en els continguts dels llocs de feina). Aquesta característica la converteix també en un instrument fonamental de les polítiques actives d'ocupació de millora de l'ocupabilitat de la població activa.

19. Per més informació vegeu: www.plane.gob.es

20. Ordre TIN/1940/2008, de 4 de juliol.

21. El SNQP es defineix a la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les Qualificacions i de la Formació Professional.

22. Ens referim aquí a les iniciatives de la CAIB, ja sigui amb partides finalistes referides per l'Estat o per fons propis. No es comptabilitzen aquí les iniciatives pròpies de l'Administració de l'Estat.

QUADRE II-36. ACCIONS FORMATIVES A LES ILLES BALEARS (2008)

Tipus de convocatòria	Col·lectiu	Import
Fons propis per a entitats signants Contracte Programa	Desocupats prioritàriament > 45 anys, joves desocupats, discapacitats, col·lectius amb risc d'exclusió, actius dones, millora de gestió empresarial	4.045.020,00
Fons propis per a entitats no signants Contracte Programa	Desocupats, joves desocupats, actius.	1.355.000,00
Escoles taller, cases d'oficis i tallers d'ocupació	Desocupats	6.364.415,00
Prioritàriament Ocupats	60% ocupats màxim 40% desocupats	8.426.842,00
Prioritàriament Desocupats	60% Desocupats 40% ocupats	9.700.000,00
Formació de persones amb necessitats formatives especials	Persones amb necessitats formatives o dificultats per a la inserció professional que participin en processos d'acompanyament	2.500.000,00
Formació cofinançada per la FSE dirigida a centres i entitats de formació	Prioritàriament Desocupats	1.076.000,00
		33.467.277,00
Ajuts i beques		
Resolució per presentar sol·licituds d'ajuts per a escoles i custòdia	Alumnat d'accions formatives emmarcades en l'Acord de col·laboració amb la Conselleria de Turisme o dins resolució de concessió d'ajuts a Globalia	60.000,00
Beques per a pràctiques en empreses "Posa't a prova"	Estudiants universitaris, titulats l'any anterior, desocupats, actius	600.000,00
TOTAL		34.127.277,00

Font: elaboració pròpia.

1.2.8. DONA I MERCAT DE TREBALL

La igualtat entre homes i dones és un dels objectius essencials de la UE que es recull també en l'Estratègia per al creixement i l'ocupació. En efecte, l'Estratègia de Lisboa recull com a objectiu prioritari la

millora, tant quantitativa com qualitativa, de l'ocupació femenina. En aquest sentit, i segons les dades exposades en els apartats d'aquesta memòria i en les memòries dels anys anteriors, les Illes Balears presenten avanços continuats pel que fa a la participació de les dones en el mercat laboral.

Com s'ha anat analitzant al llarg de les distintes Memòries del CES, les últimes dècades han estat testimoni de profundes transformacions que afecten l'àmbit socioeconòmic de la dona. La progressiva incorporació de la dona en aquest àmbit ha suposat una alteració dels esquemes tradicionals. De fet, com ja es recull en l'apartat corresponent, la taxa d'activitat femenina l'any 2008 a les Balears és del 56%, amb un augment d'1,6 punts respecte al 2007, augment que, a més a més, es confirma any rere any i posa de manifest el fet que cada vegada hi ha més dones actives, disposades a entrar en el mercat laboral i a treballar fora de la llar.

A més, en el cas de les Illes Balears, el pes del sector de serveis i, més concretament, les activitats vinculades al turisme i a l'Administració pública, han afavorit històricament una major taxa d'ocupació femenina, que enguany se situa en el 50%. No obstant això, tot i l'evolució favorable que registren les dades sobre la dona quant a població femenina activa i ocupada, encara no s'han equilibrat les diferències que hi ha en els nivells de participació entre homes i dones. L'any 2008, la taxa d'ocupació femenina se situa en un 49,9%, a 16,5 punts percentuals de la taxa masculina, que és del 66,4%, i lluny del 60% que marca l'objectiu de Lisboa per al 2010. Pel que fa a la taxa d'atur, en el cas de les dones té una incidència del 10,9%, mentre que en el cas dels homes la taxa és del 9,7%. Des d'un punt de vista temporal, i per comparació a les

dades de l'any 2007 (vegeu el quadre II-37), l'ocupació masculina baixa i la femenina no presenta variacions significatives. En el cas de l'atur, enguany s'ha de destacar un canvi de tendència en relació amb la població aturada femenina, ja que durant l'any 2008 se n'ha reduït el percentatge sobre el total, i també ha disminuït l'evolució d'aquesta taxa, que ha passat d'una situació en la qual multiplicava per 1,5 la taxa masculina (el 8,6% davant el 5,9%) a situar-se poc més d'un punt per sobre de la taxa d'atur masculina (el 10,9% enfront del 9,7%). En qualsevol cas, a l'hora d'analitzar l'evolució més recent dels indicadors de participació en el mercat de treball, i sobretot la disminució de les diferències entre les taxes masculines i femenines —bretxa de gènere—, s'ha de tenir present que la conjuntura de crisi actual, observable ja de manera molt clara en les dades referides al darrer trimestre del 2008, ha afectat de manera molt directa sectors productius molt masculinitzats com ara la construcció. De fet, la taxa d'ocupació femenina no ha pujat i la taxa d'atur és l'any 2008 més elevada que no el 2007. (Vegeu quadre II-37.)

La millora quantitativa observada en els darrers anys no suposa, per tant, una desaparició de la bretxa de gènere. Tampoc no suposa la igualtat en l'ocupació²³ en altres aspectes tan importants com són la remuneració, la segregació sectorial i ocupacional i la presència de les dones en llocs directius. A més, i pel que fa a la modalitat d'ocupació, hem vist com hi ha entre els

23. La igualtat entre homes i dones és una de les dimensions de la qualitat del treball definides per la Comissió Europea i que s'analitza a partir dels indicadors de remuneració, segregació sectorial i ocupacional i presència de les dones en llocs de responsabilitat. A més la Comissió considera la modalitat de contractació com a dada rellevant per analitzar les diferències de gènere entre ocupació masculina i femenina.

**QUADRE II-37. TREBALLADORS OCUPATS SEGONS EL GRUP PROFESSIONAL
A LES ILLES BALEARS (2008)**

	Dones	Homes
Forces Armades	0,1%	0,3%
Direcció d'empreses i Administració pública	6,7%	11,0%
Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	9,8%	6,2%
Tècnics i professionals de suport	8,4%	9,0%
Empleats administratius	18,4%	6,8%
Treballadors dels serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerç	30,6%	12,7%
Treballadors qualificats en agricultura i pesca	0,5%	2,7%
Arts i treballs qualificats de la indústria manufacturera, construcció i mineria	1,3%	33,6%
Operadors d'instal·lació i maquinària, i muntadors	1,4%	9,7%
Treballadors no qualificats	22,8%	8,0%
Total	100,0%	100,0%

Font: INE-EPA.

dos sexes una gran diferència en les taxes d'ocupació parcial, fet que des d'una perspectiva de gènere, i segons la Comissió de la UE, es relaciona amb el manteniment d'estereotips i amb el (menor) valor atribuït a l'ocupació de la dona.

La comparació de les estructures ocupacionals per sector d'activitat i per tipus d'ocupació ens mostra que les dones presenten més concentració sectorial i ocupacional que no els homes i que les dones estan més representades en sectors i branques d'activitat relacionades tradicionalment amb treballs fets per dones.

De fet, la presència de les dones en el mercat laboral és particularment important en el sector de serveis, que comprèn el 94,2% del total de població ocupada femenina (el pes del col·lectiu masculí és del 60%).

L'anàlisi de la població ocupada segons el sector i la branca d'activitat²⁴ ens mostra que dos terços de les dones ocupades estan concentrades en cinc d'aquestes branques, que són: comerç, serveis personals i domèstics,²⁵ educació i sanitat. En aquestes branques d'activitat les dones estan ocupades en un rang bastant reduït d'ocupacions: dependenta de comerç, netejadora, empleada administrativa, tre-

24. La concentració per sector o branca d'activitat és un indicador de segregació horitzontal i mesura el grau de polarització de les dones i/o els homes en certs sectors i o branques específiques d'activitat.

25. Cal observar que els contractes de serveis domèstics no es registren en el SOIB.

balladora qualificada del sector de serveis i professions de grau mitjà (mestres i infermeres), que són les més feminitzades.

Si centrem l'anàlisi en les diferències ocupacionals segons la variable sexe, podem observar que són un dels aspectes que reflecteixen la segregació de les dones dins el mercat de treball i, per tant, el seu accés desigual al mercat laboral. Així, la segregació ocupacional es configura com un dels aspectes que contribueix a la discriminació salarial.

Pel que fa a la segregació ocupacional horitzontal, implica una taxa menor d'ocupació de les dones en certs sectors, com la indústria, la tècnica, la informàtica, etc. s'observa que hi ha més concentració de dones que ocupen els llocs de feina menys qualificats. Concretament, el 22,8% de les dones ocupades es troben en aquesta categoria, mentre que en el cas dels homes la proporció és del 8%. A més, en el cas de les dones destaca una concentració del 30,6% de l'ocupació en la categoria de treballadors de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerç, categoria que es relaciona amb ocupacions tradicionalment femenines. En el cas de la categoria superior, com és la direcció d'empreses i Administració pública, els homes hi estan més concentrats (11%) que no les dones (6,7%), tot i que en la categoria de tècnics i professionals científiques i intel·lectuals la concentració és major en el cas de les dones (9,8%) que no en el cas dels homes (6,2%). Si es pren en consideració

l'ocupació, cal dir que el 57% dels llocs de direcció estan ocupats per homes. Així doncs, es pot observar en les dades sobre població ocupada per gènere i professió, com el percentatge de dones que ocupen llocs de feina qualificats, per ordre d'importància, és el següent: el 30,6% de les dones estan ocupades a serveis, comerç i atenció de persones, serveis de restauració i protecció; el 22,8% estan ocupades com a treballadores no qualificades; el 18,4% són treballadores de tipus administratiu; el 9,8% són tècniques i professionals científiques i intel·lectuals; el 8,4% són tècniques i professionals de suport; i, finalment, el 6,7% es troben dins el grup de direcció d'empreses i administració pública. (Vegeu el quadre II-37.a i II-37.b).

Per altra banda, dins la segregació ocupacional vertical²⁶ podem observar com cada vegada hi ha menys espais sense dones. Malgrat això, continua havent-hi diferències en tots els nivells de treball. La discriminació també és diferent segons els sectors professionals i les característiques de l'empresa (si és pública o privada; si és gran, petita o mitjana). Aquesta desigualtat és major en els nivells alts de responsabilitat en els escenaris públics. Quan s'analitzen els vèrtexs jeràrquics de les organitzacions es veu una clara segmentació; en els nivells alts de responsabilitat hi ha menys dones.

Un altre indicador de les desigualtats entre homes i dones en el mercat laboral és que la contractació a temps parcial, inclosa la que no es produeix per voluntat

26. La segregació vertical es refereix a la posició i la concentració de dones i homes en graus i nivells específics de responsabilitat i lloc de feina tenint en compte el tipus d'ocupació.

QUADRE II-37A. TREBALLADORS OCUPATS EN LA DIRECCIÓ D'EMPRESES I L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA SEGONS LA SITUACIÓ PROFESSIONAL A LES ILLES BALEARS (2008)

	Dones	Homes
Empreses amb assalariats	41,4%	58,2%
Treballadors independents o empreses sense assalariats	45,2%	23,0%
Membres de cooperativa	0,0%	0,2%
Ajuda en empresa o negoci familiar	0,0%	0,4%
Assalariat públic	0,2%	2,1%
Assalariat privat	13,2%	16,1%
Altres	100,0%	100,0%
Total	100,0%	100,0%

Font: INE-EPA.

QUADRE II-37B. TREBALLADORS OCUPATS EN LA DIRECCIÓ D'EMPRESES I L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA PER GÈNERE I PER SITUACIÓ PROFESSIONAL A LES ILLES BALEARS (2008)

	Dones	Homes	Total ²
Empreses amb assalariats	24,5%	75,5%	100,0%
Treballadors independents o empreses sense assalariats	47,2%	52,8%	100,0%
Membres de cooperativa	0,0%	100,0%	100,0%
Ajuda en empresa o negoci familiar	0,0%	100,0%	100,0%
Assalariat públic	5,0%	95,0%	100,0%
Assalariat privat	27,3%	72,7%	100,0%
Total¹	31,3%	68,7%	100,0%

1. Calculat sobre la variable gènere (% vertical).

2. Calculat sobre la variable situació professional (% horitzontal).

Font: INE-EPA.

pròpia, es converteix en un dels trets específics de l'ocupació femenina. Aquesta modalitat de contractació presenta, en efecte, valors molt diferenciats segons la variable sexe. Com ens mostra l'EPA, la taxa de parcialitat és entre els homes del 3,58%, mentre que entre les dones ocupades és del 19,35%. A més, ens trobam davant una feminització de la parcialitat, ja que de cada 10 persones

ocupades a temps parcial 8 són dones (EPA, mitjanes del 2008). Així, l'any 2008 hi ha hagut 10.400 homes ocupats a temps parcial enfront de 42.200 dones. Analitzat des d'una perspectiva de gènere, la feminització de la parcialitat indica que la conciliació de la vida personal i laboral recau més sobre les dones, la qual cosa contradiu les recomanacions de la Comissió UE, que considera que les

mesures de flexibilitat han de ser un instrument per avançar en la coresponsabilitat i en la igualtat entre l'ocupació masculina i femenina.

Les dades de l'INE-EPA per al 2008 ens mostren que hi ha obstacles perquè no es reconegui la capacitat de les dones en igualtat de condicions que la dels homes (de fet, a les Balears el 68,7% dels càrrecs de direcció estan ocupats per homes). De fet, aquest conjunt d'obstacles s'anomena «sostre de vidre», perquè no és una restricció expressa a les lleis. Les dades de l'EPA per a l'any 2008 relatives a dones directives, empresàries i nivells alts de categoria professional indiquen que el major percentatge de dones que exerceixen llocs directius està situat en la gerència d'empreses sense assalariats/des o com a treballadores independents (45,2%), normalment petites empreses familiars dedicades a l'hoteleria o treballadores autònomes; seguida per la gerència d'empreses amb treballadors/es (41,4%), petites empreses de caire també familiar, sobretot dedicades al comerç; seguides finalment per els llocs que ocupen com assalariades privades (13,2%).

La Llei orgànica 3/2007, per a la igualtat efectiva entre dones i homes, preveu, entre altres mesures, la negociació de plans d'igualtat la finalitat dels quals és diagnosticar la situació d'empreses i les administracions públiques en relació amb l'aplicació del principi d'igualtat d'oportunitats entre homes i dones i establir les mesures oportunes per tal de corregir les possibles desigualtats que es detectin. A les Balears, durant el 2008, s'han començat a fer passes per negociar plans

d'igualtat tant en els casos en què és d'obligat compliment (com ara les administracions públiques o les empreses de més de 250 treballadors i/o treballadores) i per donar incentius (amb una línia de subvencions de la Direcció General de Responsabilitat Social Corporativa) a les petites empreses que no estan obligades a complir aquesta llei.

1.3.

LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA

Primer analitzam comparativament la negociació col·lectiva de les Illes Balears en relació amb les altres comunitats autònomes i, a continuació, especificam les característiques de la nostra negociació col·lectiva.

1.3.1. ANÀLISI COMPARADA DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB ESPANYA

L'anàlisi comparada de la negociació col·lectiva a les Illes Balears es fa tenint en compte les dades de registre de convenis que centralitza estadísticament el Ministeri de Treball i Afers Socials. El quadre II-38 s'ha de considerar com una «fotografia fixa» dels convenis que s'han registrat durant l'any 2008 en els diferents registres autonòmics, els quals, finalment, es reflecteixen en aquest quadre, que no ens indica tota la realitat de la negociació col·lectiva de les Illes Balears. A partir de la lectura del quadre podem saber, com a màxim, si durant l'any 2008 s'han negociat, s'han formalitzat o s'han registrat molts o pocs convenis col·lectius a les Illes

Balears, i si són un nombre igual, inferior o superior al de l'any 2007. El quadre no ens indica, però, el nombre total de convenis col·lectius negociats, formalitzats i registrats que tenen vigència efectiva durant l'any 2008. Per saber quins són els convenis que tenen vigència efectiva, és necessari recórrer als butlletins oficials de la comunitat autònoma i indagar sobre les vigències temporals dels convenis, els quals poden estar publicats en anys anteriors però estendre la vigència durant l'any que comentam.

Així doncs, a partir de la lectura del quadre en relació amb el de l'any 2008, veiem que el total de convenis registrats el 2008 és de seixanta-dos, mentre que el 2007 va ser de cinquanta-set. Així mateix, quaranta-quatre convenis del total registrat el 2008 són d'empresa, mentre que divuit són d'un altre àmbit, a diferència de l'any passat, que eren, respectivament, trenta-vuit i dinou. Això ens demostra que durant el 2008 el nombre de convenis registrats ha augmentat en cinc unitats respecte a l'any 2007, i que aquest nombre de convenis és inferior a la mitjana estatal, ja que significa l'1,17% del total de convenis subscrits i registrats a tota Espanya. (Vegeu el quadre II-38.)

1.3.2. LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA A LES ILLES BALEARS

El 2008 a les Illes Balears hi ha noranta-set convenis col·lectius propis, és a dir, convenis que s'han negociat i s'han formalitzat a la nostra comunitat i que són vigents

durant aquest any, amb independència de l'inici de la vigència.²⁷ Aquests pactes afecten aproximadament 60.000 empreses i més de 254.000 treballadors. Vint-i-nou d'aquests són convenis de sector i seixanta-vuit, d'empresa. A la resta de l'Estat el total de convenis que s'han tancat és de 5.304, dels quals 3.990 són d'empresa.

En els quadres II-39 i II-40 es fan constar tots els convenis col·lectius de les Illes Balears i s'hi separen els d'àmbit superior a l'empresa (quadre II-39) respecte als d'àmbit empresarial o inferior (quadre II-40). Com podem veure, s'hi expressa la vigència del conveni, la data en què es publicà en el BOIB, el número de BOIB, el nombre de treballadors i d'empreses que afecta, la jornada i l'increment de retribució.

Si, a més a més, es té en compte la negociació col·lectiva o d'empresa d'àmbit estatal, la pràctica totalitat de la població laboral està inclosa en l'àmbit funcional d'algun conveni col·lectiu, per la qual cosa són pocs els sectors d'activitat i les empreses que no tenen regulades les relacions de treball amb un conveni col·lectiu. Així, cal remarcar que la cobertura real de la negociació col·lectiva a la nostra comunitat és notablement superior a la que reflecteixen els convenis autonòmics. És així, especialment, perquè activitats que arriben a un gran nombre de treballadors i que afecten moltes d'empreses estan cobertes per convenis col·lectius estatals, que no són computats en l'estadística regional. Per tal que ens facem una idea de quins són els principals sectors i

27. S'han computat únicament els textos articulats complets dels convenis col·lectius, i s'han exclòs del còmput les revisions salarials, els acords de les comissions paritàries d'aplicació i d'interpretació, els acords d'adaptació de convenis d'àmbits sectorials de la nostra comunitat autònoma o altres pactes o acords semblants.

QUADRE II-38. CONVENIS, TREBALLADORS AFECTATS I AUGMENT SALARIAL PACTAT SEGONS L'ÀMBIT FUNCIONAL PER COMUNITAT AUTÒNOMA (2008)

	Total convenis			Convenis d'empresa			Convenis d'altres àmbits		
	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)
Andalusia	806	1.358.358	3,70	633	107.100	3,25	173	1.251.258	3,74
Aragó	226	231.734	3,67	177	29.717	2,91	49	202.017	3,78
Astúries	126	143.307	3,24	97	22.138	2,53	29	126.169	3,37
Illes Balears	62	231.013	4,51	44	4.209	3,36	18	226.804	4,53
Illes Canàries	226	306.736	4,07	196	20.507	3,32	30	286.229	4,12
Cantàbria	140	95.203	2,97	106	12.356	2,86	34	82.847	2,98
Castella-la Manxa	220	284.983	3,55	151	12.515	2,96	69	272.468	3,57
Castella i Lleó	430	333.064	3,53	270	27.592	3,14	160	305.472	3,57
Catalunya	669	1.363.051	4,00	540	116.614	3,15	129	1.246.437	4,07
Com. Valenciana	375	912.458	3,55	252	35.650	3,23	123	876.808	3,56
Extremadura	86	176.778	3,48	58	6.152	2,85	28	170.626	3,50
Galícia	361	353.038	4,24	272	39.560	3,44	89	313.478	4,33
Madrid	318	856.210	4,26	259	60.767	3,09	59	795.443	4,35
Múrcia	102	222.109	3,70	60	5.262	3,84	42	216.847	3,70
Navarra	147	92.622	3,66	114	15.247	3,77	33	77.375	3,64
País Basc	412	279.087	4,88	336	53.490	4,08	76	225.597	5,08
La Rioja	70	36.889	3,73	51	5.293	2,71	19	31.596	3,89
Ceuta i Melilla	31	6.697	4,64	21	952	3,09	10	5.745	4,89
Entre Comunitats autònomes	497	3.632.687	3,00	353	449.286	3,15	144	3.183.401	2,97
Espanya	5.304	10.916.024	3,58	3.990	1.024.407	3,21	1.314	9.896.617	3,62

Dades el 31 de maig de 2008.

Començament dels efectes econòmics: gener-desembre de 2008.

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, estadística de convenis col·lectius de treball.

empreses regulats per convenis d'àmbit superior a l'autonòmic que tenen incidència a la nostra comunitat autònoma, podem esmentar-ne els següents: les agències de viatges, les arts gràfiques, les assegurances i les mútues d'accidents de treball, la banca privada, les benzineres, les caixes d'estalvis, les cooperatives de crèdit, el calçat, l'ensenyament privat (concertat i no concertat), els grans magatzems, la indústria química, la marina mercant, el personal laboral de l'Administració de l'Estat, el personal laboral de la Seguretat Social, la premsa i les agències de notícies, els ports de l'Estat i les autoritats portuàries i la seguretat privada. S'han d'afegir a aquests convenis sectorials els convenis d'empresa que tenen un àmbit estatal i que també tenen presència al territori de la comunitat autònoma, com, per exemple, les companyies aèries amb conveni propi, les companyies navilieres, les societats subministradores d'energia o les de telecomunicacions.

Pel que fa a les característiques bàsiques de la negociació col·lectiva a les Balears, s'ha de dir que una peça bàsica en l'estructura d'aquesta negociació són els convenis sectorials. Els convenis col·lectius d'aquest àmbit són aquells en què s'enquadren la immensa majoria dels treballadors i de les empreses inclosos en el procés de la negociació col·lectiva.

Els convenis col·lectius sectorials més significatius de la nostra comunitat autònoma, pel nombre de treballadors que ocupen i per les empreses que afecten, són els de l'hoteleria, la construcció i el comerç. D'entre aquests convenis, sobre-

surt el de l'hoteleria, ja que és el que té un camp d'aplicació personal més ampli: s'aplica, aproximadament, a més de 99.000 treballadors i afecta 10.225 empreses. L'àmbit personal dels pactes col·lectius de la resta de sectors amb una major incidència —que són la construcció i el comerç— és bastant inferior, ja que cadascun només inclou uns 50.000 treballadors. Al seu costat es troben els convenis que podem dir que regulen «sectors estratègics», és a dir, que si bé no afecten un nombre gaire important d'empreses i de treballadors —entre 3.000 i 8.000 treballadors— sí que tenen una gran importància en la nostra economia, fortament terciaritzada. Els més importants són els convenis col·lectius que regulen el sector del transport —de mercaderies i discrecional de viatgers— i el que regula el sector dels establiments sanitaris, del metall i de la neteja d'edificis i locals.

En els nostres convenis tradicionalment s'han inclòs clàusules d'articulació i de vertebració. Aquestes clàusules tenen una funció de connexió amb altres tipus de normes. Generalment, la connexió es fa amb els marcs normatius heterònoms corresponents: la llei o el reglament estatal laboral. En l'actualitat, veiem que hi ha una tendència a connectar i a vertebrar els convenis sectorials autonòmics amb els sectorials d'àmbit superior a la comunitat autònoma. Aquesta tècnica de vertebració dona com a resultat el fet d'establir una regulació uniforme en importants blocs de matèries —especialment en sectors com la construcció o els derivats del ciment—, en què hi ha un tractament autonòmic molt similar de totes les matèries reservades a l'àmbit estatal.

QUADRE II-39. CONVENIS COL·LECTIUS D'ÀMBIT SUPERIOR A L'EMPRESA, TREBALLADORS I EMPRESES AFECTADES, VIGÈNCIA, JORNADA I AUGMENT SALARIAL PACTAT. ILLES BALEARS (2008)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afec.	Empreses	Jornada	% Salarial
Begudes refrescants, xarops i orxates*	01-01-2003 - 31-12-2005	116, de 16-08-2003	452	8	1.811/any	IPC + 2
Comerç	01-04-2006 - 31-03-2009	142, de 12-10-2006	50.000	20.000	1.789/any	4,7
Consignatàries de vaixells i agents de duanes de la CAIB*	01-03-2001 - 31-12-2003	62, de 24-05-2001	120	25	39/setmanal	4
Construcció	01-01-2007 - 31-12-2011	159, de 25-10-2007	54.238	8.035	1.746/any	3,5
Derivats del ciment de la CAIB	01-01-2007 - 31-12-2010	42, de 27-03-2008	1.610	112	1.736/any	3,4
Despatxos d'advocats de les Illes Balears	01-05-2006 - 31-12-2010	70, de 10-05-2007	2.000	800	1.780/any	IPC + 1
Empleats de Notaries*	01-01-1992 - 31-12-1993	137, de 11-11-1993	190	54	1.827/any	5
Empreses org. joc del bingo	01-01-2008 - 31-12-2009	29, de 24-02-2009	256	9	1.792/any	3,9
Establiments sanitaris	01-01-2008 - 31-12-2011	77, de 28-05-2009	3.780	36	1.728/any	4
Estibadors portuaris (Eivissa)	01-04-2004 - 31-03-2009	135, de 13-09-2005	20	5	40/setmana	2,2
Estibadors portuaris (Maó)*	12-06-2002 - 12-06-2005	81, de 10-06-2004	20	4	40/setmana	1,74
Estipadors portuaris (Palma)*	10-04-2001 - 10-04-2006	85, de 17-06-2003	105	5	1.820/any	2
Exhibició cinematogràfica	01-01-2008 - 31-12-2010	161, de 15-11-2008	450	66	1.760/any	4,7
Feina al camp*	01-01-2002 - 31-12-2004	21, de 15-02-2003	2.200	1.500	40/setmana	5
Despatxos de Graduats Socials de la CAIB*	01-01-2003 - 31-12-2005	55, de 22-04-2004	600	300	1.789/any	4
Hoteleria	01-04-2005 - 31-03-2008	168, de 08-11-2005	98.025	8.984	1.776/any	2,8
	01-04-2008 - 31-03-2012	119, de 26-08-2008	99.258	10.225	1.776/any	5

continua

QUADRE II-39. CONVENIS COL·LECTIUS D'ÀMBIT SUPERIOR A L'EMPRESA, TREBALLADORS I EMPRESES AFECTADES, VIGÈNCIA, JORNADA I AUGMENT SALARIAL PACTAT. ILLES BALEARS (2008)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afec.	Empreses	Jornada	% Salarial
Indústria de la fusta i del moble de la CAIB	01-01-2007 - 31-12-2011	42, de 27-03-2008	3.306	728	1.752/any	3,3
Indústries de forn i pastisseria de la CAIB	01-01-2004 - 31-12-2008	169, de 10-11-2005	2.000	450	1.778/any	IPC + 0,5
Indústries vinícoles	01-01-2006 - 31-12-2008	78, de 01-06-2006	300	40	40/setmana	2,5
Laboratoris de pròtesis dentals de la CAIB*	10-10-2001 - 31-12-2003	140, de 22-11-2001	200	70	1.740/any	IPC + 1
Lloguer de vehicles	01-01-2007 - 31-12-2010	187, de 18-12-2007	1.596	234	1.784/any	3
Marroquineria, confecció en pell i indústries afins de la CAIB	01-01-2006 - 31-12-2008	142, de 12-10-2006	125	42	1.768/any	IPC + 0,30
Metall	01-01-2008 - 31-12-2008	126, de 09-09-2008	8.500	6000	1.770/any	4,5
Neteja d'edificis i locals	01-04-2005 - 31-03-2010	163, de 29-10-2005	6.927	300	1.755/any	4
Servei d'ajuda a domicili de la CAIB*	01-01-2004 - 31-12-2007	31, de 22-02-2005	1.000	15	40/setmana	4
Transport discrecional i turístic de viatgers per carretera de les Illes Balears	25-10-2007 - 31-12-2010	159, de 25-10-2007	2.758	70	1.800/any	4,5
Transport de malalts i accidentats en ambulància	01-01-2007 - 31-12-2010	139, de 15-09-2007	500	6	1.800/any	IPC + 2
Transport de mercaderies	01-01-2008 - 31-12-2010	130 ext., de 17-09-2008	3.326	1.599	1.800/any	5
Transport regular de viatgers per carreteres de les Illes Balears	01-01-2007 - 31-12-2010	161, de 27-10-2007	275	21	1.794/any	IPC + 1

* Convenis col·lectius amb vigència prorrogada.

IPC previst = IPCp

IPC real = IPCr

Font: Conselleria de Treball i Afers Socials

QUADRE II-40. CONVENIS COL·LECTIUS D'ÀMBIT EMPRESARIAL, ILLES BALEARS (2008)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afect.	Jornada	% salarial
Aer, SL	01-02-2004 - 31-01-2007*	87, de 22-06-2004	15	40/setmana	No es preveu
Agama, SA	01-01-2007 - 31-12-2008	69, de 20-05-2008	23	40/setmana	IPCr
Calvià 2000 SA	01-01-2007 - 31-12-2011	11, de 22-01-2009	325	35/setmana	IPCr
Casino de Mallorca, SA	04-10-2005 - 31-12-2008	169, de 10-11-2005	128	39/setmana	IPCr
Casino Marítim, SA	01-01-2006 - 31-12-2008	116, de 17-08-2006	26	1.826/any	IPCrp
Cemex España, SA (Lloseta)	01-01-2006 - 31-12-2008	173, de 07-12-2006	116	1.752/any	Segons Conveni estatal
CESPA Ingeniería Urbana, SA, Formentera	01-01-2003 - 31-12-2007*	34, de 09-03-2004	17	1.734/any	IPCr + 1
Club Marítimo San Antonio de la Playa	01-01-2005 - 31-12-2007*	74, de 14-05-2005	20	40/setmana	IPCr + 2
Club Nàutic S'Arenal	01-01-2009 - 31-12-2010	73 ext, de 20-05-2009	30	1.741/any	4,45
COBEGA, SA	01-01-2008 - 31-12-2010	68, de 09-05-2009	222	40/setmana	3,5
Comercial Citröen, SA	01-01-2008 - 31-12-2011	70, de 14-05-2009	65	1.760/any	IPCr + 1
Creu Roja Espanyola a les Illes Balears, personal laboral	01-01-2006 - 31-12-2008	113, de 24-07-2007	350	1.686/any	IPCr + 0,25
DHL Exel Supply Chain Spain, SLU	01-01-2007 - 31-12-2008	20, de 07-02-2009		1.800/any	IPCr + 1,25
Dornier S.A.	01-01-2007 - 31-12-2009	99, de 09-07-2009		1.731/any	IPCr + 0,75
Editora Balears, SA	01-01-2007 - 31-12-2009	23, de 14-02-2009		36/setmana	IPCrp + 0,75
Editorial Paneurope, SLU	07-07-2007 - 31-12-2009	99, de 09-07-2009		36/setmana	IPCrp + 0,76
Empresa General de Serveis ITV, SA	Signatura - 31-12-2011	99, de 09-07-2009		1.736/any	IPCr + 2
Enaya (Algües)	01-01-2004 - 31-12-2007*	126, de 09-09-2004	385	1.554/any	IPCr + 0,50
Enaya (Medi Ambient)	01-01-2004 - 31-12-2007*	104, de 27-07-2004	739	1.554/any	IPCrp + 0,75
Empresa Funeraria Municipal, SA	01-01-2005 - 31-12-2007*	98, de 28-06-2005	83	37,50/setmana	IPCr + 1
Empresa Municipal de Transports de Palma (EMT)	01-01-2007 - 31-12-2010	78 ext, de 04-06-2008	563	1.575/any	IPCrp
EMSER 2002, SLU	01-07-2005 - 31-12-2007*	64, de 04-05-2006	44	37,50/setmana	IPC CAIB
Ferrocarril del Tren de Sòller	01-01-2006 - 31-12-2008	31, de 01-03-2007	95	1.526/any	IPCr + 1,25

continua

QUADRE II-40. CONVENIS COL·LECTIUS D'ÀMBIT EMPRESARIAL, ILLES BALEARS (2008)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afect.	Jornada	% salarial
Fomento de Construcciones y Contratas, SA (Menorca)	01-01-2007 - 31-12-2010	20, de 07-02-2009		1.700/any	IPC + 1
Fomento de Construcciones y Contratas, SA (Eivissa)	01-01-2005 - 31-12-2007*	38, de 16-03-2006	61	1.802/any	IPC + 0,67
Font Teix, SA	01-01-2005 - 31-12-2008	125, de 25-08-2005	49	1.792/any	IPC
Fundació Banc de Sang i Teixits de les Illes Balears	01-01-2007 - 31-12-2010	19, de 05-02-2009		1.526/any	IPC + 0,5
Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel	14-07-2006 - 14-07-2010	155, de 04-11-2006	78	35/setmana	Segons conveni
Fundació Pública de les Balears per a la Música	01-05-2006 - 30-04-2009	11, de 20-01-2007	83	35/setmana	IPC
Globalia, SLU	01-01-2006 - 31-12-2009	123, de 31-08-2006	45	1.800/any	IPCr
HERBUSA	01-01-2004 - 31-12-2007*	6, de 11-01-2005	109	1.768/any	IPCr
Hogar El Temple	01-01-2006 - 31-12-2008	3, de 01-07-2006	25	1.800/any	Segons conveni
Ilustre Colegio Notarial de las Islas Baleares	11-11-2008 - 31-12-2010	26, de 19-02-2009		1.789/any	Segons conveni
Institut Balear de la Natura (IBANAT)	01-01-2007 - 31-12-2010	139, de 15-09-2007	366	35/setmana	IPC CAIB
Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals (IBISEC)	01-01-2006 - 31-12-2008	126, de 07-09-2006	40	35/setmana	Segons conveni
Institut Municipal de l'Esport de l'Aj. de Palma (IME)	01-01-2005 - 31-12-2010	164, de 01-11-2005	99	35/setmana	Segons LPGE
Institut Municipal d'Educació i Biblioteques de Calvià (IMEB)	01-01-2007 - 31-12-2010	157, de 20-10-2007	95	35/setmana	Segons conveni
Institut Municipal d'Informàtica de Palma (IMI)	01-01-2004 - 31-12-2007*	41, de 12-03-2005	107	35/setmana	Segons LPGE
Kraft Foods España, SLU	01-01-2006 - 31-12-2007*	66, de 03-05-2007	170	1.760/any	No es preveu
La Vajilla Enériz, SA	01-01-2005 - 31-12-2008	98, de 28-06-2005	8	1.800/any	IPCp + 0,6
LIREBA Serveis Integrats, SL	01-01-2007 - 31-12-2009	73 ext, de 20-05-2009		1.598/any	IPCp + 0,30
Llar de Calvià, SA	24-12-2005 - 31-12-2009	56, de 18-04-2006	53	1.539/any	Segons conveni
Lluçmajor, Empresa Municipal de Serveis, SA (LLEMESA)	Signatura - 31-12-2007*	161, de 27-10-2007	366	37,5/setmana	Segons LPGE
LSG Sky Chefs España, SA (centres de treball Palma i Maó)	01-03-2006 - 29-02-2008	55, de 12-04-2007	64	1.776/any	3,7
McDonald's Sistemas de España	01-04-2005 - 31-03-2007*	125, de 25-08-2005	236	1.776/any	4

continua

QUADRE II-40. CONVENIS COL·LECTIUS D'ÀMBIT EMPRESARIAL, ILLES BALEARS (2008)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afect.	Jornada	% salarial
MERCAPALMA, SA	01-01-2004 - 31-12-2008	70, de 07-05-2005	35	1.712/any	IPCr
Patronat Municipal d'Escoles d'Infants de l'Aj. de Palma	01-01-2007 - 31-12-2010	87, de 13-06-2009		40/setmana	Segons conveni
Personal flota Transportes Marítimos Alcadia, SA	01-01-2005 - 31-12-2007	112, de 28-07-2005	45	1.824/any	IPC
Personal laboral de l'Aj. d'Andratx	01-01-2005 - 31-12-2008	78, de 01-06-2006	50	1.537,20/any	Segons LPGE
Personal laboral de l'Aj. d'Artà	10-12-2006 - 09-12-2008	175, de 09-12-2006		1.575/any	IPC
Personal laboral de l'Aj. de Consell	01-01-2007 - 31-12-2009	31, de 28-02-2009		1.627/any	IPC CAIB
Personal laboral de l'Aj. d'Eivissa	Fins 31-12-2012	93, de 27-06-2009	57	1.575/any	Segons LPGE
Personal laboral de l'Aj. de Ferreries	24-02-2005 - 24-02-2008	144, de 29-09-2005	15	35/setmana	IPC
Personal laboral de l'Aj. de Muro	01-01-2008 - 31-12-2011	23, de 14-02-2009		40/setmana	IPC
Personal laboral de l'Aj. de Pollença	01-01-2004 - 31-12-2007*	187, de 28-12-2006	78	35/setmana	IPC CAIB
Personal laboral de l'Aj. de Sant Josep de la Talaia	01-01-2006 - 31-12-2007*	86, de 09-06-2007	46	37,5/setmana	No es preveu
Personal laboral de l'Aj. de Santa Maria del Camí	01-01-2007 - 31-12-2008	30, de 26-02-2009		35/setmana	Segons LPGE
Personal laboral de l'Aj. de Ses Salines	01-01-2008 - 31-12-2009	171, de 06-12-2008		37,5/setmana	Segons LPGE
Personal laboral de la CAIB	01-01-2005 - 31-12-2008	155, de 18-10-2005	1.659	35/setmana	IPC CAIB
Personal laboral del Consell Insular d'Eivissa i Formentera	24-04-2006 - 22-03-2010	131, de 19-09-2006	263	1.575/any	Segons LPGE
Personal laboral del Consell Insular de Menorca	Signatura - 31-12-2010	81, de 31-05-2007		1.519/any	IPC
Personal laboral Mancomunitat Intermunicipal Matadero Insular de Ibiza	01-01-2008 - 31-12-2010	26, de 19-02-2009		35/setmana	Segons LPGE
Personal laboral de la UIB	01-01-2005 - 31-12-2007*	121, de 16-08-2005	251	35/setmana	Segons LPGE
Rey Sol, SA	01-01-2007 - 31-12-2010	29, de 24-02-2009		36/setmana	IPCr
Salinera Española Eivissa	01-01-2008 - 31-12-2009	70, de 14-05-2009	19	1.752/any	Segons conveni
Televisió de les Illes Balears, SA	01-07-2008 - 31-12-2012	68, de 09-05-2009		40/setmana	IPC CAIB
Tírme, SA	01-01-2005 - 31-12-2009	127, de 30-08-2005	236	1.672/any	IPC + 0,5
UTE R. Bosch, V. Alles i G. Pons (Ciutadella de Menorca)	01-01-2007 - 31-12-2010	77, de 03-06-2008	25	1.693,50/any	IPC + 2

* Convenis col·lectius amb vigència prorrogada.

IPC previst = IPCp

IPC real = IPCr

Font: Conselleria de Treball i Afers Socials.

Quant a la negociació col·lectiva en l'àmbit de l'empresa, tendeix a fer perdurar la unitat de negociació constituïda, en considerar que el conveni d'empresa compleix una funció de millora sobre el conveni sectorial. Alguns convenis col·lectius d'àmbit empresarial estableixen connexions amb convenis d'àmbits superiors per tal de cobrir llacunes de regulació.

Pel que fa a les principals magnituds quantificables —és a dir, la retribució i la jornada—, cal dir que en els quadres II-39 i II-40 s'expressen els increments salarials assolits i la quantificació anual de la jornada —temps de treball i retribució directa i indirecta— dels nostres convenis

col·lectius sectorials. Se'n destaquen els aspectes següents:

a) Salaris

L'increment salarial mitjà ponderat pactat en els diferents convenis sectorials de les Illes Balears ha estat l'any 2008 del 4,51%, dada que s'inclou en el quadre II-38, percentatge que per comparació a Espanya respon a una estructura productiva distinta.

En el quadre II-41 s'observa com la mitjana del cost salarial per al conjunt nacional durant l'any 2008 se situà en 1.762,78 euros per treballador i mes. Per

QUADRE II-41. COSTS SALARIALS PER COMUNITAT AUTÒNOMA (2007-2008)

	2007	2008	Variació	
			Absoluta	%
Andalusia	1.498,48	1.589,75	91,27	6,09
Aragó	1.684,03	1.750,53	66,50	3,95
Astúries	1.662,11	1.750,88	88,77	5,34
Illes Balears	1.587,39	1.664,01	76,62	4,83
Illes Canàries	1.398,45	1.479,80	81,35	5,82
Cantàbria	1.547,26	1.609,36	62,10	4,01
Castella-la Manxa	1.475,03	1.553,98	78,95	5,35
Castella i Lleó	1.540,70	1.629,10	88,40	5,74
Catalunya	1.810,53	1.889,58	79,05	4,37
Com. Valenciana	1.485,90	1.569,95	84,05	5,66
Extremadura	1.361,21	1.447,53	86,32	6,34
Galícia	1.436,47	1.498,95	62,48	4,35
Madrid	2.006,33	2.096,61	90,28	4,50
Múrcia	1.411,90	1.498,32	86,42	6,12
Navarra	1.839,60	1.913,37	73,77	4,01
País Basc	1.949,48	2.064,96	115,48	5,92
La Rioja	1.541,17	1.622,23	81,06	5,26
Total d'Espanya	1.676,70	1.762,78	86,08	5,13

Font: INE, Enquesta trimestral de cost laboral.

a les Illes Balears, el salari mitjà del 2008 s'ha situat en 1.664,01 euros, amb una diferència de gairebé 99 euros respecte al total d'Espanya.²⁸ En relació amb l'any 2007, l'increment salarial que ha registrat el conjunt d'Espanya és del 5,13%. Les Illes Balears presenten un increment relatiu inferior per comparació a la mitjana estatal, concretament d'un 4,83%.

b) Jornada

A les Illes Balears, per fixar la jornada ordinària s'usen indistintament el mòdul setmanal i l'anyal i, a vegades, tot dos en un mateix conveni. Concretament, el 20,69% del total de convenis sectorials estableix la jornada màxima en termes setmanals; també el 24,18% ho fa en termes anuals, i el 55,17% restant utilitza el mòdul setmanal i l'anyal. La jornada anual mitjana pactada s'ha fixat en 1.777,96 hores, i la jornada mitjana en còmput setmanal, en 39,80 hores.

1.4.

CONFLICTIVITAT LABORAL I SOLUCIÓ EXTRAJUDICIAL DE CONFLICTES

1.4.1. L'ACTIVITAT DEL TRIBUNAL D'AR- BITRATGE I MEDIACIÓ DE LES ILLES BALEARS (TAMIB)

El 12 de gener de 2005, la CAEB, CCOO i la UGT varen signar un acord de renova-

ció i potenciació del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB) que es va publicar en el BOIB de 3 de febrer de 2005. Aquest acord permet assumir les plenes competències en matèria de mediació i d'arbitratge de naturalesa laboral en l'àmbit de tota la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Per tant, la voluntat de substituir el Servei de Mediació, Arbitratge i Conciliació (SMAC) es converteix en un pacte que es començà a desplegar durant l'any 2005 i que es consolidà durant el 2006. En l'actualitat, el TAMIB és l'únic àmbit de solució de conflictes laborals i és el primer de tot Espanya amb aquesta conformació. Però a més, l'any 2007 el TAMIB, de conformitat amb l'article 2.1 de l'Acord de renovació i potenciació, en relació amb la disposició addicional primera, apartat cinquè, de la Llei 20/2007, d'11 de juliol, de l'Estatut del treballador autònom, que modifica el Text refós de la Llei de procediment laboral (aprovat per Reial decret legislatiu 2/1995, de 7 d'abril), ha assumit la competència per intervenir en els conflictes que es produeixen entre els treballadors autònoms i les empreses per a les quals presten serveis.

L'activitat del TAMIB al llarg del 2008 ha estat important i ha superat, notablement, la que va dur a terme l'any passat. El nombre total d'expedients tramitats el 2008 —és a dir, la xifra anual que resulta de sumar els expedients tramitats a l'oficina central i a les dues delegacions del Tribunal— és de 9.449 expedients, dels quals tots són de conciliació/mediació. A partir d'això podem dir que l'activitat del

28. D'acord amb la seva major especialització en activitats de serveis i turisme.

TAMIB, globalment considerada, s'ha incrementat en 2.875 expedients, és a dir, el 43,34%. D'aquests expedients, 9.377 corresponen a conflictes laborals individuals i 72 a conflictes col·lectius, davant les dades del 2007, en què constava que s'havien tramitat 6.550 procediments individuals i 42 expedients col·lectius.

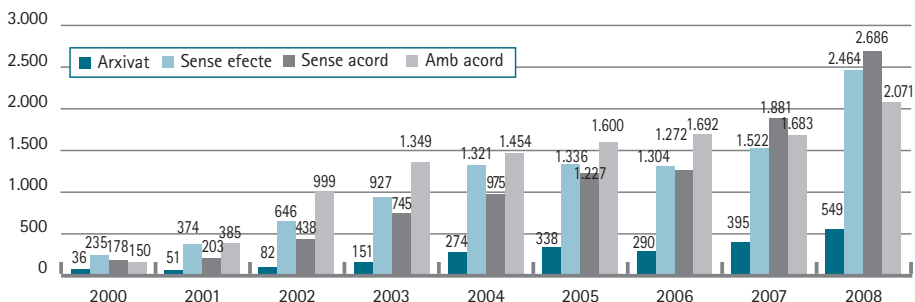
La presentació de la sol·licitud de procediment de mediació al TAMIB té quatre formes possibles d'acabament, que són les següents: amb acord entre les parts, sense acord entre les parts, arxivament de la sol·licitud (normalment perquè la persona sol·licitant no compareix a la mediació) o intentat sense efecte (quan qui no compareix és la persona a la qual es fa la reclamació). Òbviament, la tramitació efectiva amb resultat només es pot atribuir als dos primers casos: amb acord o sense. Així doncs, durant el 2008 s'han tramitat efectivament 5.742 expedients (60,76% del total), 2.361 dels quals han acabat amb acord (és a dir, el 24,99%), i 2.737 sense acord (és a dir, el 28,96%).

Els procediments de mediació a Mallorca han estat 7.770, el 41,71% més que el 2007, en què s'havien tramitat 5.483 expedients. Del total d'expedients, s'han tramitat de manera efectiva (amb acord o sense) 4.757 sol·licituds (el 61,22%), i no han tingut tramitació efectiva (intentat sense efecte o arxivament) 3.013 (és a dir, el 38,78%). Una anàlisi dels expedients efectivament tramitats, segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació, ens mostra que el 43,53% s'han resolt amb acord i el 37,74% han acabat sense acord. Del total d'expedients, 7.117 són conflictes individuals, 584 són conflictes plurals i 69 són col·lectius. (Vegeu el gràfic II-2.)

A Menorca s'han dut a terme 572 procediments de mediació, un 23,81% més que el 2007, en què s'havien tramitat 462 expedients. Del total d'expedients, s'han tramitat de manera efectiva (amb acord o sense) 350 sol·licituds (el 61,19%), i no han tingut tramitació efectiva (intentat sense efecte o arxivament) 222 (és a dir, el 38,81%). Una anàlisi dels expedients

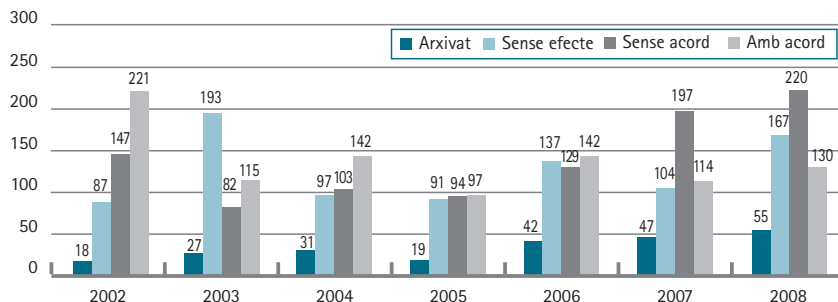
Gràfic II-2

Procediments de mediació segons el resultat: Mallorca (2000-2008)

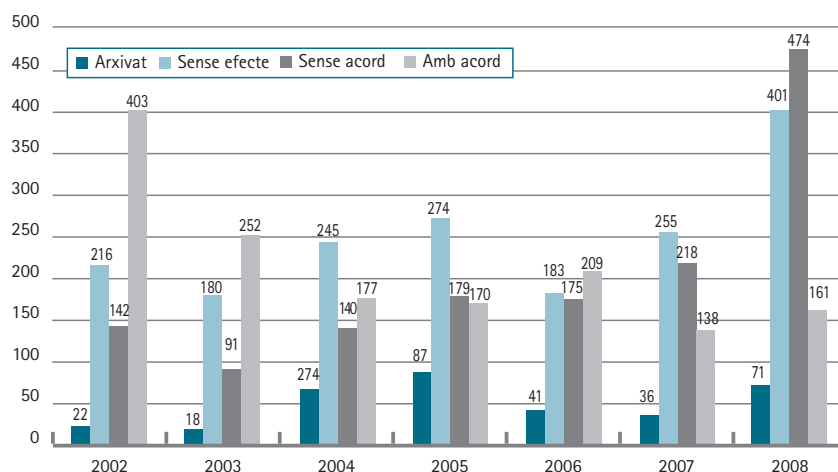
Font: TAMIB.

Gràfic II-3

Procediments de mediació segons el resultat: Menorca (2002-2008)

Font: TAMIB.

Gràfic II-4

Procediments de mediació segons el resultat: Eivissa (2002-2008)

Font: TAMIB.

efectivament tramitats, segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació, ens mostra que el 37,14% es varen resoldre amb acord i el 62,86% acabaren sense acord. Dels 572 expedients oberts a Menorca, 571 corresponen a conflictes individuals i 1 a qüestions col·lectives. (Vegeu el gràfic II-3.)

En el cas d'Eivissa i Formentera, es tramitaren 1.107 expedients, xifra que representa un increment del 71,10% respecte a l'activitat duta a terme l'any 2007, quan es va arribar a la xifra de 647 expedients. Del total d'expedients, s'han tramitat de manera efectiva (amb acord o sense) 635 sol·licituds (el 57,36%), i no

han tingut tramitació efectiva (intentat sense efecte o arxivament) 472 (és a dir, el 42,64%). Una anàlisi dels expedients efectivament tramitats, segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació, ens mostra que el 25,35% es varen resoldre amb acord i el 74,64% acabaren sense acord. Del total d'expedients oberts a Eivissa, 1.045 corresponen a conflictes individuals i 3 a qüestions col·lectives. (Vegeu el gràfic II-4.)

A banda d'aquesta funció de resolució de conflictes, s'ha de dir que aquest òrgan es considera durant l'any 2008 la seu de quinze comissions paritàries de convenis sectorials, a l'igual que l'any anterior, que són les següents: ambulàncies, la feina al camp, el comerç, la construcció, els despatxos d'advocats, l'hoteleria, la neteja d'edificis i locals, el lloguer de vehicles, l'ajuda a domicili, els establiments sanitaris d'hospitalització, la marroquineria, el metall, els forns i pastisseries, el transport discrecional i el transport regular. Això suposa el definitiu assentament institucional i l'acceptació del TAMIB com un espai neutral de resolució de la conflictivitat laboral.

1.4.2. FOGASA

El FOGASA²⁹ (Fons de Garantia Salarial) es constitueix com un organisme autònom de caràcter administratiu adscrit al Ministeri de Treball i Immigració amb personalitat jurídica pròpia i capacitat d'obrar. Té com a finalitat complir els objectius establerts en l'article 33 de l'Estatut dels

treballadors. Cal destacar, pel que fa a la seva naturalesa d'organisme autònom, que gaudeix d'autonomia de gestió, patrimoni i tresoreria única i àmbit d'actuació geogràfica sobre tot el territori nacional.

Constitueix la seva finalitat bàsica la de servir d'institució de garantia dels crèdits salarials davant la insolvència de l'empresari. En concret, actualment té atribuït l'abonament als treballadors dels salaris i les indemnitzacions que les empreses per a les que treballen no han pogut satisfer per trobar-se en situació legal d'insolvència, o bé per haver estat declarades en situació de concurs. Abonades les prestacions, el Fons de Garantia Salarial assumeix obligatòriament els drets i les accions dels treballadors i exerceix l'acció de repetició en la reclamació davant de l'empresari deutor.

Són beneficiaris del FOGASA els treballadors per compte d'altri titulars de crèdits per salaris i indemnitzacions en la forma legalment establerta, entre els quals s'inclouen el treballadors per compte d'altri vinculats per relació laboral ordinària i els esportistes professionals vinculats per relació laboral de caràcter especial. Per contra, són col·lectius exclosos de l'acció protectora del FOGASA els treballadors al servei de la llar i els socis treballadors de les cooperatives de treball associat i de les cooperatives d'explotació comunitària de la terra.

Durant el 2008, el FOGASA ha abonat un total de 5.182.586,39 euros, dels quals 2.909.207,18 euros corresponen a salaris

29. Creat mitjançant l'article 31 de la Llei 16/1976, de 8 d'abril, de relacions laborals.

i 2.273.379,21 a indemnitzacions. El total d'expedients tramitats durant aquest any és de 941, els quals han afectat 598 empreses i 2.211 treballadors.

A Espanya el nombre d'expedients tramitats arribà a un total de 48.792, els quals han afectat un total de 27.923 empreses i 90.318 treballadors. L'import abonat en concepte de salaris i indemnitzacions va ser de 433.994.995,34 euros.

Si s'analitza l'evolució dels pagaments totals al llarg del trienni 2006-2008, es pot observar que són creixents tant a Espanya com a les Balears. A Espanya s'ha passat de 312,1 milions d'euros a 433,9 milions d'euros, amb un creixement absolut de 121,9 milions d'euros i relatiu del 39,1%, mentre que a les Illes Balears s'ha passat de 3,9 milions d'euros el 2006 a 5,2 milions d'euros el 2008, amb un creixement absolut d'1,2 milions d'euros i relatiu del 33,4%.

1.5.

LA SEGURETAT I LA PREVENCIÓ DE RISCOS LABORALS

1.5.1. INTRODUCCIÓ

En l'actualitat, l'anàlisi del mercat de treball i de les relacions laborals perquè sigui complet ha d'examinar la qüestió de la seguretat i de la salut laboral. Amb una anàlisi de la sinistralitat laboral no n'hi ha prou per veure quin és l'estat evolutiu de la matèria, ja que en aquest àmbit es mouen idees, operadors públics i privats,

representants dels empresaris i dels treballadors i, a més, una gran quantitat de projectes que, al cap i a la fi, tenen un interès creixent per assolir un bon nivell de qualitat en les condicions de feina.

Durant l'any 2008 i amb una vigència prevista fins al 2011, el Govern de les Illes Balears ha signat, juntament amb els representants de econòmics i socials més representatius de les Illes Balears, el Pla de Seguretat, Salut i Ambient Laboral de les Illes Balears. Aquest pla amplia i reforça el Pla de Xoc contra la Sinistralitat Laboral iniciat el 2007, instrument que té com objectiu establir el marc general de les polítiques de prevenció de riscos laborals a curt i, sobretot, a mitjà i llarg termini, amb un període de vigència fins al 2012 i una revisió prevista per a l'any 2010. Aquest pla ja ha permès una reducció important dels índexs de sinistralitat a les Illes Balears.

En aquest apartat farem constar les principals accions que ha dut a terme el 2008 la Direcció General de Salut Laboral, la Inspecció de Treball, la Fiscalia i les mútues d'accidents de treball i malalties professionals i, per acabar, aportarem les dades principals de la sinistralitat laboral.

Pel que fa a l'activitat de la Direcció General de Salut Laboral (DGSL), exerceix les funcions relatives a la gestió de la política de seguretat i salut laboral a les Illes Balears —incloses l'execució i la promoció de totes les mesures necessàries per augmentar el nivell de seguretat i de salut dels treballadors en la seva activitat laboral— i a la instrucció d'expedients sancionadors per infracció de la normativa de prevenció de riscos laborals.

La Conselleria de Treball i Formació, en aplicació de l'esmentat Pla de Xoc contra la Sinistralitat Laboral a les Illes Balears, ha dut a terme diferents accions de formació i sensibilització durant el 2008, entre les quals destaquen: formació a immigrants a Menorca, Eivissa i Formentera en el sector de l'hoteleria, curs sobre ergonomia forense i jornades de formació en prevenció de riscos laborals en el sector de la construcció destinades a inspectors de treball i seguretat social.

A més, quant a les accions destinades a controlar i vetlar el compliment de la normativa en prevenció de riscos laborals, s'ha incrementat el nombre de tècnics en prevenció de riscos laborals de la DGSL per mitjà d'un projecte d'inversió (fins a un total de 12). Destaca l'increment de facultats i competències dels tècnics de seguretat i salut laboral de la DGSL mitjançant un decret.

A més del seguiment de les empreses amb alts índexs de sinistralitat (inclosa l'Administració pública), s'han investigat tots els accidents greus, molt greus i mortals i s'ha dut a terme una campanya massiva per investigar els accidents laborals lleus.

Durant l'any 2008 s'ha mantingut la col·laboració amb l'Administració de justícia per perseguir totes les actuacions que puguin ser constitutives de delictes contra la seguretat i salut laboral, i per comprovar-les arran de les actuacions inspectores, amb reunions semestrals i amb un increment en l'emissió d'informes sol·licitats per part de la Fiscalia. De fet, la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia

de les Illes Balears i la Direcció Territorial de la Inspecció de Treball i Seguretat Social han signat un protocol amb l'objectiu de reduir la sinistralitat laboral mitjançant la coordinació de les accions de les diferents administracions públiques en matèria de protecció de la seguretat i la salut laboral.

L'opció de fer una campanya es pot basar en la importància econòmica i social que pot tenir un sector a les Illes Balears, en l'índex de sinistralitat o en el fet que un determinat sector o activitat presenta accidents o malalties d'una gravetat especial, o també en l'increment del nombre d'accidents. Per dur a terme les campanyes, és essencial l'ajuda tècnica i l'assessorament que reben els inspectors de treball dels equips tècnics en prevenció de la Conselleria de Treball i Formació.

Durant l'any 2008, la Inspecció de Treball i Seguretat Social ha dut a terme un total de 14.010 actuacions, 1.850 actuacions menys que l'any 2007, en què es varen registrar un total de 15.860 actuacions. Del total registrat el 2008, 9.045 actuacions corresponen a l'activitat dels Inspectors de l'Àrea de Treball i Salut Laboral (UEASL), amb un increment en termes absoluts de 3.682 actuacions més que l'any 2007. Destaca la disminució del nombre d'infraccions respecte a l'any anterior, del 26,75%, ja que durant l'any 2008 es registren un total de 772 infraccions, davant les 1.054 infraccions que es registraren durant l'any 2007. (Vegeu el quadre II-42.)

Pel que fa a l'activitat de les mútues com a serveis de prevenció, com que no

QUADRE II-42. ACTIVITAT DE LA INSPECCIÓ DE TREBALL I SEURETAT SOCIAL EN MATÈRIA DE SEURETAT I SALUT LABORAL (2008)

	Nre. d'actuacions	Nre. d'infraccions	Import	Requeriments	Paralitzacions
Inspectors generalistes (General)	4.965	556	2.718.123,24	2.638	9
Inspectors de l'Àrea de Seguretat i Salut Laboral (U.E.A.S.L.)	9.045	216	2.044.865,05	2.167	24
Total d'actuacions	14.010	772	4.762.988,29	4.805	33
Actuacions en campanyes significatives (UEASL + generalistes)					
Nom de la campanya - Descripció					
Campanyes europees	90	1	5.000,00	40	—
Serveis de prevenció aliens	291	7	56.333,00	127	—
Empreses de major sinistralitat	209	29	74.956,30	86	—
Coordinació d'activitats	12	0	0,00	12	—
Integració de la prevenció	213	4	7.641,00	129	—
Accidents laborals greus i mortals	464	54	305.778,51	156	—
Accidents lleus	2.232	71	206.436,45	459	—
Cumplimentació de parts	386	41	158.922,51	73	—
Malalties professionals	32	0	0,00	2	—
Treballs en estructures	165	15	108.157,87	43	—
Treballs amb equips de protecció individuals en cubertes	57	9	36.810,00	24	—

continua

QUADRE II-42. ACTIVITAT DE LA INSPECCIÓ DE TREBALL I SEGURETAT SOCIAL EN MATÈRIA DE SEGURETAT I SALUT LABORAL (2008)						
	Nre. d'actuacions	Nre. d'infraccions	Import	Requeriments	Paralitzacions	
Construcció a les illes d'Eivissa i Formentera	651	56	194.522,00	223	—	
Construcció a l'illa de Menorca	382	41	131.943,78	74	—	
Administració local	82	0	0,00	56	—	
Amiant	1336	7	174.087,00	279	—	
Actuacions en el sector del submarinisme	1	0	0,00	0	—	
Manipulació manual de càrregues - empresa	164	1	6.000,00	129	—	
Campanya de construcció	2.543	236	2.262.091,08	747	31	
Seguretat i salut laboral en altres sectors	3.991	143	715.700,00	1.620	2	
Total d'actuacions en campanyes	13.301	715	4.444.380	4.279	33	
Altres actuacions						
Altres actuacions en prevenció	709	57	318.608	526	9	
Total d'actuacions en prevenció de riscos laborals	14.010	772	4.762.988	4.805	42	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Inspecció Provincial de Treball i Seguretat Social.

està desglossada per comunitats autònomes, oferim una mostra àmplia de part de les MATMPSS amb implantació a les Illes Balears que pretén aportar una imatge clara de la gran importància de l'activitat preventiva que desenvolupen en les diferents disciplines (seguretat a la feina, higiene industrial, ergonomia i

psicosociologia aplicada). Per assumir aquestes tasques en prevenció de riscos laborals, les mútues han segregat els serveis de prevenció aliens mitjançant la creació de societats mercantils, amb la finalitat que aquestes activitats no tinguin repercussió en les quotes públiques. (Vegeu el quadre II-43.)

QUADRE II-43. ACTIVITAT COM A SERVEI DE PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS DE LES MATEPSS: DISCIPLINES DE SEGURETAT EN EL TREBALL, HIGIENE INDUSTRIAL, ERGONOMIA I PSICOSOCIOLOGIA APLICADA. RESUM D'ACTIVITATS (2008)

Activitats preventives	Nre. Activitats		
	MUTUA BALEAR	ASEPEYO	FREMAP
Definició de plans de prevenció	917	692	315
Reunions/assessorament amb el comitè de seguretat i salut	—	79	46
Avaluació de riscos, tant d'agents com de llocs de treball	1.389	840	840
Avaluació de riscos de la maquinària i els equips de treball	573	216	534
Assessorament per a la coordinació d'activitats empresarials	917	578	821
Avaluació de riscos higiènics (soroll, pols, confort tèrmic)	628	248	120
Avaluacions de riscos higiènics (vapors orgànics)	136	57	38
Avaluació de riscos ergonòmics	716	86	60
Avaluació de riscos psicosocials	465	68	52
Estudi i implantació d'instruccions d'actuació en emergències	381	645	703
Formació - cursos:			
Gestió de la prevenció	—	75	80
Primers auxilis	378	28	40
Risc en oficines	725	20	110
Risc per lloc de treball	4.337	170	616
Plans d'emergència	290	70	544
Risc elèctric	9	15	15
Risc per treball en altures	27	45	12
Risc d'elevació i transports	—	12	8
Risc higiènic	150	15	24
Risc en la manipulació de càrregues	325	45	42

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per les MATEPSS.

1.5.2. LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA I LA PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS

En aquest punt concret analitzam el tractament de la prevenció de riscos laborals en els convenis col·lectius de les nostres Illes.³⁰ La matèria, com ja s'ha dit en el marc del CES,³¹ s'ha de valorar tenint en compte el canvi important que experimenta la normativa de prevenció de riscos laborals arran de la Llei 31/1995, de 8 de novembre, de prevenció de riscos laborals, i de les reformes posteriors que s'hi han introduït, a més de l'ampli desplegament reglamentari. L'article 1 d'aquesta Llei determina que entre les fonts del dret de prevenció es troben els convenis col·lectius, als quals l'article 2.2 encomana la tasca de desplegar i millorar el contingut legal.

Pel que fa a la negociació col·lectiva sectorial, els dos àmbits de més atenció en la matèria són l'ordenació de determinades comissions sectorials de seguretat i salut i la protecció de la salut. Concretament, el 67% dels convenis col·lectius sectorials vigents a les Illes Balears durant el 2008 regulen la participació dels treballadors mitjançant la presència dels delegats de prevenció i també la creació de comissions o comitès de seguretat i salut laboral.

Amb referència a la protecció de la salut, és una matèria considerada en el 97,9% dels convenis sectorials. El 59% dels convenis preveuen la revisió o el reconeixement mèdic com a mesura que s'ha d'adoptar per a la vigilància de la salut, sense

entrar en la vigilància específica davant determinats riscos del treball. El 35,3% estableix, com a normes generals, obligacions i deures en matèria de prevenció de riscos laborals, l'adopció de mesures de salut laboral amb relació a l'avaluació dels riscos, l'organització i la planificació de la prevenció, la formació i la informació dels treballadors, l'atenció al personal i el control de les condicions de treball. El 89,3% regula, en matèria de salut laboral, el vestuari i la uniformitat (incloent aquest aspecte en la matèria de seguretat i salut laboral), i també els equips de treball i de protecció.

Quant a les clàusules de seguretat i salut pròpies, el 68,1% dels convenis col·lectius sectorials regulen les condicions de treball i la protecció de la seguretat i la salut dels treballadors en la prevenció de riscos laborals.

D'altra banda, el 66,5% dels convenis col·lectius sectorials recullen l'obligació de l'empresa de subscriure una pòlissa o assegurança d'accidents laborals i/o no laborals (segons els casos). El 21,5% dels convenis preveuen un plus o complement per dur a terme determinades feines.

En matèria d'incapacitat temporal, el 91,7% dels convenis regula complements i indemnitzacions en cas d'incapacitat temporal deguda a un accident de treball i també un plus complementari per malaltia i per accident.

Respecte a la negociació col·lectiva d'àmbit empresarial, cal dir que la major part de

30. La font per obtenir les dades són els convenis col·lectius integrats en els quadres II-39 i II-40.

31. Vegeu: *La negociació col·lectiva a les Illes Balears*. Informe. Estudi tècnic, publicat pel Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, que conté l'estudi que elaborà C. Riera Vayreda (Palma, 2004).

convenis col·lectius d'àmbit empresarial regula, especialment, aspectes com la participació dels treballadors, la salut laboral i la prevenció de riscos laborals, la vigilància de la salut, i les assegurances d'accident de treball. Concretament, el 65% dels convenis d'àmbit empresarial preveu la presència de delegats de prevenció i de comitès de seguretat i salut. El 96,1% conté regulació en matèria de salut laboral i prevenció: el 80,7% reglamenta el tema del vestuari i la roba de treball; el 79,3% fa referència a les assegurances d'accident, i el 74,6% recull, com a mesura per a la vigilància de la salut, les revisions mèdiques i els serveis de medicina preventiva.

1.5.3. LA SINISTRALITAT LABORAL

Les dades que es refereixen a la salut laboral situen les Illes Balears a la cua de les comunitats autònomes amb relació a l'índex d'incidència dels accidents. Any rere any les Illes Balears és la comunitat autònoma amb la taxa d'accidents més elevada del conjunt de l'Estat.

A la nostra comunitat autònoma, durant l'any 2008, es varen produir 24.533 acci-

dents de treball en jornada laboral, la qual cosa representa una disminució del 14,5%, en termes relatius, i de 4.167 accidents menys respecte de l'any 2007 en termes absoluts. (Vegeu el quadre II-44.)

Si examinem més detalladament el nombre total d'accidents de treball, observem el següent:

- L'any 2008 s'han produït 24.533 accidents lleus que representen el 99,27% del total d'accidents de treball a les Illes Balears. L'any 2007 es produïren 28.700 accidents lleus. Per tant, l'any 2008 el nombre d'accidents lleus ha disminuït de forma significativa en 4.139 accidents menys.
- Durant el 2008 s'han produït 161 accidents de treball greus, que representen el 0,67% del total d'accidents. L'any 2007 hi va haver 195 accidents d'aquest tipus, la qual cosa suposa també una disminució durant el 2008 ja que hi ha hagut 34 accidents greus menys (el 17,4% menys que l'any 2007).
- Finalment, pel que fa als accidents mortals, se n'han produït 18³² durant

QUADRE II-44. ACCIDENTS EN JORNADA DE TREBALL, AMB BAIXA, SEGONS EL GRAU DE LESIÓ. ILLES BALEARS (2003-2008)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Variació 07/08	(%)
Lleus	25.015	23.832	26.313	27.710	28.493	24.354	-4.139	-14,5
Greus	307	225	243	213	195	161	-34	-17,4
Mortals	9	18	15	11	12	18	6	50,0
Total	25.331	24.075	26.571	27.934	28.700	24.533	-4.167	-14,5

Font: Direcció General de Salut Laboral. Conselleria de Treball i Formació.

32. Segons la DGSL, dels 18 accidents mortals, 6 s'han produït dins el sector de la construcció, 7 en el sector de serveis, 4 en el sector industrial i 1 dins el sector de l'agricultura.

el 2008, és a dir, respecte de l'any 2007 es produeix un augment d'aquest tipus d'accidents del 50%.

En una anàlisi més concreta dels accidents de treball segons el codi i grau de la lesió, podem observar que durant l'any 2008 destaquen, en els accidents de treball greus soferts per treballadors pertanyents al règim general, les fractures d'ossos, amb un total de 72 accidents; xifra que, a més a més, continua disminuint any rere any, amb un descens durant el 2008 del 25% en comparació amb l'any passat (que foren 96 accidents d'aquest tipus). En el cas dels accidents mortals, al igual que l'any passat, es concentren en el grup de les lesions múltiples i dels infarts, vessaments cerebrals i altres patologies no traumàtiques (9 accidents mortals es produïren en el règim general per lesions múltiples, mentre que el total d'accidents mortals en el cas dels infarts, vessaments cerebrals i altres patologies no traumàtiques va ser de 5 durant l'any 2008).

Pel que fa als accidents en jornada de treball in itinere, durant l'any 2008 s'han produït un total de 2.591, la majoria de caràcter lleu (el 97,53%), mentre que la resta ho són de caràcter greu i mortal (el 2,08% i el 0,38%, respectivament). En concret, del total d'accidents lleus produïts in itinere destaquen les dislocacions, regirades i torcedures (1.427 durant l'any 2008); en el cas dels accidents greus, la majoria dels que s'han produït in itinere es concentren en el grup de les fractures d'ossos (fins un total de 31), mentre que dels 10 accidents de treball mortals, 4 s'enquadren dins les lesions múltiples, 3 en les commocions i traumatismes

interns, 1 dins les fractures d'ossos i 1 es va produir per lesions no incloses. (Vegeu el quadre A II-10.)

Una anàlisi de la sinistralitat laboral per comunitats autònomes ens mostra que les Illes Balears se situen, un any més, al capdavant de tot l'Estat en relació amb l'índex de sinistralitat. Aquest fet ve determinat, com veurem, perquè les Illes Balears presenten el major índex de sinistralitat d'accidents lleus: 15,08 punts per sobre de la mitjana espanyola. (Vegeu el quadre II-45.)

En relació amb aquestes dades, destacar que, segons la gravetat de l'accident, si bé la nostra comunitat autònoma ocupa la primera posició respecte del total d'accidents i dels accidents lleus, aquesta situació canvia respecte dels accidents greus i mortals. Així, les Illes Balears ocupen la novena posició en el rànking respecte de l'índex d'incidència dels accidents greus i la dotzena posició pel que fa als accidents mortals.

L'evolució de l'índex d'incidència d'accidents durant la jornada de treball en relació amb els accidents lleus a les Illes Balears durant el 2008 ha sofert una important disminució respecte de l'any anterior, ja que aquesta incidència ha estat de 13,45 punts inferior. (Vegeu el gràfic A II-11.)

En el cas dels accidents greus, l'any 2008 continua el descens que començà l'any 2005 respecte de l'evolució de la incidència per aquest tipus d'accidents, i que es concreta aquest any amb una disminució, respecte de l'any 2007, de 16,40 punts

QUADRE II-45. SINISTRALITAT LABORAL PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2004-2008)									
Lleus	Greus	Mortals	Totals	P. afiliada	Índex d'incidència d'incidenàcia 2008	Índex d'incidència d'incidenàcia 2007	Índex d'incidència d'incidenàcia 2006	Índex d'incidència d'incidenàcia 2005	Índex d'incidència d'incidenàcia 2004
Andalusia	138.134	1.578	146	139.858	2.630.336	53,17	53,17	62,93	62,56
Aragó	22.885	140	30	23.055	478.366	48,20	48,20	51,85	50,44
Astúries	19.967	157	26	20.150	330.503	60,97	60,97	61,32	62,79
Illes Balears	24.354	161	18	24.533	364.660	67,28	67,28	78,77	75,24
Illes Canàries	37.845	203	40	38.088	664.945	57,28	57,28	66,51	71,06
Cantàbria	9.331	121	8	9.460	186.315	50,77	50,77	56,93	57,54
Castella-la Manxa	40.731	345	38	41.114	622.034	66,10	66,10	77,59	74,53
Castella i Lleó	41.149	416	66	41.631	776.478	53,62	53,62	58,06	57,54
Catalunya	140.354	1.123	100	141.577	2.790.677	50,73	50,73	59,50	64,07
Com. Valenciana	76.072	697	73	76.842	1.581.334	48,59	48,59	58,86	64,10
Extremadura	15.383	208	22	15.613	331.307	47,13	47,13	49,94	50,41
Galícia	49.380	696	72	50.148	869.275	57,69	57,69	61,59	60,20
Madrid	120.459	586	96	121.141	2.614.713	46,33	46,33	56,10	54,32
Múrcia	22.917	184	31	23.132	482.102	47,98	47,98	56,68	55,93
Navarra	12.173	127	9	12.309	236.840	51,97	51,97	57,13	60,75
País Basc	42.612	272	46	42.930	780.182	55,03	55,03	62,54	61,78
La Rioja	5.704	33	7	5.744	108.011	53,18	53,18	59,84	56,98
Ceuta	942	6	1	949	16.931	56,05	56,05	54,63	58,28
Melilla	654	11	2	667	14.691	45,40	45,40	41,65	35,13
Nacional	821.046	7.064	831	828.941	15.879.700	52,20	52,20	60,30	61,70

* L'índex d'incidència està calculat per 1.000 treballadors.

Font: Ministeri de Treball i Immigració (MTIN).

en termes relatius. En el [gràfic A II-12](#), s'observa l'evolució històrica i la tendència d'aquest indicador de sinistralitat. ([Vegeu el gràfic A II-12.](#))

Pel que fa als accidents mortals, l'any 2008, com ja hem dit, varen morir 18 treballadors en accidents laborals, sis més que l'any 2007. L'evolució dels accidents mortals es palesa en el gràfic corresponent. ([Vegeu el gràfic A II-13.](#))

L'any 2008, les Illes Balears, com ja és una constant a la nostra comunitat autònoma, tenen un índex d'incidència de la sinistralitat laboral (nombre d'accidents de treball per cada mil treballadors) molt alt, del 67,28. Ara bé, respecte del 2007, l'índex d'incidència ha experimentat un descens de 10,4 punts (-13,41%), convertint-se en l'índex més baix des de 1999.³³

Per sectors d'activitat, l'índex d'incidència ha disminuït respecte de tots els sectors, excepte en el de l'agricultura: en el cas dels serveis, la disminució és en termes relatius del 9,86% (5,82 punts menys); en el sector de la construcció s'observa també un important descens de l'índex d'incidència, que respecte de l'any passat és del -12,71% (21,17 punts menys) i, finalment, en el sector de la indústria, ens trobam amb un descens de 17,06 punts respecte de l'any 2007 (el que suposa una disminució en termes relatius del 13,44%). Pel que fa al sector de l'agricultura, és l'únic que presenta

un augment en l'índex d'incidència durant el 2008, concretament, del 21,39% (11,73 punts més en comparació amb l'any 2007).

La distribució dels accidents per sectors econòmics mostra una elevada concentració en el sector de serveis, el qual dona feina al 75,78% dels treballadors registrats a les Balears. Del total d'accidents de treball, el 60,3% tingueren lloc en feines relacionades amb el sector de serveis; el 27% es produïren en la construcció; el 10,9%, en la indústria, i, finalment, l'1,8% restant es va produir en el sector agrari. Aquesta distribució d'accidents per sector d'activitat es correspon amb la distribució de l'ocupació en la nostra economia, molt terciaritzada, amb un fort pes de la construcció i amb una indústria escassa i un sector agrícola mínim. ([Vegeu el gràfic A II-14.](#))

El nombre d'accidents de treball per illes ens indica que s'ha produït, durant l'any 2008, una disminució generalitzada de la sinistralitat en totes les illes, a excepció de Formentera, on s'ha produït un augment del 25,6%. A la resta d'illes el descens és el següent: Mallorca registra una davallada del 14,6% (amb 3.429 accidents menys que l'any passat), Menorca del 13,4% (264 accidents menys) i Eivissa amb una disminució del 15,7% (el que suposa un total de 495 accidents menys en comparació amb les dades de 2007). ([Vegeu el quadre II-46 i les Addendes II-2, II-3 i II-4.](#))

33. Sèrie estudiada per al període 1999-2008.

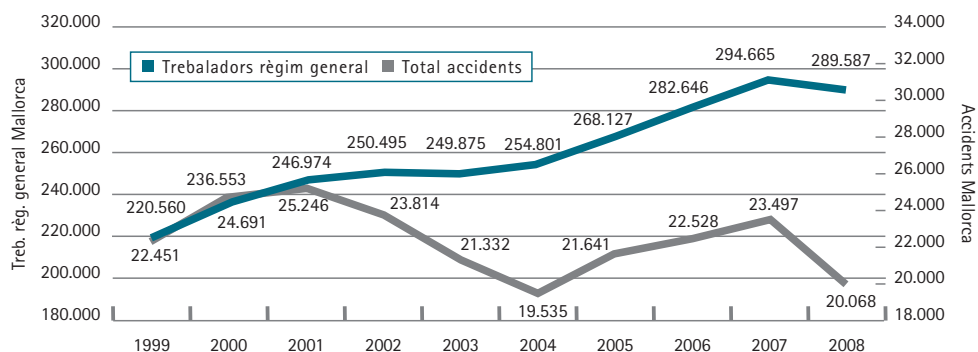
QUADRE II-46. ACCIDENTS EN JORNADA DE TREBALL, AMB BAIXA, SEGONS EL GRAU DE LESIÓ. ILLES BALEARS (2007-2008)

	2007				2008				Var. 07/08	%
	Lleus	Greus	Mortals	Total	Lleus	Greus	Mortals	Total		
Mallorca	23.329	156	12	23.497	19.925	129	14	20.068	-3.429	-14,6
Menorca	1.954	16	0	1.970	1.692	13	1	1.706	-264	-13,4
Eivissa	3.131	20	0	3.151	2.634	19	3	2.656	-495	-15,7
Formentera	79	3	0	82	103	0	0	103	21	25,6
Total	28.493	195	12	28.700	24.354	161	18	24.533	-4.167	-14,5

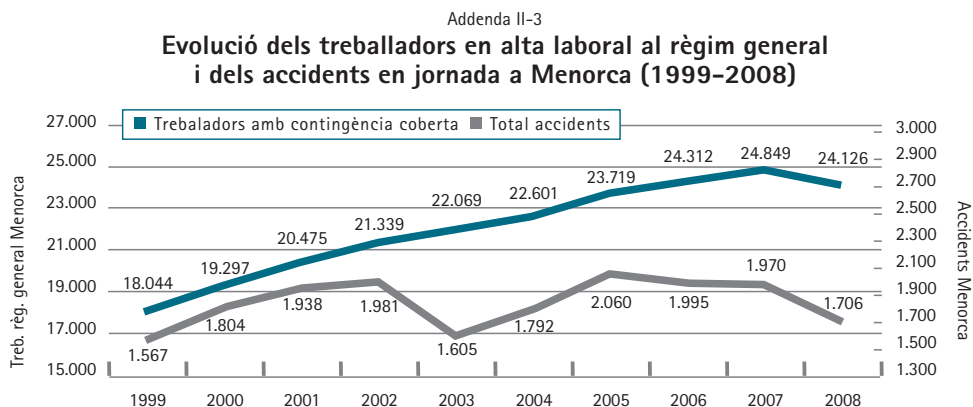
Font: Direcció General de Salut Laboral, Conselleria de Treball i Formació.

Addenda II-2

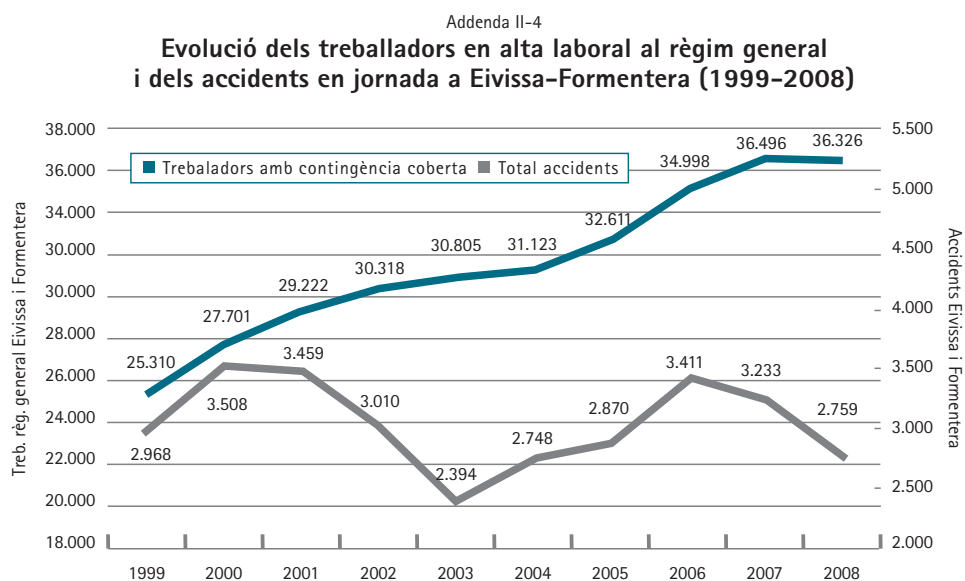
Evolució dels treballadors en alta laboral al règim general i dels accidents en jornada a Mallorca (1999-2008)

Font: Direcció General de Salut Laboral, Conselleria de Treball i Formació.

Font: Direcció General de Salut Laboral, Conselleria de Treball i Formació.

Font: Direcció General de Salut Laboral, Conselleria de Treball i Formació.

2

SEGURETAT SOCIAL

RESUM

La recaptació líquida de la Seguretat Social a les Illes Balears durant l'exercici del 2008 ha estat de 2.737,32 milions d'euros, xifra que representa un increment del 3,48% respecte a l'any anterior.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears el 2008 és de 161.430, la qual cosa representa l'1,9% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol. La contrapartida monetària del total de pensions contributives ha arribat al valor de 1.430,46 milions d'euros, amb un increment del 6,31%. Per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions mensuals de les Illes Balears tenen un valor de 656,70 euros, i s'han situat sempre per sota de la mitjana nacional. Només Múrcia, Extremadura i Galícia se situen per sota de les Balears. Ara bé, per províncies de l'arc mediterrani, només València, Màlaga i Tarragona estan per sobre de les Balears.

El nombre de pensions noves reconegudes a les Illes Balears sumen un total de 10.533, amb un import mitjà de 782,41 euros, és a dir, el 19,14% per sobre de la pensió mitjana.

La pensió contributiva mitjana de Mallorca és de 664,58 euros; la de Menorca, de 661,05 euros; la d'Eivissa, de 632,95 euros, i la de Formentera, de 574,98 euros.

La mitjana mensual de les pensions de jubilació és de 740,11 euros; la de les pensions de viduïtat, de 477,08 euros; la de les d'incapacitat permanent, de 733,29 euros; la de les d'orfanat, de 288,05 euros, i les que són a favor dels familiars, de 328,70 euros.

L'import anual dels subsidis ha estat de 127,45 milions d'euros, amb una disminució en relació amb l'any anterior del 0,04%.

Quant a la protecció per atur, la despesa relativa a les prestacions per atur és de 599,16 milions d'euros, xifra que significa una important variació del 38,23% i un increment en el nombre de beneficiaris del 33,77%. D'altra banda, durant l'exercici del 2008 també ha augmentat la cotització de la Seguretat Social el 39,05%, de manera que s'ha arribat a una quantia total de 166,18 milions d'euros.

2.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades sobre la recaptació i les despeses de la Seguretat Social i sobre la protecció per atur.

2.2.

LA RECAPTACIÓ DE LA SEGURETAT SOCIAL

La gestió recaptadora de la Seguretat Social, la du a terme la Tresoreria General de la Seguretat Social, com a caixa única del sistema, pel que fa a la recaptació tant voluntària com executiva, sota la direcció, la vigilància i la tutela de l'Estat. Els imports acumulats de la recaptació pressupostària relatius a l'exercici del 2008 són els que es recullen en el [quadre A II-11](#).

Cal remarcar d'aquestes dades que la recaptació líquida ha arribat a l'import de 2.737,32 milions d'euros, la qual cosa representa un increment del 3,48% respecte a l'any anterior.

2.3.

**LES DESPESES DE LA
SEGURETAT SOCIAL**

Aquest apartat estudia l'evolució del nombre de pensions de l'any 2008 en la modalitat contributiva del sistema de la Seguretat Social.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears a 31 de desembre de 2008 és de 161.430, davant les 158.432 de l'any anterior. Aquesta xifra representa l'1,9% del total de les pensions de l'Estat espanyol, que sumen un total de 8.464.342, enfront de les 8.334.316 de l'any 2007. [\(Vegeu el quadre A II-12.\)](#)

Tant en l'àmbit nacional com a la nostra comunitat, es pot observar un cert creixement de les prestacions, que en termes percentuals se situa en l'1,56% al territori nacional i en l'1,89% a les Illes, amb un augment del ritme de creixement d'aquestes taxes amb relació a les del 2007 de 0,38 punts en l'àmbit de l'Estat i de 0,5 punts a les Illes Balears. Mallorca representa el 82,08% del total de les pensions, Menorca el 7,65%, Eivissa el 8,62% i Formentera el 0,5%, i no hi ha informació territorialitzada sobre l'1,09% restant, perquè es tracta de pensions que s'abonen a l'estranger. [\(Vegeu el quadre A II-13.\)](#)

**2.3.1. ANÀLISI COMPARATIVA DE LES
PENSIONS CONTRIBUTIVES PER COMUNITATS
AUTÒNOMES, PER PROVÍNCIES I PER
MUNICIPIS DE LES BALEARS**

En el terreny de les pensions contributives, i per comparació a les dades relatives als

valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions de les Illes Balears s'han situat sempre en els llocs baixos de la taula. L'any 2008 la pensió mitjana de les Balears és de 656,70 euros, 42 euros més que l'any anterior. Per sota només hi ha Múrcia, Galícia i Extremadura. [\(Vegeu el quadre A II-14.\)](#)

En canvi, el nombre de pensions noves reconegudes a les Illes Balears sumen un total de 10.533, amb un import mitjà de 782,41 euros, és a dir, un 19,14% per sobre de la pensió mitjana. [\(Vegeu el quadre A II-15.\)](#)

De les 19 regions autònomes, vuit tenen una pensió mitjana superior a la mitjana estatal (725,23 euros). Per ordre, són: el País Basc, Astúries, Madrid, Navarra, Ceuta, Cantàbria, Aragó i Catalunya.

Comparant els valors de la pensió mitjana per a cadascun dels conceptes per separat, podem ampliar aquesta anàlisi. En el cas de les pensions de favor de familiars, les Balears es troben en el darrer lloc; en el cas de les pensions de viduitat i orfandat, són en el segon dels darrers llocs. Les pensions de jubilació es troben en el setzè lloc i les pensions per incapacitat permanent ocupen el quinzè.

Si desglossam les dades de manera més ampla, de l'anàlisi de la distribució de la pensió mitjana per províncies es deriva que la majoria de províncies del nord de la Península són les que tenen unes pensions mitjanes més elevades a l'Estat espanyol. Les quatre províncies que ocupen els primers llocs són: Biscaia, Àlaba, Guipúscoa i Astúries. D'altra banda, la zona que conforma l'arc mediterrani,

excepte Barcelona, està per sota de la mitjana espanyola, i només València, Màlaga i Tarragona estan per sobre de les Illes Balears. [\(Vegeu el quadre A II-16.\)](#)

Per municipis, i més concretament els de Mallorca, podem veure que Palma és el que s'endu la major part de l'import de les pensions contributives, amb el 38,49%. En un segon escaló hi ha Manacor i Llucmajor, amb percentatges del 4,43% i del 3,56% respectivament. En un tercer nivell hi ha Inca i Felanitx, amb el 3,03% i el 2,39% respectivament. [\(Vegeu el quadre A II-17.\)](#)

A Menorca són destacables els municipis de Maó i Ciutadella, amb el 2,68% tots dos. Pel que fa a les Pitiüses, cal esmentar el municipi d'Eivissa, amb el 2,5% de l'import de les pensions contributives.

Si tenim en compte l'import de les pensions segons el nombre de beneficiaris, es pot parlar de certes diferències entre municipis de l'àrea metropolitana de Palma i del litoral i els municipis de l'interior. En el cas de Mallorca, Bunyola (774,21 euros), Marratxí (763,90 euros), Palma (718,43 euros), Valldemosa (702,51 euros), Calvià (683,38 euros), Esporles (683,24 euros), Santa Maria del Camí (672,34 euros), Alcúdia (662, 20 euros) i Puigpunyent (659,80 euros) són municipis amb unes pensions per sobre de la mitjana, mentre que municipis com Fornalutx, Ariany o Vilafranca de Bonany són municipis amb pensions que tot just superen els 515 euros mensuals.

En el cas de Menorca, les pensions més altes de l'illa es donen a Maó (694 euros), es Castell (693,22 euros) i Sant Lluís

(687,55 euros), municipis que estan situats a la zona del llevant de Menorca. A les illes Pitiüses les pensions més altes es troben al municipi d'Eivissa, amb una pensió mitjana de 692,29 euros.

2.3.2. ANÀLISI DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS

El règim de pensions més important del sistema contributiu de les Illes Balears és la pensió de jubilació, que representa el 66,06% de les despeses, seguida de la de viduitat i les d'incapacitat permanent, que representen el 19,02% i el 13,58% respectivament. Durant l'any 2008 s'ha destinat a les pensions un import total de 1.430.462.505,14 euros, fet que suposa un increment del 6,31% respecte a l'any anterior. [\(Vegeu els quadres A II-18.\)](#)

Del total de pensions en vigor per classe, sexe i grup d'edat, el 55,32% correspon al sexe femení —un total de 87.723 pensions en vigor—, mentre que el 44,68% restant correspon al col·lectiu masculí —amb un total de 70.843. Pel que fa al 2007, en termes absoluts, suposa un increment de 765 pensions en vigor en el cas dels homes i de 900 en el cas de les dones. [\(Vegeu el quadre A II-19.\)](#)

El 2008 el nombre de beneficiaris de les pensions de jubilació ha estat de 95.435 persones. L'import destinat mensualment a aquest concepte ha estat de 70.632.159,26 euros, mentre que la mitjana mensual de la pensió ha estat de 740,11 euros. [\(Vegeu el quadre A II-20.\)](#)

Destaca amb molta diferència la pensió de jubilació per a les persones que prove-

nen de la mineria del carbó, que reben un import més elevat per comparació a la resta de règims (1.323,99). En canvi, els empleats de la llar i els de l'assegurança obligatòria de la vellesa i invalidesa (SOVI) són els que reben una quantitat més baixa, amb només 443,63 i 343,98 euros respectivament.

L'any 2008 les primeres pensions de jubilació en vigor, per a tots dos sexes, es troben en el grup d'edat que va de 50 a 54 anys. En el cas dels homes, les pensions de jubilació en vigor reconegudes es concentren, principalment, entre 65 i 74 anys, moment a partir del qual el nombre de pensions en vigor comença a decreixer; mentre que en el cas de les dones, el nombre de pensions en vigor reconegudes es manté constant fins a l'edat de 79 anys. El nombre total de pensions de jubilació en vigor per gènere, durant l'any 2008, és superior en el cas dels homes, amb una diferència de 14.841 respecte a les pensions de jubilació en vigor de les dones. [\(Vegeu el quadre A II-21.\)](#)

Pel que fa als beneficiaris de les pensions de viduïtat, l'any 2008 ha estat de 42.479 persones, i la Seguretat Social hi ha destinat un import mensual total de 20.264.819,57 euros, xifra que representa una pensió mitjana mensual de 477,08 euros. [\(Vegeu el quadre A II-22.\)](#)

En aquest cas, els pensionistes que més reben són els dels accidents laborals, seguits dels treballadors de la mineria del carbó. Contràriament, els que menys reben són els treballadors del SOVI, amb 283,09 euros, i els treballadors de la llar, amb 284,58 euros.

Per gènere, el nombre de pensions de viduïtat en vigor és notablement superior en el cas de les dones, amb 38.844 durant l'any 2008, davant les 3.675 dels homes. La pensió mitjana també és superior en el cas de les dones, amb 502,73 euros, davant els 399,21 euros de pensió de viduïtat mitjana prevista per als homes. Les primeres pensions de viduïtat en vigor durant l'any 2008 les trobam, dins el sexe femení, en el tram d'edat que va dels 20 als 24 anys (un total de 4 pensions de viduïtat). Així mateix, es pot apreciar la notable diferència en el nombre de pensions de viduïtat en vigor, reconegudes per a tots dos sexes, a partir dels 25 anys i que s'accentua a partir dels 50 anys. [\(Vegeu el quadre A II-23.\)](#)

Pel que fa a les pensions per incapacitat permanent, el nombre de persones beneficiàries ha estat de 18.718, i s'hi ha destinat un import total de 13.725.647,90 euros, amb una pensió mitjana mensual de 733,29 euros. El nombre de pensions d'incapacitat permanent en vigor durant el 2008 va ser superior en el cas dels homes, amb 11.176 pensions, davant les 7.611 que varen estar en vigor durant aquest període en el cas de les dones. Respecte a l'any 2007, s'ha produït una disminució en el nombre total de pensions en vigor d'aquest tipus del 0,81%, fet que suposa un total de 153 pensions per incapacitat permanent menys en vigor durant l'any 2008. [\(Vegeu els quadres A II-24 i A II-25.\)](#)

Durant l'any 2008 hi ha hagut a les Balears un total de 4.650 beneficiaris de les pensions d'orfanat, nombre que un any més marca la línia descendent ini-

ciada en els darrers anys. A aquest concepte s'hi ha destinat un import mensual total de 1.339.437,57 euros, amb una pensió mitjana mensual de 288,05 euros. Per grups d'edat, el que va de 15 a 19 anys és el que aglutina el nombre més elevat de pensions d'orfanat en vigor per a tots dos sexes. Respecte a l'any 2007 es pot apreciar també una lleugera disminució en el nombre total de pensions d'aquest tipus en vigor, que passa de 102 el 2007 a 94 el 2008. (Vegeu els quadres [A II-26](#) i [A II-27](#).)

Finalment, quant a les pensions a favor dels familiars, que és el grup més minoritari de pensions, l'any 2008 ha tingut 150 beneficiaris, i l'import total mensual que s'hi ha destinat ha estat de 49.305,32 euros, la qual cosa significa una pensió mitjana mensual de 328,70 euros. El nombre de pensions d'aquest tipus en vigor durant l'any 2008 és major en el cas de les dones, amb 122 pensions; en el cas dels homes hi ha hagut 28 pensions en el mateix període. (Vegeu els quadres [A II-28](#) i [A II-29](#).)

2.3.3. ANÀLISI DELS SUBSIDIS

Amb referència als subsidis i altres prestacions econòmiques que gestiona i abona l'Institut Nacional de Seguretat Social (INSS), el 2008 s'ha abonat la quantitat total de 127,45 milions d'euros a les Illes Balears. Això significa una disminució del 0,04% en relació amb l'exercici precedent. (Vegeu el quadre [A II-30](#).)

Durant l'any 2008 el nombre de processos d'incapacitat temporal (IT) coberts per l'INSS va ser de 173.304, dels quals 168.881 corresponen a persones que tenen assegurada la incapacitat temporal per contingències comunes, amb una durada mitjana dels processos tancats de 47,89 dies³⁴ i un cost mitjà de la incapacitat temporal per aquest motiu de 28,21 euros per afiliat i mes.

D'altra banda, 4.423 persones han tingut la cobertura d'incapacitat temporal derivada d'accidents de treball i malalties professionals amb aquesta mateixa entitat.

Els assegurats en les mútues d'accidents de treball i malalties professionals varen ser un total de 259.440 persones.

Els subsidis d'incapacitat temporal i de maternitat són els més importants quant a la quantia, ja que signifiquen el 46,67% i el 38,64% respectivament del total de subsidis i altres prestacions econòmiques.

2.4.

LA PROTECCIÓ PER ATUR

El nombre total de beneficiaris de les prestacions per atur, tant contributives com assistencials, ha augmentat, ja que ha passat de 403.300 l'any 2007 a 539.530 l'any 2008, xifres que representen una variació percentual del 33,77% i una renda activa d'inserció total de 5.280 l'any 2008. (Vegeu el quadre [A II-31](#).)

34. Les dades es refereixen exclusivament als processos d'IT per contingències comunes i per contingències professionals que cobreix l'INSS.

D'entre els beneficiaris de les prestacions per atur, 120.456 són estrangers. Durant l'any 2008, destaca la quantitat de població estrangera de països de fora de la UE que s'han beneficiat de les prestacions per atur, concretament un total de 78.658 persones, la qual cosa representa el 14,58% del total de beneficiaris d'aquest tipus de prestacions. Pel que fa a la població estrangera de països de la UE, representa el 7,75% del total, que en termes absoluts suposa 41.798 persones. [\(Vegeu el quadre A II-32.\)](#)

La mitjana mensual de beneficiaris de l'any 2008 ha estat de 42.546 persones, mentre que la mitjana d'atur per al mateix exercici s'ha situat en 49.111 persones.

Quant a la situació del cost per afiliat, el 2008 el nombre total d'afiliats va arribar a la quantitat de 168.881, dels quals el 77,04% correspon al règim general, el 17,49% al règim d'autònoms i agrari i el 5,48% restant al règim de la llar. L'import mitjà per afiliat ha estat de 28,21. [\(Vegeu els quadres A II-33 i A II-34.\)](#)

Quant a la despesa relativa a la prestació per atur, l'any 2008 ha estat de 599.167.538,74 euros, davant els 433.445.132,07 euros de l'any anterior. Aquest augment suposa una variació del 38,23%. [\(Vegeu el quadre A II-35.\)](#)

D'altra banda, la cotització de la Seguretat Social també ha crescut en relació amb l'exercici del 2007. Així, l'any 2008 la quantia total per aquest concepte ha

estat de 166.189.441,87 euros, quantitat que representa un increment del 39,05% respecte a l'any anterior.

2.5.

LES MÚTUES ASSEGUADORES D'ACCIDENTS DE TREBALL

Les mútues d'accidents de treball són associacions privades d'empresaris, autoritzades pel Ministeri de Treball i Afers Socials —que n'exerceix el control i la tutela—, sense afany de lucre i que col·laboren amb la Seguretat Social per donar les prestacions necessàries en cas d'accidents laborals i malalties professionals. La cobertura d'aquestes contingències amb les mútues és voluntària, és a dir, els empresaris poden optar entre les mútues asseguradores d'accidents de treball o l'entitat gestora (INSS).

Pel que fa a les contingències comunes per incapacitat temporal, la cobertura per part de les mútues asseguradores d'accidents de treball ha augmentat durant els darrers anys, encara que el 2008 s'ha produït una disminució d'aquesta cobertura. Durant el 2008, aquesta cobertura assoleix un total de 206.238 treballadors (corresponents a 31.940 codis de compte de cotització). Aquest augment té el seu contrapunt en el descens correlatiu que pot observar-se en la cobertura de l'INSS per a aquest tipus de contingències. [\(Vegeu el quadre A II-36.\)](#)

COL·LABORACIÓ ESPECIAL:

EL PACTE PER LA
COMPETITIVITAT, L'OCUPACIÓ
I LA COHESIÓ SOCIAL A LES
ILLES BALEARS

ANDREU SANSÓ

DIRECTOR GENERAL D'ECONOMIA

El 25 de juny passat se signava al Consolat de Mar el *Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears*. Rubricaven aquest acord el President del Govern Balear, Francesc Antich, el president de l'organització empresarial més representativa, Josep Oliver, de la Confederació d'Associacions Empresariales de les Illes Balears (CAEB), i els secretaris generals dels dos sindicats més representatius de les Illes Balear, Lorenzo Bravo, de la Unió General de Treballador (UGT) i Katiana Vicens, de Comissions Obreres (CCOO). Culinava, d'aquesta manera, un llarg procés que s'inicià amb la signatura, el 24 de novembre del 2007, de l'acord *Bases per al Diàleg sobre el Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears*, el qual establia els temes a tractar així com la metodologia que s'havia de seguir per tal d'arribar a un acord.

El pacte assolit és el primer d'aquestes característiques que se signa a les Illes Balears i un dels pocs que s'han signat a

nivell autonòmic, sent el pacte arribat a Astúries recentment, que cobreix el període 2008-2011, un altre exemple recent. Val a dir que, als anys 1996 i 2000, a les Illes Balears, els agents socials també arribaren a acords, però que en cap cas eren de l'abast i amplitud del signat recentment. En general, aquests acords parcials que conformen el *Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social* contenen mesures concretes d'actuació que afecten a l'administració pública i sovint van acompanyats de quantificacions de les necessitats pressupostàries per fer-hi front.

De cara a arribar a un acord final i a fi de tractar les nombroses qüestions que es posaren damunt la taula, s'optà per tractar els diferents temes en tres mesos: la d'economia, la de turisme i la d'ocupació i cohesió social, cadascuna coordinada per una Conselleria diferent, a la vegada que es creava una mesa de seguiment coordinada des de la Conselleria de Presidència. El funcionament de les diferents meses era similar: normalment els diferents acords eren consensuats en grups de treball o submeses on hi participaven representants dels agents socials, del Govern Balear i dels consells insulars si aquests tenien competències en la matèria objecte de discussió. En consensuar-se un acord en el grup de treball, s'elevava a la corresponent mesa i aquesta, en sessió ordinària l'aprojava i l'enviava a la mesa de seguiment per a que el ratifiqués.

Quant a contingut dels acords assolits en cadascuna de les meses, pel que fa a la

mesa d'Economia, s'han arribat a acords en matèries que abasten: els fons europeus destinats a les illes; el Pla de Ciència i Tecnologia de les Illes Balears 2009-2012 (aprovat al febrer de 2009); el transport (ja sigui terrestre, marítim o aeri); el sector primari; la indústria; el comerç; l'energia; la competitivitat i la dinàmica empresarial; la política mediambiental; les infraestructures hidràuliques i el tractament de residus. A grans trets, i sense ànim de ser exhaustiu, aquests acords parcials cerquen impulsar la competitivitat, la innovació i la internacionalització empresarial; diversificar l'economia, potenciar determinats clústers empresarials i impulsar sectors emergents (audiovisual, nàutic, TIC, biotecnologia, ciències de la salut); ampliar la recerca; i elaborar plans estratègics sectorials (indústria, comerç...).

Pel que fa a la mesa de Turisme, en aquesta s'ha consensuat unes línies d'actuació que es poden considerar un pla estratègic del sector per als propers anys. Quant a les mesures concretes, de nou, sense ànim de ser exhaustiu, cal destacar que s'estableix la política de reconversió turística permanent, en especial el de la Platja de Palma; l'impuls de la competitivitat mitjançant l'aplicació de sistemes de qualitat i la introducció de noves tecnologies; el manteniment de la promoció de sol i platja com a principal producte però sense oblidar la resta de productes turístics i garantint la coordinació de les polítiques de promoció dutes a terme per les diferents administracions; i l'elaboració d'un pla estratègic per a la desestacionalització.

Quant a la mesa d'Ocupació i Cohesió Social, els acords assolits abasten el Pacte pels Drets Socials Bàsics; el Pacte per un Habitatge Adequat i Assequible; el Pacte per l'Ocupació, l'acord en matèria de capital humà i un altre acord sobre normalització lingüística i foment del català a l'àmbit sociolaboral balear. D'aquests pactes i acords cal destacar que, entre d'altres, preveuen l'elaboració d'un Pla d'Ocupació així com diverses mesures adreçades als treballadors i treballadores dels sectors industrial i de serveis; la millora de les condicions dels llocs de treball fixos discontinus; mesures contra la sinistralitat laboral; l'augment de la formació dels treballadors i la millora del sistema educatiu; el facilitar l'accés a un habitatge digne; o la definició d'un sistema de protecció i igualtat social que posa l'atenció en els col·lectius més necessitats.

Un cop assolits els acords i signat el *Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears* es dissolgueren les diferents meses i es creà una Comissió de Seguiment del Pacte, on de nou hi estan representats els agents socials i el Govern Balear, i que vetllarà per a que els acords signats siguin duts a terme. A més, aquesta comissió podrà desenvolupar propostes que es considerin rellevants però que ara no estan incloses en el Pacte. De nou, aquesta incorporació es faria per consens entre tots els participants.

Com a conclusió es pot assenyalar que aquest pacte, d'una banda, conté una sèrie de mesures estructurals que hau-

rien de permetre fer front als reptes de futur de les nostres illes a la vegada que, conscients de la crisi econòmica en la qual estam immersos, alguns dels acords plantegen mesures puntuals per fer front a la situació econòmica actual. D'una altra banda, per l'amplitud de matèries consensuades, l'abast dels acords i la representativitat dels sig-

nants, es pot destacar l'importància d'aquest pacte, a la vegada que és una passa rellevant pel que fa a la participació dels agents socials, a la governança i a la inversió en nou capital social.

Palma, setembre de 2009.

CAPÍTOL III

*QUALITAT DE VIDA
I PROTECCIÓ SOCIAL*

RESUM

A. NIVELLS DE BENESTAR I DEMOGRAFIA

A.1. Nivells de benestar

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears l'any 2006 amb les microdades de l'enquesta de condicions de vida (ECV). Els resultats plantegen una major capacitat adquisitiva mitjana de les llars balears enfront del conjunt espanyol, amb uns ingressos per adult superiors als de les llars espanyoles, si bé amb una distribució d'aquests menys igualitària. Concretament, els ingressos mitjans són d'un 13,5% per sobre de la mitjana espanyola i situen les llars balears en un bloc de regions, juntament amb Navarra, Madrid, Catalunya i País Basc, clarament distanciat de la resta. Afegida a aquesta major capacitat econòmica, les microdades de l'ECV mostren que un percentatge més elevat de llars balears (el 75,9% davant el 70,2% de les llars espanyoles) es troben en disposició d'estalviar per satisfer despeses imprevistes. Quant a la distribució de rendes, els indicadors de desigualtat assenyalen una distribució en el cas balear menys igualitària que la del conjunt espanyol, amb valors de l'índex de Gini del 0,3325 i del 0,3312 respectivament. Això no obstant, la utilització d'indicadors amb paràmetres més sensibles a l'avversió a la desigualtat, com ara el d'Atkinson,⁽²⁾ suggereixen una millor distribució de la renda a les Balears. Pel que fa a la resta d'indicadors de benestar material, les dades de l'ECV plantegen importants desigualtats en l'àmbit educatiu dels individus d'entre 16 i 30 anys que són paral·leles a les diferències en el poder adquisitiu determinat pels ingressos dels seus pares. En el cas de les condicions de l'habitatge, també s'observen diferències significatives. Però si la segmentació de les llars es fa per mitjà del règim de tinença de l'habitatge principal, sí que es detecten unes condicions de l'habitatge clarament pitjors en el cas de les llars en règim de lloguer. Quant als indicadors de pobresa, en línia amb els resultats de desigualtat esmentats, es detecta un percentatge més elevat a les Balears de llars en risc de pobresa. Així, la taxa de risc de pobresa de les Balears es troba en el 19,1%, quan aquesta és del 17,0% en el conjunt espanyol. En canvi, la taxa de risc de pobresa extrema a les Balears és inferior a l'espanyola (5,3% i 5,6% respectivament). Quan es calcula el percentatge de membres de menys de 16 anys sobre el total que viuen a les llars pobres, s'obté una taxa de pobresa infantil del 17,9% a les Balears enfront el 14,0% a Espanya.

A.2. Demografia

Les darreres dades disponibles de població segons el padró —revisió d'1 de gener de 2008— indiquen la continuació del cicle de creixement dels darrers deu anys, fonamentat en la incorporació anual de nous residents procedents de l'estranger. De fet, el 2007 la població augmentà en aproximadament 30.000 persones, amb una variació relativa del 4%, una taxa de creixement vegetatiu del 4‰ i una taxa migratòria (balanç) del 28‰. La previsió per als propers anys és una reducció dels fluxos anuals d'immigració i un augment lleu de l'emigració cap a l'estranger. A començament de 2007 es dué a terme l'enquesta nacional d'immigració. Entre els aspectes que destaquen en aquesta enquesta sobresurt el fet que en una cinquena part de les llars il·lenques viu algun resident procedent de l'estranger i que el 75% dels immigrants que en el moment de l'enquesta residien a les Illes no pensaven dur-hi la família. Quant als llaços familiars, les tres quartes parts tenen fills, però el 46% no conviu amb ells i, d'aquests, 3 de cada 10 són menors d'edat que resideixen al seu país de naixement. Gairebé a 4 de cada 10 llars on resideix un immigrant, aquest hi resideix amb la parella i els fills, a 3 sense parella i sense fills i a gairebé 3 amb parella i sense fills. Les llars amb nuclis familiars monoparentals suposen el 0,6 del total.

B. ELS QUATRE PILARS DE L'ESTAT DEL BENESTAR¹

B.1. La sanitat

El sistema sanitari balear es caracteritza per la insularitat i l'alta presència de població amb doble assegurança. Atesa aquesta singularitat del sistema balear, és necessari tenir-ne una visió global i fer el seguiment de l'activitat tant del sistema públic com privat. En aquest context, l'activitat assistencial en atenció hospitalària en el sistema públic va créixer moderadament tenint en compte l'ascens de la despesa sanitària pública. Per contra, l'activitat privada va contreure el creixement en l'àrea d'hospitalització, ja que es varen tancar dos hospitals al de l'any. D'altra banda, l'activitat en atenció primària, majoritàriament de titularitat pública, va augmentar, tot i que d'una manera molt menys intensa que l'any anterior. Mentrestant, el finançament insuficient de la salut va continuar generant dèficit. Al llarg del 2008, es va dur a terme una gran activitat legislativa en matèria de salut, així com una intensa activitat en formació, investigació i innovació sanitàries. Finalment, el nombre de donacions de sang varen arribar a un nou màxim històric i les donacions d'òrgans varen créixer notablement.

B.2. L'educació, la cultura i la llengua

L'any 2008 el total d'alumnes matriculats per nivells educatius és de 160.861, la qual cosa representa un increment del 3,7% respecte a l'any anterior i un increment de 5.720 alumnes. Quant a les taxes brutes d'escolaritat, cal dir que a tots els nivells educatius no obligatoris es troben per sota de les taxes estatals. En l'educació infantil, la taxa bruta d'escolaritat a les Illes Balears és d'un 11,8% i un 88,7% en el primer i el segon cicle respectivament, mentre que a l'Estat espanyol és d'un 26,2% i un 98,7%. En el primer cicle la diferència arriba als 14,4 punts. En l'ensenyament secundari no obligatori la taxa bruta d'escolaritat és d'un 58,0% (12,2 punts menys que la taxa estatal).

La major part de les noves matriculacions es concentren en l'educació primària i en el batxillerat: 1.907 alumnes més en primària i 1.849 en batxillerat. Els canvis en els altres nivells no són gaire significatius. A més, aquest increment es concentra bàsicament a Mallorca. D'altra banda, les modificacions a Eivissa i Menorca en aquests nivells no són gaire representatives i estan entre els 100 i els 300 alumnes. En els altres nivells i a la resta d'illes la tendència és cap a l'estabilitat, i les oscil·lacions tampoc no són gaire significatives.

La relació entre la gestió pública i privada és pràcticament la mateixa que en el curs anterior: un 64,5% de l'oferta educativa és pública i un 35,5% és privada. Es manté la tendència dels darrers cursos; l'oferta pública al conjunt de l'Estat és 2,8 punts superior a l'oferta pública de la CAIB (3,3 en el curs passat). Els centres privats concentren un 38,9% de l'alumnat de l'ESO (un 0,17% menys que en el curs anterior), un 36,7% de l'alumnat de primària (un 3,9% més que la mitjana estatal) i un 36,8% de l'alumnat de segon cicle d'educació infantil (5,2 més que la mitjana estatal). La presència de la gestió privada en els cicles formatius és molt baixa: els centres privats representen només un 12,9% del conjunt de la formació professional, 10,4 punts percentuals menys que a l'Estat. Igualment, en el primer cicle d'educació infantil la gestió privada estatal supera en 7,9 punts el percentatge de la CAIB.

1. El pilar de la Seguretat Social s'estudia en l'apartat 2 del capítol II.

El percentatge d'alumnat estranger en el curs 2008-2009 en l'educació no universitària va ser del 15,31% respecte a la població general. Continua aquesta concentració d'estrangers als centres públics, ja que més del 80% del total foren escolaritzats a l'escola pública.

D'altra banda, en el curs 2008-2009, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.552 alumnes, xifra que representa una disminució del 2,46% del nombre d'alumnes. A la UNED hi va haver 4.962 matriculats en aquest darrer curs, i a la UOC, un total de 1.367.

En l'àmbit cultural, el pressupost del 2008 del Govern de les Illes Balears destinat a cultura ha augmentat en xifres absolutes, ja que enguany s'hi han destinat 8.018.638 euros. El pressupost ha augmentat 1.069.235 euros respecte a l'any anterior. Per illes, els pressuposts dels consells insulars també han augmentat.

Pel que fa a les arts plàstiques, hem diferenciat entre la programació institucional i la programació comercial: als museus i a les fundacions es manté el nombre de visitats i, en el cas de la programació comercial, el nombre d'exposicions també s'ha mantingut estable. En l'àmbit musical, continuen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys. Les discogràfiques mantenen les seves edicions de discs compactes. La Fira del Disc ha arribat a la novena edició, amb tot un seguit d'actuacions i estands. La creació literària continua com l'any passat, encara que el 2008 hi ha hagut més exemplars, però així i tot tenim una mínima representació en l'àmbit estatal. D'altra banda, segons les dades dels dipòsits legals dels consells insulars, només han augmentat a les Pitiüses, a Menorca han disminuït i a Mallorca augmenten els llibres però baixen els fullets. En el cas del teatre, l'any 2008 hi ha hagut un petit augment en el nombre de funcions i espectadors. En la projecció a l'exterior, la Direcció General de Cultura ha participat en set actuacions per Espanya (dues més que l'any passat). En el món del cinema tenim un petit descens en el nombre d'espectadors (3,5% menys que l'any anterior), però es manté la recaptació. Pel que fa al consum dels mitjans de comunicació, la televisió continua essent capdavantera, encara que s'ha reduït un minut la mitjana diària, ara són 231 minuts.

Referent a la llengua, cada any es nota més l'augment de l'ús del català, tant a les escoles, com a selectivitat i en els mitjans de comunicació. També s'ha incrementat l'oferta de formació per aprendre el català; però, tenint en compte el dèficit que hi havia d'aquesta formació entre els autòctons i el fort increment de població d'origen immigrant, des del punt de vista lingüístic encara és insuficient per cobrir els objectius fixats per la política de normalització.

B.3. L'habitatge

L'any 2008 la situació de l'habitatge es veu afectada directament per la crisi econòmica. Els antecedents més propers d'una situació semblant es poden trobar en l'anterior recessió del sector al llarg del període 1990-1993, si bé l'ajust que es produí en la recessió de començament dels anys noranta va ser menys intens que l'actual.

En l'ajust actual es registra un desequilibri profund entre la demanda i l'oferta residencial. La demanda es contreu ràpidament atesa la correcció cíclica del mercat residencial, però, sobretot, per l'impacte de la crisi financera internacional, primer sobre el sistema bancari i, després, sobre el teixit productiu, la renda i l'ocupació. L'augment de la morositat i les dificultats crei-

xents que han trobat les institucions financeres per trobar finançament en els mercats internacionals han conduït a un canvi dràstic de la política creditícia, amb una agudització de les restriccions creditícies, que s'han deixat notar molt especialment en el mercat hipotecari. Aquest canvi sobtat de les condicions de finançament de l'habitatge, juntament amb un agreujament de la crisi econòmica i un augment molt important de l'atur, han fet canviar radicalment l'escenari, per la qual cosa les empreses no s'hi han pogut ajustar amb prou rapidesa, tot i que la nova oferta residencial iniciada ha caigut un 53,6% i, més encara, la projectada (-66,3%). Però no es pot obviar que l'oferta d'habitatges acabats i que continuen sortint al mercat queda en 12.066 habitatges (-3,8%). La baixada, retardada, dels tipus d'interès a partir de la tardor tan sols va tenir efectes menors en l'impuls del mercat residencial, davant el fort impacte que representaren durant tot l'any les severes restriccions creditícies i l'enduriment del mercat hipotecari.

Les tipologies d'edificació no residencial col·lectiva lliure es mostren més resistents al cicle recessiu, en part com a resultat de les mesures contracíclics impulsades per les administracions, en particular els equipaments públics, la rehabilitació urbana, l'habitatge protegit o el Pla de Renovació d'Instal·lacions Turístiques, els efectes inicials del qual cal esperar després de la campanya turística del 2009. També aguanten millor la recessió l'edificació residencial unifamiliar i les obres de reforma i d'ampliació. La demanda d'habitatges per a turisme residencial continua reduint-se i reflecteix l'entrada ràpida en dificultats de les economies alemanya i britànica.

Malgrat que l'estoc d'habitatges continua augmentant, els preus mostren rigidesa a la baixa i el 2008 encara no són un factor d'ajust rellevant. A les Illes Balears disminueixen menys que la mitjana dels preus espanyols. En el quart trimestre es registra per primera vegada una taxa negativa (-1,2%), mentre que els preus espanyols baixen a partir del primer trimestre, cada cop a més velocitat. L'ajust a la baixa dels preus de l'habitatge de segona mà és més intens que en el cas de l'habitatge de nova construcció. L'augment dels lloguers s'està moderant.

El deteriorament de l'índex d'accessibilitat a l'habitatge ha estat més acusat a les Balears, on l'esforç financer de moltes famílies s'ha situat més enllà del límit de la seva capacitat de compra. El Pla Estatal d'Habitatge 2005-2008 ha tingut a les Illes Balears un grau d'execució del 80%, amb un increment del 21,7% en relació amb actuacions finançades amb el pla anterior.

B.4. L'economia social, els serveis socials i la dependència

L'economia social i solidària de les Illes, en aquest any de crisi, obre vies alternatives a l'ocupació. Les 480 empreses, organitzacions i iniciatives han ocupat 8.961 treballadors, 409 més que l'any 2007, que representen un increment del 4,8%. En conjunt, representa l'1,8% de la població ocupada de les Illes. Cal destacar, també, el nombre de voluntaris i socis que col·laboren en les iniciatives de l'economia solidària i que es calculen en 21.564 persones, 1.641 (el 8,3%) més que l'any anterior.

L'activitat dels serveis socials, durant l'any 2008, ha arribat a un total de 55.702 persones, que corresponen a 39.459 expedients familiars. Els serveis més sol·licitats són les demandes d'informació i d'orientació, que en el conjunt de les Balears han suposat un 52% del total de

demandes rebudes als serveis socials. Després, ja a molta distància —un 16,96% del total de demandes rebudes— s'han fet demandes vinculades a la prevenció i la inserció social, i en un 11,51% aquestes han fet referència a sol·licituds de prestacions econòmiques.

Pel que fa al sector de serveis a persones majors, el sector privat ofereix quasi un 21% més de places residencials que no el sector públic, això també passa amb els centres d'estades diürnes.

El 2008 varen ser beneficiàries dels diferents programes per a minories culturals i immigrants nouvinguts un total de 83.233 persones. D'aquest total, 15.370 eren menors (el 18,46%) i 42.799 dones (el 51,42%). Aquesta quantitat implica un nombre elevat de persones en situació de necessitat, a les quals, en total, es va dedicar una despesa de 6.352.532 euros. La mitjana per usuari de tots els programes és de 629,76 euros per persona.

Així com l'any 2007 es va produir una reducció del nombre de perceptors de prestacions no contributives en relació amb el període 2006, aquesta tendència s'ha romput respecte a l'any 2008, en què s'ha produït un increment de perceptors. Tot i aquest increment de perceptors, podem apreciar que del 2007 al 2008, en termes generals, els valors dels perceptors d'RMI s'han mantingut relativament estables al llarg de la sèrie presentada en aquest apartat. Cal destacar, en tot cas, la diferència que hi ha entre els perceptors d'Eivissa i els de Menorca.

Segons l'enquesta de discapacitat, autonomia i dependència (EDAD 2008), la taxa de discapacitat a Espanya és del 8,5%, la qual cosa representa un descens de mig punt percentual en relació amb l'enquesta anterior (EDDES 1999). A les Illes Balears la taxa és lleugerament inferior a la taxa espanyola i se situa en el 7,10%. En xifres absolutes parlem de 3.847.900 persones amb discapacitat a l'Estat espanyol i de 76.172 a les Illes Balears.

El col·lectiu amb discapacitat més nombrós és el format per les persones de més de 65 anys, que representa a les Illes Balears un total de 39.829 persones. En pràcticament deu anys el nombre de persones grans amb discapacitat a les Illes Balears ha augmentat un 34%. Això no obstant, convé tenir en compte que no totes les persones grans amb discapacitat es troben en situació de dependència. A les Illes Balears, la població de persones de més de 65 anys amb dependència arriba el 2008 a les 23.994 persones.

Segons l'Informe del 2007, la xifra global de familiars que tenen cura de persones grans, a partir d'alguns indicadors internacionals i d'altres que han estat elaborats per a aquest informe, no és preocupant pel que fa al potencial d'ajuda familiar: hi ha prou familiars per tenir cura de la gent gran. La dificultat pot ser que cada vegada és menys nombrosa la població de dones curadores més grans de 65 anys, i també que hi ha menys disponibilitat familiar per atendre els majors a causa de les noves tipologies familiars, de les exigències del mercat de treball, de la dispersió geogràfica dels familiars propers, dels costos econòmics associats a l'atenció a la dependència severa i absoluta, tant funcional com per deteriorament cognitiu, etc.

En resum, cal reconèixer la millora important en la gestió en benefici de les persones dependents. En aquest sentit, es pot veure que la diferència en dictàmens entre el 2007 i el 2008 es quadruplica. Això no obstant, cal continuar amb l'esforç, ja que les xifres de les Illes Balears se situen alguns punts per sota de la mitjana entre comunitats autònomes pel que fa a benefi-

ciaris amb drets reconeguts (74,80%). La fase en què s'hauria de millorar l'eficàcia de la gestió és en la de dictàmens. Les Illes Balears tenen un percentatge del 68,63% respecte a les sol·licituds presentades; la mitjana estatal és de 82,13%.

C. ALTRES INDICADORS SOCIALS: LA JUSTÍCIA

L'any 2008, tot i que continua sent preocupant els retrassos en la presa de decisions judicials, s'ha produït un cert increment de l'activitat de l'Audiència Provincial quant a assumptes registrats i un descens lleuger quant a resolucions dictades. El Partit Judicial de Palma s'organitza en jutjats de primera instància, els quals tots han augmentat llevat dels jutjats de família; jutjats contenciosos administratius, en què han augmentat els assumptes, cosa que planteja la necessitat de crear un nou jutjat; jutjats de violència contra les dones, en què s'han presentat 3.064 denúncies i 883 renúncies, i s'han imposat 456 ordres de protecció i 650 mesures de protecció a les víctimes; jutjats de menors, que han romput la tendència alcista i han tingut una reducció d'assumpes, i jutjats d'instrucció, en què hi ha hagut un increment d'assumpes; jutjats penals de l'1 al 7, en què hi ha hagut un augment de certa rellevància en el nombre d'assumpes. El Jutjat Penal núm. 8 destaca per l'increment del nombre d'executòries registrades, tot i que en aquest jutjat s'ha reduït el nombre d'assumpes a tràmit. Un any més, cal reiterar la necessitat de crear un segon jutjat penal d'executòries. El Jutjat de Vigilància Penitenciària no té cap problemàtica especial, si bé hi ha hagut un increment lleuger en el nombre d'assumpes. En el Jutjat Degà s'ha produït un descens del nombre d'expedients de consignació de renda. En el Servei Comú hi ha hagut un increment assumible. I en el Registre Civil persisteix la tònica d'increment de feina, tot i que la situació ha millorat amb la creació del Registre Civil número 2.

Pel que fa a la Fiscalia, les denúncies en supòsits de delictes contra la vida, els relatius a lesions genèriques i contra la llibertat han tingut un increment lleuger. Quant als delictes contra la llibertat sexual, els augments més notables han estat els relatius a agressió sexual i a abús sexual, i han disminuït els de prostitució. Amb referència als delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic, hi ha hagut increments generalitzats. Els delictes contra els drets dels treballadors s'han reduït en còmput global. A més, es manté el nombre de denúncies per delictes contra l'ordenació del territori, llevat de les relatives a medi ambient, que han disminuït. D'altra banda, els delictes contra la seguretat col·lectiva han tingut un increment les denúncies per incendis amb perill per a la vida, tràfic de drogues, conducció havent begut alcohol i negativa a fer-se la prova d'alcoholèmia. S'ha produït un augment generalitzat de les denúncies per falsificacions, amb un increment notable de les relatives a la falsedat de documents privats, que el 2007 varen experimentar un descens destacable.

1

BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

RESUM

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears l'any 2006. Els resultats plantegen una major capacitat adquisitiva mitjana de les llars balears enfront del conjunt espanyol, amb uns ingressos per adult superiors als de les llars espanyoles, si bé amb una distribució d'aquests menys igualitària. Concretament, els ingressos mitjans es troben un 13,5% per sobre de la mitjana espanyola i situen les llars balears en un bloc de regions, juntament amb Navarra, Madrid, Catalunya i País Basc, clarament distanciat de la resta. Afegida a la seva major capacitat econòmica, les microdades de l'ECV mostren que un percentatge més elevat de llars balears (el 75,9% enfront del 70,2% de les llars espanyoles) es troben en disposició d'estalviar per satisfer despeses imprevistes.

Quant a la distribució de rendes, els indicadors de desigualtat assenyalen una distribució en el cas balear menys igualitària que la del conjunt espanyol, amb valors de l'índex de Gini del 0,3325 i el 0,3312 respectivament. Això no obstant, la utilització d'indicadors amb paràmetres més sensibles a l'avversió a la desigualtat, com ara el d'Atkinson,⁽²⁾ suggereixen una millor distribució de la renda a les Balears.

Pel que fa a la resta d'indicadors de benestar material, les dades de l'ECV plantegen importants desigualtats en el nivell educatiu dels individus d'entre 16 i 30 anys que són paral·leles a les diferències en el poder adquisitiu determinat pels ingressos dels seus pares. En el cas de les condicions de l'habitatge, també s'observen diferències significatives. Això no obstant, si la segmentació de les llars es fa per mitjà del règim de tinença de l'habitatge principal, sí que es detecten unes condicions de l'habitatge clarament pitjors en el cas de les llars en règim de lloguer.

Quant als indicadors de pobresa, en línia amb els resultats de desigualtat esmentats, es detecta un percentatge més elevat a les Balears de llars en risc de pobresa. Així, la taxa de risc a pobresa de les Balears se situa en el 19,1%, quan aquesta és del 17,0% en el conjunt espanyol. En canvi, la taxa de risc de pobresa extrema a les Balears és inferior a l'espanyola (5,3% i 5,6% respectivament).

1.1.

INTRODUCCIÓ

Des de la Memòria del CES de l'any 2002 s'analitzen els trets bàsics del benestar econòmic a les Illes Balears mitjançant l'estudi de les microdades de diferents bases de dades elaborades per l'INE; fins a la Memòria del 2006, amb les dades de l'enquesta contínua de pressupostos familiars, i d'ençà la Memòria del 2007, amb les de l'enquesta de condicions de vida.

La Memòria del 2008 pretén consolidar la línia d'anàlisi encetada en la memòria anterior. En efecte, la Memòria del 2007 va suposar una ruptura respecte a anteriors memòries en el sentit que els tòpics d'anàlisi del concepte de benestar econòmic foren ampliat més enllà dels recursos econòmics mateixos, i se n'hi varen incloure d'altres que hi estaven estretament relacionats, com ara l'estat de salut dels individus, el nivell educatiu i les condicions de l'habitatge.² Al capdavant, la proposta metodològica pretenia presentar els vincles entre aquestes diferents dimensions del benestar. En la mesura que hi hagi una correlació entre totes aquestes variables, la detecció de diferències entre les llars

2. Vegeu: Eurostat. «Income, Poverty and Social Exclusion», Brussel·les, 2000.

havia de mostrar nous camps potencials d'actuació pública de caire transversal per apaivagar les diferències entre les llars; en aquest sentit, la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, n'és una mostra. Així, aquesta memòria suposa una consolidació d'aquesta línia més àmplia, de tal manera que la principal aportació d'enguany és la d'estendre la dimensió temporal fins a l'any 2006, que és el darrer any en què hi ha disponible l'enquesta de condicions de vida (ECV). A l'igual que en memòries anteriors, els valors obtinguts per a les Balears es comparen amb els de la resta de comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

Com ja s'ha comentat abans, la base de dades utilitzada és l'enquesta de condicions de vida que elabora l'INE. L'ECV és la continuació de l'enquesta panel de llars de la Unió Europea, que ja estava dissenyada per oferir informació sobre condicions de vida i exclusió social.³ A diferència del panel de llars, emperò, l'ECV ofereix informació detallada per comunitats autònomes de manera estable en el temps. En aquesta memòria s'han utilitzat les microdades de l'ECV de l'any 2007. Val a dir que la informació d'ingressos de l'ECV es refereix sempre a l'any anterior, raó per la qual a la resta del document ens referirem a l'any 2006.

Quant a la metodologia, aquesta és la mateixa que s'ha adoptada en memòries anteriors. Així, i per comparació a altres treballs que utilitzen la mateixa enquesta,

cal tenir en compte que prèviament es varen aplicar alguns filtres a les microdades. Així, s'eliminaren les llars sense informació d'ingressos, i de la resta s'eliminaren l'1% de llars amb més i manco recursos de cada comunitat autònoma, que són les que tenen una alta probabilitat de correspondre a errades de resposta i que podrien distorsionar els resultats. Posteriorment, la informació d'ingressos de la mostra de llars s'ha homogeneïtzat dividint aquests pel nombre de membres de 16 anys o més (*i. e.*, adults), que són els susceptibles de generar recursos econòmics. Així, d'ara endavant el concepte d'ingressos d'una llar s'utilitzarà com a sinònim dels ingressos totals per adult. D'altra banda, cal esmentar que en tots els càlculs s'ha previst el pes poblacional de cada llar.

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat de la següent manera. A l'apartat 1.2 es compara el nivell d'ingressos mitjans de les llars de les diferents comunitats autònomes, així com la seva distribució relativa. A l'apartat 1.3 es mostra el nivell de desigualtat entre les llars balears utilitzant els indicadors de l'estat de salut, el nivell d'educació i les condicions de l'habitatge, tot segmentant la mostra de llars segons els quartils de renda o el règim de propietat de l'habitatge principal en què viuen. Finalment, a l'apartat 1.4 es dedica a l'anàlisi de la pobresa relativa.⁴

3. Per a una exposició sintètica de l'ECV, vegeu: <http://www.ine.es/prensa/np526.pdf>, pàg. 9-11.

4. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa s'ha seguit l'informe de síntesi del 2002 de la Comissió Europea.

QUADRE III-1. INGRESSOS MITJANS PER ADULT I INDICADORS DE DESIGUALTAT DE RENDES PER CA. (2008)

	Ingressos mitjans per adult (1)	Percentatge de llars amb capacitat per fer front a despeses imprevistes (2)	Percentatge de llars amb alguna dificultat per arribar a final de mes (3)	Indicadors de desigualtat de rendes			
				Gini (4)	P90/P10 (5)	Atkinson (0.5) (6)	Atkinson (2) (7)
Navarra	133,7	85,50%	33,7	0,3069	3,59	0,079	0,879
Madrid	127,0	75,10%	50,7	0,3514	4,92	0,1	0,38
País Basc	116,9	80,70%	47,7	0,3124	4,47	0,081	0,894
Catalunya	116,8	71,50%	56,5	0,3211	4,32	0,083	0,744
Illes Balears	113,5	75,90%	50,6	0,3325	4,47	0,09	0,356
Múrcia	111,1	62,70%	62,4	0,2897	3,8	0,07	0,376
Aragó	106,5	87,20%	33,2	0,3055	4,15	0,079	0,861
Astúries	102,8	78,30%	43,1	0,2903	3,58	0,067	0,251
La Rioja	100,8	77,60%	39,2	0,3181	4,26	0,084	0,37
Cantàbria	100,1	82,80%	49,6	0,3016	3,91	0,073	0,268
Espanya	100,0	70,20%	56,6	0,3312	4,6	0,09	0,671
País Valencià	99,9	71,90%	58,0	0,3066	3,95	0,077	0,362
Castella i Lleó	90,3	75,80%	47,6	0,3249	4,53	0,086	0,367
Galícia	87,3	71,70%	61,1	0,3103	3,85	0,081	0,321
Illes Canàries	84,7	44,90%	77,6	0,3361	4,46	0,094	0,884
Andalusia	84,2	54,50%	66,5	0,3201	4,29	0,084	0,429
Castella-la Manxa	81,7	69,60%	61,2	0,3182	4,55	0,08	0,292
Extremadura	74,2	67,70%	63,2	0,3338	4,11	0,095	0,414

Font: Elaboració pròpia.

1.2.

EL NIVELL I LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES

En el quadre III-1 es mostren alguns indicadors sintètics tant de la situació central dels ingressos de les llars com de la distribució d'aquests. El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell mitjà d'ingressos per adult (vegeu la columna 1 del quadre III-1). Els valors

obtinguts estan en línia amb els d'altres fonts estadístiques (vegeu les diferents memòries d'ençà el 2002), ja que consideren que les llars balears tenen uns ingressos mitjans força per sobre de la mitjana espanyola. En concret, els ingressos de l'any 2006 són un 13,5% superiors als del conjunt espanyol, que prenen un valor 100 de referència. Val a dir que les llars Balears se situen en un bloc de territoris, juntament amb Madrid, Navarra, Catalunya, el País Basc i Múrcia, amb ingressos

**QUADRE III-2. DISTRIBUCIÓ PER QUANTILS I PERCENTIL CINQUÈ
DELS INGRESSOS A LES BALEARS I ESPANYA**

	Percentil cinquè (P5)	Quartil 1	Quartil 2	Quartil 3	Quartil 4	Total
Illes Balears	0,97	10,1	17,2	25,34	47,36	100
Espanya	0,98	10,07	17,32	25,43	47,18	100

Nota: Cada quartil representa un 25% de les llars, el quartil 1 (4) correspon a les llars amb manco (més) recursos. P5 correspon al 5% de les llars amb menys recursos.

Font: Elaboració pròpia.

clarament destacats respecte a la resta de regions. A banda de la capacitat adquisitiva mitjana, l'ECV ofereix informació per conèixer si aquesta, una vegada establertes les decisions de despesa, es tradueix en una capacitat folgada per poder estalviar i afrontar incerteses. Així, a les columnes (2) i (3) es mostren els percentatges de llars amb capacitat per fer pagaments imprevistos i de llars que arriben amb com a mínim alguna dificultat a final de mes. En ambdós casos, i en concordança amb els valors d'ingressos superiors a la mitjana espanyola, les Balears tenen un percentatge més alt de llars amb capacitat per satisfer despeses imprevistes (el 75,9% enfront del 70,2% del conjunt espanyol) i un menor percentatge de llars amb dificultats per arribar a final de mes (el 50,6% enfront del 56,6% del conjunt espanyol).

Una vegada comprovat que el nivell d'ingressos mitjans de les llars balears és superior al de totes les llars espanyoles, l'anàlisi del benestar econòmic requereix comparar la distribució dels ingressos. En coherència amb anteriors memòries, l'in-

dicador de referència per analitzar la desigualtat relativa de recursos és l'índex de Gini⁵ (vegeu la columna 4 del quadre III-1). Al contrari que en els anys anteriors, l'índex de Gini de les llars balears amb la mostra de l'ECV de l'any 2008 pren un valor de 0,3325, que és superior al que s'obté per al conjunt espanyol (0,3312), la qual cosa indica, per tant, una major desigualtat entre les llars balears de l'ECV que no pas entre el total de llars espanyoles. De fet, la comparació del valor balear amb els de la resta de comunitats autònomes indica que el cas balear se situa entre els d'una major desigualtat d'ingressos, i la Comunitat de Madrid es troba en el cas extrem, amb el valor més gran (0,3514). Per analitzar la sensibilitat dels resultats de l'ECV a la imposició de diferents pesos a l'acumulació d'ingressos per als segments de població amb més i manco recursos, les columnes 5 a 7 del quadre III-1 presenten els valors per a altres indicadors de desigualtat: la divisió entre els ingressos dels percentils 90 i 10 (P90/P10) i els índexs d'Atkinson (0,5 i 2), en què els valors entre parèntesis es refereixen al paràmetre d'aversion a la desigualtat, de tal

5. L'índex de Gini pren valors entre zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària. És a dir que, per exemple, el 10% de població amb manco recursos tingués un 10% dels ingressos. El valor unitari ens indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex menor és la desigualtat relativa i a la inversa.

manera que com més gran és el paràmetre més es penalitzen les situacions extremes en les dues cues de la distribució. En tots els casos, com més (menys) gran és el valor dels indicadors, més desigual (igual) és la distribució dels ingressos. Els valors dels tres indicadors matisen la major desigualtat dels ingressos de la mostra de llars balears per comparació a la mitjana nacional obtinguda amb l'índex de Gini. En aquest sentit, és força significatiu el menor valor de l'Atkinson (2) a les Balears, que indica que la distribució en la cua baixa és més igualitària que en el cas espanyol. (Vegeu el quadre III-2.)

1.3.

LA RELACIÓ ENTRE LES DESIGUALTATS DE RENDA, LES CONDICIONS DE L'HABITATGE, L'ESTAT DE SALUT I EL NIVELL EDUCATIU

Com s'ha esmentat a l'apartat introductori, hi ha consens en la literatura sobre desigualtat respecte del fet que limitar l'anàlisi del benestar material a la variable d'ingressos suposa una simplificació. Així, a tall d'exemple, en les seves recomanacions sobre la pobresa i l'exclusió social, la Comissió Europea⁶ planteja la necessitat de combinar informació d'ingressos amb

una bateria àmplia d'altres indicadors, entre els quals hi ha les condicions de l'habitatge i l'estat de salut. En el cas de la salut, hi ha força treballs que palesen una estreta relació causal entre ingressos i salut en ambdós sentits.⁷ Pel que fa a l'habitatge, atès que en la majoria de casos aquests es financen amb hipoteques, les llars subjectes a restriccions de crèdit només podrien optar a habitatges en pitjors condicions de les que la seva renda a mitjà termini els hauria de permetre. Finalment, hi ha la qüestió de si les diferències de rendes en el present poden generar més diferències en el futur. Sobre això, la comparació de les desigualtats en el nivell educatiu dels pares i els fills permet oferir pistes de la desigualtat de rendes des d'una perspectiva intergeneracional. Així doncs, en aquest apartat es mostren les desigualtats en les variables de les condicions de l'habitatge, l'estat de salut i el nivell educatiu. Amb l'objectiu de poder copsar la relació entre aquestes variables i la desigualtat en termes d'ingressos, les primeres s'estudiaran segmentant la població segons el seu nivell d'ingressos.

Pel que fa a la informació sobre l'habitatge, en el quadre III-3 es mostra la diferència en el règim de tinença de l'habitatge principal (lloguer/propietat) quan les llars se segmenten per quartils de renda.⁸ Dos elements són destacables d'a-

6. Vegeu: Eurostat. «Income, Poverty and Social Exclusion», Brussel·les, 2000.

7. Vegeu: Deaton, A. «Health, Inequality, and Economic Development». *Journal of Economic Literature*, 41 (1), 2003, pàg. 113-158.

8. La teoria econòmica planteja que, sense restriccions financeres ni distorsions en el mercat de l'habitatge per polítiques públiques que afavoreixin la propietat o el lloguer, els individus haurien d'estar indiferents entre les dues opcions.

**QUADRE III-3. PERCENTATGE DE LLARS EN RÈGIM DE LLOGUER
PER QUARTILS DE RENDA A BALEARS I ESPANYA (2007)**

	Quartil 1	Quartil 2	Quartil 3	Quartil 4	Total
Illes Balears	16,1	28,4	21,6	17,1	20,9
Espanya	12,3	10,9	11	8,6	10,7

Nota: Cada quartil representa un 25% de les llars, el quartil 1 (4) correspon a les llars amb manco (més) recursos.

Font: Elaboració pròpia.

**QUADRE III-4. CONDICIONS DE L'HABITATGE DE LES LLARS BALEARS
SEGONS QUARTILS DE RENDA I RÈGIM DE TINENÇA (2008)**

	% llars amb dificultats per arribar a final de mes		% llars que no poden mantenir la casa calenta		% llars amb problemes de llum		% llars amb problemes de renou		% llars amb problemes goteres/humitats	
	IB	Esp.	IB	Esp.	IB	Esp.	IB	Esp.	IB	Esp.
Quartil 1	59,4	72,1	17,2	12,2	24,1	23,0	23,2	26,7	15,5	14,0
Quartil 2	57,7	65,0	16,3	9,5	25,8	22,9	22,4	20,7	10,3	10,9
Quartil 3	52,5	51,8	8,6	9,9	27,5	25,5	28,4	16,9	4,3	4,9
Quartil 4	32,7	31,9	7,7	9,1	21,5	26,5	22,4	13,6	1,7	2,1
Lloguer	66,6	68,4	16,6	13,8	31,2	32,5	28,1	26,3	13,5	13,9
Propietat	46,4	53,6	11,4	9,8	23,1	23,5	23,1	18,6	6,5	7,3

Nota: Cada quartil representa un 25% de les llars, el quartil 1 (4) correspon a les llars amb manco (més) recursos.

Font: Elaboració pròpia.

quest quadre III-3, que a més reforcen els resultats de la Memòria del 2007: (1) que a les llars balears el lloguer té més pes, que és gaire bé el doble que l'espanyol, i (2) que la importància relativa del lloguer és decreixent amb els ingressos entre els quartils 2 a 4 a les Balears. En el cas del quartil amb menys recursos, el menor pes del lloguer està lligat a la importància en aquest quartil de les llars jubilades.

En el quadre III-4 es recullen tant de la mostra de llars balears com espanyoles els

resultats d'algunes de les variables de les condicions de l'habitatge que en gran manera marquen la intensitat de la privació d'aquest.⁹ Quan es comparen les llars, s'observen diferències substancials entre els tres primers quartils en els casos de les variables de llum i de poder mantenir calenta la llar, de manera que el percentatge d'habitatges amb deficiències decreix substancialment com més alt és el nivell d'ingressos. Encara més, el percentatge de llars amb aquests problemes és més gran en la mostra de les Balears que

9. Per a una anàlisi més extensa del cas espanyol amb dades del panel de llars (PHOGUE), vegeu: Ayala, L.; Navarro, C., «The dynamics of housing deprivation», *Journal of Housing Economics*, 16, 2007, (1), pàg. 72-97.

QUADRE III-5. ESTAT DE SALUT PER QUARTILS DE RENDA DE LES LLARS BALEARS (2008)

	% llars amb algun membre amb mala salut (1)	% llars amb algun membre amb malalties cròniques (2)	% llars amb algun membre amb limitacions per les tasques diàries (3)
Quartil 1	18,9	37,0	40,5
Quartil 2	17,2	33,6	36,2
Quartil 3	13,7	37,9	33,6
Quartil 4	19,8	36,2	37,9
Total	17,4	36,2	37,0

Nota: Cada quartil representa un 25% de les llars, el quartil 1 (4) correspon a les llars amb manco (més) recursos.
Font: Elaboració pròpia.

en la del conjunt espanyol. Tanmateix, la variable de segmentació que marca una major diferència és la del règim de tinença, en què les condicions de l'habitatge són substancialment millors per a les llars en propietat. Aquesta disparitat de resultats apuntaria que les polítiques públiques dirigides a disminuir les desigualtats en les condicions de l'habitatge no s'haurien de basar tan estrictament en els ingressos dels individus, sinó a millorar les possibilitats en règim de lloguer. En aquest sentit, les dades de l'ECV corroboren que en el cas balear les ajudes per a lloguer tindrien més impacte que en el cas espanyol en la millora del benestar dels individus, ja que està més estès com a règim de tinença.

Una segona dimensió que condiciona fortament el benestar material dels individus és el seu estat de salut. En el quadre III-5 se sintetitzen els resultats d'unes quantes preguntes formulades a l'ECV. A la columna (1) es mostra el percentatge de llars en què algun dels seus membres declara tenir mala o molt mala salut. Com es pot veure, el percentatge de llars amb

algun membre amb problemes de salut disminueix amb el nivell d'ingressos, i hi ha diferències importants entre les llars amb més i manco recursos, si bé aquesta tendència es romp en el quartil 4. A les columnes (2) i (3) es mostra la informació sobre els percentatges de llars amb algun membre amb una malaltia crònica o amb limitacions per a les tasques diàries, respectivament. En el cas de les malalties cròniques no s'observa cap tendència clara entre les llars segons el nivell d'ingressos.

Finalment, en el quadre III-6 es presenta informació del nivell educatiu màxim i completat dels individus entre 16 i 30 anys. S'han ordenat d'acord amb el quartil d'ingressos, en què s'ubica la llar a la qual pertanyen. El motiu d'ordenar els individus segons els ingressos de la llar a la qual pertanyen és oferir una imatge de si hi ha una possible relació entre el nivell d'ingressos dels pares (que a la vegada està correlacionat amb el seu nivell educatiu) i el nivell educatiu dels fills. Clarament, el quadre III-6 mostra que com més gran és el nivell d'ingressos de les llars més elevat és el nivell educatiu assolit pels

QUADRE III-6. NIVELL EDUCATIU DELS INDIVIDUS ENTRE 16 I 30 ANYS DE LES LLARS BALEARS PER QUARTILS DE RENDA DE LES LLARS A LES QUALS PERTANYEN

	Nivell educatiu				Total
	Primària	Secundària 1a etapa	Secundària 2a etapa	Educació superior (universitària)	
Quartil 1	18,9	41,3	27,5	12	100
Quartil 2	15,5	48,2	27,5	8,6	100
Quartil 3	4,6	48,4	31,2	15,6	100
Quartil 4	0	28,5	35,7	33,3	100
Total	18,9	41,3	27,5	12	100

Nota: Cada quartil representa un 25% de les llars, el quartil 1 (4) correspon a les llars amb manco (més) recursos.
Font: Elaboració pròpia.

seus fills. Si es té en compte que un dels principals aproximadors a la renda a llarg termini dels individus és el seu nivell educatiu, aleshores els resultats del quadre III-6 indiquen que hi ha un biaix important a l'hora de mantenir les desigualtats intergeneracionals d'ingressos. Atesa la possibilitat d'accedir a l'educació a un cost reduït mitjançant l'ensenyament públic, crida l'atenció la diferència observada, especialment pel que fa a l'educació universitària. En aquest sentit, s'hauria d'aprofundir el coneixement de les causes de l'abandonament educatiu a nivells prematurs. Saber si la principal raó rau en unes preferències intertemporals molt esbiaixades envers el present o a problemes de manca d'ingressos de la llar, per exemple, portaria a decisions públiques diametralment oposades. Val a dir que, al contrari que la majoria d'altres polítiques dedicades a reduir la desigualtat, que solen tenir un cost d'eficiència econòmica, el cas de la inversió en educació és dels pocs casos que permeten compassar l'equitat en la

distribució de recursos amb l'eficiència econòmica.

1.4.

LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS*

L'apartat segon sobre distribució de rendes s'ha dedicat a analitzar el conjunt de la població tenint en compte tant les llars amb més recursos com les de menys recursos. En aquest sentit, els indicadors utilitzats són sensibles, en major o menor mesura, segons l'avversió a la desigualtat implícita en cada indicador, a la situació de totes les llars. Aquest apartat, en canvi, es dedica a analitzar un grup més específic de població, com ara les llars amb manco recursos. L'objectiu és determinar el percentatge (taxa) de llars amb un nivell de recursos per sota d'un determinat llinyar, que està en relació amb el que es pot

* L'ECV no inclou els individus institucionalitzats i els sense llar.

considerar el nivell de vida estès entre la població d'un territori, de manera que les llars per sota d'aquest llinar són considerades en risc de pobresa.

Com és obvi, l'establiment d'un llinar monetari concret és una tasca difícil, possiblement arbitrària, i que esdevé encara més complicada quan en l'anàlisi s'inclouen realitats socioeconòmiques diferents com les representades per les distintes comunitats autònomes. Per tot això, la metodologia adoptada en aquest apartat és l'estàndard en aquests tipus d'estudis,¹⁰ és a dir, s'ha aplicat el concepte de pobresa relativa i no el d'absoluta.¹¹ D'aquesta manera, s'han considerat llars en risc de pobresa les que disposen d'un ingressos inferiors al 60% de la mediana de les llars del seu territori de residència.¹² En aquest sentit, cal fer notar que el que es calcula és el percentatge de llars de

cada comunitat autònoma que té uns recursos inferiors a una determinada xifra. Com es reflecteix a la columna (1) del quadre III-7, atès que s'analitza la pobresa relativa, la xifra llinar de referència és diferent a cada comunitat autònoma, que és més elevada als territoris més rics i a l'inrevés. Com que allò que es calcula és el percentatge de llars a la coa inferior, per analitzar les llars amb més pocs recursos s'acompanyen els resultats amb un indicador més restrictiu, que és el percentatge de llars amb ingressos per sota del 40% dels ingressos de la mediana, que és el que s'anomena en la literatura «la població en risc de pobresa extrema».

El quadre III-7 presenta el percentatge de llars que es troben per sota del llinar de pobresa relativa a cada comunitat autònoma segons l'ECV amb dades d'ingressos del 2006. Del quadre III-7 cal desta-

QUADRE III-7. TAXA DE LLARS EN RISC DE POBRESA PER CA (2008)

	Llinar d'ingressos per adult (€) (1)	Taxa de llars en risc de pobresa (2)	Taxa de llars en risc de pobresa extrema (3)	Taxa d'infants en risc de pobresa (4)
Navarra	13.142	18,2	4,6	13,9
Madrid	12.486	18,1	5,0	14,9
País Basc	11.497	17,5	7,3	14,1
Catalunya	11.480	17,9	5,1	11,6

Continua

10. Vegeu: Cantó, O.; Del Río, C.; Gradín, C. «La situación de los estudios de desigualdad y pobreza en España» *Cuadernos de Gobierno y Administración*, 2, 2000, pàg. 25-94.

11. Entre els avantatges del concepte de pobresa relativa hi ha que es té en compte el fet que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. A més, cal fer notar que l'enfocament de pobresa relativa engloba la pobresa absoluta.

12. Cal observar que la utilització de la mediana en lloc de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució de recursos en favor de la població pobra.

QUADRE III-7. TAXA DE LLARS EN RISC DE POBRESA PER CA (2008)

	Llindar d'ingressos per adult (€) (1)	Taxa de llars en risc de pobresa (2)	Taxa de llars en risc de pobresa extrema (3)	Taxa d'infants en risc de pobresa (4)
Illes Balears	11.161	19,1	5,3	17,9
Múrcia	10.928	15,4	4,7	14,3
Aragó	10.470	18,7	6,6	15,7
Astúries	10.106	13,7	3,3	12,1
La Rioja	9.911	17,4	4,6	14,7
Cantàbria	9.843	13,5	2,8	6,3
Espanya	9.832	17,0	5,6	14,0
País Valencià	9.825	16,9	5,3	11,1
Castella i Lleó	8.876	15,1	5,4	11,2
Galícia	8.587	16,1	4,6	12,0
Illes Canàries	8.352	17,3	4,9	15,2
Andalusia	8.283	16,4	5,3	11,1
Castella-la Manxa	8.031	18,1	4,8	12,5
Extremadura	7.292	15,9	4,8	12,0

Font: Elaboració pròpia.

car-ne tres fets: 1. al contrari que allò que es va observar en anys anteriors, el percentatge de llars en risc de pobresa és més alt a les Balears que en el conjunt espanyol (el 19,1 enfront del 17,0 respectivament); 2. quan la referència de renda és el 40% de la mediana, la diferència en el risc de pobresa extrema de les llars balears i espanyoles es redueix considera-

blement, fins al punt que el risc de pobresa a les Balears passa a ser menor que a tot l'Estat, 5,3% i 5,6% respectivament; 3. la taxa de risc de pobresa infantil és del 17,9% a les llars balears i del 14,0% en el conjunt espanyol; en aquest sentit, cal fer ressaltar que el 17,9% dels menors balears viuen en llars en risc de pobresa relativa.¹³

13. La diferència entre els valors de les taxes de risc de pobresa i de pobresa infantil s'expliquen, principalment, pel pes important que tenen les persones més grans de 65 anys entre la població en risc de pobresa.

2

DEMOGRAFIA I LLAR

RESUM

Les darreres dades disponibles de població segons el padró (revisió de l'1 de gener de 2008) indiquen que continua el cicle de creixement dels darrers deu anys, el qual es fonamenta bàsicament en la incorporació anual de nous residents procedents de l'estranger. La resta de les components demogràfiques es troben determinades per la intensitat migratòria; de fet, el 2007 la població augmentà en aproximadament 30.000 persones, amb una variació relativa del 4%, una taxa de creixement vegetatiu del 4‰ i una taxa migratòria (balanç) del 28‰. La previsió per als propers anys és una reducció dels fluxos anuals d'immigració i un augment lleu de l'emigració cap a l'estranger.

A començament del 2007, es dugué a terme l'enquesta nacional d'immigració. Entre els aspectes que cal destacar d'aquesta enquesta, sobresurt el fet que en una cinquena part de les llars il·lenques viu algun resident procedent de l'estranger i que el 75% dels immigrants que en el moment de l'enquesta residien a les Illes no pensaven dur-hi la família. Quant als llaços familiars, les tres quartes parts tenen fills, però el 46% no conviu amb ells i, d'aquests, 3 de cada 10 són menors d'edat que resideixen al seu país de naixement. Gairebé en 4 de cada 10 llars en què resideix un immigrant, aquest hi resideix amb la parella i els fills, 3 sense parella i sense fills i gairebé 3 amb parella i sense fills. Les llars amb nuclis familiars monoparentals gairebé suposen el 0,6 del total.

2.1.

LA DINÀMICA DE LA POBLACIÓ

Les dades de la revisió del padró de l'1 de gener de 2008 mostren que continua el cicle de creixement de la població balear dels darrers deu anys: l'any 1998 la població oficial era de 796.483 habitants, mentre que en començar el 2008 arribà als 1.072.844. En termes absoluts, segons aquesta font, la Comunitat Autònoma s'ha incrementat amb 276.361 habitants, amb una variació relativa del 35%, més del doble de la mitjana estatal i set punts per sobre de la comunitat autònoma (Múrcia) que després de les Balears ha experimentat una variació més alta. (Vegeu el quadre III-8.)

No és cap novetat afirmar que aquest augment ha derivat de la intensitat dels fluxos immigratoris procedents de l'estranger que s'han produït en el darrer decenni. La repercussió d'aquest fenomen ha modificat la composició de la població balear, de manera que si el 1998 la població no nascuda a les Illes era el 33%, deu anys després, el 2008, gairebé 5 de cada 10 (46%) residents ha nascut fora de les Balears. Però, a més, si analitzam la diferència entre els nascuts en una altra comunitat autònoma i els nascuts a l'estranger, comprovam variacions molt significatives. Mentre que els primers continuen essent entorn d'una quarta part de

QUADRE III-8. POBLACIÓ SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA DE RESIDÈNCIA

	Rev. padró 1998	Rev. del padró 2008	Variació absoluta	Variació relativa (%)
Espanya	39.852.651	46.157.822	6.305.171	15,82%
Andalusia	7.236.459	8.202.220	965.761	13,35%
Aragó	1.183.234	1.326.918	143.684	12,14%
Astúries	1.081.834	1.080.138	-1.696	-0,16%
Illes Balears	796.483	1.072.844	276.361	34,70%
Illes Canàries	1.630.015	2.075.968	445.953	27,36%
Cantàbria	527.137	582.138	55.001	10,43%
Castella i Lleó	2.484.603	2.557.330	72.727	2,93%
Castella-la Manxa	1.716.152	2.043.100	326.948	19,05%
Catalunya	6.147.610	7.364.078	1.216.468	19,79%
Com. Valenciana	4.023.441	5.029.601	1.006.160	25,01%
Extremadura	1.069.419	1.097.744	28.325	2,65%
Galícia	2.724.544	2.784.169	59.625	2,19%
Madrid	5.091.336	6.271.638	1.180.302	23,18%
Múrcia	1.115.068	1.426.109	311.041	27,89%
Navarra	530.819	620.377	89.558	16,87%
País Basc	2.098.628	2.157.112	58.484	2,79%
Rioja	263.644	317.501	53.857	20,43%
Ceuta	72.117	77.389	5.272	7,31%
Melilla	60.108	71.448	11.340	18,87%

Font: INE.

la població —més concretament han passat de ser el 27% al 23%—, els segons n'han triplicat el pes, de manera que el 1998 eren el 7% i el 2008 el 23%. En xifres reals, s'ha passat de comptabilitzar 53.973 residents nascuts a l'estranger el 1998 a 245.442 el 2008, una xifra similar als residents nascuts en una altra comunitat autònoma (247.534). (Vegeu els gràfics A III-1 i A III-2.)

L'estadística de migracions reflecteix evolutivament els increments anuals. Només

en el període 2004-2007 s'han comptabilitzat més de 40.000 immigracions anuals, que es reparteixen entre els procedents d'una altra comunitat autònoma i els de l'estranger, que són superiors. El 2007 es comptabilitzaren prop de 60.000 immigracions, de les quals 26.587 procedien d'una altra comunitat autònoma i 33.345 de l'estranger. Això no obstant, per interpretar correctament aquesta dada i, fins i tot, l'augment de la població, s'ha de tenir en compte que des del 2004 es comptabilitzen com a moviment immigra-

tori procedent de l'estranger les altes per omisió dels estrangers gestionades en el padró que en realitat estan constituïdes per un volum de població que no necessàriament ha arribat a la comunitat autònoma en l'any en què es comptabilitzen sinó que la majoria són residents «invisibles a la xifres oficials» amb anterioritat a aquesta data: només el 2007, de les 33.345 immigracions produïdes procedents de l'estranger, 16.778 foren altes per omisió. En conseqüència, part del creixement anual que s'està detectant en les dades deriva de l'aflorament en el circuit de recompte administratiu d'aquests residents fins aleshores no considerats en les xifres oficials.

Pel que fa a les emigracions, aquesta estadística evidencia un volum de moviments a una altra comunitat autònoma lleugerament menor que l'immigratori, de manera que el saldo és favorable i es produeix un increment reduït de població que en els darrers anys augmenta amb la peculiaritat que una part d'aquests desplaçaments són d'estrangers. En canvi, segons l'estadística esmentada, la migració amb destinació a l'estranger, les dades de la qual no són prou consistents, això no obstant s'incorporen en aquest apartat les baixes per caducitat des de 2006, és molt menor que la immigració, i s'obté un saldo positiu important de més de 20.000, que en bona part determina el creixement anual de la població.

En les projeccions a curt termini per a les Illes Balears (2008-2017) publicades per l'Institut Nacional d'Estadística s'estima que en els propers anys els fluxos immigrants procedents de l'estranger minva-

ran, fins al punt que per al període 2008-2010 s'ha estimat un flux anual d'aproximadament 25.500 persones, i entre 17.000 i 15.000 persones el 2011, en què es fixa un punt d'inflexió cap a una estabilització de les entrades amb un lleuger ascens fins al 2017, any per al qual s'ha calculat un flux d'unes 17.000 persones. En aquestes projeccions s'estima que les sortides de població per emigració cap a l'estranger tindran un màxim en el període 2008-2009 de prop de 8.000 persones, i posteriorment les sortides baixarien fins a unes 5.000 anuals. Per tant, segons les hipòtesis amb què es treballa, en què s'han previst la situació econòmica i la repercussió de la implantació de normatives legals i d'acords en matèria d'estrangeria amb altres països, en els propers anys es produirà un menor creixement de la població derivada de la reducció dels fluxos immigrants procedents de l'estranger. Haurem d'esperar a conèixer les dades observades en la realitat per saber en quina mesura aquests factors influiran en la dinàmica de la població.

Les xifres publicades per l'INE tant de les estimacions de la població actual com de les projeccions presenten diferències notables en valors absoluts amb relació a les proporcionades pel padró. Així, el 2008, la diferència és de poc més de 27.000. El padró és una font administrativa que s'aprofita amb finalitats estadístiques però que, malgrat els esforços que s'estan duent a terme per millorar-ne la gestió, presenta una sèrie de deficiències que es tradueixen en el fet les xifres es comparin. Un dels principals problemes és el que afecta les baixes per canvi de residència a l'estranger, que habitualment no es

QUADRE III-9. INDICADORS REV. DEL PADRÓ 1-1-2008

		Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
% població 16 anys		15,95	16,02	16,58	15,24	13,50
% població 16-64 anys		70,47	69,96	69,96	74,05	73,82
% població 65 i més anys		13,58	14,03	13,46	10,72	12,68
Població estrangera / població illa (%)		20,79	20,56	16,39	24,84	30,86
Població nascuda fora de la CA / població illa (%)		45,95	44,48	41,27	58,28	60,42
Relació d'homes per cada dona		1,01	1,01	1,01	1,08	1,13
Índex creixement 2008/2007 (%)		4,09	3,92	2,44	6,25	8,35
Índex creixement població espanyola (%)		1,11	0,93	0,95	2,44	3,27
Índex creixement de la població estrangera (%)		17,28	17,38	10,79	19,73	21,79
Índex creixement de la població nascuda a les Illes Balears (%)		1,25	1,17	0,65	2,66	1,20
Índex creixement de la població nascuda en una altra CA (%)		0,33	-0,18	0,94	2,05	6,37
Índex creixement de la població nascuda a l'estranger (%)		16,21	16,28	10,94	18,17	20,50
Edat mitjana	Total	39,22	39,41	39,04	38,01	39,48
	Homes	38,23	38,30	38,35	37,59	38,94
	Dones	40,22	40,53	39,73	38,45	40,08
Índex d'envelliment (pobl. 65 i més/pobl. <16 anys)*100	Total	85,12	87,57	81,13	70,34	93,93
Índex de dependència* (pobl. <16 + pobl.> 64) / pobl. 16 a 64)* 100	Total	41,91	42,94	42,94	35,05	35,47
Índex de recanvi (Pobl. 60 a 64 / pobl. 20 a 24)* 100	Total	77,70	79,42	79,79	65,54	80,51
Índex de sobreenvelliment (pobl. >84 anys / pobl. >64 anys)* 100	Total	12,35	12,65	11,53	10,56	10,78
	Homes	8,99	9,14	8,98	7,87	8,00
	Dones	14,94	15,31	13,59	12,87	13,28

FONT: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT).

comuniquen a l'ajuntament, cosa que provoca que els saldos migratoris obtinguts a partir d'aquesta font apareguin sobredimensionats. Aquesta desviació s'intenta corregir tant en les estimacions de la població actual com en les projeccions a curt termini, a banda de l'encert que puguin tenir les hipòtesis que s'hagin establert. De fet, les diferències més grans es concentren en les edats adultes i, en especial, en el tram d'edat de 25 a 34 anys. [\(Vegeu el gràfic A III-3.\)](#)

La piràmide de la població actual està determinada per la incorporació d'un nombre important d'efectius als grups d'edat en edat laboral. Així, la distribució de la població segons els grups d'edat relacionats amb l'activitat reflecteixen que gairebé les tres quartes parts de la població tenen entre 16 i 64 anys (71%) i que l'índex de dependència sigui de quatre residents en edat no laboral per cada 10 de 16 a 64 anys. Com ja hem comentat en exercicis anteriors, un dels efectes demogràfics que ha produït la intensitat immigratòria experimentada ha estat el retard en el procés d'envelliment de la població, de manera que les Illes Balears és una de les tres autonomies amb població menys envellida. El 2008 l'edat mitjana de la població era de 39,2, inferior en poc més d'un punt a la mitjana nacional. [\(Vegeu el quadre III-9 i el gràfic A III-4.\)](#)

Un altre efecte, també esmentat en anys anteriors, ha estat la contribució de les mares de nacionalitat estrangera al nombre de naixements que es produeixen a les Illes (més del 20% anual). En les dades del padró, la base de la piràmide dels nascuts a les Balears s'ha eixamplat, i bona part de

la població de menys de 9 anys està constituïda pels fills d'aquestes mares. El creixement vegetatiu de les Illes manté un tendència creixent que es manifesta en l'evolució de les taxes anuals, que el 2007 fou de 4,55 per 1.000; només les comunitats autònomes de Madrid i Múrcia presentaren una taxa superior. [\(Vegeu el gràfic A III-5.\)](#)

A les Illes Balears el 21% dels residents, concretament 223.036 habitants, són estrangers. El 40% té una nacionalitat dels països que integraren la Unió Europea dels 15, principalment alemanys (33.208) i anglesos (22.055); el 3% són d'una nacionalitat de la resta dels països de la UE-25; el 8% són romanesos o búlgars, i la resta d'europaus només suposen el 2% de la població estrangera. Les nacionalitats llatinoamericanes corresponen al 27% dels estrangers; per quantitat, destaquen els equatorians i els argentins. Les nacionalitats africanes tenen un pes del 14%, els marroquins són la meitat dels residents d'aquest continent. Pel que fa a Àsia, amb un pes reduït, presenta un cas digne de destacar: l'evolució dels residents xinesos, el nombre dels quals s'ha incrementat en els darrers anys fins a arribar el 2008 a 3.486 habitants. [\(Vegeu el gràfic A III-6.\)](#)

2.2.

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

En aquest subapartat analitzam la natalitat i la fecunditat, la nupcialitat, la mortalitat i la immigració.

2.2.1. LA NATALITAT I LA FECUNDITAT

Les taxes de natalitat del 2007 calculades per l'INE per a les Illes Balears ens donen un valor d'11,59%, similar a la mitjana estatal, que és del 10,98%. Aquesta xifra suposa un descens lleuger de la taxa, que s'equipara a la del 2003. Això no obstant, les dades provisionals del 2008 calculades per l'IBESTAT situen la taxa de les Illes en l'11,8% i, per tant, indiquen un nou repunt de la taxa.

La xifra de naixements a les Illes Balears continua creixent, tot i que recentment la corba d'increment sembla alentir-se, malgrat la revifada mostrada per les dades provisionals del 2008. D'acord amb les dades provisionals de l'Institut Balear d'Estadística, el total de nascuts vius a les Balears va arribar a la xifra de 12.644, que suposa un increment important respecte a l'exercici anterior. En xifres absolutes suposa un increment d'uns 700 naixements més que l'any anterior, de manera que continua la tendència iniciada a mitjan anys noranta, fruit de la coincidència de l'arribada d'un contingent important de dones autòctones a l'edat de maternitat (nascudes a la dècada dels seixanta), i de l'arribada massiva, sobretot a final del segle XX i principi del XXI d'importants contingents de dones immigrants en edat fèrtil i comportaments reproductius propiciats a unes taxes elevades de fecunditat.

El model reproductiu que presenten les Illes Balears segueix la tendència global dels països desenvolupats: retard en l'edat de tenir el primer fill, descens en el nombre mitjà de fills per dona i bastants de naixements de mares no casades.

L'edat mitjana de maternitat ha augmentat considerablement en els darrers anys. Així, segons dades de l'evolució d'aquest indicador a l'Europa dels 15, ha augmentat gairebé 2,4 anys entre el 1975 i el 2003, en què se situà en 29,5 anys. Molts de països europeus fins i tot ja superaven els 30 anys de mitjana. D'acord amb les dades de l'INE, tant les Illes Balears com l'Estat espanyol a final dels anys noranta ja superaren aquesta xifra i s'apropen lentament cap a 31 anys de mitjana en el cas de l'Estat espanyol i 30,5 anys a les Illes Balears.

El nombre de fills per dona ens informa de la quantitat de fills que cal esperar que una dona tingui al llarg de la seva vida reproductiva atès el comportament de fecunditat registrat en la societat analitzada. Les dades de l'INE del 2007 ens ofereixen uns valors d'1,406 fills per dona a les Illes Balears i d'1,396 fills per dona de mitjana estatal. Els valors són, per tant, lleugerament superiors a les Illes, però són molt semblants. (Vegeu el quadre III-10.)

Tot i que es troben un poc per sobre de la mitjana, les Illes Balears ocupaven la vuitena posició entre les comunitats autònomes pel que fa al nombre de fills per dona (desena posició si considerem les dades de les ciutats autònomes de Melilla i Ceuta, que presenten les taxes més elevades de l'Estat espanyol). En tot cas, des de començament dels anys vuitanta els valors de fecunditat es troben per sota de l'índex de reemplaçament (2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats).

**QUADRE III-10. INDICADORS BÀSICS DE NATALITAT I FECUNDITAT
A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS**

	Taxes de natalitat		Percentatge de nascuts de mares no casades		Nombre mitjà de fills per dona	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
1975	18,76	18,88	2,03	2,89	2,803	2,843
1976	18,76	18,55	2,16	3,00	2,802	2,786
1977	17,95	16,93	2,32	3,37	2,674	2,528
1978	17,23	15,97	2,50	3,41	2,553	2,367
1979	16,14	15,81	2,80	4,46	2,372	2,317
1980	15,22	15,10	3,93	5,28	2,215	2,187
1981	14,12	14,23	4,42	6,06	2,036	2,045
1982	13,59	13,87	5,12	7,79	1,941	1,990
1983	12,73	13,52	5,21	9,25	1,799	1,930
1984	12,36	13,34	6,76	10,83	1,728	1,896
1985	11,88	13,45	7,97	13,58	1,642	1,898
1986	11,39	13,04	8,01	11,09	1,558	1,826
1987	11,05	12,70	8,27	11,67	1,496	1,751
1988	10,82	12,70	9,12	12,96	1,450	1,719
1989	10,53	12,67	9,35	14,25	1,399	1,679
1990	10,33	12,47	9,61	14,65	1,362	1,622
1991	10,17	12,08	10,01	14,79	1,329	1,556
1992	10,16	11,74	10,52	15,51	1,316	1,503
1993	9,84	10,80	10,75	15,93	1,266	1,372
1994	9,42	10,41	10,76	15,66	1,204	1,313
1995	9,23	10,32	11,09	16,40	1,173	1,291
1996	9,19	10,27	11,68	17,96	1,162	1,273
1997	9,32	10,60	13,12	19,41	1,175	1,302
1998	9,19	10,54	14,51	22,65	1,155	1,283
1999	9,52	10,91	16,30	24,11	1,194	1,313
2000	9,88	11,36	17,74	25,35	1,234	1,351
2001	9,98	11,44	19,73	28,55	1,244	1,353
2002	10,14	11,71	21,78	30,35	1,263	1,382
2003	10,52	11,59	23,41	32,71	1,310	1,369
2004	10,65	11,42	25,08	32,49	1,329	1,354
2005	10,75	11,24	26,57	34,87	1,346	1,342
2006	10,96	11,70	28,38	37,70	1,382	1,407
2007	10,98	11,59	30,24	39,3	1,396	1,406

Font: Institut Nacional d'Estadística.

Encara que ja hem posat en relleu que un dels factors que més destaca en l'evolució recent del nombre de naixements és l'increment registrat, l'anàlisi del lloc de naixement de les mares que tenen fills a les Illes Balears ha esdevingut un dels elements de més interès en els darrers anys. Això és conseqüència de l'augment d'infants nascuts de mares estrangeres al nostre arxipèlag. Evidentment, aquest fet és el reflex d'un altre canvi demogràfic i estructural molt important que estan experimentant

les Balears que és la vinguda massiva de població estrangera, especialment intensa des de mitjan anys noranta. Paral·lelament, es produeix un gran augment dels naixements de mares immigrants, tant pel fet de tractar-se de migracions de tipus econòmic i majoritàriament de població en edat fèrtil, com pel fet que en molts de casos aquesta població conserva inicialment comportaments de fecunditat molt més pro natalistes que els que hi ha actualment a les Illes i als països de l'entorn

**QUADRE III-11. NASCUTS DE MARE ESTRANGERA SEGONS
COMUNITAT AUTÒNOMA DE LA RESIDÈNCIA DE LA MARE**

	Nascuts de mare estrangera				% de nascuts de mare estrangera / total de nascuts a la CA			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Total nacional	62.633	70.259	79.903	93.486	13,78	15,07	16,61	18,98
Andalusia	6.611	7.408	8.719	10.762	7,43	8,07	9,13	11,20
Aragó	1.611	1.890	2.319	2.808	14,06	16,25	18,81	21,84
Astúries	422	506	503	640	5,85	6,76	6,53	8,17
Illes Balears	2.314	2.631	2.998	3.363	21,44	24,08	25,71	28,22
Illes Canàries	2.374	2.882	3.165	3.271	12,36	14,32	15,42	16,57
Cantàbria	347	386	428	599	6,86	7,33	8,37	11,14
Castella i Lleó	1.546	1.851	2.210	2.645	8,18	9,53	11,17	13,17
Castella-la Manxa	2.161	2.427	3.106	3.845	11,68	12,77	15,94	18,42
Catalunya	14.612	16.621	18.616	21.553	18,98	20,84	22,67	25,65
Com. Valenciana	7.664	8.811	10.036	11.798	15,66	17,40	19,01	21,66
Extremadura	496	495	525	606	5,01	4,95	5,11	6,07
Galícia	1.087	1.229	1.250	1.471	5,27	5,83	5,82	6,76
Madrid	13.861	14.701	16.401	19.297	20,08	21,19	22,86	25,67
Múrcia	3.078	3.461	3.856	4.597	18,46	19,97	21,25	
Navarra	943	952	1.188	1.283	14,98	15,48	18,58	19,45
País Basc	1.288	1.528	1.826	2.355	6,58	7,76	9,02	11,44
La Rioja	565	686	766	930	19,22	22,58	25,24	28,42
Ceuta	155	133	145	165	14,61	12,49	10,29	14,52
Melilla	296	333	396	397	29,75	32,91	28,99	35,70

Font: Institut Nacional d'Estadística.

desenvolupat; a aquests factors, també se n'hi podrien afegir d'altres, com ara voler obtenir permisos de residència (immigrant pare/ mare d'espanyol), voler arrelar amb un fill nat a l'àrea d'acollida, constituir una unitat familiar en arribar a les Illes, etc. (Vegeu el quadre III-11.)

El comportament més pro natalista de les dones immigrants s'evidencia en l'estadística de nascuts vius per ordre de naixement quan hi introduïm la variable del lloc de naixement. A partir de 4 i més fills, les dones nascudes a l'estranger superen els naixements de les nascudes a les Illes i a altres comunitats autònomes, cosa que ens indica la magnitud d'aquest comportament reproductiu. Hi va haver 244 dones nascudes a l'estranger que tingueren els seu quart o posterior fill el 2007 a les Balears. Si ens fixam en el grup de naixements de 6 i més, veurem que més del 80% d'aquests naixements es produeix de dones nascudes a l'estranger. Si aquesta anàlisi es du a terme per nacionalitat de la mare, observarem que les dones marroquines adquireixen un enorme protagonisme quant a taxes de fecunditat molt elevades. Com més elevat és l'ordre de naixement i, per tant, més fills ha tingut la dona, més pes presenta el col·lectiu. Així, amb 6 fills suposen el 50% de les mares i amb 7 i més suposen el 70% del total de dones nascudes a l'estranger. (Vegeu el quadre III-12.)

QUADRE III-12. NASCUTS VIUS SEGONS ORDRE DE NAIXEMENT I LLOC DE NAIXEMENT DE LA MARE (2007)

Ordre de naixement del nascut	Lloc de naixement de la mare			
	Total	Illes Balears	Altra CA	Estranger
Total	11.917	6.082	2.200	3.635
01	6.260	3.213	1.181	1.866
02	4.209	2.313	761	1.135
03	1.037	460	187	390
04	260	76	47	137
05	91	17	17	57
06	39	0	6	33
07 i més	21	3	1	17
%/total	100	51,04	18,46	30,50
Percentatge vertical (100%)				
01	52,53	52,83	53,68	51,33
02	35,32	38,03	34,59	31,22
03	8,70	7,56	8,50	10,73
04	2,18	1,25	2,14	3,77
05	0,76	0,28	0,77	1,57
06	0,33	0,00	0,27	0,91
07 i més	0,18	0,05	0,05	0,47

Font: IBESTAT.

La contribució recent de les mares estrangeres al nombre de naixements a les Illes Balears té una incidència important en el comportament i l'evolució de la natalitat. Hem passat de 512 naixements de mares estrangeres el 1996 a gairebé 4.000, segons les dades provisionals calculades per l'IBESTAT per al 2008. Així, els naixements de mares estrangeres s'apropen, cada cop més, a un terç del total, concretament haurien arribat, segons dades provisionals, a un 31,53%, mentre que l'any 1996 aquesta xifra arribava a uns valors inferiors al 6,6%. Respecte a l'any passat, suposa un augment significatiu del pes dels naixements de mare estrangera, amb un valor del 28,22%. (Vegeu el quadre III-13.)

Quant al nombre de naixements de mares fadrines, cal destacar que la proporció de naixements entre mares que no han contractat matrimoni continua augmentant.

Així, mentre que el 1975 només el 2,89% dels naixements eren extramatrimonials, les dades provisionals del 2008 indiquen que aquesta xifra ja ha arribat al 40%.

Una altra característica que voldríem destacar, tot i el poc pes sobre el conjunt de parts, és l'increment dels parts múltiples, important sobretot des de final dels anys noranta. L'any 2007, els parts múltiples suposaren poc més del 2% dels parts registrats a les Illes Balears. El total de parts múltiples foren 241 de dobles i només 5 de triples. Per illes, Mallorca registrà 191 parts dobles i 4 de triples; Menorca, 27 de dobles i 1 de triple, i Eivissa-Formentera registraren 23 parts dobles.

Això no obstant, quan es tracta de magnituds tan reduïdes és freqüent que es produeixin variacions interanuals importants. L'evolució general de les dades de parts

QUADRE III-13. NASCUTS VIUS SEGONS LA NACIONALITAT DE LA MARE. ILLES BALEARS

	1996		1999		2002		2005	
	VA	VR	VA	VR	VA	VR	VA	VR
Nascuts vius a les Illes Balears	7.787	100	8.848	100	10.420	100	10.926	100
Mare espanyola	7.275	93,42	8.021	90,65	8.573	82,27	8.295	75,92
Mare estrangera	512	6,58	827	9,35	1.847	17,73	2.631	24,08
Continent de nacionalitat de la mare estrangera	512	100	827	100	1.847	100	2.631	100
Europa	349	68,16	415	50,18	614	33,24	798	30,33
Àfrica	54	10,55	193	23,34	378	20,47	688	26,15
Amèrica Nord	10	1,95	10	1,21	13	0,70	19	0,72
Amèrica Central	27	5,27	48	5,80	67	3,63	69	2,62
Amèrica Sud	43	8,40	103	12,45	691	37,41	941	35,77
Àsia	26	5,08	56	6,77	80	4,33	113	4,29
Oceania	3	0,59	2	0,24	4	0,22	3	0,11

Continua

QUADRE III-13. NASCUTS VIUS SEGONS LA NACIONALITAT DE LA MARE. ILLES BALEARS

	2006		2007		2008*	
	VA	VR	VA	VR	VA	VR
Nascuts vius a les Illes Balears	11.675	100	11.917	100	12.644	100
Mare espanyola	8.677	74,32	8.554	71,78	8.644	68,36
Mare estrangera	2.998	25,68	3.363	28,22	4.000	31,64
Continent de nacionalitat de la mare estrangera	2.998	100	3.363	100	—	—
Europa	909	30,32	1.009	30,00	—	—
Àfrica	828	27,62	944	28,07	—	—
Amèrica Nord	17	0,57	23	0,68	—	—
Amèrica Central	85	2,84	63	1,87	—	—
Amèrica Sud	1.044	34,82	1.196	35,56	—	—
Àsia	112	3,74	125	3,72	—	—
Oceania	3	0,10	3	0,09	—	—

* Dades provisionals.

Font: IBESTAT- Institut d'Estadística de les Illes Balears.

múltiples confirma la tendència a un creixement rellevant en els parts amb més d'un nadó. En poc menys de vint anys els parts múltiples s'han més que triplicat, i s'ha passat de 62 parts múltiples l'any 1986 a 246 l'any 2007. Aquest creixement s'ha produït sobretot des de final dels anys noranta, quan les xifres de parts múltiples varen començar a créixer com a conseqüència principalment de l'ús de tècniques de reproducció assistida.

En relació a les interrupcions voluntàries de l'embaràs [vegeu el gràfic A III-7](#) i l'apartat 3.1.6 d'aquest capítol.

2.2.2. LA NUPCIALITAT

L'estudi del matrimoni heterosexuals a les Illes Balears reflecteix el canvi sociolò-

gic experimentat en el model de convivència en parella. Així, una part cada vegada més gran de la població considera innecessari el fet de casar-se per viure en parella i fins i tot tenir fills. La xifra total de matrimonis baixa lentament i, atès que això es produeix juntament amb un augment important de la població total, les taxes de nupcialitat presenten un gran descens. El 2008 el nombre de matrimonis heterosexuals, segons les estimacions provisionals de l'IBESTAT, va ser de 4.269, una xifra molt similar a la de l'exercici anterior.

L'any 1975 les Balears tenien una taxa superior al 8,4% i, amb gairebé un punt per sobre de la mitjana, era una de les comunitats autònomes amb una taxa més elevada de nupcialitat. De llavors ençà, la decisió de no formalitzar legalment les

unions de convivència en parella ha fet que les taxes hagin baixat de manera significativa. Així, d'acord amb dades de l'INE, l'any 2007 la taxa de nupcialitat de les Illes va ser de 4,22‰, la quarta més baixa de l'Estat, que era de 4,49‰, que també reflecteix la tendència general del descens de la taxa en el conjunt de l'Estat. (Vegeu el quadre III-14.)

Entre els que contreuen matrimoni, el matrimoni catòlic ha deixat de ser l'opció majoritària, ja que prop del 60% dels matrimonis celebrats a les Balears el 2008 han estat civils o d'altres tipus. Aquest canvi en la modalitat dels matrimonis

balears és recent. Així, entre el 2001 i el 2007 els pesos percentuals d'aquestes modalitats s'han invertit. El punt d'inflexió es troba en el 2004, en què hi hagué un percentatge gairebé idèntic entre matrimonis catòlics i civils i altres modalitats. De llavors ençà, els matrimonis catòlics mostren una tendència clarament decreixent i, d'acord amb les dades publicades per l'IBESTAT, situarien el percentatge de matrimonis catòlics entorn del 40% el 2007 (Vegeu el gràfic A III-8.)

Aquesta tendència pot explicar-se, entre d'altres, per dos factors principals: d'una banda, la immigració ha fet que augmen-

QUADRE III-14. EVOLUCIÓ DE LES TAXES DE NUPCIALITAT SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA

Matrimonis heterossexuals	1975	1985	1995	2005	2006	2007
Espanya	7,6	5,2	5,1	4,8	4,62	4,49
Andalusia	7,05	5,84	5,35	5,44	5,24	5,01
Aragó	6,92	4,85	4,55	4,54	4,34	4,13
Astúries	7,6	5,26	4,17	4,63	4,55	4,59
Illes Balears	8,42	6,02	5,48	4,39	4,27	4,22
Illes Canàries	7,71	5,99	5,23	3,49	3,45	3,17
Cantàbria	7,7	4,97	4,28	5,19	5,04	5,2
Castella-la Manxa	5,48	5,51	5	4,8	4,63	4,6
Castella i Lleó	5,87	4,13	4,09	3,98	3,87	3,94
Catalunya	8,36	5,12	5,27	4,69	4,42	4,26
Com. Valenciana	8,08	4,8	5,5	5,25	4,88	4,6
Extremadura	5,29	5,7	4,73	4,29	4,36	4,1
Galícia	6,93	4,65	4,3	4,03	4,07	4,07
Madrid	9,29	5,19	5,36	4,83	4,62	4,58
Múrcia	7,28	5,92	5,52	5,06	4,8	4,77
Navarra	7,63	4,66	4,98	4,57	4,61	4,5
País Basc	8,71	4,39	4,61	4,53	4,34	4,25
La Rioja	7,17	5,08	4,51	4,73	4,53	4,38

Font: Indicadors demogràfics. Institut Nacional d'Estadística.

tin els col·lectius de residents d'altres religions i això eleva el percentatge de les celebracions de matrimonis no catòlics; d'altra banda, l'increment de la laïcitat de la societat o, dit d'una altra manera, l'abandonament de la religió dominant i dels ritus i les celebracions que hi són inherents fa que a l'hora de prendre la decisió de casar-se s'adoptin fórmules matrimonials civils.

Una altra característica determinant és el retard en l'edat quan es contreu matrimoni. Aquest fet s'ha de lligar necessàriament a l'ampliació del període de formació prelaboral, la dificultat per accedir a un lloc de treball estable i la dificultat per independitzar-se i adquirir un habitatge propi. Hom no pot esperar, a curt i mitjà termini, que la situació canviï. Per tant, aquesta tendència es pot accentuar en el futur. Així, entre el 1975 i el 2007 s'ha incrementat en més de sis anys l'edat mitjana del primer matrimoni entre les dones a les Illes Balears, que passa de 23,86 anys a la barrera dels 30 per primer cop. Quant als homes, l'evolució ha estat gairebé idèntica, tot i que la xifra d'increment és lleugerament inferior a sis anys. Els homes de les Illes Balears han passat de tenir una mitjana de 26,75 anys en el primer matrimoni a superar els 32,87. Actualment, l'edat mitjana en el primer matrimoni dels contraents de les Balears és lleugerament superior a la mitjana dels contraents de l'Estat, quan a l'inici de la sèrie estudiada la relació era l'inrevés. Factors com el cost de vida superior, uns salaris mitjans baixos i el preu de l'habitatge podrien ser els que hi contribueixen de manera decisiva. [\(Vegeu el gràfic A III-9.\)](#)

Si el retard en l'edat mitjana dels matrimonis i del primer matrimoni és un fet general, també ho és la diferència quant a l'edat dels contraents heterosexuals segons el sexe. Els homes generalment es casen amb dones entre 2 i 3 anys més joves de mitjana. Aquest valor s'ha mantingut relativament constant al llarg de la sèrie estudiada, tant a l'Estat com al nostre arxipèlag.

Un factor que ha canviat de manera molt destacable en els darrers quinquennis i que s'ha intensificat des del començament del mil·lenni és el nombre d'estrangers entre les persones casades que declaren les Balears com a lloc de residència. L'any 2001, el percentatge de matrimonis amb algun membre estranger s'apropa al 16% i l'any 2007 aquesta xifra s'eleva fins a gairebé el 31%. En definitiva, en vint anys s'ha multiplicat gairebé per 5 la quantitat de matrimonis amb algun o tots dos membres de l'estranger. Entre home espanyol i dona estrangera es varen fer 156 matrimonis, i el 2007 se n'han comptabilitzat 540. Entre dona espanyola i home estranger s'ha passat, en les mateixes dates, de 77 a 424. Tot i amb això, el canvi més notable és el que s'ha experimentat en la incidència dels matrimonis quan els dos cònjuges són estrangers, que ha passat de 39 matrimonis el 1986 a 392 el 2007.

L'anàlisi de la procedència geogràfica dels estrangers casats a les Illes Balears reflecteix de manera molt clara els canvis produïts en els fluxos internacionals. Així, mentre l'any 1986 gairebé el 81% dels matrimonis d'illencs amb estrangeres (126 enllaços) eren amb dones de nacionalitat de països europeus, el 2006 aquest per-

centatge s'ha reduït fins a només un 31,16%, tot i que han augmentat els casos (177 enllaços, entre els quals es poden trobar també dones immigrants sud-americanes amb nacionalitat europea, per exemple, italoargntines). Les

dones d'Amèrica del Sud han protagonitzat més del 50,5% dels matrimonis amb homes espanyols (287 matrimonis, quan l'any 1987 només es dugueren a terme 18 enllaços entre espanyol i sud-americana). (Vegeu el quadre III-15.)

QUADRE III-15. MATRIMONIS HETEROSEXUALS SEGONS COMPOSICIÓ DE LES NACIONALITATS CONTRAENTS

	1986	1991	1996	2001	2005	2006	2007
Total	4.164	4.410	4.152	4.329	4.273	4.260	4.347
Ambdós espanyols	3.892	4.035	3.749	3.647	3.058	2.990	2.991
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	198	186	331	535	568	540
Esposa espanyola i espòs estranger	77	124	154	198	295	337	424
Ambdós estrangers	39	53	63	153	385	365	392

Font: "Matrimonis". IBESTAT- Institut d'Estadística de les Illes Balears.

QUADRE III-16. NACIONALITATS MÉS FREQUENTS DELS ESTRANGERS CASATS AMB ESPANYOLS

Home estranger amb espanyola (2007)		Dona estrangera amb espanyol (2007)	
País	Xifra	País	Xifra
Argentina	59	Brasil	70
Nigèria	48	Colòmbia	66
Índia	36	Equador	48
Marroc	27	Argentina	46
Regne Unit	24	Cuba	26
Colòmbia	23	Rússia	20
Brasil	21	República Dominicana	20
Alemanya	21	Alemanya	19
Uruguai	16	Regne Unit	15
Cuba	13	Paraguai	15
Itàlia	11	Romania	14
Equador	11	Marroc	14
Veneçuela	9	Bolívia	13
França	9	Xile	11
Xile	8	Perú	11
Mèxic	7	Uruguai	11
Estats Units	6	Veneçuela	11

Font: "Matrimonis". IBESTAT- Institut d'Estadística de les Illes Balears.

Pel que fa als homes estrangers que es casaren amb espanyoles, hi trobam persones de 56 nacionalitats. Els col·lectius més nombrosos foren els argentins (59), nigerians (48) i indis (36), i amb més de 20, hi havia els marroquins (27), britànics, colombians, brasilers i alemanys. (Vegeu el quadre III-16.)

Aquestes xifres presenten una certa distorsió com a conseqüència dels matrimonis de conveniència duts a terme amb la finalitat de facilitar la nacionalitat a determinats col·lectius concrets, especialment dels extracomunitaris afectats per les restriccions en els permisos de residència i treball. Durant el 2008 s'han desarticulat diverses organitzacions a l'Estat espanyol, alguna de les quals amb presència a les Illes, que preparaven matrimonis de conveniència entre estrangers no comunitaris i espanyols.

En un capítol dedicat a l'estudi de la nupcialitat, és a dir, de l'establiment de llaços legals i/o religiosos que creen un nucli de convivència, tampoc no hi pot faltar l'apartat dedicat precisament a analitzar el fenomen contrari: la dissolució matrimonial.

La xifra de dissolucions ha crescut tant a l'Estat com a l'arxipèlag balear. Les Balears presentaven l'any 2007 una taxa de 3,66 dissolucions per mil habitants, per sobre del conjunt estatal, que assolía una taxa de 3,09‰. Només les Illes Canàries, amb la major taxa de l'Estat, i Melilla superen els índexs de la nostra comunitat. (Vegeu el quadre III-17.)

La Llei 13/2005, d'1 de juliol, modificà el Codi civil a fi d'estendre el dret de casar-se a qualsevol parella independentment de la composició heterosexual o homosexual dels seus membres. La sèrie estadística encara és curta: el segon semestre del

QUADRE III-17. DISSOLUCIONS DEL MATRIMONI 1996-2007

	Estat espanyol				Illes Balears			
	Total	Nul·litat	Separació	Divorci	Total	Nul·litat	Separació	Divorci
1996	83.990	102	51.317	32.571	2.417	5	1.390	1.022
1997	88.998	123	54.728	34.147	2.604	2	1.549	1.053
1998	93.988	115	57.353	36.520	2.935	1	1.699	1.235
1999	96.536	133	59.503	36.900	2.827	..	1.665	1.162
2000	102.495	145	63.377	38.973	2.920	2	1.746	1.172
2001	103.250	152	65.527	37.571	3.125	4	1.850	1.271
2002	115.278	229	73.032	42.017	3.290	7	2.059	1.224
2003	121.896	198	76.250	45.448	3.482	4	1.992	1.486
2004	132.789	197	81.618	50.974	3.747	2	2.147	1.598
2005	137.044	168	64.028	72.848	3.826	5	1.577	2.244
2006	145.919	174	18.793	126.952	3.949	5	390	3.554
2007	137.451	149	11.581	125.721	3.773	10	273	3.490

Font: Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE III-18. MATRIMONIS HOMOSEXUALS. ILLES BALEARS (2005-2008)

		Futura residència			
		Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
2005	Homes	34	28	1	5
	Dones	9	4	2	3
2006	Homes	95	77	4	14
	Dones	53	37	8	8
2007	Homes	87	73	2	12
	Dones	42	36	2	4
2008	Homes	52	—	—	—
	Dones	39	—	—	—

2008: dada provisional.

Font: IBESTAT.

2005, els anys 2006 i 2007 i les dades provisionals del 2008, que poden presentar encara una certa variació per l'endarriment en els processos de depuració dels butlletins estadístics. Això no obstant, les dades provisionals del 2008 mostren un descens significatiu en el nombre d'aquest tipus d'enllaç, de manera que es constata la tendència detectada el 2007. L'any 2006, amb 148 matrimonis homosexuals, fou el primer de la sèrie que recollia aquests tipus d'enllaç durant un any sencer i significà un fort increment sobre els 43 que se celebraren en el segon semestre del 2005. Les dades posteriors del 2007 i del 2008, apunten que després d'arribar a un màxim matrimonial el 2006, que recollí les aspiracions de parelles consolidades que aprofitaren el nou marc legal per regularitzar la seva situació i aconseguir una equiparació legal amb les parelles heterosexuales, les unions homosexuals presenten una clara tendència a decreïxer. (Vegeu el quadre III-18.)

2.2.3. LA MORTALITAT¹⁴

El 2007 es produïren, d'acord amb les dades de l'IBESTAT, 7.233 defuncions de residents a les Balears (3.812 homes i 3.421 dones). La taxa es manté entorn del 7‰ i l'edat mitjana de defunció és quant a homes i dones 73 i 81,2 anys respectivament. Les malalties més freqüents com a causa de defunció foren, com en exercicis anteriors, les relacionades amb l'aparell circulatori i els tumors, que produïren 2.350 i 2.015 defuncions respectivament i, a molta distància, les relacionades amb el sistema respiratori. (Vegeu el quadre III-19.)

Las taxes estandarditzades ens permeten comparar la situació de la mortalitat amb altres àrees, amb independència de l'estructura per edat i sexe. Les dades de l'INE reflecteixen una situació més favorable per a la nostra comunitat autònoma, tant pel que fa a la taxa calculada per a tots els

14. Aquestes dades es poden ampliar a l'apartat 3.1.7. "Mortalitat i salut" d'aquest capítol.

**QUADRE III-19. EVOLUCIÓ DE LES TAXES ESTANDARDITZADES DE DEFUNCIÓ.
ESPANYA I ILLES BALEARS**

	1999	2001	2003	2007
Total				
Espanya	9,29	8,53	8,61	7,66
Illes Balears	9,91	8,73	8,56	7,38
Malalties del sistema circulatori				
Espanya	3,30	2,92	2,87	2,41
Illes Balears	3,71	2,97	3,03	
Tumors				
Espanya	2,37	2,35	2,29	2,16
Illes Balears	2,35	2,38	2,26	2,14
Malalties del sistema respiratori				
Espanya	1,13	0,88	0,96	0,85
Illes Balears	1,13	0,86	0,87	0,74

Font: Defuncions segons causa de mort. Institut Nacional d'Estadística.

grups de causes de defunció com per als grups de causes de defunció més freqüents a les Illes Balears.

Tant les taxes brutes de mortalitat com les taxes estandarditzades es troben afectades pel gran pes que suposen les defuncions ocorregudes en edats avançades, cosa que no fa possible avaluar la incidència de les defuncions en edats joves. Per mesurar i avaluar les defuncions prematures i teòricament evitables, s'utilitza l'indicador dels anys de vida potencialment perduts. Segons es desprèn dels resultats publicats per l'INE, la forta incidència de les defuncions ocorregudes entre 10 i 39 anys per causes externes, concretament, per accidents de trànsit, que és la causa més freqüent en aquest grup d'edat, fan que les causes del grup de traumatismes i altres malalties externes esdevinguin el segon grup de malalties que acumula més

defuncions teòricament evitables, després dels tumors. Això no obstant, la taxa estandarditzada dels APV és favorable a l'arxipèlag si es compara amb la mitjana nacional; la taxa corresponent a les causes externes arriba a uns valors elevats, amb un resultat superior en gairebé dos punts, de manera que és una de las autonomies amb el resultat més alt. (Vegeu els quadres III-20 i III-21.)

El creixement vegetatiu (balanç entre els naixements i les defuncions) és, en nombres absoluts, positiu. Les taxes són superiors a la mitjana nacional i es mouen en els darrers exercicis prop del 4%. D'aquest índex deriva una situació de baixa mortalitat i una natalitat que manté unes taxes que s'apropen al 12%. Aquestes taxes contribueixen de manera positiva a l'evolució de la població i afegixen potencialitats futures de creixement. Aquesta cir-

QUADRE III-20. ANYS POTENCIALS DE VIDA PERDUTS. ESPANYA I ILLES BALEARS (2007)

	Espanya				Illes Balears			
	Nre. de APVP	Distribució	Taxa estandaritzada APVP	Mitjana APVP	Nre. de APVP	Distribució	Taxa estandaritzada APVP	Mitjana APVP
Total	2.501.789	100	57,95	14,09	52.123	100	55,09	15,41
Malalties infeccioses i parasitàries	92.156	3,68	2,03	20,52	2.140	4,11	2,06	23,78
Tumors	976.927	39,05	22,52	14,01	21.307	40,88	22,62	15,04
Malalties de la sang i dels òrgans hematopoètics	8.299	0,33	0,19	17,55	100	0,19	0,12	8,33
Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	52.657	2,1	1,24	10,67	895	1,72	1,05	10,65
Trastorns mentals i del comportament	18.885	0,75	0,44	8,55	365	0,7	0,4	8,69
Malalties del sistema nerviós	77.417	3,09	1,84	12,61	1.065	2,04	1,16	11,57
Malalties del sistema circulatori	482.071	19,27	11,18	10,79	8.718	16,73	9,52	11,28
Malalties del sistema respiratori	149.997	6	3,5	10,07	2.580	4,95	2,89	10,16
Malalties del sistema digestiu	149.660	5,98	3,39	14,74	3.078	5,9	3,23	15,31
Malalties de la pell i del teixit subcutani	2.820	0,11	0,07	8,44	48	0,09	0,04	47,5
Malalties del sistema osteomuscular i del teixit conjuntiu	7.748	0,31	0,18	10,34	200	0,38	0,21	12,5
Malalties del sistema genitourinari	25.757	1,03	0,6	8,78	450	0,86	0,54	7,76
Embaràs, part i puerperi	583	0,02	0,01	44,81	..	..	..	..
Afeccions del període perinatal	1.268	0,05	0,03	52,83	..	..	..	..
Malformacions congènites, deformitats i anomalies cromosòmiques	16.601	0,66	0,39	39,81	43	0,08	0,04	42,5
Síntomes, signes i estats morbosos mal definits	77.998	3,12	1,77	19,67	917	1,76	0,92	17,98
Causes externes de mortalitat	360.949	14,43	8,57	31,44	10.219	19,61	10,29	35,24

Font: Defuncions segons la causa de la mort. Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE III-21. TAXES ESTANDARDITZADES D'APV PER COMUNITAT AUTÒNOMA. DEFUNCIONS PER CAUSES EXTERNES (2007)

	TOTAL		HOMES		DONES	
	Tasa estandar- ditzada de APVP	Nre. medio de APVP	Tasa estandar- ditzada de APVP	Nre. medio de APVP	Tasa estandar- ditzada de APVP	Nre. medio de APVP
Galícia	11,71	29,59	19,33	31,58	4,29	23,34
R. Múrcia	11,58	35,28	18	36,6	4,82	30,85
Rioja	10,71	32,89	18,6	35,2	2,48	21,5
Astúries	10,38	27,5	17,8	30,13	3,16	19,11
Illes Balears	10,29	35,24	16,72	36,16	3,75	31,64
Illes Canàries	9,94	32,38	16,25	33,95	3,58	26,53
Castella i Lleó	9,89	30,22	15,16	30,97	4,52	27,87
Castella-la Manxa	9,39	32,98	14,23	33,09	4,36	32,61
Com. Valenciana	9,35	32,58	14,71	33,55	3,89	29,25
Navarra	9,25	30,82	14,17	30,56	4,18	31,79
Andalusia	8,61	31,51	13,8	32,83	3,41	27,08
Total	8,57	31,44	13,57	32,77	3,54	27,22
Aragó	8,32	29,97	13,56	30,87	2,8	26,36
País Basc	8,31	29,92	12,73	30,56	3,89	27,9
Extremadura	7,7	29,91	12,26	30,05	3,04	29,33
Cantàbria	7,43	27,23	11,59	29,79	3,26	20,67
Catalunya	7,43	30,92	11,52	32,51	3,28	26,39
Ceuta	7,37	36,35	13,26	43	1,56	14,17
Melilla	6,8	32,88	10,49	32,5	3,07	34,17
Com.de Madrid	5,6	32,94	8,65	34,94	2,65	27,95

Font: Defuncions segons la causa de la mort. Institut Nacional d'Estadística.

cumstància es veu afavorida, simultàniament, per unes taxes reduïdes de mortalitat infantil que afecten favorablement la base de la piràmide de la població. (Vegeu el gràfic A III-10.)

Pel que fa a les persones més grans de 65 anys, com a conseqüència de les millores sanitàries, d'hàbits de vida més saludables i d'una major participació en el si de la societat, continua augmentant l'espe-

rança de vida, tot i que ho fa lentament, atès que ja s'ha arribat a un sostre bastant alt, cada vegada més proper a la longevitat biològica de l'espècie humana. La xifra de defuncions es concentra especialment en les edats superiors, amb un desplaçament progressiu cap a les més altes. Així, mentre que l'any 1986 el 44% de las defuncions esdevenien en el grup 60-79 anys, el 2007 aquestes defuncions suposaren el 33% de les de-funcions registra-

QUADRE III-22. DEFUNCIONS SEGONS GRUPS D'EDAT I SEXE. ILLES BALEARS (2007)

	Total	Homes	Dones	Sobremortalitat homes
Total	7.233	3.812	3.421	1,11
< 1 any	32	13	19	0,68
De 1 a 4	5	2	3	0,67
De 5 a 9	5	3	2	1,50
De 10 a 14	5	3	2	1,50
De 15 a 19	15	9	6	1,50
De 20 a 24	28	24	4	6,00
De 25 a 29	33	29	4	7,25
De 30 a 34	67	47	20	2,35
De 35 a 39	76	56	20	2,80
De 40 a 44	119	85	34	2,50
De 45 a 49	143	79	64	1,23
De 50 a 54	206	159	47	3,38
De 55 a 59	291	190	101	1,88
De 60 a 64	368	267	101	2,64
De 65 a 69	414	290	124	2,34
De 70 a 74	678	434	244	1,78
De 75 a 79	929	556	373	1,49
De 80 a 84	1.340	679	661	1,03
De 85 a 89	1.296	524	772	0,68
De 90 a 94	805	267	538	0,50
De 95 i més	378	96	282	0,34

Font: Defuncions. IBESTAT.

des. A més, en el mateix període augmentà el nombre de persones mortes de 80 i més anys del 37% el 1986 al 53% el 2007. És a dir, més de la meitat de les defuncions ho són de persones més grans de 80 anys, i prop del 86% es registren entre persones de més de 60 anys. (Vegeu el quadre III-22.)

Pel que fa als sexes, només cal esmentar que l'esperança mitjana de vida en el naixement presenta una tendència a créixer moderadament, fins a situar-se, d'acord

amb les dades de l'INE del 2005 a les Illes Balears, en uns 74 anys en el cas dels homes i més de 81,5 anys en el cas de les dones. És evident, per tant, que hi ha una diferència important en les probabilitats de supervivència fins a edats avançades segons el sexe que afavoreixen les dones, explicable tant per factors biològics com socials.

Si tenim en compte que en edats avançades el moviment migratori és escàs i que la mortalitat tendeix a concentrar-se en

edats cada vegada més elevades, la conseqüència real és que la piràmide de població s'eixampla en el vèrtex, és a dir, experimenta un procés d'envelliment de la població que no és compensat per les aportacions de la base de la piràmide. De fet, entre les hipòtesis més utilitzades en les projeccions de població hom inclou fixar un quocient de millora en els primers trams d'edat i en els d'edats adultes amb un augment progressiu de la mortalitat en les edats superiors. Si actualment la població d'aquest grup d'edat suposa el 14%, el 2015 es creu que estarà prop del 16%, encara que en aquestes previsions l'arxipèlag balear manté una estructura de població menys envellida que la de la resta del territori nacional, on, també per al 2015, es preveu que aquest col·lectiu constitueixi un 20% de la població.

2.2.4. LA IMMIGRACIÓ

El 2008, un 46% de la població resident a les Illes Balears (492.976 persones) ha nascut fora de les Balears, amb un volum d'efectius pràcticament similar entre els nascuts en una altra comunitat autònoma (247.534) i els nascuts a l'estranger (245.442).

Les Illes Balears és una de les autonomies amb un índex més alt de població forana. Més específicament, el seu creixement actual està determinat pels fluxos migratoris procedents de l'estranger. Segons les dades provisionals de la revisió del padró de l'1 de gener de 2009, un 23,8% de la població és estrangera (260.950 residents). Aquest percentatge ha aug-

mentat lleugerament (prop d'un punt) en relació amb el 2008, lluny dels increments en els exercicis passats, que eren entorn dels 3 punts anuals. A més, s'estima que en els propers anys els fluxos migratoris baixaran en intensitat: la situació econòmica actual i el desplegament d'algunes normatives legals segons les projeccions de població a curt termini publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) tindran com a conseqüència un descens molt acusat en els fluxos d'entrada de població. En el cas balear, s'ha projectat un descens dels fluxos d'entrada i sortida en els propers dos anys (fins al 2010), ja que es calculen uns 15.377 efectius d'entrada i uns 6.304 de sortida. Per als anys següents, es preveu una recuperació lleugera (fins al 2017) del flux d'entrada i un descens lleuger del de sortida. [\(Vegeu el gràfic A III-11.\)](#)

La taxa de població immigrada nascuda fora de la Unió Europea continua superant la comunitària (un 10,5 i un 13,3% respectivament del total de població l'1 de gener de 2009) i en tots dos casos s'observen lleugers creixements respecte als anys anteriors. [\(Vegeu el gràfic A III-12.\)](#)

Les dades sobre immigració de la revisió del padró a escala municipal es refereixen a l'1 de gener de 2008; per aquest motiu, no es pot analitzar ben bé si hi ha un impacte diferenciat de la crisi econòmica per municipis i illes que s'hagi manifestat al llarg de l'any passat. Però, tot i així, hom pot comprovar que la taxa de població extracomunitària més elevada és manté a Eivissa i la més baixa, a Menorca (10,4 i 8,6% respectivament). En relació amb el 2007, augmenten les taxes lleuge-

rament a les tres illes; destaca Mallorca, on s'incrementa en un punt percentual (passa del 9,1% al 10,2%).

Pel que fa a Mallorca, la concentració més elevada de població extracomunitària (per sobre del 10% de la població) es manté a tres zones, a certs municipis del Pla (Porreres, Montuïri, Maria de la Salut i Vilafranca), alguns del Llevant (ses Salines i Felanitx) i d'altres de la badia l'Alcúdia (Alcúdia, Santa Margalida i sa Pobla), a més de les capçaleres comarcals, Inca (13,4%), Manacor (12,5%) i Palma (12,3%).

En relació amb el 2007, les taxes de població extracomunitària es mantenen o creixen lleugerament a la majoria d'aquests municipis. El 2008, sa Pobla continua essent el municipi amb més pes de població extracomunitària, amb un 16,3%, cosa que representa un augment de cinc punts percentuals respecte al 2007 (15,9%).

A Eivissa la immigració de fora de la Unió Europea es localitza sobretot a Eivissa Vila (amb un 14,1%) i a Sant Antoni (un 13,1%) i en tots dos casos el 2008 va suposar un augment de persones immigrants extracomunitàries de prop d'1,4 punts percentuals amb relació a l'any anterior. El 2008, a Formentera la taxa tot just va superar el 10%.

Menorca, a més de ser l'illa amb la proporció més baixa de població immigrada, és on més concentrat es troba aquest col·lectiu poblacional. Maó és l'únic municipi on supera el 10% de la població (un 12,9%). Tant a Maó com a Ciutadella

augmentaren els efectius d'immigrants al llarg del 2007, però en alguns municipis, com Ferreries o Alaior, ja es pot observar un descens lleuger en relació amb el 2007 (el mapa municipal de les taxes de població extracomunitària es pot consultar a l'Observatori Social de les Illes Balears, <http://www.uib.es/gi/osib>).

El perfil de la població nascuda a l'estranger (el 4% d'aquesta és de nacionalitat espanyola) presenta una estructura concentrada en la població en edat laboral. Estructuralment, la influència en la piràmide de la població balear és un efecte immediat del retard en el procés d'envelliment que fa que les Illes sigui una de les autonomies amb una població més jove. Aquest col·lectiu té una edat mitjana de 38 anys (la mitjana balear en el padró del 2008 era de 39 anys), i el 78% d'aquest té una edat entre 20-64 anys, el 14% menys de 20 anys i el 8% 65 o més anys.

Per sexes, en la població estrangera predominen els homes, que representen un 21,5% del total d'homes, de manera que continua una tendència que ja es fa palesa des del 2000 i que s'ha de relacionar amb la forta especialització de la immigració laboral estrangera en els sectors ocupacionals masculinitzats. (Vegeu el gràfic A III-11.)

Els països de naixement amb més presència són: Alemanya (33.469), Argentina (23.905), Regne Unit (22.375), Marroc (20.363), Equador (14.312), Colòmbia (11.330) i Romania (10.158), que representen en conjunt el 55% de la població nascuda a l'estranger.

El 2007 es dugué a terme l'enquesta nacional d'immigrants (ENI), l'objectiu de la qual era obtenir una aproximació a les característiques demogràfiques i socials dels nascuts a l'estranger, així com els seus itineraris migratoris, la història laboral i residencial i les relacions familiars. Fou una enquesta en què per primer cop s'intentava proporcionar una descripció dels fluxos migratoris més enllà de la quantificació global que normalment ofereixen altres fonts. Per l'interès que té, en aquest apartat es farà un resum dels principals resultats d'aquesta enquesta publicada per l'INE. En l'ENI del 2007 la població observada són els nascuts a l'estranger, amb 16 anys o més, i residents en habitatges familiars a l'Estat espanyol en el moment de l'enquesta.

En el 24% (94.290) de les llars de les Illes Balears, a la data de referència de l'enquesta, hi residia algun immigrant. La major part dels immigrants (66%) arribaren a Espanya en els darrers deu anys i el 25% abans del 1987, la resta ho féu entre el 1987 i el 1997. El flux de més intensitat es registra en el període 2002-2006. (Vegeu els gràfics [A III-13](#) i [A III-14](#).)

Pel que fa a la mobilitat, l'ENI trenca amb el tòpic de la gran mobilitat d'aquest col·lectiu: el 64% dels immigrants no ha canviat de municipi de residència cap vegada. Segons l'estadística de variacions residencials, la major mobilitat correspon als immigrants de nacionalitat estrangera amb origen en un país africà o latinoamericà; de fet, els fluxos migratoris dels europeus, tan importants a les Illes Balears, presenten unes xifres de mobilitat més reduïda que la resta d'immigrants.

D'altra banda, l'ENI demana el nivell de formació. La pregunta s'adreça als qui ja fa més de tres anys que són al nostre país i tenen ocupació: menys del 3% tenen un nivell inferior a l'educació primària, el 8% té educació primària, el 19% té primer cicle d'educació secundària, el 37% té segon cicle d'educació secundària i el 24% té algun dels cicles d'educació terciària.

Quant a la situació laboral, entre els que fa més de tres anys que resideixen a Espanya, el 26% treballa a les Balears en un sector d'activitat distint del que tenien inicialment en arribar a Espanya; el 24% no treballa encara que inicialment si ho feia; el 18% té la mateixa ocupació que la que aconseguiren en arribar; el 16% treballa en el mateix sector però en distinta ocupació, i la resta no ha treballat mai.

La comparació de l'evolució de l'ocupació a les Illes d'aquest col·lectiu mostra una millora en el lloc de treball. Si inicialment el pes dels treballadors no qualificats és important, en l'ocupació actual augmenta el d'ocupacions més qualificades, com direcció d'empreses, treballs tècnics o de tipus administratiu.

Aquesta variació també es manifesta en el sector d'activitat, en què, si inicialment la distribució dels nouvinguts és un 23% en l'hoteleria, un 15% en la construcció, un 9% en el sector primari i un 8% en el comerç i la reparació de vehicles de motor o activitats immobiliàries i de lloguer de serveis empresarials, actualment la primera activitat és la construcció (22%), seguida de l'hoteleria (19%) i un descens important del sector agrari en sis punts. (Vegeu els gràfics [A III-15](#) i [A III-16](#).)

Per tipologia d'habitatge, el 59% viu en un pis o apartament, el 40% en una habitatge unifamiliar i la resta en un altres tipus d'habitatge. Aquesta distribució presenta una clara diferència si es compara amb la mitjana espanyola d'aquests tipus de llars, en què el 70% resideix en un pis i només el 27% en un habitatge unifamiliar. El 30% d'aquestes llars a les Illes tenen una superfície de 105 metres quadrats o més, cosa que suposa que gairebé una tercera part dels immigrants afirmen residir en un habitatge d'aquesta superfície, i el 27% ho fa en habitatges entre 76 i 105 metres quadrats. Una altra diferència que reflecteix l'enquesta respecte a la mitjana nacional és el règim de tinença dels habitatges, en què sis de cada deu ho són en propietat i dos en lloguer, mentre que en el total espanyol quatre de cada deu declara que el règim de tinença és la propietat i, en un mateix percentatge, el lloguer. El nombre mitjà de persones per llar és de tres, i cal destacar que el pes de les llars amb major nombre de residents és menor que a la resta del territori espanyol i que, en canvi, el nombre de llars unipersonals en termes relatius és superior a la mitjana nacional. Pel que fa als equipaments bàsics de l'habitatge, gairebé la totalitat té aigua corrent i aigua calenta, cuina, electricitat i cambra de bany, però el 57% no té calefacció.

La composició de les llars mostra la tendència a agrupar-se per lloc de procedència. En el 53% de les llars (50.267) en què resideix algun immigrant tots els seus membres són immigrants, un percentatge més alt que la mitjana nacional (46%). La majoria d'aquestes llars estan constituïdes per persones l'origen de les quals és el mateix continent, mentre que la

combinació de distints orígens a la mateixa llar només representa el 0,7 de les llars de cada deu. La composició per país de naixement d'aquestes llars no es més que un reflex de la major o menor presència de cada un dels col·lectius, de manera que a les Illes Balears un poc més de la meitat de les llars d'aquest tipus (cinc de cada deu) són llars d'immigrants nascuts a Europa, seguits dels americans (tres de cada deu).

Les llars d'espanyols amb immigrants tenen una tipologia amb una distribució similar a l'anterior, tot i que les que estan constituïdes per espanyols i immigrants nascuts en un país del continent americà tenen una major representació que les que només tenen immigrants procedents de l'estranger. En nombres absoluts aquestes llars (44.023) suposen a començament de l'any 2007 que 79.786 residents espanyols no immigrants de les Illes Balears resideixen amb algun immigrant. Un nombre important d'aquestes llars, en realitat, està constituït per generacions que en el passat emigraren a l'exterior i que en algun moment retornaren, o bé són segones generacions o bé immigrants que han adquirit la nacionalitat espanyola.

En l'ENI s'introduí una pregunta relacionada amb la intencionalitat de reagrupament familiar: vuit de cada deu immigrants residents a les Illes no pensen dur la seva família. Aquesta resposta és sorprenent davant la que es va obtenir a altres comunitats autònomes, perquè, llevat de Ceuta i Melilla i després les Canàries, les Illes Balears és l'autonomia amb un major pes relatiu (75%) dels que no pensen en el reagrupament familiar, a cinc punts de la mitjana nacional. [\(Vegeu el gràfic A III-17.\)](#)

En aquests sentit, alguns estudis elaborats recentment han analitzat les cohorts d'entrada dels distints fluxos immigratoris comparant l'any de l'anotació padronal i l'any de sortida, i tots arriben a la conclusió que en un interval de sis a vuit anys la cohort inicial s'ha reduït al voltant del 20-25%; se suposa que es tracta de moviments emigratoris amb destinació a l'estranger.

Els motius de la immigració poden ser diversos, però entre les opcions incloses a l'enquesta, formulada com una pregunta amb diverses respostes, el 41% indica que entre els motius de la seva decisió hi ha la qualitat de vida, el 30% la recerca d'una ocupació millor, el 28% el reagrupament familiar i el 18% la falta d'ocupació. Aquests resultats no s'ofereixen per sexe en la desagregació autonòmica, però pel que fa a l'àmbit nacional les xifres presenten diferències. Així, el 45% dels homes esmenten com a motiu d'arribada la recerca d'una ocupació millor i el 26% la falta de treball, mentre que pel que fa a les dones, aquestes proporcions són del 32% i 20% respectivament. D'altra banda, la reagrupació familiar és el principal motiu de trasllat de les dones (39% davant el 26% dels homes).

Un aspecte determinant del grau d'integració i de permanència està determinat per les relacions familiars, encara que per interpretar-lo s'ha de tenir en compte que

l'enquesta s'adreça a la població de 16 anys i més: el 50% dels immigrants a les Illes estan casats, el 38% són fadrins i la resta són vidus, separats o divorciats. Entre els casats, vuit de cada deu viuen amb el seu cònjuge i sis de cada deu han nascut al mateix país; tres estan casats amb espanyols i un està casat amb un cònjuge nascut en un altre país. Entre els fadrins, sis de cada deu no viuen amb una parella, i entre la resta d'estats civils, tres de cada deu viuen en parella.

Les tres quartes parts dels immigrants tenen fills, però el 43% no conviu amb els seus fills; d'aquests, el 29% són menors d'edat i la majoria viuen al seu país de naixement. Entre els qui viuen amb fills (el 57% dels llars d'immigrants amb fills), vuit de cada deu tenen un o dos fills. [\(Vegeu el gràfic A III-18.\)](#)

Aquesta distribució significa que el 37% de les llars en què resideix algun immigrant el nucli familiar està constituït per la seva parella i els fills, el 27% són llars de parelles sense fills, el 7% és monoparental i el 30% són llars sense parelles ni fills. [\(Vegeu el gràfic A III-19.\)](#)

Entre els que tenen germans (nou de cada deu), pràcticament la meitat viu al seu país de naixement, però destaca que entre els que també han immigrat un 13% resideix al mateix municipi (el 6% amb l'entrevistat i el 7% en un altre habitatge).

3

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS

RESUM

Aquest any, quant a salut, s'ha volgut fer èmfasi en l'anàlisi de desigualtats socioeconòmiques i per gènere. Per primera vegada, s'incorporen dades del Registre Poblacional de Càncer de Mallorca, integrat en el Servei d'Epidemiologia de la Direcció General de Salut Pública i Participació des del mes de gener del 2008. D'altra banda, també s'ha incorporat com a font d'informació l'enquesta de morbiditat hospitalària que elabora l'Institut Nacional d'Estadística.

El sistema sanitari balear es caracteritza per la insularitat i l'alta presència de població amb doble assegurança. Atesa aquesta singularitat del sistema balear, és necessari tenir una visió global i fer el seguiment de l'activitat tant del sistema públic com del privat. En aquest context, l'activitat assistencial en atenció hospitalària en el sistema públic va créixer moderadament per l'ascens de la despesa sanitària pública. Per contra, l'activitat privada va contreure el creixement en l'àrea d'hospitalització pel tancament al llarg de l'any de dos hospitals. Per la seva part, l'activitat en atenció primària, majoritàriament de titularitat pública, va manifestar un ascens, tot i que força menys intens que l'any anterior.

Mentrestant, el finançament insuficient de la salut va continuar generant dèficit. Al llarg del 2008, es va dur a terme una gran activitat legislativa en matèria de salut, així com una intensa activitat en formació, investigació i innovació sanitàries. Per últim, el nombre de donacions de sang varen assolir un nou màxim històric i les donacions d'òrgans varen créixer notablement.

3.1.

SALUT I QUALITAT DE VIDA

La salut i la qualitat de vida tenen una font d'informació directa, expressada pels ciutadans i que periòdicament es recull en l'enquesta de salut de les Illes Balears. L'informe del CES de l'any 2007 recollia els principals resultats tant de salut com de mobilitat percebuda, així com de prevalença d'hàbits sans o hàbits tòxics i altres factors de risc. Es decidí que les dades de l'enquesta de salut mereixien una anàlisi per gènere i classe social, que es presenta enguany.

A més, seguint les memòries anteriors, s'aporten les dades de morbiditat de les quals hi ha registres poblacionals exhaustius (càncer, accidents de trànsit i totes les de declaració obligatòria). Com a novetat, a l'apartat de morbiditat s'ha inclòs informació de la morbiditat atesa a hospitals i quins motius creen més ingressos segons el registre CMBD. Pel que fa a la mortalitat, en aquest cas sí que es recullen les morts per totes les causes.

3.1.1. PERCEPCIÓ DE SALUT I QUALITAT DE VIDA

El gènere i la classe social són uns dels determinants clau de l'estat de salut equitatiu. L'OMS, a partir de la IV Conferència Mundial de la Dona, que va tenir lloc a Pequín l'any 1995, va considerar marcar com a prioritat reduir les desigualtats de gènere en tots els àmbits i en particular dins l'àmbit de la salut. A més a més, el 2008, l'OMS publica ja un programa d'acció: «Esmenar les desigualtats en una generació o com arribar a l'equitat actuant sobre els determinants socials de la salut», en què torna a insistir en el fet de la classe social com un determinant clau de l'estat de salut. L'enquesta de salut de les Illes Balears de 2007 (ESIB 2007) no fa res més que confirmar el que s'ha dit fins ara.

L'enquesta de salut de les Illes Balears de 2007¹⁵ posa de manifest un percentatge més elevat de dones que d'homes sense estudis i analfabetes, amb ingressos més baixos o que no reben cap pensió contributiva. El percentatge de contractats temporals o amb contracte verbal també és superior en aquest col·lectiu.

La dona es declara, amb més freqüència que no l'home, principal responsable dels infants de menys de 15 anys i de la cura de persones més grans de 74 anys i de persones amb discapacitats o limitacions. Lògicament, també dediquen més temps a aquestes tasques. Entre el principals motius per deixar de treballar esmenten la

dedicació exclusiva a la família i la incompatibilitat entre la família i treball.

També manifesten haver experimentat discriminació amb més freqüència que no els homes per raons d'ètnia i país i per la condició de ser dona.

Sobre l'estat de salut, en general, les dones manifesten tenir una pitjor percepció i declaren tenir més problemes crònics que els homes. De la mateixa manera, la probabilitat en dones adultes de patir un trastorn mental és més elevada que no en homes, sobretot en la cohort d'edat de 25 a 64 anys. En nines, la major diferència comparada amb els nins respecte als problemes de salut mental radica en els símptomes emocionals.

A partir de 65 anys, les dones tenen més limitacions per fer les activitats de la vida diària i menys autonomia funcional.

Les dones fumen menys i ho fan en menys quantitat, excepte les dones més joves. ([Vegeu el gràfic A III-20.](#))

A més, les dones de totes les edats fumen més que fa dos anys, i beuen menys que els homes i ho fan de manera ocasional.

Quant a l'activitat física feta en la jornada laboral, amb menys freqüència que els homes duen a terme activitats que comporten desplaçaments o esforços. En la infantesa, els nins practiquen més activitat física en el lleure que les nines, i el percentatge d'aquestes que no practicaven habi-

15. Univers: població no institucionalitzada resident a les Illes Balears. Recollida d'informació entre juny del 2006 i juny del 2007. Mostreig polietàpic estratificat. Mostra: 2.233 persones (1.696 ≥16 anys i 537 ≤15 anys).

tualment cap activitat era més del doble que el dels nins.

Pel que fa als hàbits alimentaris, el consum diari de fruites i verdura és més freqüent entre les dones així com seguir dietes o règims especials. La freqüència del sobrepès era superior entre els homes. [\(Vegeu el gràfic A III-21.\)](#)

Quant al descans, la proporció de dones que manifesten que les hores que dormen no els permeten descansar prou és superior a la d'homes, també tenen més problemes per dormir la majoria dies o tots els dies i més sovint es desperten unes quantes vegades a la nit.

Les dones freqüenten més els serveis sanitaris, sobretot el metge de capçalera, els serveis d'urgències de la sanitat pública i el dentista, i es fan més proves no urgents. El percentatge d'ingressos hospitalaris és més elevat (sobretot en dones grans) i consumeixen més medicaments que els homes.

Utilitzen més els serveis de la sanitat pública que els homes. Entre els motius per no rebre assistència mèdica quan ho necessitaven, hi havia les obligacions familiars.

Pel que fa a la classe social, entre les persones de classe social desfavorida hi ha una major proporció de gent en atur i una menor proporció d'estudiants o de treballadors insatisfets amb el seu treball, a més d'un nivell d'estrès més baix.

Tant en percepció de la salut, en nombre de trastorns crònics, en probabilitat de

patir un trastorn mental o en limitacions per fer les activitats de la vida diària, és a dir, en quasi tots els paràmetres de l'estat de salut, les classes socials desfavorides se n'enduen la pitjor part.

Amb referència als estils de vida, excepte que s'observa una major proporció de gent que fa un gran esforç físic en la seva jornada laboral i una menor proporció de bevedors de risc, pel que fa a la resta d'hàbits, constatarem el mateix, la balança del risc elevat cau del costat de les mateixes classes, les desfavorides. Les classes desfavorides fumen més, especialment els homes, i presenten una major prevalença d'obesitat que les persones de classe benestant. [\(Vegeu els gràfics A III-22 i A III-23.\)](#)

El mateix esdevé a l'hora de dur a terme pràctiques preventives com la mamografia i la citologia.

Per acabar, les classes desfavorides tenen una cobertura més baixa de serveis sanitaris privats, i freqüenten més el sistema sanitari per problemes de salut, sobretot el metge de família. Utilitzen amb més freqüència el servei d'urgències per ingressar a l'hospital i consumeixen més medicaments pel dolor, antidepressius i antihipertensius. En canvi, consumeixen amb menys freqüència anticonceptius orals que les persones de classe benestant.

3.1.2. LA MORBIDITAT

L'Institut Nacional d'Estadística du a terme l'enquesta de morbiditat hospitalà-

ria a tot el territori espanyol i amb periodicitat anual. Com que té la possibilitat de desagregar-se per comunitats autònomes, ens permet conèixer la morbiditat general atesa, en el nostre cas, als hospitals de les Illes Balears, tant públics com privats, segons el diagnòstic de sortida, i també ens permet determinar la durada de les estades per diagnòstic i estades mitjanes. Resulta no tan sols un mitjà per conèixer les característiques demograficosanitàries de la població ingressada, sinó també un dels mitjans de mesura resum de la freqüentació i la utilització dels recursos hospitalaris en l'any de referència.

Durant l'any 2007 es varen produir a les Illes Balears un total de 134.180 altes hospitalàries, 13.044 altes per cada 100.000 habitants, de les quals el 52,65% varen correspondre a dones. La taxa d'altes de les Illes Balears és la més elevada de tot l'Estat. L'ingrés del 62,66% es va fer per via d'urgència.

Per subgrups d'edat i sexe, els homes que presenten una major incidència pel que fa al nombre d'altes són els de 65 a 74 anys (10.555 altes), seguits pels de 55 a 64 anys (10.295 altes). Mentre que en el cas de les dones, la major incidència es troba en les del subgrup d'edat compresa entre 25 i 34 anys (13.935 altes), seguides per les de 35 a 44 anys (9.511 altes), motivada principalment pel grup diagnòstic de complicacions de l'embaràs, part i puerperi.

A diferència del que succeeix a l'Estat, on les complicacions de l'embaràs, el part i el puerperi suposen el grup diagnòstic de més incidència quant a altes durant l'any analitzat, a les Illes Balears és el grup

corresponent al de malalties en l'aparell digestiu, amb un total de 16.116 altes (12%) i que representa un taxa de 1.567 altes per cada 100.000 habitants.

Aquesta divergència en els resultats entre les Illes Balears i el conjunt de l'Estat podria ser deguda al major pes que hi té l'activitat privada (és la comunitat amb el percentatge més alt de doble assegurança). Per la mateixa raó, els resultats tampoc no coincideixen amb els del CMBD que es mostren més endavant, que només recullen l'activitat pública.

A continuació, es mostren els cinc grups diagnòstics amb més nombre d'altes durant l'any 2007 a les Illes Balears, el percentatge que representen respecte al total d'altes i la taxa per cada 100.000 habitants. Així mateix, a cada un d'aquests cinc grups es mostra la desagregació per sexes i els tres subgrups d'edat que presenten una major incidència, juntament amb el percentatge que representen dins el mateix grup. (Vegeu el quadre III-23.)

Un altre aspecte que s'ha de destacar de la informació disponible sobre les altes hospitalàries durant el període d'anàlisi és que la via d'ingrés principal han estat les urgències, un 61,1%. De forma específica, han suposat el 61,5% de les malalties del sistema circulatori; el 77,9% de les malalties de l'aparell respiratori; el 70,6% de les complicacions de l'embaràs, el part i el puerperi, i el 72,9% de les lesions i els enverinaments.

Respecte al temps d'estada als hospitals, les Illes Balears és la comunitat autònoma amb l'estada mitjana més curta: 5,8 dies.

**QUADRE III-23. CINC GRUPS DIAGNÒSTICS MÉS FREQUENTS
ALS HOSPITALS DE LES BALEARS (PÚBLICS I PRIVATS) (2007)**

Grup diagnòstic		Nre. altes	Percentatge	Taxa
520 579 IX	Malalties de l'aparell digestiu	16.116	12%	1.567
	Homes: 8.652 altes (53,7%)	Dones: 7.474 altes (46,3%)		
	1r grup 60-64 anys: 737 altes (8,5%)	1r grup 75-79 anys: 593 altes (7,9%)		
	2n grup 55-59 anys: 714 altes (8,3%)	2n grup 70-74 anys: 557 altes (7,5%)		
	3r grup 50-54 anys: 679 altes (7,9%)	3r grup 80-84 anys: 549 altes (7,4%)		
390 459 VII	Malalties del sistema circulatori	15.445	11,5%	1.470
	Homes: 8.699 altes (56,3%)	Dones: 6.746 altes (43,7%)		
	1r grup 70-74 anys: 1.201 altes (13,8%)	1r grup 75-79 anys: 1.045 altes (15,5%)		
	2n grup 75-79 anys: 1.162 altes (13,4%)	2n grup 80-84 anys: 1.031 altes (15,3%)		
	3r grup 60-64 anys: 1.061 altes (12,2%)	3r grup 70-74 anys: 811 altes (12%)		
460 519 VIII	Malalties de l'aparell respiratori	14.719	11,0%	1.431
	Homes: 8.631 altes (58,6%)			
	1r grup 0-4 anys: 1.479 altes (17,1%)			
	2n grup 75-79 anys: 963 altes (11,2%)			
	3r grup 70-74 anys: 920 altes (10,7%)			
630 677 XI	Complicacions de l'embaràs, el part i el puerperi	14.620	11,0%	1.421
800 999 XVII	Lesions i enverinaments	13.863	10,3%	1.348
	Homes: 7.790 altes (56,2%)			
	1r grup 30-34 anys: 676 altes (8,7%)			
	2n grup 20-24 any: 628 altes (8,1%)			
	3r grup 25-29 anys: 626 altes (8%)			

Font: Enquesta de morbiditat hospitalària. Elaboració pròpia.

Els grups diagnòstics que presentaren estades mitjanes més llargues foren: psicosis orgàniques senils i presenils, amb 24,58 dies; altres tuberculosi, amb 23,91 dies, i leucèmies, amb 20,43 dies. Per sexe, els homes presentaren estades mitjanes més llargues en els grups diagnòstics com altres tuberculosi, amb

27,79 dies; trastorns esquizofrèncs, amb 20,63 dies, i leucèmies, amb 19,51 dies. Les dones presentaren estades mitjanes més llargues en els grups diagnòstics com psicosis orgàniques senils i presenils, amb 29,04 dies; trastorns esquizofrèncs, amb 22,71 dies, i leucèmies, amb 22,41 dies.

**QUADRE III-24. ESTADES MITJANES HOSPITALÀRIES PER SEXE
DELS CINC GRUPS DIAGNÒSTICS MÉS FREQUENTS**

Grups diagnòstics	Homes	Dones
Malalties de l'aparell digestiu	4,70 dies	4,79 dies
Malalties del sistema circulatori	7,09 dies	7 dies
Malalties de l'aparell respiratori	6,79 dies	6,91 dies
Complicacions de l'embaràs, el part i el puerperi	—	3,07 dies
Lesions i enverinaments	5,54 dies	6,16 dies

Font: Enquesta Morbiditat Hospitalària. Elaboració pròpia.

Per sexe, les estades mitjanes hospitalàries dels cinc grups diagnòstics de més incidència es mostren en el quadre III-24.

D'altra banda, d'acord amb el CMBD dels hospitals públics de les Illes Balears, els capítols de la CIE-9 que generen més ingressos són, en les dones, les complicacions de gestació, part i puerperi, que representen una quarta part de les altes, seguit de les malalties de l'aparell circulatori, digestiu, respiratori les causes externes i, en sisè lloc, les neoplàsies. En els homes, el primer lloc l'ocupen les malalties de l'aparell circulatori, seguit de les de l'aparell respiratori, digestiu, les causes externes i, en cinquè lloc, les neoplàsies. Entre el 2003 i el 2008 només s'observen petites variacions. (Vegeu el quadre III-25.)

Pel que fa als diagnòstics concrets, els més freqüents en les dones són la colelitiasi, la insuficiència cardíaca, la bronquitis i bronquiolitis aguda, la fractura del coll del fèmur i l'osteoartrosi. En els homes, els diagnòstics més freqüents són la bronquitis crònica, la insuficiència cardíaca, la pneumònia, l'infart agut de miocardi i l'hèrnia inguinal. (Vegeu el quadre III-26.)

3.1.3. EL CÀNCER

Les Balears disposen d'informació sobre la incidència del càncer del Registre de Càncer de Mallorca. Creat l'any 1989 pel Grup d'Estudis del Càncer Colorectal a partir d'un registre monogràfic de càncer colorectal, el Registre de Càncer de Mallorca es va integrar el mes de gener del 2008 en el Servei d'Epidemiologia de la Direcció General de Salut Pública de la Conselleria de Salut i Consum.

La darrera informació disponible d'aquest registre correspon al període 1997-2000. En aquests moments es processen les dades dels anys 2001 i 2002.

Durant el període 1997-2000 es varen diagnosticar a Mallorca 14.827 casos de càncer, 10.406 si se n'exclouen els casos de càncer de pell no melanoma. Això representa que cada any es diagnostiquen uns 1.000 casos de càncer en les dones i uns 1.500 en els homes (llevat dels càncers de pell no melanoma).

En les dones, el càncer més freqüent és el de mama, seguit pel càncer de colon, el de còs d'úter, el de recte i el de cèrvix uterí. (Vegeu el gràfic A III-24.)

QUADRE III-25. CMBD DELS HOSPITALS PÚBLICS PER CAPÍTOLS CIE-9 (2003-2008)

Sexe	Capít. CIE-9	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Homes	M. infeccioses i parasitàries	989	2,8	947	2,8	960	2,7	950	2,7	857	2,4	933	2,5
	Neoplàsies	2.987	8,4	3.002	8,9	2.984	8,5	3.213	9,3	3.366	9,4	3.473	9,2
	M. endocrines, nutrició, metabòliques i t. immunitat	610	1,7	643	1,9	646	1,8	645	1,9	659	1,8	703	1,9
	M. sang i o. hematopoètics	233	0,7	257	0,8	315	0,9	328	0,9	345	1,0	364	1,0
	T. mentals	1.195	3,3	1.166	3,5	1.079	3,1	1.088	3,1	1.175	3,3	1.321	3,5
	M. sist. nerviós i òrgans sensorials	2.176	6,1	1.230	3,7	1.216	3,5	1.107	3,2	997	2,8	1.835	4,9
	M. aparell circulatori	5.223	14,6	5.354	15,9	5.533	15,8	5.553	16,0	5.791	16,1	6.001	15,9
	M. aparell respiratori	5.212	14,6	4.929	14,6	5.379	15,4	4.765	13,8	5.305	14,8	5.423	14,4
	M. aparell digestiu	5.138	14,4	5.095	15,1	5.140	14,7	5.054	14,6	4.928	13,7	5.316	14,1
	M. aparell genitourinari	2.271	6,4	1.931	5,7	2.076	5,9	2.085	6,0	2.293	6,4	2.220	5,9
	Complicacions en la gestació, el part i el puerperi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	M. pell i teixits subcutanis	465	1,3	398	1,2	428	1,2	467	1,3	420	1,2	466	1,2
	M. aparell muscular i esquelètic i teixits connectius	1.667	4,7	1.579	4,7	1.648	4,7	1.585	4,6	1.653	4,6	1.778	4,7
	Anomalies congènites	434	1,2	460	1,4	438	1,3	384	1,1	314	0,9	375	1,0
	Condicion amb origen al període perinatal	610	1,7	634	1,9	650	1,9	684	2,0	783	2,2	743	2,0
	Síntomes, signes i estats mal definits	2.221	6,2	1.660	4,9	2.214	6,3	2.202	6,4	2.185	6,1	1.730	4,6
	Lesions i enverinaments	3.251	9,1	3.493	10,4	3.366	9,6	3.626	10,5	3.814	10,6	3.678	9,8
	Codis V	1.019	2,9	912	2,7	934	2,7	907	2,6	855	2,4	1.044	2,8
	No consta	0	0,0	0	0,0	9	0,0	8	0,0	220	0,6	319	0,8
	Total	35.701	100,0	33.690	100,0	35.015	100,0	34.651	100,0	35.960	100,0	37.722	100,0

Continua

QUADRE III-25. CMBD DELS HOSPITALS PÚBLICS PER CAPÍTOLS CIE-9 (2003-2008)

Sexe	Capít. CIE-9	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dones	M. infeccioses i parasitàries	660	1,7	589	1,6	586	1,6	623	1,7	556	1,4	551	1,3
	Neoplàsies	2.564	6,8	2.564	7,1	2.568	7,0	2.665	7,2	2.800	7,2	2.749	6,6
	M. endocrines, nutrició, metabòliques i t. immunitat	688	1,8	669	1,9	681	1,8	756	2,0	720	1,8	765	1,8
	M. sang i o. hematopoètics	284	0,7	414	1,2	343	0,9	305	0,8	309	0,8	344	0,8
	T. mentals	1.047	2,8	1.079	3,0	973	2,6	907	2,4	1.083	2,8	1.207	2,9
	M. sist. nerviós i òrgans sensorials	2.786	7,3	1.222	3,4	1.156	3,1	1.000	2,7	983	2,5	1.477	3,5
	M. aparell circulatori	3.628	9,6	3.651	10,2	3.808	10,3	3.629	9,8	3.899	10,0	4.115	9,8
	M. aparell respiratori	3.206	8,4	2.824	7,9	3.389	9,2	2.887	7,8	3.265	8,3	3.653	8,7
	M. aparell digestiu	3.707	9,8	3.788	10,5	3.767	10,2	3.698	10,0	3.900	10,0	3.990	9,5
	M. aparell genitourinari	2.098	5,5	2.091	5,8	2.117	5,7	2.372	6,4	2.371	6,1	2.545	6,1
	Complicacions en la gestació, el part i el puerperi	8.909	23,5	8.836	24,6	9.204	24,9	9.920	26,8	10.351	26,5	11.209	26,7
	M. pell i teixits subcutanis	367	1,0	290	0,8	310	0,8	336	0,9	308	0,8	362	0,9
	M. aparell muscular i esquelètic i teixits connectius	2.128	5,6	2.122	5,9	2.140	5,8	1.939	5,2	2.079	5,3	2.145	5,1
	Anomalies congènites	247	0,7	263	0,7	221	0,6	234	0,6	250	0,6	259	0,6
	Condicions amb origen al període perinatal	485	1,3	528	1,5	457	1,2	520	1,4	522	1,3	631	1,5
	Síntomes, signes i estats mal definits	1.499	3,9	1.315	3,7	1.552	4,2	1.481	4,0	1.573	4,0	1.509	3,6
	Lesions i enverinaments	2.613	6,9	2.819	7,8	2.854	7,7	2.951	8,0	3.150	8,0	3.243	7,7
	Codis V	1.036	2,7	900	2,5	781	2,1	819	2,2	860	2,2	962	2,3
	No consta	1	0,0	0	0,0	8	0,0	7	0,0	154	0,4	253	0,6
	Total	37.953	100,0	35.964	100,0	36.915	100,0	37.049	100,0	39.133	100,0	41.969	100,0

Continua

QUADRE III-25. CMBD DELS HOSPITALS PÚBLICS PER CAPÍTOLS CIE-9 (2003-2008)

Sexe	Capít. CIE-9	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
No consten malalties	M. infeccioses i parasitàries	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	12,5	0	0,0	0	0,0
	Neoplàsies	0	0,0	0	0,0	1	33,3	1	12,5	0	0,0	0	0,0
	M. endocrines, nutrició, metabòliques i t. immunitat	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	M. sist. nerviós i òrgans sensorials	1	12,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	33,3	0	0,0
	M. aparell circulatori	0	0,0	1	10,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	M. aparell respiratori	1	12,5	2	20,0	0	0,0	1	12,5	0	0,0	0	0,0
	M. aparell digestiu	0	0,0	3	30,0	0	0,0	1	12,5	0	0,0	0	0,0
	M. aparell genitourinari	0	0,0	1	10,0	1	33,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	M. aparell muscular i esquelètic i teixits connectius	2	25,0	2	20,0	0	0,0	0	0,0	2	66,7	0	0,0
	Condicions amb origen al període perinatal	1	12,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	66,7
	Síntomes, signes i estats mal definits	0	0,0	0	0,0	1	33,3	1	12,5	0	0,0	0	0,0
	Lesions i enverinaments	3	37,5	1	10,0	0	0,0	2	25,0	0	0,0	1	33,3
	Codis V	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	12,5	0	0,0	0	0,0
	Total	8	100,0	10	100,0	3	100,0	8	100,0	3	100,0	3	100,0

Font: Servei de Salut de les Illes Balears.

**QUADRE III-26. CMBD DELS HOSPITALS PÚBLICS PER DIAGNÒSTICS
CIE-9 A 3 DÍGITS (2007-2008)**

CIE-9 (3 dígits)		2007		2008	
Homes		%	N	N	%
491	Bronquitis crònica	1.294	3,6	1.169	3,1
428	Insuficiència cardíaca	792	2,2	827	2,2
486	Pneumònia de l'organisme sense especificar	901	2,5	825	2,2
410	Infart agut de miocardi	740	2,1	823	2,2
550	Hèrnia inguinal	545	1,5	675	1,8
466	Bronquitis i bronquiolitis agudes	590	1,6	658	1,7
574	Colelitiasi	529	1,5	647	1,7
327	Trastorns orgànics de la son	0	0,0	624	1,7
414	Altres formes de malalties cardíques i isquèmiques cròniques	635	1,8	616	1,6
434	Oclusió d'artèries cerebrals	598	1,7	587	1,6
540	Apendicitis aguda	533	1,5	495	1,3
599	Altres alteracions de la uretra i vies urinàries	479	1,3	466	1,2
188	Neoplàsia maligna de la bufeta	435	1,2	437	1,2
250	Diabetis mellitus	418	1,2	437	1,2
600	Hiperplàsia prostàtica	443	1,2	437	1,2
162	Neoplàsia maligna tràquea, bronquis i pulmó	385	1,1	412	1,1
715	Osteoartrosi/Malalties afins	337	0,9	390	1,0
427	Disrítmies cardíques	419	1,2	386	1,0
Dones		%	N	N	%
574	Colelitiasi	851	2,2	953	2,3
428	Insuficiència cardíaca	845	2,2	885	2,1
466	Bronquitis i bronquiolitis agudes	570	1,5	713	1,7
820	Fractura del coll del fèmur	666	1,7	687	1,6
715	Osteoartrosi/Malalties afins	571	1,5	618	1,5
486	Pneumònia organisme sense especificar	550	1,4	546	1,3
434	Oclusió d'artèries cerebrals	445	1,1	446	1,1
780	Síntomes generals	545	1,4	424	1,0
599	Altres alteracions de la uretra i vies urinàries	385	1,0	418	1,0
174	Neoplàsia maligna a la mama de la dona	459	1,2	387	0,9
493	Asma	351	0,9	377	0,9

Continua

QUADRE III-26. CMBD DELS HOSPITALS PÚBLICS PER DIAGNÒSTICS CIE-9 A 3 DÍGITS (2007-2008)

CIE-9 (3 dígits)		2007		2008	
Dones		%	N	N	%
518	Altres malalties pulmonars	289	0,7	377	0,9
427	Disrítmies cardíques	305	0,8	366	0,9
540	Apendicitis aguda	334	0,9	343	0,8
590	Infeccions renals	271	0,7	323	0,8
519	Altres malalties de l'aparell respiratori	285	0,7	315	0,8
410	Infart agut de miocardi	314	0,8	305	0,7
250	Diabetis mellitus	274	0,7	300	0,7

Font: Servei de Salut de les Illes Balears.

En els homes, el càncer més freqüent és el de pulmó, seguit pel càncer de pròstata, el de bufeta urinària, el de colon, el de recte i el de laringe ([Vegeu el gràfic A III-25.](#))

Si el càncer de colon i el de recte es consideren junts, ocupen el primer lloc si es compten els dos sexes conjuntament o el segon en les dones i el tercer en els homes.

Globalment, en el període 1989-2000 les taxes d'incidència de càncer ajustades a la població mundial s'incrementaren tant en les dones com en els homes. ([Vegeu el gràfic A III-26.](#))

Els càncers que incrementen les taxes d'incidència són el càncer de mama en les dones, el càncer de pròstata en els homes i el càncer de recte, tant en els homes com en les dones. En canvi, s'observa una estabilització del càncer de colon tant en els homes com en les dones i del càncer de còs d'úter en les dones. Pel que fa al càncer de pulmó i de bufeta urinària en els

homes, i al càncer de cèrvix en les dones, podria produir-se un descens que s'hauria de confirmar.

3.1.4. ELS ACCIDENTS DE TRÀNSIT

Malgrat la tendència decreixent dels accidents de trànsit arreu de la Unió Europea dels 25, la mortalitat, la morbiditat i els costs econòmics que se'n deriven són aspectes força preocupants en la societat actual. Les projeccions que s'han fet estimen que la càrrega de la morbiditat per aquesta causa, situada el 2002 en el vuitè lloc, passarà a ocupar-ne el quart.

Actualment, es pretén resoldre aquest problema des de moltes perspectives i no tan sols des del punt de vista sanitari; les mesures han de prendre un caire de pluralisme que abasti l'àmbit del transport, el urbanisme, l'educació i el temps d'oci, entre d'altres. Aquesta inclinació es plasma en el programa sanitari de la UE de 2008-2013 amb el lema «Salut en totes les polítiques».

Segons les dades d'estudis preliminars elaborats a escala nacional, des de la implantació del sistema de permís de conduir per punts (1 de juliol de 2006) ha disminuït la mortalitat en carretera d'una manera important.

A les Balears des de l'any 2003 es veu un descens notable d'accidents amb víctimes i morts, amb les xifres més baixes d'accidentalitat i de víctimes entre els anys estudiats. Això no obstant, la mortalitat encara és alta. Segons l'IBESTAT, l'any 2006 la taxa bruta de mortalitat va ser de 9,6 morts per 100.000 habitants, superior en homes (15,5/100.000 habitants) que en dones (3,6/100.000 habitants). El 50% dels morts per accident de trànsit tenia entre 10 i 44 anys i, en la franja d'edat entre 10 i 34 anys, va ser la primera causa de mort.

La Direcció General de Salut Pública i l'Ib-Salut han fet un estudi per conèixer el perfil i les lesions de les persones que havien patit un accident de trànsit prou greu per ingressar en un hospital de la xarxa sanitària pública de les Illes. Així, sabem que en el període comprès entre els anys 2005 i 2006 varen ingressar de manera urgent 1.678 persones amb alguna lesió a causa d'un accident de trànsit. Tres de cada quatre ingressats varen ser homes (74,8% respecte a un 25,2% de dones). La meitat dels accidentats tenien menys de 30 anys. En aquest grup, el 40,3% tenia entre 15 i 29 anys.

El tipus de lesió més freqüent varen ser fractures (65,8%) i després lesions internes (22,6%). Les regions anatòmiques més afectades varen ser les extremitats seguides de les lesions traumàtiques cerebrals.

La meitat dels ingressats varen sofrir lesions moderades, i un terç, lesions greus (34,1%); el percentatge de lesions molt greus és superior entre els homes (6,2%) que entre les dones (3,9%).

Més de la meitat de les lesions més greus afectaven el cap i el coll, i un 29,0% es varen localitzar al tòrax. Quasi la meitat de les lesions molt greus eren internes, mentre que tres de cada quatre lesions moderades eren fractures.

El tipus d'usuari que es va atendre amb més freqüència varen ser els motoristes (33,7%). Més de la meitat dels motoristes eren joves entre 15 i 29 anys i majoritàriament homes.

L'estada mitjana dels lesionats per accidents de trànsit fou de 8 dies. Un 2,6% varen morir durant l'estada a l'hospital (83,7% homes i 16,3% dones). El 16,3% va morir en les primeres 24 hores d'hospitalització. Un 41,9% dels morts tenia menys de 30 anys i un 27,9% més de 60.

El cost econòmic dels lesionats per accident de trànsit va suposar l'1,6% del cost total dels ingressos hospitalaris. Un ingrés hospitalari per un accident de trànsit suposa una despesa mitjana de 5.300 euros.

3.1.5. MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

Els casos detectats de la majoria de les malalties de declaració obligatòria de moderada o alta incidència durant el 2008 s'han mantingut dins els límits els esperats o per sota d'aquests, i només set

QUADRE III-27. CASOS IMPORTANTS DE MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA, ANY 2008. DISTRIBUCIÓ PER MALALTIA. COMPARACIÓ AMB EL PERÍODE 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	IE
Malaltia meningocòccica	3	5	2	—	1	1	0,40
Xarampió	—	—	—	—	—	1	—
Altres hepatitis (C i delta)	—	—	1	—	1	2	2,00
F. tifoidea i paratifoidea	1	1	1	1	1	3	3,00
Tuberculosi respiratòria	4	8	10	11	10	7	0,70
Hepatitis A	—	6	3	2	5	8	2,00
Legionel·losi	3	3	2	5	—	8	2,67
Paludisme	26	18	25	24	24	8	0,33

Font: Servei d'Epidemiologia.

malalties han presentat una incidència per sobre de l'esperada (sífilis, febre exantemàtica mediterrània, febre recurrent per paparres, altres hepatitis víriques —incloses C i delta— i legionel·losi). (Vegeu el quadre III-27.)

Pel que fa a les malalties incloses en un programa de vacunació sistemàtica, la malaltia meningocòccica, amb 18 casos i una taxa d'1,7 casos per 100.000 habitants, ha estat dins els límits esperats o per sota d'aquests. S'ha detectat un sol cas de xarampió autòcton. La parotiditis, que en els anys anteriors havia causat brots i epidèmies importants, ha disminuït considerablement, amb 35 casos, 69% menys que la mediana dels 5 anys anteriors, i una taxa de 3,3. La tos ferina ha augmentat lleugerament (9 casos i una taxa de 0,8). La varicel·la, amb 4.336 casos i una taxa de 404, es manté dins els límits esperats. D'hepatitis B se n'han declarat 16 casos (una taxa d'1,5) i no hi ha hagut cap cas de malaltia invasora per *Haemophilus influenzae*, de rubèola,

tètan ni poliomielitis. Pel que fa a les malalties que es poden prevenir amb vacunació i incloses en calendari, únicament s'han donat casos de parotiditis i tos ferina en persones que haguessin estat vacunades. (Vegeu el gràfic A III-27.)

Quant a altres malalties de transmissió respiratòria sotmeses a vigilància, la incidència de la grip ha estat mitjana, tant pel que fa a la temporada 2007-2008 (període que va des de la setmana 40 d'un any fins a la 20 del següent, aproximadament d'octubre a maig), amb 555 casos, com a l'any natural 2008 (10.736 casos, taxa de 1.007 casos per 10).

La tuberculosi, tant la forma pulmonar (146 casos i una taxa de 13,6) com la resta de formes clíniques (45 casos i una taxa de 4,2), s'ha mantingut dins els límits esperats, en més de la meitat dels casos tenen entre 25 i 49 anys; els homes representen el 65,4% dels casos, i la proporció d'homes supera la mitjana en els grups de 25 a 64 anys.

Els factors o situacions de risc detectats amb més freqüència són l'enolisme (13,6%), la infecció VIH (13,1%), tenir constància de contacte amb un cas de TB (8,4%) i ser UDVP (6,3%); el 44% de pacients (84 casos) eren persones d'origen estranger i, d'aquests, el 40,5% eren de Bolívia (19 casos) o el Marroc (15 casos). De la resta s'havien consignat 25 nacionals, amb un rang d'1 a 7 casos per país. [\(Vegeu el gràfic A III-28.\)](#)

Pel que fa a la legionel·losi (transmissió via aerògena ambiental, no persona a persona), amb 104 casos i una taxa de 9,7 casos per 10⁵ habitants, ha augmentat considerablement respecte al període anterior, amb un índex epidèmic de 2,3. [\(Vegeu el gràfic A III-29.\)](#)

A Eivissa, 8 dels 17 casos estaven associats a un brot, de manera que l'augment es pot atribuir a aquest, mentre que a Mallorca la majoria de casos (73 de 81) eren pacients que no es varen poder associar a una font comuna d'exposició amb altres casos; la incidència a Menorca (6 casos) ha estat lleugerament superior a l'esperada, però molt per sota de la resta d'illes. Dels 104 casos, 42 eren turistes, 40 allotjats en establiments d'hosteleria i 2 en domicilis particulars.

Les malalties de transmissió alimentària i fecal-oral s'han mantingut amb incidències molt baixes des de fa anys gràcies al sanejament ambiental, tot i que enguany destaquen els 5 casos de disenteria bacil·lar. També ha estat baixa la incidència de les zoonosi: la leishmaniosi, amb 11 casos i una taxa d'1, ha disminuït un 50% respecte a la mediana del quinquenni

anterior i no hi ha hagut cap cas de brucel·losi ni de triquinosi.

De lepra, malaltia sotmesa a vigilància especial per l'OMS, no se n'ha comunicat cap cas ni autòcton ni importat. Durant el 2008 no hi havia cap cas actiu o en vigilància.

Pel que fa a les malalties de transmissió sexual i parenteral, la infecció gonocòcica ha quedat, tal com s'esperava, dins els límits baixos (37 casos i una taxa de 3,4), mentre que la sífilis ha continuat augmentant (99 casos, una taxa de 9,2 i un índex epidèmic d'1,48) i hi ha hagut un cas de sífilis congènita. La resta d'hepatitis víriques —epígraf que inclou la C i la delta— han presentat un índex epidèmic (IE) d'1,88, amb 45 casos i una taxa de 4,2, amb la màxima incidència a Palma (taxa de 7,2) i el major augment a les Pitiüses (índex epidèmic de 6).

Respecte a la sida i nous diagnòstics d'infecció pel VIH, s'ha de dir que s'actualitza periòdicament, i que la incidència pot canviar, en especial la dels darrers anys més propers a l'actualització, per la incorporació de casos detectats amb retard. Per aquest motiu es presenten dades agrupades d'un període. Pel que fa a la sida, en els anys 2003-2007 es varen notificar 349 casos (302 a Mallorca, 15 a Menorca, 29 a Eivissa i 3 sense illa assignada). El 78,5% eren homes. Aproximadament el 70% dels casos tenia entre 30 i 50 anys. El 40% dels homes i quasi la meitat de les dones tenien entre 30 i 39 anys. Només dos casos eren d'edat pediàtrica. La mitjana d'edat dels casos no pediàtrics era de 40 anys (41 anys els homes i 36 les dones). La

categoria de transmissió més freqüents va ser la d'UDVP, amb 144 casos (41,3%), i la diferència entre sexes era escassa: 40% entre els homes i un 44% entre les dones. Un total de 72 casos eren de categoria heterosexual, dels quals quasi un 60% tenien parelles múltiples com a subcategoria. Un total de 70 casos (20%) tenia el país d'origen diferent d'Espanya.

Els nous diagnòstics d'infecció pel VIH des de l'inici del registre (gener 2003-juny 2008) han estat 519, el 76,3% dels quals eren homes. Dels 519 casos, 447 corresponien a Mallorca, 27 a Menorca i 45 a Eivissa. Cap cas tenia assignada Formentera com a residència en el diagnòstic. Pel que fa a l'edat, només 2 casos tenien edat pediàtrica, i la mitjana d'edat dels 517 casos no pediàtrics era de 38 anys (rang 16-78), 39 els homes (rang 19-78) i 35 les dones (rang 16-59). Respecte a la distribució per categories de transmissió, cal destacar que el primer grup en importància va ser el de la transmissió heterosexual (174 casos; 33,5%), seguit de la categoria homosexual-bisexual (105 casos; 20,2%) i UDVP (86 casos; 16,6%); hi ha 152 casos sense categoria assignada. Quant als homes, la categoria heterosexual va suposar un 27,8% dels casos (la meitat per parelles múltiples), l'homosexual un 26,5% i la d'UDVP un 17%. A les dones, la categoria heterosexual representava un 52% (un terç per parella amb sida o VIH) i la d'UDVP un 15%. Hi havia 515 casos amb país d'origen conegut, distribuïts en 7 regions d'origen; les més freqüents són la Unió Europea, inclosa Espanya (71%), l'Àfrica subsahariana (13,5%) i Amèrica Llatina (11,8%). Els casos d'origen espanyol pre-

senten un percentatge considerablement més alt de la categoria UDVP (21,9 enfront de 6,6) i més baix de l'heterosexual (26,6 enfront de 47) que els d'origen estranger.

Una part dels casos detectats de les malalties de declaració obligatòria eren importats, és a dir, pacients diagnosticats a les Illes Balears amb origen de la infecció en un altre lloc; aquests casos no s'han inclòs a l'anàlisi anterior. El 2007 el nombre total d'aquests casos va ser de 38. En el quadre 5 es presenten els casos detectats i la comparació amb el quinquenni anterior. Destaquen la disminució del paludisme (8 casos, IE de 0,33) i de la tuberculosi respiratòria (7 casos, IE de 0,70), i l'augment de l'hepatitis A (8 casos, IE de 2) i la legionel·losi (8 casos, IE de 2,67)

Brots epidèmics

- a) Brots d'origen alimentari: El 2008 es varen detectar 11 brots de transmissió alimentària, un nombre molt més baix que en els anys precedents (IE 0,40), i tots varen tenir lloc a Mallorca. El total de persones afectades va ser de 39, amb 8 ingressats. Els brots de caràcter col·lectiu havien estat 7, i els familiars 4. Es va identificar l'aliment en 7 brots (ou i conserves industrials: 2 brots; productes de pastisseria, peix i aigua d'un dipòsit: 1 brot). Els agents implicats varen ser la *Salmonella* i la histamina (2 brots), i *E. Coli* i estafilococ (1 brot); en 4 brots no es va identificar l'agent.
- b) Brots d'origen no alimentari: En aquest epígraf s'agrupen tots els brots que es transmeten per mecanismes diferents a l'alimentari o hídric i, per tant, tant l'e-

tiologia com la presentació clínica i el patró de transmissió són heterogenis. S'hi inclouen també brots per ingesta accidental d'agents tòxics o infecciosos que no hi eren presents com a contaminants d'aliments o de begudes (ingesta accidental d'aigua de bany contaminada, intoxicacions per medicaments i substàncies psicoactives). L'any 2008 es varen detectar 26 brots no alimentaris, 20 a Mallorca, 2 a Menorca i 4 a les Pitiüses, amb un total de 190 afectats i una mitjana de 7 afectats per brot. En comparar el nombre de brots amb la mitjana del quinquenni anterior resulta un índex epidèmic de 0,80, un 20% més baix de l'esperat. Va davallar també el nombre d'afectats respecte al quinquenni anterior, amb un 33% d'afectats menys que els que s'esperaven. El mecanisme de transmissió més freqüent va ser el respiratori, amb 13 brots i 37 afectats, cosa que representa una disminució (mediana del quinquenni anterior: 17 brots i 107 afectats); la majoria de brots d'aquesta classe eren microepidèmies familiars de tuberculosi amb dos o tres casos. Seguia en freqüència

la transmissió fecal-oral amb 5 brots, igual que la mediana dels anys anteriors, però amb un augment del nombre d'afectats (118, IE 1,59), a causa sobretot d'un brot amb 71 casos en una residència geriàtrica. Destaca la disminució de la parotiditis, que va presentar un nombre de brots semblant als anys anteriors però amb una disminució important del nombre d'afectats. Cal esmentar també un brot per intoxicació aguda per cànnabis per via digestiva a 5 adolescents que havien acudit a un concert; en algun dels casos es varen detectar també altres substàncies psicoactives.

3.1.6. INTERRUPCIONS VOLUNTÀRIES DE L'EMBARÀS

El 2007 (darrer any en què ja es disposa de la informació completa), el nombre d'avortaments voluntaris a les Illes Balears varen ser 3.494 i la taxa de 15 a 45 anys va ser de 14,6 per 1.000. La incidència de les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) a les Illes Balears es manté molt per sobre la mitjana nacional i ha ocupat el

QUADRE III-28. INTERRUPCIONS VOLUNTÀRIES DE L'EMBARÀS A LES ILLES BALEARS. DISTRIBUCIÓ PER GRUPS D'EDAT (1998-2007)

Taxa per 1.000	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
De 15 a 19	9,7	10,2	11,5	12,7	13,6	12,2	13,4	13,7	14,5	16,2
De 20 a 24	15	16	20,2	20,6	20,5	18,9	19,2	20,3	22,2	24,9
De 25 a 29	12,9	12,9	14,2	14,6	15,6	15,3	15,4	15,6	17,7	20,9
De 30 a 34	10,8	10,3	10,4	10,9	12,7	10,9	11,6	12,3	13,8	14,4
De 35 a 39	7,9	8,5	8,5	7,8	8,2	9	8,9	8,1	10,4	9,7
De 40 a 44	2,9	3,7	3,3	3,8	3,4	3,6	4	3,6	4	3,8
Taxa global 15-44	9,9	10,3	11,3	11,6	12,2	11,5	12	12,1	13,5	14,6

Font: Servei d'Epidemiologia.

primer lloc entre les comunitats autònomes fins als darrers dos anys, en què ha estat superada per Madrid. (Vegeu el gràfic A III-30.)

La mitjana d'edat va ser de 27,5 anys, amb un rang de 13 a 48 anys. La distribució per grups d'edat es mostra a continuació. La major incidència ha correspost a les dones de 20 a 24 anys, i destaca la taxa de les més joves, que des de fa anys es manté més elevada que la mitjana. (Vegeu el quadre III-28.)

La majoria de dones (66,7%) eren fadri- nes, i prop de la meitat (50,8%) vivien amb una parella. El nivell d'instrucció més freqüent va ser el de segon grau (el 35,9% de primer cicle i el 32,7% de segon cicle). El 76,4% tenia ingressos propis i el 74,6% treballava. El 51,2% ja tenia algun fill i el 22,8% ja s'havia sotmès a alguna IVE anteriorment. El 76,1% havia utilitzat algun servei de planificació familiar, amb més freqüència públic. El 46,3% de les dones havien estat informades de la possibilitat de l'IVE a llocs diferents dels centres sanitaris. El motiu va ser matern en el 96,8% dels casos, i la mitjana de setmanes de gestació en el moment de la intervenció va ser de 8,4. El 83% de les intervencions es varen fer en centres privats de les Illes Balears, el 3,7% en centres públics i un 12,5% va anar a centres d'altres comunitats autònomes.

El lloc d'origen de la dona es coneix en els casos en què l'IVE s'ha fet a les Illes Balears. Les dones d'origen estranger suposaren el 45,8% del total (1.400

dones). La majoria de dones d'origen estranger eren d'Amèrica Llatina (58,8%) o de la Unió Europea (24,9%), i les 5 nacionalitats més freqüents varen ser: Bolívia (21,1%), Equador (11,1%), Romania (6,8%), Colòmbia (5,7%) i Argentina (5,6%); en total hi havia dones de 70 nacionalitats. Tot i que la mitjana d'edat de les dones estrangeres i espanyoles va ser similar, la distribució presentava algunes diferències en el grup de 15 a 19 anys, amb percentatges més baixos per a les estrangeres, i en el de 25 a 29, amb més proporció de les espanyoles.

3.1.7. MORTALITAT I SALUT¹⁶

Cada any moren a les Illes Balears més de 7.000 persones. Concretament, l'any 2007 en moriren 7.233 (3.812 homes i 3.421 dones). L'esperança de vida en néixer en el període 2005-2007 va ser de 86,4 anys en el cas de les dones i de 79,1 en el cas dels homes. Els tumors varen ser la primera causa de mort en els homes, seguida de les malalties del sistema circulatori; mentre que en les dones la primera causa són les malalties del sistema circulatori i la segona els càncers. Dos de cada tres homes i dues de cada tres dones de les Balears moren per una d'aquestes dues causes. En tercer lloc, i a més distància, se situen les malalties de l'aparell respiratori tant en homes com en dones. En quart lloc hi ha les causes externes en els homes i les malalties del sistema nerviós en les dones, que des de l'any 2000 s'han incrementat de manera important. (Vegeu el quadre III-29.)

16. Sobre l'anàlisi de la mortalitat des del punt de vista demogràfic vegeu l'apartat 2.2.3.

QUADRE III-29. NOMBRE DE MORTS, TAXA AJUSTADA DE MORTALITAT I MORTALITAT PROPORCIONAL A LES ILLES BALEARS (2007)

Homes	Nombre de morts	Taxa ajustada	Mortalitat proporcional
I. Malalties infeccioses i parasitàries	79	15,71	2,07
II. Tumors	1.247	255,48	32,71
III. Malalties de la sang i òrgans hematopoètics	20	5,60	0,52
IV. Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	91	22,26	2,39
V. Transtorns mentals i del comportament	77	21,00	2,02
VI. Malalties del sistema nerviós	113	29,03	2,96
IX. Malalties del sistema circulatori	1.080	270,23	28,33
X. Malalties del sistema respiratori	443	115,59	11,62
XI. Malalties del sistema digestiu	200	41,66	5,25
XII. Malalties de la pell i del teixit subcutani	3	0,57	0,08
XIII. Malalties del sistema osteomuscular	21	5,80	0,55
XIV. Malalties del sistema genitourinari	84	22,04	2,20
XVI. Certes afeccions del període perinatal	9	1,78	0,24
XVII. Malformació congènita i alt. cromosòmiques	2	0,68	0,05
XVIII. Síntomes, signes i estats mal definits	76	21,01	1,99
XX. Causes externes	267	44,12	7,00
Total	3.812	871,99	100,00
Dones	Nombre de morts	Taxa ajustada	Mortalitat proporcional
I. Malalties infeccioses i parasitàries	66	11,45	1,93
II. Tumors	768	141,00	22,45
III. Malalties de la sang i òrgans hematopoètics	20	3,30	0,58
IV. Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	137	23,41	4,00
V. Transtorns mentals i del comportament	143	23,30	4,18
VI. Malalties del sistema nerviós	191	32,06	5,58
IX. Malalties del sistema circulatori	1.270	211,52	37,12
X. Malalties del sistema respiratori	283	47,68	8,27
XI. Malalties del sistema digestiu	169	29,43	4,94
XII. Malalties de la pell i del teixit subcutani	12	1,90	0,35
XIII. Malalties del sistema osteomuscular	48	8,11	1,40
XIV. Malalties del sistema genitourinari	126	21,11	3,68
XV. Embaràs, part i puerperi	1	0,25	0,03

Continua

QUADRE III-29. NOMBRE DE MORTS, TAXA AJUSTADA DE MORTALITAT I MORTALITAT PROPORCIONAL A LES ILLES BALEARS (2007)

Homes	Nombre de morts	Taxa ajustada	Mortalitat proporcional
XVI. Certes afeccions del període perinatal	9	2,25	0,26
XVII. Malformació congènita i alt. cromosòmiques	6	1,40	0,18
XVIII. Síntomes, signes i estats mal definits	84	14,09	2,46
XX. Causes externes	88	15,44	2,57
Total	3.421	587,70	100,00

Font: IBESTAT i Servei d'Epidemiologia.

Per grups d'edat, les causes externes constitueixen la primera causa de mort a les Illes Balears entre 5 i 39 anys en els homes i entre 1 any i 35 anys en les dones. Els tumors són la primera causa de mort entre 40 i 75 anys en els homes i entre 35 i 75 en les dones, i les malalties del sistema circulatori són la primera causa de mort en ambdós sexes a partir de 75 anys.

L'evolució de les taxes ajustades de mortalitat de les Balears mostra des de final dels anys noranta una lleu tendència descendent, tant en dones com en homes. (Vegeu el gràfic A III-31.)

Si comparam les Balears amb el conjunt d'Espanya, veiem que les taxes segueixen la mateixa tendència, tant en homes com en dones. (Vegeu el gràfic A III-32.)

Pel que fa als principals grups de malalties, s'observa que la mortalitat per malalties del sistema circulatori ha seguit una tendència descendent important tant en les dones com en les homes. Aquesta disminució és més important en les malalties cerebrovasculars que en les coronàries en

tots dos sexes. En canvi, la mortalitat per tumors es manté globalment estable, malgrat que disminueix la mortalitat per càncer de mama en les dones i per càncer de pulmó i de pròstata en els homes. (Vegeu els gràfics A III-33 i A III-34.)

3.2.

ELS SERVEIS SANITARIS

El sistema sanitari de les Illes Balears és un sistema singular que es caracteritza per la insularitat i l'alta presència de població amb doble assegurament, ja que ha d'atendre tant una població resident amb constant creixement com una important població flotant, fet que condiciona l'estructura de l'oferta assistencial. Per això, en aquest apartat de serveis s'ha intentat evidenciar aquesta estructura des dels diferents àmbits en què es manifesta.

En aquest marc, l'activitat assistencial va experimentar un creixement sostingut, tot i que en termes generals menys intens que l'any anterior. A més a més, el finançament insuficient de la salut va

continuar generant dèficit. Mentrestant, es varen publicar al llarg del 2008 un gran nombre de decrets en matèria de salut i es va dur a terme una intensa activitat en formació, investigació i innovació sanitàries.

3.2.1. FINANÇAMENT DE LA SALUT

A l'hora de parlar de finançament pertoca aproximar la despesa en serveis de salut que es produeix a les Illes Balears. Per tant, quan ens referim a la despesa sanitària, cal considerar, a banda de la despesa pública, la despesa que efectuen els ciutadans a partir de la seva renda disponible, això és, una vegada descomptats els impostos de la seva renda bruta. Aquesta despesa l'anomenem despesa privada i es pot estimar a partir dels conceptes de despesa relacionats amb la sanitat que ens proporciona l'enquesta de pressuposts familiars de l'INE. El flux de la despesa sanitària de les Illes Balears s'aproxima en el [gràfic A III-35](#).

L'esquema posa en relleu que, del total de despesa sanitària a les Balears, un 71% s'efectua en el sistema públic i la resta als centres de titularitat privada. Per una banda, la despesa sanitària pública es destina a l'atenció primària (30%) i sobretot a l'atenció hospitalària (63%). La despesa amb atenció especialitzada pública es presta en un 93% a partir de mitjans propis, mentre que el 7% restant correspon a l'activitat concertada, aquesta darrera també coberta amb proveïdors privats d'assegurança sanitària.

Per l'altra banda, la despesa sanitària privada, no coberta per l'Estat, va suposar una despesa per càpita de 475 euros, el 29% de la despesa total. Aquest percentatge s'ha de relacionar amb el volum de població amb assegurança privada a les Illes Balears (25%), que proporcionalment és el més alt de totes les comunitats autònomes. (Vegeu l'apartat 3.2.3 sobre l'assegurança sanitari).

A més, tradicionalment la despesa farmacèutica pública per habitant des de l'any 1991 es troba per sota de la mitjana estatal, segons l'Institut Nacional d'Estadística i, concretament, l'any 2008 les Illes Balears estan a la cua de les comunitats autònomes, amb 197 euros per habitant. ([Vegeu el gràfic A III-36](#).)

És evident que distints factors expliquen la divergència de despesa farmacèutica entre regions, com ara el percentatge de gent gran, el PIB per càpita o la població mutualista.

Amb tot, la despesa sanitària pública per habitant es va situar encara lluny de la mitjana espanyola, que es troba en els 1.331 euros per càpita l'any 2007.¹⁷ Això explica que els hospitals de titularitat privada històricament hagin desenvolupat un paper supletori davant una xarxa pública que fins fa pocs anys era clarament precària, a banda de la influència que hagi pogut tenir el progrés socioeconòmic de la població balear.

Així, pel que fa al finançament públic de la sanitat, hi ha consens respecte als problemes financers que pateixen les comu-

17. Segons les dades que publica el Ministeri de Sanitat i Política Social el 2007, subjectes a revisió.

nitats autònomes.¹⁸ En el cas de les Illes Balears, aquest fet es pot concretar en tres punts clau:

- Es tracta d'un model de finançament estàtic que no recull l'increment de població experimentat a partir de l'any 1999. En aquest sentit, segons l'Institut Nacional d'Estadística, la població va créixer a Espanya entre els anys 2000 i 2008 un 14,0%, mentre que a les Balears ho va fer en un 26,9%, taxa d'augment que és pràcticament el doble de la mitjana estatal.
- El model no considera la població flotant. El contingent de persones que visiten les Illes al llarg de l'any, l'anomenada població flotant, suposa una càrrega mitjana diària de prop del 30% de la població permanent.¹⁹
- Per últim, cal destacar els condicionaments derivats de la insularitat i el

sobrecost important que implica aquesta circumstància. A més, s'ha de considerar la doble insularitat de Menorca i Eivissa i la triple insularitat de Formentera.

La despesa sanitària, en termes de pressupost executat, corresponent al 2008 va ser de 1.268 milions d'euros, cosa que representa un increment del 7,9% respecte a l'exercici anterior. D'aquesta forma, en els darrers cinc anys la despesa sanitària a les Illes Balears ha crescut un 50%.

Si s'analitza el pressupost executat pel Servei de Salut per capítols, s'observa que les despeses de personal i les despeses en béns i serveis concentren el 78% de la despesa. Destaca a més l'augment important de les transferències de capital. (Vegeu el quadre III-30.)

QUADRE III-30. PRESSUPOST EXECUTAT SECCIÓ 60 – SERVEI DE SALUT (PER CAPÍTOLS)

	Pressupost executat 2008	% s / total	Pressupost executat 2007
Cap. 1 Despeses de personal	464.238.241	37,50%	418.477.262
Cap. 2 Despeses corrents en béns i serveis	498.987.610	40,30%	445.928.682
Cap. 3 Despeses financeres	7.983.028	0,60%	2.738.177
Cap. 4 Transferències corrents	214.716.144	17,30%	209.080.196
Cap. 6 Inversions reals	43.961.253	3,60%	70.024.111
Cap. 7 Transferències de capital	8.319.698	0,70%	1.284.815
Total Servei de Salut de les Illes Balears	1.238.205.974	100,00%	1.147.533.243

Font: Estat d'execució de despeses SAP IBSA. Data: 01/04/09 (dades de la Secció 60)

18. El sistema de finançament de les comunitats autònomes de règim comú, regulat per la Llei 21/2001, preveu tant el finançament dels serveis comuns com el finançament de la gestió dels serveis de sanitat i dels serveis socials de la Seguretat Social.

19. Mateu, J.; Riera, A. «Un indicador diari de pressió humana per a les Balears». *Monogràfics CRE*, núm. 9, 2006.

3.2.2. L'ASSEGURAMENT SANITARI

El nombre de persones amb targeta sanitària a les Illes Balears a final de desembre del 2008 varen ascendir fins a 1.015.123. Al voltant d'una cinquena part dels titulars de les targetes varen ser d'origen estranger i, com és habitual en els darrers anys, aquesta proporció va continuar augmentant amb relació a l'any anterior. Així, els estrangers a les Illes Balears varen representar l'1 de gener de 2008 el 20,8% de la població empadronada, tres dècimes més que l'any anterior, percentatge molt superior a la mitjana espanyola (11,4%).

Les Balears encapçalen, segons les dades de l'enquesta nacional de salut, el rànquing de comunitats autònomes amb cobertura sanitària mixta, amb una quarta part de la població que en té. [\(Vegeu el gràfic A III-37.\)](#)

Aquest percentatge és gairebé el doble de la mitjana estatal, i és encara més la diferència si es compara amb altres comunitats autònomes amb renda per càpita similar o fins i tot superior a la de les Balears, com Navarra o La Rioja. [\(Vegeu el gràfic A III-38.\)](#)

A més d'això, s'ha de tenir en compte que moltes de les persones que visiten les Illes

gaudeixen d'assegurança vinculada al viatge, la qual, en cas de necessitat, s'utilitza fonamentalment a la xarxa sanitària privada.

3.2.3. ELS RECURSOS ASSISTENCIALS

Els recursos assistencials de què disposen les Balears per atendre aquesta població resident i flotant són els de l'atenció primària i de l'atenció hospitalària pública i privada.

Pel que fa als recursos d'atenció primària, la majoria són de titularitat i de gestió pública. Mentrestant, els recursos de l'atenció hospitalària comprenen els 10 hospitals públic (7 d'aguts, 2 de mitjana i llarga estada i 1 de psiquiàtric) i els 13 hospitals privats (10 amb afany de lucre i 3 sense afany de lucre).

3.2.3.1. Els recursos de l'atenció primària

La Xarxa d'Atenció Primària a les Illes Balears consta de 55 equips d'atenció primària que treballen a 55 centres de salut i a 104 unitats bàsiques de salut (UBS), 5 serveis d'urgències (SUAP) i 26 punts d'atenció continuada (PAC). [\(Vegeu el quadre III-31.\)](#)

QUADRE III-31. RECURSOS DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA (2008)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
RECURSOS MATERIALS				
Centres de salut	55	44	5	6
Unitats bàsiques de salut (UBS)	104	86	7	11
Serveis d'urgències (SUAP)	5	1	2	2
Punts d'atenció continuada (PAC)	26	22	0	4

Font: IB-Salut.

Al llarg del 2008 s'han obert 4 centres de salut (2 a Mallorca, 1 a Menorca i 1 a les Pitiüses).

El nombre de persones que varen treballar en atenció primària a les Illes Balears sumaren un total de 3.200. En plantilla, varen ser 2.417. Per col·lectius, un 35,5% dels professionals són metges, un 36,4% són infermers i auxiliars d'infermeria i la resta (28,1%) està constituït per altres professionals.

3.2.3.2. Els recursos de l'atenció hospitalària

Els hospitals de les Illes Balears es poden classificar des de dues perspectives, segons la seva titularitat, entre públics i privats, amb afany de lucre i sense, o segons la seva finalitat, en hospitals generals, hospitals de salut mental i hospitals de mitjana i llarga estada, d'acord amb el Reial decret 1277/2003, pel qual s'estableixen les bases generals sobre l'autorització de centres, serveis i establiments sanitaris. La normativa actual defineix els hospitals generals com els hospitals destinats a atendre pacients afectats per patologies agudes; els hospitals de salut mental com a hospitals destinats a proporcionar diagnòstic, tractament i seguiment de pacients amb malalties mentals, i els hospitals de mitjana i llarga estada com a hospitals destinats a atendre pacients que necessiten cures sanitàries, en general de baixa complexitat, per processos crònics o pacients amb un grau de mobilitat reduïda. (Vegeu el quadre III-32.)

El quadre III-32 ofereix l'escenari del sistema sanitari balear, diferenciat de la resta

de comunitats autònomes, com s'ha comentat, per l'alta presència de població amb doble assegurança (resident i flotant) i d'hospitals de titularitat privada.

En la part superior del quadre es troben els set hospitals de titularitat pública classificats com a generals, que conformen el gruix del sistema sanitari balear d'aguts (IB-Salut). Cal tenir en compte que l'oferta pública d'hospitalària es va ampliar en gran manera a partir de l'any 2007, amb l'obertura de l'Hospital Comarcal d'Inca, l'Hospital Mateu Orfila i l'Hospital de Formentera. Amb tot, a Mallorca es concentren quatre hospitals públics d'aguts, els dos més grans situats a Palma —Son Dureta i Son Llätzer—, i a l'espera que s'inauguri el nou Hospital de Son Espases. Menorca, Eivissa i Formentera en disposen d'un per a cada illa.

L'altre subgrup d'hospitals públics el constitueixen els hospitals de mitjana i llarga estada i l'únic hospital de salut mental, tots aquests ubicats a Mallorca, excepte Cas Serres a Eivissa, que, tot i que està classificat com un hospital, funcionalment és una residència geriàtrica.

A la part inferior del quadre hi ha els hospitals de titularitat privada, amb afany de lucre i sense, més nombrosos que els públics (13 en total per 10 de públics), però de menys dimensió global i concentrats sobretot a Palma. Segons la seva finalitat, es divideixen amb afany de lucre i sense afany de lucre, encara que aquesta distinció és difusa. De totes maneres, els hospitals sense afany de lucre, gràcies als concerts, són d'ús majoritàriament públic.

QUADRE III-32. SISTEMA HOSPITALARI A LES ILLES BALEARS

Tipus	Hospital	Llits		TIPIUS hos	Hospitalització			Activitat quirúrgica			Activitat ambulatoria	
		Funcionants	Instal·lats		I-F	LLITS funcionants	Ingressos / Estades altes	Estada mitjana	Int. quirúrgi- ques programades % d'ambulàtries	Int. quirúrgiques urgents	Parts (%) cesàries	1es consultes / successives Urgències (%) ingressos per aquesta via)
Públics	Aguts 7											
	Hospital Son Dureta	745	810	65	G							
	Hospital Mateu Orfila	142	142	0	G							
	Hospital d'Inca	155	158	3	G							
	Hospital Can Misses	175	181	6	G	1.834	77.355	547.154	46.214 (57%)	10.566 (ambulato- ries: 9%)	9.101 (21%)	382.472/ 840.081 450.627
	Hospital de Manacor	228	231	3	G							
	Hospital Son Llàtzer	377	426	49	G							
Mitjana i llarga estada 4	Hospital de Formentor	12	12	0	G							
	Hospital Joan March	102	108	6	ML	174	2.277	53.355	23,4	2.199 **	0	5.440/ 12.461 0
	Hospital General de Mallorca	72	75	3	ML							
	Hospital Psiquiàtric	156	171	0	SM	156	66 *	53.497	0			
	Residència assistida Cas Serres****	152	166	14	L							
		2316	2480	149								
Privats	Amb ànim de lucre											
	USP Clínica Palmaplanas	123	174	51	G							
	Sanitària Balear, SA	193	194	1	G							
	Policlínica Miramar	191	215	24	G	822	63.013	202.672	3,2	41.066 (27,7%)	3.353 (32%)	265.442/ 328.686 324.822
	Policlínica Verge de Gràcia, SA	25	25	0	G							
	Hospital General de Muro, SL	44	84	40	G							

Continua

QUADRE III-32. SISTEMA HOSPITALARI A LES ILLES BALEARS

Tipus	Hospital	Llits		TIPIUS hos	Hospitalització				Activitat quirúrgica			Activitat ambulatoria	
		Funcionants	Instal·lats		I-F	LLITS funcionants	Ingressos / altes	Estades	Estada mitjana	Int. quirúrgi- ques programades (% d'ambulatories)	Int. quirúrgiques urgents		Parts (%) cessàries
Privats	Amb ànim de lucre	Policlínica Nostra Senyora del Rosari, SA	80	82	2	G							
	Sense lucre	Gestió Hospit Balear, SL (Clínica Femenia) Clínica Menorca, SL*** Hospital d'Alcúdia*** Mútua Balear	90	95	5	G							
	Hospital Sant Joan de Déu Hospital Creu Roja	150	150	0	MQ								
	Total	3.424	1.309	201									

t: Elaboració pròpia a partir del SIESCRI i IB-Salut.

A final del 2008 es varen tancar dos centres privats, mentre que l'antiga Clínica Femenia va passar a denominar-se Clínica Bellver.

Els hospitals públics generals, d'aguts, presenten tant una major dotació d'infraestructures com de treballadors, mentre que la dotació d'alta tecnologia, exceptuant alguns casos com ara els equips d'hemodiàlisi, està molt repartida entre els hospitals de titularitat privada i pública.

D'aquesta manera, el parc de llits instal·lats a les Balears fou de 3.424 al llarg del 2008, dels quals el 51,7% varen correspondre a hospitals generals públics, el 4,8% a hospitals de mitjana i llarga estada, el 4,3% a l'hospital psiquiàtric, el 27,5% a hospitals privats amb afany de lucre i el 7,1% a hospitals privats sense afany de lucre, aquests darrers en part s'han de comptabilitzar com d'ús públic fruit dels concerts establerts. Els hospitals d'aguts conformen, doncs, la gran majoria de la infraestructura de l'assistència en atenció especialitzada.

Pel que fa al nombre de treballadors del sistema sanitari, aproximadament el 36% es troba la xarxa privada. L'estructura del personal que treballa en el sistema públic i privat és diferent. Així, als centres hospitalaris de l'IB-Salut un 15,8% dels professionals són metges, un 30,7% infermers, un 29,0% es classifica com a ajudants sanitaris -bàsicament auxiliars d'infermeria-, un 22,7% és personal no sanitari, propi o vinculat, i la resta són altres professionals, entre els quals hi ha els farmacèutics. A la xarxa privada un 33,4% dels professionals que hi treballen són metges, tot i que cal

tenir en compte que la mitjana d'hores treballades és significativament menor que a la pública, i un 21,7% són infermers.

Pel que fa a l'equipament tecnològic, es distribueix entre hospitals públics i privats segons el [gràfic A III-39](#)

Als hospitals de titularitat privada hi destaca la més alta concentració d'equips de litotrícia renal, de sales d'hemodinàmica i d'equips de ressonància magnètica. En canvi, a la xarxa hospitalària pública hi ha l'única bomba de cobalt de què es disposa a la comunitat autònoma i la gran majoria de sales d'hemodiàlisi i d'incubadores.

La singularitat del model assistencial balear es caracteritza per la molt alta presència de tecnologia a la xarxa privada i té la seva translació en termes de comparació territorial en el fet que a les Illes Balears hi ha més dotació d'alta tecnologia, per milió d'habitants, que a la resta d'Espanya, com s'observa en el [gràfic A III-40](#)

3.2.4. L'ACTIVITAT ASSISTENCIAL

En aquest subapartat es tracta l'activitat assistencial, que es divideix en els ítems següents: l'activitat de l'atenció primària, l'activitat hospitalària, les llistes d'espera quirúrgica i les consultes, els hospitals de mitjana i llarga estada i l'hospital psiquiàtric, i els trasplantaments i les donacions de sang i òrgans.

3.2.4.1. L'activitat de l'atenció primària

A la Xarxa d'Atenció Primària de les Illes Balears es varen atendre al llarg de 2008 un total de 7.413.591 visites, un 2,3%

més que l'any anterior. Aquest increment s'explica per l'ascens significatiu de les visites en pediatria (6,4%) i en infermeria (3,7%), ja que el nombre de visites en medicina general va experimentar un creixement per sota de l'1%. (Vegeu el quadre III-33.)

Paral·lelament, pel que fa a la mitjana de visites per habitant i any (freqüentació), es va mantenir la tendència a la baixa que es registra des del 2005 pel que fa als metges de família, ja que hi ha hagut 4,35 visites per habitant i any. Per contra, quant

als pediatres i el personal d'infermeria, aquesta ràtio va augmentar en relació amb l'any anterior, fins a arribar a les 4,77 i 2,57 visites per habitant susceptible de ser atès i any respectivament.

D'altra banda, els metges de família varen continuar essent el col·lectiu que va atendre més consultes per dia, fins a arribar a les 32,5 de mitjana diària per metge. Mentrestant, les consultes per facultatiu i dia en el cas dels pediatres varen ser 22,2 de mitjana, i dels infermers, 19,5.

QUADRE III-33. ATENCIÓ PRIMÀRIA A LES ILLES BALEARS (2008)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
Metge de família				
Total visites	3.990.108	3.256.671	308.860	424.577
Centre	3.959.572	3.231.642	304.607	423.323
Domicili	30.536	25.029	4.253	1.254
Freqüentació	4,35	4,53	3,81	3,63
Consulta/facultatiu/dia	32,49	32,94	31,98	29,74
Consulta/facultatiu/domicili/dia	0,25	0,25	0,44	0,09
Pediatria				
Total visites	694.542	543.998	63.210	87.334
Centre	694.236	543.743	63.168	87.325
Domicili	306	255	42	9
Freqüentació	4,77	4,79	4,79	4,69
Consulta/facultatiu/dia	22,21	21,74	23,35	24,61
Infermeria				
Total visites	2.728.941	2.205.715	224.545	298.681
Centre	2.612.985	2.114.353	212.613	286.019
Domicili	115.956	91.362	11.932	12.662
Freqüentació	2,57	2,65	2,38	2,21
Consulta/Inferm./dia	19,53	20,18	17,47	17,00
Consulta/facultatiu/domicili/dia	0,83	0,84	0,93	0,72

Font: IB-Salut.

Pel que fa a la localització de les visites, de mitjana només 0,25 vegades cada dia els metges de família es varen desplaçar al domicili del pacient, tot i que respecte al col·lectiu d'infermeria aquesta proporció ascendeix fins a les 0,83 vegades per dia. Les visites a domicili en el cas de pediatria són pràcticament inexistents.

3.2.4.2. L'activitat hospitalària

L'estructura del sistema sanitari balear es reflecteix també en l'activitat hospitalària, en què el sector privat té un presència més o menys intensa depenent del tipus d'activitat que es du a terme.

De fet, es pot comprovar com les implicacions de gestió són les que determinen les diferències entre els hospitals públics generals d'aguts i els hospitals privats. Els hospitals de mitjana i llarga estada, per la seva finalitat, funcionen a partir d'un engranatge distint.

Així, mentre que els ingressos hospitalaris estan pràcticament equilibrats entre tots dos sectors, el nombre d'estades és força superior a la sanitat pública. Això s'explica perquè hi ha més rotació als hospitals privats amb afany de lucre, on l'estada mitjana dels pacients és menys de la meitat que als públics d'aguts (3,2 dies enfront dels 7,1 dels públics d'aguts). Ara bé, s'ha de tenir en compte el tipus d'ingrés i el fet que presumptament impliquin menys complexitat.

Més de la meitat de les intervencions quirúrgiques programades es fan en el sector privat, tot i que part d'aquesta activitat està concertada. Això, no tan sols es deu a l'alta dotació tecnològica dels hospitals

privats, sinó també a la més alta freqüència en la utilització d'aquesta tecnologia per part dels privats respecte als públics. Per contra, les intervencions quirúrgiques urgents les fa molt majoritàriament el sector públic.

Per la seva part, és als hospitals públics on es produeixen el major nombre de naixements (dels 12.454 nascuts en centres hospitalaris, 9.101 varen néixer a la pública i 3.353 a la privada). Així mateix, als hospitals públics s'hi fan un percentatge significativament menor de cesàries (només el 21% enfront del 33% de la privada). Aquest percentatge també és inferior per comparació al conjunt d'hospitals públics de l'Estat espanyol, que és del 22,1%.

Quant a l'activitat ambulatoria, tant les primeres consultes com les urgències presenten percentatges d'activitat lleugerament superiors a la sanitat pública que a la privada. Tot i això, no es disposen de dades de la complexitat dels pacients atesos als dos dispositius assistencials.

Comparant amb el conjunt de l'Estat, la majoria d'indicadors d'activitat en termes per càpita són més alts a les Balears, la qual cosa pot ser provocada perquè hi ha més accessibilitat al sistema en el cas dels habitants d'aquesta regió i per l'alt volum de població no permanent que suporta el territori insular. ([Vegeu el gràfic A III-41.](#))

Quant a l'evolució, l'activitat hospitalària als hospitals públics d'aguts va manifestar un ascens moderat, després del fort augment experimentat l'any anterior,

QUADRE III-34. HOSPITALS PÚBLICS D'AGUTS

Hospitalització	2008	2007
Llits funcionants	1.837	1.811
Ingressos	77.355	74.104
Ingressos urgents	55.744	53.009
% ocupació	81,6%	79,3%
Estades	547.154	524.179
Ingressos x 1.000 hab.	72,8	71,8
Àrea quirúrgica		
Total intervencions quirúrgiques	56.780	52.315
Intervencions quirúrgiques programades	46.214	41.378
Intervencions quirúrgiques urgents	10.566	10.937
Paritori		
Parts	9.101	8.200
% cesàries	21,1%	20,3%
Urgències		
Urgències	450.627	435.932
% urgències ingressades	11,8%	11,1%
Urgències x 1.000 hab.	424,2	422,6

Font: FIC, gerències d'hospitals d'aguts.

d'acord amb el que mostren pràcticament tots els indicadors disponibles. (Vegeu el quadre III-34.)

Així, el nombre de llits funcionant va experimentar un augment de l'1,4%, fins a arribar als 1.837. Paral·lelament, els ingressos i les estades varen créixer un 4,4%, de manera que el percentatge d'ocupació dels llits hospitalaris va passar del 79,3% del 2007 al 81,6%. El nombre de parts va créixer un 11,0%. L'activitat a l'àrea quirúrgica va palesar també un creixement força pronunciat, un 8,5%, atribuïble a l'increment de les intervencions programades, atès que les inter-

vencions quirúrgiques urgents varen experimentar un descens del 3,4%. Finalment, el nombre d'urgències varen pujar un 3,4%. El percentatge d'urgències que varen haver d'ingressar a l'hospital es va situar en l'11,8%, set dècimes més que l'any anterior.

D'altra banda, l'activitat als hospitals privats amb afany de lucre es va contreure en l'àrea d'hospitalització pel tancament al llarg de l'any de la Clínica Menorca, SL, i l'Hospital d'Alcúdia. Així, el nombre de llits funcionant varen ser 27 menys que l'any 2007, i les altes i les estades varen descendir un 3,8% i un 14,6% respectiva-

QUADRE III-35. LLISTES D'ESPERA QUIRÚRGICA (LEQ)

	Desembre 2003	Desembre 2004	Desembre 2005	Desembre 2006	Desembre 2007	Desembre 2008
LEQ	11.353	10.603	11.466	9.757	11.150	11.988
LEQ x 1.000 hab.	12,39	11,57	12,1	9,87	10,8	11,29
Demora mitjana	67,53	73,37	63,4	58,14	60,83	61,92
>6 mesos	19	0	0	0	2	0
% 5-6 mesos	5,8	6	4,2	2,2	2,9	4,3
% <3 mesos	72,5	66,98	72,5	80,2	77,3	74,37

Font: Elaboració pròpia.

ment. Pel que fa a l'àrea ambulatoria, el nombre de persones ateses al servei d'urgències va disminuir un 11,7%, tot i que les consultes externes varen copsar un repunt significatiu (18,5%). En el bloc quirúrgic, les intervencions programades augmentaren un 1,3%.

3.2.4.3. Llistes d'espera quirúrgiques i consultes

Per analitzar l'evolució de les llistes d'espera, s'ha de tenir en compte que des del 2007 es du a terme més activitat assistencial de consultes externes i quirúrgica. El concepte de llistes d'espera s'ha de modificar cap a un concepte no tan numèric sinó més aviat qualitatiu i de gravetat del procés (no és el mateix un procés quirúrgic per a un càncer que un procés benigne cutani, per exemple). En aquest sentit, s'està fent un esforç qualitatiu per agilitzar els processos quirúrgics oncològics.

Així, si s'analitzen tan sols les llistes d'espera quirúrgiques amb dades de desembre del 2008, sense considerar l'augment d'activitat, aquestes s'incrementaren un 7,5% respecte al mateix mes que l'any anterior. (Vegeu el quadre III-35.)

Això no obstant, atès que les intervencions quirúrgiques programades varen créixer un notable 11,7%, augment més intens que el de les llistes d'espera, es reduí el percentatge de pacients en llistes d'espera sobre el total d'intervencions quirúrgiques programades. De fet, a les Balears les intervencions quirúrgiques per habitant són, juntament amb Catalunya, les més altes de l'Estat. (Vegeu el gràfic A III-42.)

La demora quirúrgica mitjana es va situar en els 61,92 dies, 1 dia més que el desembre de 2007, tot i que es troba per sota del registrat durant el trienni 2003-2005. No hi va haver cap cas que es demoràs més de 6 mesos. El temps mitjà d'espera als hospitals d'aguts de l'Ib-Salut continua essent inferior al del conjunt dels hospitals públics de l'Estat, que el desembre del 2007 era de 74 dies.

Cal insistir que per obtenir les dades de llistes d'espera es fa un tall puntual durant el mes de desembre de cada any, amb la qual cosa és més susceptible d'experimentar variacions provocades per elements diferents a la tendència subjacent respecte a quan s'analitzen dades anuals.

QUADRE III-36. HOSPITALS DE MITJANA I LLARGA ESTADA (2008)

Hospitalització	
Llits funcionants	179
Ingressos	2.277
% ocupació	81,7%
Estades	53.351
Estada mitjana	23,4
Àrea quirúrgica	
Sales d'operacions funcionants*	2
Total intervencions quirúrgiques	2.194
Recursos propis	900
Recursos externs	1.294
Consultes externes	
Primeres visites	5.440
Visites successives	12.461
Total visites	17.901
Rati 2/1	2,29
Hospital de dia (Tractaments)	
Hospital de dia adults	215
Tècniques diagnòstiques/terapèutiques	
Proves diagnòstiques (ecografies i radiografies)	983
Clínica del dolor (Tractaments)	207
Rehabilitació (sessions)	33.056

Els totals no inclouen les estades del psicogeriàtric ni llarga estada.

*Durant el 2008 s'han tancat totes les sales d'operacions.

Font: IB-Salut.

3.2.4.4. Hospitals de mitjana i llarga estada i hospital psiquiàtric

El nombre de llits funcionants de mitjana i llarga estada va ser d'un 5,1% del total de parc de llits de les Balears i d'un 4,6% pel que fa a l'hospital de salut mental. L'empresa pública GESMA (Gestió Hospi-

talària de Mallorca) s'encarrega de gestionar l'Hospital General i l'Hospital Joan March, ambdós de mitjana i llarga estada, i l'Hospital Psiquiàtric. S'ha d'anotar que dos hospitals privats estan classificats com a hospitals d'aguts o medicoquirúrgics, però una part de la seva dotació de llits es destina a aquesta tipologia de malalts.

Als hospitals de mitjana i llarga estada, durant l'any 2008 varen disposar de 179 llits funcionant i varen tenir un total de 53.351 estades, fet que va situar l'ocupació en el 81,7%. (Vegeu el quadre III-36.)

Els 2.277 pacients ingressats varen romandre, de mitjana, 23,4 dies en aquests dos hospitals sociosanitaris. Al llarg de l'any es varen tancar les dues sales d'operacions de què disposaven, així i tot s'hi dugueren a terme 2.194 intervencions quirúrgiques.

3.2.4.5. Els trasplantaments i les donacions de sang i òrgans

En aquest subapartat s'analitzen les donacions de sang i les donacions d'òrgans.

3.2.4.5.1. Les donacions de sang

Les donacions de sang a les Balears al llarg del 2008 varen superar els registres dels anys anteriors i varen situar el nou màxim en les 41.185 donacions. El creixement respecte al 2007 va ser del 6,7%, d'aquesta manera s'ha trencat, de cop, la tendència a retrocedir que s'observava des del 2005. (Vegeu el gràfic A III-43.)

Per illes, el 73% de les donacions es varen fer a Mallorca, el 12% a Eivissa i Formentera i el 9% a Menorca; mentre que la resta, un 7%, foren afèresis.

3.2.4.5.2. Les donacions d'òrgans

Durant el 2008, a les Balears hi va haver 38,2 donants per milió d'habitants, un 19,4% més que l'any anterior, però és encara menor dels màxims assolits durant el trienni 2004-2006, en què les

taxes se situaren per sobre dels 40 donants per milió d'habitants. (Vegeu el gràfic A III-44.)

Al llarg de l'any, tres hospitals varen generar donacions: Son Dureta, Menorca i Can Misses. Del total de 41 donants de les Balears, se n'obtingueren 126 òrgans (75 ronyons, 36 fetges, 8 cors i 7 pulmons).

Paral·lelament, el nombre de trasplantaments renals també va augmentar, fins a situar-se en 46, enfront dels 28 de l'any 2007. Així mateix, l'activitat global d'implants de teixits i de donació de teixits va experimentar una alça generalitzada de l'activitat. (Vegeu el quadre III-37.)

3.2.5. FORMACIÓ, INVESTIGACIÓ I INNOVACIÓ EN MATÈRIA SANITÀRIA

En matèria de salut, al llarg de l'any es varen dur a terme un gran nombre d'activitats de formació, d'investigació i d'innovació.

Pel que fa a la formació, cal destacar l'activitat de la Comissió de Formació Continuada de les professions sanitàries, de la Conselleria de Salut i Consum, que el 2008 ha revisat 676 activitats de formació, de les quals 637 han estat acreditades.

En formació sanitària especialitzada, s'ha donat formació a 381 residents, s'han acreditat 5 noves places d'especialitats, i en la convocatòria 2008-2009 s'ha fet una oferta de 145 places de residents.

Quant a la investigació, la despesa en el Sistema de Salut de les Illes Balears l'any 2007 va ascendir fins als gairebé 11

QUADRE III-37. ACTIVITAT GLOBAL DE DONACIÓ DE TEIXITS

	2008	2007
T. osteotendinós	21	18
H. Can Misses	7	1
H. Son Dureta	14	17
T. ocular (còrnies)	58	42
H. Son Dureta	25	19
H. Son Llätzer	22	16
H. Can Misses	6	4
H. Manacor	3	2
F. Banc de Sang i Teixits		1
H. Inca	1	
H. General	1	
Membrana amniòtica	9	2
H. Son Llätzer	3	2
H. Son Dureta	6	
Sang del cordó umbilical	222	211
H. Son Llätzer	53	49
H. Manacor	43	39
H. Son Dureta	91	113
H. Can Misses	35	
Vàlvules cardíques	8	5
H. Son Dureta	8	4
H. Can Misses		1

Font: CATIB.

milions d'euros en concepte de recerca i desenvolupament (R+D), amb 556 persones que hi varen participar, que si es comptabilitzen en termes d'equivalència en jornada completa varen ser 188. Això suposa el 12,6% del total de la despesa generada en R+D a les Illes Balears i el 12,1% de professionals dedicats a la recerca.

Aquesta investigació es completa amb el finançament extern, especialment el que arriba de l'Institut de Salut Carlos III, el

qual es dirigeix a l'estabilització d'investigadors i de tècnics de suport i afavoreix la incorporació de grups d'investigació.

D'altra banda, el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears 2009-2012 identifica com una oportunitat la creació d'un pol d'R+D+I de salut, amb un eix principal (Son Espases, UIB, Parc BIT) amb diferents estructures de recerca, empreses biotecnològiques i concentració del talent. En aquest sentit, és una línia

QUADRE III-38. EVOLUCIÓ DELS ASSAIGS CLÍNICSS PRESENTATS AL COMITÈ ÈTIC D'INVESTIGACIÓ DE LES ILLES BALEARS

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Assaigs aprovats	64	60	89	85	85	88
Assaigs denegats	6	7	8	9	3	3
Pendants de resolució	19	9	16	29	33	16
Suspesos	—	6	2	—	6	4
Total assaigs presentats	89	82	115	123	127	111

Font: Conselleria de Salut i Consum. Direcció General d'Avaluació i Acreditació.

prioritària d'aquest pla alinear accions de complicitat entre els camps de la biotecnologia, la biomedicina i les ciències de la salut amb les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

Així mateix, s'ha de destacar l'activitat d'R+D que avalua el Comitè Ètic d'Investigació Clínica de les Illes Balears. Aquest comitè es va crear l'any 2000 per vetllar pel compliment de la normativa en l'experimentació de productes, substàncies, fàrmacs i tècniques diagnòstiques o terapèutiques en éssers humans, i, especialment, per la seguretat, la integritat i el respecte als drets dels individus que participen en els programes d'investigació. A més, avalua projectes d'estudi de fàrmacs ja comercialitzats per assessorar la Conselleria, que té l'autoritat de permetre que es duiguin a terme aquests estudis a la nostra comunitat.

L'any 2008, es varen avaluar 189 protocols (111 assaigs clínics, 63 projectes d'investigació i 15 estudis de postautorització). Del total d'assaigs clínics presentats, 88 es varen aprovar, 3 es varen denegar, 16 estaven pendants de resolució i 4 es varen suspendre. L'evolució del nombre i

les avaluacions dels assaigs clínics presentats en els darrers 6 anys es mostra en el quadre III-38.

La innovació en la sanitat pública és un dels eixos prioritaris d'actuació, especialment en el camp de les noves tecnologies de la informació i comunicació (TIC). El Servei de Salut de les Illes Balears al llarg del 2008 ha desenvolupat diversos projectes per millorar l'accessibilitat, la seguretat del pacient, els sistemes d'informació i la gestió clínica, entre quals destaquen els següents:

- La implantació a tot el territori de la recepta electrònica. Les Illes Balears ha estat la primera comunitat autònoma de l'Estat que ha implantat al 100% els centres de salut i oficines de farmàcia. S'ha assolit una bona cobertura a Eivissa i Formentera i una bona progressió a les àrees en què la implantació és més recent (abril de 2009), en què la cobertura se situa entorn del 30% dels pacients.
- Història de salut. És una eina d'integració de tota la informació sanitària dels ciutadans que permet que en qualsevol

moment estigui a disposició dels professionals sanitaris de la Comunitat Autònoma. Té les mesures pertinents de seguretat i de confidencialitat. La història de salut permet a més tenir registres d'aspectes rellevants en matèria de salut, com ara les voluntats anticipades. Durant l'any 2008 s'ha iniciat la segona fase d'aquest projecte, que consisteix a implantar la gestió inte-

grada de processos assistencials mitjançant l'aplicació informàtica.

- Factoria d'informació corporativa. És un sistema d'informació del Servei de Salut que permet integrar la informació d'activitat i els indicadors de qualitat assistencial de tots els centres. Aquesta informació disponible actualitzada permet una gestió d'orientació clínica efectiva.

COL·LABORACIÓ:

EL SISTEMA DE SALUT
A LES ILLES BALEARS

GUILLEM LÓPEZ CASASNOVAS (UPF)

GABRIEL FERRAGUT (UPF)

L'anàlisi dels sistemes sanitaris no es poden fer només des d'una òptica quantitativa en la qual únicament es mesuri el volum de l'oferta o la utilització que se'n fa dels recursos, per a vincular-los exclusivament després amb els resultats de salut generals (dependents altrament de molts altres factors aliens al propi sistema sanitari). I menys encara fer-ho en una estàtica comparativa respecte d'altres indrets o països del nostre entorn. Tot i que aquests indicadors ens poden donar una idea de quina és o ha estat la dotació de recursos en un moment concret del temps, —i tal vegada en la seva evolució, quin ha estat el grau de prioritització política que han donat els governs a la política sanitària—, no ens dóna informació efectiva sobre el rendiment dels recursos utilitzats (humans, organitzatius, de “know how” del sistema, de tecnologia...) ni de quin és la seva causalitat envers l'estat de salut de la població. Així la conseqüència més directa d'anàlisis mitjançant comparatives parcials, quan no es complementen amb un estudi exhaustiu de les necessitats de morbi/mortalitat ni de l'avaluació del rendiment, consisteix en generar una

tendència incrementalista (de pressuposts i recursos) que no permet tancar l'abisme de l'efectivitat; és a dir, la diferència entre el que és eficaç en condicions ideals (que l'evidència determina com a bona medicina) i l'efectivitat de l'aplicació a la realitat concreta. L'error parteix de la consideració positiva de que el fet d'incrementar el pressupost respecte als anys anteriors, o que la disposició de més recursos que d'altres, donarà una avantatge comparativa en rendiments d'anys de vida ajustats per qualitat; obviant, entre d'altres, la millora assistencial efectiva en termes de benestar social, a quin cost (o a costa de què) s'assumeixen determinades prestacions, els efectes que un increment de l'oferta poden induir sobre la demanda en un context d'accés gratuït i escassa responsabilització dels professionals sobre les conseqüències econòmiques de les seves decisions, o també d'altres aspectes de caràcter més clínic, com la iatrogènia, la utilització indeguda, insuficient o inapropiada, la mala pràctica, etc. que podrien ser identificades mitjançant indicadors com els de mortalitat evitable però que generalment són menystinguts en anàlisis generals sobre la qualitat del sistema sanitari.

En tot cas, i com a punt de partida per a anàlisis posteriors que hauran de plantejar de forma exhaustiva les qüestions esmentades, necessitem tant per la banda de l'oferta com de la demanda dels serveis, situar el context de la realitat sanitària a les Illes Balears, i dels problemes que es poden plantejar en el futur a fi i efectes de reorientar-los als objectius i

prioritats que implica impregnar de salut totes les polítiques, i no només les assistencials. Els estudis que han comparat a nivell autonòmic diferents tipus d'indicadors descriuen, en termes generals i molt resumidament, (i) nivells de morbiditat i mortalitat que es troben favorablement en la franja mitjana-baixa de la distribució pel conjunt de les autonomies, (ii) malgrat enregistrar uns pitjors indicadors relatius als estils de vida (iii) possiblement vinculats als impactes socials, derivant-se de l'evolució del nostre sistema productiu, i per tant aliens al sistema sanitari, (iv) respostos amb una infraestructura inicialment precària que ha millorat, tot i disposant avui encara d'una remarcable baixa dotació de recursos (v) amb un finançament de la despesa pública associada que en alguns períodes s'ha caracteritzat per ser la més baixa de l'Estat per persona protegida, (vi) tot i l'elevada utilització dels recursos (situada en la franja mitja-alta), com correspon a una Comunitat que ha tingut una renda per càpita relativament elevada (vii) que es canalitza en bona part cap a alguns components de l'oferta privada, i (viii) que fan per un sistema sanitari que mereix una satisfacció global dels ciutadans similar (i no més) a la mitjana estatal.

Així, per explicar el cas de les Illes Balears, hem de destacar a priori una sèrie d'elements que aporten alguns indicis sobre quins poden ser els principals déficits del sistema sanitari actual i quins els reptes de futur que s'hauran d'encarar a mig termini. A partir de l'observació dels components de la "demanda" sanitària, entesa aquesta

com les necessitats assistencials de la població, cal destacar l'envelliment relatiu de la població tot i que retardat conjunturalment per l'arribada d'un important contingent d'immigrants a les Illes, que marcarà en bona part la direcció de l'evolució de les necessitats de salut. Aquests dos fenòmens sociodemogràfics, que no expliquen per si mateixos un increment en la utilització dels serveis sanitaris per càpita (són la freqüentació mitjana i la prestació sanitària real els components decisius), seran previsiblement determinants en la modificació dels patrons d'utilització i els circuits d'accés als serveis afectats. Aquesta alteració pot incidir negativament en les variables que en bona part expliquen l'estat de salut dels habitants de les illes (condicionants d'accés, les desigualtats en utilització...) i en la satisfacció dels potencials usuaris, (i) si la tipologia de les prestacions assistencials ofertes i el desplegament dels recursos (probablement amb una major rellevància de les prestacions sociosanitàries) no s'adapta a les noves necessitats, i si (ii) resulta insuficient l'ajustament financer que ha de compensar l'augment de població experimentat.

El grau més elevat de desenvolupament econòmic, i la corresponent millora de les condicions i expectatives de vida dels ciutadans de les Illes, "contorna" els factors de demanda que incideixen a la vegada i de forma significativa en l'oferta de serveis. Aquest major desenvolupament situa la salut com una de les prioritats de la ciutadania, la qual exigeix serveis de qualitat i una àmplia cartera

de noves prestacions, de components amb cost-efectivitat/ cost-utilitat diferents. La dinàmica esperada sobre la despesa sanitària total serà en aquest sentit previsiblement implacable. Més dubtós resulta la capacitat que pugui tenir l'evolució del component públic d'aquesta despesa pel que fa a les seves vies de finançament tradicional, basat avui en impostos quasi exclusivament. La pressió expansiva dels factors de demanda es confronten ara amb la incapacitat de l'oferta de situar-se al seu mateix nivell. Ja en el moment del traspàs de les competències sanitàries, la comunitat heretà una organització sanitària amb un important dèficit estructural i financer (fou l'única comunitat autònoma amb una despesa per càpita inferior als 600 euros i un diferencial de 100 euros respecte de la mitjana de l'Estat), i amb la necessitat en aquell moment d'afrontar un canvi important del parc públic d'infraestructures sanitàries que no han contemplat les assignacions financeres posteriors. La insuficiència del finançament autonòmic global (entorn de 16 punts per sota de la mitjana) també ha suposat que el finançament sanitari, es trobi a casa nostra per sota de la despesa contreta, determinada en gran part per les pressions inflacionàries pel costat de la demanda i també, a diferència d'altres autonomies, pels elevats costos operatius de la doble insularitat (el 0.5% com a factor d'ajust global en el sistema de finançament dels serveis comuns, pareix bastant insuficient) i de la notable incidència de la població flotant (la qual no es considera en el model de finançament). Tot i les

mesures de finançament extraordinàries adoptades en els darrers anys per part del govern central, i la cada vegada major proporció dels pressupostos autonòmics dedicats a salut, el deute sanitari acumulat ha anat progressivament augmentant (superant avui els 200 milions d'euros). Amb l'actual canvi de cicle econòmic, la caiguda dels ingressos tributaris (la caiguda dels ingressos als pressupostos de la CAIB del 2009 s'estima en més de 400 milions) i la superació de límits assumibles d'endeutament, obliguen a ser molt curosos a l'hora de plantejar estratègies tant pel que fa al nou direccionament que han de prendre els dispositius del sistema sanitari per a ser rellevants d'acord als nous reptes de salut, com pel que fa a la seva sostenibilitat financera.

La sostenibilitat del sistema sanitari públic, depèn en gran mesura de com es prioritzin els serveis que aquest pot oferir i els mecanismes de finançament i racionalització de la despesa que s'estableixin per fer front a l'augment de demanda descrit anteriorment. Amb una sanitat que intenta respondre a les demandes, aspiracions i voluntats d'una societat desenvolupada com la nostra, —i així medicalitzada i sobreconsumidora, que no es conforma amb l'objectiu curatiu del sistema, sinó que aspira també a que ofereixi l'esforç de cuidar, el pal·liatiu, el confort, la qualitat de vida, etc.— seria d'esperar que el finançament públic coactiu concentrés els seus recursos coactius i solidaris a les prestacions de cost efectivitat provades i perdés pes a favor d'altres formes de

finançament, més lligades a l'usuari que no al contribuent, per tal de fer front a aquestes necessitats de despesa generades o expressades. En aquest sentit, les Illes Balears compten amb algunes particularitats que obliguen a actuar en aquest sentit si es vol mantenir la desitjabilitat social del sistema sanitari públic, però que també poden facilitar la implementació de solucions. La frustració generada pel diferencial entre les expectatives socials associades a la major renda per càpita de la comunitat balear, i el nivell de despesa sanitària pública insuficient (fins i tot per sota de la mitjana espanyola), és una de les causes que ha fet que un dels trets més característics del sistema sanitari balear sigui el pes que hi té la sanitat de titularitat privada- amb el percentatge de població amb cobertura privada (26%) més alt de totes les comunitats autònomes, gairebé el doble de la mitjana estatal (14%) i la presència d'un important nombre d'hospitals de titularitat privada (el 40% dels

llits d'hospitalització al 2007). Aprofitant l'extensió i arrelament d'aquest sector sembla raonable i factible, doncs, que es busquin alternatives d'estructuració en la provisió i producció dels serveis sanitaris. Així es podrien generar oportunitats de millora en la qualitat de la prestació dels serveis i en el rendiment dels dos sectors, revertint globalment en un estalvi de recursos.

Tal com dèiem a l'inici de l'article, a l'hora de valorar els sistemes sanitaris és necessari fer un esforç per comprendre tots els factors que hi interactuen, oferir una perspectiva àmplia i no només de macromagnituds, amb indicadors que permetin millorar la gestió quotidiana i responsabilitzar-se'n, i també transparència informativa per a que política i socialment s'assumeixi una prioritització ineludible, la qual assegurï la funció social del sistema sanitari.

Setembre, 2009

4

EDUCACIÓ

RESUM

L'any 2008 el total d'alumnes matriculats per nivells educatius ha estat de 160.861, la qual cosa representa un increment del 3,7% respecte a l'any anterior i un augment de 5.720 alumnes. Quant a les taxes brutes d'escolaritat, val a dir que a tots els nivells educatius no obligatoris es troben per sota de les taxes estatals. En l'educació infantil, la taxa bruta d'escolaritat a les Illes Balears és d'un 11,8% i 88,7% en el primer i segon cicle respectivament, mentre que a l'Estat espanyol és d'un 26,2% i un 98,7%. En el primer cicle la diferència arriba als 14,4 punts. En l'ensenyament secundari no obligatori la taxa bruta d'escolaritat és d'un 58,0% (12,2 punts menys que la taxa estatal).

La major part de les noves matriculacions es concentren en l'educació primària i en el batxillerat: 1.907 alumnes més en primària i 1.849 més en batxillerat. Els canvis en els altres nivells no són gaire significatius. A més, aquest increment es concentra bàsicament a Mallorca. Mentrestant, les modificacions a Eivissa i Menorca en aquests nivells no són gaire representatives i estan entre els 100 i els 300 alumnes. En els altres nivells i a la resta d'illes la tendència és cap a l'estabilitat, i les oscil·lacions tampoc no són gaire significatives.

La relació entre la gestió pública i privada és pràcticament la mateixa que en el curs anterior: un 64,5% de l'oferta educativa és pública i un 35,5% és privada. Es manté la tendència dels darrers cursos; l'oferta pública al conjunt de l'Estat és 2,8 punts superior a l'oferta pública de la CAIB (3,3 en el curs passat). Els centres privats concentren un 38,9% de l'alumnat de l'ESO (un 0,17% menys que en el curs anterior), un 36,7% de l'alumnat de primària (un 3,9% més que la mitjana estatal) i un 36,8% de l'alumnat de segon cicle d'educació infantil (5,2 més que la mitjana estatal). La presència de la gestió privada en els cicles formatius és molt baixa: els centres privats representen només un 12,9% del conjunt de la formació professional, 10,4 punts percentuals menys que en el conjunt de l'Estat. Igualment, en el primer cicle d'educació infantil la gestió privada estatal supera en 7,9 punts el percentatge de la CAIB.

El percentatge d'alumnat estranger en el curs 2008-2009 en l'educació no universitària va ser del 15,31% respecte a la població general. Continua aquesta concentració d'estrangers als centres públics, ja que més del 80% del total va ser escolaritzat a l'escola pública.

D'altra banda, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.552 alumnes en el curs 2008-2009, xifra que representa una disminució del 2,46% del nombre d'alumnes. A la UNED hi va haver 4.962 matriculats en aquest darrer curs i a la UOC, un total de 1.367.

4.1.

EL SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS

En aquest apartat es tracta de definir els aspectes més destacables del sistema educatiu de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. El segon subapartat tracta exclusivament sobre l'alumnat estranger, ja que durant els darrers cursos la incorporació d'aquest alumnat representa un canvi significatiu en l'organització i en els requeriments del sistema educatiu.

4.1.1. LA SITUACIÓ EDUCATIVA A LES ILLES BALEARS

D'acord amb les dades d'escolarització facilitades per la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, durant el curs 2008-2009 continua l'ascens progressiu en la matriculació als ensenyaments de règim general: enguany s'han matriculat un total de 160.861 alumnes, 5.720 alumnes més que en el curs passat. En els cursos 2006-07 i 2007-08 els increments varen ser de 3.736 i de 4.226 alumnes respectivament. Seguint la tendència dels darrers anys, bona part de les noves matriculacions es

**QUADRE III-39. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT PER NIVELLS EDUCATIS I PER TITULARITAT.
CURS 2005/06 I 2008/09**

Ensenyaments de règim general				Curs 2008-2009			
	2005-06	2006-07	2007-08	Total	Públics	Concertats	Privats
Educació infantil	32.332	33.967	35.781	36.580	22.738	11.703	2.139
Educació primària	56.726	59.004	61.352	63.259	40.032	21.319	1.908
ESO	39.126	39.717	39.541	39.767	24.309	14.247	1.211
Batxillerat	10.742	10.952	10.638	12.487	9.250	2.762	475
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	4.220	4.588	4.539	4.789	4.015	638	136
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.099	2.251	2.385	2.907	2.648	158	101
PGS/PQPI	784	926	905	1.072	971	101	—
TOTAL ensenyaments de règim general	146.029	151.405	155.141	160.861	103.963	50.928	5.970,0

1. Infantil: inclou alumnat de centres municipals: 2.341.

2. Batxillerat no inclou alumnat nocturn i a distància.

3. No s'hi inclou alumnat d'educació especial: 583 (204 en centres públics i 379 en centres concertats).

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

concentren en l'educació infantil (799 alumnes més, un increment molt menys accentuat que el que es va donar en el curs passat: 2.348) i en l'educació primària (1.907, ascens similar en el curs passat: 1.814). La novetat és l'increment notable en el nivell de batxillerat: 1.849 noves matrícules, al contrari del descens de 300 alumnes en el curs passat. (Vegeu el quadre III-39.)

Per illes, s'han matriculat un total de 127.824 alumnes a Mallorca, 15.060 a Menorca, 16.915 a Eivissa i 1.062 a Formentera. Mallorca continua aglutinant bona part d'aquest increment: 4.890 noves matrícules. Concretament, aquest ascens del nombre d'alumnes correspon als nivells de primària (1.599) i batxillerat (1.402). A Menorca, Eivissa i Formentera

els increments són de 654, 688 i 71 alumnes respectivament. En relació amb els altres cursos, els increments són graduals a tots els nivells. (Vegeu el quadre III-40.)

La relació entre la gestió pública i la gestió privada és pràcticament la mateixa que en el curs anterior: un 64,5% de l'oferta educativa és pública i un 35,5% és privada. Per nivells, els percentatges són els següents: 54,5% en el primer cicle d'infantil, 63,2% en el segon cicle d'infantil, 63,3 a primària, 61,1% a l'ESO, 74,1% a batxillerat i 87,1% a la formació professional. Continua la tendència d'altres cursos: l'alumnat matriculat en centres privats a les Balears se situa entre 4 i 5 punts per sobre del que es matricula al conjunt de l'Estat. La gestió privada té una major presència a la nostra comunitat que al

QUADRE III-40. ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIUS I PER ILLES. CURS 2007-08 I 2008-09															
Règim General	Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera			Total		
	07-08	08-09	Diferència	07-08	08-09	Diferència	07-08	08-09	Diferència	07-08	08-09	Diferència	07-2008	08-09	Diferència
Educació infantil	28.061	28.650	589	4.028	4.174	146	3.474	3.536	62	218	220	2	35.781	36.580	799
Educació primària	48.820	50.419	1.599	5.527	5.712	185	6.565	6.672	107	440	456	16	61.352	63.259	1.907
ESO	31.649	31.745	96	3.289	3.322	33	4.326	4.408	82	277	292	15	39.541	39.767	226
Batxillerat	8.659	10.061	1.402	768	937	169	1.170	1.439	269	41	50	9	10.638	12.487	1.849
CFGM	3.537	3.730	193	527	561	34	462	478	16	13	20	7	4.539	4.789	250
CFGS	2.015	2.407	392	171	229	58	199	262	63	—	9	9	2.385	2.907	522
PGS/PQPI	696	812	116	116	125	9	82	120	38	11	15	4	905	1.072	167
TOTAL	123.437	127.824	4.387	14.426	15.060	634	16.278	16.915	637	1.000	1.062	62	155.141	160.861	5.720
RÈGIM ESPECIAL	8.573	9.266	693	1.021	966	-55	1.408	1.416	8	113	113	0	11.115	11.761	646

1. A batxillerat i cicles formatius no es preveu la modalitat a distància i d'adults.

2. Règim especial no inclou l'alumnat dels centres d'adults: 12.978.

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

conjunt de l'Estat. Únicament hi ha dos nivells als quals els percentatges estatals superen els nostres. En primer lloc, la presència de la gestió privada en els cicles formatius és molt baixa: els centres privats representen només un 12,9% del conjunt de la formació professional, un 10,4% menys que en el conjunt de l'Estat. En segon lloc, en el primer cicle d'educació infantil l'oferta privada és 8 punts més baixa que en el conjunt de l'Estat. (Vegeu el quadre III-41.)

Les taxes brutes d'escolaritat en els ensenyaments no obligatoris continuen per sota de les taxes estatals. En l'educació infantil, aquesta taxa a les Illes Balears és d'un 11,8% i 88,7% en el primer i segon cicle respectivament, mentre que a l'Estat espanyol és d'un 26,2% i 98,7%. En relació amb el conjunt de l'Estat, en el primer cicle d'infantil la diferència arriba a 14,4 punts. En el darrer curs la taxa estatal en aquest nivell s'ha incrementat en quasi 7 punts i a les Balears gairebé com en el curs

passat: 11,8% (només s'ha incrementat un 0,6%). Les taxes en l'educació secundària no obligatòria són les següents (vegeu el quadre III-42):

- Batxillerat: 58,0% (12,2 punts menys que la taxa estatal)
- CFGM: 22,2% (6,1 punts menys que la taxa estatal)
- CFGS: 12,8 (12,2 punts menys que la taxa estatal)

Quant a les dades referides als centres educatius, destaca l'increment de 13 centres a les Illes: 2 instituts d'educació secundària, 5 noves escoles d'educació infantil, 5 col·legis públics d'infantil i primària i 7 centres privats de règim general. D'altra banda, hi ha 6 centres menys d'ensenyament d'adults. Del total de 509 centres d'ensenyaments de règim general i especial, 324 són públics (2 més que en el curs passat), 112 són concertats (no hi ha cap centre nou), 40 són privats (8 més

QUADRE III-41. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT MATRICULAT PER TITULARITAT DE CENTRE. CURS 2007-2008 I 2008-09

	Total		E. infantil primer cicle (1)		E. infantil segon cicle		E. primària		ESO		Batxillerat (2)		Formació professional (3)	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Centres públics														
Estat	67,4	67,3	43,7	46,6	68,2	68,4	67,3	67,4	66,3	66,0	72,7	74,1	75,0	76,7
Illes Balears	64,1	64,5	51,6	54,5	62,1	63,2	63,2	63,3	60,8	61,1	72,5	74,1	86,0	87,1
Centres privats														
Estat	32,6	32,7	57,4	53,4	31,8	31,6	32,7	32,6	33,7	34,0	27,3	25,9	25,0	23,3
Illes Balears	35,9	35,5	48,4	45,5	37,9	36,8	36,8	36,7	39,2	38,9	27,5	25,9	14,0	12,9

1. En centres autoritzats per l'Administració educativa.

2. No inclou règim d'educació a distància.

3. Cicles formatius i programes de garantia social. No inclou règim d'educació a distància.

Font: MECD. Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Dades d'avanç del curs 2007-08 i 2008-09.

**QUADRE III-42. TAXA BRUTA D'ESCOLARITAT PER NIVELL D'ENSENYAMENT
(ESTATAL I DE LA CAIB). CURS 2007-2008 I 2008-2009**

	E. infantil primer cicle (0-2)		E. infantil segon cicle (3-5)		Batxillerat (16-17)		CF grau mitjà (16-17)		CF (18-19)		PQPI/PGS grau superior (16-17)	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Estat	19,9	26,2	98,3	98,7	68,8	70,2	26,6	28,3	23,7	25,0	5,1	5,6
Illes Balears	11,2	11,8	90,4	88,7	56,1	58,0	22,3	22,2	11,2	12,8	4,2	5,0

1. Taxa neta per al grup d'edat referit.

2. En centres autoritzats per l'Administració educativa.

3. Inclou el règim d'educació a distància.

Font: MECD. Estadístiques dels Ensenyaments no Universitaris. Dades avanç curs 2007/2008 i 2008/2009.

**QUADRE III-43. NOMBRE I DISTRIBUCIÓ DE CENTRES A LES BALEARS
PER TIPOLOGIA I TITULARITAT. CURS 2008-09**

	C. públics		C. concertats		C. privats		C. municipals		Total general	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Escoleta d'educació infantil	7	7	16	16	18	20	29	32	70	75
Col·legi públic d'infantil i primària	205	210							205	210
Institut d'educació secundària	66	68							66	68
Centre privat de règim general (concertat o no)		1	90	90	9	15			99	106
Centre d'educació especial	1	1	6	6					7	7
Centre d'ensenyament d'adults	27	21			1	1			28	22
Estudis artístics	4	4			1	1			5	5
Escola oficial d'idiomes	8	8							8	8
Estudis musicals i de dansa	4	4			3	3	1	1	8	8
Totals	322	324	112	112	32	40	30	33	496	509

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

que en el curs passat) i 33 són centres municipals (3 més que en el curs passat). (Vegeu el quadre III-43.)

En relació amb el professorat, l'increment de la contractació ha estat de 426 professors. En el curs 2008-09 s'han contractat 16.080 professors: 11.356 en centres públics, 536 en centres privats i 3.877 en

centres concertats i 311 en centres municipals. Del total de professors, 11.361 són dones i 4.719 són homes. Quasi la meitat dels homes professors fan feina en instituts d'educació secundària. A les escoles d'educació infantil i els centres públics d'educació infantil i primària la presència de les dones és predominant. (Vegeu el quadre III-44.)

QUADRE III-44. PROFESSORAT PER TIPUS DE CENTRE I GÈNERE. CURS 2008-09

Tipus de centre	Centres públics			Centres privats			Centres concertats			Centres municipals		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Escoles d'educació infantil	5	52	57	2	123	125	3	140	143	1	292	293
Centres públics d'educació infantil i primària	859	4.045	4.904									
Instituts d'educació secundària	2.180	3.181	5.361									
Centres privats de règim general	11	3	14	118	261	379	992	2.615	3.607			
Centres d'educació d'adults	166	231	397	5	7	12						
Centres d'educació especial	5	11	16				12	115	127			
Ensenyaments artístics	83	59	142									
Escoles oficials d'idiomes	48	97	145									
Ensenyaments de música i/o dansa	211	109	320	9	11	20				9	9	18
Total centres	3.568	7.788	11.356	134	402	536	1.007	2.870	3.877	10	301	311
A tots els centres	Total homes			Total dones			Total professors					
Total professors/es	4.719			11.361			16.080					

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE III-45. NOMBRE DE GRUPS PER ETAPA O ENSENYAMENT. CURS 07-08 I 08-09

Ensenyament	C. públics		C. concertats		C. privats		C. municipals		Total general	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Educació infantil - primer cicle	2	2	48	47	82	84	156	178	288	311
Educació infantil - segon cicle	908	932	438	448	32	41	—	—	1.378	1.421
Educació primària	1.781	1.823	802	813	67	83	—	—	2.650	2.719
ESO	1.115	1.110	541	541	48	66	—	—	1.704	1.717
Batxillerat	350	344	94	90	23	24	—	—	467	458
PGS/PQPI	67	74	8	8	—	—	—	—	75	82
Cicles formatius de grau mitjà	234	227	29	29	7	6	—	—	270	262
Cicles formatius de grau superior	145	151	6	6	8	8	—	—	159	165
Educació especial	26	58	81	83	—	—	—	—	107	141
Cicles formatius d'arts plàstiques i disseny	24	23	—	—	—	—	—	—	24	23
Escoles oficials d'idiomes	360	478	—	—	—	—	—	—	360	478
ESO per adults	103	101	—	—	4	4	—	—	107	105
Total Illes Balears	5.115	5.323	2.047	2.065	271	316	156	178	7.589	7.882

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

**QUADRE III-46. NOMBRE MITJÀ D'ALUMNES PER UNITAT/GRUP I PER ENSENYAMENT (ESTATAL I DE LA CAIB).
CURS 2007-2008 I 2008-2009**

	Educació infantil primer cicle (1)		Educació infantil segon cicle (2)		Educació primària (3)		Educació especial (4)		ESO		Batxillerat (5)		CF grau mitjà (5)		CF grau superior (5)		PQP/PGS (6)	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Total centres																		
Estatat	13,7	14,0	21,4	21,5	21,0	21,1	5,5	5,4	24,4	24,2	24,0	24,6	17,9	18,8	18,0	18,7	11,8	13,5
Illes Balears	14,1	13,9	22,9	22,7	23,2	23,3	4,9	4,1	23,2	23,2	23,6	25,0	15,7	17,3	14,4	17,2	11,5	13,1
Centres públics																		
Estatat	13,1	13,8	20,3	20,5	19,7	19,8	5,0	5,0	23,6	23,5	23,9	24,6	17,8	18,7	18,1	18,7	11,7	13,8
Illes Balears	13,0	13,1	21,5	21,9	21,8	22,0	5,3	3,5	21,6	21,9	22,8	23,9	15,5	17,0	14,2	17,1	11,4	13,1
Centres privats																		
Estatat	14,2	14,2	24,2	24,0	24,2	24,2	6,1	6,1	26,1	25,7	24,4	24,4	20,8	19,0	17,9	18,8	12,2	12,6
Illes Balears	15,5	15,0	25,6	24,3	26,0	25,9	4,8	4,6	26,3	25,5	25,9	28,4	20,9	18,6	16,3	17,8	11,6	12,6

1. En centres autoritzats per l'Administració educativa.

2. Unitats amb alumnat d'educació infantil segon cicle i mixtes d'ambdós cicles.

3. Unitats amb alumnat d'educació infantil i educació primària. També inclou unitats d'educació primària amb alumnat de primer cicle d'ESO.

4. Inclou les unitats de centres específics i les aules d'educació especial en centres ordinaris.

5. Règim ordinari.

6. S'hi inclou l'alumnat i les unitats d'aquests programes en centres i actuacions.

Font: MECD. Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Sèries temporals per comunitat autònoma (dades d'avanc del curs 2007-2008 i 2008-2009).

Amb referència a la distribució de les unitats i els grups d'acord amb la titularitat dels centres, del total dels 7.882 grups, 5.323 pertanyen a centres públics, 2.065 a centres concertats i 316 a centres privats. (Vegeu el quadre III-45.)

El nombre mitjà d'alumnes per unitat en l'ensenyament obligatori a les Balears es troba a prop del de l'Estat i es manté pràcticament igual que en el curs passat. Aquest nombre continua essent més elevat als centres privats que als centres públics, principalment en l'educació infantil de primer cycle (15,0 alumnes en centre privats respecte a 13,1 als públics), en l'educació infantil de segon cycle (24,3 res-

pecte a 21,9 als públics), en l'educació primària (25,9 respecte a 22 als públics), a l'ESO (25,5 respecte a 21,9 als centres públics) i a batxillerat (28,4 respecte a 23,9 als centres públics). Tot i així, les diferències són lleugerament menys accentuades que en el curs passat. (Vegeu el quadre III-46.)

Més de la meitat dels centres que ofereixen serveis complementaris són públics. Els col·legis públics d'infantil i primària així com els centres privats de règim general concertats són els que concentren bona part dels serveis de menjador, transport i obertura abans de l'horari lectiu. (Vegeu el quadre III-47.)

QUADRE III-47. NOMBRE DE CENTRES QUE OFEREIXEN SERVEIS COMPLEMENTARIS. CURS 2008-09

Finançament	Tipus de centre	Obertura abans de l'horari lectiu	Menjador	Residència	Transport
Centres públics	Escoles d'educació infantil	2	3	—	—
	Col·legis públics d'infantil i primària	92	154	1	36
	Instituts d'educació secundària	7	3	2	37
	Centres privats de règim general	1	—	—	—
	TOTAL	102	160	3	73
Centres privats	Escoles d'educació infantil	9	17	—	1
	Centres privats de règim general	6	9	1	5
	TOTAL	15	26	1	6
Centres concertats	Escoles d'educació infantil	9	10	—	1
	Centres privats de règim general	54	85	3	9
	Centres d'educació especial	2	6	4	6
	TOTAL	65	101	7	16
Centres municipals	Escoles d'educació infantil	12	28	—	—
	TOTAL	12	28	—	—
Total general		194	315	11	95

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

Pel que fa a l'equipament informàtic, aquest ha augmentat progressivament en els darrers cursos. Hem passat d'un total de 9.981 ordinadors en el curs 2004-2005 a 17.530 ordinadors en el curs 2008-2009, dels quals 12.564 són en centres públics. En relació amb les connexions a Internet (ADSL, RDSI, línia telefònica normal, TV cable, etc.), el nombre total de connexions arriba a 483. En els darrers cursos hi ha hagut oscil·lacions al voltant de les 400 connexions, i en el darrer curs s'ha arribat al nombre més elevat: 483, de les quals 306 pertanyen a centres públics. (Vegeu el quadre III-48.)

Quant a l'atenció a la diversitat, la Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat, per mitjà del Servei d'Atenció a la Diversitat, ha impulsat

accions directes amb la col·laboració d'altres direccions generals, així com accions impulsades des del Ministeri d'Educació, Política Social i Esport. Les accions en el curs passat han estat les següents:

1. Programa d'Acollida, Integració i Reforç Educatiu: edició i distribució de carpetes amb informació educativa per a les famílies; creació d'un equip de suport a l'atenció a la diversitat i la interculturalitat, adreçat principalment a l'alumnat d'incorporació tardana; accions d'interlocució (presencial i telefònica); disseny d'una plana web que estarà activa en el proper curs; atenció a l'alumnat immigrant a les oficines d'escolarització i assessorament a les famílies immigrants (amb un equip de mediadors); formació inicial a tot el personal que ha participat

**QUADRE III-48. NOMBRE DE LÍNIES DE CONNEXIÓ A INTERNET
I NOMBRE D'ORDINADORS PER TIPOLOGIA DE CENTRES.
CURS 2004-05, 2005-06, 2006-07, 2007-08, 2008-09**

Connexió a internet

Tipus de centre	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Centres públics. Total	359	308	287	274	306
Centrs privats. Total	8	8	7	10	33
Centres concertats. Total	95	90	92	96	121
Centres municipals. Total					23
Total general	462	406	386	380	483

Ordinadors per centre

Tipus de centre	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Centres públics. Total	6.992	8.615	10.048	11.747	12.564
Centrs privats. Total	282	315	364	433	606
Centres concertats. Total	2.707	2.917	3.414	3.766	4.331
Centres municipals. Total	29				
Total general	9.981	11.847	13.826	15.946	17.530

Font: Direcció General d'Innovació.

en aquests projectes; dotació del material bàsic per desenvolupar aquest pla, i promoció de projectes d'innovació als centres educatius en relació amb la interculturalitat, la cooperació o la cohesió social.

2. Programa de Reforç a l'Aprenentatge (PRA).
3. Ampliació dels plans d'intervenció socioeducativa en conveni amb entitats locals (PISE) per prevenir i pal·liar l'absentisme escolar i afavorir la formació professional inicial.
4. Programa de Reforç i Acompanyament Escolar (PROA).
5. Servei d'Atenció Educativa Domiciliària (SAED).
6. Aula hospitalària.
7. Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquina (LACM).

A més, s'ha continuat donant suport a l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu.

Els programes de qualificació professional inicial (PQPI), a l'igual que els programes de garantia social, es continuen oferint principalment des dels centres públics. En relació amb el curs passat, l'increment de l'alumnat ha representat 167 matrícules. Arribam a un total de 1.072 alumnes: 812 a Mallorca, 125 a Menorca, 120 a Eivissa i 15 a Formentorera. Per gènere, la distribució mostra que hi ha més presència d'homes en aquests ensenyaments, ja que el nombre d'homes dobla el de dones: 717 alumnes són homes i 355 són dones. (Vegeu el quadre III-49.)

En els cicles formatius la participació es reparteix proporcionalment entre homes i dones.²⁰ En el curs 2008-09 l'alumnat dels CFGM assoleix la xifra de 4.308 alumnes (2.078 homes i 2.230 dones). En els CFGS cursen aquests estudis un total de 2.907

QUADRE III-49. ALUMNAT DE PROGRAMES DE QUALIFICACIÓ PROFESSIONAL INICIAL. CURS 2008-09 (COMPARACIÓ PGS 2007-08)

Titularitat	Centres públics			Centres concertats			Total	Total
Gènere	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	2008-09	2007-08
Mallorca	488	223	711	50	51	101	812	696
Menorca	95	30	125	—	—	—	125	116
Eivissa	75	45	120	—	—	—	120	82
Formentorera	9	6	15	—	—	—	15	11
Total	667	304	971	50	51	101	1.072	905

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

20. Per gènere, la distribució de la matrícula en els ensenyaments de secundària no obligatòria mostra dues tendències: en el batxillerat s'hi matriculen més dones; en els cicles formatius es matriculen més dones en el grau superior mentre que en el grau mitjà la matrícula es reparteix entre homes i dones.

alumnes (1.430 homes i 1.477 dones). Malgrat aquest repartiment de la matriculació, les especialitats que cursen els homes i les dones són clarament diferenciades.

Un 84,22% de la matrícula femenina (3.122 dones) dels cicles formatius (de grau mitjà i superior) es concentra en quatre famílies professionals: imatge personal, sanitat i serveis socioculturals i a la comunitat, administració i gestió i comerç i màrqueting. Els percentatges per nivells formatius són els següents (vegeu el quadre III-50.):

- En ells CFGM, les dones representen el 96% de l'alumnat d'imatge personal, el 88,62% de sanitat i serveis socioculturals i a la comunitat, el 71,5% d'administració i gestió i el 62,79% de comerç i màrqueting.
- En els CFGS, les dones representen el 90,90% de l'alumnat d'imatge personal, el 85,58% de sanitat, el 64,64% d'administració i gestió i el 57,89% de comerç i màrqueting.

QUADRE III-50. ALUMNAT DE CICLES FORMATIUS PER ESPECIALITAT I GÈNERE.
CURS 2008-09

Famílies professionals	CFGM			CFGS		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Activitats físiques i esportives	192	146	46	202	149	53
Administració i gestió	1.229	351	878	628	222	406
Agrària	118	105	13	65	50	15
Arts gràfiques	57	29	28	—	—	—
Comerç i màrqueting	129	48	81	57	24	33
Fabricació mecànica	16	15	1	—	—	—
Fusta, moble i suro	15	14	1	—	—	—
Hoteleria i turisme	317	207	110	169	52	117
Imatge i so	83	41	42	120	78	42
Imatge personal	150	6	144	33	3	30
Instal·lació i manteniment	129	127	2	87	59	28
Maritimopesquera	73	73	0	51	49	2
Sanitat. Serveis socioculturals i a la comunitat	985	112	873	791	114	677
Transport i manteniment de vehicles	294	287	7	104	103	1
Electricitat i electrònica	521	517	4	218	209	9
Edificació i obra civil	—	—	—	115	76	39
Informàtica i comunicació	477	440	37	312	281	31
Alimentació. Elaboració de productes lactis	4	0	4	—	—	—
Total	4.308	2.078	2.230	2.907	1.430	1.477

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

En les altres especialitzats la matrícula dels homes supera en gran manera la de les dones. Només en dues famílies professionals dels CFGM la presència masculina i femenina es reparteix per igual entre homes i dones:

- Arts gràfiques: 57 alumnes (29 homes i 28 dones)
- Imatge i so: 83 (41 homes i 42 dones)

En el curs 2008-09, les especialitats que en el grau mitjà tenen una matrícula majoritàriament femenina o compartida entre homes i dones, en el grau superior són cursades majoritàriament per homes. Per exemple, en l'especialitat d'imatge i so, en el grau mitjà les dones representen el 50,60% i en el grau superior representen el 35%: dels 120 alumnes, 78 són homes i 42 són dones. Un altre cas el trobam en l'especialitat de comerç i màrqueting: mentre que en el grau mitjà les dones són un 62,79% del total de l'alumnat, en el cicle superior són el 57,89%. L'únic cas invers el trobam a la família d'hoteleria i turisme. En aquesta especialitat, en el grau mitjà s'han matriculat 207 homes i 110 dones; en el grau superior els homes només han estat 52 i les dones 117. És evident que queda pendent esbrinar el que succeirà en els propers cursos i analitzar les distribucions de la matrícula en cursos passats per tal de comprovar si hi ha alguna tendència quant a aquest aspecte.

Pel que fa a la promoció de l'alumnat del curs 2007-08, continua la tendència a la baixa del nivell de promoció a mesura que augmenta el nivell d'ensenyament. A primària s'ha incrementat en 4 punts la

promoció: en el curs 2007-08 va promocionar un 96,6% de l'alumnat d'aquest nivell, un 96,8% de les alumnes. A l'ESO també s'ha incrementat el nivell de promoció: un 80,5% del total de l'alumnat avaluat ha promocionat i, en concret, un 82,75% de les alumnes, que superen als al·lots en més de 4 punts. Aquesta diferència percentual és la que s'ha donat en el nivell de batxillerat, tot i que els percentatges de promoció són més baixos que en l'ensenyament secundari obligatori. En aquest nivell ha promocionat un 72,6% de l'alumnat avaluat, un 74,22% de les dones i un 70,70% dels homes. El percentatge global ha augmentat en 2 punts respecte al curs anterior. En el batxillerat s'observa el mateix augment al llarg dels darrers cursos: d'un 68,72% d'alumnes que promocionen en el curs 2004-05 es passa a un 72% en el curs 2007-08. En els cicles formatius el nivell de promoció en el curs 2007-08 és molt baix: un 36,04% d'alumnat matriculat en centres públics i un 11,43% en centres privats. (Vegeu els quadres III-51 i III-52.)

El nivell de promoció a tots els nivells educatius (llevat dels cicles formatius i els PQPI) és superior als centres de titularitat privada. Per nivells, la promoció als centres privats en relació amb els centres públics és:

- En els tres cicles de primària, 2 i 3 punts superiors.
- En els cursos de l'ESO, entre 7 i 13 punts superiors
- En els cursos de batxillerat, entre 9 i 11 punts superiors

QUADRE III-51. PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT D'ENSENYAMENTS OBLIGATORIS I BATXILLERAT.

CURS 2004-05, 2005-06, 2006-07 I 2007-08

Ensenyament	Resultats	2004-05			2005-06			2006-07			2007-08				
		Total	%		Total	%		Total	%		Total	%	homes	Total	% dones
Educació primària	Avaluat	29.377	100,0		29.205	100,0		30.084	100,0		62.506	100,0	32.220	100,00	100,00
Educació primària	Promociona	27.275	92,8		27.176	93,1		27.835	92,5		60.365	96,6	30.994	96,19	96,98
Educació primària	No promociona	2.102	7,2		2.029	6,9		2.249	7,5		2.141	3,4	1.226	3,96	3,12
ESO	Avaluat	39.423	100,0		39.726	100,0		39.135	100,0		39.030	100,0	19.950	100,00	100,00
ESO	Promociona	31.208	79,2		30.763	77,4		31.004	79,2		31.413	80,5	15.625	78,32	82,75
ESO	No promociona	8.215	20,8		8.963	22,6		8.131	20,8		7.617	19,5	4.325	27,68	20,85
Batxillerat	Avaluat	9.445	100,0		9.778	100,0		9.743	100,0		9.672	100,0	4.369	100,00	100,00
Batxillerat	Promociona	6.491	68,7		6.845	70,0		6.877	70,6		7.025	72,6	3.089	70,7	74,20
Batxillerat	No promociona	2.954	31,3		2.933	30,0		2.866	29,4		2.647	37,7	1.280	41,44	34,73

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE III-52. MATRICULACIÓ I PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT D'ENSENYAMENTS OBLIGATORIS I NO OBLIGATORIS, PER GÈNERE I TITULARITAT DELS CENTRES. CURS 2007-2008

	Matriculats				Promocioners/títulen						
	Total	Homes	%	Dones	%	Total	%	Homes	%	Dones	%
Titularitat pública											
1r Cicle d'educació primària	6.583	3.523	53,52	3.060	46,48	6.042	91,78	3.193	52,85	2.849	47,15
2n Cicle d'educació primària	6.124	3.221	52,60	2.903	47,40	5.690	92,91	2.987	52,50	2.703	47,50
3r Cicle d'educació primària	5.850	3.127	53,45	2.723	46,55	5.338	91,25	2.818	52,79	2.520	47,21
1r ESO	7.025	3.801	54,11	3.224	45,89	5.608	79,83	2.922	52,10	2.686	47,90
2n ESO	6.557	3.606	54,99	2.951	45,01	4.888	74,55	2.573	52,64	2.315	47,36
3r ESO	5.434	2.662	48,99	2.772	51,01	4.077	75,03	1.899	46,58	2.178	53,42
4t ESO	4.697	2.182	46,46	2.515	53,54	3.483	74,15	1.542	44,27	1.941	55,73
1r Batxillerat	3.777	1.665	44,08	2.112	55,92	2.661	70,45	1.115	41,90	1.546	58,10
2n Batxillerat	3.171	1.390	43,83	1.781	56,17	2.165	68,27	926	42,77	1.239	57,23
Cicles formatius	3.918	1.931	49,29	1.987	50,71	1.412	36,04	892	63,17	520	36,83
Garantia social	410	290	70,73	120	29,27	392	95,61	278	70,92	114	29,08
Titularitat privada											
1r Cicle d'educació primària	1.103	639	57,93	464	42,07	1.037	94,02	599	57,76	438	42,24
2n Cicle d'educació primària	1.036	558	53,86	478	46,14	980	94,59	524	53,47	456	46,53
3r Cicle d'educació primària	999	551	55,16	448	44,84	935	93,59	506	54,12	429	45,88
1r ESO	1.038	554	53,37	484	46,63	897	86,42	465	51,84	432	48,16
2n ESO	992	546	55,04	446	44,96	872	87,90	472	54,13	400	45,87
3r ESO	943	498	52,81	445	47,19	796	84,41	410	51,51	386	48,49
4t ESO	818	407	49,76	412	50,24	697	85,21	355	50,93	342	49,07
1r Batxillerat	312	142	45,51	170	54,49	255	81,73	111	43,53	144	56,47
2n Batxillerat	221	103	46,61	118	53,39	171	77,38	85	49,71	86	50,29
Cicles formatius	175	43	24,57	132	75,43	20	11,43	16	80,00	4	20,00
Garantia social	36	16	44,44	20	55,56	32	88,89	15	46,88	17	53,13

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

D'acord amb les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, el nivell educatiu de la població major de 16 anys a les Illes Balears mostra diferències en relació amb el conjunt de l'Estat. A les Balears, a diferència del conjunt de l'Estat, hi ha menys persones que només arriben a assolir el nivell de primària. L'any 2008, a les Balears un 25% de la població major de 16 anys tenia aquest nivell, enfront del quasi 30% del conjunt de l'Estat; els percentatges han minvat progressivament en els darrers anys. Però a les Illes Balears la població major de 16 anys té menys titulats universitaris que en el conjunt de

l'Estat. Si a l'Estat aquesta es troba al voltant del 21%-22%, a la CAIB es troba entre el 16% i el 18%. A més, els homes es troben en desavantatge: el 2008 només un 15,4% dels homes arriben a tenir estudis superiors. Una bona part de les dones que superen estudis de secundària continuen i acaben estudis superiors, a diferència dels homes: les dones a les Balears tenen més estudis de nivell superior. Mentre el percentatge estatal tant d'homes com de dones oscil·la al voltant del 21%, a les Balears les dones tenen percentatges superiors que els homes. (Vegeu el quadre III-53.)

QUADRE III-53. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ MAJOR DE 16 ANYS PER NIVELL FORMATIU I GÈNERE. ANYS 2005-2008. ESTATAL I AUTONÒMIC.

		Total		Homes		Dones	
		Estat	CAIB	Estat	CAIB	Estat	CAIB
Analfabets	2008	2,4	1,9	1,6	1,3	3,1	2,5
	2007	2,2	2,2	1,4	1,4	3	3
	2006	2,2	2,3	1,4	1,3	3	3,3
	2005	2,2	1,6	1,3	0,9	2,9	2,3
Educació primària	2008	29,7	25	27,7	23,6	31,6	26,4
	2007	30,2	27	28	25,5	32,4	28,6
	2006	30,7	27,7	28,3	26,6	32,9	28,8
	2005	31,8	28,2	29,5	26,6	34	29,8
Educació secundària primera etapa i formació i inserció laboral corresponent	2008	24,8	32	26,9	35	22,8	29,1
	2007	24,7	31,7	26,7	34,5	22,8	28,9
	2006	25	29,5	27,3	32,6	22,7	26,5
	2005	24,9	31,8	27	34,8	22,8	28,9
Educació secundària segona etapa i formació i inserció laboral corresponent	2008	20	24	20,3	24,4	19,7	23,7
	2007	19,9	21,9	20,5	21,6	19,4	22,2
	2006	19,7	22,1	20,1	21,5	19,4	22,7
	2005	19,1	22	19,5	22,6	18,7	21,5

Continua

QUADRE III-53. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ MAJOR DE 16 ANYS PER NIVELL FORMATIU I GÈNERE. ANYS 2005-2008. ESTATAL I AUTONÒMIC.

		Total		Homes		Dones	
		Estatat	CAIB	Estatat	CAIB	Estatat	CAIB
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	2008	0,1	0	0,1	0	0	0
	2007	0,1	0	0,1	0	0,1	..
	2006	0,1	0	0,1	0	0,1	..
	2005	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0
Educació superior, excepte doctorat	2008	22,6	16,7	22,8	15,4	22,3	18,1
	2007	22,3	16,9	22,6	16,6	22	17,1
	2006	21,9	18	22,2	17,6	21,6	18,4
	2005	21,6	16	22	14,6	21,2	17,4
Doctorat	2008	0,5	0,2	0,6	0,3	0,4	0,1
	2007	0,5	0,3	0,6	0,3	0,3	0,3
	2006	0,5	0,3	0,6	0,4	0,3	0,2
	2005	0,4	0,2	0,6	0,3	0,3	0,1

Nota: La categoria educació secundària segona etapa i formació i inserció laboral corresponent inclou els programes PGS/PQPI.

Font: Direcció general de Planificació i Centres.

L'avantatge femení en els nivells superiors a les Balears contrasta amb la seva presència predominant en el total de persones que assolixen com a molt el nivell de primària. Tant a escala estatal com autonòmica, el percentatge d'analfabetisme femení supera el masculí. Igualment, el percentatge de població major de 16 anys que només ha assolit el nivell d'educació primària és 4 punts més alt en el cas de les dones que no el del homes: l'any 2008 un 31,6% de les dones del l'Estat només ha cursat estudis de primària, tot i que aquest percentatge ha minvat respecte a l'any 2005, en què arribà al 34%.

4.1.2. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

Des de fa poc més d'una dècada, a l'Estat s'ha produït un augment molt important de població immigrant procedent de diferents països. Es tracta d'un fenomen social total que ha d'analitzar-se des de diferents perspectives. L'escolarització n'és una.

El nostre sistema educatiu s'enfronta amb un alt nivell d'heterogeneïtat social, econòmica, cultural i acadèmica de l'alumnat, al qual ha de donar respostes adaptades a les seves necessitats. En el cas de l'alumnat estranger, l'augment impor-

tant de l'escolarització d'aquest alumnat en els darrers tretze cursos escolars —en què a les Balears el nombre d'estrangers en l'educació no universitària s'ha multiplicat per més de deu— i els seus trets característics tenen importants repercussions sobre el conjunt del sistema educatiu a diferents nivells que és important conèixer per les importants conseqüències d'aquesta realitat en la planificació i la construcció del sistema educatiu, en les pràctiques educatives, en el rendiment escolar i en la formació dels nous ciutadans. Per això en aquest apartat el nostre objectiu és fer el seguiment de l'evolució de les dades de l'alumnat estranger tenint en compte diferents aspectes, com la distribució en les etapes educatives, els centres educatius, el seu origen i l'assignació als centres educatius de les Illes. Aquestes dades, doncs, ens han de servir a més per reflexionar sobre el model d'escola i el model de societat que volem.

Fent una mirada retrospectiva sobre l'escolarització d'alumnat immigrant fa més d'una dècada en els ensenyaments no universitaris, el nombre d'alumnat escolaritzat ha estat molt important, sobretot pel que fa a la ràpida evolució que ha tingut en un període molt curt de temps. A l'Estat i en el curs 1997-1998, hi havia 72.335 alumnes escolaritzats en els ensenyaments no universitaris de règim general. En el curs 2007-2008, el nombre d'alumnes en aquests mateixos ensenyaments fou de 695.190 alumnes.²¹ Així, per cada mil alumnes en els ensenyaments d'educació infantil, primària i secundària obligatòria, s'ha passat d'11,1 alumnes estrangers en el curs 1997-98 a 97,6 alumnes estrangers en el curs 2007-2008.²² L'augment d'alumnat escolaritzat estranger ha incidit sobre totes les comunitats autònomes. En el cas de les Illes Balears, en el curs 1997-1998 hi havia 2.956 alumnes estrangers escolaritzats en

QUADRE III-54. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER PER COMUNITAT AUTÒNOMA. (07-08)

	2007-2008 (%)
La Rioja	15,1
Illes Balears	14,4
Madrid	13,9
Catalunya	12,4
Múrcia	12,2
Comunitat Valenciana	12,0
Aragó	11,9
Navarra	9,8
Espanya	9,4

Continua

21. Ministeri d'Educació Política Social i Esport. *Datos y cifras curso escolar 2008-2009*. Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions. Madrid: Mepsyd, 2008.

22. Ministeri d'Educació i Ciència. *Avances curso 2007-2008. Series de alumnado extranjero. Resultados por comunidades autónomas y provincias*. Madrid: Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions, 2007.

QUADRE III-54. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER PER COMUNITA AUTÒNOMA. (07-08)

	2007-2008 (%)
Illes Canàries	8,7
Castella-la Manxa	8,8
Castella i Lleó	7,0
Cantàbria	6,8
Melilla	6,3
Andalusia	5,5
País Basc	5,6
Astúries	4,5
Galícia	3,2
Extremadura	2,9
Ceuta	2,1

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. Dades i Xifres. Curs 2008-2009.

QUADRE III-55. ALUMNAT TOTAL I ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIUS (2004-2005 A 2008-2009)

	2004-2005			2005-2006			2006-2007		
	Total alumnat	Estrangers	% estrangers	Total alumnat	Estrangers	% estrangers	Total alumnat	Estrangers	% estrangers
Educació infantil	31.306	3.141	10,03	32.332	3297	10,19	33.967	3311	9,75
Educació primària	56.988	7.556	13,25	56.726	8719	15,37	59.004	9462	16,04
ESO (primer i segon Cicle)	40.017	4.508	11,26	39.126	5124	13,09	39.717	5778	14,55
Batxillerat (LOGSE)	11.740	665	5,66	11724	708	6,03	11.243	873	7,76
Cicles formatius d'FP	6.824	335	4,9	6319	507	8,02	6.839	562	8,22

	2007-2008			2008-2009		
	Total alumnat	Estrangers	% estrangers	Total alumnat	Estrangers	% estrangers
Educació infantil	35.781	3900	10,9	36.580	4336	11,8
Educació primària	61352	10238	16,7	63.259	11.034	17,4
ESO (primer i segon Cicle)	39.541	6454	16,3	39.767	7408	18,6
Batxillerat (LOGSE)	10638	891	8,4	12.487	1048	8,4
Cicles formatius d'FP	6.924	692	10	7.696	805	10,5

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

els ensenyaments no universitaris i en el curs 2007-2008 hi havia 23.638 alumnes. Per comparació a la resta de comunitats autònomes, el percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears en el curs 2007-2008 fou de 14,4%, el segon més elevat de tot l'Estat, i molt per sobre de la mitjana nacional (9,4%).²³ (Vegeu el quadre III-54.)

Segons les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, el percentatge d'alumnat estranger en el curs 2008-2009 en l'educació no universitària va ser del 15,31% respecte a la població general. Segons les dades procedents d'aquesta mateixa font, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat a primària respecte al total de la població escolaritzada fou del 13,25% en el curs 2004-2005 i del 17,4% en el curs 2008-2009. Per la seva part, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat en l'educació secundària obligatòria fou de l'11,26% en el curs 2004-2005 i del 18,6% en el curs 2008-2009. (Vegeu el quadre III-55.)

Tenint en compte una perspectiva evolutiva de recorregut ampli, a les Illes Balears des del curs 1991-1992 fins al curs 2008-2009 l'augment d'alumnat estranger ha estat constant, particularment en l'educació primària i en l'educació secundària obligatòria.

Per illes i per nivells educatius, la distribució total en percentatges és la següent: els 11.034 alumnes estrangers escolaritzats en l'educació primària en el curs 2008-2009 es reparteixen de la manera següent: el 78,9% a Mallorca, el 7,5% a Menorca, el 12,7% a Eivissa i el 0,9 a Formentera. Pel que fa a l'escolarització dels 7.408 alumnes estrangers en l'educació secundària, les dades en percentatges varen ser les següents: a Mallorca el 79,6%, a Menorca el 6,8%, a Eivissa el 12,7% i a Formentera el 0,8%. (Vegeu el quadre III-56.)

La distribució per sexe és bastant equilibrada en conjunt, si bé observam algunes diferències entre tots dos pel que fa a l'ensenyament de batxillerat (42,3% d'homes i 57,7% de dones); els programes de qualificació professional inicial (QPPI), 65,0% homes i 35,0% de dones; els ensenyaments de règim especial, 34,9% homes i 65,1% de dones, i l'ensenyament d'idiomes, 26,74% homes i 73,25% de dones.

D'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres 2008-2009, el darrer butlletí del CIDE²⁴ i les xifres anteriors, al nostre país l'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment als centres de titularitat pública. Aquesta mateixa realitat també s'ha produït a les Illes Balears,²⁵ i també l'increment constant del nombre d'alumnes escolaritzats en els diferents nivells

23. Ministeri d'Educació Política Social i Esport. *Datos y cifras curso escolar 2008-2009*. Madrid: Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions. Madrid: Mepsyd, 2008.

24. Ministeri d'Educació i Ciència. Centre d'Investigació i Documentació Educativa. «El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1996-2007)». *Boletín CIDE de Temas Educativos*, número 16, setembre de 2007.

25. Com ja s'ha recollit en les memòries del CES de tots els anys anteriors. Palma: CES.

QUADRE III-56. ALUMNAT ESTRANGER A LES BALEARS (2008-2009)

	Educació infantil	Educació primària	ESO	Batxillerat	Cicles GM	Cicles GS	Educació especial	PQPI	Educació d'adults	Règim especial	Educació d'idiomes	Total/illa
Mallorca	3.386	8.711	5.899	838	391	250	88	170	1.696	71	873	22.373
Homes	1.745	4.457	3.061	348	197	100	56	109	890	28	225	11.216
Dones	1.641	4.254	2.838	490	194	150	32	61	806	43	648	11.157
Menorca	339	831	505	51	51	14	4	21	437	10	56	2.319
Homes	186	449	267	26	31	7	2	15	174	6	12	1.175
Dones	153	382	238	25	20	7	2	6	263	4	44	1.144
Eivissa	579	1.396	942	155	78	19	11	28	446	28	128	3.810
Homes	295	713	500	67	37	9	4	19	180	4	44	1.872
Dones	284	683	442	88	41	10	7	9	266	24	84	1.938
Formentera	32	96	62	4	1	1	3	7			16	222
Homes	15	51	30	2	1	1	2	4			6	112
Dones	17	45	32	2			1	3			10	110
Total/ensenyamt	4.336	11.034	7.408	1.048	521	284	106	226	2.579	109	1.073	28.724
Total homes	2.241	5.670	3.858	443	266	117	64	147	1.244	38	287	14.375
Total dones	2.095	5.364	3.550	605	255	167	42	79	1.335	71	786	14.349

Nota: L'apartat ESO no inclou ESO per a adults.

L'apartat de batxillerat inclou el nocturn i també a distància.

Els apartats cicles GM i cicles GS inclouen tots els cicles a excepció dels d'arts plàstiques, que figuren dins règim especial.

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE III-57. ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIS I TITULARITAT DEL CENTRE. CURS 2008-2009

	Total	Educació infantil	Educació primària	Educació especial	ESO	Batxillerat	Cicles formatius FP	PQPI	Educacions Artístiques	Educacions d'idiomes	Educacions esportives	No consta
Total Espanya	742.470	123.854	304.671	3.454	213.527	32.101	31.780	8.381	3.413	16.718	51	4.520
Públics	615.144	103.489	259.033	2.289	171.605	27.712	24.876	6.115	3.222	16.718	8	77
Privats	127.335	20.365	45.638	1.165	41.922	4.389	6.904	2.266	191	0	43	4.452
% públics	86	84	85	66	80	86	78	73	94	100	16	2
Total Illes Balears	26.145	4.336	11.034	106	7.408	1.048	805	226	109	1.073	0	0
Públics	21.569	3.568	9.036	47	5.940	881	695	220	109	1.073	0	0
Privats	4.576	768	1.998	59	1.468	167	110	6	0	0	0	0
% públics	82	82	82	44	80	84	86	97	100	100	0	0

1. En educació infantil no s'hi inclou l'alumnat estranger de primer cicle per no disposar d'aquesta informació.

Font: Elaboració pròpia a partir de Ministeri d'Educació i Ciència. Alumnat estranger. Resultats per comunitat autònoma. Avanços curs 2008-2009.

educatius. Durant el curs 2008-2009 continua aquesta concentració d'estrangers als centres públics: del total dels 26.145 alumnes estrangers, 21.569 (82%) foren escolaritzats a l'escola pública i 4.576 en centres privats. (Vegeu el quadre III-57.)

Segons les dades recollides, l'escola pública escolaritza més del 80% del total d'alumnes estrangers escolaritzats de forma gairebé constant a tots els nivells educatius.

Analitzant la informació estatal per nivells educatius (CIDE, 2007), i comparant les dades de les Illes Balears dels darrers cinc cursos, 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007, 2007-2008 i 2008-2009, respecte al total d'alumnat i dels alumnes estrangers es pot veure que: el major nombre

d'alumnat estranger es concentra en l'educació primària, amb 63.259 alumnes; l'educació secundària obligatòria, amb 39.767 alumnes, i l'educació infantil, amb 36.580 alumnes.

En relació amb altres etapes educatives, destaca la presència d'alumnat estranger en els programes d'educació d'adults (2579), estudis d'idiomes (1073), batxillerat (1048), cicles formatius (805); PQPI (226), educació especial (106) i altres ensenyaments artístics i musicals (109). En aquest sentit, cal destacar que el percentatge de participació dels alumnes immigrants en els programes de qualificació professional inicial destinats a l'alumnat amb dificultats per seguir els estudis ordinaris de l'ESO, ja que sembla que també ha esdevingut una

QUADRE III-58A. NOMBRE D'ALUMNES ESTRANGERS PER 1.000 ALUMNES MATRICULATS A EDUCACIÓ INFANTIL, EDUCACIÓ PRIMÀRIA I ESO (2007-2008)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats
Espanya	73	95	34	112	141	53	108	132	60
I. Balears	117	152	62	167	221	74	163	217	79

1. Per calcular la taxa d'educació infantil no s'ha tingut en compte l'alumnat de primer cicle, ja que no es disposa d'aquesta informació per a l'alumnat estranger.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-58B. NOMBRE D'ALUMNES ESTRANGERS PER 1.000 ALUMNES MATRICULATS A EDUCACIÓ INFANTIL, EDUCACIÓ PRIMÀRIA I ESO (2008-2009)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats
Espanya	70	92	32	115	145	53	118	144	68
I. Balears	119	157	55	174	226	86	186	244	95

1. Per calcular la taxa d'educació infantil no s'ha tingut en compte l'alumnat de primer cicle, ja que no es disposa d'aquesta informació per a l'alumnat estranger.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009.

alternativa per a l'alumnat estranger amb aquestes mateixes dificultats.

L'increment interanual de l'alumnat estranger també reflecteix aquesta important evolució constant en si mateixa i respecte a les dades globals de la població autòctona. El nombre d'alumnes estrangers per cada 1.000 alumnes matriculats en l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria és molt superior a la mitjana nacional. (Vegeu els quadres III-58a i III-58b.)

Pel que fa a la procedència geogràfica de l'alumnat i continuant la mateixa línia observada en els darrers anys, i també aquests dos darrers cursos acadèmics, els alumnes procedents d'Amèrica del Sud són el grup més nombrós en el sistema educatiu espanyol, i també en el sistema educatiu de

les Illes Balears amb percentatges un poc més elevats. El grup següent més nombrós d'alumnes a les Balears procedeix de la Unió Europea, amb percentatges un poc més elevats a les Balears respecte als percentatges estatals pel que fa a aquest alumnat, i un poc més baixos pel que fa a la resta d'Europa i Àsia. A les Balears, en aquests dos cursos, pel que fa a la procedència geogràfica de l'alumnat estranger, els percentatges estan més igualats respecte als anteriors, i les diferències en les procedències de l'alumnat estranger entre Espanya i les Illes Balears són molt més petites que el curs anterior. El tercer gran grup procedeix del nord d'Àfrica, amb un percentatge similar a l'estatal, i amb percentatges un poc més elevats en aquests dos darrers cursos respecte al curs passat a les Illes Balears. (Vegeu els quadres III-59a i III-59b.)

QUADRE III-59A. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA (2007-2008)

	TOTAL	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
			UE (27 països)	Resta		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	695.190	100	25,40%	3,70%	19,40%	1%	3,60%	41,90%	4,80%	0%	0,10%
Illes Balears	23.638	100	27,40%	2,40%	18,80%	0,60%	2,60%	44,60%	3,50%	0%	0%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació , Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-59B. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA (2008-2009)

	TOTAL	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
			UE (27 països)	Resta		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	742.470	100	25,10%	3,70%	20,50%	0,90%	3,70%	40,70%	5,20%	0%	0,10%
Illes Balears	26.145	100	27,40%	2,30%	20%	0,70%	2,70%	43,20%	3,70%	0%	0%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació , Cultura i Esport. Curs 2008-2009.

Es presenta, a continuació, la distribució d'aquest alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència i titularitat del centre.²⁶ (Vegeu els quadres III-60a i 60b.)

Es pot observar que en els dos cursos el grup majoritari d'alumnes estrangers a les Illes Balears —11.292 alumnes en el curs

2008-2009— procedeix d'Amèrica del Sud. (Vegeu els quadres 61a i 61b.)

Els països de procedència són principalment: Equador, Argentina, Colòmbia i Bolívia; 7.156 de la Unió Europea, principalment Alemanya, Regne Unit i Romania, i 5.220 d'Àfrica, principalment del Marroc.

QUADRE III-60A. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DEL CENTRE (2007-2008)

	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
		UE (27 països)	Reste		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	695.190	176.667	25.971	135.086	6.609	25.328	291.258	33.064	325	862
Pública	575.722	146.673	20.852	121.570	4.121	20.027	236.843	24.644	219	773
Privada	119.468	30.014	5.119	13.516	2.488	5.301	54.415	8.420	106	89
Illes Balears	23.638	6.467	570	4.452	149	615	10.544	831	9	1
Pública	19.586	5.421	432	3.771	110	471	8.675	696	9	1
Privada	4.052	1.046	138	681	39	144	1.869	135	0	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-60B. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DEL CENTRE (2008-2009)

	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
		UE (27 països)	Reste		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	742.470	186.640	27.440	151.918	6.943	27.269	302.190	38.894	327	538
Pública	615.144	156.332	22.042	136.423	4.313	21.598	243.979	29.544	214	699
Privada	127.335	30.308	5.398	15.495	2.630	5.671	58.211	9.350	113	159
Illes Balears	26.145	7.156	599	5.220	170	717	11.292	979	11	1
Pública	21.569	5.938	458	4.458	138	552	9.203	812	9	1
Privada	4.576	1.218	141	762	32	165	2.089	167	2	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009

26. Ministeri d'Educació i Ciència. *Avances curso 2007-2008. Series de alumnado extranjero*. Madrid: Secretaría General Técnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions, 2008.

QUADRE III-61A. ALUMNAT ESTRANGER PER PAÍS/ÀREA GEOGRÀFICA DE NACIONALITAT (2007-2008)

Unió Europea (27 països)	6.467	Àfrica	4.452	Amèrica del Sud	10.544
Alemanya	1.655	Algèria	95	Argentina	2.298
Bèlgica	68	Guinea Equatorial	45	Bolívia	1.054
Bulgària	710	Marroc	3.812	Brasil	408
França	250	Altres països d'Àfrica	500	Xile	576
Holanda	163	Amèrica del Nord	149	Colòmbia	1.726
Itàlia	711	Canadà	11	Equador	2.929
Lituània	17	Estats Units	86	Perú	246
Polònia	293	Mèxic	52	Uruguai	968
Portugal	167	Amèrica Central	615	Veneçuela	228
Regne Unit	1.311	Cuba	216	Altres països d'Amèrica del Sud	111
Romania	817	República Dominicana	319	Àsia	831
Suècia	69	Altres països d'Amèrica Central	80	Xina	479
Altres països de la UE	236			Filipines	169
Resta d'Europa	570			Índia	81
Rússia	229			Pakistan	14
Suïssa	81			Altres països d'Àsia	88
Ucraïna	155			Oceania	9
Altres països d'Europa	105			No consta país	1
		TOTAL	23.638		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-61B. ALUMNAT ESTRANGER PER PAÍS/ÀREA GEOGRÀFICA DE NACIONALITAT (2008-2009)

Unió Europea (27 països)	7.156	Àfrica	5.220	Amèrica del Sud	11.292
Alemanya	1.675	Algèria	103	Argentina	2.328
Bèlgica	87	Guinea Equatorial	43	Bolívia	1.072
Bulgària	757	Marroc	4.408	Brasil	537
França	264	Altres països d'Àfrica	666	Xile	590
Holanda	172	Amèrica del Nord	170	Colòmbia	1.934
Itàlia	861	Canadà	12	Equador	3.095
Lituània	25	Estats Units	103	Perú	298

Continua

QUADRE III-61B. ALUMNAT ESTRANGER PER PAÍS/ÀREA GEOGRÀFICA DE NACIONALITAT (2008-2009)

Polònia	351	Mèxic	55	Uruguai	1.959
Portugal	198	Amèrica Central	717	Veneçuela	218
Regne Unit	1.400	Cuba	258	Altres països d'Amèrica del Sud	161
Romania	984	República Dominicana	303	Àsia	979
Suècia	75	Altres països d'Amèrica Central	156	Xina	551
Altres països de la UE	307			Filipines	170
Resta d'Europa	599			Índia	123
Rússia	253			Pakistan	15
Suïssa	90			Altres països d'Àsia	120
Ucraïna	148			Oceania	11
Altres països d'Europa	108			No consta país	1
		TOTAL	26.145		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009.

Els continents de procedència amb menys alumnes són Amèrica del Nord i Oceania, amb percentatges semblants als estatals. Això no obstant, i d'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres i les dades d'avanç del Ministeri d'Educació i Ciència del 2008-2009, l'alumnat de la Unió Europea experimenta una important pujada a causa de la incorporació a aquest grup dels nous països que s'han afegit a la UE: Bulgària i Romania, augment que ja s'observava en cursos anteriors.

Per illes i d'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres 2008-2009, els percentatges més importants de procedència de l'alumnat estranger són: a Mallorca: Marroc, Equador, Argentina, Colòmbia, Alemanya, Regne Unit, Bolívia, Uruguai, Bulgària i Romania; A Menorca: Equador, Regne Unit, Marroc,

Colòmbia, Bolívia i Argentina; A Eivissa: Marroc, Equador, Argentina, Alemanya, Regne Unit i Colòmbia, i a Formentera: Marroc, Argentina, Itàlia, Colòmbia i Alemanya.

Un altre aspecte que cal tenir en compte es refereix a la diversitat de l'alumnat estranger pel que fa a les nacionalitats de procedència. Segons el que reflecteixen les dades de la Direcció General de Planificació i Centres, no tan sols ha augmentat cada curs el nombre d'alumnat estranger en el sistema educatiu, també se n'ha ampliat la procedència geogràfica. Així, i durant els cursos 2006-2007, 2007-2008 i 2008-2009, i respectivament, són 126, 127 i 131 nacionalitats diferents a les Illes Balears. Tot i aquesta àmplia diversitat, la major part d'alumnat estranger procedeix de països en desenvolupament.²⁷

27. Tal com també es recull en l'*Informe España 2007 i 2008* del Centro de Estudios del Cambio Social. Madrid: Fundación Encuentro.

La distribució de l'alumnat estranger segons la titularitat del centre i també la distribució per illes i per municipis són qüestions que cal considerar respecte a la planificació i l'organització educativa, el suport al professorat i a les famílies i els programes que cal dur a terme. La concentració elevada d'estudiants immigrants en la xarxa pública i en determinats territoris i centres concrets requereix, sens dubte, que s'adoptin mesures estructurals del sistema per evitar processos de marginació d'aquests centres i alumnes. Així mateix, i tal com hem indicat en les memòries del CES dels anys anteriors, també és important afavorir una distribució equilibrada dels estudiants estrangers en el conjunt de la xarxa de centres públics i concertats de les Illes. Més que una declaració de principis, és important fer possible el valor educatiu de la diversitat i de la convivència intercultural a les nostres aules i fora d'aquestes com a missatge i com a pràctica educativa de valor. L'atenció a la diversitat requereix formació, estratègies organitzatives i més recursos materials i humans perquè el sistema educatiu funcioni de forma adequada a les necessitats de l'alumnat i de les seves famílies.

4.2.

ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS A LES ILLES BALEARS (2008-2009)

Després d'un període d'un any i mig, des de final de 2006 fins a mitjan 2008, en què els nous governs, tant el de les Illes Balears com l'espanyol, sorgits dels processos electorals respectius varen compor-

tar canvis en les dues administracions pel que fa a les estructures i les responsabilitats tant en universitats com en recerca amb l'anunci de la continuació de la reforma del sistema universitari a tot l'Estat, es podia preveure un curs amb la inestabilitat derivada d'una transició complicada, com a mínim en les estructures (graus i postgraus) i els continguts (plans d'estudis), i així ha estat bona part del curs acadèmic 2008-09.

El context actual de recessió econòmica també ha emmarcat en gran manera les discussions del sistema universitari a les Balears. La Llei de pressuposts del Govern de les Illes Balears per al 2009 ha previst un increment limitat de les despeses i de les partides destinades a la universitat, a les quals el Govern ha destinat 61 milions d'euros.

D'altra banda, l'any 2008 ha significat l'inici del nou Pla Estatal d'R+D+I, que estableix els objectius i les prioritats de la política d'investigació i d'innovació per al període 2008-2011 i la continuïtat de diverses convocatòries competitives emmarcades en el programa Ingenio 2010.

Cal assenyalar, que aquest darrer curs acadèmic s'ha caracteritzat per ser un període de transició per adaptar les titulacions a l'espai europeu d'educació superior, sobretot pel que fa als graus, un procés que s'ha vist immers enmig d'un debat públic ampli i de reclamació per part d'alguns col·lectius, principalment de determinats sectors dels estudiants i de formes diverses, amb demandes que anaven des de la necessitat d'incrementar la informació o el debat fins a d'altres que vinculaven el procés amb la necessitat de

més beques i finançament públic o peticions d'aturada temporal del procés. En aquest sentit, el Ministeri va enfortir la comunicació amb la societat sobre l'anomenat procés de Bolonya, i la UIB va intensificar l'explicació pública dels diversos processos en marxa.

Un període, doncs, marcat profundament pel context de recessió en què es troba l'economia, en el qual, tal com s'indica des dels àmbits polítics, econòmics i socials, la represa del camí del creixement es fonamenta en una societat i una economia fortament basades en el coneixement. Tanmateix, aquest estat d'opinió a hores d'ara no ha comportat, en general, un increment de la inversió pública destinada a desenvolupar més les estructures bàsiques de generació i transmissió de coneixement, que són les universitats.

4.2.1. REFORMA DELS PLANS D'ESTUDI PER A L'ADAPTACIÓ A L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

El procés d'adaptació a l'espai europeu d'educació superior (EEES), regulat pel Reial decret 1393/2007, de 29 d'octubre, que estableix l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials, implica canvis importants en el sistema universitari espanyol, especialment pel que fa a la reforma, la verificació i l'acreditació dels títols oficials. Per tal de dur a terme el procés de reforma, s'han establert a la UIB al llarg de l'any acadèmic comissions de reforma de grau i màster per a cada títol. Les comissions han estat formades per una presidència, un secretari, vocals acadèmics i estudiants, i han comptat amb consultes de diverses organitzacions socials, acadè-

miques i científiques i d'experts de cada disciplina. Aquest procés ha estat liderat per l'equip rectoral, que ha estat assessorat per l'Oficina de Convergència i Harmonització Europea (OCIHE).

El Reial decret 1509/2008, de 12 de setembre, estableix el Registre d'Universitats, Centres i Títols (RUCT), que té caràcter públic i de registre administratiu, compila la informació actualitzada del sistema universitari referent a universitats, centres i títols, i és alhora un instrument que garanteix la qualitat en les noves titulacions adaptades a l'EEES. Amb aquest model, que potencia l'autonomia universitària, les universitats proposen l'oferta acadèmica, que, un cop avaluada per l'ANECA, verificada pel Consell de Universitats i registrada al RUCT, amb l'autorització corresponent del Govern de les Illes Balears, s'incorpora a un catàleg obert de titulacions. La inscripció al RUCT dels títols oficials té com a efecte la consideració inicial de títol acreditat. D'altra banda, tots els processos relacionats amb la renovació de l'acreditació dels títols, així com la modificació i l'extinció dels plans d'estudis, també s'hauran de registrar al RUCT.

El Reial decret 1892/2008, de 14 de novembre, determina les condicions d'accés als ensenyaments universitaris oficials de grau i els procediments d'admissió a les universitats públiques espanyoles sobre la base del respecte als principis d'igualtat, mèrit i capacitat. El Decret també regula un nou sistema d'accés a la universitat per a les persones més grans de quaranta anys que acreditin una determinada experiència laboral o professional i no disposin de la titulació acadèmica establerta

legalment a aquest efecte. De la mateixa manera, preveu l'accés de persones més grans de 45 anys que no disposin de titulació ni experiència laboral o professional.

Finalment, una resolució motivada de la Direcció General d'Universitats (DGU-MICINN, 16 de juliol de 2008) adreçada als rectors de les universitats espanyoles aclaria diversos aspectes relatius als ensenyaments de màster i doctorat en l'ordenació universitària que es desprèn del Reial decret 1393/2007.

Quant al calendari d'extinció dels ensenyaments de postgrau, a partir de l'1 d'octubre de 2009 no es podran iniciar programes de doctorat, d'acord amb el Reial decret 778/1998, de 30 d'abril, els quals s'extingiran definitivament el 30 de setembre de 2015.

Quant al calendari d'extinció dels ensenyaments de només segon cicle, d'acord amb el Reial decret 1393/2007, durant el curs acadèmic 2010-2011 no es podran oferir places de nou ingrés a primer curs de les titulacions actuals. Ara bé, l'extinció de les titulacions de segon cicle començarà el curs 2013-2014, quan ja no es podran oferir places a primer curs.

Quant a la implantació de nous ensenyaments de postgrau, d'acord amb el Reial decret 1393/2007 requerirà la verificació prèvia del Consell d'universitats i que les comunitats autònomes n'autoritzin la implantació.

Quant a la verificació del doctorat, en el nou marc d'adaptació a l'EES el programa de doctorat està format per un període de formació i un altre d'investigació que, un cop superats, permeten obtenir el títol de doctor. Això no obstant, el període de formació es pot configurar pròpiament com a màster —i, com a tal, s'entén que ja ha estat sotmès a verificació— o bé superant 60 crèdits d'un màster o més. La normativa, però, també preveu la possibilitat que les persones graduades en titulacions amb una durada superior als 300 crèdits puguin accedir directament al període d'investigació.

4.2.2. ALUMNAT UNIVERSITARI

Si es presta atenció al nombre d'alumnes, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.552 alumnes en el curs 2008-2009,²⁸ enfront dels 13.895 del curs anterior, la qual cosa suposa una reducció d'un 2,47% del nombre d'alumnes i tornar al nivell d'alumnes dels cursos 2005-06, de manera que es continua per la senda de disminució iniciada en els cursos 2005-06 i 2006-07. [\(Vegeu el quadre A III-1.\)](#)

A a la UNED hi va haver 4.962 alumnes matriculats en aquest darrer curs, 1.232 més que l'any acadèmic anterior. [\(Vegeu el quadre A III-2.\)](#)

A la UOC estudien un total de 1.367 persones, que completen l'alumnat universitari resident a les Illes. [\(Vegeu el quadre A III-3.\)](#)

28. En el moment de tancar aquest capítol (juny del 2009), encara no s'han divulgat les memòries acadèmiques de la UIB, la UNED i la UOC del curs 2008-09. En aquest moment, les dades oficials de la CRUE (Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles) han arribat a l'any acadèmic 2006-07.

Finalment, es poden considerar els 972 alumnes que estudien a altres universitats de l'Estat. En total, hi ha 20.853 alumnes seguint estudis universitaris de primer i segon cicle. A continuació, comentarem amb més detall aquestes dades.

Per fer l'anàlisi, ens centrarem de forma preferent en les dades de la UIB. La justificació d'aquesta decisió és evident: és l'única universitat pública presencial i concentra quasi el 65% de tot els alumnes de les Balears que segueixen estudis universitaris de primer i segon cicle.

La Universitat de les Illes Balears (UIB) imparteix en l'actualitat un total de 49 títols oficials en vigència. D'aquests, 19 corresponen a llicenciatures o enginyeries superiors (cicle llarg); 20 a diplomatures, arquitectura tècnica o enginyeries tècniques (cicle curt), i 10 a titulacions pròpies de la UIB. Si l'oferta de la UNED i de la UOC és no presencial, la de la UIB no es pot dir que sigui només presencial, ja que inclou un model semipresencial ja molt desenvolupat: el programa Campus Extens, així com una titulació completa a distància d'Educació Social.

Segons la branca de coneixement, no s'observen canvis significatius respecte al curs anterior. En relació amb la demanda de nou ingrés dels diversos estudis, es pot comprovar que els cinc estudis amb més alumnes són els de mestre, que en les ofertes de la UIB i de l'Escola Alberta Giménez han tingut 713 alumnes; seguits dels estudis d'empresarials, els quals en les dues modalitats han tingut 489 alumnes, i els estudis de turisme, amb tres opcions (Escola Felipe Moreno, Consell

d'Eivissa i UIB), els quals han tingut 252 nous alumnes. A continuació, els estudis de salut amb l'opció d'Infermeria i de Fisioteràpia arriben també a 252 alumnes, i els de Dret, 212 alumnes. En total, aquests cinc grans grups d'estudis formen un 51,5% de l'alumnat de la UIB. [\(Vegeu el quadre A III-4.\)](#)

4.2.3. EVOLUCIÓ DE LA MATRÍCULA EN ELS DARRERS ANYS

Al llarg dels cursos que van del 2002 al 2005, la matrícula no havia deixat d'augmentar. Aquesta tendència es va invertir en el curs 2005-06, i va disminuir també el 2006-07 de forma moderada. Aquesta tendència ha canviat en els cursos 2007-08 i 2008-09 i s'ha tornat als nivells de nova matrícula del 2003-05. Per volum de demanda, destaquen els estudis de Mestre/a en Educació Infantil, Educació Primària, Infermeria i Fisioteràpia, que registren valors que dupliquen clarament l'oferta de places de la UIB.

Segons la durada dels estudis, la demanda de carreres de cicle llarg es manté constant, mentre que a les de primer cicle es redueix la capacitat que tenen de captar alumnes. [\(Vegeu el quadre A III-5.\)](#)

Quant als estudis de segon cicle, augmenta la demanda amb relació al curs 2007-08 un 22% (de 226 a 275), tot i que no és suficient per cobrir l'oferta de places.

Les tendències a l'Estat han estat molt similars a les de la UIB, amb un descens moderat però sostingut respecte als cursos de final dels anys noranta. També es

pot confirmar com en el curs 2008-2009 continua la davallada del nombre d'alumnes del sistema universitari català (presencial, sense incloure la UOC) registrada en els cursos anteriors; la taxa de creixement anual acumulativa del sistema universitari català ha estat negativa, una vegada més, amb de l'1,4%. Com es pot observar, l'estancament relatiu de les dades de nova matrícula de la UIB és més destacat a partir de les comparacions. En qualsevol cas, pel que fa a la UIB, les dades del darrer curs només confirmen una tendència a mantenir el nombre d'alumnes, sense pèrdues apreciables, però tampoc no aconsegueix captar-ne més. En els darrers anys el nombre d'alumnes matriculats només augmenta en unes quantes universitats; cal dir que l'augment s'observa en especial a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i a la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), atès que el funcionament i la configuració que tenen com a universitats no presencials han motivat un creixement apreciable si el comparam amb el nombre d'alumnes de la UIB al llarg dels darrers cursos. En els últims anys tant la UNED com la UOC han augmentat el nombre d'alumnes, de manera que han donat resposta a una nova manera de seguir els estudis universitaris: compatibilitzar els estudis i la feina, dilatar els processos de formació, etc. Probablement, la flexibilitat horària que permeten aquestes ofertes i la possibilitat de creixement que tenen —que no està limitada per les instal·lacions o la dotació de personal acadèmic per impartir classes presencials— han facilitat mantenir-ne el creixement. També s'ha mantingut la sortida de les Illes per cursar els estudis superiors.

La distribució per sexe a la UIB sobre la matrícula del curs 2008-09 és del 60,50% per a dones i el 39,50% per a homes. ([Vegeu el quadre A III-6.](#))

El percentatge de dones a la UIB continua superant en més de 6 punts la mitjana del conjunt de les universitats espanyoles en aquest mateix curs (54,2%), segons les dades del Consell de Coordinació Universitària (2008). Aquesta diferenciació per sexe superior a la de l'Estat pot estar relacionada amb l'estructura de l'oferta de la UIB, en la qual dominen estudis més feminitzats. La diferenciació apreciable per sexe no és conjuntural, és molt estable en els darrers anys; de fet, no ha canviat gaire des del curs 2000-01, ja que llavors hi havia un 58,40% de dones, és a dir, ha augmentat la feminització un poc més d'un punt percentual. Si es calcula la taxa de masculinitat (TM) es pot comprovar que, per cada 100 alumnes dones, només hi ha 65,29 homes (el curs 2003-04: 71,82). ([Vegeu el quadre A III-7.](#))

Per branques d'ensenyament, aquesta distribució mostra, malgrat això, resultats molt dispars: en les enginyeries i l'arquitectura tècniques són majoritaris els homes (en algunes carreres la TM és superior a 500 homes per cada 100 dones), resultat que es produeix en el sistema universitari espanyol, en un percentatge molt elevat. En l'extrem oposat se situen una sèrie de branques: els estudis d'Educació Social (TM: 19,26), Pedagogia (TM: 21,08), Treball Social (TM: 22,05), Infermeria (TM: 19,42), Psicologia (TM: 27,90), totes les carreres educatives (excepció feta de l'especialitat d'Educació Física) i totes les filologies (36,5%).

4.2.3.1. Alumnes que estudien fora de la CAIB

De tots els alumnes que fan proves d'accés a la UIB, hi ha un percentatge molt apreciable que es trasllada a una altra universitat de l'Estat. Pel que fa al curs 2008-09, 972 alumnes varen fer aquesta operació de trasllat. Aquest volum d'alumnes que opta per altres universitats presencials de l'Estat, es manté pràcticament igual respecte al curs 2006-07, ja que aquest curs varen ser 930 els que varen demanar trasllat d'expedient.

Les universitats a les quals cursen els estudis es concentren a Barcelona (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma, Universitat Politècnica i Universitat Pompeu Fabra), amb un 49,65% del total d'alumnes que directament es matriculen en universitats exteriors a la CAIB, i a Madrid (Universitat Complutense i Universitat Politècnica), amb més d'un 22%. A molta distància hi ha altres localitats com València o Granada. Aquestes destinacions de referència són les mateixes des del curs 2005-06.

Els factors que influeixen en aquest abandonament són diversos, però hi ha un factor molt destacat i després una sèrie de factors associats de diverses maneres:

- El factor més important és la manca d'alguns estudis a l'oferta de la CAIB (UIB, UNED, UOC), com ara els estudis de Medicina, Belles Arts, Arquitectura, Farmàcia, Ciències de l'Activitat Física, Enginyeria Industrial, etc. En total, més d'un 50% de tots els que estudien fora ho fan en carreres que no

s'ofereixen a la CAIB, entre les quals destaquen especialment les carreres sanitàries.

- El altres factors associats són molt diversos: el prestigi d'altres universitats; la tradició familiar de cursar els estudis en una determinada universitat pública o privada; la presència de familiars a les ciutats a les quals es traslladen els alumnes; la garantia de seguir els estudis en castellà (tot i que l'oferta d'universitats catalanes o valencianes capta més del 50% de tots els alumnes que estudien fora de la CAIB); etc. La importància d'aquests factors i el nivell d'associació és impossible d'estimar actualment, només un estudi detallat pot millorar el coneixement que tenim d'aquests temes.

4.2.4. LA UNED I LA UOC EN L'OFERTA I LA DEMANDA DELS ALUMNES DE LA CAIB

La UNED ha desenvolupat una certa transformació en els darrers anys, ja que ha dut a terme una adaptació de més qualitat a les tecnologies de la informació, i també ha millorat les instal·lacions que té a la CAIB. La seva oferta es concreta en 30 titulacions, seguides per un total de 4.962 alumnes. Domina la titulació de Dret (538 matriculats el 2008-09) i Psicologia (411), que han augmentat de forma sostinguda en els darrers anys acadèmics. Les dades sobre l'evolució de la matriculació són cada vegada millors. Les dades ajustades, oferides aquest any acadèmic per la seu de la UNED a les Illes, milloren la fiabilitat de les dimensions de la matrícula. Els

avantatges que ofereix, pel que fa a flexibilitat, són importants, però encara no se'n poden conèixer les taxes d'èxit, punt més dèbil de les ofertes d'estudis superiors a distància. [\(Vegeu el quadre A III-8.\)](#)

Les dades sobre els estudis de doctorat i formació continuada han millorat clarament la percepció de la importància de la UNED. Pel que fa als estudis de postgrau, la importància de la UNED ha augmentat considerablement, ja que ha matriculat 4.036 alumnes, i a més compta amb 52 alumnes en diversos estudis de doctorat.

La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) té una oferta d'estudis en procés d'ampliació. En els estudis de primer i segon cicle, actualment en procés de canvi, hi ha 1.367 alumnes, de manera que ha augmentat en 50 el nombre de matriculats en el curs 2007-08 (1.307 alumnes de les Balears).

Pel que fa als estudis de postgrau, la seva importància relativa és mínima, amb 44 alumnes fent doctorats o màsters.

El rendiment acadèmic corresponent al curs 2008-09, mesurat a partir de la taxa de rendiment, és del 68,9%, dada lleugerament superior a la del curs 2007-08 (67,6%). De la mateixa manera, es mantenen diferències importants pel que fa a centres, amb xifres que oscil·len entre el màxim de les diplomatures de salut i mestre (superiors al 90%) i els mínims de diversos estudis de ciències. Segons la branca de coneixement, l'evolució d'aquest indicador evidencia una recuperació lleugera en tots els àmbits, especialment en les ciències (que superen el 65%), les

ciències socials i jurídiques (que superen el 69%) i les ciències humanes (que superen el 85%). La taxa d'èxit el curs 2008-09 se situa en un 90,3%, un punt superior a la del curs 2007-08.

4.2.5. ESTUDIS DE TERCER GRAU I INVESTIGACIÓ A LA UIB

En aquest darrer apartat, el dels estudis de postgrau, la UIB és l'oferta més estructurada, comparativament de més qualitat i amb resultats incomparablement millors. La matrícula dels cursos de doctorat, en el curs 2008-09, ha estat de 596 alumnes, de manera que ha disminuït un 7,5% respecte al curs anterior. Aquest nombre d'alumnes s'ha mantingut de forma significativa, sempre amb més de 450 alumnes en els darrers anys. En qualsevol cas, la tendència, des de 2005-2006, ha estat caracteritzada per l'increment moderat d'alumnes de doctorat, que ha augmentat en un 30,42%. [\(Vegeu el quadre A III-9.\)](#)

Segons la branca de coneixement, l'equilibri és notable; malgrat això, els doctorats de caire humanístic —filologies, història, etc.— (29,3%) i de ciències de la salut i psicologia (18,96%) són els que concentren una major proporció d'estudiants, seguits pels de ciències de l'educació, dret i economia i ciències experimentals, que se situen entre el 16% i el 17% del total. Si s'hi presta atenció de forma més detallada, la desigualtat per programes de doctorat és apreciable, amb doctorats amb més de 40 alumnes (biologia, educació —investigació i innovació—, ciències mèdiques bàsiques, història i història de l'art), i d'altres amb un nombre reduït d'a-

lumnas. En qualsevol cas, no és tan important el volum d'alumnes com la qualitat d'aquests estudis, mesurada per les mencions de qualitat atorgades per l'ANECA i pel nombre de tesis aprovades: només en el darrer curs s'han presentat 24 tesis.

En l'estudi de 2009 titulat *La calidad de las universidades en España* (CES de la Comunitat de Madrid), s'analitzen 32 variables agrupades en 10 factors: recursos humans, mitjans informàtics, llibres per alumne, tesis, patents, projectes d'I+D, etc. La majoria de les dades, recollides en el curs 2006-2007, han estat facilitats per la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) a l'equip d'investigadors encapçalat pel catedràtic d'Economia Aplicada Mikel Buesa. La Universitat de les Illes Balears parteix com la número 31 de la llista de 47 universitats públiques analitzades. Té un 58 sobre 100 punts en docència i en investigació. L'informe arrodoneix els seus resultats al 100% i presenta la Universitat Politècnica de València com a model amb 100 punts per mesurar la resta. La segueix la Universitat de Santiago de Compostel·la, amb 14,9 punts de diferència. A partir d'aquesta, els salts en la llista són més reduïts.

La UIB puntua malament a les variables considerades a l'índex general de docència (universitat 40 de 47, amb 27,22 punts de 100, encara que la primera universitat només arriba a 54,14 punts). Aquest resultat no és especialment preocupant quan es revisen els indicadors considerats, agrupats en cinc factors: dimensions de les universitats, recursos humans, dotació de recursos, esforç bibliogràfic i resultats del doctorat (nombre de tesis).

La puntuació de la UIB millora molt a l'índex general d'investigació (universitat 22, amb 36,65, la primera universitat arriba a 55,95 punts). Els indicadors d'aquest índex són els recursos financers obtinguts per a la investigació; els resultats de la investigació, mesurats per les patents i les tesis doctorals per doctor; els projectes d'I+D competitiva i nivell d'èxit dels estudiants del doctorat; el nivell acadèmic dels investigadors, i les publicacions ISI de les universitats. L'informe de la Fundació Conocimiento y Desarrollo (2008) coincideix amb aquesta bona valoració de la UIB en investigació. La UIB (amb 70,19 articles ISI cada cent professors a temps complet; al voltant de 1.600 publicacions per any, de les quals 700 són aparicions en revistes internacionals de prestigi) figura com el quart centre públic que més produeix, per sobre d'universitats com la Pompeu Fabra de Barcelona o la Carlos III de Madrid.

4.2.6. PROFESSORAT DE LA UIB

En l'àmbit dels recursos i l'organització, la reforma de la LOU, aprovada per la Llei orgànica 4/2007, de 12 d'abril, preveu, entre altres qüestions, una nova configuració de la docència universitària en tres àmbits:

- L'estructuració del personal docent universitari permanent en dos únics cossos: catedràtics d'universitat (CU) i professors titulars d'universitat (TU), així com la integració en aquests cossos del professorat catedràtic d'escola universitària (CEU) i el professorat titular d'escola universitària (TEU). Segons esta-

bleix la disposició addicional segona de la Llei orgànica 4/2007, que modifica la LOU, podran accedir directament al cos de TU el professorat TEU que tingui el títol de doctor o l'obtingui posteriorment i estigui acreditat d'acord amb els mecanismes prevists en la legislació. En aquest sentit, el Consell de Govern ha aprovat la promoció de la majoria de TEU doctors acreditats a TU al llarg de l'any acadèmic.

- La reestructuració de les modalitats de contractació laboral fixades ara en les figures següents: ajudant, professor ajudant doctor, professor contractat doctor, professor associat i professor visitant.
- Un nou procediment per accedir als cossos docents universitaris que requereix l'obtenció prèvia de l'acreditació per l'ANECA o l'AQUIB (a les Illes Balears).

Quant al personal docent i universitari, en la disposició addicional sisena encomana al Govern l'elaboració d'un reial decret sobre l'estatut del PDI, que inclourà la regulació d'una estructura de carrera funcional basada en l'obtenció de mèrits docents o investigadors i les condicions en què el funcionariat universitari pot participar en la gestió i l'explotació dels resultats de les seves investigacions.

Mentre aquest procés queda obert, pel que fa a la situació actual a la UIB, en relació amb el personal docent i investigador (PDI) de la UIB, s'hi donen els trets següents. [\(Vegeu el quadre A III-10.\)](#)

El professorat permanent està format per 488 catedràtics i titulars (40,13%) i per 728 (59,87%) de no permanents, és a dir, associats, ajudants i d'altres. Aquestes 1.216 places, equivalents a jornada completa (EJC) —és a dir, equivalents a 37,5 hores setmanals— representen 886 docents. Això significa que, si només es considera aquest professorat teòric (EJC), aquest augment en el nombre de professors millora la ràtio d'alumnes per professor: amb 15,29 durant el curs 2008-2009 a la UIB, mentre que durant el curs 2003-2004 aquesta ràtio era de 18,95 alumnes per professor.

El nombre de professors de la UIB, en els diversos cursos, presenta un increment progressiu moderat, ja que millora la dotació de personal en totes les opcions, excepció feta de les categories per extingir (catedràtics i titulars d'escola universitària), directament implicats en un procés d'accés a la categoria superior de titulars d'universitat. Aquesta millora pot ser enganyosa; de fet, la millora no és significativa pel que fa al professorat permanent, ja que els increments en nombre de titulars d'universitat (de 211 a 276 en el darrer any acadèmic) s'explica per la reconversió de catedràtics i titulars d'escola universitària (de 212 a 123 en el mateix període).

Com ja es va destacar a aquest mateix informe del curs passat, cal posar de manifest les diferències, des de la perspectiva de la categoria del PDI, entre els departaments que varen ser creats i dotats abans (química, física, biologia, dret, matemàtiques o els dos de pedagogia) i els departaments més recents (psicologia, economia aplicada, economia d'empresa, infermeria i fisioteràpia, etc.).

És molt destacada la proporció de professors associats, ajudants i d'altres de no permanents en alguns departaments (per exemple: més d'un 86,8% en Infermeria i Fisioteràpia; un 70,18% en Pedagogia i Didàctiques Específiques); amb tot, cal tenir en compte que el nombre d'associats, ajudants i d'altres de no permanents en els diversos departaments representa un 59,87% del total del professorat. S'ha de tenir present que el creixement de la UIB, des del curs 1999-2001, s'ha fet en bona part gràcies a la contractació de personal associat, és a dir, s'ha produït un increment constant d'aquest tipus de personal, contra els criteris manifestats per la gran majoria de responsables universitaris.

Si es consideren de forma conjunta els professors funcionaris permanents (CU, TU, CEU i TEU), representen un 40,13% (en el curs 2007-08 representaven un 43,75%). És a dir, hi ha 149,2 professors no permanents per cada 100 de permanents, mentre que el curs acadèmic 2007-08 n'hi havia 128,6. Per al pressupost del 2008, la plantilla del personal docent investigador no va presentar modificacions importants quant a creixement de nombre de places de professorat permanent, atès el difícil context econòmic actual. Així doncs, només s'hi ha executat un creixement de plantilla de PDI, basada en professorat no permanent, corresponent al desplegament de nous ensenyaments i las reformes actuals (EEES) per al curs 2008-2009 (un augment de 71 professors no permanents en relació amb l'any 2008), de manera que ha disminuït el nombre de professors permanents en

23. Aquest augment del desequilibri s'ha de corregir en els propers anys si el que es vol és millorar la qualitat de la docència i de la investigació en els departaments i el conjunt de la UIB.

És evident que la política de professorat de la UIB depèn dels canvis que s'han de produir en els propers dos cursos acadèmics, amb la plena incorporació a l'espai europeu d'educació superior. A més dels canvis legals, s'han de produir canvis també en el finançament de la UIB per tal de millorar la capacitat de les dotacions de professorat i investigador permanent.

4.2.7. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Pel que fa a les accions en matèria de personal d'administració i serveis, cal referir-se, fonamentalment, a dos aspectes en concret: la dotació i la formació.

Pel que fa a la dotació de personal d'administració i serveis (PAS), la UIB compta (segons el pressupost del 2009) amb 496 professionals funcionaris i 47 de contractats, és a dir, 543 professionals de nivells molt diferents, des d'auxiliars de suport administratiu fins a tècnics superiors de diverses especialitats. Segons el quadre de tretze indicadors institucionals, inclòs en el pressupost de la UIB,²⁹ el PAS ha passat de 729 a 886 persones, de manera que s'ha modificat la ràtio professors/PAS, la qual ha passat d'1,73 el 2003 a 1,63 el 2009. El PAS s'ha incrementat, però la dificultat a l'hora interpretar aquesta ràtio és gran, ja que la variació podria indicar

29. <http://www.uib.es/ca/infosobre/universitat/pressuposts/2009/index.html>.

una reducció del suport a les tasques acadèmiques o una major eficiència d'aquest suport, sigui per una certa economia d'escala a les organitzacions de suport (serveis diversos de la UIB). Però encara s'hauria d'estudiar la composició per categories i funcions d'aquest personal. Les dades actuals no permeten analitzar amb detall l'evolució del PAS, tot i que les memòries dels serveis mostren una mancança de personal considerable.

En relació amb la formació, val a dir que ha millorat la formació específica per a personal d'administració i serveis, ja que ha augmentat l'oferta i la participació en accions formatives en més d'un 6,2% respecte al curs 2007-08.

4.2.8. PRESSUPOST DE LA UIB

Dos dels grans principis que han de regir el finançament universitari són la suficiència i l'equitat, juntament amb una gestió eficaç i eficient dels recursos que s'hi destinen. Per suficiència s'entén un finançament adequat a les funcions encomanades a la Universitat: formació, recerca i desenvolupament social i econòmic. Un finançament que permeti una activitat acadèmica de qualitat, competitiva en el terreny europeu i internacional, que generi projectes i iniciatives singulars i complementàries en el si de la Universitat de les Illes Balears. En aquest terreny, és especialment rellevant analitzar i determinar els costos futurs de les diferents activitats universitàries tenint en compte els que es deriven de la construcció de l'espai europeu d'educació superior o l'impacte de la legislació que afecta l'àmbit universitari.

L'equitat implica igualtat d'oportunitats i polítiques actives que afavoreixin l'accés a l'educació superior de tot ciutadà que així ho desitgi i compleixi els requisits per accedir-hi. En aquest sentit, i en el context de l'EEES, es fa imprescindible posar en marxa una política robusta de beques, ajuts i préstecs als estudiants, juntament amb preus públics limitats per a les diverses matrícules. Bona part d'aquestes accions són competència del Govern de les Illes Balears. La nova política de beques, ajuts i préstecs s'ha d'apropar a la mitjana europea en un termini de pocs anys, ja que actualment Espanya, i més en concret les Illes Balears, se situen a la cua d'Europa quant a l'oferta de beques i ajuts als estudiants.

Pel que fa al pressupost de la UIB, vegeu els quadres [A III-11](#) i [A III-12](#).

Aquest any 2009 s'ha aprovat un pressupost de 92.451.336,38 euros, és a dir, ha augmentat un 7,71% respecte al curs anterior. Aquest augment s'ha produït de forma sostinguda en els darrers quatre pressuposts sempre per sobre del 5%. En els ingressos, les taxes públiques representen només un 11,44%, mentre que el 67,90% són transferències corrents, majoritàriament provinents del Govern de les Illes Balears. Les despeses es distribueixen en un 66,04% per a personal (el 2008 representava un 64,88%), despeses en béns corrents o serveis (15,23%) i inversions reals (16,83%). Aquest darrer capítol s'ha reduït considerablement si el comparem amb el que representava, per exemple, els anys 2000 (29,44%) o 2001 (33,99%). En qualsevol cas, les necessitats d'inversió no s'han reduït, ja que encara falten ins-

tal·lacions molt notables (biblioteca central i adaptació als requeriments espacials derivats del model d'ensenyament-aprenentatge de l'espai europeu, per exemple).

En els darrers vuit anys, cal reconèixer que l'esforç inversor del Govern de les Illes Balears ha estat insuficient, encara que important, degut, principalment, a la necessitat de donar resposta a l'entrada creixent de nous estudiants a les aules i la necessitat consegüent de dotacions de professorat, així com per la creació i la consolidació de les infraestructures universitàries. S'ha passat d'una transferència nominativa de 38,32 milions d'euros el 2003 a 61,14 milions d'euros el 2009, és a dir, d'una transferència nominativa per estudiant de 3.291 euros el 2003 a 4.928 euros el 2009, increments molt superiors als de l'IPC. Concretament, entre el 2008 i el 2009 l'increment de la transferència nominativa ha estat d'un 10,02%.

Malgrat tot, encara som lluny d'assolir un finançament universitari que representi l'1,5% del PIB l'any 2010, i que avanci cap a la recomanació de la Unió Europea d'un 2% d'inversió en educació superior i d'un 3% d'inversió general en R+D. Concretament, el 2009, el Govern ha destinat 61.139.540 euros a transferències a la UIB en els pressuposts del 2009, un 1,78% dels 3.478.983.703 euros que constitueixen el total dels pressuposts del Govern de la CAIB (article 1 de la Llei de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per a l'any 2009).

En aquest context i, pel que fa als recursos i la seva organització, la UIB té uns reptes

oberts que es poden resumir en els següents:

Personal docent i investigador. Definir una plantilla de professorat estable i equilibrada en relació amb l'encàrrec acadèmic. Adaptar els processos de gestió del col·lectiu docent i investigador a les exigències de l'EEES. Afavorir el reconeixement de l'activitat acadèmica.

Personal d'administració i serveis. Millorar el dimensionament del PAS per afrontar els nous reptes de l'EEES. Continuar les accions per a la promoció i millora de les condicions de treball.

Infraestructures. Completar la construcció dels campus de la UIB, en especial pel que fa a la biblioteca central, objectiu que ha quedat ajornat sine die. Millorar els espais destinats a serveis de la Universitat (serveis administratius, consergeries, aules d'informàtica i aprenentatge de llengües, etc.).

Gestió i organització. Completar la redefinició del model organitzatiu de gestió i acadèmica adequat a les noves funcions derivades de l'adaptació a l'EEES. Enfortir el sistema de qualitat institucional, de formació permanent del personal i de presència en la societat de les Illes.

Els reptes de la UIB no es limiten als apuntats al final d'aquesta darrera secció, tal com s'ha intentat explicar a les reflexions inicials dedicades a la situació de canvi universitari.

COL·LABORACIÓ:

EL PLA DE BOLONYA

SANTIAGO CAVANILLAS MÚGICA (UIB)

1. EL PROCÉS DE BOLONYA

Encara que els antecedents podrien remuntar-se fins a la Declaració de la Sorbona, signada el 1998 pels ministres d'Educació de França, el Regne Unit, Itàlia i Alemanya, o, fins i tot, a la Convenció de Lisboa de 1997, promoguda per la UNESCO i el Consell d'Europa, sobre "Reconeixement de qualificacions relatives a l'educació superior a la Regió Europea", és ja un lloc comú situar la primera fita del denominat "procés de Bolonya" a la denominada "Declaració de Bolonya" de 1999, que conté una declaració conjunta del ministres d'Educació de la UE. A partir de llavors el procés ha seguit els sempre complicats laberints comunicaris, ha dormit massa temps en mans d'una administració, l'espanyola, incapaç durant molts anys, ministres i governs (de tots dos colors), de posar fil a l'agulla, per acabar el 2007 en una adaptació apressada i no exempta de defectes, que ha concitat crítiques i protestes procedents de variats (i, en molt casos, antagònics) sectors de la comunitat universitària, però que ha permès, finalment, a les universitats espanyoles, sumar-se a l'espai europeu d'educació superior.

Com afecta i afectarà aquest procés les universitats —i la UIB, en particular? Examinem-ho en vista dels principals objectius del procés de Bolonya.

2. L'OBJECTIU D'ACONSEGUIR UN SISTEMA DE TITULACIONS COMPENSABLE I COMPARABLE

A partir d'una unitat de mesura comuna —el crèdit ECTS— es proposa una estructura dels títols en tres cicles: grau (3 o 4 cursos acadèmics), postgrau (1 o 2 cursos) i doctorat. En relació amb el sistema de titulacions, el Ministeri d'Educació ha pres dues decisions de gran envergadura: adoptar el model de grau de 4 anys —minoritari a Europa— i apostar per una desregulació de les titulacions —tot i que això no semblava consubstancial al procés de Bolonya.

L'adopció del model de 4 anys, tot i que no representa cap avantatge respecte del més comú de 3 anys, ha servit, en el curt termini, per evitar a les antigues llicenciatures un canvi traumàtic, però no se sap si en el termini més llarg danyarà la visibilitat dels postgraus o estendrà de fet el model grau/postgrau a un 4+2. El que segur que fracassarà és el poc realista i mal executat intent d'assolir una mena de primers cursos comuns per a les diferents branques jurídiques, és a dir, el model 1+3+1.

El model de 4 anys perjudica especialment la UIB. En primer lloc, encareix el cost general de la Universitat, ja que aquesta té més estudiants (60% aproxi-

madament) en títols —les diplomatures— que ara s'incrementen en un any més que en els títols —les llicenciatures— que es redueixen en un any. És probable, de totes maneres, que aquest inconvenient es pal·liï per un desplaçament de matrícules dels graus que abans eren diplomatures a favor dels que eren llicenciatures. En segon lloc, l'any suplementari que s'afegeix a les antigues diplomatures pot tenir un efecte dissuasori sobre una població estudiantil caracteritzada per la taxa d'"escolarització universitària" més baixa d'Espanya.

Quant a l'aposta per la desregulació de les titulacions —que implica que no existeixi una llista de títols possibles prèviament aprovats per l'Administració i que cada universitat pugui proposar els que cregui més adients—, es tracta d'una novetat sobre la qual és difícil fer pronòstics: probablement el seu èxit dependrà de la manera com es comprengui el sistema en el mercat laboral i s'hi adaptin les administracions públiques a l'hora de definir l'accés als seus llocs de treball.

3. L'OBJECTIU DE MANTENIR UNS ESTÀNDARDS ELEVATS DE QUALITAT

Tot i que les universitats han fet sempre bandera de l'excel·lència, el cert és que els mecanismes implícits i explícits de l'acadèmia han reservat de fet aquest lloc privilegiat a la recerca, mentre que la docència es considerava un subproducte d'aquesta, que la saviesa dels seus professors destil·lava de forma natural. Rompre

aquests hàbits a les universitats espanyoles costarà molt de temps i és dubtós que ni els sistemes de govern de les universitats ni els de contractació dels seus professors siguin els més adients per incorporar a l'ensenyança universitària aquesta nova "cultura de la qualitat". Les polítiques i els controls de qualitat administrats per l'ANECA i, en el nostre cas, l'AQUIB poden incentivar aquesta cultura sempre que no acabin reduïts a una enervant "pedagogoburocràcia" que doni més importància al fet que estiguin emplenades totes les caselles del corresponent informe que al que realment es fa a les universitats, risc no gens negligible.

4. L'OBJECTIU DE FACILITAR EL RECO-NEIXEMENT TRANSFRONTERER DE TÍTOLS I QUALIFICACIONS ACADÈMICS

L'homologació dels cicles —grau, postgrau i doctorat— i la utilització del crèdit ECTS com a unitat comuna de mesura no impliquen una equiparació material de les titulacions, entre altres coses perquè la unificació dels continguts no ha estat mai un dels objectius del procés de Bolonya. Per això, l'objectiu és més humil: lubricar els procediments nacionals, fer-los més accessibles i evitar que serveixin d'excusa per impedir el reconeixement d'una titulació si no hi ha diferències substancials amb la cursada per l'estudiant. Encara que Espanya s'ha distingit per la lentitud dels seus procediments de reconeixement, sembla que es van fent passos en la bona direcció i és previsible que els pròxims anys es produeixin avanços importants en aquest eix de Bolonya.

5. L'OBJECTIU QUE LA UNIVERSITAT SERVEIXI COM A ELEMENT DE COHESIÓ SOCIAL

En paral·lel i en part com a resposta als moviments "anti-Bolonya", els objectius del procés de Bolonya s'han anat tenyint amb una important dimensió social. L'educació, inclosa la universitària, és un element clau de cohesió social i de progressió personal. No obstant això, el paper de les universitats en aquesta tasca és molt reduït, ja que, en primer terme, no està en mans de les universitats, sinó del sistema educatiu preuniversitari, assolir que els estudiants de sectors socials desfavorits accedeixin en condicions a la Universitat. En segon lloc, el sistema de preus públics i de beques no depèn de les universitats, sinó de les autoritats educatives —fonamentalment, de les estatals—; esperem que coincideixin en els pròxims anys el lideratge i la pau social necessaris per abordar d'una vegada per sempre la reforma del sistema espanyol de preus dels estudis universitaris, ara per ara massa barats per als estudiants amb recursos i massa cars per als qui no en tenen.

6. L'OBJECTIU DE L'"EMPLEABILITAT"

L'objectiu que els estudis universitaris s'orientin a millorar la incorporació al mercat laboral (en realitat, al mercat *tout court*, ja que s'hi ha d'incloure la denominada "autoocupació") dels titulats és probablement un dels més rellevants del procés de Bolonya. La idea

d'introduir el mercat com un dels referents de les decisions sobre què i com s'ensenyia a la Universitat ha commogut els fonaments de la Universitat espanyola. Ciència i mercat sempre ha estat un maridatge difícil (no solament en la docència, sinó també en la recerca) i, no obstant això, imprescindible si no es vol incorre en maximalismes. I probablement és cert que la Universitat espanyola, molt dominada per l'acadèmia, era una de les que necessitava més posar uns quants grams més en el plat de la balança del mercat, si es volia que el fi estigués ben equilibrat.

La inclusió als plans d'estudis dels "resultats de l'aprenentatge", que combinen coneixements i habilitats, "saber" i "saber fer", la participació, més testimonial que real, dels agents socials en la seva elaboració i la realització d'enquestes i estudis sobre les necessitats del mercat i sobre la inserció laboral dels titulats constitueixen algunes de les peces d'aquesta orientació.

7. L'OBJECTIU DE LA FORMACIÓ CONTINUADA (LIFELONG LEARNING)

El procés de Bolonya també vol acabar amb l'estereotip, molt ferm a Espanya, que la Universitat és un lloc, com l'escola, per on es passa quan s'és jove per no tornar-hi mai més. En comptes d'això, una societat en canvi continu requereix que els titulats retornin constantment a la universitat per poder renovar els seus coneixements.

Ara bé, per poder fer front a aquest repte, les universitats han d'oferir propostes formatives molt flexibles i ajustades a les necessitats formatives dels interessats. És una pena, per exemple, que una regulació del doctorat massa burocràtica i amb un biaix estrictament acadèmic hagi tancat a Espanya l'oportunitat d'utilitzar el tercer cicle com a eina de formació continuada dels professionals, com es fa per exemple a Alemanya, amb el correlatiu augment en la visibilitat dels doctorats universitaris.

8. L'OBJECTIU DE LA MOBILITAT

El procés de Bolonya vol afavorir la mobilitat dins la UE tant d'estudiants com de professionals o acadèmics. Probablement la mobilitat entre cicles (és a dir, estudiants que fan el grau en una universitat, el postgrau en una altra i el doctorat en una altra) guanyarà protagonisme enfront de la més limitada —tot i que té èxit— mobilitat tipus ERASMUS.

No hi ha dubte que, en un marc europeu d'elevada mobilitat, una universitat de reduïda dimensió com la UIB solament pot sobreviure si, almenys en els nivells dels postgrau i doctorat, s'especialitza d'una manera notable.

9. L'OBJECTIU DE LA COMPETITIVITAT EUROPEA

Un rerefons important del procés de Bolonya és augmentar la competitivitat europea com una economia basada en

el coneixement i, en el pla més immediat, elevar la imatge de l'oferta universitària europea al nivell de l'americana, amb la qual es considera competidora.

Un dels problemes amb els quals ens haurem d'enfrontar és el dels rànquings, tan propis de la cultura nord-americana. No solament és molt difícil trobar els indicadors adequats per calibrar una activitat tan complexa i variada com és la docència universitària, sinó que sempre existirà el perill que els indicadors es converteixin per si mateixos en objectius, de manera que es fal·legin els resultats.

10. QUINS MITJANS HI HA PER ASSOLIR AQUESTS OBJECTIUS?

El procés de Bolonya, com tot canvi, comportarà unes despeses conjunturals, com poden ser tot el temps i les energies emprats per elaborar els nous plans d'estudis o les transformacions que s'han de realitzar a les instal·lacions i el mobiliari per adaptar-se als nous models de docència. Però, sobretot, implicarà un augment important dels costos estructurals de les universitats, almenys en dos fronts: el derivat de l'increment de la feina de caràcter administratiu que suposaran l'homologació dels títols universitaris (per exemple, el suplement europeu al títol), la mobilitat dels estudiants i els processos d'avaluació i qualitat, d'una part, i, de l'altra, el derivat de la necessitat de reduir la ràtio professor/estudiant si es volen assolir els resultats de l'aprenentatge propis de cada

títol, per a la qual cosa fa falta una ensenyança en grups reduïts i fins i tot individualitzada.

És una pena que el debat entre els detractors i els partidaris de Bolonya, tan sorollós, hagi ocultat el problema gravíssim dels recursos necessaris per afrontar Bolonya amb garanties. Es tracta d'un problema encara sense resoldre sobre el qual planegen unes quantes circumstàncies negatives. La primera, és clar, la crisi econòmica, que obliga a reduir la despesa pública. La segona, la falta d'un acord entre Estat i comunitats autònomes sobre el finançament del procés de Bolonya, tot dintre d'un ja de per si mateix complex i canviant sistema de finançament autonòmic. La tercera, la urgència amb la qual s'ha acabat l'adaptació a Bolonya i, consegüentment, la

immediatesa amb la qual es necessitaran més mitjans en una institució de llarg alè, com és la Universitat, que, per exemple, necessita entre cinc i deu anys per formar una professor amb plena capacitat docent.

Si els recursos resulten insuficients, si la manta és massa curta, caldrà optar per destapar el cap (i, per exemple, detreure recursos —i dedicació dels professors— de la recerca) o destapar els peus (i imposar una política de numerus clausus acomodada als recursos efectius de què es disposa). Cap de les dues solucions no és bona, però, si no s'injecten nous recursos, les autoritats acadèmiques, en el pla "macro", i cada professor, en l'àmbit "micro", hauran d'afrontar aquest dilema.

Setembre 2009

5

CULTURA, LLENGUA I ESPORT

RESUM

El pressupost del 2008 del Govern de les Illes Balears destinat a cultura ha augmentat en xifres absolutes, ja que enguany s'hi han destinat 8.018.638 euros. El pressupost ha augmentat 1.069.235 euros respecte a l'any anterior. Per illes, els pressuposts dels consells insulars també han augmentat.

Pel que fa a les arts plàstiques, hem diferenciat entre la programació institucional i la programació comercial: als museus i a les fundacions es manté el nombre de visitats; hi ha pujades i baixades concretes, però poc significatives, i en el cas de les entitats comercials el nombre d'exposicions també s'ha mantingut amb canvis mínims. En l'àmbit musical, es mantenen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys; per tant, aquesta continuïtat és sinònim que tenen una bona acceptació. Les discogràfiques mantenen les seves edicions de discs compactes. La Fira del Disc ha arribat a la novena edició, amb tot un seguit d'actuacions i estands. La creació literària es manté com l'any passat, encara que el 2008 hi ha hagut més exemplars, però així i tot tenim una ínfima representació en l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars només han augmentat a les Pitiüses, a Menorca han disminuït i a Mallorca augmenten els llibres però abaixen els fullets. En el cas del teatre, pareix que l'any 2008 ha tingut un petit augment en el nombre de funcions i espectadors, però no gaire significatiu. Quant a la projecció a l'exterior, la Direcció General de Cultura ha participat en set actuacions per Espanya (dues més que l'any passat). En el món del cinema tenim un petit descens en els espectadors (3,5% menys que l'any anterior), però es manté la recaptació; per tant, han pujat els preus de les entrades. Pel que fa al consum dels mitjans de comunicació, la televisió continua capdavantera, encara que ha reduït un minut la mitjana diària, ara són 231 minuts. En relació amb la comunicació escrita, els diaris *Última Hora* i *Diario de Mallorca* són els líders, i en ràdio ho són Mallorca FM C40 i Mallorca FM SER.

Quant al patrimoni, cal destacar l'esforç continu dels consells insulars i d'entitats com ARCA i l'Institut d'Estudis Eivissencs per millorar els béns patrimonials.

Referent a la llengua, cada any es nota més l'augment de l'ús del català, tant a les escoles (hi ha molts més exàmens contestats en català), com a selectivitat i en els mitjans de comunicació. També s'ha incrementat l'oferta de formació per aprendre el català, però, tenint en compte el dèficit que hi havia en aquesta formació entre els autòctons i el fort increment de població d'origen immigrant, des del punt de vista lingüístic encara és insuficient per donar cobertura a les necessitats reals.

5.1.

ELS PRESSUPOSTS

El pressupost del 2008 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat de 8.018.638 euros. En termes absoluts, el pressupost ha augmentat 1.069.235 euros respecte a l'any anterior. ([Vegeu el quadre A III-13.](#))

L'any 2008 el pressupost de cultura del Consell Insular de Mallorca va ser de 24,4 milions d'euros i va suposar el 8,55% del total del pressupost del Consell. El Consell Insular de Menorca va dedicar 4,7 milions d'euros a la cultura, xifra que representa un 6,94% del total del pressupost de la institució i supera en 134 mil euros el valor del 2007. D'altra banda, en el Consell Insular d'Eivissa i Formentera el pressupost que es va destinar a la cultura va ser de 5.974.506,83 euros el 2008. ([Vegeu el quadre A III-14.](#))

5.2.

LES ARTS PLÀSTIQUES

Aquest apartat es pot dividir en dos àmbits: la programació institucional i la programació comercial.

5.2.1. LA PROGRAMACIÓ INSTITUCIONAL, LES FUNDACIONS I ELS MUSEUS

Al Casal Sollerí, durant l'any 2008, es varen dur a terme 25 exposicions, dues menys que l'any anterior, repartides en els diferents espais: la planta baixa, l'entresòl, la planta noble, la sala vermella i el pati.

Pel que fa al centre civiocultural Ses Voltes, s'hi varen fer un total de vuit exposicions, tres més que el 2007. A causa d'aquest augment, el nombre de visitants d'aquest centre s'ha incrementat al llarg dels anys i ha arribat durant el 2008 a les 44.735 persones, de manera que se superen els 39.860 que hi passaren l'any passat.

A la Llotja no s'hi han fet exposicions perquè l'edifici està en procés de restauració.

L'Obra Social de Sa Nostra va dur a terme un total de 76 exposicions repartides per les diverses sales de què disposa a les Illes. Al Centre Cultural de Palma es varen fer 14 exposicions; a Menorca, sumant les sales de cultura de Maó i Ciutadella més altres espais de col·laboració, s'hi varen fer un total de 21 exposicions; a la Sala de Cultura d'Eivissa, 15; a la de Formentera, 2, i a les sales de la part forana, un total de 24 exposicions. [\(Vegeu el quadre A III-15.\)](#)

Pel que fa a la Fundació La Caixa, segons les dades de l'Obra Social per a les Illes Balears, les exposicions culturals d'art i objectes artístics fetes al Caixa Fòrum de Palma han rebut 499.390 visites, i s'hi han fet un total de nou exposicions.

Pel Museu de Mallorca el 2008 hi varen passar un total de 25.940 visitants, una xifra molt superior a l'any passat, en què arribaren a 23.982. El nombre d'obres de la col·lecció queda repartit en els diversos fons que té el museu: el fons arqueològic, el fons de belles arts, el fons etnogràfic, el fons fotogràfic, el fons documental, el fons bibliogràfic i les arts decoratives i industrials. A la secció etnològica de Muro arribaren un total de 2.661 visitants i baixa en 13 la xifra de l'any anterior.

El Museu de Lluç va rebre un total de 21.300 visites, unes 80 persones més que el 2007. El fons del museu continua tenint un nombre lleugerament superior a les dues mil obres de diversos autors, dels quals destaquen: Gabriel Femenia Maura, Gregori Bauçà, Joan Miró, Montesinos, Joan Miralles, Ricard Anckermann, etc. Durant el 2008 s'hi han incorporat figures de Nadal de Can Bernardí Nou, d'Antònia i Andreu de S'Aranjassa, de M. Garcies i de Joan Guerra. També jocs de cafè dels anys cinquanta i quadres de pintors mallorquins actuals que passen a formar part del fons de reserva.

La Fundació Pilar i Joan Miró té un patrimoni artístic constituït per unes 4.000 obres de pintura, escultura, dibuix i obra gràfica del propi Joan Miró. A la col·lecció, però, cal afegir-hi centenars d'objectes que l'artista arreplegà i que formaven part del seu particular entorn creatiu, així com 400 obres d'altres artistes, majoritàriament procedents de donacions i homenatges a Joan Miró, entre les quals destaquen Chagall, Tàpies, Clavé, Chillida i Úrculo, entre d'altres. Pel que fa als nous ingressos d'obres, aquests es redueixen a

la peça Malabarista, de Baltazar Torres, i referent als visitants, l'any 2008 la Fundació ha rebut un total de 43.991 visites, 19.027 menys que l'any passat.

El Museu d'Art Espanyol Contemporani de la Fundació Joan March el 2008 va rebre un total de 102.658 visitants, xifra inferior a la del 2007, en què va ser d'un total de 113.385. El nombre d'obres de la col·lecció permanent és de 70, i hi destaquen autors com Picasso, Miró, Dalí, Gris, Chillida, Tàpies, Barceló, Claver, Miralles, Ferran García Sevilla, Palazuelo, Rivera, Broto...

Pel Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma Es Baluard varen passar 352.937 visitants, 32.749 persones menys que el 2007. La col·lecció estable del museu té un total de 564 obres d'art, i entre els artistes més destacats hi figuren: Picasso, Miró, Sorolla, Picabia, René Magritte, Anglada Camarasa, Munch i Esteban Vicente, entre d'altres. El nombre d'obres incorporades al fons del museu el 2008 fou de 25 peces. Les principals exposicions temporals varen ser les de «Light Messages», «Nomad», de Jason Martin, «En Privat 1»; «Echoes», de Francesca Martí; «80 y Derivas», «Animar-te. 20 anys d'animació per ordinador a la UIB» cartells de Joan Miró.

El 2000, va començar la renovació del Museu Diocesà de Mallorca, que es va inaugurar l'abril de 2007. El museu té una col·lecció permanent que fa un recorregut per la història de l'art de Mallorca. L'any 2008 s'hi ha fet la primera exposició temporal titulada «La fe i la mar. Creences i devocions del món marítim». També s'hi

han fet les ponències de les Jornades de l'Associació de Museòlegs de l'Església de Espanya. S'han fet visites escolars al museu i visites especials amb motiu de festivitats assenyalades com Sant Sebastià, Sant Jordi o sobre històries i llegendes dels reis Jaume I i Jaume II. Pel que fa al nombre de visitants, el museu a rebut un total de 4.500 visites l'any 2008.

També cal destacar la incorporació en espais públics de Palma d'exposicions d'escultures, com les d'Alicia Ribeiro, entre d'altres.

El 2008 el nombre de visitants del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera va ser de 17.276, inferior a la quota del 2007. En canvi, a la necròpolis del Puig des Molins s'ha aconseguit un petit augment en el nombre de visitants, ja que s'ha arribat als 4.598 visitants. Cal destacar, però, que entre els dos han rebut, a més, 7.429 visites escolars.

A l'Ateneu de Maó, l'any 2008, si bé no hi va haver variacions en les col·leccions permanents respecte al 2007, hi va haver una gran varietat d'activitats, des de conferències sobre temes diversos en un cicle de cine fòrum passant per exposicions o cursos de formació, entre d'altres. D'aquesta manera, l'Ateneu de Maó es consolida com un dels principals focus culturals de Menorca i es confirma com un espai de referència en aquest àmbit. Tot i que no n'hi ha un recompte, s'estima que hi ha hagut unes 5.000 visites al museu al llarg de l'any 2008.

El Museu de Menorca registre 9.820 visites, inferior a la xifra facilitada de l'any 2006, amb 11.352 visites. El Museu

Monogràfic de Pol·lèntia ens ha facilitat les dades dels dos darrers anys i també ha seguit la tendència de la majoria dels museus de les Illes Balears i ha passat d'unes 16.000 visites el 2007 a 14.241 el 2008. També ens ha facilitat dades dels darrers tres anys el Museu Balear de Ciències Naturals, que ha sofert una evolució decreixent, ja que ha passat en els dos darrers anys de 18.144 a 18.058. [\(Vegeu el quadre A III-16.\)](#)

5.2.2. LA PROGRAMACIÓ COMERCIAL

Pelaires va augmentar el nombre d'exposicions, ja que ha passat de les deu del 2007 a les dotze que del 2008, tenint en compte les vuit de la Sala Pelaires i les quatre del Centre Cultural Pelaires. La Galeria Altair acollí el 2008 un total de quatre exposicions, les mateixes que l'any anterior. A la Galeria Major l'oferta es va mantenir en deu exposicions, el mateix nombre que les organitzades el 2007. La Galeria Mediterrània va tancar durant l'any 2008. Pel que fa a la Galeria Horrach Moyà, s'han fet cinc exposicions, les mateixes que el 2007. La Galeria Joan Oliver Maneu, amb al major augment d'exposicions, va tenir quinze exposicions el 2008, enfront de les deu de 2007, i també la galeria Joanna Kunstmann, on es feren cinc exposicions al llarg del 2008. Pel que fa a la Galeria Xavier Fiol, hi va haver sis exposicions el 2008, una menys que l'any anterior. Finalment, la galeria Aba Art Contemporani ha organitzat un total de cinc exposicions, tres menys que les registrades el 2007. [\(Vegeu el quadre A III-17.\)](#)

5.3.

LA MÚSICA

En aquest apartat es fa un recorregut pels esdeveniments musicals duts a terme a les Balears. S'ha de fer ressaltar la iniciativa de l'Ibatur «Un hivern a Mallorca», els festivals, els concerts fets a les fundacions de La Caixa i Sa Nostra, les produccions de les discogràfiques i la Fira del Disc.

5.3.1. ELS FESTIVALS

En aquest apartat farem menció d'alguns dels festivals musicals més importants que s'organitzen al llarg de l'any a les Balears.

Cal esmentar, per la qualitat musical que ofereixen, els festivals d'estiu que cada any es fan a Mallorca, començant pels de Pollença i els dos festivals de música del Castell de Bellver de Palma. Així, el festival de Pollença arribà a la 47a edició, i hi varen actuar Roger Hodgson, l'Orquestra de Cambra de Berlín i la Voice of New Orleans, entre altres artistes de renom internacional. També hi varen intervenir l'Orquestra Simfònica de les Illes Balears i la Coral de la Universitat de les Illes Balears.

Igualment, com cada estiu, un dels festivals més importants que es duen a terme és el Festival Internacional de Jazz de sa Pobla. El 2008 se'n va fer la catorzena edició amb un cartell d'actuacions que incloïa John Zorn Acustic Masada amb artistes convidats (Uri Caine i Cyro

Baptista), Nicholas Payton Trio, Big Yuyu Hot Band i Jimmy Weinstein's Travelling School Band, que tanca el festival el 26 d'agost.

S'ha de destacar també la cinquena edició del Jazz Voyeur Festival amb les actuacions de Ron Carter, Kenny Barron, Portaña Jazz Band, Larry Carlton, Bebo i Chucho Valdés.

La vuitena edició del Festival Waiting for Waits destaca per les actuacions de música acústica d'arrels americanes. Es fa durant el mes de juliol. Steve Wynn, Mary Lee's Corvette i The Arlenes configuren la part destacada del cartell d'aquest festival.

Cal esmentar el Festival Internacional de Música «Serenates d'Estiu», que va tenir lloc durant al mes d'agost amb cinc àrees temàtiques: grans trios amb piano, el barroc italià, un concert de piano (amb música de Beethoven), serenates per a infants i, per tancar, un concert homenatge al centenari de Pablo Sarasate.

Bunyola, a pesar dels problemes pel canvi en la direcció artística, finalment durant els mesos de novembre i desembre va tenir lloc la XXIV edició, amb onze actuacions, tres de les quals estaven dedicades als intèrprets més joves. Entre aquestes hi havia el Duo Bleuse, vingut de França, amb el septímet de l'Orquestra Simfònica de Balears; Noemí Dalmau i Jenny Borgatti, amb un repertori divers format per Txaikovski, Ravel i Gershwin; Neus Estarrelles, del Trio Vermeer, i el manacorí Andreu Riera.

5.3.2. «UN HIVERN A MALLORCA»

La Conselleria de Turisme del Govern dels Illes Balears organitza i patrocina des de 1982 una sèrie d'activitats per a l'esplai de residents i visitants. El programa «Un hivern a Mallorca» comença al mes de gener i dura fins al mes d'abril. Després del parèntesi estival, continua des del mes d'octubre fins al desembre. En total, set mesos de nombroses activitats, totes gratuïtes, de les quals el turista pot gaudir mentre passa les seves vacances a l'illa. Mensualment, es publica un fullet que conté aquest programa juntament amb altres propostes i que es pot obtenir en oficines de turisme o bé es pot baixar des del web de l'Ibatur. Entre tots els actes que s'organitzen, subratllam el cicle de música d'òrgans històrics durant els mesos d'octubre i novembre, amb músics procedents de diversos països que interpreten, en ocasions acompanyats de cantants o altres instruments, obres de diferents compositors en esglésies de l'illa. A més d'aquests actes, «Un hivern a Mallorca» patrocina i col·labora amb altres cicles culturals.

Durant el 2008 es va col·laborar en 50 activitats a diferents llocs d'arreu del món, com Nova York, Barcelona, Hamburg, Randa, Deià, Pollença, etc. Es va col·laborar en el XXX Festival Internacional de Deià, el XX Festival de Música Clàssica Antoni Lliteras (Artà), el IX Festival Internacional d'Orgue a la Seu de Mallorca o en el Festival Chopin de Valldemossa i el Festival d'Orgue Antoni Martorell, entre d'altres.

5.3.3. LA FUNDACIÓ SA NOSTRA

En l'apartat de programació musical de l'Àrea de Cultura de la Fundació Sa Nostra, cal destacar l'activitat de la Camerata Sa Nostra, formació musical estable d'instrumentistes nascuda fa més de quinze anys. Durant l'any 2008, la Camerata ha fet concerts amb solistes i directors de prestigi internacional, i ha programat obres del repertori de música de cambra en els cicles musicals illencs.

Així mateix, cal destacar la XLV edició del concert al torrent de Pareis, un esdeveniment singular de l'estiu mallorquí.

Fent un resum general per illes, cal dir que en total s'han fet 100 concerts. Al Centre de Cultura de Palma el 2008 hi varen tenir lloc un total de 29 concerts, amb 24.145 espectadors, als quals en podem sumar altres vuit fets en altres espais mallorquins, amb 5.050 espectadors. Al total de les sales de cultura de Menorca es feren 59 concerts musicals, amb 5.550 espectadors, repartits pels diferents espais de l'illa. Pel que fa a les Pitiüses, es varen dur a terme dotze concerts, set a Eivissa (474 espectadors) i cinc a Formentera. ([Vegeu el quadre A III-18.](#))

5.3.4. LA FUNDACIÓ LA CAIXA

La Fundació La Caixa va organitzar el 2008 una sèrie d'activitats relacionades amb la música com el Cicle de Música Barroca o «L'art de la veu», el curs «Redescobrim les obres mestres V» o espectacles com *l'Spaisonor* o el *Diversons*.

5.3.5. DISCOGRÀFIQUES

Pel que fa a les edicions musicals, Produccions Blau va igualar la quantitat de discs compactes editats durant el 2007, amb 32. Ona Digital els superà amb dos més, 23, després de triplicar la seva edició el 2007. I ACA va reduir la seva edició a la meitat, només en va publicar 2. ([Vegeu el quadre A III-19.](#))

5.3.6. LA FIRA DEL DISC

La Fira del Disc arriba ja, amb la del 2008, a la IX edició. Aquest any s'ha repetit la bona experiència de l'edició anterior al Palma Arena. Va tenir lloc del 24 al 26 d'octubre. A part dels estands dedicats exclusivament a la venda de productes musicals diversos, la fira presenta en el programa un total de 22 actuacions. Destaquen Malesta, el DJ Jesús Ordovás, Marlovers, Men, Jaume Anglada, The Quatermass o After Chabon, entre d'altres.

5.3.7. LA MÚSICA AL TEATRE PRINCIPAL DE PALMA

Durant el 2008 ja hi podem trobar unes quantes activitats, entre les quals destaquen les de caire musical. Cal esmentar la XXII Temporada d'Òpera i el segon Cicle Musical de Cambra. En total, s'han dut a terme 50 actuacions al llarg de l'any dedicades a l'activitat musical, amb 22.015 espectadors i una mitjana de 440 espectadors per actuació, molt superior a l'activitat teatral, que només aconsegueix una mitjana de 173 espectadors, tot i que l'oferta d'actuacions sigui superior (135).

5.3.8. ENTITATS VINCULADES A LA MÚSICA

En aquest apartat farem referència a diverses fundacions i entitats de l'àmbit cultural balear, i concretament a les tasques dutes a terme per aquestes en el camp musical.

Pel que fa a la Direcció General de Cultura, l'any 2008 va participar en 23 activitats musicals, tant a les Illes Balears com fora de l'àmbit insular. Destaca la seva presència a les ciutats de Vic, Manresa i Cannes.

Començant per les Joventuts Musicals de Ciutadella, aquesta organització menorquina ha fet un total de 13 concerts del cicle «Dilluns de Música», amb molt bona assistència de públic. La majoria dels seus concerts són programats per mitjà del Pla de Concerts de Joventuts Musicals d'Espanya i són patrocinats pel Ministeri de Cultura. A més d'aquests, però, també ha organitzat el 2008 un total de 8 concerts escolars i familiars (quatre d'escolars i quatre de familiars), quatre concerts de l'Orquestra de Cambra Illa de Menorca, vuit de corresponents al Festival de Música d'Estiu i dos concerts al carrer, aquests a càrrec de joves estudiants de l'Escola Municipal. Juntament amb altres activitats, han fet un total de 100 activitats diferents, com la projecció de pel·lícules al cine club i de documentals.

Les Joventuts Musicals de Maó, per la seva part, han dut a terme tres grans blocs de concerts: els de temporada (9 en total), els del XXXV Festival de Música de Maó (7 concerts) i els de l'Orquestra de Cambra

Illa de Menorca (5 concerts més els mateixos a Ciutadella, cinc més a Maó, un a Pollença i un a Fornells, que sumen un total de 12 actuacions de l'OCIM).

La Fundació Amics de l'Òpera de Maó també destaca com una important organització en aquest àmbit musical de Menorca. Ha aconseguit una assistència de 3.420 espectadors sobre un total de 3.870 localitats en les activitats organitzades el 2008. Aquestes activitats, separades en dues temporades (primavera i tardor-hivern), s'han fet al Teatre Principal de Maó. Les obres interpretades han estat *I Puritani*, de John Osborn, i *La Bohème*, produïda per Miguel Massip i sota la direcció musical de Machael Güttler, ambdues interpretades per l'Orquestra Simfònica de les Illes Balears i la coral Els Amics de l'Òpera.

Jazz Obert és una associació sense afany de lucre que des de Menorca vetlla per oferir un bon repertori de música de jazz als amants d'aquest estil. El 2008 han aconseguit fer el Festival Internacional de Jazz de Menorca, una cita ineludible en el calendari cultural gràcies a una oferta musical de qualitat. Han organitzat un total de sis concerts, més el cicle III Trobada de Dixieland, que va incloure concerts i altres activitats. També han fet audicions per a escolars i un parell de exposicions.

També cal esmentar la restauració de l'orgue històric de Sant Francesc gràcies a la col·laboració del Govern, el Consell Insular de Mallorca i l'Ajuntament de Palma. La inauguració va coincidir amb la celebració del Festival Antoni Martorell.

5.4.

L'EDICIÓ

Segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el nombre de títols editats el 2008 a les Illes Balears s'ha reduït, mentre que el d'exemplars ha augmentat. El nombre de títols de llibres publicats només representa un 1,16% sobre el total espanyol, de manera que minva aquest percentatge respecte a l'any anterior, en què va suposar un 1,37%. Pel que fa als fullets editats, representen un 1,55% de l'Estat, percentatge que també implica un descens. [\(Vegeu el quadre A III-20.\)](#)

Les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens indiquen que hi ha hagut un petit descens d'edició de llibres, fulls i fullets.

L'any 2008 el nombre de llibres incorporats en el dipòsit legal del Consell de Mallorca va ser de 727, un total de 10 exemplars més que l'any anterior. Pel que fa als llibres en català, es passà de 401 a 339, una baixada important, mentre que en castellà han augmentat molt, ja que han passat de 158 a 257. Cal comentar que es produeix la diferència més elevada des del 2002. Quant al nombre de fulls i fullets, el 2008 podem dir que s'ha mantingut certa estabilitat, encara que ha variat en 63 unitats, perquè ha passat de 1.086 a 1.023.

A Menorca, el nombre de llibres editats ha passat de 57 l'any 2007 a 53 durant el 2008; per tant, ha baixat en 4 unitats. L'edició de fulls i fullets suma un total de 232, menys que el 2007 (281 títols), xifres semblants a les del 2006.

A les Pitiüses el 2008 es varen editar un total de 25 llibres, tres més que el 2007. En català se n'editaren 13, de manera que s'igualà la quantitat del 2007. En castellà es passa de 7 a 8 exemplars; per tant, es manté la quantitat en valors similars al 2006. El nombre de fulls i fullets va ser de 96, de manera que es recupera la caiguda de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre AIII-21.\)](#)

Referent als lectors de llibres, s'ha de dir que les Balears es troben per primera vegada des del 2005 per sota de la mitja espanyola. La mitjana estatal ha perdut dos punts, mentre que les Illes Balears han perdut quatre punts percentuals: de 57 a 53,5%. Madrid manté el seu lideratge amb un índex de lectura de 67,5%, i Navarra se situa en la segona posició amb el 59,2%, amb una important pujada, quan la tendència general és a la baixa. [\(Vegeu el quadre AIII-22.\)](#)

5.5.

EL TEATRE

En aquest punt es fa referència a dos aspectes: d'una banda, les activitats pròpies que han dut a terme els teatres de les Illes i, d'altra banda, la projecció a l'exterior.

5.5.1. L'ACTIVITAT ALS TEATRES I ALS AUDITORIS

L'anàlisi de les dades dels teatres i dels auditoris s'ha tractat conjuntament per la dificultat que implica fer una separació acurada dels actes musicals i dels teatrals.

Pel que fa a l'activitat dels teatres de Palma, a l'Auditori, el 2008, va haver-hi un total de 88 espectacles, 12 més que l'any 2007, amb un total de 321 funcions, 55 més que l'any anterior. El Teatre del Mar va fer el 2008 un total de 116 funcions, deu funcions més que el 2007, de manera que canvia la tendència a la baixa dels darrers anys. El 2008 el Teatre Municipal de Palma (compost pel Teatre Xesc Forteza i el Teatre del Passeig Mallorca) va fer 235 funcions, dotze menys que el 2007, i el nombre d'espectadors baixà en un 6,88%. Pel que fa al Teatre Sans, organitzà 91 funcions, amb una considerable baixada tant en funcions com en espectadors d'un 20% i 30% respectivament. El nombre d'espectadors va ser de 6.140. Al Teatre Principal de Palma, reinaugurat el 2008, hi va haver 199 actuacions i 52.600 espectadors, i es posa al capdavant dels teatres de Palma.

Per analitzar l'activitat dels teatres a la part forana de Mallorca, s'han tingut en compte les funcions fetes a l'Auditori Sa Mònica (65), l'Auditori d'Alcúdia (104), el Teatre Municipal de Manacor (293), el Teatre Municipal d'Artà (148) i el Teatre Municipal d'Alaró (14). Hi ha un increment general a tots els teatres de la part forana, excepte al d'Alcúdia, que baixa només un 1,6%. Cal destacar el nou Teatre Municipal d'Alaró, obert el maig de 2008. En el nombre d'espectadors, el 2008 l'Auditori Sa Mònica va tenir 14.173 espectadors, un 53,4% més que durant el 2007 i el rècord d'espectadors dels darrers cinc anys. A l'Auditori d'Alcúdia el nombre d'espectadors del 2007 ha estat de 20.629, quantitat que reflecteix l'augment de la seva oferta de

funcions i suposa un 2,15% més d'espectadors que l'any anterior. El Teatre Municipal de Manacor continua la bona tasca feta i manté si fa no fa el nombre de funcions i el d'espectadors, tot i que hi hagi petits descensos per comparació al 2007. El nou Teatre Municipal d'Alaró ha iniciat la seva oferta el 2008 i ha registrat uns 1.255 espectadors. Finalment, al Teatre Municipal d'Artà el total d'espectadors ha estat de 26.659.

A Menorca, el 2008, al Teatre Principal de Maó es varen dur a terme 108 funcions, un poc per sota de les 114 del 2007, i hi ha hagut 42.608 espectadors, un 1,37% més que l'any anterior. Pel que fa a Can Ventosa, l'augment ha estat molt important, ja que s'hi han fet 178 funcions, un increment de l'oferta del 36,92% i suma una participació d'espectadors d'entorn dels 33.500. A l'Auditori de Cas Serres, el nombre de funcions durant el 2008 va ser de 118, que doblen les 51 del passat exercici, amb uns 12.980 espectadors. [\(Vegeu el quadre A III-23.\)](#)

5.5.2. LA PROJECCIÓ A L'EXTERIOR

La Direcció General de Cultura de les Illes Balears participà el 2008 als actes següents:

- XVIII Mostra de Teatre Infantil i Juvenil d'Igualada «La Mostra», feta entre el 14 i el 18 de maig, a la programació de la qual hi havia Elàstic Nou (amb l'espectacle *El bosc dels ferrerets*), i Estudi Zero de Mallorca (amb el muntatge *La mar d'aventures*), a més de la presència institucional amb un estand dins l'espai de la mostra.

- XVIII Mostra de Teatre Valencià d'Alcoi, feta entre el 12 i el 14 de juny. La presència balear aquí es basà en dos punts. A més de l'espectacle *Tape*, de La Fornal, el Govern de les Illes Balears ha tingut presència activa a la mostra amb un estand propi de la Conselleria d'Educació i Cultura a la Llotja de Sant Jordi, on varen tenir lloc les trobades entre programadors i les ofertes escèniques dels grups balears, a més de la presentació del llibre CD *Material Acústic Antiaïllant*.
- Fira de Teatre al Sud, feta a Còrdova del 30 de juny al 4 de juliol. En aquesta ocasió la nostra comunitat va presentar l'estrena de la versió en castellà de l'obra *Estima'm una mica*, a més de la presentació del CD promocional.
- Trobades a Magàlia, a Àvila, del 9 al 12 de juliol, amb l'assistència a la trobada del delegat d'Arts Escèniques, Josep R. Cerdà, i els autors Marta Barceló i Vicent Ferrer. S'hi va fer una lectura dramatitzada de la peça *Control de passaports*, de Marta Barceló.
- Fira de Teatre al Carrer de Tàrraga, feta entre l'11 i el 14 de setembre, on el Govern de les Illes Balears va instal·lar un estand promocional a la Llotja i va conferir la participació de tres companyies a més de la presentació del llibre CD de promoció dels autors teatrals balears *Material Acústic Antiaïllant*.
- Fira Internacional de Teatre i Dansa d'Osca, feta entre el 29 de setembre i

el 3 d'octubre, en què el Govern de les Illes Balears participà amb la inclusió d'un estand promocional institucional i la representació dels espectacles *Petita Lula*, de la companyia de dansa Maria Antònia Oliver; el muntatge *La tanca*, del dramaturg pollencí Josep Pere Peyr, i *Setembre*, de la companyia de teatre Res de Res.

- Tercera edició de Mercartes, Sevilla, del 19 al 21 de novembre, en què ha participat amb un estand promocional. Cal destacar la projecció audiovisual dels espectacles *TV or not TV*, de la companyia Te a Tres, i *Rosa mutabile*, d'Elàstica Nou.

5.6.

CINEMA

Pel que fa a la temàtica cinematogràfica, és important veure quina ha estat l'evolució en cinema comercial i cultural.

5.6.1. EL CINEMA COMERCIAL

El nombre de pantalles de cinema es manté en 98. Aquest fet deixa les Balears en relació amb la resta de províncies espanyoles en el lloc onxè. Pel que fa al nombre d'espectadors, aquests mostren un descens del 3,53%,³⁰ la vuitena província, molt a prop de Múrcia, que té quasi 50 pantalles més, però per primera vegada des del 2002 per sota dels tres milions

30. Fet que no és independent de la competència creixent del cinema a casa.

d'espectadors. Les recaptacions podem dir que en general es mantenen (mostren un augment del 0,24%). Així doncs, aquestes dues variables donen a entendre que han augmentat els preus durant el 2008: d'una mitjana de 5,41 euros per espectador el 2007 a 5,61 euros el 2008. (Vegeu el quadre [A III-24](#) i [A III-25](#).)

L'hàbit d'assistència al cinema de la població de les Illes Balears el 2008 reflecteix que són els joves (entre 14 i 24 anys) els que van més al cinema i els que ho fan amb més freqüència. Una vegada al mes és l'assistència més habitual. El col·lectiu que menys hi va és el de 64 anys i més, seguit del grup d'edat anterior. Per tant, pel que fa a les Illes Balears, podem dir que com més grans menys van al cinema. També és interessant destacar que quasi la meitat de la població no va mai al cinema (42,7% dels homes i 52,7% en el cas de les dones), una qüestió especialment notable en el grup de persones de més edat, en què el 80,9% afirma no anar mai a consumir cinema. Per comparació a les dades del 2007, l'assistència al cinema ha baixat considerablement en els grups més joves i ha pujat en els grups de més edat, a causa de la competència del cinema a casa. (Vegeu el quadre [A III-26](#).)

5.6.2. EL CINEMA DE FILMOTECA

El Centre de Cultura de Sa Nostra de Palma tornà a oferir un any més un programa de cinema ben complet que confirma l'Obra Social Sa Nostra com l'agent que desenvolupa l'activitat de cinema de filмотeca més important de les Illes. Al

Centre de Palma, doncs, hi ha haver un total de 124 projeccions de cinema i audiovisuals diversos,³¹ als quals hauríem de sumar els 60 de la part forana, que varen reunir un total de 30.683 espectadors. A les sales de cultura de Menorca es varen projectar un total de 78 pel·lícules amb 2.332 usuaris, mentre que a Eivissa foren 11 amb 133 usuaris. Com a complement de la seva programació de cinema, es publica la revista especialitzada *Temps Moderns*, amb 10 números anuals.

5.7.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

En aquest apartat s'intenta fer una breu anàlisi dels principals mitjans de comunicació: la premsa escrita, la ràdio i la televisió.

5.7.1. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ESCRITS

El percentatge de població lectora de premsa diària a les Illes Balears és del 48,6%, 6,5 punts per sobre respecte a la mitjana de l'Estat. (Vegeu el quadre [A III-27](#).)

Última Hora, *Diario de Mallorca* i *El Mundo - El Día de Baleares* es consoliden al capdavant dels diaris regionals, amb unes mitjanes de tiratge el 2008 de 43.031, 26.418 i 60.000³² respectivament. S'ha de dir que els dos primers es mantenen en números similars als de l'any passat. (Vegeu el quadre [A III-28](#).)

31. Durant el tancament per reformes de l'1 de maig al 14 de desembre es feren les projeccions a la Sala Augusta.

32. Segons *El Mundo*.

L'índex de difusió va ser el 2008 de 36.260 exemplars per a *Última Hora*, 26.418 per a *Diario de Mallorca* i 17.605 per a *El Mundo - El Día de Baleares*. Aquestes xifres suposen sobre el total un 37,46%, un 23,40% i un 18,18% respectivament.

L'any 2008 els cinc diaris amb un nombre més elevat de lectors, segons l'estudi general de mitjans (EGM), per ordre d'importància, varen ser *Última Hora* (202.000), *Diario de Mallorca* (141.000), *Marca* (49.000), *El Mundo* (44.000) i el diari gratuït *Qué* (46.000). A Menorca es manté el diari *Menorca* (32.000) respecte a la classificació de l'any 2007.

Si comparam les dades del 2008 amb les obtingudes el 2007, podem afirmar que la tònica general dels diaris és que baixi el nombre de lectors, llevat dels dos més importants que han augmentat, *Última Hora* i *Diario de Mallorca*, amb un 3,59 i un 13,7 respectivament. En canvi, els que estan per darrere a la llista dels més venuts han baixat entre un 3% i 35%. Cal destacar la baixada general dels diaris esportius *Marca* i *Sport*. Com a aspecte positiu, hi ha només el *Diari de Balears* i *El País* amb un destacats 28% i 18%. [\(Vegeu el quadre A III-29.\)](#)

Els lectors de diaris de les Illes Balears, segons l'EGM, en bona part són homes, ja que aquests suposen gairebé el 60% (57,7%) del total de lectors, encara que la presència de la dona ha augmentat dues dècimes respecte al 2007. Per edats, cal esmentar que és la població d'entre 45 i 64 anys la que llegeix més el diari (el 30,8% dels lectors), mentre que el 55,3%

dels lectors tenen entre 14 i 44 anys, i només el 13,7% dels lectors són més grans de 65 anys. Pel que fa a la mitjana d'edat dels lectors, és de 43,9 anys. Si l'anàlisi es fa per nivells d'instrucció, cal dir que la majoria dels lectors (el 66,1%) tenen un nivell elemental (educació general bàsica o batxillerat elemental), en primer lloc, i mitjà (BUP, COU o formació professional), en segon lloc; també cal tenir en compte que representen el major percentatge de població total (un 63,7%). [\(Vegeu el quadre A III-30.\)](#)

D'entre les publicacions periòdiques, cal diferenciar, a l'hora de fer l'anàlisi, els suplementos, les revistes setmanals i les revistes mensuals.

Segons l'EGM, els tres suplementos més llegits el 2008 a les Illes Balears varen ser *Brisas* (98.000 lectors), *Mujer de Hoy* (57.000) i el *Magazine de La Vanguardia* i altres diaris (59.000). En general, podem dir que són les dones les qui més llegeixen aquests suplementos, mantenint una proporció molt propera al 60% respecte al 40% restant que representarien els homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 46,2 anys. [\(Vegeu el quadre A III-31.\)](#)

La revista setmanal més llegida a les Illes el 2008, amb molta diferència respecte a la resta, és *Pronto* (197.000 lectors). Pel que fa als percentatges de lectors per gènere, aquí encara s'incrementa més la diferència, ja que són les dones la majoria que el llegeixen, amb un 66%, enfront del 34% dels homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 45,2 anys.

Les dues programacions mensuals més llegides durant el 2008 varen ser *Digital+*, amb 83.000, i *Muy Interesante*, amb 70.000 lectors. El 51,5% dels lectors eren homes, enfront d'un 48,4% de dones. La mitjana d'edat dels lectors va ser de 38,8 anys.

5.7.2. LA RÀDIO

Les cinc emissores radiofòniques més escoltades a les Balears durant el 2008 segons FUNDACC, que ens dona més dades per emissores de les Illes, varen ser, en primer lloc, Mallorca FM C40 (18%); en segon lloc, Mallorca FM CDIA (9,8%), i, en tercera posició, Mallorca FM COPE (6,62%), tot i que no gaire lluny quedà KISS FM (6,43%). Pel que fa a les dades d'IB3 Ràdio, cal diferenciar-les per onades. Així, durant la primera onada del 2007 s'estimen uns 2 mil oients, tant en la programació setmanal com en la dels dies laborables. La segona onada registra un augment: 3 mil oients en les estimacions de dilluns a diumenge. Finalment, la tercera onada manté el registre, amb els 3 mil oients en les estimacions setmanals. El 2008, segons FUNDACC, els oients es troben al voltant dels 13.000. En aquest apartat, cal destacar que entorn del 58,9% dels oients de les Illes va optar per les ràdios de caire temàtic, enfront del 42% aproximadament d'oients que va optar per les ràdios de tipus generalista. [\(Vegeu el quadre A III-32.\)](#)

Si s'analitzen les dades per franges horàries, en general, el màxim d'audiència és al matí (de les 8.00 a les 14.00 hores), amb un 50,3% dels oients. En les ràdios

de tipus generalista, hi ha una punta horària molt marcada al matí, amb un 47,5% del total d'oients d'aquestes emissores. Aquesta tendència també es compleix pel que fa a les ràdios de tipus temàtic, ja que també es donen els màxims d'audiència en la franja de les 8.00 a les 14.00 hores, amb un 51,9% dels oients. [\(Vegeu el quadre A III-33.\)](#)

En analitzar l'audiència de la ràdio per dades sociodemogràfiques, a les Illes s'obté un perfil força ajustat dels oients. El percentatge d'homes que escolten la ràdio és d'un 54,2%, i el de dones, d'un 45,8%. Si s'analitza per tipus d'emissions, cal esmentar que la major part dels oients de la ràdio generalista són homes (62,7%) d'entre 45 i 64 anys (35,6%). La mitjana d'edat en la ràdio generalista és de 47,5 anys. En la ràdio temàtica, també hi ha una presència més elevada d'homes (53%). Respecte a l'edat, la majoria són oients amb edats compreses entre 25 i fins a 44 anys, que formen el gruix més important d'oients. La mitjana d'edat en la ràdio de tipus temàtic és de 37,1 anys.

La ràdio de tipus musical repeteix les mateixes pautes. És escoltada majoritàriament per homes, tot i que de manera ajustada, ja que suposen un 53'1%, i per persones amb una edat compresa, novament, entre 25 i 34 anys, encara que podem dir que és especialment el grup de 25 i a 44 anys. El nivell d'instrucció de la majoria dels oients és d'educació general bàsica o batxillerat elemental i de BUP, COU o formació professional, grups que suposen un 67,3% del total d'oients. [\(Vegeu el quadre A III-34.\)](#)

5.7.3. LA TELEVISIÓ

El 2008 el consum televisiu a les Illes Balears va ser de 231 minuts de mitjana diària, dada que es redueix a un minut respecte a l'any anterior. Les tres cadenes de televisió més vistes, per ordre d'importància, varen ser Tele 5 (23,7%), TVE1 (21,6%) i Antena 3 (15,9%). Amb menys audiència, les varen seguir La Sexta (6,1%), Cuatro (5,1%), IB3 (3,8%) i la televisió autonòmica de Catalunya, TV3 (2,8%). Finalment, en els darrers llocs, es varen situar l'altre canal català, Canal 33 (0,4%), i Canal 9 (0,9%). Cal remarcar les altres no locals que tenen una participació conjunta del 15,4% i es troben just per darrere les tres grans. [\(Vegeu el quadre A III-35.\)](#)

5.8.

EL PATRIMONI

Aquest apartat fa referència a les iniciatives dutes a terme en el camp del patrimoni tant per part dels tres consells insulars com per altres entitats. Així, primer farem esment a les més destacades dels consells insulars durant el 2008.

En el cas de Mallorca i pel que fa a béns immobles declarats bé d'interès cultural (BIC), el Consell Insular en va declarar un total de set: dos conjunts històrics, un monument amb tipologia d'edificis religiosos, un lloc etnològic, un llogaret, un lloc etnològic, un delimitació de monument d'arquitectura defensiva i una construcció etnològica. Com a béns mobles

declarats BIC, en trobam tres: les embarcacions *Alzina*, *Hispania* i *Port Blau*. Dins els béns immobles declarats bé catalogat, en podem trobar dos: els llogarets de sa Talaïassa i Cas Senyor de Santanyí. [\(Vegeu el quadre A III-36.\)](#)

El Consell de Mallorca du a terme diverses actuacions de promoció i conservació del patrimoni: accions encaminades a la restauració, la conservació i la difusió del patrimoni etnològic del molins de Mallorca per mitjà del programa FODES-MA i amb col·laboració de la Conselleria de Medi Ambient; elaboració d'una guia de rutes culturals com la ruta de l'art, la ruta de les artesanies o la ruta dels talaiots, amb un total de vuit de diferents; el Fons d'Art Contemporani del Consell, amb més de 300 peces; el Centre d'Arqueologia i Restauració de Son Rossinyol; la conservació de les possessions de Mallorca, i diferents imatges de promoció de Mallorca.

El Consell Insular de Menorca en temes de gestió va tirar endavant diverses iniciatives. Destaquen, per exemple, l'inici de la incorporació de bé catalogat insular de la Farmàcia Llabrés de Ciutadella. S'ha acabat l'excavació, la restauració i l'adequació de la casa prehistòrica Cartailhac de Torre d'en Galmés (Alaior), amb fons del Ministeri de Cultura. També s'ha adquirit, netejat i adequat per a la visita el poblat de Montefí (Ciutadella), amb fons europeus. S'ha donat suport a les investigacions arqueològiques amb els treballs que es duen a terme a la cova des Pas (Ferreries), Curnia (Maó), Torre d'en Galmés (Alaior), basílica paleocristiana de l'illa del Rei (Maó) i Torrepetxina (Ciutadella), i també s'han

fet prospeccions i sondeigs al port antic de Ciutadella, promoguts per Ports de les Illes Balears.

Al Consell Insular d'Eivissa, durant el 2008, es varen acordar quatre declaracions de bé catalogat. D'altra banda, la Comissió Insular d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Patrimoni Historicoartístic (CIOTUPHA) va iniciar dos expedients per declara dos BIC. Quant a les accions més rellevants en el camp del patrimoni, destaquen, per exemple, els nous convenis, amb un import total de 158.724,65 euros; les subvencions per a la restauració de tretze cases pageses (104.355,19 euros), vuit subvencions més per a la restauració de patrimoni etnològic marítim (25.868,65 euros); nou subvencions per a apadrinaments de patrimoni, amb un pressupost de 39.015,75 euros, i dues beques d'investigació d'un total de 4.500 euros.

Seguint en l'àmbit del patrimoni, s'han de fer ressaltar també les iniciatives d'organitzacions diverses que treballen en aquest camp. Aquest és el cas d'ARCA (Associació per a la Revitalització dels Centres Antics), que treballa des del 1987 per protegir el patrimoni històric de les Illes Balears, particularment a Mallorca. Aquesta entitat ha fet un total de 46 intervencions (34 a Palma i 12 a la part forana de Mallorca) de defensa del patrimoni, ha tirat endavant fins a vuit iniciatives o programes culturals, com els 41 recorreguts d'«embARCA't» per commemorar el 500è aniversari de Palladio, tretze conferències i un total de dues presentacions de llibres relacionats directament amb el seu camp d'acció.

Així mateix, a Eivissa hi ha l'Institut d'Estudis Eivissencs (IEE), una entitat fundada l'any 1949 que nasqué amb la finalitat de protegir el patrimoni natural i cultural de les Pitiüses. En l'actualitat, l'IEE ha estat declarat entitat d'utilitat pública pel Ministeri de l'Interior. Durant el 2008, l'IEE ha tirat endavant diverses publicacions, dues de periòdiques i dos llibres. A més, també ha organitzat activitats diverses, com exposicions, escoles d'estiu, conferències, concerts, cursos de català per a adults, sortides, etc.

5.9.

L'APRENTATGE DEL CATALÀ

En aquest subapartat analitzam la situació de la llengua catalana en el sistema escolar i l'ensenyament del català per a adults.

5.9.1. LA LLENGUA CATALANA EN EL SISTEMA ESCOLAR

A partir dels anys setanta la capacitat per a l'ús de la llengua catalana entre els ciutadans de les Illes Balears deixa de ser exclusivament a través de la transmissió familiar i del contacte social amb parlants habituals de català i comença a ser possible també mitjançant l'assistència a classes. Inicialment, eren algunes classes per a adults o per a escolars, però fora del sistema educatiu. A partir del curs 1979-1980 s'incorpora com a matèria obligatòria en el sistema escolar de les Balears, encara que l'Estatut d'autonomia, que reconeix legalment el caràcter de llengua pròpia al català i la seva oficialitat, no es

va aprovar fins a l'any 1983. Des d'aquest curs es generalitza progressivament l'aprenentatge de la llengua pròpia de les Illes Balears, inicialment només com a assignatura, entre tots els infants escolaritzats. Amb el pas del català a llengua vehicular de l'ensenyament s'ha anat reforçant la qualitat de l'adquisició lingüística per part dels escolars balears i, d'alguna manera, ha contrarestat parcialment la pèrdua de posicions en presència social causada per l'afebliment de les fronteres de les comunitats lingüístiques i l'increment de població d'origen lingüístic al·lòcton.

La incidència de l'escolarització en les capacitats lingüístiques dels ciutadans que viuen a les Illes Balears es manifesta de moltes maneres. Les enquestes mostren una ampliació del grau de capacitat en les habilitats més directament acadèmiques (llegir i escriure), que s'incrementen de manera molt evident entre els sectors joves, que han estat escolaritzats en una etapa en què el català era present als centres. Però també és evident en els coneixements orals, encara que no es manifesti en els percentatges, ja que la capacitat de parlar en català assoleix els nivells més alts entre els sectors d'edat extrems: els més vells i els més joves. L'explicació és que entre la població major el component autòcton és més elevat que entre la resta de grups d'edat; entre la població més jove, l'escolarització contraresta, des del punt de vista de capacitat de parlar, el fet que la proporció de població familiarment no catalanoparlant sigui més elevada. [\(Vegeu el quadre A III-37.\)](#)

En la situació actual, la llengua catalana té una forta implantació en la majoria dels centres escolars de les Balears. La major presència com a llengua vehicular del català afavoreix que els infants n'adquireixin un domini superior alhora que no redueix el coneixement de castellà, amb relació al dels alumnes dels centres en què aquesta presència és inferior o pràcticament nul·la. Aquest fet reforça l'evidència que les llengües no s'adquireixen exclusivament en l'àmbit escolar, sinó que l'entorn social és el principal medi d'adquisició lingüística, i l'entorn social de les Balears (la presència ambiental i les constriccions d'ús més habituals) afavoreix clarament l'adquisició del castellà per sobre del català.

El major aprenentatge del català en el medi escolar facilita la preparació dels escolars en un coneixement lingüístic que els permeti utilitzar-lo amb més fluïdesa quan en tinguin necessitat, però no actua de manera directa sobre l'increment de l'ús, excepte que aquest està directament vinculat a l'activitat acadèmica. Així, els efectes de l'escola es fan evidents també en l'evolució de l'ús del català a l'hora de contestar els exàmens de selectivitat. Des del primer curs en què es varen recollir dades sobre aquest ús (91-92) fins a l'actualitat, se n'ha incrementat l'ús. [\(Vegeu el quadre A III-38.\)](#)

A més, les diferències d'ús entre els alumnes dels diferents tipus de centre (localització i titularitat) han disminuït al llarg dels anys. [\(Vegeu el quadre A III-39.\)](#)

Tots aquests valors es corresponen amb el percentatge d'exàmens contestats en llengua catalana, referits només a les matèries

que no són específicament de llengua,³³ que per a la majoria d'alumnes són quatre exàmens.

Si s'analitza l'ús amb relació als alumnes, les dades ens mostren que els alumnes que fan tots els exàmens en català són el 43,7% i els que no n'hi fan cap són l'11,2%. (Vegeu el quadre A III-40.)

A l'hora de valorar aquestes dades, cal tenir en compte que les proves de Selectivitat constitueixen un entorn en què, sense que arribi a ser obligatori ni recomanat contestar en català, les condicions n'afavoreixen l'ús: els qüestionaris estan en català, la universitat és un entorn tradicionalment marcat com a d'alta presència del català i haver estudiat en català les matèries facilita la resposta d'aquestes matèries en aquesta llengua. Així i tot, aquestes condicions són les mateixes que a principi dels anys noranta, per tant l'increment d'ús mostra que al llarg d'aquests anys hi ha hagut una millora en la capacitat per usar el català en una situació en què és important controlar bé les respostes, ja que pot condicionar la tria de carrera o el lloc en què la podran cursar. (Vegeu els gràfics A III-45 i A III-46.)

5.9.2. ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A ADULTS

A part de la via escolar, l'aprenentatge de la llengua es pot fer mitjançant l'oferta de formació en llengua catalana per a adults.

En aquest cas no ens referirem als que fan ensenyament escolar general per a adults, sinó als que segueixen ofertes específiques de llengua catalana.

Els destinataris d'aquesta formació són sobretot les persones que mentre estaven escolaritzades no varen tenir l'oportunitat d'estudiar llengua catalana, ja sigui perquè procedeixen de fora del territori lingüístic català, o perquè, per la seva edat, durant el seu període d'escolarització el català no formava part del currículum escolar; també n'hi pot haver que cerquen assolir uns coneixements superiors dels que tenen o, sovint, un certificat que n'acrediti el nivell.

Els factors que impulsen els adults a iniciar un procés d'aprenentatge de català també poden ser diversos. En un estudi fet l'any 2006 dels alumnes que estaven matriculats a cursos de Mallorca per a no catalanoparlants,³⁴ les raons que donaven eren diverses:³⁵ d'integració lingüística i cultural (76%), de feina o d'estudis (74%), d'adquisició de coneixements per poder ajudar els fills petits en les tasques acadèmiques (entre els que tenen fills en edat escolar, aquesta motivació se situa en el 71,4%), etc. Sens dubte, amb valors proporcionals diferents, aquestes motivacions deuen coincidir amb les motivacions generals del col·lectiu que aprèn català, ja sigui de procedència autòctona com de procedència al·lòctona.

33. És a dir, sense computar els exàmens de llengua i literatura catalana, llengua i literatura castellana i de l'idioma estranger.

34. Melià, J.; Mestre, L. «Els alumnes dels cursos per a no catalanoparlants adults». CURS 2008. <http://www.uib.es/depart/dfc/gresib/curs/2007/meliamestre/index.html>.

35. Els enquestats podien donar més d'una resposta a aquesta pregunta.

5.9.2.1. Ofertes de formació

Quant a activitats d'aprenentatge més convencional i adreçades a persones catalanoparlants d'origen o a persones no catalanoparlants, podem parlar d'una oferta variada: formació en línia, centres d'autoaprenentatge i classes presencials.

La major part dels cursos destinats a tots els ciutadans s'ofereixen mitjançant el COFUC, ja sigui de forma exclusiva o en col·laboració amb institucions (sobretot ajuntaments), centres escolars, sindicats, institucions públiques, etc.

La tipologia dels cursos que ofereix el COFUC és àmplia; comprèn cursos adreçats a col·lectius específics (estrangers, pares i mares no catalanoparlants que tenen els seus fills en l'ensenyament infantil o primari, per exemple), cursos de nivell estàndard (A1 i A2, B, C i D), cursos presencials, semipresencials i, únicament per als nivells B, C i D, a distància. Els cursos presencials s'ofereixen a diversos municipis de Mallorca, Menorca i Eivissa. [\(Vegeu el quadre A III-41.\)](#)

Paraula també organitza cursos per a treballadors d'entitats públiques o privades i cursos adreçats a tots els ciutadans. El nombre de persones adultes inscrites en aquests cursos durant l'any 2008 és de 1.155. [\(Vegeu el quadre A III-42.\)](#)

A part d'aquestes entitats també ofereixen cursos de català als centres d'ensenyament de persones adultes (CEPA), les escoles oficials d'idiomes (EOI), la UIB, l'Escola Balear d'Administració Pública (EBAP) i l'Institut de Ciències de l'Educació de la UIB.

5.9.2.2. Certificats de coneixements de català

Des del curs 2000 els alumnes que superaven la prova de català dels exàmens de Selectivitat tenien reconegut el nivell B de coneixements de llengua catalana. Posteriorment, a partir del curs 2005, els alumnes que acaben l'ensenyament obligatori tenen reconegut el nivell B i els que acaben batxillerat el nivell C, en ambdós casos han de complir una sèrie de requisits.

A part d'aquest procediment per tenir un certificat oficial de coneixements de llengua catalana, hi ha la possibilitat d'aconseguir-lo mitjançant un examen. La principal institució encarregada d'avaluar els coneixements de català de persones adultes és la Direcció General de Política Lingüística, que va assumir les funcions que amb anterioritat corresponien a la Junta Avaluadora de Català. [\(Vegeu el quadre A III-43.\)](#)

D'ençà que es va crear, com a Junta Avaluadora de Català (1989), la Direcció General de Política Lingüística ha expedit més de 47 mil certificats, la majoria dels quals corresponen al nivell B (43,7%); a més distància els de nivells C (27,3%) i A (26,0%), i, amb proporcions molt més baixes, els de nivells D (2,1%) i E (0,9%).

L'ICE, l'EBAP i les EOI examinen els seus alumnes i expedeixen certificats de coneixements homologables entre si i amb els certificats de la Direcció General de Política Lingüística. [\(Vegeu els quadres A III-44 a A III-47.\)](#)

A les EOI de les Balears, el nombre d'alumnes que durant el curs 2007-2008 varen superar les proves dels diversos nivells de llengua catalana que ofereixen són 199.

L'ICE, a més de proves de llengua per als alumnes que assisteixen als cursos presencials o semipresencials, també n'organitza per a alumnes que s'hi inscriuen en la modalitat lliure. En aquesta modalitat, a més d'examinar-se dels tres nivells esmenats, també poden fer-ho de Llengua III, nivell que no s'ofereix en la modalitat presencial. Els alumnes poden combinar la inscripció en les proves per a alumnes presencials i en les proves per a alumnes lliures.

A tall de resum, podem dir que hi ha un ventall ampli d'oferta de formació per a l'aprenentatge del català, però, tenint en compte el dèficit que hi havia d'aquesta formació entre els autòctons i el fort increment de població d'origen immigrant, des del punt de vista lingüístic encara és insuficient per donar cobertura a les necessitats establertes per les polítiques de normalització lingüística.

Cal dir també que unes actituds més o menys favorables a la llengua catalana per part del Govern autonòmic i les convocatòries d'oposicions a l'Administració pública influeixen en les proporcions de persones que assisteixen a cursos i que s'inscriuen a proves de llengua catalana. Sens dubte, l'oficialitat de la llengua, la incorporació al sistema escolar i la consideració de mèrit o requisit per accedir a determinats llocs de feina ha estat determinant en l'expansió del coneixement de la llengua catalana, tant des del punt de vista de coneixements acadèmics, com des del punt de vista d'adquisició per part de persones que no la tenen com a llengua primera.

5.10.

EL DICTAMEN DEL CES SOBRE L'ESPORT A LES ILLES BALEARS³⁶

El Dictamen 14/2009 del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears sobre l'esport a les Illes Balears ha fet una sèrie d'observacions de tipus general i de tipus més concret. Des del punt de vista general, destaca la consideració prioritària de la formació per a l'especialització en la gestió professional de les instal·lacions, els equipaments i les activitats esportives, i també el paper positiu de la iniciativa privada en l'increment de la pràctica d'activitat física de la població, la promoció de l'R+D+I en el camp de les ciències de l'activitat física i l'esport i l'esforç de les entitats públiques (sobretot els ajuntaments) per oferir serveis esportius.

El Dictamen s'ha pronunciat sobre el concepte i la definició de *esport*, la relació entre esport i salut, l'esport i l'educació, l'esport en edat escolar, les federacions esportives i l'esport federat, l'esport i la gent gran, l'esport i la discapacitat, l'esport i els mitjans de comunicació, les instal·lacions esportives, l'esport d'alt rendiment i l'esport i el turisme. En relació amb aquest darrer punt, es considera essencial que la construcció de noves instal·lacions esportives es dugui a terme respectant absolutament el medi ambient i que l'esport constitueixi una eina que es tingui en compte per desestacionalitzar l'oferta turística.

36. Vegeu: *L'esport a les Illes Balears*. Dictamen 14/2009 del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Palma, 2009.

6

HABITATGE

RESUM

L'any 2008 s'avança amb pas ferm cap a una recessió agreujada del sector de la construcció, que ja el 2009 serà intensa, i els precedents més pròxims de la qual es troben en la del període 1990-1993. Hi ha similituds causals i elements comuns entre totes dues, si bé en la recessió de principi dels anys noranta l'ajust va ser menys intens que ara.

Es registra un profund desequilibri entre la demanda i l'oferta residencial. La demanda es contreu amb gran rapidesa per la correcció cíclica del mercat residencial, però, sobretot, per l'impacte de la crisi financera internacional, primer sobre el sistema bancari i després sobretot en el teixit productiu, la renda i l'ocupació. Les restriccions creditícies s'aguditzen i el mercat hipotecari s'endureix. L'oferta s'ajusta més lentament al nou escenari. La nova oferta residencial iniciada (-53,6%) i, més encara, la projectada (-66,3%) es desplomen, però encara és molt elevada l'oferta d'habitatges acabats que surten al mercat (12.066 habitatges, -3,8%).

Les tipologies d'edificació no residencial col·lectiva lliure es mostren més resistents al cicle recessiu, en part com a resultat de les mesures contracíclics impulsades per les administracions, en particular els equipaments públics, la rehabilitació urbana, l'habitatge protegit o el Pla Renove turístic, els efectes inicials del qual cal esperar després de la campanya turística del 2009. També aguanten millor la recessió l'edificació residencial unifamiliar i les obres de reforma i d'ampliació.

El 2008 continua augmentant la proporció dels habitants nascuts fora de les Illes Balears. La demanda d'habitatges per a turisme residencial continua reduint-se, cosa que reflecteix l'entrada ràpida en dificultats de les economies alemanya i britànica.

La baixada, tardana, dels tipus d'interès a partir de la tardor a penes va tenir efectes menors en l'impuls del mercat residencial, enfront del fort impacte que varen representar durant tot l'any les severes restriccions creditícies i l'enduriment del mercat hipotecari.

Encara que l'estoc d'habitatges continua augmentant, els preus mostren rigidesa a la baixa, i el 2008 encara no són un factor d'ajust rellevant. A les Illes Balears baixen menys que la mitjana dels preus espanyols. En el quart trimestre es registra per primera vegada una taxa negativa (-1,2%), mentre que els preus espanyols baixen a partir del primer trimestre, cada vegada a més velocitat. L'ajust a la baixa dels preus de l'habitatge usat és més intens que en el cas de l'habitatge de nova construcció. L'augment dels lloguers s'està moderant.

El deteriorament de l'índex d'accessibilitat a l'habitatge ha estat més acusat a les Balears, on l'esforç financer de moltes famílies s'ha situat més enllà del límit de la seva capacitat de compra.

6.1.

LA SITUACIÓ DE L'HABITATGE A LES ILLES BALEARS

El 2008 a les Illes Balears es registra un desequilibri profund entre la demanda i l'oferta residencial. La demanda es contreu amb gran rapidesa a causa del avanç del procés de correcció cíclica del sector de la construcció, el canvi de la qual es va manifestar amb claredat el 2007, però, sobretot, com a resultat de l'impacte de la crisi financera internacional sobre el sistema bancari, que s'estén amb rapidesa per tot el teixit econòmic i deteriora l'ocupació i les expectatives de les empreses i les famílies. Les restriccions creditícies s'aguditzen i el mercat hipotecari s'endureix. L'oferta, per la seva inèrcia productiva i la caiguda des de màxims, s'ajusta de manera més lenta al nou escenari. La nova oferta residencial iniciada i, més encara, la projectada certament es desplomen, però alhora continua essent molt elevada l'oferta d'habitatges acabats que surten al mercat. Encara que l'estoc d'habitatges continua augmentant, els preus mostren rigidesa a la baixa i el 2008 encara no són un factor d'ajust rellevant.

6.1.2. INVERSIÓ RESIDENCIAL: EVOLUCIÓ I EXPECTATIVES

El nombre d'habitatges visats, que constitueix un bon indicador avançat de les

expectatives d'inversió i de la futura activitat del sector, es va desplomar. Es varen visar 5.292 habitatges enfront dels 15.694 de l'any anterior, la qual cosa suposa una disminució del 66,3%. El 2007, a causa de l'embranchada del primer semestre, i a pesar de la desacceleració que es produeix a partir de l'estiu, encara augmenta un 1% i s'acosta als màxims registrats des del 1990. El 2008, la caiguda és tan brusca que en un sol any es retrocedeix fins als valors dels anys centrals de la recessió de principi de la dècada dels noranta. A Mallorca, pel fet que hi ha més inèrcia, la baixada és del 62,2%, però a Eivissa-Formentera i a Menorca es produeixen disminucions encara més violentes, del 81,6% i del 72,8% respectivament. La mitjana d'habitatges projectats per obra descendeix a 1, i és, amb diferència, el valor més baix dels darrers quaranta anys. El 2007, aquesta mitjana va ser de 2,4. La superfície dels projectes d'execució visats es redueix menys, un 45,8%.

L'oferta residencial iniciada es frena intensament, en particular les edificacions plurifamiliar més grans. El nombre d'habitatges iniciats passa de 13.892 a 6.444, un 53,6% menys. Això no obstant, l'activitat en execució continua essent encara elevada, perquè es ve des de màxims, encara que es desaccelera amb rapidesa segons s'acaben les obres. El cicle habitatges iniciats-habitatges acabats ja no es realimenta com abans. A mesura que s'aguditzen les restriccions creditícies a promotors i compradors i cau la demanda, es detenen obres iniciades, o es construeix per fases o ja no es comencen les obres, i, en general, es

redueix el ritme de producció. El 2007 es varen acabar 12.547 habitatges, un 18,6% més que durant l'any anterior. El 2008 s'acaben 12.066, un 3,8% menys.

6.1.3. LA DEMANDA

La demanda d'habitatges per motius d'inversió i especulatiu es va afeblir amb rapidesa, a mesura que hi havia més dificultat per accedir al crèdit, els interessos pujaven i el creixement dels preus de l'habitatge es moderava, de manera que el marge esperat de la inversió es va estrènyer o va desaparèixer, tot això en un escenari de correcció del mercat immobiliari.

La pujada dels tipus d'interès hipotecari que s'inicia a final del 2005, la desacceleració de la pujada del preu de l'habitatge i l'enduriment de les condicions del mercat hipotecari, especialment sever a partir de l'estiu del 2007, suposen el trencament simultani dels tres pilars financers que, juntament amb els factors econòmics i demogràfics, havien sustentat la demanda d'habitatge tant per motius residencials, com per motius d'inversió i d'especulació a llarg de la darrera dècada.

L'any 2007 va representar, doncs, un any en el qual es produeix un procés de canvi de cicle en el sector de la construcció, canvi que s'accelera amb una rapidesa sorprenent i inesperada pels poders públics i pels agents econòmics i socials, que preveien un escenari de suau desacceleració. El 2007, i més concretament en el darrer quadrimestre, el sector va entrar en un procés d'ajust cíclic amplifi-

cat per les turbulències externes, financeres i econòmiques a escala global que varen afectar, en concret, les principals economies occidentals. És a dir, el sector va entrar en un doble procés d'ajust: primer, un ajust intern, motivat per la correcció des de màxims del mercat immobiliari i pel nou escenari financer, i, segon, un ajust motivat per la irrupció en escena de diverses causes exògenes, d'abast internacional, que varen provocar la deterioració ràpida de les economies, en particular de les que més depenien de l'activitat del sector de la construcció.

Les dades de l'INE relatives al volum d'hipoteques immobiliàries constituïdes a les Balears durant el 2008, corresponents a habitatges, ja expressen amb claredat la magnitud del reajustament que travessa el sector. El 2008, el nombre d'operacions, en mitjana anual, va disminuir un 40,7% (un 7,8% l'any anterior). L'import total dels préstecs hipotecaris constituïts va baixar un 43,6%, enfront de l'increment del 2,9% registrat el 2007. La reducció es va fer més intensa a mesura que avançava l'any: en el darrer trimestre la reducció del nombre d'operacions i de l'import amb relació al mateix període de l'any anterior va ser del 47,2% i del 57,5% respectivament. [\(Vegeu el quadre A III-48.\)](#)

En resum, l'any 2008 la contracció del sector de la construcció a les Illes Balears s'agreuja i acaba obrint pas a una recessió, que ja el 2009 serà intensa, i els precedents de la qual més pròxims es troben en la del període 1990-1993.

6.1.4. LA RECESSIÓ DE 1990-1993 ENFRONT DE L'ACTUAL

Hi ha interessants similituds causals i elements comuns entre la recessió actual del sector a les Balears i la de començament dels anys noranta quant a la gestació i l'evolució. En totes dues conflueixen aquests dos grups de factors: (Vegeu el gràfic III-1 i el [quadre A III-49.](#))

- a) Incidència decisiva dels factors exògens de caràcter econòmic i financer, i una o unes quantes fites que intervenen a manera de detonants o catalitzadors.
- b) Correcció cíclica del sector partint de nivells molt elevats d'activitat, amb característiques de sobreoferta.

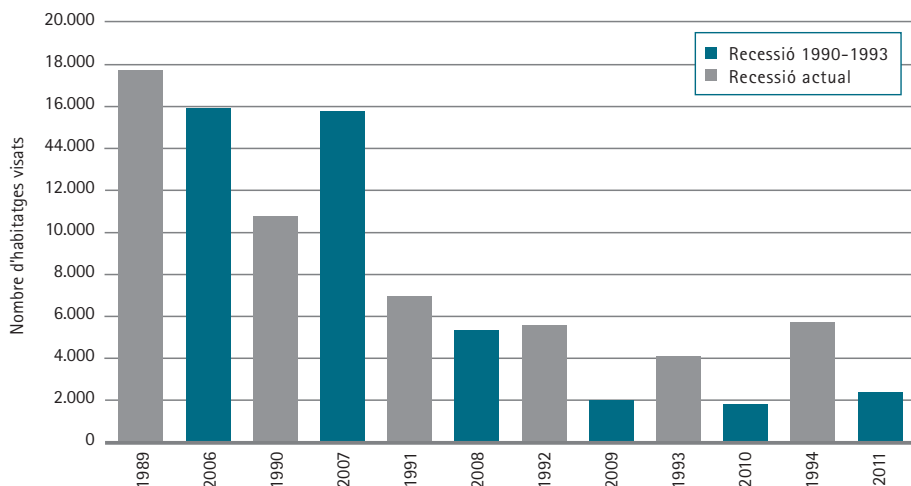
Els elements causants de la recessió actual es descriuen al llarg d'aquest treball. Els relatius a la recessió de començament dels anys noranta són, en síntesi, els següents:

Primer, la invasió de Kuwait per part de l'Iraq l'agost de 1990 va provocar una pujada vertiginosa del preu del petroli fins a nivells insospitats i va desencadenar un conflicte que desembocaria en l'inici de la guerra del Golf sis mesos després. L'empitjorament de la situació geopolítica a l'Orient Mitjà i l'impacte que té sobre els costos de l'energia i el transport va generar perturbacions internacionals i la deterioració de les economies occidentals. A Europa, a més, la pèrdua de confiança en el marc i en el sistema monetari europeu varen provocar taxes elevades d'interès.

Segon, en els darrers anys de la dècada dels vuitanta, a les Balears el sector havia

Gràfic III-1

Recessió actual del sector de la construcció enfrent de la recessió de 1990-1993

Font: Elaboració pròpia.

arribat a màxims d'activitat per una conjunció de factors econòmics expansius i d'altres de caràcter normatiu (Llei de costes i Decret Cladera II, entre d'altres) que varen impulsar amb molta força l'edificació d'apartaments turístics, allotjaments d'ús turístic i habitatges lliures, i varen provocar una augment intens dels preus del sòl i de l'habitatge, a més de les expectatives de pujades futures.

Alguns dels elements diferenciadors entre totes dues recessions podrien, fins i tot, tenir algun grau de compensació amb uns altres de signe contrari, amb el resultat de pal·liar les diferències aparents. Aquest seria el cas de la taxa d'interès nominal i les restriccions creditícies.

En el gràfic III-1 representam l'evolució registrada pels habitatges visats durant el

període 1989-1994 i la comparam amb la del període 2006-2011. La xifra atribuïda al 2009 es basa en l'extrapolació ajustada de l'evolució mensual d'aquest any. Les xifres assignades al 2010 i al 2011 es basen en la hipòtesi, que compta amb un consens ampli, i que compartim, que la recessió actual del sector, especialment la que afecta el segment residencial, serà més profunda i més llarga que les anteriors.

Es pot observar com en la recessió de 1990-1993 l'ajust va ser menys intens que ara. En la recessió actual, que s'inicia el 2008, en un sol any els habitatges visats han caigut per sota del nivell a què es va arribar després de dos anys d'ajust en la primera. El 2009, la disminució dels habitatges visats podria situar-se entorn del 62%, una caiguda inferior a la de l'any 2008. El 2010 es podria frenar cla-

rament la taxa de reducció i el 2011 es podria iniciar una recuperació des d'un mínim històric.

Les tipologies d'edificació no residencial col·lectiva lliure es mostren i es mostraran més resistents al cicle recessiu, com ja posa de manifest l'evolució de la superfície visada, en part com a resultat de les mesures contracíclics impulsades per les administracions, en particular els equipaments públics, la rehabilitació urbana, l'habitatge protegit o el Pla Renove turístic, els efectes inicials del qual es poden esperar per a després de la campanya turística del 2008. També l'edificació residencial unifamiliar i les obres de reforma i d'ampliació residencial, aquestes com un efecte de substitució de l'obra nova, tendeixen a aguantar millor la recessió.

6.1.5. ELS FACTORS DE LA DEMANDA RESIDENCIAL

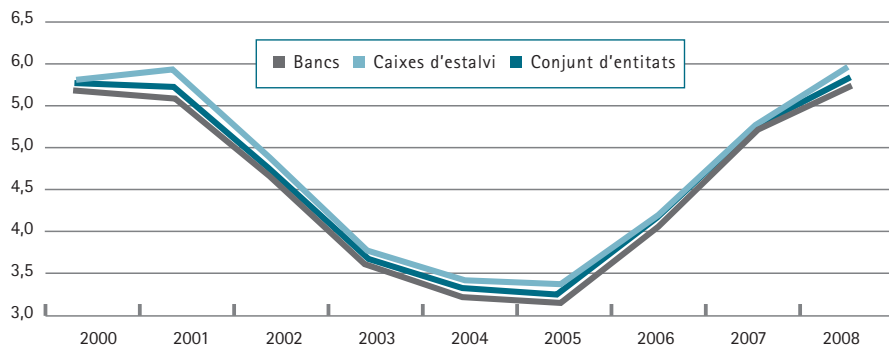
A banda de factors conjunturals, i dels relacionats amb l'escassetat del sòl, l'encaïment progressiu d'aquest i les expectatives sobre l'evolució a l'alça dels preus, la intensa demanda d'habitatge que es registrava des de final dels anys noranta havia estat fins ara el resultat de la conjunció de tres tipus de factors: demogràfics (immigració, turisme residencial i segones residències, i canvis socials), financers (descens continuat dels tipus d'interès, allargament dels terminis dels préstecs, expectatives d'augment de preus i demanda d'habitatge per motius d'inversió i d'especulació com a actiu alternatiu) i econòmics (augment de l'ocupació i de la renda de les famílies).

El factor demogràfic

Pel que fa al factor demogràfic, és oportú recordar que entre el 2003 i el 2008 la població de les Balears ha augmentat en 125.483 habitants, la qual cosa representa un augment del 13,2%. Segons la revisió del padró municipal del 2008, hi havia 1.072.844 habitants. El 2002, el 40% de la població resident no havia nascut a les Illes Balears. El 2008 ha arribat al 46%. La població nascuda a l'estranger, que el 2002 suposava el 13%, ja arriba al 23,1% el 2008. El 2008 continua augmentant la proporció dels habitants nascuts fora de les Illes Balears. En conseqüència, la intensitat del procés immigratori, en particular el que procedeix de països estrangers, s'ha convertit en un dels factors més actius dels que configuren l'evolució de la demanda d'habitatge. Però també ho és la ràpida transformació de la societat, amb diversos processos que han impulsat la formació de llars, com ara: formació de noves unitats pels darrers *baby boomers*, més llars unifamiliars per l'emancipació de joves, envelliment de la població, més freqüència de separacions matrimonials, índex creixent de dones que són cap de família... Tot això, a part que en aquesta conjuntura molta de la demanda d'habitatge existent, generada per aquests processos, no pugui satisfer-se.

El 2008, la demanda d'habitatges per a turisme residencial continua reduint-se, sobretot en el segment mitjà, cosa que reflecteix l'entrada ràpida en dificultats de les economies alemanya i britànica. En aquest segon cas, la depreciació de la lliura enfront de l'euro també contribueix a la contracció. En els darrers anys, el gran

Gràfic III-2

Evolució dels tipus d'interès

Font: Elaboració pròpia.

creixement dels preus interns dels béns immobles havia reduït el diferencial respecte als països compradors, i el 2008 l'ajust dels preus és encara insuficient per estimular aquesta demanda.

El factor financer

• Tipus d'interès i mercat hipotecari

L'agost de 2005, els tipus d'interès hipotecari, expressats com a valor mitjà corresponent al conjunt de les entitats financeres, varen arribar al valor més baix des de l'any 2000, amb una taxa del 3,19%. El cicle de reduccions contínues havia acabat. Des de llavors, varen iniciar una lenta però sostinguda pujada que va situar la taxa de desembre d'aquest any en el 3,40%. Els tipus d'interès dels préstecs amb garantia hipotecària, contractats majoritàriament a interès variable segons indicadors del mercat financer, anticipaven un enduriment esperat de la política monetària. El Banc Central Europeu obria al desembre un nou

cicle alcista dels tipus oficials, situats fins a aquest moment en el 2%, per contrarestar possibles tensions inflacionistes derivades de l'increment del preu del petroli, del creixement monetari i de la tèbia recuperació de l'activitat econòmica a la UE. En tot cas, el valor mitjà anual dels tipus encara va continuar descendant el 2005 i es va situar en el 3,28%. (Vegeu el gràfic III-2 i el [quadre A III-50](#).)

Al llarg del 2006, a mesura que es consolidava la recuperació econòmica europea i es moderaven els riscos en l'escenari internacional, el BCE va augmentar escalonadament els tipus d'interès per plantar cara a les previsible tensions inflacionistes i controlar la forta expansió de la liquiditat i el crèdit a la zona euro. Al desembre, el BCE va fixar el tipus oficial en el 3,5%. El tipus mitjà hipotecari espanyol corresponent a aquest mes havia arribat al 4,75%, 135 punts bàsics per sobre del desembre de l'any anterior. En aquest nou escenari alcista, el tipus mitjà de l'any 2006, més

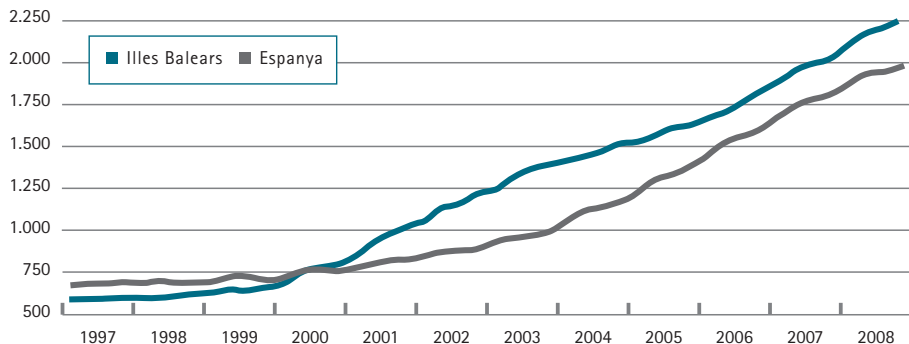
endarrerit, va créixer fins al 4,17%, 0,9 punts percentuals més elevat que el 2005. L'enduriment de les condicions creditícies, reflectit, sobretot, per l'augment dels tipus d'interès, però també pel relatiu esgotament del mecanisme d'extensió dels terminis d'amortització dels préstecs, juntament amb processos més selectius i exigents seguits per les entitats financeres per a les concessions dels nous préstecs, va contribuir a la deterioració del nivell d'accessibilitat a l'habitatge, va afectar la capacitat d'endeutament, va minar les expectatives i, en suma, va afeblir la demanda residencial. Tot això suposa que el 2006 es produeix un canvi en el model que, quant al seu component financer, havia impulsat la demanda residencial en el quinquenni anterior, i que, en essència, consistia que els descensos continus del tipus d'interès hipotecari i l'allargament dels terminis d'amortització dels préstecs esmorteïen l'impacte de l'intens procés d'alces de preus de l'habitatge i feien possible ampliar l'endeutament i alleujar el pes de la seva càrrega financera. Per tant, el model, quant al seu component financer, el 2006 va començar a allunyar-se del patró seguit en els anys anteriors, en el qual els preus penalitzaven l'accessibilitat a l'habitatge i les condicions financeres la facilitaven. El 2006, els dos mecanismes passen a treballar junts per dificultar l'accés a l'habitatge.

El 2007, el BCE, compromès amb el seu objectiu principal de control de la inflació dels països de la zona euro, va dur a terme dues pujades del tipus d'interès oficial, que va quedar fixat en el 4% al juny. D'altra banda, els problemes de liquiditat i de confiança del sistema financer de les economies occidentals després del conta-

gi a escala global, l'estiu de 2007, de l'anomenada crisi de les hipoteques subprime als Estats Units, varen provocar l'escalada de l'EURIBOR i l'ampliació del diferencial entre aquest i els tipus oficials. L'EURIBOR a 12 mesos, l'indicador de referència del mercat hipotecari, es va situar en una mitjana del 4,45% el 2007, i va arribar al 4,78% al desembre. En conseqüència, el tipus d'interès hipotecari va continuar pujant amb rapidesa i de forma sostinguda i va arribar al 5,56% al desembre. El tipus mitjà anual arriba al 5,24%, fet que suposa un augment d'1,07 punts percentuals respecte al 2006.

El 2008, les dificultats del sistema financer internacional s'agreugen i s'estenen amb rapidesa. Es produeix una contracció extrema del mercat interbancari per la crisi de confiança entre les entitats de crèdit que posa en escac el sistema. Les tensions de liquiditat, l'aversion al risc i les dificultats de refinançament de les entitats financeres provoquen l'estrenyiment dels canals de crèdit a les empreses i a les famílies. La restricció del crèdit en el sector de la construcció és especialment severa a Espanya. En aquest escenari, l'EURIBOR a un any continua augmentant fins al 5,39%, màxim al qual s'arriba al juliol. El tipus d'interès hipotecari continua aquesta senda i se situa en el 6,26% al setembre. Davant l'empitjorament de la crisi, els governs i els bancs centrals intervenen cada vegada més per injectar liquiditat i adoptar un ventall ampli de mesures per intentar restablir el funcionament normal dels mercats financers. A la tardor, la situació s'ha agreujat tant que els governs i els principals bancs centrals adopten mesures de forma coordinada i amb caràcter mas-

Gràfic III-3

Evolució dels preus mitjans de l'habitatge lliure

Font: Elaboració pròpia.

siu. El 8 d'octubre baixen, tots alhora, els tipus de referència. En concret, el BCE baixa 1,5 punts i situa el tipus en 3,75%. A partir d'aquest moment, el BCE inicia una sèrie de descensos que duen el tipus de referència al 2,5% el desembre de 2008 i fins a l'1,25% el maig de 2009. A mesura que aquestes intervencions produeixen els seus efectes i els mercats financers deixen enrere les fases més agudes de la crisi, l'EURIBOR retrocedeix i, amb aquest, l'interès hipotecari. Al desembre, l'EURIBOR ja havia baixat fins al 3,45% i l'hipotecari fins al 5,89%. L'abril de 2009, tots dos havien descendit fins a l'1,77% i el 3,57% respectivament.

En tot cas, la baixada, tardana, dels tipus d'interès a partir de la tardor només va tenir efectes menors a l'hora d'impulsar el mercat residencial, enfront del fort impacte que varen representar durant tot l'any les severes restriccions creditícies i l'enduriment del mercat hipotecari, derivats de la crisi esmentada dels mercats financers,

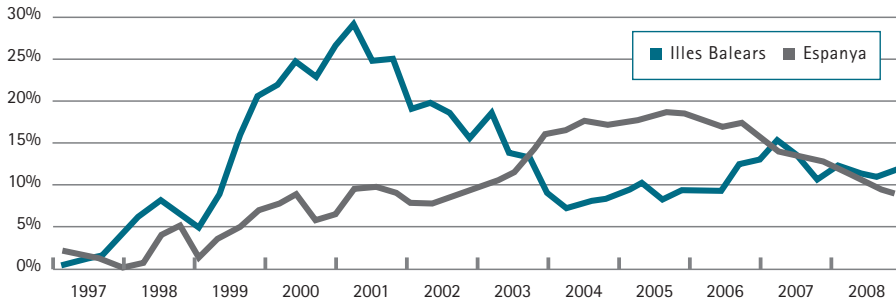
sobre l'oferta de noves promocions residencials i les vendes d'habitatges.

Els preus

Els preus mitjans de l'habitatge lliure es varen mantenir per sota de la mitjana estatal fins al 1998. A partir de llavors es va iniciar una escalada alcista que va fer que les Balears se situassin en el grup de les comunitats autònomes amb els preus de l'habitatge més elevats i amb més ritme d'augment. Entre el 1996 i el 2006 els preus varen augmentar un 264,5%, molt més que la mitjana espanyola (180,8%), pujada que es va accelerar de manera especialment intensa entre el 1998 i el 2001. Això no obstant, a partir del 2002, els preus de les Balears han crescut a menys velocitat que aquesta mitjana. (Vegeu el gràfic III-3.)

Segons les dades del Ministeri d'Habitatge (amb una nova base del 2005), l'habitatge lliure va arribar a les Balears, en el quart trimestre del 2008, a un preu mitjà de 2.409,5 euros per metre quadrat, un

Gràfic III-4
Taxes de variació trimestral dels preus per metre quadrat d'habitatge

Font: Elaboració pròpia.

16,3% més elevat que la mitjana espanyola, que va ser de 2.071,1 euros. A les Illes Balears, la pujada anual de preus, sobre la base de preus trimestrals, va continuar moderant-se: va créixer un 1,8%, enfront del 7,6% de l'any anterior. En el quart trimestre es registra per primera vegada una taxa negativa (-1,2%). Els preus a les Illes Balears mostren més rigidesa a l'ajust a la baixa que la mitjana dels preus espanyols. Aquests baixen a partir del primer trimestre, cada vegada a més velocitat. La mitjana anual és -9,8%, però en el quart trimestre els preus havien baixat un 16,6%. (Vegeu el gràfic III-4.)

Es refermen les expectatives que les baixades de preus continuaran i seran més intenses, la qual cosa contribueix a contreure, encara més, la demanda, i retreu la nova inversió.

L'ajust a la baixa dels preus de l'habitatge usat és més intens que en el cas de l'habitatge de nova construcció. El preu mitjà de l'habitatge lliure usat amb més de dos anys d'antiguitat, segons dades del Ministeri d'Habitatge referides al darrer tri-

mestre de cada any, en el segment de menys de 150.000 euros ha baixat un 10,7% (enfront de l'augment de l'1,6% de l'any 2007), i se situa en 1.796,8 euros per metre quadrat. En aquest mateix segment, la mitjana estatal ha estat de 1.209,2 euros per metre quadrat i s'ha reduït un 2,5%. El preu de les Balears és un 48,6% més elevat que la mitjana espanyola. El preu dels habitatges entre 150.000 i 300.000 euros també ha baixat, encara que a un ritme menys intens, i es troba en 2.107,8 euros per metre quadrat, amb una disminució del 7,2%. La mitjana espanyola és de 1.913,2 euros per metre quadrat i ha baixat un 2,1%. En aquest segment, els preus de les Balears són un 10,2% més elevats que la mitjana estatal.

6.1.6. ACCESSIBILITAT A LA PROPIETAT DE L'HABITATGE

Hi ha diferents indicadors de l'accessibilitat a l'habitatge. El Servei d'Estudis Econòmics del BBVA elabora un indicador de síntesi que mesura l'esforç sobre ingressos ponderats ajustats per la fiscalitat, el qual rela-

ciona la renda familiar mitjana amb el preu d'un habitatge mitjà de mercat i expressa el percentatge de la renda familiar que ha de destinar-se a pagar l'adquisició de l'habitatge. L'accessibilitat depèn de tres factors: tipus d'interès hipotecaris, preus reals de l'habitatge i renda disponible. Amb dades referides al conjunt estatal, en el període 1999-2008, l'accessibilitat es deteriora, sobretot pel factor preus. Encara que la capacitat d'endeutament havia augmentat en els darrers anys com a resultat d'aspectes econòmics i financers, va ser insuficient per contrarestar el creixement intens dels preus de l'habitatge, de manera que es va erosionar, any rere any, el fet d'accedir-hi.

A partir del 2006, l'augment ràpid del tipus d'interès accelera la deterioració de l'accessibilitat i s'arriba a un màxim del 38% el 2008. No disposam de dades relatives a l'accessibilitat desagregades per comunitats autònomes des del 2004. Però, basant-se en la situació de partida i en una evolució dels preus de més creixement a les Balears que en el conjunt estatal, diferència que creix el 2008 a causa de l'augment moderat dels preus a les Balears (+1,8%) enfront de la baixada que registra la mitjana estatal (-9,8%), podem estimar que l'indicador d'accessibilitat de les Balears s'ha situat el 2008 més d'un 20% per sobre de l'estatal.

Això suposa que el procés de deterioració de l'índex d'accessibilitat, descrit anteriorment, ha estat més acusat a les Balears i ha dut a una situació en la qual en algunes comunitats, entre les quals hi ha les Illes Balears, l'esforç financer de moltes famílies vagi més enllà del límit de la seva capacitat de compra. Tractant-se d'indica-

dors mitjans, això significa que per a un segment creixent de la població resident a les Balears la possibilitat d'accedir a la propietat d'un habitatge lliure de preu mitjà ha continuat allunyant-se cada vegada més, especialment per a les famílies que disposen d'un sol salari o es troben en certes situacions de fragilitat. Això no obstant, el 2009 s'ha iniciat un procés de clara millora de l'accessibilitat, que deriva del procés d'ajust a la baixa dels preus de l'habitatge i, sobretot, de la intensa caiguda dels tipus d'interès hipotecari. El BBVA xifra l'indicador d'accessibilitat per al 2009 i el 2010 en un 25% i un 20%, respectivament.

6.1.7. LLOGUER D'HABITATGE

Segons l'enquesta de demanda d'habitatge i lloguers publicada pel Ministeri d'Habitatge d'acord amb les dades d'octubre del 2006, a les Illes Balears hi havia 56.861 els habitatges de lloguer. Segons els nostres càlculs, considerant el parc d'habitatges en aquesta data, els habitatges de lloguer representen un 10% del total. A Espanya se situaria entorn del 8%. En els darrers anys, s'havien sumat els efectes de diversos factors que pressionaven la demanda d'habitatge de lloguer i havien provocat un augment ràpid dels preus d'arrendament. El preu mitjà del lloguer mensual, considerant els lloguers amb mobles i sense mobles, era de 5,13 euros per metre quadrat. A Espanya, la mitjana era de 5,36 euros per metre quadrat. Entre aquests factors hi ha l'augment de la població immigrant de baixa renda i per motius laborals, la tradicional escassetat de l'oferta d'habitatges oferts en règim de lloguer, la insuficiència d'o-

ferta d'habitatge social en propietat i el progressiu empitjorament de l'accessibilitat a l'habitatge lliure per part de capes creixents de la població.

Això no obstant, el cicle recessiu actual de la construcció introdueix nous elements en aquest mercat. D'una banda, l'enduriment del mercat hipotecari i la deterioració addicional durant el 2008 de l'accessibilitat a l'habitatge en propietat han ampliat la demanda insatisfeta d'adquisició d'habitatge i han afavorit el desplaçament de part de la demanda d'habitatges de compra cap al lloguer. Però, de l'altra banda, el nou cicle ha provocat l'ampliació de l'oferta d'habitatges de lloguer, com a alternativa al desplomament de les vendes i també per rendibilitzar actius abans ociosos. És freqüent que ofereixin habitatges per llogar propietaris que, en el seu moment, els varen adquirir per motius d'inversió o amb fins especulatius mitjançant préstecs hipotecaris, i que ara es troben atrapats entre un mercat immobiliari de vendes gairebé sense pols i la necessitat de plantar cara a la càrrega financera de l'endeutament. La reducció de la taxa d'inflació, a la qual estan indexades moltes rendes, contribueix a contenir els preus del lloguer.

El resultat de tot això és que, amb dades estatals, l'augment dels preus de lloguer s'està moderant. El març del 2007 creixien a una taxa anual superior al 2% i en el mateix mes del 2009 augmenten a una taxa lleugerament per sobre del 0%. En tot cas, hi continua havent greus problemes d'habitatge per a alguns col·lectius i el fet de sotsarrendar s'ha estès, la qual cosa propicia situacions de precarietat i d'amuntegament associades a llars plurifamiliars.

6.1.8. PLANS D'ACCÉS A L'HABITATGE I REHABILITACIÓ

En els darrers anys hi ha hagut iniciatives de les administracions públiques que tendeixen a facilitar que els ciutadans accedeixin a un habitatge o bé que el rehabilitin i a potenciar el lloguer enfront de l'adquisició. Segons dades del Ministeri d'Habitatge, el Pla Estatal d'Habitatge 2005-2008 ha tingut a les Illes Balears un grau d'execució del 80% i ha beneficiat un total de 10.376 famílies, la qual cosa suposa un increment del 21,7% en relació amb les actuacions finançades pel pla anterior. Les línies més demanades varen ser els ajuts a inquilins i per a la rehabilitació d'habitatges. En el primer cas, s'han concedit 1.646 ajuts, inclosos també els prevists en el Pla de Xoc de 2004. Els ajuts per a rehabilitar habitatges han beneficiat 7.424 famílies, fet que suposa un 107% dels objectius convinguts amb el Govern de les Illes Balears. Si hi incloem les actuacions del Pla de Xoc, s'han rehabilitat 9.743 habitatges.

A mitjan desembre de 2008, el Govern de l'Estat ha aprovat el nou Pla Estatal d'Habitatge i Rehabilitació (PEHR) 2009-2012. Entre les línies estratègiques del nou pla destaquen l'aposta pel lloguer; l'impuls a la rehabilitació, incorporant el Programa Renove de millora de l'eficiència energètica i l'accessibilitat; l'ampliació dels col·lectius amb protecció preferent en l'accés a habitatges de protecció oficial (HPO) i l'extensió d'ajuts a les rendes mitjanes, i la reconversió de l'estoc d'habitatges en HPO. En relació amb el foment del lloguer, el nou PEHR es proposa arribar a l'objectiu que el 40% de la nova construcció d'HPO, inclosos els que procedeixen de la rehabili-

tació, es destinin al lloguer. Entre altres mesures, s'estableixen subvencions al promotor de fins a 410 euros per metre quadrat útil, i la mateixa subvenció per a la requalificació com a HPO en lloguer d'habitatges no venuts en el mercat lliure, el reforç de la figura del lloguer amb opció de compra, la creació de noves figures d'habitatge protegit de règim especial per a rendes baixes, i d'altres.

El conveni subscrit entre el Govern de l'Estat i el de les Illes Balears per desenvolupar el nou PEHR 2009-2012 estableix un total de 190 milions d'euros, que suposen un 65% més que el Pla anterior. Un 54% de les actuacions es destinaran a la reforma d'immobles i a la renovació urbana. A aquesta inversió s'hi sumen les mesures adoptades pel Govern, com la Llei de barris, els ajuts per a la rehabilitació, l'adquisició de reserves estratègiques de sòl per poder construir 2.764 HPO o l'adquisició de 426 habitatges en estoc per convertir a HPO.

6.1.9. EL DIÀLEG SOCIAL AUTONÒMIC A L'ÀMBIT DE L'HABITATGE

Precisament fruit d'aquestes iniciatives de les administracions públiques i de la preocupació expressada pels agents socials de les Illes Balears, el mes de maig de 2008 s'acordà el *Pacte per un habitatge adequat i assequible*. És la concreció a l'àmbit de l'habitatge de les *Bases per el Pacte per la Competitivitat, l'Ocupació i la Cohesió Social a les Illes Balears* que s'havia signat al mes de novembre de l'any anterior.

El gran valor d'aquest pacte rau en l'existència d'un consens sobre la diagnosi, l'acord de catorze línees generals d'actuació i fins a 63 accions concretes a desenvolupar amb un diàleg social permanent a través d'una Comissió de Seguiment.

El CES, independentment de la consideració dels continguts que s'hi puguin fer, valorar molt positivament la existència d'acords d'aquesta naturalesa. (Vegeu: http://www.caeb.es/media/pacte_habitatge.pdf).

JUSTÍCIA I ARBITRATGE

RESUM

L'activitat de l'Audiència Provincial ha experimentat, l'any 2008, un cert augment dels assumptes registrats i un descens lleuger de les resolucions dictades. El Partit Judicial de Palma s'organitza en jutjats de primera instància, els quals tots augmenten llevat dels jutjats de família; jutjats contenciosos administratius, que han tingut un increment d'assumpes, cosa que planteja la necessitat de crear un nou jutjat; jutjats de violència contra les dones, als quals s'han presentat 3.064 denúncies, 883 renúncies, s'han imposat 456 ordres de protecció i s'han dictat 650 mesures de protecció a les víctimes; jutjats de menors, que han romput la tendència alcista per experimentar una reducció d'assumpes; jutjats d'instrucció, en què s'aprecia un increment d'assumpes, i jutjats penals de l'1 al 7, en què hi ha un increment de certa rellevància en el nombre d'assumpes. Al Jutjat Penal núm. 8 destaca l'increment del nombre d'executòries registrades, si bé s'ha reduït el nombre d'assumpes a tràmit. Un any més, cal reiterar la necessitat de crear un segon jutjat penal d'executòries. El Jutjat de Vigilància Penitenciària no presenta cap problemàtica especial, encara que hi ha hagut un increment lleuger en el nombre d'assumpes. El Jutjat Degà ha experimentat un descens en el nombre d'expedients de consignació de renda. El Servei Comú ha viscut un increment assumible, i en el Registre Civil persisteix la tònica d'increment de feina, si bé la situació ha millorat amb la creació del Registre Civil núm. 2.

Pel que fa a la Fiscalia, les denúncies en casos de delictes contra la vida i els relatius a lesions genèriques i contra la llibertat han experimentat un increment lleuger. Quant als delictes contra la llibertat sexual, els augments més notables han estat els relatius a agressió sexual i a abús sexual i han disminuït els de prostitució. Els delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic han sofert increments generalitzats. El nombre total de delictes contra els drets dels treballadors s'ha reduït. A més, es manté el nombre de denúncies per delictes contra l'ordenació del territori, llevat de les relatives a medi ambient, que han disminuït. D'altra banda, els delictes contra la seguretat col·lectiva han experimentat un increment de les denúncies per incendis amb perill per a la vida, tràfic de drogues, conducció alcohòlica i negativa a passar la prova d'alcoholèmia. S'ha produït un augment generalitzat de les denúncies per falsificacions, amb un notable increment de les relatives a la falsedat de documents privats, que el 2007 varen experimentar un descens destacable.

7.1.

INTRODUCCIÓ

Segons un estudi del Govern de les Illes Balears, seria necessari invertir 121 milions d'euros en l'Administració de justícia de les Illes Balears per deixar-la en una situació òptima.

Aquest estudi ha posat de manifest que molts d'edificis ni tan sols compleixen la normativa en matèria de seguretat, i si abans la percepció que se'n tenia no era gaire positiva, després els resultats han superat les males expectatives.

D'acord amb això, les inversions que es preveuen són les següents: un edifici per a l'Audiència Provincial i un altre per als jutjats penals a Palma, una nova seu a Inca, una nova seu a Manacor, una nova seu a Ciutadella, una altra a Maó i la rehabilitació de l'edifici que hi ha, i una nova seu a Eivissa. Tal vegada sigui la seu del Partit Judicial d'Eivissa el paradigma del que no hauria de ser un edifici judicial.

En aquests moments, a les Illes hi ha 26 immobles judicials que constitueixen la seu de 131 òrgans judicials. El que preveu l'estudi esmentat és reduir el nombre d'immobles però augmentar-ne la superfície, que pràcticament es duplicaria. Un altre aspecte que cal destacar és la previsió que gairebé tots els immobles serien

en propietat, enfront dels 15 edificis que a hores d'ara s'ocupen en règim de lloguer.

És igualment evident que una inversió d'aquesta importància no es pot materialitzar de cop, sinó que s'ha de desplegar al llarg de 15 o 20 anys. Malgrat això, l'estudi d'inversions té un significat purament teòric, perquè els plantejaments del Ministeri de Justícia a l'hora de concretar el cost efectiu de les transferències en matèria de justícia són molt lluny d'una xifra que pugui permetre un procés viable d'adequació d'infraestructures a la nostra Comunitat Autònoma. De fet, aquest capítol és l'entrebanc més important, per no dir l'únic, del procés de transferència. Si es fan les transferències en aquestes condicions, segons han expressat veus autoritzades, "es transferirien els problemes de la justícia, però no les eines per resoldre'ls".

Sens perjudici del que s'ha manifestat fins ara, no es pot caure en l'error d'entendre que la solució dels problemes de la justícia passa exclusivament per una dotació adequada d'immobles en particular, i de mitjans materials en general. En efecte, hi ha moltes altres mancances, com ara oficines d'atenció al ciutadà, un servei de registre i repartiment d'assumptes dels jutjats d'ins-trucció, més dotació de perits i traductors, i també de personal informàtic per resoldre àgilment els problemes que sorgeixen amb els sistemes informàtics d'enregistrament i videoconferència.

En efecte, el nombre de jutges a Espanya no arriba a la meitat de la mitjana europea. Però és cert que la dignitat de la funció d'un dels tres poders de l'Estat reclama

que la justícia s'imparteixi en llocs mínimament dignes, i a hores d'ara aquest objectiu no es pot entendre acomplert, més encara si comparam la situació amb els mitjans amb què funcionen els altres dos poders.

Tampoc no podem perdre de vista que les Balears és una comunitat que constitueix una destinació eminentment turística, i que de vegades, dissortadament, els edificis judicials donen la imatge de la nostra comunitat a milions de turistes. Precisament per això aquesta degradació no és una bona carta de presentació si volem evitar impressions inapropiades que perjudiquen la imatge de les Illes.

7.2.

ELS JUTJATS I ELS TRIBUNALS

Els quadres estadístics i els gràfics que s'exposen a continuació s'han confeccionat amb les dades que contenen les memòries anuals del president del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears i els butlletins estadístics del Consell General del Poder Judicial.

7.2.1. EL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS

L'activitat del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears s'articula per mitjà de la Sala Civil i Penal, la Sala Contenciosa Administrativa i la Sala Social. Les dues darreres són les que concentren més activitat, amb diferència respecte a la primera. [\(Vegeu el quadre A III- 51.\)](#)

7.2.2. L'AUDIÈNCIA PROVINCIAL

L'activitat de l'Audiència Provincial ha experimentat, l'any 2008, un augment lleuger dels assumptes registrats, i un cert descens de les resolucions dictades. [\(Vegeu el quadre A III- 52.\)](#)

7.2.3. EL PARTIT JUDICIAL DE PALMA

El Partit Judicial de Palma s'organitza en jutjats de primera instància, jutjats contenciosos administratius, jutjats de violència contra les dones, jutjats de menors, jutjats d'instrucció, jutjats penals de l'1 al 7, el Jutjat Penal núm. 8, el Jutjat de Vigilància Penitenciària, el Jutjat Degà, el Servei Comú i el Registre Civil.

7.2.3.1. Els jutjats de primera instància

Dins els jutjats de primera instància, podem fer una subdivisió en jutjats ordinaris, Jutjat Mercantil, jutjats de família i jutjats socials.

7.2.3.1.1. Els jutjats ordinaris

Els assumptes registrats han experimentat un ascens notable (de 16.541 el 2007, a 21.025 el 2008), motiu pel qual és imperatiu crear nous òrgans judicials d'acord amb el nombre d'assumpes i els mòduls establerts pel Consell General del Poder Judicial. [\(Vegeu el quadre A III-53.\)](#)

Pel que fa a les executòries, els jutjats han d'assumir unes 370 demandes d'execució anuals, si bé la infradotació de personal en el Deganat no permet registrar de manera centralitzada les demandes executives.

La important càrrega d'assumpes que pateix aquest ordre jurisdiccional s'ha posat recentment de manifest als vocals del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) assignats territorialment a aquesta comunitat amb motiu d'una visita. D'aquest informe s'infereix, vist el nombre total d'assumpes que s'han d'atendre i el mòdul ideal d'entrada fixat pel CGPJ, que serien necessaris 14 o 15 magistrats més per situar-se en la proporció ideal d'assumpes per magistrat.

7.2.3.1.2. Els jutjats de família

S'observa un descens en l'entrada d'assumpes, la qual cosa situa la càrrega de feina dins la normalitat. D'altra banda, cal destacar que aquests jutjats han d'assumir aproximadament 300 demandes d'execució anuals. [\(Vegeu el quadre A III-54.\)](#)

7.2.3.1.3. El Jutjat Mercantil

Es manté la tendència d'increment d'assumpes, encara que la creació del Jutjat Mercantil número 2 ha pal·liat la càrrega de feina que fins al 2007 havia de ser assumida per un sol jutjat. [\(Vegeu el quadre A III-55.\)](#)

Cal destacar el considerable augment en el nombre de concursos tant necessaris com voluntaris, fet que es preveu que continuï per la situació de crisi econòmica. Aquest increment pot provocar la saturació dels jutjats malgrat les mesures de suport posades en pràctica (adscripció d'un jutge de reforç al Jutjat Mercantil núm. 1).

Fixat el mòdul d'entrada pel CGPJ en 350 assumpes, la tendència alcista exigeix la creació d'un tercer jutjat.

7.2.3.1.4. Els jutjats socials

Hi ha un increment notable en el nombre d'assumpes, entre els quals destaquen els d'acomiadament i de reclamació de quantia. Es preveu que aquesta tendència continuï per la situació econòmica actual. Es considera necessari crear, almenys, un nou jutjat. El nombre d'assumpes registrats en relació amb el mòdul d'entrada establert pel CGPJ (850) permet concloure que serien més convenients dos nous jutjats. [\(Vegeu el quadre A III-56.\)](#)

7.2.3.1.5. Els jutjats contenciosos administratius

El nombre d'assumpes en aquesta jurisdicció ha experimentat un ascens notable que, juntament amb la problemàtica dels assumpes que atenen, fa que calgui crear un nou òrgan.

Aquests jutjats es traslladaren, al mes de desembre, a una nova seu perquè hi havia la necessitat que l'edifici de la Gerreria albergàs els nous jutjats de primera instància 22 i 23 i el Registre Civil núm. 2, amb els problemes que això implica, vist que el Servei de Registre i Repartiment i d'Actes de Comunicació es troba a l'edifici de la Gerreria. [\(Vegeu el quadre A III-57.\)](#)

7.2.3.1.6. El Servei Comú

Les càrregues de feina, si bé han experimentat un ascens lleuger, són assumibles. S'hauria d'estendre la prestació d'aquest servei a la jurisdicció penal, amb la necessària dotació de personal. [\(Vegeu el quadre A III-58.\)](#)

7.2.3.1.7. El Registre Civil

La delicada situació dels darrers anys, en especial pel que fa als expedients de nacionalitat, s'ha vist pal·liada amb la creació del Registre Civil Exclusiu 2, que va entrar en funcionament a final del 2008. S'espera que així es recuperi la normalitat en el servei.

Hi ha una iniciativa, encara no concretada, de digitalitzar els llibres del Registre Civil, cosa que agilitaria els tràmits d'inscripció i de certificació de fets concernents a l'estat civil de les persones. [\(Vegeu el gràfic A III-47.\)](#)

7.2.3.1.8. Jutjats d'instrucció

Hi ha un descens lleuger en el nombre d'assumpes penals, si bé es mantenen els civils, cosa que ens fa reiterar la necessitat que es creï, almenys, un nou òrgan segons el mòdul fixat pel CGPJ. [\(Vegeu el quadre A III-59.\)](#)

7.2.3.1.9. Jutjat de Violència contra la Dona

L'any 2008 s'han presentat 3.064 denúncies, 883 renúncies, s'han imposat 456 ordres de protecció i s'han dictat 650 mesures de protecció a les víctimes. [\(Vegeu els quadres A III-60a i A III-60b.\)](#)

7.2.3.1.10. Jutjats de menors

Durant l'any 2008 s'ha experimentat un lleuger descens d'assumpes, cosa que implica que la càrrega de feina pot ser assumida normalment pels òrgans que hi ha. [\(Vegeu el quadre A III-61.\)](#)

7.2.3.1.11. Jutjats penals de l'1 al 7

L'any 2008 hi ha un increment de certa rellevància en el nombre d'assumpes, de 5.223 l'any 2007 a 5.720 l'any 2008, si bé, d'acord amb el mòdul d'entrada fixat pel CGPJ (450), s'hauria de crear un nou jutjat. [\(Vegeu el quadre A III-62.\)](#)

7.2.3.1.12. Jutjat Penal núm. 8

Continua l'increment del nombre d'executòries registrades, si bé s'ha de destacar que el nombre d'executòries en tràmit ha experimentat un descens notable per les mesures de reforç adoptades. Això no obstant, continua essent urgent crear un nou jutjat penal d'executòries, atès que el mòdul establert pel CGPJ és de 2.655 assumpte anuals. [\(Vegeu el quadre A III-63.\)](#)

7.2.3.1.13. Jutjat de Vigilància Penitenciària

Hi ha hagut un notable increment d'assumpes en aquest jutjat, sense que es pugui destacar cap circumstància en el funcionament adequat que s'hi desenvolupa. En qualsevol cas, com que el mòdul del CGPJ es fixa per a 1.000 interns, i la població reclusa és de 2.000 interns, aquesta proporció suposaria, en un pla teòric, que fos procedent crear un segon jutjat de vigilància penitenciària. [\(Vegeu el quadre A III-64.\)](#)

7.2.3.1.14. Jutjat Degà

Hi ha un descens en el nombre d'expedients de consignació de renda i un increment en el nombre de queixes. També hi ha un increment en el nombre de deman-

des presentades. A més és necessari adequar la dotació de personal a la càrrega de feina. [\(Vegeu el quadre A III-65.\)](#)

7.2.4. PARTIT JUDICIAL D'INCA

Pel que fa a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària), s'han registrat un total de 5.407 assumpes, enfront dels 4.233 del 2007. [\(Vegeu el quadre A III-66.\)](#)

Amb relació a la jurisdicció penal, s'han registrat 17.303 assumpes, davant els 15.835 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-67.\)](#)

I, pel que fa als assumpes de violència domèstica, s'han presentat 3 denúncies (enfront de les 108 del 2007) i s'han imposat 2 mesures de protecció. [\(Vegeu el quadre A III-68.\)](#)

7.2.5. PARTIT JUDICIAL DE MANACOR

Pel que fa a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària), s'han registrat un total de 4.813 assumpes, enfront dels 4.221 del 2007. [\(Vegeu el quadre A III-69.\)](#)

En relació amb la jurisdicció penal, s'han registrat 20.291 assumpes, enfront dels 19.556 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-70.\)](#)

I, pel que fa als assumpes de violència domèstica, s'han presentat 79 denúncies, se n'han retirat 5 i s'han imposat 2 mesures de protecció. [\(Vegeu el quadre A III-71.\)](#)

7.2.6. PARTIT JUDICIAL D'EIVISSA

Quant a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària), s'ha ocupat de 5.093 assumptes, enfront dels 4.437 de l'any 2007. [\(Vegeu el quadre A III-72.\)](#)

Pel que fa a la jurisdicció penal, l'any 2008 s'han registrat un total de 27.586 assumptes, enfront dels 27.920 del 2007. [\(Vegeu el quadre A III-73.\)](#)

Amb relació als assumptes de violència domèstica, s'han presentat 73 denúncies, 1 renúncia i s'han imposat 36 mesures de protecció. [\(Vegeu el quadre A III-74.\)](#)

Pel que fa als jutjats penals, s'ha registrat un increment, atès que, enfront dels 1.079 assumptes registrats l'any 2007, enguany se n'han registrat 1.378. [\(Vegeu el quadre A III-75.\)](#)

I als jutjats socials hi ha hagut 1.459 assumptes, enfront dels 790 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-76.\)](#)

7.2.7. PARTIT JUDICIAL DE MAÓ

En la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària) s'han registrat 2.136 assumptes, enfront dels 1.692 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-77.\)](#)

En la jurisdicció penal, s'han registrat 7.134 assumptes, enfront dels 6.745 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-78.\)](#)

D'altra banda, els jutjats penals han registrat 446 assumptes, enfront dels 507 de l'any 2007. [\(Vegeu el quadre A III-79.\)](#)

I en relació amb els assumptes de violència domèstica, s'han presentat 16 denúncies, se n'han retirat 5 i s'han imposat 2 mesures de protecció. [\(Vegeu el quadre A III-80.\)](#)

7.2.8. PARTIT JUDICIAL DE CIUTADELLA

En la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària) s'han registrat un total de 1.277 assumptes, enfront dels 1.090 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-81.\)](#)

En la jurisdicció penal s'han registrat 5.142 assumptes, enfront dels 5.882 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-82.\)](#)

Amb relació als assumptes de violència domèstica, s'han presentat 15 denúncies, no se n'ha retirada cap i s'han imposat 2 mesures de protecció. [\(Vegeu el quadre A III-83.\)](#)

Finalment, en la jurisdicció social s'han registrat 483 assumptes, enfront dels 309 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-84.\)](#)

7.2.9. OFICINA D'INVESTIGACIÓ PATRIMONIAL

L'any 2008 s'ha produït un descens lleuger en el nombre de sol·licituds tramitades (10 assumptes). [\(Vegeu el gràfic A III-48.\)](#)

7.2.10. Oficina d'ajuda a les víctimes del delictes

S'ha incrementat el nombre d'actuacions. L'augment més destacat ha estat el de les actuacions en cas de violència domèstica, que han passat de 308 a 544. El nombre de consultes generals s'ha reduït de 770 a 659. [\(Vegeu el gràfic A III-49.\)](#)

7.3.

LA FISCALIA

Aquest apartat es divideix en els subapartats següents: l'àmbit penal, la vigilància penitenciària, la jurisdicció de menors, la Comissió d'Assistència Gratuïta i l'activitat de la Fiscalia.

7.3.1. L'ÀMBIT PENAL

La informació estadística que es presenta prové de la memòria elaborada pel fiscal en cap de les Balears sobre l'actuació de la Fiscalia l'any 2008. Cal destacar que les xifres no es refereixen a delictes comesos, sinó a delictes denunciats o descoberts d'ofici, de manera que part d'aquests delictes poden desaparèixer al llarg de la tramitació del procediment judicial corresponent perquè el jutjat instructor els arxivi o perquè els tribunals que hagin de jutjar el fet dictin una absolució. D'altra banda, s'indica l'activitat delictiva denunciada a les Illes Balears amb relació als delictes comesos més habitualment o que tenen més incidència o gravetat social.

7.3.1.1. Delictes contra la vida

Per primera vegada s'inclouen els delictes d'homicidi per accident de trànsit separats dels d'homicidi imprudent. Això es deu a la incidència de la problemàtica dels accidents de trànsit i de la seguretat viària, que ha provocat que s'hagin d'assignar fiscals especialitzats als casos per coordinar i incidir en aquesta matèria delictiva. Destaca l'increment d'homicidis

(42 enfront dels 25 del 2007) i d'assassinats, que passen a 6 quan el 2007 només n'hi va haver un. [\(Vegeu el quadre A III-85.\)](#)

7.3.1.2. Delictes de lesions

L'any 2008 es manté l'activitat de l'any anterior, amb una lleugera tendència a l'increment en la majoria dels delictes. Les denúncies per lesions derivades del maltractament familiar continuen estabilitzades, encara que mantenen un nombre particularment elevat de procediments incoats. Es manté l'assignació de tres fiscals de Palma amb dedicació exclusiva a aquest jutjat. Així mateix, s'inclouen entre les lesions imprudents les derivades d'accidents de trànsit (que són la majoria) i les que són conseqüència d'una mala actuació professional. [\(Vegeu el quadre A III-86.\)](#)

7.3.1.3. Delictes contra la llibertat

L'any 2008 s'ha produït un augment generalitzat de les denúncies per aquests delictes. [\(Vegeu el quadre A III-87.\)](#)

7.3.1.4. Delictes contra la llibertat sexual

Els índexs es mantenen, en general, amb relació a l'any anterior, tot i que amb una tendència generalitzada a incrementar. [\(Vegeu el quadre A III-88.\)](#)

7.3.1.5. Omissió del deure d'auxili

L'any 2008 s'han produït 11 denúncies, enfront de les 17 de l'any anterior. [\(Vegeu el quadre A III-89.\)](#)

7.3.1.6. Violació de domicili

L'any 2008 s'ha produït un increment notable de casos, 71, enfront dels 29 del 2007. ([Vegeu el quadre A III-90.](#))

7.3.1.7. Delictes contra l'honor

Les denúncies per aquest tipus de delictes han augmentat l'any 2008 respecte a l'any anterior (de 104 a 133), si bé han disminuït pel que fa als de calúmnies (de 43 a 23). ([Vegeu el quadre A III-91.](#))

7.3.1.8. Delictes contra les relacions familiars

Es manté, en general, el nombre de denúncies respecte a l'any 2008, tot i que ha augmentat de manera significativa pel que fa als casos d'abandó de família, si bé les relacionades amb l'impagament de pensions són les més nombroses. Pel que fa als delictes de sostracció de menors, fan referència als supòsits de pares o mares divorciats que es queden o se'n duen els fills menors malgrat que la guarda i custòdia havia estat assignada a l'altre progenitor. ([Vegeu el quadre A III-92.](#))

7.3.1.9. Delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic

Els increments més destacables són els relatius a furt, robatori amb violència o intimidació, robatori o furt d'ús de vehicle, estafa, apropiació indeguda, delictes contra la propietat intel·lectual i receptació. Disminueixen les denúncies per robatori amb força en casa habitada o local obert al públic, extorsió, delictes societaris i danys. ([Vegeu el quadre A III-93.](#))

7.3.1.10. Delictes contra la hisenda pública i la Seguretat Social

L'any 2008 han augmentat notablement (de 6 a 19) les denúncies per defraudació tributària amb relació a l'any anterior A l'igual que el 2007, no hi ha hagut cap cas de frau comunitari. Pel que fa al delicte comptable, s'ha presentat una denúncia més que l'any anterior, ja que s'ha passat de 6 a 7. ([Vegeu el quadre A III-94.](#))

7.3.1.11. Delictes contra els drets dels treballadors³⁷

L'any 2008 s'ha produït un descens (de 692 a 462) en les denúncies contra els drets laborals o de la Seguretat Social; han incrementat les denúncies contra la seguretat i higiene en el treball, i se n'han produït dos per trànsit de mà d'obra, quan el 2007 no n'hi va haver cap. ([Vegeu el quadre A III- 95.](#))

7.3.1.12. Delictes contra l'ordenació del territori

L'any 2008 augmenten significativament el nombre de denúncies per delictes contra l'ordenació del territori, torna a disminuir el relatiu a denúncies per delictes contra el medi ambient i augmenten les denúncies per delictes contra el patrimoni històric. ([Vegeu el quadre A III-96.](#))

La protecció del patrimoni històric i el medi ambient ha estat un dels centres sobre els quals ha volgut desplegar-se l'activitat de la Fiscalia amb l'assignació d'un segon fiscal especialista en aquesta matèria. Els resultats estadístics són l'efecte d'aquest esforç.

37. Vegeu l'apartat 1.4 del capítol II sobre la resolució extrajudicial dels conflictes laborals.

7.3.1.13. Delictes contra la seguretat col·lectiva

L'any 2008 s'ha produït un increment de les denúncies per incendis amb perill per a la vida, per tràfic de drogues, per negativa a passar la prova d'alcoholèmia i per conducció alcohòlica (de 943 a 2.573). [\(Vegeu el quadre A III-97.\)](#)

7.3.1.14. Falsificacions

L'any 2008 s'ha produït un augment generalitzat de les denúncies per aquest tipus de delictes, especialment pel que fa a la falsedat de documents privats, que han passat de 7 a 113. Han disminuït de manera notable els d'intrusisme (de 55 a 5). [\(Vegeu el quadre A III-98.\)](#)

7.3.1.15. Delictes contra l'Administració pública

En general, hi ha una tendència a l'augment respecte als nivells de l'any 2007. Destaca el fet que s'ha potenciat la lluita contra la corrupció en aquesta comunitat autònoma amb la dotació, encara que insuficient, de dos fiscals amb dedicació exclusiva, i amb l'increment d'elements personals i materials i els graus de coordinació amb la Fiscalia de les forces i cossos de seguretat i els òrgans de la hisenda pública. [\(Vegeu el quadre A III-99.\)](#)

7.3.1.16. Delictes contra l'Administració de justícia

L'any 2008 hi ha hagut un increment generalitzat de les denúncies per aquests delictes, en què destaca l'augment de les denúncies per trencament de condemna, que passen de 714 a 1.147. En aquest

apartat s'inclouen les condemnes de privació del permís de circulació, les condemnes dictades en l'àmbit de la violència domèstica i d'allunyament i de comunicació amb l'exparella. Aquestes darreres són la causa principal de l'increment del nombre de denúncies. [\(Vegeu el quadre A III-100.\)](#)

7.3.1.17. Delictes contra la Constitució

Es mantenen els baixos nivells dels anys anteriors. [\(Vegeu el quadre A III-101.\)](#)

7.3.1.18. Delictes contra l'ordre públic

L'any 2008 han augmentat significativament, en la línia de l'any anterior, les denúncies per aquest tipus de delictes. [\(Vegeu el quadre A III-102.\)](#)

7.3.2. ELS JUDICIS RÀPIDS

A l'igual que l'any anterior, la Fiscalia General de l'Estat no n'ha demanat a les diferents fiscalies una estadística detallada, la qual cosa demostra la plena incorporació a la normalitat d'aquest tipus de procediments, que han passat de ser una de les grans novetats del nostre sistema judicial a ser considerat un procediment més que mereix el mateix tractament que la resta de processos penals.

7.3.3. LA VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA

L'any 2008, en general, hi ha hagut un increment del nombre de tots els expedients, llevat de refoses de condemnes, que han experimentat un descens lleuger. [\(Vegeu el quadre A III-103.\)](#)

7.3.4. LA JURISDICCIO DE MENORS

Aquest epígraf es divideix en els subapartats següents: diligències preliminars, nombre de menors als quals s'ha aplicat aquesta jurisdicció, delictes jutjats en aquesta jurisdicció i mesures imposades als menors condemnats.

7.3.4.1. Diligències preliminars

L'any 2008 s'han iniciat 3.523 diligències, se n'han arxivat 1.322 i s'ha desistit en 137 casos. [\(Vegeu el quadre A III-104.\)](#)

7.3.4.2. Nombre de menors als quals s'ha aplicat aquesta jurisdicció

L'any 2008 s'ha aplicat, en línia amb l'any anterior, a 3.821 menors, 1.610 dels quals tenien menys de 15 anys, i la resta (2.211), entre 16 i 18. [\(Vegeu el quadre A III-105.\)](#)

7.3.4.3. Delictes jutjats en aquesta jurisdicció

L'any 2008 s'ha jutjat un nombre superior de delictes que el 2007, si bé l'increment més destacable es troba en els delictes contra la seguretat en el trànsit, que, de 15 causes el 2007, s'ha passat a 225 el 2008. [\(Vegeu el quadre A III-106.\)](#)

7.3.4.4. Mesures imposades als menors condemnats

L'any 2008 s'han imposat mesures d'inter-nament, llibertat vigilada i prestacions en benefici de la comunitat, i s'han aplicat solucions extrajudicials. A l'igual que el 2007, no s'ha aplicat cap amonestació. [\(Vegeu el quadre A III-107.\)](#)

7.3.5. LA COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍ-DICA GRATUÏTA

Es desglossen a continuació aquestes dades per illes.

7.3.5.1. Mallorca

Les dades es detallen en el [quadre A III-108.](#)

7.3.5.2. Eivissa

Les dades es detallen en el [quadre A III-109.](#)

7.3.5.3. Menorca

Les dades es detallen en el [quadre A III-110.](#)

7.3.6. L'ACTIVITAT DE LA FISCALIA

L'any 2008 la plantilla de fiscals (amb un total de 53), es distribueix de la manera següent: 1 fiscal en cap, 1 tinent fiscal, 34 fiscals a Mallorca (Palma), 5 fiscals adscrits a la Jurisdicció de Menors (Palma), 2 fiscals adscrits a la Fiscalia Anticorrupció, 3 fiscals adscrits a la Jurisdicció de Violència Domèstica (Palma), 4 fiscals a Manacor, 8 a Eivissa, 4 a Menorca (Maó) i 1 fiscal de suport. [\(Vegeu el quadre A III-111.\)](#)

L'aposta per l'especialització, és a dir, assignar a determinats fiscals matèries específiques amb especial incidència social, ha comportat l'increment de l'activitat de cada fiscal, atès que no s'ha incrementat la plantilla, sinó que s'han afegit feines a la plantilla que ja hi havia. D'altra banda, constitueix un gran repte l'assumpció de l'activitat investigadora de la Fiscalia, tradicionalment assumida

pels jutjats d'instrucció, per mitjà de les diligències informatives.

7.4.

L'ARBITRATGE

Aquest subapartat, dedicat a l'arbitratge, l'hem desglossat en tres parts, segons si el fa la Direcció General de Consum, la Direcció General de Transports o la Cambra de Comerç de Mallorca.

7.4.1. LA DIRECCIÓ GENERAL DE CONSUM

La Junta Arbitral de Consum de les Balears va començar a funcionar efectivament a partir del 1995, i es constata, des del primer moment, una gran acceptació d'aquest sistema, tant entre els consumidors com entre el sector empresarial, i una bona part d'aquests mostrà des del començament del sistema una voluntat inequívoca de col·laboració en la difusió i en la progressiva implantació d'aquest mecanisme de resolució de conflictes. També és destacable la col·laboració en la difusió del sistema que han dut a terme les associacions de consumidors.

L'any 2008 ha augmentat el nombre de les empreses adherides, de manera que s'arriba a 968, amb 1.366 sol·licituds presentades. De les 860 sol·licituds resoltes, 298 han estat per mediació, i 423, per laude. [\(Vegeu el quadre A III-112.\)](#)

7.4.2. LA DIRECCIÓ GENERAL DE TRANSPORTS

Segons les dades que ha aportat la Direcció General de Transports, el nombre de demandes de contractes de transport ha augmentat. Hi ha un total de 38 demandes de contractes en el transport de mercaderies, de manera que es redueix en dues les de l'any anterior. Els impagaments d'imports s'han mantingut en 11. Els retards en el lliurament s'han mantingut en els de l'any 2007, i els danys o les pèrdues han baixat molt, d'11 demandes a 7. Els laudes dictats varien en només una unitat, ja que l'any anterior varen ser 28 mentre que el 2008 han estat 27. [\(Vegeu el quadre A III-113.\)](#)

7.4.3. SERVEIS D'ARBITRATGE DE LA CAMBRA DE COMERÇ

Durant l'any 2008 la Cambra de Comerç de Mallorca ha administrat, en col·laboració amb l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears, un total de 38 arbitratges.

L'esquema de l'estat procedimental dels arbitratges administrats l'any 2008 és el següent:

Sol·licituds	38
Resolts/laude	12
En tràmit	19
No admesos	0
Transigits	5

Els assumptes objecte de litigi principalment són les resolucions contractuals i les reclamacions de quantitat. [\(Vegeu el quadre A III-114.\)](#)

8

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

Recentment, el Cirioc España (Centre International de Recherches et d'Informations sur l'Economie Publique, Sociale et Cooperative) ha publicat, per encàrrec del CESE (Comitè Econòmic i Social Europeu),³⁸ l'informe sobre l'economia social europea del 2007. Tot i les dificultats que implica la informació estadística disponible, comenta que «la principal conclusió que s'extreu és que l'economia social europea constitueix una realitat humana i econòmica molt significativa: més d'11 milions de llocs de feina remunerats, equivalents aproximadament al 6% de la població ocupada a la Unió Europea». A l'Estat espanyol els llocs de feina que genera l'economia social suposen el 5,4% de l'ocupació total.³⁹

L'impuls de l'economia social i solidària de les Balears, en aquest any de crisi, està resultant notable. Les 480 empreses, organitzacions i iniciatives han ocupat 8.961 treballadors, 409 més que l'any 2007, per tant, hi ha hagut un increment del 4,8%. En conjunt, representa l'1,8% de la població ocupada de les Illes. Cal destacar, també, el nombre de voluntaris i socis que col·laboren en les iniciatives de l'economia solidària: 21.564 persones, 1.641 més que l'any anterior (el 8,3%).

8.1.

PRODUCTORS DE MERCAT

Les cooperatives i les societats laborals són les empreses de l'economia social, totes de caràcter privat, que actuen en competència en els mercats, a l'igual que la resta d'agents econòmics, però amb una aproximació destacada cap a la idea de la responsabilitat social corporativa.

8.1.1. COOPERATIVES

Les cooperatives són societats mercantils personalistes basades en valors i que es regeixen per un codi ètic. Les decisions són preses democràticament, i els resultats es distribueixen d'acord amb l'activitat desenvolupada pels socis. Aquestes empreses constitueixen la figura de més implantació de l'economia social.

Durant l'any 2008, en el qual els mercats han sofert una situació convulsa a causa de l'inici de la crisi mundial, a les nostres illes s'han creat 11 cooperatives; han augmentat en 158 el nombre de socis. Cal destacar que el 34,5% d'aquests socis han aprofitat la capitalització de prestacions que ofereix el Ministeri de Treball i Immigració per iniciar activitats econòmiques. (Vegeu el quadre III-62.)

38. CESE-COMM/05/2005

39. Taula 6.2 sobre feines remunerades. Eurostat 2002.

QUADRE III-62. COOPERATIVES I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL

Illes Balears	2007	2008
Nre. cooperatives	201	212
Nre. socis treballadors	2.828	2.986
% inc. cooperatives	8,6	5,5
% inc. socis	10,4	5,6
Conjunt de l'estat	2007	2008
Nre. de cooperatives	25.714	24.779
Nre. de socis treballadors	317.542	311.922
Nre. de socis per cooperativa	12,3	12,6
% inc. cooperatives	0,6	-3,6
% inc. de socis	-0,1	-1,8
% Balears s/ Espanya	2007	2008
Cooperatives	0,78	0,86
Socis treballadors	0,89	0,96

Font: Ministeri de Treball. Direcció General d'Ocupació. Elaboració pròpia.

L'evolució dels darrers deu anys, pel que fa tant a les cooperatives com als socis, és d'una tendència continuada de creixement, que es manifesta en l'indicador que compara la participació de les Illes dins el conjunt de cooperatives i els seus socis d'Espanya, que no ha deixat d'incrementar-se any rere any. (Vegeu els gràfics III-5 i III-6.)

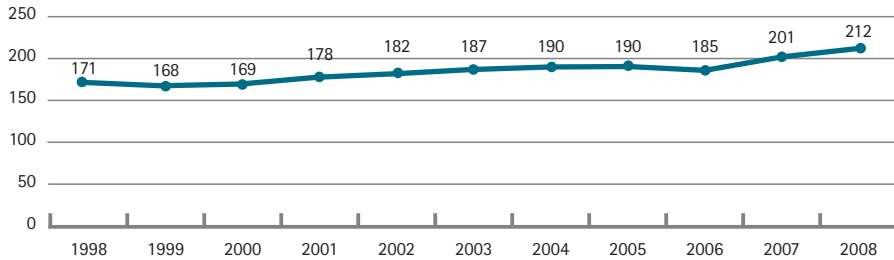
A l'Estat espanyol, tant el nombre de cooperatives com el de socis experimenta una disminució lleugera. [\(Vegeu el quadre A III-115.\)](#)

Quant a l'activitat econòmica a què es dediquen les cooperatives i segons la classificació sectorial (CNAE-93), gairebé el 40% es dediquen a ensenyament i serveis

socials; el 30%, a comerç i hotelaria; el 16%, a activitats agràries, i la resta, el 14%, a serveis per a empreses, construcció i transports. En aquest exercici s'observa un increment de cooperatives de treball d'ensenyament.

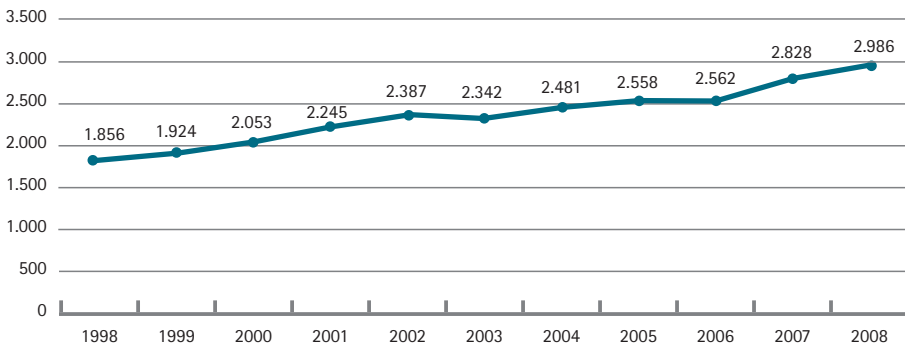
Les unions cooperatives de les Illes, durant l'any 2008, tenen un increment destacat en el nombre de cooperatives associades: el 13% la Unió de Cooperatives Agràries i la Unió Cooperatives de Treball i el 37% Aelib- Menorca. Els socis de les unions s'han incrementat respecte a l'any anterior (1,2%). En conjunt, el 49% de totes les cooperatives de les Balears estan associades a les unions cooperatives, i els seus socis representen el 70% del total. [\(Vegeu el quadre A III-116.\)](#)

Gràfic III-5
Nombre de cooperatives. Illes Balears (1998-2008)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-6
Socis treballadors de les cooperatives. Illes Balears (1998-2008)

Font: Elaboració pròpia.

UCABAL (Unió de Cooperatives Agràries de les Balears) agrupa 35 cooperatives distribuïdes geogràficament de la manera següent: 25 a Mallorca, 7 a Menorca i 3 a Eivissa. També hi figuren associades 3 cooperatives de segon grau (cooperatives de cooperatives): 2 a Mallorca i 1 a Menorca. I també 3 societats agràries de transformació (SAT), totes a Mallorca. Aquestes societats tenen finalitats socials de millora del medi rural i promoció del desenvolupament agrari.

La Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes agrupa 52 cooperatives, 6 més que l'any 2007, distribuïdes de la manera següent: 48 a Mallorca i 4 a Eivissa. D'altra banda, la Unió té una secció sectorial de cooperatives d'ensenyament que agrupa 9 cooperatives, amb un pes destacat en el sector de l'ensenyament privat de les Illes.

L'Associació d'Empreses Laborals de les Illes (AELIB) té associades 11 cooperatives de treball a Menorca, que aquest any

2008 s'ha incrementat en 3 cooperatives més, que són escoletes infantils.

En conjunt, les unions de les Illes agrupen 104 cooperatives, 5.401 socis cooperatius i 691 treballadors no socis.

8.1.2. SOCIETATS LABORALS

Les societats laborals són empreses mercantils en què la propietat és majoritària dels seus treballadors, els quals no poden posseir de forma individual més de la tercera part del capital, així es facilita el control i la gestió de l'empresa per part dels treballadors.

Tal com s'observa en el quadre III-63, els decreixements interanuals són destacats. L'entrada en vigor de l'Estatut del treball autònom (Llei 20/2007) ha influït en les

societats laborals. El fet de poder capitalitzar el pagament de la prestació d'atur per constituir-se en treballadors autònoms ha fomentat que nous emprenedors s'adhereixin al nou estatut i també treballadors d'algunes d'aquestes empreses, la qual cosa ha provocat una disminució de les societats laborals. Aquest fet ja s'observà l'any anterior i s'ha incrementat en aquest exercici. Tot i això, s'ha de fer ressaltar que 20 nous socis d'aquestes societats s'han beneficiat de la capitalització de prestacions que autoritza el Ministeri de Treball per iniciar activitats.

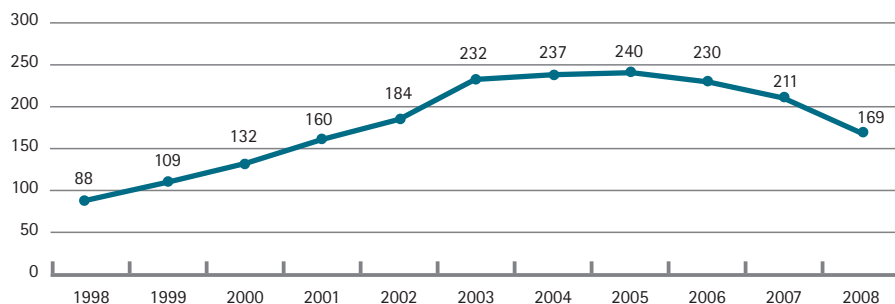
Pel que fa a la distribució sectorial d'aquestes societats, el 32% du a terme activitats de comerç i hotelaria, el 23% són empreses relacionades amb la construcció, mentre que el 21% són empreses que

QUADRE III-63. SOCIETAT LABORALS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL

Illes Balears	2007	2008
Total societat	211	169
Total socis treballadors	1.100	972
% inc. interanual societats laborals	-8,3	-19,9
% inc. interanual socis	-2,7	-11,6
Conjunt de l'estat	2007	2008
Total societat	19.737	17.650
Total socis treballadors	124.784	101.331
% inc. interanual societats laborals	-2,6	-10,6
% inc. interanual socis	-4,2	-18,8
% Balears s/ Espanya	2007	2008
Total societats laborals	1,07	0,96
Total socis treballadors	0,88	0,96

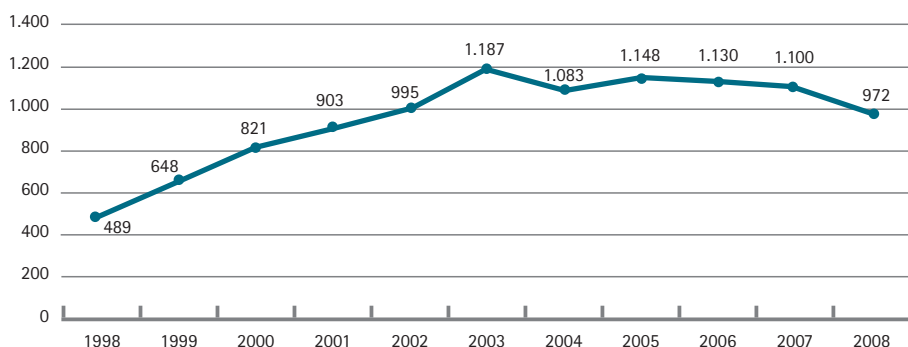
Font: Ministeri de Treball. Direcció General d'Ocupació. Elaboració pròpia.

Gràfic III-7
Societats laborals (1998-2008)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-8
Socis treballadors en les Societats laborals (1998-2008)

Font: Elaboració pròpia.

es dediquen a serveis empresarials i assegurances. La resta, el 24%, es reparteix entre serveis socials i d'ensenyament, activitats agràries i transports.

Els gràfics III-7 i III-8 mostren l'evolució del període 1998-2008, i en els darrers anys s'observa un comportament recessiu. [\(Vegeu el quadre A III-117.\)](#)

Aquest exercici del 2008, pel que fa al nivell d'associació de les empreses laborals, manté un comportament semblant al

conjunt del sector, tal com s'ha explicat abans. AELIB (Associació d'Empreses Laborals de les Illes Balears), que agrupa part d'aquest sector d'empreses, té una disminució continuada, tot i que en menor escala que el conjunt. El nivell d'associació, en relació amb el total d'aquestes societats, se situà en el 30%, quatre punts més que l'any anterior, en què va ser del 26%. Malgrat tot, el nombre de societats associades disminuï un 9%. [\(Vegeu el quadre A III-118.\)](#)

8.1.3. CONFRARIES DE PESCADORS

Les confraries de pescadors són institucions de participació democràtica sense afany de lucre i que vertebreren el sector pesquer. Amb la concurrència conjunta d'armadors i pescadors se cerca satisfer els interessos de tots.

Durant l'any 2008, la Federació Nacional de Confraries de Pescadors ha passat a formar part de la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social (CEPES).

El sector pesquer de les Balears majoritàriament està format per 16 confraries de pescadors, distribuïdes geogràficament de la manera següent: 10 a Mallorca, 3 a Menorca, 2 a Eivissa i 1 a Formentera. En conjunt, han ocupat 818 persones, 5,4% més que l'any 2007. També el volum de vendes ha tingut un creixement del 2,8%. El procés d'adequació i de renovació de la flota, iniciat fa uns anys, continua encara. S'observa una reducció del nombre de vaixells d'arts menors, que ha passat de 314 el 2007 a 305 el 2008. [\(Vegeu el quadre A III-119.\)](#)

8.1.4. OCUPACIÓ REGISTRADA

Tot i l'escenari econòmic advers, l'ocupació generada per l'economia social, 3.958 persones en l'exercici del 2008, manté un creixement minso de gairebé l'1% a causa del bon comportament de les cooperatives, que aconsegueixen cobrir la disminució de les societats laborals. En el conjunt d'Espanya, l'economia social presenta una disminució del -6,7%. En el marc del con-

junt de l'economia i segons la informació de l'EPA a les Illes, l'ocupació pràcticament es mantenia, mentre que a Espanya la reducció fou del -3%. La participació en el total de les Balears registrà el 8 per mil, molt per sota de la mitjana d'Espanya, que, en el cas de les cooperatives i les societats laborals, suposà el 20,8 per mil. [\(Vegeu el quadre A III-120.\)](#)

L'evolució en el període 1997-2008 dels productors de mercat de l'economia social ha mantingut una tendència creixent i constant que gairebé s'ha multiplicat per 1,8. [\(Vegeu el gràfic A III-50.\)](#)

8.2.

INSTITUCIONS FINANCERES SOCIALS

Dins les institucions financeres socials hi figuren entitats amb un objectiu social definit i una vocació de contribuir al benestar dels ciutadans més desvalguts. En aquest sentit, també s'inclou a la memòria l'obra social de les caixes.

8.2.1. ESTALVI ÈTIC

L'experiència de banca ètica, que mitjançant l'estalvi ètic du a terme Caixa Colonya de Pollença, arriba al novè any d'implantació, i mostra, en tot aquest període, una evolució creixent i sostinguda. [\(Vegeu el quadre A III-121.\)](#)

En aquest exercici del 2008, el saldo de dipòsits ha tingut un creixement de

l'1,9%, amb 14.198 milers d'euros. Alhora, també ha augmentat el nombre de llibretes (10,5%) i de comptes corrents (22,7%); en xifres absolutes, 461 més. En canvi, el dipòsit mitjà, 4.052 euros, experimenta una reducció del (-11,5%).

En consonància amb la situació actual, disminueixen els finançaments formalitzats un -47,5%. El nombre de préstecs i crèdits augmenta: de 18 l'any 2007 a 23 l'any 2008, la qual cosa suposa imports menors per operació. Durant l'exercici no s'ha concedit cap microcrèdit. L'índex de morositat s'ha situat en el 0,7%, enfront de l'1,26% de l'any 2007.

El Comitè Ètic ha concedit a 42 entitats subvencions per un import de 99,9 milers d'euros, un 37% més que l'any anterior. Aquests recursos procedeixen de la donació que fan els impositors del 50% dels seus interessos. D'altra banda, el fons de solidaritat per a ajudes i emergències disposa d'un saldo de 41,9 milers d'euros.

8.2.2. MONT DE PIETAT DE LES BALEARS

L'activitat del Mont de Pietat, durant l'exercici del 2008, s'ha incrementat notablement com a conseqüència de la situació financera actual. Així, la concessió de préstecs pignoratius a persones amb pocs recursos que acudeixen aquesta institució ha crescut el 22%. Hi ha hagut 14.192 préstecs a final d'any enfront dels 11.628 del 2007. També la inversió creditora s'ha situat als 5.597,3 milers d'euros, xifra que suposa un increment del 25,4% respecte a l'any anterior. L'import mitjà per préstec és de 394,4 euros.

La institució del Mont de Pietat que du a terme aquesta tasca social depèn de la Fundació Sa Nostra de la Caixa de Balears. ([Vegeu el quadre A III-122.](#))

8.2.3. CAIXA RURAL

A Espanya, les caixes rurals, les caixes populars i professionals i totes les cooperatives de crèdit s'integren en la Unió Nacional de Cooperatives de Crèdit (UNACC), que té 81 cooperatives associades. A les Illes, la Caixa Rural de Balears és l'única cooperativa de crèdit que hi ha i ajuda a finançar el sector agrari i ramader. Durant l'any 2008 el nombre de socis ha tingut un moderat increment d'un 1%; els socis beneficiaris de crèdits, 2.413, s'ha reduït un (-4%); els crèdits concedits han disminuït el (-39,5%), i la mitjana, milers d'euros per operació, s'ha situat en 36,7 enfront dels 48 l'any passat. L'evolució dels darrers nou anys mostra un creixement continuat, i en l'exercici del 2008 s'observen les reduccions comentades, molt en la línia de la situació actual. ([Vegeu el quadre A III-123.](#))

8.2.4. L'OBRA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVI

L'acció social, cultural i mediambiental que duen a terme les caixes d'estalvi procedeix dels beneficis anuals obtinguts, una vegada que s'han dotat les reserves obligatòries i les voluntàries. Enguany, s'han incorporat en aquest informe dues entitats més; per tant, ja es coneix el fons social que la majoria de caixes destinen a

les Balears. En conjunt, en aquest exercici 2008 els recursos invertits es calculen en 32.260 milers d'euros, un 11% més que l'any 2007. Tot i que si observam l'evolució dels increments interanuals, és el menor dels darrers quatre anys i molt semblant el registrat l'any 2003 (10,2%). [\(Vegeu el quadre A III-124.\)](#)

8.3.

ASSEGURADORS D'ECONOMIA SOCIAL

Les empreses asseguradores de l'economia social, les mútues i les mutualitats no integrades dins els sistemes de la Seguretat Social constitueixen l'apartat d'asseguradors de l'economia social. [\(Vegeu el quadre A III-125.\)](#)

8.3.1. EMPRESSES ASSEGURADORES

Les xifres del 2008 mostren un increment en el nombre de clients (39%) a causa, principalment, dels col·lectius incorporats, tot i que l'import total de les primes manté els valors de l'any anterior amb una reducció del (-1%). El nombre de pòlisses creix el 32%.

8.3.2. MÚTUES I MUTUALITATS

La publicació del manual europeu, els comptes satèl·lit de l'economia social al 2007, ha unificat el marc de referència per a les entitats i empreses de l'economia social a Europa. Les mútues i mutualitats,

constitueixen el segon gran agent empresarial, després de les cooperatives, encara que caldrà excloure les mútues integrades en els sistemes de la seguretat social, les d'afiliació obligatòria i les que són controlades per empreses que no pertanyin a l'economia social. Aquesta informació no figura elaborada per a les Illes, segons diverses fons consultades.

8.4.

RESPONSABILITAT SOCIAL CORPORATIVA EN L'ÀMBIT DE L'ECONOMIA SOCIAL

La Direcció General de Responsabilitat Social Corporativa i Economia Social de la Conselleria de Treball del Govern Balear, ha anat desenvolupant l'objectiu d'impulsar els continguts de la responsabilitat social corporativa. Així durant el present exercici 2008, s'ha enllestit, des de l'esmentada Direcció General, l'estudi "La Responsabilitat Social i Empresarial a les Illes Balears" en el que s'analitza el coneixement i la valoració que en tenen i fan els ciutadans, empresaris i sindicats de la nostra comunitat.

Els resultats indiquen que només el 10% dels ciutadans tenen coneixement dels seus continguts, mentre que els empresaris aquest nivell es situa al voltant del 30% i els comitès d'empresa, al 64%. Alhora és valora, de manera potencialment important, el fet de l'adopció de mesures per les empreses. Aquestes mesures, que s'haurien d'assumir, es concreten en:

- participació dels treballadors en la presa de decisions.
- conciliació de la vida familiar i laboral.
- formació personal.
- igualtat de gèneres.
- no discriminació de sexe, origen i discapacitats.
- promoció de la salut.
- accions socials, mediambientals i culturals.
- accions contra la violència de gènere.

L'any 2008, la Direcció General de RSC, ha destinat 61'53 milers d'euros pel programa de subvencions a 13 entitats públiques i organitzacions sense ànim de lucre, per dur a terme projectes en àmbits d'actuació diversos de la RSC.

Des de l'any 2001, la Unió Europea impulsa els continguts del Llibre Blanc de la responsabilitat social corporativa i que es basen en l'acció social, la protecció del medi ambient i el respecte als drets humans en les actuacions empresarials.

Un any més, en aquest apartat, s'inclouen les iniciatives d'empreses i d'entitats a les Illes que ja han començat a preveure, en el seu àmbit d'actuació, preocupacions socials i mediambientals en les operacions comercials i també en les relacions amb els seus interlocutors. L'associació Eticentre, que compta amb el suport de REAS, té com a finalitat incorporar en les seves empreses i entitats criteris ètics i de responsabilitat social empresarial. Té associades 30 empreses i entitats de caràcter privat i disposa d'una facturació que durant el 2008 s'ha calcular en 66.628 milers d'euros, un 13,6% més que l'any passat. En conjunt,

tenen 792 empleats, enfront dels 756 de l'any anterior. El nombre de socis és de 63.

Eticentre està integrat per 5 societats anònimes, 20 societats limitades, 1 fundació, 1 caixa d'estalvi, 1 associació i 2 autònoms. També està associada a Eticentre una entitat pública.

L'altra iniciativa de responsabilitat social corporativa és Forética, constituïda com a associació sense afany de lucre d'àmbit estatal i que es dedica a fomentar polítiques de gestió ètica i socialment responsables, a més de promoure sistemes de gestió verificables. L'any 2008 té a Espanya 212 entitats i empreses adherides, de les quals quatre són de les Illes. Ha certificat 54 empreses en el conjunt de l'Estat, entre les quals n'hi ha una de les Balears que pertany al sector de la construcció. El certificat atorgat és la norma Empresa SGE-21 (Sistema de Gestió Ètica i Socialment Responsable). [\(Vegeu el quadre A III-126.\)](#)

8.5.

FUNDACIONS

A final de l'any 2008, el Registre de Fundacions de les Illes Balears en té 250 d'alta. L'any anterior n'hi havia 204 de registrades; per tant, durant aquest exercici s'hi han inscrit 46 noves fundacions. La Direcció General de Relacions i d'Entitats Jurídiques de la Conselleria de Presidència és la que té a càrrec seu el registre de fundacions. La informació que es pot consultar és: la data d'inscripció de la fundació, si està d'alta, el caràcter de pública o privada i si figura adaptada a la

QUADRE III-64. INICIATIVES PRODUCTIVES DE L'ECONOMIA SOLIDÀRIA

	2007	2008	% inc. 08/07
Ingressos totals en milers d'euros	117.609	123.652	5,1
Ingressos propis (milers €)	101.870	105.373	3,4
% ingressos propis / ingressos totals	86,6	85,2	
Nre. treballadors	2.473	2.759	11,6
Nre. voluntaris i socis	2.090	2.086	-0,2
Nre. beneficiaris	17.910	21.481	19,9

Font: Ministeri de Treball. Direcció General d'Ocupació. Elaboració pròpia.

darrera Llei de fundacions. Tot i que les fundacions estan obligades a presentar al registre els comptes anuals, actualment encara no està disponible cap informació econòmica relativa a les fundacions de les Illes. ([Vegeu el quadre AIII-127.](#))

L'Associació Espanyola de Fundacions té com a objectius defensar i representar les fundacions, prestar-los serveis i estimular la col·laboració entre si. Actualment, aquesta associació agrupa 1.029 fundacions espanyoles. De les Balears, n'hi figuren inscrites 23.

8.6.

PRODUCTORS DE NO MERCAT

Com a productores de no mercat, hi ha les iniciatives i les organitzacions amb finalitats no lucratives i que prioritzen objectius socials sense pretensions de competència. D'altra banda, aconseguir beneficis és una condició imprescindible per assegurar-ne la viabilitat i la continuïtat, tot i que, per la funció de

suplència de les administracions públiques i pel valor afegit social que incorporen als seus serveis i productes, marquen la diferència amb la resta de productors de mercat.

El quadre III-64 recull les activitats de producció de l'economia solidària: comerç just, mediambientals i d'inserció sociolaboral i de persones amb discapacitats. En conjunt, agrupen 51 entitats, que durant l'any 2008 ocuparen 2.759 treballadors; han rebut la col·laboració de 2.086 voluntaris i socis, i han prestat servei a 21.481 persones.

La comparació amb l'any anterior mostra un increment destacat del 20% en el nombre de beneficiaris, fet que està en consonància amb la realitat de crisi econòmica de l'any 2008. També el nombre de treballadors ha augmentat, gairebé el 12%; probablement aquest increment està en correlació amb el nombre més elevat de persones ateses. Els ingressos totals experimenten un increment del 5%, i els ingressos propis, un 3%. L'indicador d'autonomia financera (ingressos propis sobre ingressos totals) se situa en el 85%.

Aquest indicador presenta una forta dispersió que provoquen els destacats ingressos propis d'algunes entitats. Si es calcula corregint aquest fet, es mostra una situació més real per a la majoria d'entitats, tot i la variabilitat de les polítiques de subvencions que apliquen les administracions públiques. Així, amb aquesta comparativa del conjunt d'entitats, l'autonomia financera es xifra en el 66%.

8.6.1. INICIATIVES DE COMERÇ JUST

Aquestes iniciatives, desglossades per illes, tenen l'objectiu d'establir una plataforma que permeti als productors del país del Sud accedir als mercats del Nord mitjançant la importació de productes que es du a terme al marge de les cadenes de distribució, i incorporant als productes un valor afegit de qualitat, de tecnologies no perjudicials per al medi ambient i de sous justs. Estan integrades en la coordinadora estatal d'organitzacions de Comerç Just. [\(Vegeu el quadre A III-128.\)](#)

8.6.2. INICIATIVES MEDIAMBIENTALS I D'INSERCIÓ SOCI LABORAL

En el [quadre A III-130](#) es mostren, per illes, les iniciatives d'inserció laboral per a persones en situació de risc d'exclusió social que són dutes a terme per institucions i també societats mercantils que porten endavant projectes de caire productiu amb un seguit d'activitats com ara: recuperació de roba de segona mà, fabricació de mobles amb fusta recuperada, restauració de joguines, emmarcat de quadres, treballs de neteja, jardineria,

impremta, recollida i tractament de residus sòlids, preparació de menjars, cuina, treballs ecològics, centres de dia, etc., activitats que permeten crear ocupació i dur a terme als tallers processos d'inserció laboral per a persones en risc de marginació social.

8.6.3. INICIATIVES LABORALS D'INTEGRACIÓ DE PERSONES AMB DISCAPACITATS

Les organitzacions i empreses d'aquest àmbit tenen com a objectiu la integració en el món laboral de persones amb discapacitats mentals, físiques i sensorials mitjançant activitats productives remunerades. L'ONCE és l'organització de caràcter estatal, amb implantació a les Illes, més destacada tant pel que fa al volum de generació d'ingressos com per la quantitat de persones a les quals dona treball. Els 29 centres especials d'ocupació (CCE), als quals dona suport la Conselleria de Treball mitjançant subvencions i projectes per generar ocupació, permeten la integració laboral de les persones amb discapacitats. La forma jurídica d'aquestes entitats és diversa, des de societats limitades i societats unipersonals fins a fundacions, i abasten diversos sectors. [\(Vegeu el quadre A III-131.\)](#)

8.6.4. INICIATIVES DE CARÀCTER HUMANITARI

La Creu Roja Espanyola de les Illes Balears fa arribar la seva ajuda a persones amb necessitats de diversos àmbits, manté una xarxa de centres a les Illes i col·labora alhora en projectes al Tercer Món. L'any

2008, els ingressos totals varen ser 20.583 milers d'euros, el 6% més que l'exercici anterior. La plantilla, de 630 persones, es va incrementar un 2,4%. Els voluntaris i els socis també van augmentar de manera destacada, el 14% i 16% respectivament. Finalment, cal indicar que el nombre de beneficiaris van ser 253.285, un 5,1% més. [\(Vegeu el quadre A III-132.\)](#)

8.6.5. XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA (REAS)

La xarxa Reas (Red de Economía Alternativa y Solidaria) és una associació sense afany de lucre, de caràcter nacional, que és present en deu comunitats autònomes i que a la vegada inclou altres entitats: AERESS, que es dedica a recuperar residus sòlids urbans; RUFAS, que es dedica a útils financers alternatius, i FIARE, sobre la banca ètica. REAS-Balears a la vegada agrupa a les Illes deu entitats de l'economia solidària que ocupen 1.056 treballadors i 1.018 voluntaris; en conjunt, representa aproximadament el 20% d'aquestes entitats.

REAS-Balears, l'any 2008, va tenir quatre persones ocupades i disposà d'un pressu-

post de 183,4 milers d'euros (el 50% aproximadament procedent de subvencions), amb el qual impulsa diversos programes de caire social: a) assessorament d'emprenedors, b) inserció laboral (Incorpora), c) empreses d'inserció (Impulsa) i d) RSE, món empresarial responsable (petites i mitjanes empreses), entre d'altres.

8.6.6. FONS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT

L'any 2008, els tres fons de les Illes gestionaren en conjunt 4.922 milers euros, el 7,3% més que l'any anterior. Els Fons de Cooperació són entitats sense afany de lucre constituïdes per promoure la cooperació i el desenvolupament dels països del Sud, i canalitzar les aportacions dels seus socis, ajuntaments i consells insulars i altres institucions i socis privats. Els projectes duts a terme són per crear infraestructures: habitatges, centres sanitaris, etc., i per oferir capacitació i formació. També s'orienta a fomentar iniciatives de petits negocis mitjançant microcrèdits.

Els tres fons de les Balears suposen el 26% dels recursos gestionats per la totalitat d'aquestes entitats a l'Estat, que són nou. [\(Vegeu el quadre A III-133.\)](#)

9

RESUM

L'activitat dels serveis socials, durant l'any 2008, ha arribat a un total de 55.702 persones, amb 39.459 expedients familiars. Els serveis més sol·licitats corresponen a demandes d'informació i d'orientació, que a les Balears han suposat un 52% del total de demandes rebudes als serveis socials. Després, ja a molta distància —un 16,96% del total de demandes rebudes—, s'han fet demandes vinculades a la prevenció i la inserció social, i en un 11,51% aquestes han fet referència a sol·licituds de prestacions econòmiques.

Les competències en matèria de protecció de menors, des de l'any 1998, estan transferides als consells insulars, per la qual cosa les dades d'activitat s'ofereixen desagregades per illes. Cal tenir en compte que les necessitats de cada illa difereixen en certa manera, per la qual cosa factors com ara la tipologia dels centres i la dels menors també difereixen segons la realitat de cada illa.

Pel que fa al sector de serveis a gent gran, el sector privat ofereix quasi un 21% més de places residencials que el sector públic, això també passa amb els centres d'estades diürnes.

En el cas de les persones amb discapacitat a les Balears, podem observar com la població afectada per algun tipus de discapacitat comprèn un conjunt de 68.536 persones a les Balears. Aquest nombre suposa un 6,38% sobre el total de persones empadronades a les Balears l'any 2008.

El 2008 varen ser beneficiàries dels diferents programes per a minories culturals i immigrants nous un total de 83.233 persones. D'aquest total, 15.370, el 18,46%, eren menors, i 42.799, dones, el 51,42% del total de beneficiaris. Aquesta quantitat implica un elevat nombre de persones en situació de necessitat a les quals, en total, es va dedicar una despesa de 6.352.532 euros; la mitjana per usuari de tots els programes és de 629,76 euros.

Així com l'any 2007 es va produir una reducció del nombre de perceptors de prestacions en relació amb el 2006, aquesta tendència s'ha romput en relació amb l'any 2008, en què s'ha produït un increment de perceptors. Tot i aquest increment de perceptors, podem apreciar que del 2007 al 2008, en termes generals, els valors dels perceptors d'RMI s'han mantingut relativament estables al llarg de la sèrie presentada en aquest apartat. Cal destacar, en qualsevol cas, la diferència que hi ha entre els perceptors d'Eivissa i els de Menorca.

SERVEIS SOCIALS

9.1.

SERVEIS SOCIALS: INDICADORS DE RECURSOS I NECESSITATS

En aquest apartat analitzam els serveis d'atenció primària, d'atenció a la infància i adolescència, els serveis socials a la gent gran, a persones amb discapacitat, a dones, i a minories culturals i immigrants.

9.1.1. SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Els serveis socials d'atenció primària concentren i atenen el conjunt de les necessitats dels ciutadans des de dos grans eixos que orienten la seva intervenció. Aquests són els que guarden relació amb el factor proximitat i el que ho fa amb el factor atenció a la família, com a eix que articula les estratègies d'atenció a les necessitats. Totes les actuacions dels serveis socials d'atenció primària intenten donar resposta a les necessitats dels ciutadans en el context més pròxim al ciutadà (el municipi), i complementen les estratègies de les famílies per tal de donar resposta a les necessitats dels seus membres.

La tasca d'aquests serveis socials és diversa i àmplia. Pel que fa a l'oferta de prestacions, l'únic factor harmonitzador de la

seva activitat, fins a la recent promulgació de la nova Llei de serveis socials aprovada pel Parlament el 2 de juny de 2009, ha estat el Pla Concertat de Prestacions Bàsiques (PPB). Aquest articula les actuacions dels serveis socials d'atenció primària en l'àmbit municipal. Tot i que aquest fa més de vint anys que és vigent, ha constituït (i constitueix encara) una important font de finançament dels serveis socials d'atenció primària.

Es pot observar el nombre de demandes per municipis de les Illes Balears a les quals, durant l'any 2008, han donat resposta els serveis socials d'atenció primària, a partir de la tipologia de prestacions que defineix el PPB. [\(Vegeu el quadre AIII-134.\)](#)

També podem observar el nombre de persones usuàries i el total d'expedients tramitats en l'àmbit municipal. [\(Vegeu el quadre AIII-135.\)](#)

L'activitat dels serveis socials, durant l'any 2008, ha arribat a un total de 55.702 persones, amb 39.459 expedients familiars. Els serveis més sol·licitats corresponen a demandes d'informació i orientació, que a les Balears han suposat un 52% del total de demandes rebudes als serveis socials. Després, ja a molta distància —un 16,96% del total de demandes rebudes—, s'han fet demandes vinculades a la prevenció i la inserció social, i en un 11,51% aquestes han fet referència a sol·licituds de prestacions econòmiques.

Consideram notori el volum de demandes de prestacions econòmiques rebu-

des a Eivissa. Aquestes han estat 1.919, un 12,7% del total de les Illes, quantitat que per comparació als valors assolits a Menorca (608 peticions, un 4,02% respecte al total de les Illes) podem qualificar com a elevada. [\(Vegeu el quadre AIII-136.\)](#)

Des d'un punt de vista econòmic, el PPB gestiona 31.876.168,77 euros, aportats a les corporacions locals, principals gestores de les prestacions que se'n deriven.

9.1.2. ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA

Les competències en matèria de protecció de menors estan transferides des de l'any 1998 als consells insulars, per la qual cosa les dades d'aquesta activitat s'ofereixen desagregades per illes. Cal tenir en compte que les necessitats de cada illa difereixen en certa manera, per la qual cosa factors com ara la tipologia dels centres i els menors mateixos també difereixen segons la realitat de cada illa.

En el cas de Mallorca, les mesures jurídiques aplicades han estat les següents: menors en declaració jurídica de situació de risc: 166; menors amb assumptió de guarda: 77, i menors amb declaració jurídica de desemparament (assumpció de la tutela): 140.

A Menorca, els menors en declaració jurídica de situació de risc han estat 3; els menors amb assumptió de guarda, 2, i els menors amb declaració jurídica de desemparament (assumpció de la tutela), 2.

A Eivissa s'han aplicat les mesures jurídiques de protecció següents: 18 menors en declaració jurídica de situació de risc,⁴⁰ 12 menors amb assumptió de guarda i 18 menors amb declaració jurídica de desemparament (assumpció de la tutela).

9.1.2.1. Centres i places per illa i per tipus

Els centres que, a final del 2008, actuaven en matèria de menors són els que es descriuen en el [quadre AIII-137](#).

El total de places d'acolliment és de 466, de les quals 412 són a Mallorca i 27 a Menorca i a les Pitiüses. ([Vegeu el quadre AIII-138](#).)

En termes generals, l'activitat del sistema d'acolliment residencial de menors es manté en valors elevats, atès que s'ha produït un increment del nombre total de places residencials en relació amb anys anteriors. Cal destacar la tasca de modernització que el Consell de Menorca ha dut a terme en relació amb l'únic centre residencial que hi ha a l'illa. Aquestes taxes altes, com veurem més endavant, coincideixen amb una notable activitat d'altres recursos de protecció de menors, com ara els acolliments familiars. Aquestes dades pareixen assenyalar l'increment del nombre de menors que es troben en situacions de desprotecció o bé un increment en la vulnerabilitat dels menors. Durant una anys es va pensar que la figura de l'acolliment familiar i l'increment que s'hi produïa

implicaria una reducció de la quantitat de menors acollits en centres de menors. Aquest fet, a hores d'ara, encara no s'ha produït, i s'ha incrementat globalment tota l'activitat del sistema de protecció a la infància.

Podem observar com la mesura més utilitzada és la que correspon a la llibertat vigilada, juntament amb la que correspon a la prestació de serveis en benefici de la comunitat. Cal tenir en compte que, habitualment, aquesta segona mesura es resol com a mesura complementària a la primera, per la qual cosa l'aplicació de la mesura de llibertat vigilada és, amb diferència, la més aplicada (38,04%). Després d'aquestes dues mesures, les més aplicades han estat les corresponents a la conciliació (6,61%), realització de tasques socioeducatives (4,82%) i tractament ambulatori (3,96%). ([Vegeu el quadre AIII-139](#).)

9.1.2.2. Acolliments i adopcions

A Mallorca el total d'acolliments formalitzats és de 58; el total acolliments permanents actius és de 322, i el total acolliments actius en família extensa és de 49. Podem qualificar les dades sobre els acolliments familiars a Mallorca d'elevades, especialment els 58 acolliments formalitzats. ([Vegeu el quadre AIII-140](#).)

Quant a adopcions nacionals, els menors adoptats o en acolliment preadoptiu han estat 24, i quant a l'adopció internacional, els menors adoptats han estat 28. ([Vegeu el quadre AIII-141](#).)

40. Fa referència a comunicacions de risc rebudes.

A Menorca el total d'acolliments formalitzats és d'11, tots referits a adopció internacional. ([Vegeu el quadre AIII-142.](#))

A Eivissa el total d'acolliments formalitzats és de 13, tots referits a adopció internacional. ([Vegeu el quadre AIII-143.](#))

9.1.3. SERVEIS SOCIALS A LA GENT GRAN

Observam com la iniciativa privada (amb afany de lucre i sense) ofereix un major nombre de places residencials. Concretament, la disponibilitat de places a favor del sector privat se situa en un 60,4%. ([Vegeu el quadre AIII-144.](#))

Pel que fa als centres d'estades diürnes, la quantitat de l'oferta disponible és a favor dels centres de titularitat pública. Tot i això, cal esmentar el fet que, tot i que el nombre de centres públics supera en un 23% els de titularitat privada, aquests ofereixen un 3,5% menys de places. Sembla que aquesta paradoxa aparent es pot explicar, entre altres factors, per mor de la tipologia dels residents que atenen els centres públics, que són persones amb elevat grau de dependència, factor que genera que les ràtios assistencials siguin menors.

També és notori el desenvolupament escàs que han tingut els habitatges tutelats a la nostra comunitat.

Quant als centres d'oci i socioculturals, l'oferta es decanta massivament a favor del sector privat, fet que sembla lògic

ateses les particularitats d'aquests tipus de centres, que en moltes ocasions són gestionats per associacions de persones majors.

9.1.4. SERVEIS SOCIALS A PERSONES AMB DISCAPACITAT⁴¹

La població afectada per algun tipus de discapacitat comprèn un conjunt de 68.536 persones a les Balears. Aquest nombre suposa un 6,38% sobre el total de persones empadronades a les Balears l'any 2008. ([Vegeu els quadres AIII-145 i AIII-146.](#))

És un fet prou conegut que tradicionalment l'oferta residencial (en les diferents modalitats) en el sector de les persones amb discapacitat ha estat desenvolupada per la iniciativa privada.

Històricament, quan la iniciativa pública va generar un marc de drets que havien de donar cobertura a aquest col·lectiu de població es va trobar que la iniciativa privada ja havia estructurat una oferta important de recursos, generalment gestionats per associacions de pares i mares de persones afectades per diferents discapacitats.

Observam diferències importants en el desplegament dels recursos segons el tipus de discapacitat de què es tracti. El sector de persones amb discapacitat que més recursos aglutina és el que afecta els discapacitats psíquics i, a continuació, els discapacitats físics.

41. Vegeu l'apartat 10 d'aquest capítol.

9.1.5. SERVEIS SOCIALS A DONES

Els serveis socials d'atenció primària i els jutjats són els recursos que més quantitat d'actuacions han portat a terme. També cal destacar com amb molta freqüència són molts els serveis implicats en les diferents actuacions que han de donar atenció a les dones víctimes de violència de gènere. La complexitat d'aquestes actuacions queda prou reflectida en el [quadre AIII-147](#).

9.1.6. SERVEIS PER A MINORIES CULTURALS I IMMIGRANTS NOUINGUTS

En el [quadre AIII-148](#) es recullen els principals programes d'atenció a minories culturals i immigrants nouvinguts a la CAIB. S'hi inclou el cost del programa, així com el nombre i la tipologia de beneficiaris i la mitjana de la despesa per beneficiari del programa.

L'any 2008 varen ser beneficiaris dels diferents programes esmentats un total de 83.233 persones.⁴² D'aquest total, 15.370 (18,46%) eren menors i 42.799, dones (51,42% del total de beneficiaris). Aquesta quantitat implica un elevat nombre de persones en situació de necessitat a les quals, en total, es va dedicar una despesa de 6.352.532 euros; la mitjana per usuari de tots els programes va ser de 629,76 euros. ([Vegeu el quadre AIII-149](#).)

Pel que fa al tipus d'atenció, cal esmentar la important tasca que fan les entitats socials mitjançant actes socioculturals i de participació. Aquests actes, més enllà del tipisme, es converteixen en un important factor integrador i de cohesió social.

També és destacable el volum d'intervencions realitzades per l'OFIM. Quant a la distribució de beneficiaris per illa, consideram molt sorprenent la quantitat elevada de menors que han rebut atenció a la part forana de Mallorca (60,93% sobre el total dels menors atesos) i a Eivissa-Formentera (16,21% sobre el total dels menors atesos), que assoleixen unes dimensions gairebé equiparables a les del municipi de Palma.

9.2.

PRESTACIONS ECONÒMIQUES DELS SERVEIS SOCIALS

Podem observar com l'any 2008 els perceptors d'RMI eren 1.181 persones, un 0,13% del conjunt de la població major de 18 anys. ([Vegeu el quadre AIII-150](#).)

Així com l'any 2007 es va produir una reducció del nombre de perceptors amb referència al període 2006, aquesta tendència s'ha romput en relació amb l'any 2008, en què s'ha produït un increment de perceptors. Tot i aquest increment de perceptors, podem veure que del 2007 al 2008, en termes generals, els valors dels perceptors d'RMI s'han mantingut relativament estables al llarg de la sèrie presentada en aquest apartat. Cal destacar, en qualsevol cas, la diferència que hi ha entre els perceptors d'Eivissa i els de Menorca. ([Vegeu el quadre AIII-151](#).)

Els quadres [AIII-152](#), [AIII-153](#), [AIII-154](#), [AIII-155](#) informació sobre les prestacions econòmiques no periòdiques: subsidis a persones

42. Aquesta quantitat pot ser inferior, atès que una mateixa persona pot ser usuari de diferents recursos.

amb discapacitat per mesos, ajudes al lloguer, targeta bàsica i bons d'infància.

9.3.

DOTACIONS PRESSUPOSTÀRIES

Els quadres [AIII-156](#) i [AIII-157](#) donen informació sobre les dotacions pressu-

postàries de les àrees d'affers socials a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i a les diferents conselleries. En el quadre [AIII-158](#) s'informa de les transferències a les famílies. El quadre [AIII-159](#) es refereix a les dotacions pressupostàries que destinen els consells insulars a benestar social.⁴³ Finalment, el quadre [AIII-160](#) indica les aportacions fetes per les corporacions locals.

43. Cal prendre en consideració que en els pressuposts dels consells figuren transferències provinents del Govern de les Illes Balears.

10

EL SISTEMA DE PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA PERSONAL I D'ATEN- CIÓ A LA DEPENDÈNCIA (SAAD)

RESUM

Segons l'enquesta de discapacitat, autonomia i dependència (EDAD 2008), la taxa de discapacitat a Espanya és del 8,5%, la qual cosa representa un descens de mig punt percentual en relació amb l'enquesta anterior (EDDES) del 1999. A les Illes Balears la taxa és lleugerament inferior a la taxa espanyola i se situa en el 7,10%. En xifres absolutes, parlem de 3.847.900 persones amb discapacitat en el conjunt de l'Estat espanyol i de 76.172 per a les Illes Balears.

El col·lectiu amb discapacitat més nombrós és el format per les persones més grans de 65 anys, que a les Illes Balears són un total de 39.829. En pràcticament deu anys el nombre de persones grans amb discapacitat a les Illes Balears ha augmentat un 34%. Això no obstant, convé tenir en compte que no totes les persones grans amb discapacitat es troben en situació de dependència. A les Illes Balears, la població de persones més grans de 65 anys amb dependència arribaria el 2008 a les 23.994.

En resum, cal reconèixer la millora important en la gestió en benefici de les persones dependents. En aquest sentit, pot veure's que la diferència en la quantitat de dictàmens entre el 2007 i el 2008 es quadruplica. Això no obstant, cal mantenir l'esforç, ja que les xifres de les Illes Balears se situen alguns punts per sota de la mitjana entre comunitats autònomes pel que fa a beneficiaris amb drets reconeguts (74,80%). La fase en què s'hauria de millorar l'eficàcia de la gestió és en la de dictàmens. Les Illes Balears tenen un percentatge del 68,63% respecte a les sol·licituds presentades; la mitjana estatal és de 82,13%.

10.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest primer subapartat fem un breu resum dels criteris metodològics que s'han seguit per elaborar aquest apartat.

A) Criteris marc

El progressiu reconeixement social de les situacions derivades dels problemes de dependència i de la manca d'autonomia personal va desembocar en l'aprovació de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, anomenada de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència (LAPAD).

La principal característica de la LAPAD és que reconeix el dret subjectiu de les persones en situació de dependència a rebre les prestacions necessàries per a la promoció de la seva autonomia personal o a ser ateses de la seva dependència. Rebre determinats serveis socials o sociosanitaris ja no és ni arbitrari ni graciabla.

La segona característica bàsica és la creació d'un nou sistema que ha de coordinar i regular les prestacions i la cooperació entre administracions i entre els serveis sanitaris i

socials. Es tracta del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència (SAAD).

La Llei, que regula les condicions bàsiques que han de garantir la igualtat en l'exercici d'aquest dret a tot el territori espanyol, preveu sis estats de dependència, de més deteriorament funcional a manco, que es divideixen en tres graus i cada grau en dos nivells.

Així mateix, s'aprova un calendari durant el qual es durà a terme el desenvolupament gradual de la Llei, que començarà l'any 2007 per atendre els casos més greus (grau III nivells 2 i 1) i que arribarà fins al 2014 en què s'atendran els més lleugers (grau I nivells 2 i 1).

A continuació, s'exposen les dades que permeten iniciar una anàlisi quantitativa i qualitativa de la implantació de la Llei i que, metodològicament, procuren crear indicadors que, si es mantenen en el futur en allò bàsic, han de permetre crear sèries de dades i, en conseqüència, disposar d'una millor perspectiva d'anàlisi i valoració.

Com es veurà, el col·lectiu dependent més nombrós és el de la gent gran. Sense menystenir els altres dos que preveu la Llei, les persones amb discapacitat i els menors de tres anys, presentarem una feina més intensa en les dades i els indicadors d'aquest col·lectiu. Elaboracions posteriors hauran de completar el panorama de tots els col·lectius afectats.

Les dades de la població beneficiària s'han recollit a partir de les informacions pro-

porcionades pel sistema informàtic del SAAD (SISAAD),⁴⁴ el qual es crea mitjançant l'Ordre TAS 1459/2007, de 25 de maig, amb l'objectiu de proporcionar la infraestructura necessària a les institucions involucrades en la gestió i la prestació del SAAD perquè gestionin la informació relativa als beneficiaris, als centres i serveis i als professionals del SAAD. Val a dir que no totes les comunitats autònomes el tenen com a instrument de gestió, encara que sí que han de proporcionar la informació disponible.

Pel que fa a les dades de les poblacions, hem fet les aproximacions que ens calien quan no hem tingut a l'abast dades reals. En aquest cas hem procurat actualitzar les estimacions i hem treballat amb el padró municipal d'habitants del 2008. En el text presentam dades de les Illes Balears i desagregades per illes.

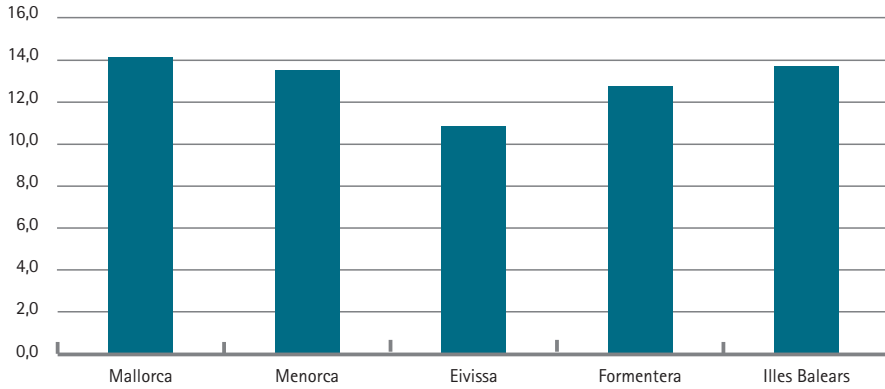
B) poblacions de referència per al 2008

L'any 2008 la població total d'Espanya és de 46.157.822 habitants, i la de persones més grans de 65 anys, de 7.632.925. La taxa d'envelliment se situa en el 16,54%. Pel que fa a les Illes Balears, les xifres arriben a 1.072.844 habitants quant a població total, amb una taxa d'envelliment del 13,58% (145.680 persones grans). (Vegeu del quadre [AIII-161](#), [AIII-162](#), [AIII-163](#) i del gràfic III-9 al gràfic III-11.)

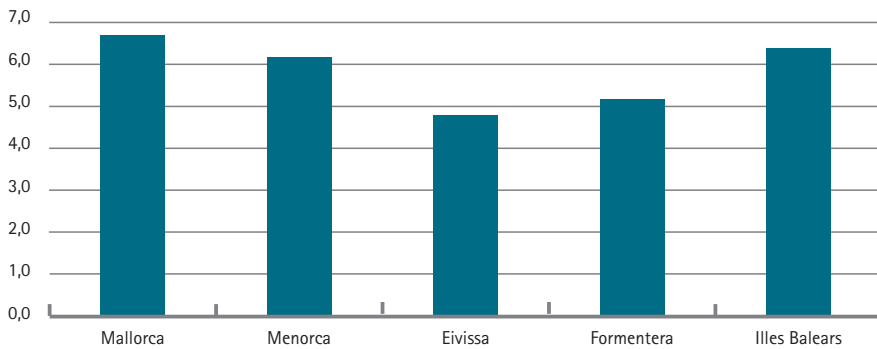
Cal remarcar la taxa de sobreenvelliment per l'impacte que té sobre la discapacitat i, especialment, sobre la dependència de la població d'edat superior als 75 anys.

44. Són valors provisionals i pendents de depuració i revisió per part dels responsables del sistema.

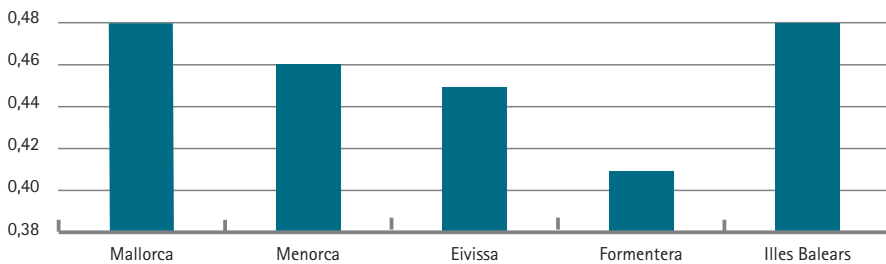
Gràfic III-9
Taxa d'envelliment per illes

Gràfic III-10
Taxa de sobreenvelliment per illes

Gràfic III-11
Índex d'envelliment per illes

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del padró municipal d'Habitants 2008, l'enquesta de discapacitat, autonomia personal i situacions de dependència (EDAD 2008) i enquesta sobre discapacitats, deficiències i estat de salut (EDDES 1999).

Aquest indicador a les Illes Balears arriba al 6,46% del total de la població, la qual cosa significa un descens lleuger en relació amb el 2006 (6,52%).

Una altra dada d'interès per fer l'anàlisi es refereix a la variable sexe relacionada amb la discapacitat i la dependència. És coneguda la diferència en l'esperança de vida entre homes i dones. L'Informe del 2007 del Govern balear assenyala, segons les dades del padró del 2006, una esperança de vida ponderada entre homes i dones en néixer de 80,45 anys. El 2005 la Conselleria de Sanitat i Consum calcula aquesta esperança de vida en 77,39 anys per als homes i en 83,53 anys per a les dones. Aquesta diferència per sexes influirà en les dades que més endavant s'exposaran relatives als beneficiaris del SAAD. Per aquest motiu, hem calculat la taxa d'envelliment per a les Illes Balears considerant la variable gènere. Per a les dones, és de 7,66%, i per als homes, de 5,92%, una diferència en xifres absolutes de 82.213 dones més grans de 65 anys i de 63.467 en el cas dels homes.

10.2.

LA POBLACIÓ BENEFICIÀRIA DEL SAAD

L'entrada en vigor de la LAPAD l'1 de gener de 2007 va generar un gran conjunt d'iniciatives tant administratives com tècniques, així com actuacions de la ciutadania.

Per tal d'introduir mecanismes i sistemes de seguiment del desplegament dels nous drets que preveu la Llei 39/2006, és bàsic identificar amb dades reals o, quan això no és possible, mitjançant aproximacions, quins són els col·lectius beneficiaris i determinar els indicadors quantitatius i qualitatius que els caracteritzen. Els elements de planificació són essencials per garantir l'accés i la cobertura dels serveis i les prestacions als quals tenen dret les persones afectades.

10.2.1. LA GENT GRAN

Segons l'enquesta de discapacitat, autonomia i dependència (EDAD 2008), la taxa de discapacitat a Espanya és del 8,5%, la qual cosa representa un descens de mig punt percentual en relació amb l'enquesta (EDDES) del 1999. A les Illes Balears la taxa és lleugerament inferior a la taxa espanyola i se situa en el 7,10%. En xifres absolutes estem parlant de 3.847.900 persones amb discapacitat a l'Estat espanyol i de 76.172⁴⁵ per a les Illes Balears.

Si comparam aquesta taxa amb la de la resta de comunitats autònomes, observem que les Illes Balears es troben per sota de la taxa per 100 habitants d'Espanya, que l'EDAD situa en el 8,97. Amb una taxa inferior de discapacitat a la de les Illes Balears només hi ha Cantàbria, amb una taxa de 7, i La Rioja, amb 6,16. La taxa més alta correspon a Melilla (11,86), Ceuta (11,32), Galícia (11,29) i Extremadura (10,99).

45. Xifra que resulta d'aplicar la taxa que assenyala l'EDAD (7,10 per 100 habitants) sobre el padró municipal d'habitants de 2008. El resum de l'EDAD no informa de la xifra que usa com a població total a Espanya per calcular la taxa. A nosaltres, amb el PMH 2008, ens resulta del 8,34%.

El col·lectiu amb discapacitat més nombros és el format per les persones més grans de 65 anys, que representen a Espanya el 57,89% del total (2.227.500), percentatge que manté les proporcions detectades el 1999 (58,75%), si bé amb una lleugera tendència a la baixa.

Si prenem en consideració les dades del padró municipal d'habitants del 2008 i extrapolam els percentatges anteriors, a les Illes Balears⁴⁶ podríem parlar d'un total de 39.829 persones amb discapacitat amb més de 65 anys. Aquesta xifra representa una diferència substancial si la comparem amb el conjunt d'Espanya. Efectivament, l'Informe del 2007 recull les dades de l'INE/EDDES de l'any 1999 segons les quals la població total discapacitada a les Illes Balears era de 56.949 persones. D'aquestes, un 52,12% (29.684) eren més grans de 65 anys. Així doncs, en pràcticament deu anys el nombre de gent gran amb discapacitat a les Illes Balears ha augmentat un 34%. Si a Espanya hagués augmentat la població de gent gran discapacitada en aquest percentatge, estaríem parlant de 2.781.088 persones, 553.588 casos més que els que s'indiquen a l'EDAD 2008.

Això no obstant, convé tenir en compte que no totes les persones grans amb discapacitat es troben en situació de depen-

dència. Atès que la LAPAD es refereix a aquest darrer col·lectiu, també convé parar-hi esment.

A l'EDAD, tot i que s'esmenta el concepte, no hi trobam dades que ens assenyalin quantes persones grans són dependents. En tot cas, és possible arribar a una xifra a partir de diverses consideracions.

Així, l'enquesta comenta que el 74% del total de persones amb discapacitat tenen dificultats per fer les activitats bàsiques de la vida diària, percentatge que representa 2.847.446 persones en xifres absolutes. D'aquestes, l'enquesta assenyal que les que necessiten ajuda per a fer-les són el 50%. En conseqüència, el nombre de persones en total que presenten dependència a Espanya s'eleva a 1.423.723 persones. Percentualment, doncs, el 37% del total de persones amb discapacitat són dependents. Finalment, considerant que el 57,89% de les persones amb discapacitat són més grans de 65 anys, el nombre de gent gran dependent seria a Espanya de 824.193.

A les Illes Balears, la xifres de dependència, seguint els càlculs anteriors, arribaria a les 28.184 persones, de les quals 16.316 serien més grans de 65 anys. Aquesta aproximació no ens sembla consistent.⁴⁷ Per això, hem aplicat l'índex de depen-

46. L'EDAD no s'ha publicat encara íntegrament, per la qual cosa no disposam de dades per comunitats autònomes, tan sols els primers resums de dades. Elaboram les nostres a partir de les dades de l'EDDES (1999) i de l'Informe del 2007 del Govern de les Illes Balears.

47. Entre altres motius, perquè significaria una disminució de 4.077 persones grans amb dependència, és a dir, que de les que es comptabilitzaven el 1999 una de cada quatre haurien mort sense que hi hagués hagut recanvi de població gran dependent per la incorporació de nous casos. Passa el mateix amb la població total dependent. Seguint els càlculs de l'EDAD, que situa la ràtio dependència i discapacitat en el 37%, el total de persones dependents a les Illes Balears seria de 28.184. Nosaltres el consideram un càlcul a la baixa. A la taula 10.2 hem aplicat la ràtio dependència i discapacitat de l'EDDES 1999, que és del 62,79. Així, la nostra aproximació de població dependent a les Illes Balears el 2008 seria de 47.828 persones.

dència del 16,45% que usa l'Informe del 2007 del Govern de les Illes Balears, atès que treballa amb dades per comunitats autònomes de discapacitat i dependència de l'EDDES.

La població de persones més grans de 65 anys amb dependència arribaria el 2008 a les 23.994, la qual cosa significa un augment del 17,66% en xifres absolutes en

relació amb el 1999. Es constata que l'augment de la població total és molt superior al de la població de persones més grans de 65 anys, per la qual cosa també es produeix un augment considerable i de magnitud semblant en el cas de la discapacitat de tota la població, ja que la taxa de discapacitat ha variat mig punt percentual entre el 1999 i el 2008. (Vegeu el quadre III-65.)

QUADRE III-65. COMPARACIÓ DELS INDICADORS DE POBLACIÓ DE 1999 I 2008

	Illes Balears	Edad 1999		Edad 2008	
		Valors absoluts	Indicadors	Valors absoluts	Indicadors
Indicador 2: Taxa de discapacitat	Població total	821.820	100,00	1.072.844	100,00
Indicador 3: Ràtio dependència/discapacitat	Població total discapacitats	56.949	6,93	76.172	7,10
Indicador 4: Taxa d'envelliment	Població total dependents	35.758	62,79	47.828	62,79
Indicador 5: Índex de discapacitat	població total > 65	124.005	15,09	145.680	13,58
Indicador 6: Taxa de discapacitat majors de 65 anys	Població total discapacitats > 65	29.684	52,12	39.829	52,29
Indicador 7: Índex de discapacitat majors de 65 anys	Població total discapacitats > 65	29.684	3,61	39.829	3,71
Indicador 8: Taxa de dependència majors de 65 anys	Població total discapacitats > 65	29.684	23,94	39.829	27,34
Indicador 9: Índex de dependència majors de 65 anys	Població total dependents > 65	20.393	2,48	23.994	2,24
Indicador 10: Ràtio de dependència/discapacitat majors de 65 anys	Població total dependents > 65	20.393	16,45	23.994	16,47
10	població total dependents >65	20.393	68,70	23.994	60,24

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del PMH 2008, EDAD 2008 i EDDDES 1999.

Del que acabam d'assenyalar es desprèn una tendència a l'alentiment en el percentatge de dependència entre la població de persones més grans de 65 anys. Les causes hauríem de cercar-les en:

- a) L'augment de la població total (la taxa de dependència ha passat de 2,48 a 2,24 en pràcticament 10 anys).
- b) L'augment de la població de persones grans es mou en unes xifres consolidades, ja que la taxa d'envelliment segueix un creixement constant però sostingut perquè no es veu influït per una alta mortalitat ni per la immigració, factors aquests que, com és sabut, juntament amb la taxa de fecunditat, determinen l'envelliment o el rejuveniment d'una població.
- c) L'increment del nombre de persones grans dependents és del 17,66% en relació amb el 1999; es pot parlar que no hi ha un augment gaire significatiu de la necessitat d'ajuda en les activitats per a la vida diària, i això tot i haver-hi més persones més grans de 65 anys. En conseqüència, s'observa un retard en l'aparició de la dependència.

10.2.2. ELS FAMILIARS CURADORS

Segons l'Informe del 2007, la xifra global de familiars curadors de persones grans a partir d'alguns indicadors internacionals i d'altres d'elaborats per a aquest informe no és preocupant pel que fa al potencial d'ajuda familiar: hi ha prou familiars per tenir cura de la gent gran.

La dificultat pot venir perquè cada vegada és menys nombrosa la població de dones curadores més grans de 65 anys i perquè hi ha més poca disponibilitat familiar per atendre les persones grans a causa de les noves tipologies familiars, de les exigències del mercat de treball, de la dispersió geogràfica dels familiars propers, dels costos econòmics associats a l'atenció a la dependència severa i absoluta tant funcional com per deteriorament cognitiu, etc.

Precisament, una part dels curadors familiars poden associar-se en entitats que defensen els interessos dels malalts i les seves famílies. Es tracta, però, d'associacions dedicades a gent gran amb una determinada patologia (malaltia d'Alzheimer, de Parkinson, etc.). Cal tenir present que, en el sector de les persones grans, una altra part important de la dependència es produeix a causa del deteriorament funcional generalitzat, no específic, la qual cosa fa que una part molt considerable dels curadors familiars no rebin ajuda perquè la via associativa que els podria acollir encara no està articulada.

Per això, és important plantejar tres camins de suport als familiars curadors mitjançant:

- Serveis de proximitat vinculats a la comunitat, com l'ajuda a domicili i, sobretot, els centres de dia.
- Programes de suport psicosocial amb línies de formació, suport emocional i seguiment comunitari dels casos en els quals l'atenció familiar presenta més risc.

- Les prestacions econòmiques per cures en l'entorn familiar, amb la derivada de la possibilitat d'alta a la Seguretat Social mitjançant un conveni especial per a curadors no professionals.

A mesura que la implantació de la Llei arribi als graus i als nivells de menor dependència, serà ineludible concertar i potenciar les accions que actualment duen a terme el govern, els consells insulars, els ajuntaments i les associacions. Al llarg del 2008, el focus ha estat dirigit als casos més delicats, els dels graus II i, sobretot, III.

10.3.

DESPLÉGAMENT DEL SAAD A LES ILLES BALEARS

En aquest subapartat analitzam la implantació i el calendari del desplegament de la Llei, el desenvolupament normatiu, les característiques específiques del desplegament d'aquesta a les Illes Balears i les principals dades econòmiques que se'n deriven, i la població beneficiària.

10.3.1. IMPLANTACIÓ I CALENDARI DE DESPLÉGAMENT DE LA LLEI

La LAPAD es desenvoluparà progressivament fins a l'any 2014 seguint un ordre descendent de grau i nivell, que s'inicia amb l'atenció dels casos més greus (GIII i N2) i acabarà amb l'assistència dels casos més lleugers (GI N1). Durant el 2007, any d'implantació de la Llei, s'atengueren els casos de gran dependència de grau III nivells 2 i 1. Al llarg dels anys 2008 i 2009, s'incorporen

les dependències severes, que corresponen als graus II nivells 2, i durant els anys 2009 i 2010, el mateix grau II però nivell 1. En la darrera fase, correspondrà atendre la dependència moderada. Així, el grau I nivell 2 serà atès els anys 2011 i 2012, i el nivell 1, els anys 2013 i 2014. Es preveu avaluar l'aplicació de la Llei l'any 2010.

10.3.2. DESENVOLUPAMENT NORMATIU

La normativa bàsica associada a la Llei i promulgada pel Govern central durant el 2008 ha estat la següent:

Reial decret llei 9/2008, de 28 de novembre, que crea un Fons Estatal d'Inversió Local i un Fons Especial de l'Estat per a la Dinamització de l'Economia i l'Ocupació, i s'aproven crèdits extraordinaris per atendre'n el finançament.

Reial decret 179/2008, de 8 de febrer, que modifica el Reial decret 6/2008, d'11 de gener, sobre determinació del nivell mínim de protecció garantit als beneficiaris del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència en l'exercici del 2008.

Reial decret 7/2008, d'11 de gener, sobre les prestacions econòmiques de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència per a l'exercici del 2008.

Reial decret 6/2008, d'11 de gener, sobre la determinació del nivell mínim de protecció garantit als beneficiaris del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència en l'exercici del 2008.

Ordre EHA/3566/2008, de 9 de desembre, que fa públic l'Acord del Consell de Ministres de 5 de desembre de 2008, mitjançant el qual s'aprova la destinació del Fons Especial de l'Estat per a l'estímul de l'economia i l'ocupació, dotat pel Reial decret llei 9/2008, de 28 de novembre, i la distribució d'aquest per departaments ministerials.

Ordre ESD/1984/2008, de 4 de juliol, per la qual es crea la Comissió Especial per a la Millora de la Qualitat del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència.

Resolució de 2 de desembre de 2008, de la Secretaria d'Estat de Política Social, Famílies i Atenció a la Dependència i a la Discapacitat, per la qual se publica l'Acord del Consell Territorial del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència sobre criteris comuns acreditatius per garantir la qualitat dels centres i els serveis del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència.

Resolució de 2 de desembre de 2008, de la Secretaria d'Estat de Política Social, Famílies i Atenció a la Dependència i a la Discapacitat, per la qual es publica l'Acord del Consell Territorial del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència sobre la determinació de la capacitat econòmica del beneficiari i sobre els criteris de participació d'aquest en les prestacions del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència.

Resolució de 8 d'agost de 2008, de l'Institut de Majors i Serveis Socials, per la qual se publica l'Acord del Consell de Ministres de dia 1 d'agost de 2008, pel

qual s'aprova el marc de cooperació entre administracions i criteris de repartiment de crèdits de l'Administració general de l'Estat per al finançament durant 2008 del nivell acordat, previst en la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència.

Pel que fa a la normativa de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, durant el 2008 recollim la Resolució de la Consellera d'Afers Socials, Promoció i Immigració, de 14 de febrer de 2008, que regula l'habilitació de les persones que han de dur a terme les funcions establertes en els procediments d'execució de la Llei 39/2008, de 14 de desembre, i la normativa de desenvolupament en l'àmbit de les Illes Balears.

10.3.3. CARACTERÍSTIQUES ESPECÍFIQUES DE LES ILLES BALEARS: TERRITORI I ORGANITZACIÓ INSTITUCIONAL. ACORDS ENTRE INSTITUCIONS

Les característiques d'insularitat i de capitalitat creen una legislació a les Illes Balears que ha de procurar distribuir la titularitat de les competències i de les transferències de gestió entre els distints ens institucionals: govern autonòmic, consells insulars, mancomunitats i ajuntaments.

Aquesta especificitat fa que el seguiment de les competències respectives, la gestió de les dades produïdes i el traspàs d'informació, aspecte fonamental per a les transferències de recursos públics, sigui una tasca delicada i sotmesa a un equilibri de forces no sempre estable.

Durant l'any 2008, el desplegament de la Llei s'ha dut a terme bàsicament des de la Direcció General de Dependència de la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració del Govern balear.

Hi ha hagut converses i reunions multilaterals amb el Govern central i amb els consells insulars i els municipis, tant per temes de finançament i gestió com per ordenar el traspàs de competències als consells insulars i als ajuntaments, associat aquest traspàs a diversos moments del procés d'execució dels serveis i les prestacions per a la dependència.

Durant l'any 2008, no s'ha transferit cap paquet important de competències o de personal als ens municipals o supramunicipals. Igualment, l'equip de la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració ha treballat per presentar l'any 2009 al Parlament de les Illes Balears el Projecte de Llei de serveis socials, que ha de renovar la legislació marc autonòmica i derogar la Llei del 1987, ja desfasada, per integrant-hi els components que marca la Llei 39/2006 (LAPAD), considerant els aspectes de relacions, obligacions i competències respectives de les diverses institucions implicades en el desplegament de la Llei 39/2006 a tot el territori.

10.3.4. DADES ECONÒMIQUES

Les despeses totals vinculades al desplegament de la Llei 39/2006 al llarg del 2008 arriben als 77.471.829,10 euros. Si hi sumam les despeses generals, la xifra arriba als 80.790.829 euros. Pel que fa als ingressos, la quantitat és de 17.507.484,30 euros. El balanç és de 63.283.344,80 euros.

Amb més detall, els conceptes imputables a despeses tenen quatre capítols: prestacions de la Llei, ajudes econòmiques per facilitar l'autonomia personal (tal com recull la disposició addicional tercera per a les comunitats autònomes), despeses generals i altres despeses. L'apartat més elevat fa referència a les despeses derivades de les prestacions de la Llei de dependència, que arriba als 68.257.288,64 euros i significa percentualment el 88,11% de les despeses de dependència, excloses les generals; aquestes, amb 3.319.000 euros, són el 4,11% del total de despeses. Dins l'apartat d'altres despeses s'hi inclouen les relatives al suport a la valoració i a la gestió, així com les despeses d'inversió. És important considerar l'esforç fet en temes de gestió i de suport perquè, com recull el seguiment mensual de les sol·licituds i les valoracions, s'ha aconseguit invertir la tendència del 2007, que mostrava un volum de sol·licituds més elevat que el de valoracions, per la qual cosa la cadena administrativa per obtenir la prestació sempre havia de dur retard perquè el sistema no absorbia les sol·licituds que entraven.

La despesa de més quantia (un 68,88%) és la referida a les prestacions per a centres residencials, amb 2.366 places. La xifra en euros arriba als 47.020.590,56, amb una relació gairebé d'1 a 2 entre la despesa per a gent gran i la despesa per a discapacitats. El quocient de cost per plaça se situa, en aquest darrer col·lectiu, en els 23.810 euros a l'any, mentre que en el cas de les places residencials per a gent gran el cost any és de 18.230 euros.

Pel que fa als centres de dia, destaca l'esforç pressupostari important, si bé cal reconèixer-lo encara insuficient. La despe-

sa arriba als 8.160.985,25 euros, pràcticament el 12%. La plaça té un cost de 7.563 euros a l'any, atesos els 1.079 usuaris.

Aquesta dedicació a l'actuació més propera a l'entorn creix també per l'assignació de la partida de prestació econòmica per a cures dins l'entorn familiar, amb un total d'11.335.059,57 euros, que arriben al 16,61% del total de despesa en prestacions.

Les dades anteriors confirmen una modificació de la tendència dominant, pràcticament fins al 2007, i observam una tendència incipient a canviar el model d'atenció a les persones dependents per fer-lo més sostenible econòmicament i socialment. Segurament caldrà insistir-hi en propers informes per observar si es manté la tendència: es tracta d'un element fonamental no tan sols per fer sostenible el sistema d'atenció a la dependència, sinó per promoure l'autonomia i, per tant, l'acció de donar suport a les famílies. En aquest sentit, cal considerar amb certa preocupa-

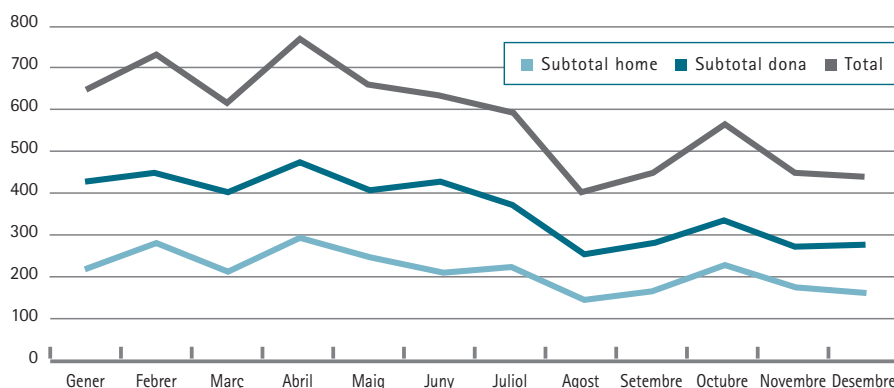
ció, i per això encara convé treballar-hi molt més, l'escassetat de centres de dia i nit, i la presència gairebé testimonial, o residual segons es miri, de les despeses per a programes de prevenció i autonomia personal. És necessari treballar més entre les institucions i les entitats del tercer sector. En concret, només l'Institut Mallorquí d'Afers Socials, els ajuntaments que hi col·laboren i algunes de les associacions d'afectats implanten programes preventius al territori; en el cas de l'IMAS, des de fa quinze anys, d'ençà el 1994.

10.3.5. POBLACIÓ BENEFICIÀRIA DEL SAAD

a) Sol·licituds del 2008

El nombre total de sol·licituds és de 6.936. Per sexes, 4.369 (62,99%) corresponen a dones, i 2.563 (36,95%), a homes. (Vegeu el gràfic III-12 i els gràfics [AIII-51](#), [AIII-52](#), [AIII-53](#)

Gràfic III-12
Evolució mensual de les sol·licituds al SAD per sexe i total. CAIB (2008)

Font: Direcció General d'Atenció a la Dependència. Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració. Govern de les Illes Balears.

Per intervals d'edat, les persones més grans de 65 anys han presentat 5.643 sol·licituds, que representen el 81,35% del total. Els homes més grans de 65 anys representen el 72,88% de les sol·licituds i les dones més grans de 65 anys el 86,40%.

Cal destacar l'increment del nombre de sol·licituds que presenten les persones de 80 anys i més. Aquest interval arriba fins a les 3.899 sol·licituds (56,21%). D'aquestes, el 70,76% són dones, la qual cosa assenyala de nou la repercussió de la dependència sobre les dones grans.

Es presenta a continuació la tendència entre el nombre de sol·licituds del 2007 i del 2008. (Vegeu el quadre III-66.)

Per territoris, al llarg del 2007 a Mallorca hi va haver 7.780 sol·licituds (84,52%), 727 a Menorca (7,90%), 668 a Eivissa (7,26%) i 30 a Formentera (0,31%). Pel que fa al 2008, hi ha petites variacions: Mallorca, amb 5.651, registra el 81,45% de les sol·licituds; Menorca, amb 687, el 9,90; Eivissa, amb 559, el 8,06%, i Formentera, amb 41, el 0,59%.

El total acumulat entre el 2007 i el 2008 és de 16.147 sol·licituds. A la taula 10.7 també pot observar-se la distribució de les tendències percentuals esmentades.

És interessant comparar aquestes xifres amb la població de gent gran de les Illes i amb les estimacions de persones grans amb dependència. Així, les 16.147 sol·licituds tramitades fins al 31 de desembre de 2008 representen el 33,76% del total aproximat de persones dependents a les Illes.⁴⁸ D'altra banda, si aplicam el percentatge del 81,35% de sol·licituds de persones més grans de 65 anys del 2008 al total acumulat el 2007 i el 2008, resulta que 13.136 sol·licituds poden correspondre a persones més grans de 65 anys. Considerant que el 2008 a les Illes l'estimació de persones grans dependents és de 23.994, el 31 de desembre s'haurien tramitat el 54,75% de les situacions de dependència de les persones grans de les Illes Balears.

S'ha començat, doncs, a recuperar la capacitat de gestió de les prestacions del SAAD,

QUADRE III-66. SOL·LICITUD ACUMULAT DE 2007 I 2008

	No consta	%	2007	%	2008	%	Acumulat	%
Mallorca	4	0,03	7.780	84,52	5.651	81,45	13.435	83,20
Menorca	0	0,00	727	7,90	687	9,90	1.414	8,76
Eivissa	0	0,00	668	7,26	559	8,06	1.227	7,60
Formentera	0	0,00	30	0,33	41	0,59	71	0,44
Illes Balears	4	0,02	9.205	100,00	6.938	100,00	16.147	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

48. Usam l'aproximació de 47.828 persones dependents (quadre III-65). Si empram les xifres derivades de l'EDAD, que s'aproximarien a les 28.184, parlariem del 57,29%.

cosa que, per a una millor eficàcia, caldrà mantenir al llarg del 2009 i del 2010.

b) Valoracions del 2007 i del 2008 i dictàmens

Les valoracions del 2008 arriben a les 13.246, xifra que deixa la del 2007 (642) a molta distància. El 2008 és l'any en què s'inicia l'esforç sobre la capacitat de valorar per part del SAAD. En el [quadre AIII-164](#) se'n pot veure la distribució per illes. (Vegeu del quadre [AIII-164](#), [AIII-166](#), [AIII-166](#) i el gràfic [AIII-54](#).)

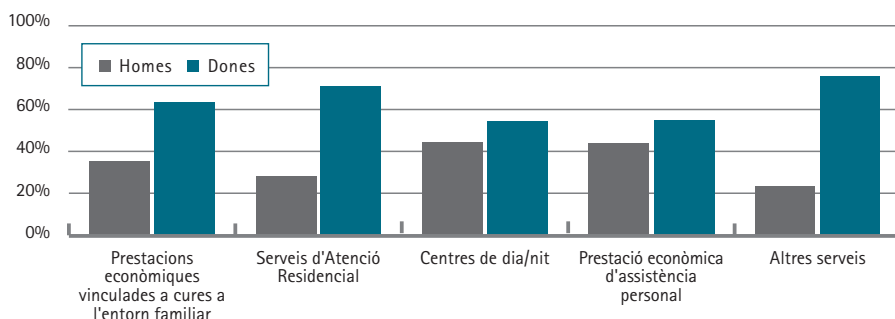
Els dictàmens emesos, vinculats a les valoracions fetes, han estat 8.997, que representen un augment molt important, el 431%, en relació amb els emesos durant el 2007 (2.084). La resolució administrativa a partir del dictamen incorpora el grau i el nivell de dependència de la persona beneficiària del dret. També es pot observar el pes relatiu i absolut dels dictàmens emesos per totals, per graus i nivells i per territori.

c) Programes individuals d'atenció del 2007 i del 2008. Prestacions reconegudes

Durant el 2008 s'han resolt un total de 6.795 programes individuals, 2.341 (34%) per als homes i 4.444 (65%) per a les dones. El tipus de servei acordat amb més freqüència és el de prestacions econòmiques vinculades a cures en l'entorn familiar, amb 5.107 programes, que representen el 75% (36% per als homes i 64% per a les dones). El servei en residències afecta 1.105 programes individuals, un 16%, i en un percentatge semblant els centres de dia i les prestacions econòmiques vinculades a serveis (4%). (Vegeu els gràfics III-13 i III-14.)

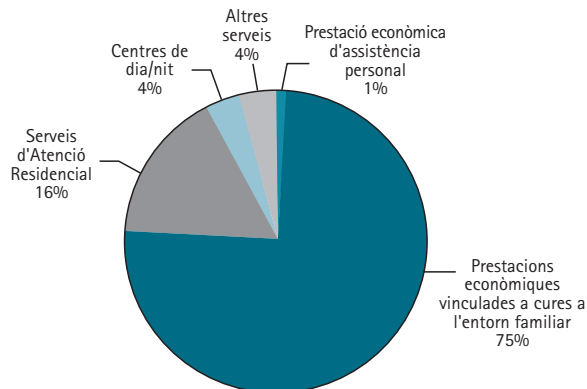
La traducció econòmica per al 2008 de les prestacions concedides en termes generals, és a dir, les nòmines sense especificar grau i nivell, arriba als 3.425.594,96 euros. El nombre de persones beneficiàries és de 8.658, i la mitjana de les nòmines del 2008 se situa en els 395,66 euros.

Gràfic III-13
Serveis PIA per sexe

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

Gràfic III-14

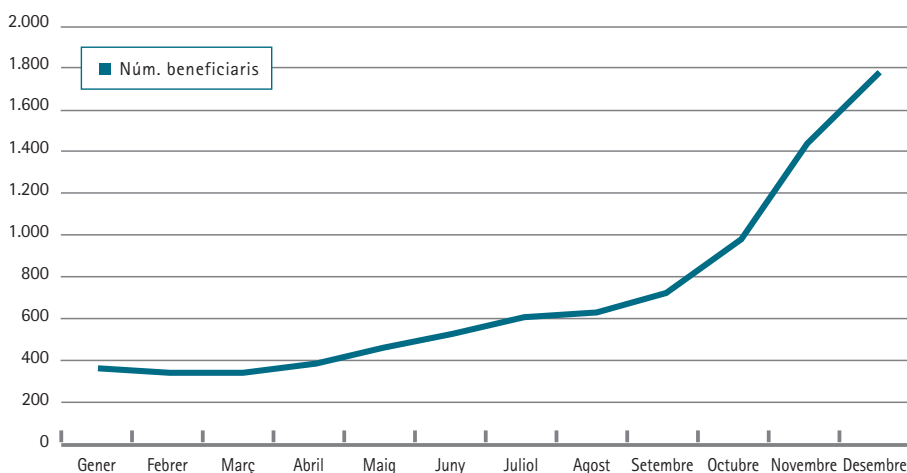
Distribució percentual dels serveis PIA

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

En el gràfic III-15 s'observa la progressió al llarg de l'any de beneficiaris que reben la prestació, la qual cosa indica que hi ha més eficàcia en la resolució de cada una de les fases de la cadena administrativa per aconseguir el dret a l'atenció a la

dependència. La mitjana de beneficiaris amb prestació al llarg del 2008 ha estat de 721 al mes; això no obstant, tan sols en dos mesos, novembre i desembre, s'atengueren 3.183 beneficiaris, els mateixos que durant els primers set mesos, de

Gràfic III-15

Seguiment mensual de nòmines per beneficiaris, import i mitjana

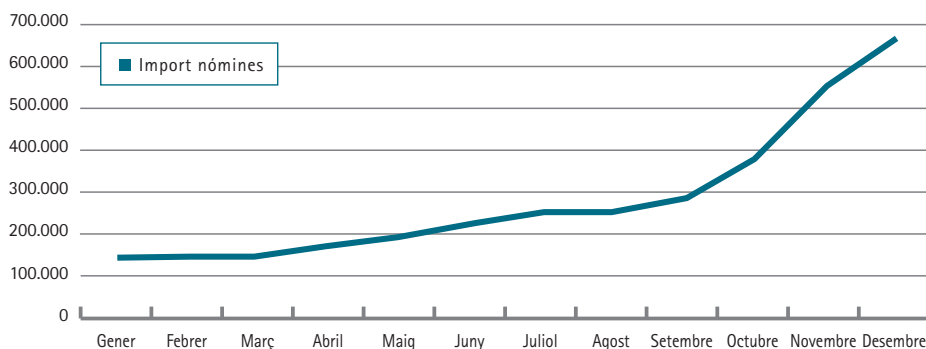
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

gener a juliol. La conseqüència d'aquesta normalització en la velocitat de tramitació fa baixar la quantia de la nòmina al mes, que començava en els 402,51 euros i acaba el desembre en 386,02 euros. La mitjana de l'import total mensual de les nòmines és de 285.466,25 euros. (Vegeu del gràfic III-15 al gràfic III-17.)

d) Distribució per graus i nivells

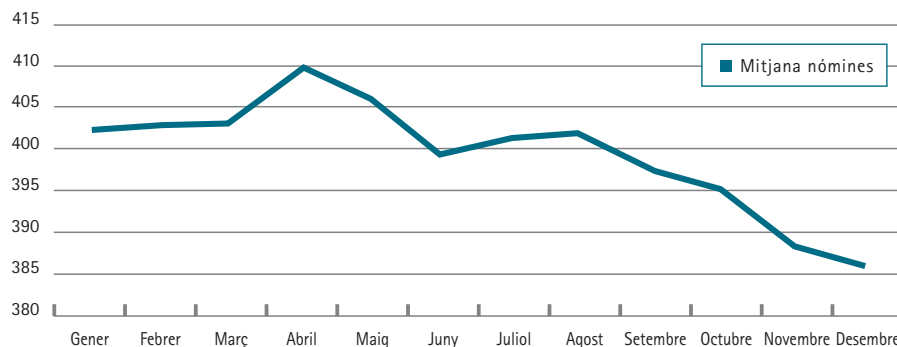
La Llei 39/2006, i el desenvolupament normatiu posterior, preveu diverses fases en el procés per resoldre favorablement sobre la prestació que correspon als beneficiaris que presenten un grau i un nivell de dependència establert per la Llei.

Gràfic III-16
Evolució mensual de l'import total de les nòmines en euros

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

Gràfic III-17
Evolució mensual de la mitjana de les nòmines en euros

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

En aquest procés de reconeixement de la dependència es poden considerar quatre grans fases amb característiques pròpies i de les quals es poden quantificar els efectius. La seqüència per a l'Administració comença amb el registre de les sol·licituds de dependència, continua amb la valoració tècnica, es resol aquesta amb el dictamen de grau i nivell de dependència i acaba amb la signatura amb els beneficiaris o representants legals del programa individual d'atenció (PIA). A partir d'aquí els beneficiaris reben la comunicació oficial del servei que els correspon amb l'especificació de la quantia econòmica mensual si n'és el cas. Aquesta acció comporta rebre la nòmina mensual amb caràcter retroactiu des de la data en què es va registrar la sol·licitud.

Quantificar els efectius de cada fase és de gran importància per conèixer l'eficàcia i l'eficiència en la gestió del desplegament de la llei i, per tant, en l'acompliment per part de l'Administració de l'accés dels beneficiaris al dret que els correspon.

Tot i que la Llei s'aprova el desembre de 2006, no es disposa d'un acord estatal en els barems fins al mes d'abril, la qual cosa, juntament amb el canvi polític en les institucions autonòmiques que es deriva de les eleccions del 27 de maig de 2007, fa que no tan sols els primers mesos, sinó la resta de l'any 2007, siguin d'incertesa i s'observi un baix nivell en el procés d'execució de la Llei. A més a més, cal afegir-hi l'efecte de crida que qualsevol llei té entre la població quan estableix nous drets i també, com en aquest cas, planteja l'accés a prestacions, ja de serveis ja econòmiques. Això fa que els possibles beneficiaris

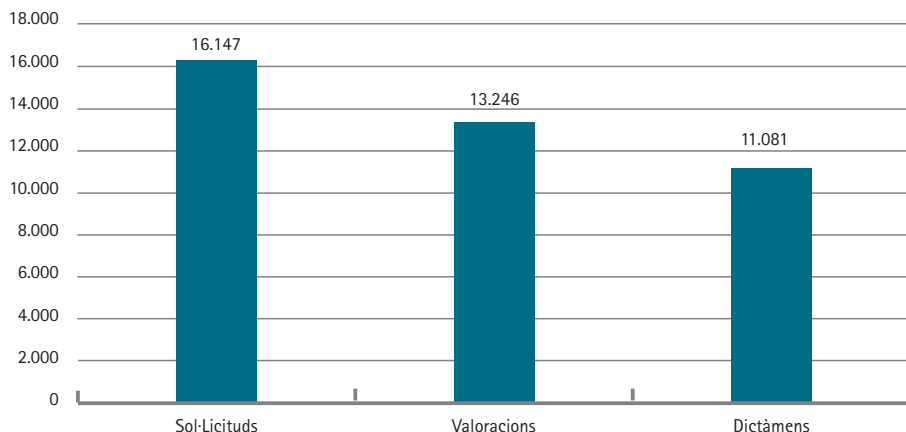
i d'altres que no en tenen el perfil presentin sol·licituds sense que la resta de fases ni hagin pogut entrar en funcionament ni disposin, a més, de l'experiència suficient per agilitar la tramitació. La conseqüència que es detecta és un retard molt considerable, que ha pogut arribar fins als nou mesos, en la resolució del procés, la qual cosa fa que, considerant que la gran majoria de sol·licitants són persones d'edat avançada o que la seva situació funcional és molt delicada, la fase de dictamen pugui arribar massa tard.

Conscient d'aquesta realitat, l'Administració autonòmica aconsegueix al llarg del 2008 canviar la tendència que s'arrossegava des del 2007: que la quantitat de valoracions superi la quantitat de sol·licituds durant els mesos d'abril, maig i juny. A partir d'aquests mesos, la xifra de valoracions es manté sempre per sobre de la de sol·licituds, per la qual cosa les fases posteriors, dictàmens i programes, comencen a executar-se. En aquests moments s'aconsegueix reduir considerablement el temps de tramitació, que pot estar entre els quatre i els sis mesos.

Les xifres que avalen el que hem assenyalat poden consultar-se a la taula de cadena de procediment que diferencia cada territori insular. (Vegeu els gràfics III-18 i III-19.)

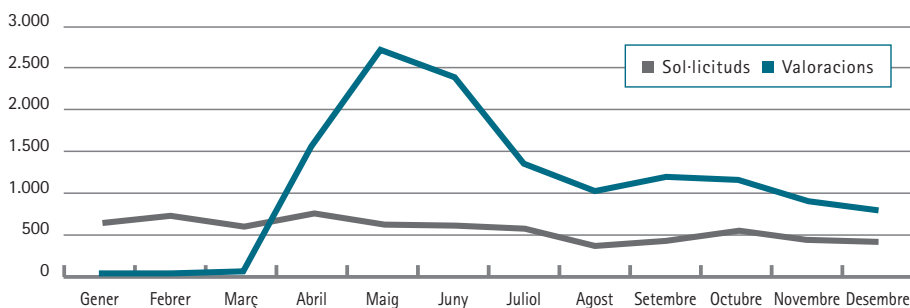
Els totals, en xifres acumulades del 2007 i del 2008, mostren que, de les 16.147 sol·licituds, el 82,03% tenia la valoració feta (13.246) i amb dictamen n'hi havia el 68,63% (11.081). Eivissa ha estat l'illa amb un percentatge de valoracions més alt, pràcticament el 90% (1.104 valora-

Gràfic III-18
Efectius per fases de la prestació a les Illes Balears

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

Gràfic III-19
Evolució mensual de sol·licituds i valoracions (2008)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

cions). Quant a dictàmens, en canvi, Eivissa es manté per sota de la resta d'illes, que estan en un percentatge del 69%.

Per graus i nivells, les xifres de conjunt mostren un 94,86% de beneficiaris amb dret a la prestació amb grau i nivell, percentatge que en xifres absolutes signifiquen 10.511 persones amb el dret reco-

negut. Comparada la xifra amb el total de sol·licituds, resulta que el 2008 s'aconsegueix que un 65,10% dels sol·licitants disposi del dret reconegut i executat. (Vegeu el quadre III-67.)

En resum, cal reconèixer la millora important en la gestió en benefici de les persones dependents. En aquest sentit, pot veu-

QUADRE III-67. EFECTIUS I PERCENTATGE PER FASES, GRAU I NIVELL A LES ILLES BALEARS

	Sol·licituds		Valoracions		Dictàmens		Grau III/2		Grau III/1	
	Nombre	%	Nombre	% sol·licituds	Nombre	% sol·licituds	Nombre	% dictàmens	Nombre	% dictàmens
Illes Balears	16.147	100,00	13.246	82,03	11.081	68,63	2.876	25,95	3.200	28,88
	Grau II/2		Grau II/1		Grau I/2		Grau I/1		Dret a prestació	
	Nombre	% dictàmens	Nombre	% dictàmens	Nombre	% dictàmens	Nombre	% dictàmens	Nombre	% dictàmens
Illes Balears	1.239	11,18	1.863	16,81	654	5,90	679	6,13	10.511	94,86
Sense grau									570	5,14

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

re's que la diferència en dictàmens entre l'any 2007 i 2008, com hem assenyalat més amunt, es quadruplica. Això no obstant, cal continuar l'esforç, ja que les xifres de les Illes Balears se situen alguns punts per sota de la mitjana entre comunitats autònomes pel que fa a beneficiaris amb drets reconeguts (74,80%). La fase en què s'hauria de millorar l'eficàcia de la gestió és en la de dictàmens. Les Illes Balears tenen un percentatge de dictàmens del 68,63% respecte a les sol·licituds presentades; la mitjana estatal és del 82,13%.

Pel que fa als graus i nivells (quadre III-67), les xifres es corresponen amb l'aplicació progressiva del calendari previst a la Llei, per la qual cosa el grau III nivells 2 i 1 són els que més dictàmens aglutinen; en concret, 6.076, que representen un 54,83%. El grau I representa un 28%, amb 3.099 beneficiaris. Els graus inferiors, per als quals encara no s'executa el servei, arriben a les 1.333 persones, un 12,03%. Sense grau, hi ha 570 casos (5,14%). Respecte al total de l'Estat per comunitats autònomes, el grau III representa el

62,01% del total de dictàmens; el grau II, el 22,82%; el grau I, el 10,95%, i sense grau, el 4,22%.

e) Nombre d'altres a la Seguretat Social segons conveni especial

Els articles 14.4, 18.3 i la disposició addicional quarta regulen l'alta a la Seguretat Social dels curadors no professionals. El Decret 15/2007 la regula per mitjà del conveni especial previst a l'article 125.2 del Text refós de la Llei general de la Seguretat Social. Segons informa la Tresoreria General de la Seguretat Social el gener del 2009, a l'Estat espanyol s'han resolt un total de 44.088 convenis especials obligatoris, dels quals 413 (0,94) corresponen a les Illes Balears. Aquesta xifra representa que, dels 5.107 plans individuals d'atenció (PIA) resolts durant el 2008, el 8,1% incorpora l'alta a la Seguretat Social dels curadors no professionals.

Segons l'Imsero, a tot l'Estat s'han comptabilitzat 129.151 prestacions catalogades en les prestacions econòmiques per aten-

ció en l'entorn familiar, i també 44.088 convenis especials, ja esmentats. La relació percentual és del 34,14%. Val a dir que el 49,93% (22.012) dels convenis es formalitzen a Andalusia, que dictamina 42.552 prestacions econòmiques per a atenció a l'entorn familiar (el 32,95% de tot l'Estat espanyol).

10.4.

PLACES DEL CATÀLEG DELS SERVEIS DE DEPENDÈNCIA I PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA

El desenvolupament de la Llei 39/2006, especialment de l'article 14 i següents, implica que les administracions públiques tinguin a disposició dels ciutadans als quals s'hagi reconegut la situació de dependència les prestacions necessàries per atendre tant la promoció de l'autonomia com l'atenció a la dependència. La naturalesa de les prestacions pot tenir caràcter de serveis o econòmiques. Així mateix, la Llei en planteja de prioritàries i explicita que «es prestaran mitjançant l'oferta pública de la xarxa de serveis socials de les comunitats autònomes respectives en centres i serveis públics o privats concertats i degudament acreditats».

El Govern de les Illes Balears disposà durant el 2008 de 1.964 places transferides amb conveni segons la Llei 14/2001 o mitjançant conveni de places. Aquestes places permeten derivar les persones beneficiàries de les prestacions de dependència quan el PIA així ho estableixi.

Es tracta de places els titulars de les quals són les entitats municipals, els consells de Mallorca i Eivissa, les entitats associatives de l'anomenat tercer sector i la Fundació Balear de la Dependència / Direcció General d'Atenció a la Dependència (FBD/DGAD). En total gestionen 55 serveis, bàsicament residències i centres de dia.

La distribució territorial de les 1.964 places és del 83,50% (1.640) a Mallorca i del 8,25% a Menorca i a Eivissa (162 cada illa). Els titulars de 5 serveis són els municipis, tots a Menorca. Els consells insulars són titulars de 7 serveis (cinc a Mallorca i dos a Eivissa). Les entitats són les titulars de 22 serveis a Mallorca i 4 a Menorca. L'FBD/DGAD és titular de 17 serveis: 15 a Mallorca i 2 a Eivissa.

Pel que fa a la tipologia de recursos, 33 són residències i 22 són centres de dia. La quantitat de places és, respectivament, de 1.514 (77,09%) i de 450 (22,91%).

La distribució territorial de places per tipus de recurs mostra que 1.263 (83,42%) són places de residències a Mallorca, 117 a Menorca (7,73%) i 134 a Eivissa (8,85%). Les places de centre de dia es distribueixen de la manera següent: 377 a Mallorca (83,78%), 45 a Menorca (10%) i 28 a Eivissa (6,22%). Si a Mallorca considerem la divisió territorial entre Palma i part forana, la situació està equilibrada pel que fa a les places de residència (632 i 631 respectivament). De places en centres de dia, n'hi ha 162 a Palma (42,97%) i 215 a la part forana (57,03%).

Pel que fa a les places segons qui en sigui el titular, 104 pertanyen als ajuntaments,

xifra que representa el 5,30%. Els consells en tenen 493 (25,10%), les entitats 552 (28,72%) i l'FBD/DGAD 803 (40,88%).

Si consideram les places segons el titular i la tipologia de recursos, l'FBD/DGAD té la majoria de les places en residències, en total 688 (45,44%); els consells, 440 (29,06%); les entitats, 282 (18,63%), i els ajuntaments, 104 (6,87%). Pel que fa als centres de dia, les entitats aporten

282 places, que representen el 62,67% del total; de la resta, 53 (11,78%) pertanyen als consells i 115 a l'FBD/DGAD (25,55%).

Finalment, de les 1.640 places a Mallorca, 445 (27,13%) tenen la titularitat del Consell de Mallorca, 506 (30,86%) de les entitats i 689 (42,01%) de l'FBD/DGAD. A la part forana n'hi corresponen 846 (51,59%) i a Palma 794 (48,41%).

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS

QUADRES

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC

PANORAMA INTERNACIONAL

Vegeu l'annex estadístic

UNIÓ EUROPEA

Vegeu l'annex estadístic

ECONOMIA ESPANYOLA

Vegeu l'annex estadístic

LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

Quadre I-1.	Variació interanual del VAB per sectors econòmics en euros corrents (2005-2008)	48
Quadre I-2.	Variació interanual del VAB per sectors econòmics en euros constants del 2004 (2005-2008)	48
Quadre I-3.	Evolució i perspectives de les Illes Balears (2004-2008)	49
Quadre I-4.	Taxes de variació interanual del PIB a preus constants per sectors productius (en %) (2005-2008)	50
Quadre I-5.	Creixement regional a 9 sectors. Taxes de variació real	51
Quadre I-6.	Variació interanual del VAB per illes (en euros corrents) (2005-2008)	52
Quadre I-7.	Variació interanual del VAB per illes (en euros constants del 2004) (2004-2008)	52
Quadre I-8.	Agricultura i pesca: producte interior brut a preus de mercat per CA (2007-2008)	57
Quadre I-9.	Indústria i energia: producte interior brut a preus de mercat per CA (2007-2008)	58
Quadre I-10.	Construcció: producte interior brut a preus de mercat per CA (2007-2008)	58
Quadre I-11.	Serveis: producte interior brut a preus de mercat per CA (2007-2008)	59
Quadre I-12.	Total: producte interior brut a preus de mercat per CA (2007-2008)	60

Quadre I-13.	Nombre d'empreses per activitat principal (2004-2008). CNAE93....	62
Quadre I-14.	Variables explicatives del superàvit comercial a les Balears (2000-2007)	66
Quadre I-15.	Estructura de la demanda final per CA (2007)	68
Quadre I-16.	Comerç exterior per seccions aranzelàries (2007-2008). Milers d'euros	69
Quadre I-17.	Inversió estrangera per comunitats autònomes (sense ETVES) (2007-2008)	73
Quadre I-18.	IPC Balears i Espanya. Base 2006 (desembre 2008)	76
Quadre I-19.	Rànquing de les autonomies espanyoles el 2008. Índex per habitant (mitjana espanyola = 100)	78
Quadre I-20.	Rànquing de les comunitats autònomes, 2008. Índex per habitant (mitjana espanyola=100)	79
Quadre I-21.	Taxa de creixement anual del VAB per càpita i dels seus components a les Illes Balears i Espanya (2007)	80
Quadre I-22.	Producte interior brut a preus bàsics per ocupat. PIB per ocupat, mitjana Espanya = 100 (2007)	81
Quadre I-23.	Balanç econòmic per sectors institucionals privats i públics a les Illes Balears (2000-2007)	83
Quadre I-24.	Quota de l'estalvi regional en percentatge del PIB i de la inversió en percentatge de la renda interior bruta (2007)	85
Quadre I-25.	Variacions de les taxes d'excedent	86

SECTOR PRIMARI

Quadre I-26.	Macromagnituds econòmiques de les activitats primàries de les Illes Balears (2008)	90
Quadre I-27.	Afiliació dels treballadors del sector primari als diferents règims laborals de la Seguretat Social (2008)	91
Quadre I-28.	Valoració econòmica de la producció agrària de les Illes Balears. 2008	93
Quadre I-29.	Valoració econòmica de la producció ramadera de les Illes Balears (2008)	95
Quadre I-30.	Producció forestal de les Illes Balears (2008)	96
Quadre I-31.	Valoració econòmica de la producció pesquera de les Illes Balears (2008)	98

SECTOR INDUSTRIAL

Quadre I-32.	Illes balears: principals magnituds per grup d'activitat 2007 (milers d'euros)	104
Quadre I-33.	Illes Balears: ocupats per grup d'activitat	105
Quadre I-34.	Illes Balears. Productivitat aparent del treball	106
Quadre I-35.	Illes Balears. Ebe per ocupat	107
Quadre I-36.	Illes Balears. Salari per ocupat	108

CONSTRUCCIÓ

Vegeu l'annex estadístic

ELS SERVEIS PRIVATS

Quadre I-37.	Principals macromagnituds de serveis per sectors (2006)	125
Quadre I-38.	Principals coeficients en serveis per sectors (2006)	126
Quadre I-39.	Ocupació serveis per sectors (2006)	128
Quadre I-40.	Ocupació per trimestres i per sectors (2006)	130

TURISME

Quadre I-41.	Ingressos i turistes de les principals destinacions competidores de les Balears ordenades per la seva potencialitat competitiva (2006-2008)	133
Quadre I-42.	Evolució de les Balears en relació amb les CA espanyoles compe- tidores de les Balears en turisme nacional (2005-2008)	135
Quadre I-43.	Evolució de les Balears en relació amb les CA espanyoles compe- tidores de les Balears en turisme internacional (2005-2008)	137
Quadre I-44.	Arribades turístiques a les Balears per illes, mitjà de transport i agregats nacionals (2008)	139
Quadre I-45.	El <i>hub</i> a l'aeroport de Palma (2004-2008)	142
Quadre I-46.	Entrada de passatgers amb companyies aèries de baix cost	143
Quadre I-47.	Arribades turístiques a les Balears per illes, mitjà de transport i nacionalitats (2007-2008)	144
Quadre I-48.	Estades mitjanes dels turistes a les Balears per illes i nacionalitats (2005-2008)	146
Quadre I-49.	L'evolució de les estades a les Balears i per illes, per temporades i per nacionalitats (Variació absoluta 2007-2008)	148
Quadre I-50.	Estacionalitat de les estades turístiques per temporades i nacionalitats a les Balears, 2008	149
Quadre I-51.	Estades totals dels turistes a les Illes Balears, per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007-2008)	150

Quadre I-52.	Estades totals dels turistes a Mallorca, per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007-2008)	151
Quadre I-53.	Estades totals dels turistes a Menorca per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007-2008)	152
Quadre I-54.	Estades totals dels turistes a les Illes Pitiüses, per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007-2008)	154
Quadre I-55.	Despesa total dels turistes segons Comunitat Autònoma de destí principal (milers d'euros)	155
Quadre I-56.	Dades resum per les Illes Balears	156
Quadre I-57.	Dades resum de Mallorca	157
Quadre I-58.	Dades resum de Menorà	158
Quadre I-59.	Dades resum de les Illes Pitiüses	159
Quadre I-60.	Índex de Gini: nombre de turistes (2007-2008)	160
Quadre I-61.	Estacionalitat de les arribades turístiques per temporades i nacionalitats a les Balears (2008)	162
Quadre I-62.	Evolució mensual del turisme arribat per via aèria i marítima (2008)	163
Quadre I-63.	Total d'usuaris del Pla Oci 60 distribuïts per zones i origen. Temporada 2008-2009	164
Quadre I-64.	Places de l'IMSESO contractades per destinacions turístiques	165
Quadre I-65.	Perfil del turista (2007-2008)	167
Quadre I-66.	Grau de repetició dels turistes 2007-2008	169
Quadre I-67.	Grau de satisfacció dels turistes a les Illes Balears (2007-2008)	170
Quadre I-68.	Capacitat d'allotjament turístic reglat de les Balears (2008)	172
Quadre I-69.	Tipus i categories de l'oferta hotelera (sentit ampli) de Balears (2008)	174
Quadre I-70.	Taxa de l'ocupació de la planta oberta (2007-2008)	176
Quadre I-71.	Taxa d'ocupació de les places obertes sobre la planta total (2007-2008)	177
Quadre I-72.	Taxa efectiva d'ocupació (2007-2008)	178
Quadre I-73.	Tot inclòs a Mallorca (Establiments exclusius de tot inclòs)	179
Quadre I-74.	Nombre i capacitat dels establiments a les Illes Balears (2008)	179
Quadre I-75.	Productes turístics a les Illes Balears (2008)	180
Quadre I-76.	Ocupats a l'hostalatge i restauració (2007-2008)	182

COMERÇ

Quadre I-77.	Principals indicadors del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat Espanyol (2006)	188
Quadre I-78.	Principals macromagnituds del sector comercial segons el tipus d'activitat (2006)	190
Quadre I-79.	Persones ocupades del sector del comerç segons el tipus d'activitat (2006)	191
Quadre I-80.	Dades d'ocupació del sector comerç (2006)	191
Quadre I-81.	Principals coeficients del sector del comerç segons el tipus d'activitat (2006)	192

TRANSPORT I COMUNICACIONS

Quadre I-82.	Principals macromagnituds del sector del transport segons el tipus d'activitat (2006)	196
Quadre I-83.	Coeficients de les principals macromagnituds del sector del transport (2006) (en %)	197
Quadre I-84.	Coeficients del sector del transport relacionats amb el factor treball (2006)	198
Quadre I-85.	Coeficients del sector del transport relacionats amb el treball en % (2006)	199
Quadre I-86.	Mercat de treball (2006)	200
Quadre I-87.	Coeficients del mercat de treball en % (2006)	201
Quadre I-88.	Treballadors ocupats per trimestres en el sector del transport (2006)	202
Quadre I-89.	Ocupats per trimestre en el sector del transport en % (2006)	202
Quadre I-90.	Coeficients d'ocupació en el sector del transport relacionats amb la mitjana anual (2006) (en %)	203

INSTITUCIONS FINANCERES

Quadre I-91.	Nombre d'oficines a les Illes Balears i a Espanya (2007-2008)	209
Quadre I-92.	Estadística d'efectes de comerç vençuts i impagats a les Illes Balears (2008)	214
Quadre I-93.	Constitució de garanties hipotecàries sobre béns immobles (2007-2008)	215

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC

Quadre I-94.	Pressupost d'ingressos de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica. (2007-2008)	225
Quadre I-95.	Evolució del pressupost de despeses a la comunitat autònoma (2000-2008)	226

Quadre I-96.	Pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2007-2008)	227
Quadre I-97.	Territorialització de la inversió (2007-2008)	229
Quadre I-98.	Pressupost dels bens públics i societats públiques 2008: distribució econòmica	230
Quadre I-99.	Deute de les CA 2001-08: valors absoluts i ràtio deute/PIB	231
Quadre I-100.	Ingressos de la delagació especial d'Hisenda de les Illes Balears (2007-2008)	238
Quadre I-101.	Càrrega fiscal per habitant (exercici 2008)	241
Quadre I-102.	Distribució de la càrrega fiscal per administracions, 2008	243
Quadre I-103.	Distribució de la càrrega tributaria per tipus de tribut, 2008	244
Quadre I-104A.	Càrrega fiscal per habitant 2008 a Menorca, Eivissa i Formentera	247
Quadre I-104B.	Càrrega fiscal per habitant 2008 a Mallorca per municipis	247

MEDI AMBIENT

Vegeu l'annex estadístic

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Quadre I-105.	Principals magnituds d'activitats en R+D i innovació l'any 2007	291
Quadre I-106.	Despesa en activitats innovadores (en milers d'euros)	293
Quadre I-107.	Empreses innovadores. Període 2005-2007	293
Quadre I-108.	Principals indicadors d'R+D en els sectors d'alta tecnologia.....	295

CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL I SEGURETAT SOCIAL I POLÍTIQUES D'Ocupació

MERCAT DE TREBALL I RELACIONS LABORALS

Quadre II-1.	Treballadors en alta laboral segons el gènere, Illes Balears (2002-2008)	310
Quadre II-2.	Evolució del pes de la població ocupada femenina sobre el total de població ocupada. Espanya - Illes Balears (2000-2008)	311
Quadre II-3.	Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat, Illes Balears (2007-2008)	311
Quadre II-4.	Treballadors assalariats, autònoms i empreses per activitat econòmica (CNAE 93) a les Illes Balears (2007-2008)	312
Quadre II-5.	Treballadors en alta laboral segons el règim, Illes Balears (2002-2008)	316
Quadre II-6.	Evolució de les afiliacions per tipus de contracte. Illes Balears (2007-2008)	317

Quadre II-7.	Treballadors afiliats per illes (2007-2008)	319
Quadre II-8.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, Illes Balears (2008)	320
Quadre II-9A.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social per nacionalitats i per règims (UE) a les Illes Balears (2008)	321
Quadre II-9B.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social per nacionalitats i per règims (fora de la UE) a les Illes Balears (2008)	322
Quadre II-10.	Total d'afiliats per sectors d'activitat a les Illes Balears (Règim general, mitjana 2008)	322
Quadre II-11.	Evolució de l'ocupació a les Illes Balears (1996-2008)	324
Quadre II-12.	Evolució de la població ocupada per sectors d'activitat a les Illes Balears (2004-2008)	324
Quadre II-13.	Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2007-2008)	326
Quadre II-14.	Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2007-2008)	328
Quadre II-15.	Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur per sexes i per grups d'edat a les Illes Balears (2007-2008)	329
Quadre II-16.	Taxes d'atur per comunitats autònomes (2007-2008)	331
Quadre II-17.	Taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys per comunitats autònomes (2008)	333
Quadre II-18.	Població d'entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària per Comunitats Autònomes (2007)	334
Quadre II-19.	Indicadors de qualitat del treball proposats per a l'any 2006	335
Quadre II-20.	Ponderacions establertes en els diversos escenaris	337
Quadre II-21.	Rànquing dels indicadors de qualitat del treball de les Comunitats Autònomes segons les ponderacions establertes (2006)	339
Quadre II-22.	Indicadors d'avaluació per a l'estratègia europea de l'ocupació (2007-2008)	340
Quadre II-23.	Treballadors ocupats per situació laboral, Illes Balears (2007-2008)....	341
Quadre II-24.	Índex d'estacionalitat per illa. Illes Balears (2008)	342
Quadre II-25.	Assalariats per tipus de contracte i comunitat autònoma (2007-2008)	343
Quadre II-26.	Taxes de temporalitat dels assalariats per gènere, Illes Balears (2007-2008)	344
Quadre II-27.	Taxes de temporalitat dels assalariats per tipus de jornada, Illes Balears (2007-2008)	344
Quadre II-28.	Ocupats i assalariats per tipus de jornada i per gènere (2006-2008)	346

Quadre II-29.	Ocupats i assalariats per sectors econòmics i per sexe, Illes Balears (2007-2008)	347
Quadre II-30.	Evolució de l'atur registrat per sexe, Illes Balears (1996-2008)	348
Quadre II-31.	Atur de llarga durada per comunitats autònomes (2008)	349
Quadre II-32.	Perfil dels aturats de llarga durada. Illes Balears (2006-2008)	349
Quadre II-33.	Contractes registrats per modalitat de contractació: Illes Balears (2004-2008)	351
Addenda II-1.	Contractació de durada determinada registrada. Illes Balears (2008)	353
Quadre II-34.	Les 10 ocupacions més contractades per sexe, Illes Balears (2008)	354
Quadre II-35.	Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Balears i a Espanya per zones de procedència (2008)	355
Quadre II-36.	Accions formatives a les Illes Balears (2008)	357
Quadre II-37.	Treballadors ocupats segons el grup professional a les Illes Balears (2008)	359
Quadre II-37A.	Treballadors ocupats en la direcció d'empreses i l'administració pública segons la situació professional a les Illes Balears (2008)	361
Quadre II-37B.	Treballadors ocupats en la direcció d'empreses i l'administració pública per gènere i per situació professional a les Illes Balears (2008)	361
Quadre II-38.	Convenis, treballadors afectats i augment salarial pactat segons l'àmbit funcional per Comunitat Autònoma (2008)	364
Quadre II-39.	Convenis col·lectius d'àmbit superior a l'empresa, treballadors i empreses afectades, vigència, jornada i augment salarial pactat. Illes Balears (2008)	366
Quadre II-40.	Convenis col·lectius d'àmbit empresarial, Illes Balears (2008)	368
Quadre II-41.	Costs salarials per comunitat autònoma (2007-2008)	371
Quadre II-42.	Activitat de la Inspecció de Treball i Seguretat Social en matèria de seguretat i salut laboral (2008)	378
Quadre II-43.	Activitat com a servei de prevenció de riscos laborals de les MATEPSS: disciplines de seguretat en el treball, higiene industrial, ergonomia i psicologia aplicada. Resum d'activitats (2008)	380
Quadre II-44.	Accidents en jornada de treball, amb baixa, segons el grau de lesió. Illes Balears (2003-2008)	382
Quadre II-45.	Sinistralitat laboral per comunitats autònomes (2004-2008)	384
Quadre II-46.	Accidents en jornada de treball, amb baixa, segons el grau de lesió. Illes Balears (2007-2008)	386

SEGURETAT SOCIAL

Vegeu l'annex estadístic

CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL**BENESTAR ECONÓMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA**

Quadre III-1.	Ingressos mitjans per adult i indicadors de desigualtat de rendes per CA (2008)	409
Quadre III-2.	Distribució per quantils i percentil cinquè dels ingressos a les Balears i Espanya	410
Quadre III-3.	Percentatge de llars en règim de lloguer per quantils de renda a Balears i Espanya (2007)	412
Quadre III-4.	Condicions de l'habitatge de les llars balears segons quantils de renda i règim de tinença (2008)	412
Quadre III-5.	Estat de salut per quantils de renda de les llars balears (2008)	413
Quadre III-6.	Nivell educatiu dels individus entre 16 i 30 anys de les llars Balears per quantils de renda de les llars a les quals pertanyen	414
Quadre III-7.	Taxa de llars en risc de pobresa per CA (2008)	415

DEMOGRAFIA I LLAR

Quadre III-8.	Població segons comunitat autònoma de residència	418
Quadre III-9.	Indicadors rev. del padró 1-1-2008	420
Quadre III-10.	Indicadors bàsics de natalitat i fecunditat a Espanya i a les Illes Balears	423
Quadre III-11.	Nascuts de mare estrangera segons Comunitat Autònoma de la residència de la mare	424
Quadre III-12.	Nascuts vius segons ordre de naixement i lloc de naixement de la mare (2007)	425
Quadre III-13.	Nascuts vius segons la nacionalitat de la mare. Illes Balears	426
Quadre III-14.	Evolució de les taxes de nupcialitat segons Comunitat Autònoma ...	428
Quadre III-15.	Matrimonis heterossexuals segons composició de les nacionalitats contraents	430
Quadre III-16.	Nacionalitats més freqüents dels estrangers casats amb espanyols...	430
Quadre III-17.	Dissolucions del matrimoni 1996-2007	431
Quadre III-18.	Matrimonis homosexuals. Illes Balears (2005-2008)	432
Quadre III-19.	Evolució de les taxes estandarditzades de defunció. Espanya i Illes Balears	433
Quadre III-20.	Anys potencials de vida perduts. Espanya i Illes Balears (2007)	434
Quadre III-21.	Taxes estandarditzades d'APV per Comunitat Autònoma. Defuncions per causes externes (2007)	435
Quadre III-22.	Defuncions segons grups d'edat i sexe. Illes Balears (2007)	436

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS

Quadre III-23.	Cinc grups diagnòstics més freqüents als hospitals de les Balears (públics i privats) (2007)	447
Quadre III-24.	Estades mitjanes hospitalàries per sexe dels cinc grups diagnòstics més freqüents	448
Quadre III-25.	CMBD dels hospitals públics per capítols CIE-9 (2003-2008)	449
Quadre III-26.	CMBD dels hospitals públics per diagnòstics CIE-9 a 3 dígit (2007-2008)	452
Quadre III-27.	Casos importants de malalties de declaració obligatòria, any 2008. Distribució per malaltia. Comparació amb el període 2003-2007... ..	455
Quadre III-28.	Interrupcions voluntàries de l'embaràs a les Illes Balears. Distribució per grups d'edat (1998-2007)	458
Quadre III-29.	Nombre de morts, taxa ajustada de mortalitat i mortalitat proporcional a les Illes Balears (2007)	460
Quadre III-30.	Pressupost executat Secció 60 - Servei de Salut (per capítols)	463
Quadre III-31.	Recursos de l'Atenció Primària (2008)	464
Quadre III-32.	Sistema hospitalari a les Illes Balears	466
Quadre III-33.	Atenció primària a les Illes Balears (2008)	469
Quadre III-34.	Hospitals públics d'aguts	471
Quadre III-35.	Llistes d'espera quirúrgica (LEQ)	472
Quadre III-36.	Hospitals de mitjana i llarga estada (2008)	473
Quadre III-37.	Activitat global de donació de teixits	475
Quadre III-38.	Evolució dels assaigs clínics presentats al Comitè Ètic d'Investigació de les Illes Balears	476

EDUCACIÓ

Quadre III-39.	Evolució de l'alumnat per nivells educatius i per titularitat. Curs 2005/06 i 2008/09	484
Quadre III-40.	Alumnat matriculat per nivells educatius i per illes. Curs 2007-08 i 2008-09	485
Quadre III-41.	Distribució percentual de l'alumnat matriculat per titularitat de centre. Curs 2007-2008 i 2008-09	486
Quadre III-42.	Taxa bruta d'escolaritat per nivell d'ensenyament (estatal i de la CAIB). Curs 2007-2008 i 2008-2009	487
Quadre III-43.	Nombre i distribució de centres a les Balears per tipologia i titularitat. Curs 2008-09	487
Quadre III-44.	Professorat per tipus de centre i gènere. Curs 2008-09	488
Quadre III-45.	Nombre de grups per etapa o ensenyament. Curs 07-08 i 08-09... ..	488

Quadre III-46	Nombre mitjà d'alumnes per unitat/grup i per ensenyament (estatal i de la CAIB). Curs 2007-2008 i 2008-2009	489
Quadre III-47.	Nombre de centres que ofereixen serveis complementaris. Curs 2008-09	490
Quadre III-48.	Nombre de línies de connexió a internet i nombre d'ordinadors per tipologia de centres. Curs 2004-05, 2005-06, 2006-07, 2007-08, 2008-09	491
Quadre III-49.	Alumnat de programes de qualificació professional inicial. Curs 2008-09 (comparació PGS 2007-08)	492
Quadre III-50.	Alumnat de cicles formatius per especialitat i gènere. Curs 2008-09	493
Quadre III-51.	Promoció de l'alumnat d'ensenyaments obligatoris i batxillerat. Curs 2004-05, 2005-06, 2006-07 i 2007-08	495
Quadre III-52.	Matriculació i promoció de l'alumnat d'ensenyaments obligatoris i no obligatoris, per gènere i titularitat dels centres. Curs 2007-2008	496
Quadre III-53.	Distribució percentual de la població major de 16 anys per nivell formatiu i gènere. Anys 2005-2008. Estatal i autonòmic	497
Quadre III-54.	Percentatge d'alumnat estranger per Comunitat Autònoma. (07-08) ..	499
Quadre III-55.	Alumnat total i estranger per nivells educatius (2004-2005 a 2008-2009)	500
Quadre III-56.	Alumnat estranger a les Balears (2008-2009)	502
Quadre III-57.	Alumnat estranger per nivells educatius i titularitat del centre. Curs 2008-2009	503
Quadre III-58a.	Nombre d'alumnes estrangers per 1.000 alumnes matriculats a educació infantil, educació primària i ESO (2007-2008)	504
Quadre III-58b.	Nombre d'alumnes estrangers per 1.000 alumnes matriculats a educació infantil, educació primària i ESO (2008-2009)	504
Quadre III-59a.	Distribució percentual de l'alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència (2007-2008)	505
Quadre III-59b.	Distribució percentual de l'alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència (2008-2009)	505
Quadre III-60a.	Distribució de l'alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència i per titularitat del centre (2007-2008)	506
Quadre III-60b.	Distribució de l'alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència i per titularitat del centre (2008-2009)	506
Quadre III-61a.	Alumnat estranger per país/àrea geogràfica de nacionalitat (2007-2008)	507
Quadre III-61b.	Alumnat estranger per país/àrea geogràfica de nacionalitat (2008-2009)	507

CULTURA, LLENGUA I ESPORT

Vegeu l'annex estadístic

HABITATGE

Vegeu l'annex estadístic

JUSTÍCIA I ARBITRATGE

Vegeu l'annex estadístic

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Quadre III-62. Cooperatives i socis d'alta a la Seguretat Social	572
Quadre III-63. Societat laborals d'alta a la Seguretat Social	574
Quadre III-64. Iniciatives productives de l'economia solidària	580

SERVEIS SOCIALS

Vegeu l'annex estadístic

EL SISTEMA DE PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA PERSONAL I D'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA (SAAD)

Quadre III-65. Comparació dels indicadors de població de 1999 i 2008	594
Quadre III-66. Sol·licitud acumulat de 2007 i 2008	600
Quadre III-67. Efectius i percentatge per fases, grau i nivell a les Illes Balears	606

GRÀFICS**CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC****PANORAMA INTERNACIONAL**

Vegeu l'annex estadístic

UNIÓ EUROPEA

Vegeu l'annex estadístic

ECONOMIA ESPANYOLA

Vegeu l'annex estadístic

LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

Gràfic I-1.	Estimació del creixement del PIB (1998-2008)	49
Gràfic I-2.	Estimació del PIB de l'any 2008 a les Illes Balears	50
Gràfic I-3.	Taxa de creixement del PIB (2007-2008) en termes reals	53
Gràfic I-4a	Taxa de creixement mitjana del PIB (2000-2008) en termes reals	55
Gràfic I-4b	Taxa de creixement del PIB. Índex de volum encadenat, referència de l'any 2000 = 100	56
Gràfic I-5.	Diferencial de les taxes de creixement a preus de mercat (base 2006) de les Illes Balears/Espanya, per sectors econòmics, període 07/08.....	61
Gràfic I-6.	Comparació d'exportacions i importacions de les Illes Balears amb Espanya, 2008	70
Gràfic I-7.	IPC per comunitats autònomes. Taxes de variació anual	75
Gràfic I-8.	IPC per comunitats autònomes, 2008	76
Gràfic I-9.	Índex de preus implícits en el PIB a preus bàsics. Base 2006	77
Gràfic I-10.	Renda per càpita real de les Balears i Espanya. Any 2000-2007 (any 2000 base 100)	80
Gràfic I-11.	Variació de la productivitat a Espanya - Illes Balears, 2000-2007	81
Gràfic I-12.	Distribució excedent / Inversió privada. Promig del 2000-2007 (distància a la mitjana espanyola).....	87
Gràfic I-13.	Comportament excedents / inversió Illes Balears, 2000-2007.....	88

SECTOR PRIMARI

Vegeu l'annex estadístic

SECTOR INDUSTRIAL

Vegeu l'annex estadístic

CONSTRUCCIÓ

Gràfic I-14.	Indicador global d'activitat (1986-2008)	112
Gràfic I-15.	Evolució de la taxa d'atur.....	114
Gràfic I-16.	Licitació oficial	116
Gràfic I-17.	Habitatges protegits (1998-2008)	117
Gràfic I-18.	Habitatges lliures (1998-2008)	117
Gràfic I-19.	Taxa de variació interanual de projectes visats (2000-2008)	119
Gràfic I-20.	Ràtio: habitatges/obra (1999-2007)	120
Gràfic I-21.	Tipologia de projectes visats a les Illes Balears, 2008	121

ELS SERVEIS PRIVATS

Vegeu l'annex estadístic

TURISME

Gràfic I-22.	L'indicador de posició competitiva turística (IPCT) de les Balears en preus	134
Gràfic I-23.	Turistes arribats (2004-2008)	138
Gràfic I-24.	Estada mitjana (2004-2008).....	138
Gràfic I-25.	Estades (2005-2008)	139
Gràfic I-26.	Distribució de les arribades per temporades 2007 i 2008 per illes ...	160

COMERÇ

Vegeu l'annex estadístic

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

Vegeu l'annex estadístic

INSTITUCIONS FINANCERES

Vegeu l'annex estadístic

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC

Gràfic I-27.	Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears el 2008	241
Gràfic I-28.	Excés de desviació de la Càrrega Fiscal en relació amb la desviació del PIB s/mitjana 2007 de les comunitats autònomes de Règim Comú	242
Gràfic I-29.	Distribució de la Càrrega Tributaria en 2008 per tipus de tribut a les Illes Balears	245

MEDI AMBIENT

Gràfic I-30.	Habitatges 2005-2008 (Mallorca)	264
Gràfic I-31.	Variació interanual de les reserves hídriques	266

Gràfic I-32.	Evolució de les energies renovables el 2008	268
Gràfic I-33.	Evolució de la recollida selectiva a Mallorca (Tones)	269
Gràfic I-34.	Evolució de la recollida selectiva a Menorca (2004-2008)	270
Gràfic I-35.	Evolució interanual de la recollida selectiva a les Pitiüses	271
Gràfic I-36.	Evolució del cabal total depurat (Hm³)	272
Gràfic I-37.	Recollides per temporades en cada illa	273
Gràfic I-38.	Evolució mensual dels incendis en el conjunt de les Illes Balears	275
Gràfic I-39.	L'AL21 als municipis de les Illes Balears (2007-2008)	288

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Vegeu l'annex estadístic

CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL, SEGURETAT SOCIAL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

MERCAT DE TREBALL I RELACIONS LABORALS

Gràfic II-1.	Estructura del mercat de treball, Illes Balears (mitjanes anuals 2008) (variació interanual)	332
Gràfic II-2.	Procediments de mediació segons el resultat: Mallorca (2000-2008)...	373
Gràfic II-3.	Procediments de mediació segons el resultat: Menorca (2002-2008)...	374
Gràfic II-4.	Procediments de mediació segons el resultat: Eivissa (2002-2008)	374
Addenda II-2.	Evolució dels treballadors en alta laboral al règim general i dels accidents en jornada a Mallorca (1999-2008)	386
Addenda II-3.	Evolució dels treballadors en alta laboral al règim general i dels accidents en jornada a Menorca (1999-2008)	387
Addenda II-4.	Evolució dels treballadors en alta laboral al règim general i dels accidents en jornada a Eivissa-Formentera (1999-2008)	387

MERCAT DE TREBALL

Vegeu l'annex estadístic

CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL

BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

Vegeu l'annex estadístic

DEMOGRAFIA I LLAR

Vegeu l'annex estadístic

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS SANITARIS

Vegeu l'annex estadístic

EDUCACIÓ

Vegeu l'annex estadístic

CULTURA, LLENGUA I ESPORT

Vegeu l'annex estadístic

HABITATGE

Gràfic III-1.	Recessió actual del sector de la construcció enfront de la recessió de 1990-1993	550
Gràfic III-2.	Evolució dels tipus d'interès	552
Gràfic III-3.	Evolució dels preus mitjans de l'habitatge lliure	555
Gràfic III-4.	Taxes de variació trimestral dels preus per metre quadrat d'habitatge	555

JUSTÍCIA I ARBITRATGE

Vegeu l'annex estadístic

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Gràfic III-5.	Nombre de cooperatives. Illes Balears (1998-2008)	573
Gràfic III-6.	Socis treballadors de les cooperatives. Illes Balears (1998-2008)	573
Gràfic III-7.	Societats laborals (1998-2008)	575
Gràfic III-8.	Socis treballadors en les Societats laborals (1998-2008)	575

SERVEIS SOCIALS

Vegeu l'annex estadístic

EL SISTEMA DE PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA PERSONAL I D'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA (SAAD)

Gràfic III-9.	Taxa d'envelliment per illes	591
Gràfic III-10.	Taxa de sobreenvelliment per illes	591
Gràfic III-11.	Índex d'envelliment per illes	591
Gràfic III-12.	Evolució mensual de les sol·licituds al SAD per sexe i total. CAIB (2008)	599
Gràfic III-13.	Serveis PIA per sexe	601
Gràfic III-14.	Distribució percentual dels serveis PIA	602
Gràfic III-15.	Seguiment mensual de nòmines per beneficiaris, import i mitjana... ..	602
Gràfic III-16.	Evolució mensual de l'import total de les nòmines en euros.....	603
Gràfic III-17.	Evolució mensual de la mitjana de les nòmines en euros	603
Gràfic III-18.	Efectius per fases de la prestació a les Illes Balears	605
Gràfic III-19.	Evolució mensual de sol·licituds i valoracions (2008)	605

* Els índexs de quadres i gràfics de l'annex estadístic es poden consultar al CD-card i a la web: ces.caib.es